

TEODOR DRAYZER

KERRİ BACI

**“AVRASIYA PRESS”
BAKİ-2006**

*Bu kitab "Teodor Drayzer. Kerri bacı" (Bakı, Maarif, 1987)
nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır.*

Tərcümə edən:

Cəfər Bağır

813.52-dc21

AZE

Teodor Drayzer. Kerri bacı. Bakı, "Avrasiya press", 2006, 472 səh.

Dünya şöhrətli yazıçı və ictimai xadim, amerikan ədəbiyyatında realizmin ən görkəmli nümayəndələrindən biri sayılan Teodor Drayzerin bestsellərə çevrilən "Kerri bacı" romanında qadın xoşbəxtliyinə aparan yolun təmiz və şərəfli, bu yolla gedənin isə leyaqətli, namuslu, günahsız olduğunu vəsf edən Amerika həyat tərzi, sadə insanların mənəviyyatını pozan, onların saf, bəkirə əxlaqına təcavüz edən burjua cəmiyyəti ciddi tənqid edilmişdir.

"Kerri bacı" romanı insan psixologiyası və cəmiyyətin təzadları baxımından olduqca maraqlı bir əsərdir.

ISBN10 9952-421-54-9

ISBN13 978-9952-421-54-5

©AVRASİYA PRESS, 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN

**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ÖN SÖZ

Dünya şöhrətli Amerika yazıçısı Teodor Drayzer 27 avqust 1871-ci ildə İndiana ştatının Terre-Hote şəhərində anadan olmuşdur. O, ailənin on ikinci uşağı idi. Kasıbcılıq, ciddi dini tərbiyə görmüş, xoyalpərest qəlbə malik olan Drayzer yaşam uğrunda mübarizə aparmağa uyğunlaşmamışdı. Onun 1886-1891-ci illər Çikaqodakı işmüzd çalışması, İndiana universitetindəki təhsil illəri (1889-1890), 1892-1895-ci illərdə Çikaqo, Sent-Luis, Pitsburq və Nyu-York şəhərlərinin qəzetlərindəki əmək fəaliyyəti acı ümitsizliklərə düçar olmuşdur. H.Spenserin əsərləri ilə tanışlıqdan sonra onun ümitsizlikləri fəlsəfədə təzahür etməyə başladı; bu fəlsəfəyə görə insanlar yalnız və yalnız təbiətin köməksiz qurbanları hesab edilirdi. O, Balzaki "fəth" etdikdən sonra isə öz fəlsəfi baxışlarının bədii ifadəsini tapdı.

Teodor Drayzer 1900-cü ildə "Kerri bacı" romanını yazdı. Romanın qəhrəmanı öncə evli adamın məşuqəsi, sonra isə məşhur aktrisa olan bir qızıdır. Yazıçının ilk irihəcmli bu əsəri heç də ona şöhrət yox, rüsvayçılıq və həqarət... gətirdi. 1250 nüsxədə çap edilmiş kitabın yalnız 450-si oxucuya yetişdi, qalan nüsxələr isə "donduruldu"; tənqidçilər dostyanə Drayzeri qəddarlıqda, əxlaqsızlıqda günahlandırıb, ona "gəncləri pis yola çəkən" damğası vurdu. Otuz yaşlı yazıçı özünün 68 dollar 40 sent qonorarını alaraq tam 10 il sükuta qərq oldu.

Səbəb? "Kerri bacı" romanı qadın xoşbəxtliyinə aparan yolun təmiz və şərəfli, bu yolla gedənin isə günahsız və ləyaqətli olduğunu vəsf edən çəhrayı Amerika romançılığına zərbə vurmuşdu.

Yeddi ildən sonra "Kerri bacı" kitabı İngiltərədə növbəti dəfə işıq üzü gördü, bestsellərə çevrildi, tənqidçilərin ən yüksək rəyini qazandı, bütün avropa dillərinə çap olundu və yalnız bundan sonra ABŞ-da nəşr olundu... Hal-hazırda isə bu kitabı XX əsr Amerika ədəbiyyatının "vizit kartı" adlandırırlar.

1915-ci ildən sonra Drayzer hekayə və esselər, tərcümeyi-hal yazmışdır; bütün bu əsərlərdə ictimai qaydaların adi adama göstərdiyi əzici təsiri əks etdirir. Bu ideya onun ən məşhur əsəri olan "Amerika faciəsi"nin mövzusu təşkil edir. Əsər həqiqətən baş vermiş məhkəmə prosesinin protokoluna əsaslanır: cəmiyyətdə irəli getməyə can atan gənc adam cinayət törədir və ölüm cəzasına məhkum edilir. Yeri gəlmişkən, bu kitabda əvvəlki Spenser heyranlığı başqa dünyagörüşü ilə əvəz olunur.

"Kerri bacı" romanından sonra Teodor Drayzer "Cenni Herhardt" (1911), "Arzular trilogiyası": "Maliyyəçi" (1912), "Titan" (1914), "Dözümlülük" (tamamlanmamış, 1947), "Dahi" (1915), "Amerika faciəsi" (1925), "Dayaq" (1946) romanlarını, hekayələr, publisistik məqalələr və "Vur, təbil!" pyesini, "Drayzer Rusiyaya baxır" (1928), "Faciəli Amerika" (1931) və "Mektublar" (1959) publisistik əsərlərini yazmışdır.

T.Drayzer 1945-ci il dekabrın 28-də Hollivudda (Kaliforniya ştatı) vəfat etmişdir.

I FƏSİL

MAQNİTİN CAZİBƏ QÜVVƏSİ. TƏBİİ QÜVVƏLƏRİN PƏNCƏSİNDƏ

Karolina Miber gündüz Çikaqoya gedən qatara mindiyi zaman onun bütün var-yoxu balaca sandıqçadan, süni timsah dərisi ilə örtülmüş ucuz çamadan, nahar qoyulmuş qutudan və içərisində dəmir yol bileti, Van-Büren-stritdə yaşayan bacısının ünvanı yazılmış kağız parçası və içində dörd dollar olan sarı pul kisəsindən ibarət idi.

Bu əhvalat 1889-cu ildə olmuşdu. Karolinanın on səkkiz yaşı yenicə tamamlanmışdı. O, dərrakəli qız idi, lakin onda gənclik və bil-məməzlik xəyalpərvərliyi ilə dolu olan xüsusi bir utancaqlıq var idi. O, ata-anasından ayrılarkən bəzi şeylərə heyifsilənirdisə də, bu heyifsilənmə hər halda onun əl çəkdiyi rahatlıq üçün deyildi.

Anası onu son dəfə öpdüyü zaman qızın gözələrindən yaş sıçradı, qatar atasının günəməzd işlədiyi dəyirmanın yanından gurultu ilə keçərkən onun boğazı göynədi, şəhərin tanış yaşıl kənarları gözdən itdikdə və onu doğma evlərinə o qədər də möhkəm bağlamayan təllər əbədi olaraq qırıldıqda sinəsindən dərin bir ah qopdu.

Əlbəttə o, yaxın stansiyaların birində düşüb evə qayıda bilərdi. İrəlində hər gün gələn qatarlar vasitəsilə bütün ölkə ilə bağlı olan şəhər yerləşirdi. Kolumbiya-siti şəhəri də o qədər uzaq deyildi ki, öz doğma yerlərinə hətta Çikaqodan belə qayıtmaq mümkün olmasın. Bir neçə yüz mil, yaxud bir neçə saat nədir ki?

Karolina, bacısının ünvanı olan kağıza baxdı və ixtiyarsız olaraq düşünməyə başladı. O, uzun müddət qarşısından sürətlə ötüb keçən yaşıl mənzərələri seyr etdi, sonra ilk yol təəssüratı arxa plana keçdi, onların yerini qatırı ötüb keçən fikirlər, Çikaqonun nə cür şəhər olduğu haqqında dumanlı anlayışlar tutdu.

On səkkiz yaşlı qız öz doğma evlərini tərk etdiyi zaman ya yaxşı ələ düşür və daha da yaxşılaşır, ya da paytaxt şəhərlərinin əxlaq məsələlərinə dair görüşlərini tez qavrayır və xarab olur. Burada orta bir yol yoxdur.

Böyük şəhər məkrə doludur. Orada incə mədəniyyətlə adamları cəlb edən və ardınca aparən qarşısızalmaz böyük bir qüvvə hökm sürür. Minlərlə işığın zəif titrəyişi heç də sevgi dolu gözlərin gözəl ifadəli parlayışından az təsir etmir. Hiyləsiz və sadələvhl adamın əxlaqı başlıca olaraq ondan asılı olmayan təsirlər nəticəsində pozulur. Dalgalanan səslər, həyatın qulaqbatırıcı gurultusu, nəhəng arı pətəyinə oxşayan insan toplantısı – bunların hamısı insanı heyrləndirir, onun hissələrində bir qarmaqarışıqlıq və həyəcan töredir. Adamın yanında vaxtında izahat və ağıllı məsləhət verən adam olmadıqda bütün bunlar müdafiəsiz qulaqlara nə qədər yalan şeylər pıçıldayır! Bu təsirlər (onları düzgün qiymətləndirmək o qədər də asan deyildir) öz xarici gözəllikləri ilə musiqi kimi çox vaxt adamda ehtiyat hissini kütləşdirir, onu zəiflədir, sonra isə ən sadə təəvvürlərini alt-üst edir.

Karolina, yaxud Kerri bacı – onu ailələrində nəvazişlə belə adlandırırdılar – inkişaf etməmiş bir əqlə malik idi. O hələ müşahidə və təhlil etməyi bacarmırdı. O xudpəsənd idi, bu xudpəsəndlik o qədər qabarıq deyildisə də, bunu hər halda onun xasiyyətinin əsas əlaməti hesab etmək olardı. Gənclik arzuları şiddətlə alovlanırdı, onda keçid dövrünə məxsus sadə bir qəşənglik vardı, boy-buxunu gələcəkdə çox zərif olacağını vəd edirdi, gözləri isə təbii fərasətlə parıldayırdı, – bir sözle o, orta təbəqədən olan Amerika qadınlarının gözəl bir nümunəsi idi.

Mütaliə Kerrini heç də maraqlandırmırdı – bilik aləmi onun üzünə bağlı idi. O, qeyri-süni naz satmaq sənətində də tam təcrübəsiz idi. O, hələ başını oynaq surətdə geri atmağı öyrənməmişdi, əllərinin hərəkəti kobud, balaca ayaqlarının yerışı ağır idi. Lakin, o, öz xarici görünüşü qayğısına qalır, həyatı sevincləri kəskinliklə qavrayır və inadla maddi rifaha doğru can atırdı.

Kerri bacı böyük, əsrarəngiz bir şəhərdə xoşbəxtlik axtarmağa cəsarətlə çıxan, bu şəhəri fəthənin qəniməti kimi onun ayaqları altına atacaq uzaq qələbələr haqqında tutqun arzularla qanadlanan pis silahlanmış balaca bir cəngavər idi.

– Bura Viskonsin ştatının ən gözəl balaca kurortlarından biridir, – deyərək onun qulağı dibində kiminsə səsi eşidildi.

– Eləmi? – deyərək Kerri həyəcanla cavab verdi.

Elə bu zaman qatar Vokişa stansiyasından yola düşdü. Kerri hələ əvvəlcədən arxasında bir kişinin durduğunu görmüş və onun topa saçlarına baxdığını hiss etmişdi. Kerri bu adamın onunla maraqlandığını sövq-təbii olaraq anlamışdı. Qızlıq təvazökarlığı, anadangəlmə bir duyğu ona pıçıldayırdı ki, bu adamı yaxına buraxmaq olmaz, onu uzaqda saxlamaq lazımdır. Lakin qonşusunun zəngin təcürübələr və keçmiş müvəffəqiyyətlər nəticəsində qazanılmış cəsarəti və cazibə qüvvəsi üstün gəldi, Kerri də ona cavab verdi.

O azca qabağa öyilib dirseklərini Kerrinin oturduğu stulun söykə-nəcəyinə qoydu və özünü yaxşı bir yol yoldaşı kimi göstərmək istəyərək danışmağa başladı:

– Bəli, bura gözəl yerdir! Çikaqo əhalisi burada dincəlir. Görünür, siz bu yerlərlə tanış deyilsiniz?

– Yox, tanışam, – deyərək Kerri cavab verdi. – Daha doğrusu mən Kolumbiya-sitdə yaşayıram. Buralarda isə hələ olmamışam.

– Deməli, bu sizin Çikaqoya birinci səfərinizdir?

Söhbət zamanı Kerri hiss edilmədən müsahibini nəzərdən keçirirdi. Onun parlaq, qırmızı yanaqları, sarı bıqları var idi, başına yumşaq fətr şlyapa qoymuşdu. Kerri çevrilib düz onun üzünə baxdı, qızda özünü qorumaq hissi ilə qadın şuxluğu arasında mübarizə gedirdi. O dedi:

– Mən heç sizə demədim ki, bu mənim ilk səfərimdir!

– Ah, eləmi?

O, özünü səhv etmiş kimi göstərərək yaltaqcasına: – Yəqin, mən səhv, eşitmişəm, – dedi.

Bu adam böyük bir ticarət müəssisəsinin tipik kommissiyajeri idi. O, o zamanın məhəlli ləhcəsində “təbilçilər” adlandırılan insanlar təbəqəsinə mənsub idi. Ona eyni zamanda daha sonralar meydana çıxmış və XIX əsrin axırlarında vətəndaşlıq hüququ qazanmış bir söz də – “sarsıdıcı” sözü də yaraşardı, bu söz öz geyimləri və hərəkətləri ilə tez müəssir olan gənc qadınların diqqətini cəlb etmək və onları heyrləndirmək istəyən adamların simasını müəyyən edirdi.

O zaman qəhvəyi rəngli dama-dama yun kostyum yenəcə çıxmışdı, sonralar işgüzar adamlar adətən belə kostyum geyirdilər. Yaxası çox açıq olan jiletinin kəsiyindən ağ və çəhrayı milləri olan köynəyinin kraxmallanmış döşü görünürdü. Pencəyinin qollarından

qızıl suyuna çəkilmis sarı əqiqdən iri düymələrlə bağlanan, yenə həmin rəngdə kətan qolçaqları çıxmışdı. Bu daşı çox vaxt "pişik gözü" adlandırırlar. Barmaqlarında bir neçə üzük parlayırdı (bunların içərisində, əlbəttə, möhürlü üzük də vardı), jiletinin balaca cibindən sallanmış qızıl saat zəncirinin üstündə gizli sığınlar cəmiyyətinin ordeni asılmışdı. Kostyumu əynində lap kip otururdu. Qalın altlıqlı par-par parıldayan qəhvəyi çəkmələr və yumşaq boz şlyapa onun geyimini tamamlayırdı.

Kerrinin inkişaf səviyyəsində olanlara bu naməlum adam qəşəng görünə bilirdi, kommivoyajeri xoş göstərən bütün bu şeylərin hamısını görmək üçün Kerrinin ötəri bir nəzər salması kifayət idi.

İşdir, birdən dünyada belə adamların kökü üzülə bilər, ona görə də mən burada onların müvəffəqiyyətlə işlətdikləri üsul və hiylələri təsvir etmək istəyirəm. Yaxşı geyim, şübhəsiz ki, kommivoyajerin əsas üstünlüyü idi. Bunsuz o heç nə olardı. İkincisi o, bədənə möhkəm adam idi, qadınlara qarşı meyli onun başlıca hərəkətverici qüvvəsi idi. Dünyanı idarə edən problemlərə və qüvvələrə dair hər hansı bir fikir onun düşüncəsinə yad idi, onun hərəkətlərini isə acgözlük deyil, müxtəlif əyləncələrə qarşı doymaq bilməyən bir məhəbbət idarə edirdi.

Onun üsulları adətən sadə olurdu. Hər şeydən əvvəl o cəsarətli idi. Əlbəttə, bu cəsarət qüvvətli hissi istəyə və qadına valeh olmağa əsaslanırdı.

O, gənc bir qadına rast gəldiyi zaman çox xeyirxah bir rəsmiyyətlə ona hörmət və nəvaziş etməyə başlayır, bəzən yalvarır və əksər hallarda da müvəffəq olurdu.

Qadın əzilib-büzülməyə meyl etdikdə ondakı bantı düzəltməyə təşəbbüs göstərir, qadının tora düşdüyünü hiss etdikdə isə, dərhal onu adı ilə çağırmağa başlayırdı.

Misal üçün, universal mağazaya girdikdə kommivoyajer sərbəstcə piştaxtaya söykənir və satıcı qıza bir neçə üstüörtülü suallar verirdi. Daha nəcib yerlərdə, habelə qatarda və ya gözləmə salonunda özünü çox ehtiyatla aparırdı. Lakin münasib bir ova təsadüf edən kimi, diqqət və nəzakət mücəssməsinə çevrilər, hava haqqında söhbət salar, vaqonun qapısını nəzakətlə açar, çamadanı aparmağa kömək edərdi, bütün bunlar mümkün olmadıqda vaqon yerinə çatana qədər qadına rəğbətini göstərməyə imkan tapmaq ümidilə

onun yanında oturmağa çalışırdı. Balıncı başının altına qoymaq, kitab təklif etmək, skamyanı ayağının altına çəkmək, pəncərənin pərdəsini salmaq – hər şey haqqında düşünməyə vaxt tapardı. O ancaq işi ümitsiz hesab etdikdə, yol yoldaşının şeylərinin əziyyətini çəkmək üçün vaqondan onun ardınca düşməzdi.

Qadınlardan biri bir vaxt paltar haqqında fəlsəfi bir traktat yazmalıdır. Qadın nə qədər gənc olsa belə paltardan başı çıxır. Kişi kostyumunu qiymətləndirərkən qadın çətin hiss olunan bir sərhəd müəyyən edir. Bu da ona kişiləri onun diqqətinə layiq olanlara və olmayanlara ayırmaq imkanı verir. Bu sərhəddən aşağı düşən adam artıq heç bir zaman onun nəzərini cəlb etmz.

Bir də qadınlar həmişə öz paltarlarını kişilərin paltarları ilə müqayisə edirlər. Kerrinin də qonşusu ixtiyarsız olaraq onu belə bir müqayisəyə sövq etdi. Kerri birdən onların bir-birindən nə qədər fərqli olduqlarını anladı. Qara iplik qaytanla haşiyələnmiş sadə göy paltarları ona o qədər miskin göründü ki... O birdən ayaqqabılarının nə qədər köhnəlmiş olduğunu hiss etdi.

– Bağışlayın, – deyə, yol yoldaşı davam etdi, – mən axı deyəsən sizin şəhərdə çoxlarını tanıyıram. Məsələn, Morgenrotorun hazır paltar mağazasını, Qibsonun parça mallar mağazasını.

Kerri onun sözünü kəsərək:

– Doğrudanmı? – dedi və sonra bu mağazaların vitrini qarşısında durub nə qədər ürəksızıcı dəqiqələr keçirdiyini xatırlayaraq dərhal canlandı.

O hiss etdi ki, nəhayət qızın diqqətini cəlb etmək üçün yol tapmışdır. Bir neçə dəqiqədən sonra o, artıq Kerri ilə yanaşı oturub hazır paltarlar satmaq üçün bağladığı sazişlərdən, özünün səyahətlərindən, Çikaqodan, şəhər əyləncələrindən danışmağa başladı.

– Əgər siz Çikaqoya gedirsinizsə, bu şəhər sizə çox xoş gələcəkdir. Sizin orada qohumlarınız varmı?

– Mən bacımı görməyə gedirəm, – deyə Kerri cavab verdi.

Yol yoldaşı dedi:

– Siz mütləq Linkoln-parkı və Miçiqa bulvarını görməlisiniz. Orada nəheng binalar tikilir. Bu, sözün tam mənasında ikinci Nyu-Yorkdur. Qiyamət şəhərdir! Orada baxmalı şey çoxdur. Teatrlar, çoxlu adamlar, gözəl binalar. Ora sizin çox xoşunuza gələcəkdir!

Kerri nə isə anlaşılmaz bir ağrı duydu. Bütün bu gözəlliklərlə müqayisədə o özünü dəyərsiz hiss edir və bu onu sıxırdı, lakin yenə

də yol yoldaşının bütün danışqlarında nə isə ümidverici bir şey var idi. Bu yaxşı geyinmiş adamın diqqəti ona xoş gəlirdi.

O bir məşhur aktrisa haqqında danışıb Kerrinin ona oxşadığını söylədikdə qız özünü gülümsəməkdən saxlaya bilmədi. Kerri heç də ağilsız qız deyildi, lakin bu müqayisədən o həzz aldı...

– Siz yaqin ki, Çikaqoda bir qəder qalacaqsınız?

– Doğrusu, bilmirəm, – deyə, Kerri müterəddid halda cavab verdi. Onun xəyalından bəlkə də orada iş tapa bilməyəcəyi fikri keçdi.

– Hər halda yaqin ki, bir neçə həftə qalacaqsınız? – deyə o, qızın gözlərinə baxaraq təkidlə soruşdu.

Onların danışdığı sözlər əslində aralarında baş verən hadisəni heç də əks etdirmirdi. O, bu qızda parlaq gözəlliyi əvəz edən ifadə olunmaz bir məlahət duymuşdu. Kerri anlayırdı ki, o, bu adam üçün ancaq müəyyən bir nöqteyi-nəzərdən maraqlıdır, – bu adətən qadını vahiməyə salır və eyni zamanda onu vəcdə gətirir. Kerrinin hərəkətləri çox sadə idi. Bu ondan irəli gəlirdi ki, o öz həqiqi hisslərini gizlətməkdə qadınlara kömək edən çoxlu məsum hiylələri hələ öyrənməmişdi. Onun hərəkətləri bir çox cəhətdən cəsarətli görünə bilirdi. Kerrinin ağıllı və təcrübəli bir dostu olsaydı, onu başa salardı ki, kişinin üzünə bu cür inadla baxmaq yaxşı deyil.

– Bu sizi nə üçün maraqlandırır? – deyə Kerri soruşdu.

– Elə belə. Çünki mən özüm də Çikaqoda bir neçə həftə qalacağam. Mən bizim firmaların malları ilə yaxşı tanış olmalı və yeni nümunələr götürməliyəm. Bu müddət ərzində mən sizə şəhəri göstərə bilərdim.

– Bilmirəm... yeni demək istəyirəm ki, sizinlə gedə biləcəyimi bilmirəm, çünki mən bacım gildə yaşayacağam və...

O, qızın sözünü kəsdi:

– Nə olsun ki, əgər bacınız bunun əleyhinə olarsa, biz başqa bir yol tapa bilərik.

Bu zaman o, cibindən bir dəftərçə və karandaş çıxartdı, sanki onlar artıq hər şey barəsində danışib razılaşmışdılar.

– Hə, ünvanınızı deyın görüm!

Kerri bacısının ünvanı yazılmış kağız parçası olan çantasını qur-dalamağa başladı.

Onun yol yoldaşı əlini şalvarının dal cibinə atdı, oradan içərisində bir dəstə yaşıl kağız pul, bir yığın müxtəlif məktublar və qəbzələr

olan pul kisəsini çıxartdı. Bu pul kisəsi Kerriyə böyük təsir bağışladı. Onun tanışlarının heç birinin bu cür pul kisəsi yox idi. Ümumiyyətlə o, bu qədər təcrübəli səyyaha və şıq geyimli adama heç bir zaman rast gəlməmişdi. Pul kisəsi, ışıldayan darçını çəkmələr, təzəcə tikilmiş zərif kostyum, cəsarətli hərəkətlər – bunların hamısı bu adamı əhatə edən saysız-hesabsız sərvətlər aləmini Kerrinin xəyalında canlandırırdı və bunların hamısı Kerridə bu adama qarşı həsn-rəğbət oyadırdı.

O, pul kisəsindən üzərində litoqraf üsulu ilə “Bartlet Kario və K^o” sözləri əlavə edilmişdi. Vərəqənin aşağısında sol küncdə “Çarlz Drue” sözləri əlavə edilmişdi. O, vərəqəni Kerriyə uzadaraq aşağıda yazılmış familiyasını göstərdi...

– Mənim adım belədir. “Drue” tələffüz olunur. Mən ata tərəfdən fransızam, – dedi.

Drue pul kisəsini cibinə qoyana qədər Kerri vərəqəyə baxdı. Drue, pencəyinin qoltuq cibindən bir çəngə məktub çıxartdı, onlardan birini götürüb yan tərəfindəki şəkli göstərdi və dedi:

– Bu bizim firmanın yerləşdiyi evdir. Steyt və Leyk-strit küçələrinin tinindədir.

Onun səsinə bir qürur duyulurdu. Belə bir firmada qulluq etmək zərəfat deyildi. O istəyirdi ki, qız bunu hiss etsin.

– Bəs sizin ünvanınız? – deyə o yenidən soruşdu və yazmağa hazırlaşdı.

Kerri ağır-ağır dilləndi:

– Kerri Miber, Qərb tərəfdə, Van-Büren-strit, üç yüz əlli dördüncü ev, Hansonun mənzili.

Drue ünvanı diqqətlə yazdı, yenə pul kisəsini çıxartdı, cib dəftərçəsini ora qoydu və:

– Mən bazar ertəsi gəlsəm, sizi evdə tapa bilərəmmi? – deyə soruşdu.

– Yaqin ki, taparsınız, – deyə Kerri cavab verdi.

Sözlərin başımızda cəlvələnen saysız-hesabsız fikirlərin ancaq solğun bir kölgəsi olduğu nə qədər doğrudur! Sözlər bizim ucadan deyər bilmədiyimiz böyük hiss və arzuları ancaq birləşdirən kiçik bir halqadır.

Budur, bu iki adam skamyada oturub bir-birinə əhəmiyyətsiz sözlər deyir, biri pul kisəsini, digəri çantasını çıxardır, vizit vərəqəsinə

baxır, lakin həqiqi hisslərinin nə qədər tutqun olduğunu özləri də başa düşürlər. Nə Drue nə də Kerri o qədər fərasətli deyillər ki, bir-birinin beyninin hansı istiqamətdə işlədiyini müəyyən edə bilsinlər. Drue hələ qızı öz toruna salıb salmayacağını deyə bilməzdi, Kerri isə Drue onun ünvanını yazıncaya qədər özünün aciz halda axınla üzdüyünü başa düşmüşdü. Lakin indi Kerri nə isə bir şeydə ona güzəştə getdiyini, Drue isə qalib gəldiyini hiss etdi. Onların hər ikisinə aydın idi ki, aralarında nə isə bir əlaqə yaranmışdır.

Drue söhbəti ələ alıb onu asanlıqla davam etdirirdi. Kerri isə fikirsiz halda dinləyirdi.

Onlar Çikaqoya yaxınlaşdılar. Sinyal işıqları yanıb söndürdü, qarşı tərəfdən gələn qatarlar yanlarından ötüb keçirdi. Düz və çılpaq səhraların hüdudsuz genişliyindən teleqraf sütunları cərgə ilə böyük şəhərə tərəf addımlayırdı. Uzaqda artıq şəhərin ətrafı görünür, fabrik boruları səmaya ucalırdı.

Açıq səhrada çəpərlənməmiş, ətrafında ağac əkilməmiş iki-mərtəbəli tənha binalar tez-tez görünməyə başlayırdı – onlar yaxınlaşan evlər ordusunun kəşfiyyatçılarına bənzəyirdilər.

Uşağa, dahi təxəyyülünə malik olan adama və ilk dəfə səyahət edənlərə böyük şəhərə yaxınlaşmaq nə isə qərribə gəlir. Xüsusən axşamçağı bütün canlı aləmin bir vəziyyətdən başqa vəziyyətə keçdiyi, işıq ilə zülmət arasında əsrarəngiz mübarizə getdiyi zaman bu daha qüvvətli təsir bağışlayır. Ah, yaxınlaşan gecənin verdiyi vədlər! Yorulmuş adama gecə nə qədər çox şeylər deyir! O keçmiş xəyalları və ümidləri necə də canlandırır! Yorulmuş zəhmətkeşin qəlbi deyir: "Mən tezliklə azad olacağam, mən şənlik edənlər dəstəsinə qoşulacaq və onlarla birlikdə şənlik edəcəyəm. Kücələr, fənərlər, stolları üzərində xörəklər qoyulmuş işıqlı otaqlar – bunların hamısı mənim üçündür! Teatrlar, salonlar, yığıncaqlar, istirahətə gedən yollar, insanı şən nəğmələrə doğru aparan cığırılar – gecə başlanan kimi bunların hamısı mənim olacaqdır!" Bütün insan övladının hələ də kontorlarda və zavodlarda işlə məşğul olmasına baxmayaraq, həzz almaq fikrindən doğan titrəyiş artıq havanı doldurur. Ən süst adamlar belə təsvir edilməsi, yaxud sözlə ifadə edilməsi həmişə mümkün olmayan hisslər keçirir, sanki birdən çiyinlərindən zəhmətin ağır yükünü atırlar.

Kerri bacı pəncərəyə baxırdı. Onun bu marağı yoluxucu xəstəlik kimi Drueyə də sirayət etdi və o böyük şəhərə yeni gözle baxaraq onun möcüzələrindən danışmağa başladı.

– Bura Çikaqonun şimal-qərb hissəsidir, – dedi. – Bu da Çikaqo çayıdır, – deyə əlavə etdi və burunlarını qranit sahilin qara dirəklərinə söykənərək, bir-birini sıxışdıran uzaq sülardan gəlmiş nəhəng üç dorlu gəmilərin dayandığı bulanıq çayı göstərdi.

Fışıldayan buxarın səsi, taqqıltı, cingilti eşidildi və çay geridə qaldı.

– Çikaqo böyük, gözəl şəhərə çevrilir, – deyə o sözüne davam etdi. – Siz orada tamaşa ediləsi çox şey tapacaqsınız.

Kerri onun sözlərini demək olar ki, eşitmirdi. Öz doğma evlərindən uzaqda, tamamilə tənha olduğunu, böyük həyat və cəsarət dənizinə doğru irəlilədiyini fikirləşdikdə onu birdən-birə qeyri-ixtiyari bir vahimə basdı. O, boğulduğunu hiss etdi. Şiddətli ürək döyüntüsü yüngül ürək bulanma əmələ gətirirdi. O, gözlərini yarım yumaraq bütün bunların boş şeylər olduğuna, Kolumbiya-sitinin Çikaqodan o qədər də uzaq olmadığına özünü inandırmağa çalışdı.

Konduktor qapını taqqıltı ilə açaraq:

– Çikaqo! Çikaqo! – deyə bağırırdı.

Qatar çoxlu rels şəbəkəsinə daxil oldu. Taqqıltı və gurultu havanı doldurdu. Kerri bir əli ilə köhnə çamadanından yapışdı, o biri əli ilə çantasını berk-berk sıxdı.

Drue də qalxdı. Adət olunmuş bir hərəkətlə şalvarını düzəltdi, təmiz, sarı çamadanını götürdü.

– Yəqin ki, qohumlarınız sizi qarşılayacaqdır? – deyə soruşdu. – İcazə verin, çamadanınızı götürüm.

– Yox, lazım deyil, – deyə Kerri cəld cavab verdi. – Rica edirəm, lazım deyil! Həm də bacımla görüşdüyüm zaman sizin mənim yanımda olmağınızı istəmirəm.

Drue azacıq da incimədən cavab verdi:

– Yaxşı, hər halda mən sizin yaxınlığınızda olacağam. Əgər bacınız vəğzalda olmazsa, sizi onlara apararam.

Kerri adət etmədiyi bir şərəitdə bu cür diqqətin nə qədər qiymətli olduğunu anlayaraq:

– Siz çox lütfkarsınız, – deyə təşəkkür etdi.

Konduktor səsini uzadaraq yenidən qışqırdı:

– Çikaqo!

Qatar ağır-ağır hərəkət edərək, işıqları yenidən yandırılmış olan vağzalın böyük, toranlıq tağı altına daxil oldu.

Bütün sərnəşinlər ayağa qalxıb, qapının ağzına toplanmışdılar.

Drue:

– Hə, gəlib çatdıq, – dedi. – Xudahafiz. Bazar ertəsinə qədər.

– Xudahafiz! – deyərək Kerri cavab verdi və ona doğru uzadılmış əli sıxdı.

– Unutmayın ki, bacınızı tapana qədər mən sizi gözədən qoymayacağam.

Kerri nəvazişlə gülümsündü.

Sərnəşinlər bir-birinin ardınca vaqonu tərk etməyə başladılar. Drue özünü elə göstərirdi ki, guya Kerriyə fikir vermir. Perronda yorğun sifətli balaca bir qadın Kerrini tanıdı və onun qabağına yüyürdü. O:

– Salam, Kerri! – dedi və laqeyd halda onu qucaqladı.

Kerri o saat başa düşdü ki, bir az bundan qabaq əhatə olunduğu qayğını bacısından gözləməyi nəhaqdır. O bütün bu qarmaqarışıqlıqda, səs-küy və yeniliklər içərisində həqiqətin soyuq təması hiss etdi. Parlaq işıqlı və şən həyat hanı? Əyləncələr və zövq aləmi hanı? Bunlar haradan ola bilərdi? Bacısının üzündə onun qayğılı və zəhmətli ağır həyatının bütün tarixi yazılmışdı.

– Hə, bizimkilər necə dolanırlar? – deyərək bacısı soruşdu. – Atam, anam necədir?

Kerri suallara cavab verirdi, lakin gözləri uzaqlara dikilmişdi. Perronun axırında, gözləmə salonuna və küçəyə çıxan yolda Drue durmuşdu. O, Kerrinin onu gördüyünə və bacısının yanında olduğuna əmin olduqdan sonra çevrildi və yoluna davam etməzdən qabaq yüngülcə gülümsədi. Bunu yalnız Kerri gördü. Bu zaman onun uzaqlaşdığını gördükdə Kerri hiss etdi ki, sanki nəyi işə itirmişdir. Drue tamamilə gözədən itdikdən sonra Kerri başa düşdü ki, itirdiyi odur. Kerri bacısının yanında özünü nə qədər tənha hiss edirdi – rəhmsiz, coşqun dənizdə o tamamilə yalqız qalmışdı.

II FƏSİL

DİLƏNÇİLİK NƏ İLƏ HƏDƏLƏYİR. QRANİT VƏ TUNC

Minninin mənzili şəhər əhalisinin hər il əlli min artıran axınla Çikaqoya gəlmiş və gəlməkdə olan adamların, fəhlə və kontor işçilərinin ailələri yaşadığı Van-Büren-stritdəki evin üçüncü mərtəbəsində yerləşmişdi. Qabaq otaqların pəncərələri axşamlar gastronom mağazalarının vitrinlərindən parlaq işıq düşən və uşaqlar oynayan küçəyə baxırdı. Gah yaxınlaşan, gah da uzaqlarda itib gedən konka zənglərinin cingiltisi qızın xoşuna gəlirdi. Minni bacısını qonaq otağına gətirdikdə Kerri pəncərəyə yanaşaraq işıqlı küçəyə baxdı, hər tərəfə bir neçə mil uzanan böyük şəhərin səs-küyü, hərəkəti və gürultusu onu valeh etdi.

Evdə elə ilk görüşdən sonra m-s Hanson saxlamaq üçün uşağı Kerriyə verdi və özü şam yeməyi hazırlamağa başladı. M-r Hanson Kerriyə bir neçə sual verdikdən sonra axşam qəzetini oxumaqla məşğul oldu. Bu, qaraqabaq bir adam idi. O, Amerikada doğulmuşdu, lakin atası İsveçli idi. Hanson sallaqxanada buz vaqonlarını təmizləyən vəzifəsində çalışırdı. O, baldızının gəlişinə laqeyd yanaşdı. Qızın görkəmi ona o qədər də təsir etməmişdi. Onu yeganə maraqlandıran şey Kerrinin Çikaqoda iş tapıb tapmayacağı idi. O:

– Şəhər böyükdür – dedi, – bir neçə gündən sonra siz bir yerə işə düzələrsiniz. Gec-tez hamı iş tapır.

Hələ Kerri gəlməmişdən qabaq ər-arvad qəfət etmişdilər ki, o, işə girməli və öz xərcini verməlidir. M-r Hanson təbiət etibarilə çox təmiz və qənaətcil adam idi. O artıq bir neçə ay idi ki, uzaqda, şəhərin qərb hissəsində aldığı iki parça yer üçün pul verirdi. O, bu yerdə bir vaxt ev tikmək arzusu ilə yaşayırdı.

Şam yeməyi hazırlanana qədər Kerri bacısının evini nəzərdən keçirdi. Qız müşahidəçilikdən məhrum deyildi və üstəlik bütün qadınlarda olan qabaqcadan duymaq qabiliyyətinə də malik idi.

O hiss edirdi ki, burada yoxsul, yekrəng bir həyat keçirirlər. Divarlara zövqsüz kağız çəkilmişdi, döşəməyə ucuz ayaqaltılar salınmış, qonaq otağına müxtəlif parça-tikədən qurulan nazik xalça döşənmişdi, mebelin kobudluğu, bir təhər bənd edildiyi və pulunu hissə-hissə ödəməklə alınmış olduğu dərhal nəzərə çarpırdı.

Kerri uşağı götürüb mətbəxə, bacısının yanına getdi və uşaq ağlamağa başlayana qədər orada oturdu. Sonra ayağa qalxıb uşağı otaqda gəzdirməyə və ona nə isə oxumağa başladı. Nəhayət, onun bu oxumasından mütləq edə bilməyən Hanson gəlib uşağı ondan aldı. Bu onun yaxşı xasiyyətli olduğunu göstərirdi: o səbirli adam idi. Eyni zamanda dərhal hiss edilirdi ki, o, uşağını çox sevir.

Hanson uşaqla otaqda gəzinərək:

– Hə, hə, bədir, ağlama, – deyirdi. Onun tələffüzündə isveç ləhcəsi aydın hiss edilirdi.

Şam yeməyi zamanı Minni dedi:

– Sən, yəqin ki, hər şeydən əvvəl şəhərə baxmaq istəyəcəksən. Biz bazar günü sənə Linkoln-parkı göstəririk...

Kerri gördü ki, Hanson bir cavab vermədi. Görünür, onun fikri başqa şeylə məşğul idi.

Kerri dedi:

– Mən səhərdən iş axtarmağa getmək istəyirəm. Beləliklə, cümə və şənbə günləri mənim ixtiyarında olacaqdır. Şəhərin ticarət hissəsi hansı tərəfdədir?

Minni ora necə getməyi izah etmək istədi, lakin əri onun sözünü kəsdi.

– Görürsünüzmü, bura şərqdir, – dedi və Çikaqonun yerləşməsi haqqında bütün ömrü uzunluğunu söyləmədiyi bir nitq irad etdi. Sözüünün axırında:

– Frankfurt-strit boyunca və çayın o tərəfindəki rayonda yerləşmiş böyük emalatxanalara getməni məsləhət görəəm. Orada çoxlu qız işləyir. Ora çox uzaq deyil, siz yola da çox vaxt sərf etməzsiz, – dedi.

Kerri razılıq əlaməti olaraq başını tərpətdi və qonşular haqqında bacısından sorğu-sual etməyə başladı. Minni özünün az-maz bildikləri haqqında yavaşca məlumat verdi. Hanson hələ də uşaqla oynayırdı, sonra o birdən yerindən qalxdı və onu arvadına verdi:

– Mən səhər tezdən durmalıyam, gedim uzanım, – dedi və dəhlizin o biri tərəfində olan qaranlıq balaca yataq otağına getdi.

– O uzaqda, sallaqxanada işləyir, saat altının yarısında durmalı olur, – Minni izah etdi.

– Elə isə bəs sən ona səhər yeməyi hazırlamaq üçün nə vaxt durursan? – deyərək Kerri soruşdu.

– Təqribən beşə iyirmi dəqiqə qalmış.

Onlar gündəlik işi birlikdə qurtardılar. Kerri qabları yudu, Minni isə uşağı soyundurub yatırırdı. Minninin bütün hərəkətləri onun bu şeylərə çoxdan vərdiş etdiyini bildirirdi. Kerri başa düşdü ki, Minni hər gün bu işləri görməli olur.

Eyni zamanda Kerri başa düşürdü ki, o, Drue ilə hor cür əlaqədən boyun qaçırmalıdır. Onun buraya gəlməsi haqqında heç danışmaq belə ola bilməzdi. O, Hansonun hərəkətlərindən, Minninin başı-aşağılığından və ümumiyyətlə bacısının evində olan vəziyyətdən hiss etdi ki, zohmotkeşlərin yekrəng həyat çərçivəsindən kənara çıxan hər bir təşəbbüsdə qəti müqavimətə rast gələcəkdir. Əgər Hanson hər axşam qəzet oxuyub saat doqquzda, Minni isə bir az sonra yatırırsa, onlar Kerridən başqa bir şey gözləyə bilirlərmidi?

Hər halda özünü təmin etmək üçün ilk növbədə iş tapmaq, sonra isə tanışlıq haqqında düşünmək lazımdır. Drue ilə onun arasında keçən zərərsiz diltəpşüq indi ona fəvqəladə bir şey kimi görünürdü.

O, fikrində qəti etdi: – “Yox, o bura gələ bilməz”.

Kerri bacısından kağız və mürəkkəb istədi (kağız da, mürəkkəb də yemək otağında, buxarının üstündə idi). Bacısı yatmağa gedəndən sonra Kerri Druenin ünvanı olan vizit vərəqəsini çıxartdı və yazdı:

– “Mən sizi burada qəbul edə bilmərəm. Mən yenidən yazana qədər gözləyin. Bacımın evi olduqca kiçikdir”.

Kerri daha nə əlavə etmək haqqında fikrə getdi. Qatarda bir yerdə vaxt keçirdiklərini bir təhər xatırlatmaq istədi, lakin utancaqlıq ona mane oldu. Kerri Druenin qayğısı üçün ancaq münasibətsiz təşəkkürlə kifayətləndi. Sonra nə cür imza edəcəyi barədə yenidən fikrə getdi. Nəhayət, o, məktubu “Hörmətlə” sözlərlə bitirmək qərarına gəldi və son dəqiqə fikrini dəyişib bu sözü “Sizə sadıq olan” sözlərlə əvəz etdi.

Kerri zorfi bağladı, ünvan yazdı, bir künədə onun üçün çarpayı qoyulmuş balaca qonaq otağına keçdi. Kiçik yüyürüyü açıq pəncərənin qabağına çəkərək sakit bir həyəcanla axşam küçələrini nəzərdən keçirməyə başladı. Nəhayət fikirdən yorularaq, əzgin və yuxulu halda soyundu, paltarlarını səliqə ilə yığdı və yatağa uzandı.

Kerri səhər yuxudan aylarkən saat səkkiz idi, Hanson çoxdan işə getmişdi. Bacısı yemək otağında oturub tikiş tikirdi. Kerri geyindi, özü üçün nahar hazırladı və sonra iş axtarmaq üçün hara getmək haqqında bacısı ilə məsləhətləşdi. Kerri onu son dəfə gördükdən

bəri Minni nə qədər dəyişilmişdi! İndi o iyirmi yeddi yaşlı sağlam qadın olmasına baxmayaraq, çox arıq idi. Onun həyat təsəvvürləri cənilə ərinin baxışlarını əks etdirirdi. Onun əyləncələr və vəzifə hissi haqqında birtərəfli anlayışı görüş dairəsinin gənclikdəkinə nisbətən daha dar olduğunu göstərirdi.

Minninin bacısını yanına dəvət etməsi onsuz darıxdığı üçün deyildi. Bunun səbəbi çox sadə idi – Kerri ailədəki həyatından narazı idi, burada isə cəhəmlə ki, iş tapar, özünü saxlaya bilərdi. Minni yəqin ki, Kerrini görməsinə sevinirdi, lakin iş haqqında tamamilə ərinin fikrinə şərik idi. Hərgah pul verilsə – tutaq ki, başlanğıcda həftədə beş dollar – hər iş yaxşıdır, fabrikin yeni işləməyə başlayan qız üçün tələyin əvvəlcədən təyin etdiyi bir qismətdir. Kerri Çikaqonun böyük emalatxanalarının birində özü üçün iş tapacaq və bununla hələlik kifayətlənəcəkdir. Hələlik... bir dəyişiklik olana qədər. Əlbəttə, nə kimi dəyişiklik ola biləcəyi haqqında onların heç biri bir şey bilmirdi. Onlar vəzifələrinin yüksələcəyi ümidində deyildilər. Onlar orda getmək fikrinə də heç bir ümid bağlamırdılar. Lakin Kerrinin şəhərə gəlməsi və özünü ağır əməyə həsr etməsi xatirinə yaxşılığa doğru bir dönüş omələ gəlməyincə həyat öz qaydası ilə gedəcəkdir. Kerri iş axtarmaq üçün belə bir ürəkverici xeyir-dua ilə şəhər evdən çıxdı!

Kerrini izləməkdən əvvəl gəlin onun gələcək həyatının keçəcəyi şərait ilə tanış olaq. O illərdə Çikaqo sürətlə inkişaf edən şəhərin bütün xüsusiyyətlərinə malik idi. Buraya gəlməyə cəsarət edən qızları belə müvəffəqiyyət gözləyirdi. Çikaqo insanların qarşısında geniş imkanlar açan çoxlu və durmadan inkişaf edən ticarət müəssisələri ilə gurultulu şöhrət qazanmışdı. O, ümidlərlə dolu olanları, yaxud ümidini itirənləri, karyera qazanacaq adamları və başqa bir yerdə fəlakətə uğramışları ölkənin hər tərəfindən özünə çəkən bir maqnit olmuşdu.

O, yarım milyondan çox əhalisi olan böyük bir şəhər idi, lakin onun şöhrəti, cəsarəti və qaynayan fəaliyyəti milyon əhalisi olan bir şəhərə kifayət edərdi. Hələ indi onun küçələri və evləri yetmiş beş mil ətrafa yayılmışdı. Onun əhalisi müəyyən istehsalat növlərindən çox, yeni insan kütləsi axını üçün zəmin hazırlayan fəaliyyətlə məşğul idi. Hər tərəfdə yeni tikilən binalardan çəkiclərin səsi eşidilirdi. Yeni, böyük zavodlar yaranırdı. Şəhərin böyük gələcəyini əvvəldən

başla düşmüş qüvvətli dəmir yol birləşmələri, nəqliyyat və yüklə daşımaq məqsədilə geniş yer sahələri əldə etmişdilər. Şəhər ətrafının sürətli inkişafı üçün tramvay xətləri uzaqlara, boş səhralara çəkilmişdi. Şəhər bələdiyyə idarəsi bir çox millətlə uzanan yollara daş döşəmiş, yalnız gələcək gurultulu kvartallarının ölçisi olan tokca bir evin durduğu yerlərə də kanalizasiya boruları çəkmişdi.

Çox vaxt yağış və tufanların döyəcəyi açıq, boş yerlərdə bütün gecəni göz qırpan qaz fənərlərinin uzun sıralarını görmək olurdu. Bu qaz fənərlərinin alovlu dilləri külək altında titrəyirdi. Ensiz taxta səkilər burada bir evin, orada bir dükanın qabağından keçərək uzaqda, açıq çöldə qurtarırdı.

Şəhərin mərkəzi ticarət kontorlarının və fabriklərin toplaşdığı böyük bir rayon idi. Qazanc axtaran təcrübəsiz adamlar hər şeydən əvvəl adətən bura gəlirdilər. O zamanki Çikaqonun xüsusiyyəti ondan ibarət idi ki, (bu xüsusiyyət böyük şəhərlərin hamısında yoxdur) az-çox görkəmli firmalar ayrıca binada yerləşmişdilər. Boş yerlərin çox olması buna tamamilə imkan verirdi, buna görə də birinci mərtəbədə yerləşmiş kontorları küçədə görünən toplu mal satan firmalar çox sambalı görünürdülər. İndi adı olan çox iri aynabənd pəncərələr o zaman yenidən moda düşürdü və aşağı mərtəbədə yerləşən kontorlara qəşəng və zəngin görkəm verirdi. Küçədən keçənlər bu pəncərələrdən cilalanmış ağacdən və tutqun şüşələrdən qayırılmış arakəsmələri, öz işi ilə məşğul olan çoxlu qulluqçuları, zərif kostyumlar, bəmbəyaz köynəklər geyinmiş, salonlarda gəzişən, yaxud qrupla oturan iş adamlarını görə bilirdilər. Dördgüshəli yonma daşlarla bəzənmiş divarda tunc, yaxud nikəldən qayırılan cilalanmış parlaq lövhə üzərində qısa və aydın surətdə müəssisənin adı və fəaliyyət xarakteri qeyd edilirdi. Mərkəzə baxdıqda adama elə gəlirdi ki, paytaxtdadır – onun görkəmi o qədər təsirli idi. Bu görkəm sadəcə adama çaşdırmaq, dərin dəhşətə salmaq, yoxsul ilə varlı arasında uçurumun bütün genişliyini və dərinliyini göstərmək üçün idi.

Cəsarətsiz Kerri də bu mühüm ticarət rayonuna yollandı. O, çay kənarında qurtaran saysız-hesabsız mal və kömür anbarları ilə ovuz olunub getdikcə öz əzəmətinə itirən kvartallardan keçərək, Van-Büren-strit küçəsi ilə şərqə tərəf gedirdi.

Kerri tezliklə iş tapmaq arzusu ilə cəsarətlə irəliləyirdi. Lakin o hər addımda dayanıb qarşısında açılan mənzərəyə baxır, ona bu

qədər sirli görünən əzəmət və qüvvət əlamətləri içərisində öz acizliyini hiss edirdi. Bu böyük binalar nədir? Bu qərribə müəssisələrdə nə ilə məşğul olurlar, nə hazırlayırlar? O, Kolumbiya-sitədə bu, ya başqa şəxsin sifarişilə kiçik mermər parçalarını yonub hazırlayan kiçik daşyonan emalatxananın nə üçün mövcud olduğunu anlaya bilirdi, lakin o, inşaat üçün bəzək daşları hazırlayan böyük firmanın ucu-bucağı olmayan höyətlərini, burada üzərində yük platformaları hərəkət edən çoxlu relsləri, çay tərəfdə gəmi təmiri emalatxanalarının başı üzərində guruldayan yükqaldırıcı kranları gördükdə bunlar ona qərribə gəlirdi, çünki onun balaca dünyasına çox yabançı idi.

Nəhayətsiz dəmir yol depoları da, çayda toplanmış gomilər də, o biri sahilə yerləşən fabriklər də onun üçün anlaşılmaz idi. Açıq pəncərələrdən önlüklü kişilərin və qadınların o tərəf-bu tərəfə qaçırdığını görürdü. Uzun küçələr onun üçün ikiqat divarla hasarlanmış sirlər dünyası, kontorlar isə nüfuzlu cəntilmenlər haqqındakı təsəvvürlə əlaqədar olan əcaib bir şey kimi görünürdü. Ona elə gəlirdi ki, bu kontorlarda əlaqədar olan adamlar ancaq pul sayır, yaxşı geyinir və ekipajlarla gəzir. Onların nə satdıqları, nə iş gördükləri və bütün bunların nə məqsəd üçün edildiyi haqqında onun çox dumanlı bir təsəvvürü var idi. Hər şey ona o qədər gözəl, geniş, əlçatmaz görünürdü ki! Kerri ruhdan düşdü və bu gözəl müəssisələrdən birinə girib bir iş, bacaracağı bir iş – nə cür iş olur-olsun fərqi yox idi – istəməli olduğunu fikirləşdikdə ürəyi sıxılırdı.

III FƏSİL

BİZ TALEYİMİZİ SINAYIRIQ. HƏFTƏDƏ DÖRD YARIM DOLLAR

Kerri çayın o tərəfindəki toplu satış firmaları rayonuna düşdükdə hansı qapıdan girməyi qərar etmək məqsədilə o tərəfə göz gəzdirməyə başladı. O, böyük pəncərələri və iri lövhələri nəzərdən keçirərək adamların ona diqqət yetirdiklərini hiss etdi. Kerri bunun səbəbini anladı: hamı onun iş axtardığını başa düşmüşdü! O bu işlə heç vaxt məşğul olmamışdı, ona görə də indi hamının onun iş axtarmaq üçün veyilləndiyini görməsi fikrindən doğan mənasız utancaqlığını

boğmaq üçün cəsarəti çatmırdı. Kerri daha sürətlə addımladı, sifətinə laqeyd bir ifadə verməyə çalışdı, çünki ona elə gəlirdi ki, müəyyən bir iş dalınca gedən adamların sifətində belə ifadə olur. Bu qayda ilə o heç birinə baş çəkmədən bir çox fabrik və ticarət firmalarının yanından keçdi. Nəhayət bir neçə kvartal getdikdən sonra o anladı ki, bu cür etsə heç bir iş tapa bilməyəcək və addımlarını yavaşıtmadan yenidən münasib bir lövhə axtarmağa başladı. Çox keçmədən Kerri böyük bir qapı gördü, bu qapı nədənsə diqqətini cəlb etdi. Onun üzərində mis lövhə var idi, adama elə gəlirdi ki, bu altı və ya yeddi-mərtəbəli nəheng bir arı pətəyinin giriş yoludur. "Ola bilsin ki, burada işçi qadınlar lazımdır" – deyərək Kerri düşündü. O, küçəni keçib qapıya tərəf yönəldi. Qapıya yaxınlaşdıqda pəncərədən dama-dama boz parçadan kostyum geymiş cavan bir oğlan gördü. Əlbəttə, Kerri bu adamın həmin müəssisəyə nə kimi münasibəti olduğunu bilmirdi, lakin oğlan təsadüfi olaraq Kerriyə tərəf baxdığı üçün qız davam gətirməyib utana-utana, tələsik qapının yanından keçib getdi.

Küçənin o biri tərəfində "Storm və King" lövhəsi olan altı-mərtəbəli bir bina yüksəlirdi. Bu binanı gördükdə Kerridə bir ümid doğdu. Bura, onun kimi qadınlar işləyən toplu parça satışı firması idi. Yuxarı mərtəbələrin pəncərələrində ara-sıra qadın fiqurları görünürdü. Kerri necə olursa-olsun içəri girmək qərarına gəlirdi. O, küçəni keçərək bir başa qapıya doğru yollandı. Lakin elə bu zaman oradan iki işçi çıxıb qapıda dayandı. Teleqraf kontorunun göy formalı teleqraf paylayanı Kerrinin yanından ötürüb pilləkənlərlə yuxarı qaçdı və binanın içində gözəldən itdi. Səkinin doldurmuş çaxnaşan izdihamdakı adamlardan bir neçəsi qızın yanından ötürüb keçdilər. O, yerində durub yazıq-yazıq ətrafına baxdı, birdən adamların ona göz yetirdiyini görüb utanaraq geri çəkildi. Məsələ çox çətin idi. O, özünə ürək verib, qapıda duranların yanından keçib gedə bilmədi.

Bu ağır məğlubiyyət Kerrinin əhvalını pozdu. Ayaqları onu ixtiyarsız qabağa aparır, lakin atdığı hər addımla o sanki könüllü olaraq geri çəkilişirdi. Kvartal kvartalın ardınca geridə qalırdı. O, yol ayrıcılarındakı fənərlərin üstündə küçələrin adlarını oxuyurdu: Medison, Monro, La-Sal, Klark, Dirborn, Steyt. Kerri hey irəliləyirdi, onun ayaqları səkinin iri tava daşları üstündə gəzməkdən yorulmağa başlamışdı. Bununla belə küçələrin belə işıqlı və təmiz olması onun xoşuna gəlirdi. Şəhər günəşi parlaq işıq saçır və bir az da yan-

dırdı, lakin küçələrin kölgə tərəfində xoş bir sərinclik vardı. Qız başı üzərindəki mavi səmaya baxdı və onun gözəlliyini nədənsə yeni bir tərzdə, xüsusi olaraq dərinlən dərk etdi.

Kerri öz cəsarətsizliyindən ümitsizləşməyə başladı. O geri dönərək yenidən "Storm və King" firmasını tapmaq və oraya girmək qərarına gəldi. Yolda böyük toplu ayaqqabı satışı firmasına rast gəldi. Kerri böyük aynalı pəncərədən müdirin kabinetini gördü: kənar adamların görməməsi üçün kabinetin şüşələri ağ rənglə boyanmışdı. Arakəsmənin o tərəfində, küçə qapısının lap yaxınlığında çalbas bir centlmen oturmuşdu, onun qabağında açıq, qalın bir kitab var idi. Kerri qətiyyətsizliklə bir neçə dəfə qapının yanından keçdi, nəhayət heç kəsin ona baxmadığını yəqin etdikdən sonra qapıdan içəri sivişdi və utana-utana stolun qabağında durdu.

– Nə buyursunuz, xanım qız? – deyərək qoca centlmen soruşdu və mehribanlıqla qıza baxdı:

– Mən... yəni siz... demək istəyirəm ki, sizdə iş olmazmı? – deyərək Kerri dili tutula-tutula soruşdu.

– Bu saat yox, – deyərək centlmen təbəssümlə cavab verdi. – Bu saat yox! Gələn həftə gəlin. Bəzən bizə adam lazım olur.

Kerri cavabı sakitcə dinlədi və karıxmış halda dalı-dalı çəkilərək çıxdı. Bu cür nəzakətlə qəbul edilməsi bir qədər onu təəccübləndirdi. O, elə hesab edirdi ki, daha pis olacaq, kobud və soyuq sözlər eşidəcək, – kim bilir daha nələr ola bilərdi? Təhqir edilməməsi, öz rəzil vəziyyətinin hiss etdirilməməsi ona qərribə görünürdü.

Kerri bir qədər ruhlanaraq başqa bir iri binaya girməyə cürət etdi. Burada hazır paltar firması yerləşirdi. Görünür, bu firmada adam daha çox idi. Yaxşı geyinmiş qırx və daha çox yaşlı olan kişilər bürünc arakəsmələrin arxasında dayanıb, nə barədə isə söhbət edirdilər.

Kerri içəri girən kimi bir oğlan ona yanaşıb soruşdu:

– Sizə kim lazımdır?

– Mən müdiri görmək istəyirəm, – deyərək Kerri cavab verdi.

Oğlan qaçıb Kerrinin sözlərini ondan bir qədər aralıda durub söhbət edən üç centlmenin birinə dedi. Həmin adam qıza tərəf yönəlib:

– Nə istəyirsiniz? – deyərək soyuq bir tərzdə soruşdu.

Onun səsinin ahəngi o saat Kerrinin bütün qətiyyətini qırdı.

– Sizə işçi lazım deyil ki? – deyərək Kerri mızıldandı.

– Yox! – deyərək müdir qəti cavab verdi və dabanları üstə dönüb getdi.

Özünü tamamilə itirmiş Kerri oğlanın onun çıxması üçün nəzakətlə açdığı qapıya tərəf yönəldi. O, tezliklə küçədəki izdihama qarışmaq istəyirdi. Onun bir az əvvəlki yüksək əhval-ruhiyyəsinə ağır zərbə endirilmişdi.

O bir müddət zəngin ticarət kontorlarının yanından gah o tərəfə, gah da bu tərəfə keçərək boş-boşuna veyilləndi, lakin təklifini təkrar etməyə cəsarəti çatmadı.

Günorta oldu, Kerri acmışdı. O, ucuz bir restoran tapıb içəri girdi, lakin qorxu hissi ilə anladı ki, qiymətlər onun cibinə görə deyildir. Onun ancaq bir boşqab şorba almağa imkanı var idi. Kerri şorbanı tez yeyib küçəyə çıxdı. Hər halda bu şorba onu bir qədər doyuzdurdu və ona iş axtarmağa davam etdirmək üçün qüvvət verdi.

Hara gedəcəyini bilmədən, bir neçə kvartal getdikdən sonra Kerri yenidən "Storm və King" firmasının qarşısında durdu və bu dəfə özünü içəri girməyə məcbur etdi. Bir neçə centlmen ondan iki-üç addım kənarda durub nə barədə isə danışdı. Lakin onlardan heç biri Kerriyə fikir vermədi. O, əsəbi halda gözlərini döşəməyə dikərək dayandı. O gəldiyinə tamamilə pəşman olmuşdu ki, arakəsmənin o tərəfindəki sayısız-hesabsız stollardan birinin arxasında oturmuş xidmətçi səsləndi:

– Kimi istəyirsiniz?

– Kim olur-olsun, mənim üçün fərqi yoxdur, – deyərək Kerri cavab verdi, – mən iş axtarıram.

– Onda siz mister Mak-Manusu görməlisiniz, – deyərək xidmətçi cavab verdi, sonra: – Buyurun əyləşin, – deyərək əlavə etdi və divarın yanındakı stulu göstərdi.

O yenidən yavaş-yavaş yazmağa başladı. Küçədən qısa boylu, yoğun bir adam içəri girdi.

– Mister Mak-Manus! – deyərək xidmətçi onu səslədi. – Bu gənc xanım sizi görmək istəyir.

Qısa boylu centlmen qıza tərəf döndü. Kerri ayağa qalxaraq ona yaxınlaşdı. O açıq hiss olunan maraqla qızı nəzərdən keçirdi və soruşdu:

– Mənə aid qulluğunuz, miss?

– Sizdə bir iş tapılmazmı?

– Nə cür iş?

– Nə cür olursa-olsun, – deyərək Kerri dili dolaşa-dolaşa cavab verdi.

– Toplu parça satmaq işində az-çox təcrübəniz varmı?
– Yox, ser!
– Elə isə bizdə sizin üçün heç bir iş yoxdur... Biz ancaq ixtisaslı adamları işə götürürük.

Kerri qapıya tərəf çəkilməyə başladı, lakin onun üzündəki zaval-lılıq ifadəsi mister Mak-Manusa təsir etdi. O:

– Siz ümumiyyətlə heç qulluq etmişsinizmi, – deyə soruşdu.
– Yox, ser!
– Onda siz bizimki kimi toplu satış firmalarında çox çətin iş tapa bilərsiniz. Siz universal mağazaya getməmişsiniz ki?

Kerri etiraf etdi ki, bunu etməmişdir.

O, mehribancasına, qıza baxaraq dedi:

– Mən sizin yerinizdə olsaydım, hər şeydən əvvəl bəxtimi uni-versal mağazalarda sınayardım – orada çox vaxt sizin kimi qızları axtarırlar.

Xoş rəftardan canlanmış Kerri:

– Təşəkkür edirəm, – dedi.

Geri qapıya tərəf gedərkən Mak-Manus:

– Bəli, siz öz taleyinizi mütləq universal mağazalarda sınağa cəhd edin, – deyə təkrar etdi və uzaqlaşdı.

O zaman universal mağazalar hələ yenidən yaranırdı, onların sayı çox az idi. Birinci üç universal mağaza Birləşmiş Ştatlarda Çikaqo şəhərində təqribən 1884-cü ildə açılmışdı. Kerri qəzetlərdə olan elanlardan bu mağazaların bəzilərinin adını bilirdi və indi bu mağazaları axtarmağa başladı. Mister Mak-Manusun sözləri onun sön-məkdə olan qətiyyətini yenidən özünə qaytarmışdı: qız bu mağazalarda ona da bir yer tapılacağı ümidilə canlandı.

O, təsadüfi olaraq belə binaların birinə rast gəlmək ümidilə uzun müddət küçələri dolaşdı. Adam çətin, lakin zəruri olan yolla gedər-kən təkcə axtarışın özündən nə qədər həzz alır!

Nəhayət, o polismenə müraciət etdi, o da “Bazar”ın bundan iki kvartal o yana olduğunu bildirdi.

Bu nəhəng pərakəndə ticarət kombinatlarının təsviri – bir vaxt onlar səhnədən çıxarsa – ölkəmizin iqtisadi inkişaf tarixində maraq-lı bir fəsil təşkil edəcəkdir. Bu vaxta qədər dünyanın heç yerində və heç bir zaman bu sadə ticarət növü indiki qədər inkişaf etməmişdir. Bu cür kombinatlar pərakəndə satışdan daha səmərəli istifadə etmək

məqsədlə yaradılmış və hər biri ön mühüm iqtisadi mülahizələr əsasında birləşdirilmiş yüzlərlə mağazadan ibarət idi. Bir yığın reis tərəfindən idarə edilən böyük satıcılar ordusuna malik olan bu gözəl, gurultulu mağazalar müvəffəqiyyətlə inkişaf etməkdə idi.

Kerri bəzək-düzək, qiymətli şeylər, paltar, yazı ləvazimatı ser-gisinə baxa-baxa alıcılarla dolu olan keçidlərlə yavaş-yavaş irəliləyirdi. Hər bir yeni piştaxta onun qarşısında gözqamaşdırıcı və maraqlı bir mənzərə açdı. Kerri hər bir bəzək-düzəyin, hər bir qiymətli şeyin cəzbedici qüvvəsini hiss etməyə bilməzdi, lakin buna baxmayaraq, heç bir yerdə dayanmırdı. Burada olan hər şey ona lazım idi və onlara sahib olmaq istəyirdi. Gözəl çəkmələr, corab-lar, zərif qırçınlı yubkalar, qurcuvalar, lentlər, daraqlar, balaca çantalar – hər şey Kerriyə onlara sahib olmaq arzusu oyadırdı. Kerri çox yaxşı başa düşürdü ki, bunlardan heç birini almağa onun gücü çatmaz. O, bir tikə çörək axtarırdı; o səfildi, işsizdi, hər bir satıcı onun qazanca ehti-yacı olan bir dilənçi olduğunu ilk baxışda duya bilərdi.

Lakin Kerri heç də soyuq, qənaətcil, gözəllikdən məhrum dün-yaya gözlənilmədən atılmış, hər şeydən mütəəssir olan əsəbi bir qıza bənzəmirdi. Yox, o şübhəsiz ki, belə deyildi. Lakin geyimlə-rindəki nöqsanlar qadınları həmişə çox ağrıdır.

Kerri qadın tualetinə məxsus bütün bu yeni və gözəl şeylərə qarşısı alınmaz bir meyl duyur, onu itələyərək irəli soxulan, mağazada gördükləri hər şeyi acgözlüklə qiymətləşən, ona azacıq da olsun fikir verməyən qəşəng geyimli qadınlara ürək ağrısı ilə baxırdı. Kerri ona nisbətən daha xoşbəxt olan bacılarının – bu böyük şəhərin daimi sakinlərinin – zahiri siması ilə hələ tanış deyildi. O, böyük mağazaların satıcıları haqqında da indiyə kimi heç bir təəvvürə malik deyildi, bu satıcılarla müqayisədə Kerri öz-özünə çox miskin göründü. Satıcıların çoxusu qəşəng, hətta gözəl qızlar idi, onların hamısı sorbest və laqeyd görkəmli idilər ki, bu da daha qəşəng olan-larına xüsusi bir cazibədarlıq verirdi. Onlar yaxşı, hətta çox qəşəng geyinmişdilər və Kerri onlarla göz-göze geldikdə dərhal başa düşürdü ki, onu çox ciddi tənqid edirlər. Bu qızlar, görünür, sözsüz onun tualet və hərəkətlərində olan və kim olduğunu hər kəsə sözsüz bil-dirən nöqsanları açıqca mühakimə edirdilər. Kerrinin qəlbində həşəd alovu baş qaldırdı. O, böyük şəhərin özündə nə qədər çox cazibəli şeylər: var-dövlət, zinet, rahatlıq – qadını qəşəng göstərə bilən hər

şey gözlədiyini dumanlı halda anlamağa başlamışdı. O, gözəl paltarlara, bütün gözəl şeylərə özündə özəblı bir meyl duydu.

Universal mağazanın kontoru ikinci mərtəbədə idi. Kerri adamlardan konturun harada olduğunu soruşdu, ona oraya necə getmək lazım olduğunu göstərdilər. Orada Kerriden qabaq gəlmiş bir neçə qız da var idi. Doğrudur, bu qızlar da iş axtarırdılar, lakin onlarda böyük şəhər sakinlərinə məxsus müstəqillik və inam hiss olunurdu. Onlar Kerrini həyasızcasına süzməyə başladılar. Bir-birinin ardınca onları danışmağa çağırırdılar. Bir saata qədər gözləyəndən sonra Kerriyə də növbə çatdı.

– Ho, – deyə pəncərənin qabağında qoyulmuş isveç stolunun arxasında oturan cəld hərəkətli gənc yəhudi sözə başladı. – Siz heç mağazada işləməmisiniz?

– Yox, ser, – deyə Kerri etiraf etdi.

Yəhudi ona diqqətlə baxaraq ucadan dedi.

– Deməli, işləməmisiniz?

– Yox, ser, – deyə Kerri təkrar etdi.

– Hm! Bizə bir qədər təcrübəsi olan satıcı qadınlar lazımdır. Mən zənn edirəm ki, siz bizim işimizə yaramazsınız.

Kerri söhbəti qurtarıb-qurtarmadığını bilmədiyi üçün bir dəqiqə dayandı. O:

– Siz nəhaq yere gözləyirsiniz! – sözlərini eşitdi. – Unutmayın ki, bizim işimiz çoxdur.

Kerri cəld qapıya doğru yönəldi.

– Dayanın, – deyə gənc adam onu saxladı. – Siz adınızı və ünvanınızı bizə verin. Bəzən bizə sizin kimi qızlar lazım olur.

Nəhayət, Kerri küçəyə çıxarkən gözləri yaşla doldu – bu yaşlar sonuncu soyuq qəbuldan deyil, ümumiyyətlə bütün gün ərzində onun məniyi üçün ağır olan təəssüratdan doğurdu. O çox yorulmuş və əsəbiləşmişdi. O indi, bu saat başqa bir mağazaya müraciət etmək fikrindən əl çəkib gəzməyə başladı. Kerri nədənsə özünü adamların arasında daha sakit və təhlükəsiz hiss edirdi.

Kerri şəhərdə boş-boşuna gəzərək çayın yaxınlığında olan Cekson-stritə döndü və qaynayan küçənin cənub tərəfilə ağır-ağır gəzməyə başladı. Birdən onun gözüne “İşçi qadınlar tələb olunur” sözləri yazılmış qapıya vurulmuş bir kağız parçası sataşdı.

Kerri bir qədər tərəddüdlə dayandıqdan sonra içəri girdi.

Uşaq şlyapaları hazırlayan “Şpaygelxaym və K” firması binanın birinci mərtəbəsini tutmuşdu. Eni əlli fut, uzunluğunu səksən fut olan bu yarıqaranlıq bina maşınlar və iş stolları ilə doldurulmuşdu, binanın yalnız ən qaranlıq küncələrində elektrik lampaları yanırdı. Burada çoxlu qadın və bir neçə kişi işləyirdi. Qızların üst-başları tam tozlu, üzləri yağlı idi, əyirlərinə torba kimi duran nazik paltarlar geymişdilər, hamısının ayaqqabıları köhnə idi. Bir çoxlarının çırmalmış arıq qolları görünürdü. Bəziləri də havanın ağırlığından yaxalarını açmışdılar. Onların pis geyimlərindən həmişə ağır havada qaldıqları üçün solğunlaşmış bənizlərindən çox az əmək haqqı aldıklarını bilmək çətin deyildi. Lakin onlar qətiyyətlə utancaq deyildilər, maraqlı hissi onlarda bulaq kimi qaynayırdı.

Kerri ətrafına baxdı. O, tamamilə həyəcan içərisində idi, ona aydın idi ki, o burada işləmək istəmir. Əgər burada olanların onu həyəcanlandıran gözəllik baxışları hesaba alınmazsa, heç kəs ona xüsusi diqqət yetirmirdi. Nəhayət qız, emalatxanadakı adamların hamısı onun burada olduğunu görüncəyə qədər gözlədi. Yalnız bu zaman kimsə ustaya xəbər verdi: o önlükdə, pəncəksiz, köynəyinin qolları çiynlərinə qədər çırmalanmış halda gəldi:

– Siz məni görmək istəyirsiniz? – deyə o soruşdu.

Birbaşa işə girişməyin daha yaxşı olduğunu artıq anlamış Kerri:

– Sizə işçi lazım deyil ki? – deyə səsləndi.

– Siz uşaq papağı tikməyi bacarırsınız mı?

– Yox, ser!

– Ümumiyyətlə bu cür işlərdə sizin az-maz təcrübəniz varmı?

Kerri mənfə cavab verdi.

– Hm! – eləyərək usta fikirlə halda qulağının ardını qaşıdı. – Bilirsiniz mi, bizə işçi lazımdır. Lakin biz təcrübəli işçi götürmək istəyirik. Təcrübəsiz işçiləri öyrətməyə bizim vaxtımız yoxdu.

O susdu və pəncərəyə tərəf döndü. Bir qədər fikirdən sonra əlavə etdi:

– Hər halda biz sizi bəzək vurmaq işinə qoya bilərik.

– Siz həftədə nə qədər verirsiniz? – deyə Kerri soruşmağa cəsəret etdi, çünki bu adamın yumşaqlığı və onun söhbətinin sadəliyi qıza bir qədər ürək vermişdi.

– Üç yarım dollar, – deyə usta cavab verdi.

Kerri az qaldı ki, bir “ah” çəksin, lakin özünü vaxtında saxladı.

Usta etinasızlıqla:

– Bizim bu saat işçi qüvvəsinə çox da ehtiyacımız yoxdur. O, Kerrini elə süzürdü ki, sanki onun qarşısında dayanan canlı adam deyil, bir oşya idi və: – Bazar ertəsi səhər gələ bilərsiniz. Mən sizi işə qoyaram, – deyər əlavə etdi.

Kerri güclə eşidiləcək bir səslə:

– Təşəkkür edirəm, – deyər bildi.

Usta:

– Gəlsəniz özünüzlə önlük də gətirin, – dedi.

O, Kerrini liftin yanında qoyub, hətta onun adı ilə belə maraqlanmadan çıxıb getdi.

Emalatxananın xarici görünüşü və cüzi zəhmət haqqı Kerrinin parlaq ümidlərinə zərbə endirdisə də bir çox müvəffəqiyyətsizlikdən sonra iş tapması onu bir qədər canlandırdı. Qızın iddiaları nə qədər kiçik olsa da o burada işləyəcəyini təsəvvür edə bilmirdi. Hər halda bundan yaxşı yaşamağa adət etmişdi. Onun azad havada keçmiş uşaqlığı bu tutqun və çirkli divarlara qarşı üsyan edirdi. O heç bir zaman çirk içərisində yaşamamışdı. Bacısının evi təmiz idi. Amma bura nə qədər çirkli idi! Binanın tavanı alçaq idi, qızlar səliqəsiz geyinmişdilər, həm də görünür, acıqlı idilər. Yəqin, bədxah, kinli adamlardır, – deyər Kerri qət etdi. Ancaq buna baxmayaraq hər halda ona iş təklif edirlər! Doğrusu, əgər burada birinci gün iş tapmaq mümkünə, Çikaqo o qədər də sərt deyildir. Sonra o özü üçün başqa, daha yaxşı bir iş axtarıb tapa bilər.

Lakin sonrakı axtarışlar heç bir nəticə vermədi. Kerriyə az-çox xoş görünən yerlərdə o dərhal soyuqcasına rədd olunurdu. Başqa yerlərdə ancaq təcrübəli işçi tələb olunurdu. Kerri dəfələrlə çox kobudcasına qarşılanmışdı, lakin o, hazır paltar fabriklərinin birində iş olub-olmadığını bilmək üçün dördüncü mərtəbəyə çıxdığı zaman xüsusilə ağır cavab aldı.

Pis işıqlandırılmış emalatxanada ağalıq edən enlikürek usta ona bağırırdı:

– Yox, yox! Bizə heç kəs lazım deyil. Nahaq yerə buralara soxulmayın!

Gün yavaş-yavaş sönüb gedir, onunla bərabər yavaş-yavaş Kerrinin də ümidləri, qətiyyəti və enerjisi əriyib gedirdi. Qız qaribo bir inad göstərmişdi. Belə böyük səy yaxşı mükafata layiq idi. Şəhərin

böyük ticarət rayonu yorulub əldən düşmüş Kerriyə ucsuz-bucaqsız insanlara qarşı tamamilə laqeyd, yabanı görünürdü. Kerriyə elə gəlirdi ki, bütün qapılar onun üzünə bağlıdır, qabaqda onu amansız bir mübarizə gözləyir və onun burada bir şey əldə edəcəyinə heç bir ümid yoxdur. Qadınlar və kişilər arası kəsilməyən cərgələrlə onun yanından ötüb gedirdilər. Kerri ətrafında rəngarəng həyatın nəbzinin şiddətlə vurduğunu hiss edir, öz acizliyini duyur, bu ümumi axında əhəmiyyətsiz bir çöp olduğunu tutqun sürətdə başa düşürdü. O, müraciət etmək üçün nahaq yerə ətrafı nəzərdən keçirirdi, lakin elə bir qapı tapmırdı ki, içəri girməyə cəsarət etsin. Axı hər yerdə eyni şey təkrar olunacaqdı, yenə o alçalacaq, xahiş edəcək, əvəzinə isə qısaca rədd cavabı alacaqdı.

Kerri ruhən və cismən yorulmuş halda qərbə – Minninin evinə tərəf döndü, onu bütün günü boş-boşuna iş axtaran adamı qaranlıq düşərkən bürüyən bir ruh düşkünlüyü və ümitsizlik sarmışdı. Beşinci avenüdə keçib konkaya minmək məqsədilə Van-Büren-stritə gedən yola çıxarkən Kerri böyük bir ayaqqabı fabrikinə rast gəldi. O, fabrikin aynalı pəncərələrinin birindən kiçik stol arxasında oturmuş orta yaşlı bir centlmen gördü. Kerri bəzən öz məğlubiyyətini anlamış adamlarda əmələ gələn gözlənilməz bir təkəna tabe olaraq, qətiyyətlə içəri girib centlmənə tərəf yönəldi. O, Kerrinin yorğun üzünə diqqət edərək bir qədər maraqla qıza baxdı.

– Nə olub?

– Siz mənə bir iş verə bilməzsinizmi? – deyər Kerri soruşdu.

– Doğrusu, bilmirəm – deyər centlmen xeyli nəzakətlə cavab verdi. – Siz nə cür iş axtarırsınız? Siz təsadüfən kağız üzü köçürən deyilsiniz ki?

– Yox, – deyər Kerri cavab verdi.

– Bilirsinizmi, bizə ancaq hesabdarlar və kağız üzü köçürənlər lazımdır. Burada biz başqalarını işə götürmürük. Ancaq siz binanın o biri tərəfinə hərələnib yuxarı qalxın, oradan soruşun. Bir neçə gün bundan qabaq orada adam lazım idi. Mister Brauna müraciət edin.

Kerri tez çıxdı və binanın o biri tərəfinə keçib liftlə dördüncü mərtəbəyə qalxdı.

Liftçi yanında duran oğlana müraciətlə:

– Villi, mister Brauna xəbər ver! – dedi.

Villi tezliklə qayıdıb Kerriyə xəbər verdi ki, mister Braun onu gözləməsinə xahiş edir, o tezliklə gələcəkdir.

Kerrinin olduğu otaq ambara bitişik idi. Buna görə də o nə bu bina haqqında, nə də adamların burada nə ilə məşğul olduqları barədə bir şey öyrənmə bildi.

Mister Braun onun nə üçün gəldiyini bildikdə:

- Demək, siz burada bir iş tapmaq istəyirsiniz? – deyər soruşdu.
- Siz əvvəl ayaqqabı fabrikinde işləmişinizmi?
- Yox, ser, – deyər Kerri işləmədiyini etiraf etdi.
- Sizin adınız nədir? – deyər Mister Braun soruşdu və cavab aldıqdan sonra davam etdi. – Doğrusu, bilmirəm, məndə sizin üçün bir iş tapılacaqmı? Siz həftədə dörd yarım dollara işləməyə razı olarsınızmi?

Kerri o qədər müvəffəqiyyətsizliyə uğramışdı ki, bu təklif ona çox cazibəli gəldi. Doğrudur, o, həftədə altı dollardan az almayaçağını gözləyirdi. Buna baxmayaraq razı oldu.

M-r Braun onun ünvanını yazdı və vidalaşarkən:

- Bazar ertəsi səhər saat 8-də gəlin, – dedi. – Mənə elə gəlir ki, sizə bir iş tapa biləcəyəm.

O getdi və Kerri nəhayət iş tapdığı fikrindən bir qədər canlandı. Qan hərəkətli dalğalarla onun bədəninə yayıldı. Əsəbiliyi keçib getdi. O, adamlar qaynaşan küçəyə çıxdı və özünün yeni bir mühitə düşdüyünü hiss etdi. Adamlar nə qədər gümrəh addımlarla hərəkət edirdi! Kerri ilk dəfə adamların üzündə təbəssüm oyandığını gördü. Onun qulaqlarına aralıq söhbətlər və gülüş səsləri deyirdi. Hava mülayim idi. Gündüz işini qurtarmış adamlar böyük binalardan çıxırdılar. Kerri onların xoşbəxt üzlərini gördü və bacısının onu yeməyə gözlədiyini xatırlayaraq addımlarını yeyinlətdi. Kerri yorulmuşdu, ancaq daha ayaqlarının ağrısını hiss etmirdi. Görəsən Minni nə deyəcəkdə? Onun gözləri qarşısında qış canlanırdı. Işıqlar, şən izdiham, əyləncələr... Hər halda bu nəhəng şəhərdə yaşamaq nə qədər xoşdur. Onun işləyəcəyi firma yəqin ki, sambalı müəssisədir. Pəncərələrdə necə də böyük aynalı şüşələr var! O, qulluqda müvəffəqiyyət qazanacaqdı. Qız Drueni və onun qatarda dediklərini xatırladı. Həyat ona çox gözəl, işıqlı, şən görünməyə başladı. Kerri kefi saz halda konka vaqonuna mindi. O, damarlarında qanın necə hərəkətlə axdığını hiss edirdi. Çikaqoda yaşayacağı fikri onun beynindən çıxmırdı. O əvvəllərdə olduğundan daha şən yaşayacaqdı. O xoşbəxt olacaqdı!

IV FƏSİL

PUÇA ÇIXMIŞ ARZULAR. HƏQİQƏT İSTEHZƏ EDİR

İki gün idi ki, Kerri ən şiddətli arzulara qapılmışdı.

O, xəyalən elə zövqlərə və əyləncələrə qarq olmuşdu ki, bunlara ancaq varlı doğulmuş olsaydı nail ola bilərdi. O özünün cüzi həftəlik qazancını – dörd yarım dolları heç bir şey fikirləşmədən səxavətlə hər tərəfə səpələyirdi. Kerri pula heyifsilənmiş, alacağı şeyləri tələsik seçirdi. Yatmaqdan qabaq pəncərənin qabağında, yüyürükdə oturub işıqlı küçələrə baxdığı zaman gələcək maaş onun üçün qadın ürəyinin arzu edə biləcəyi bütün zövq və zینətlərə yol açırdı.

“Mən öz vaxtımı şən keçirəcəyəm” – deyər Kerri düşünürdü. Onun bacısı Minni bütün ağıla sığan zövqləri əhatə edən xəyalın bu qarşısı alınmaz uçurları haqqında heç bir şey bilmirdi. Hansonun arvadı mətbəxin döşəməsini yumaqla və bazar günü yeməyi üçün xərcləyə biləcəyi səksən sentə nə almaq mümkün olduğu fikri ilə bərk məşğul idi.

Kerri özünün ilk müvəffəqiyyətindən həyəcanlanmış halda evə döndüyü və yorğunluğuna baxmayaraq belə müvəffəqiyyətlə nəticələnmiş maraqlı gəzintisini müfəssəl surətdə ardı-arası kəsilmədən müzakirə etməyə hazır olduğu zaman Minni ancaq razılıqla gülümsədi və Kerrinin qazandığının bir hissəsini yola xərcləyib-xərcləməyəcəyini soruşdu. Bu məsələni Kerri nəzərdən qaçırmış olsa da, bu, onun həyəcanını çox da soyuda bilmədi. Kerri xoşbəxt idi. O, elə bir halda idi ki, bu ona bir məbləğdən başqasını çıxarmaqla birinciyyə çox da ziyan vurmamağa imkan verirdi.

Hanson evə axşam saat yeddiddə qayıtdı. Həmişə xərəkətdən qabaq olduğu kimi bir az nəşəsiz idi. Adətən bu, onun səsinin ahəngindən və sözlərindən daha çox səssiz hərəkətlərində, üzünü turşudaraq otaqdan-otağa gəzinməsində büruzə çıxırdı. Onun sarı keçədən ayaqqabısı var idi. Hanson evə qayıdan kimi ağır çəkmələrini çıxarıb həvəslə bunları geyər, sonra bir parça adi sabunla üzünü yuyar, derisini o qədər bərk sürtərdi ki, al qırmızı rəng alır və işıldayardı – bununla axşam yeməyinə hazırlığı qurtarardı. Sonra o, qəzeti götürüb, dərin sükut içərisində oxumağa başladı.

Hələ gənc olan bu adamın bu cür xasiyyətdə olması Kerrini təəcübləndirirdi. Ailə başçısının əhval-ruhiyyəsi çox vaxt olduğu kimi evin bütün atmosferində əks olunur, arvada əzici təsir göstərir və onu cavabsız qala bilən suallar verməkdən çəkindirir.

Kerrinin müvəffəqiyyətini xəbər verdikdə Hansonun sifəti bir qədər açıldı. O:

– Deməli, siz boş yere vaxt itirməmişsiniz! – dedi və bu zaman hətta yüngülcə gülümsündü.

– Yox, itirmədim! – deyərək Kerri bir qədər qürurla cavab verdi.

Hanson bir-iki sual da verib, uşaqla oynamağa başladı və arvadı stol arxasında həmin məsələyə yenidən toxununcaya qədər bu mövzuya qayıtmadı.

Lakin Kerrini bu ailədə hökm sürən əhval-ruhiyyəyə tabe olmağa məcbur etmək o qədər də asan deyildi.

Kerri sözə başlayaraq:

– Görünür, bu çox böyük firmadır, – dedi. – Onun böyük aynalı şüşələri, çoxlu xidmətçiləri var! Mən danışdığım centlmen dedi ki, onlar çox adam qəbul edirlər.

– İndi abırılı görkəmi olan adam üçün iş tapmaq o qədər də çətin deyil, – deyərək Hanson söhbətə qarışdı.

Kerrinin şəxsi əhval-ruhiyyəsiindən və ərinin qeyri-adi danışqanlığından həvəslənən Minninin də könüü açıldı və Çikaqonun diqqətəlayiq, daha doğrusu hər kəsin bir elə xərci olmadan baxa biləcəyi yerlərinin gözəlliyindən bacısına danışmağa başladı.

– Miçiqaan-avenüye baxmaq çox maraqlı olar. Orada olduqca gözəl evlər vardır. Qiyamət küçələr!

– Bəs Cekobs teatri haradadır? – deyərək melodram göstərilən teatrlardan birinin adını çəkərək Kerri onun sözünü kəsdi.

– Buradan o qədər də uzaq deyil, – deyərək bacısı cavab verdi. – Daha doğrusu lap yaxındadır. Holsted-stritdədir.

– Bu teatra getmək yaman könlümə düşüb. Deyəsən axı bu gün mən o küçədən keçdim.

Təbii görünən bu suala cavab əvəzində balaca bir sükut əmələ gəldi. İnsanın fikirləri onun bütün hərəkətlərinə qəribə bir rəng verir. Teatr haqqında söz düşən kimi stol arxasında oturanların halı dərhal pozuldu. Bu əhval-ruhiyyədə pul xərci tələb edən hər şeyə sözsüz bir narazılıq vardı.

Hanson da, Minni də hər ikisi bir vaxtda bu barədə düşündülər. Minni “hə” deyərək cavab verdi, lakin Kerri dərhal başa düşdü ki, teatra getmək məsələsinə burada yaxşı baxmırlar.

Hanson yeməyini qurtardıqdan sonra qəzeti götürüb qonaq otağına gedincəyə qədər bu söhbətə bir daha qayıtmadılar.

Bacılar qabları yumağa başladılar. Onlar tək qaldıqda daha sərbəst söhbətə girişdilər, lakin Kerri ara-sıra söhbəti kəsir, yavaşca-dan zümzümə edirdi.

– Mən bir qədər şəhərdə gəzmək və əgər çox uzaqda deyilsə, Holsted-stritə baxmaq istəyirəm, – deyərək Kerri bir az sonra qeyd etdi. – Nə üçün biz bu gün teatra getməyək?

– Mən belə zənn edirəm ki, bu gün Sven bir yere getməz, – deyərək Minni etiraz etdi. – O, şəhər tezdən durmaqdır.

– Ancaq güman eləmirəm o bunun əleyhinə olsun. Axı bu ona ləzzət verəcək!

– Yox, o, teatra getməyi o qədər də çox sevmir.

Kerri dedi:

– Mən getmək istəyirəm. Gəl ikimiz gedək.

Minni fikrə getdi. Ancaq o, teatra gedib-getməməsi haqqında deyil – buna əvvəldən mənfi cavab hazırlamışdı – bacısının fikrini başqa bir istiqamətə necə dəyişdirmək haqqında düşünürdü.

Nəhayət, Minni başqa bir cavab tapmadığı üçün:

– Bir başqa vaxtda gedərik, – deyərək cavab verdi.

Kerri işin nə yerdə olduğunu dərhal başa düşdü.

– Mənim bir qədər pulum var, – deyərək o dilləndi. – Gedək mənimlə, Minni!

Minni başını buladı.

– Onu da özümüzə aparaq, – deyərək Kerri əlavə etdi.

– Yox, – deyərək Minni yavaşca cavab verdi və söhbəti kəsmək üçün qabları cingildətdi, – o getməz.

Bacılar bir neçə il görüşməmişdilər, bu müddət ərzində Kerrinin xasiyyətində nə isə bir yenilik əmələ gəlmişdi. Onda elə bir təbii cəsarətsizlik, utancaqlıq var idi ki, bu hər dəfə özünün yaxşı yaşaması üçün mübarizə apardığı və xüsusən bu mübarizəyə kifayət qədər qüvvə və vəsaiti olmadığı zaman aşkara çıxardı, lakin onda hər cür əyləncələrə və zövqlərə qarşı böyük həvə də vardı və bu onun xasiyyətinin əsas xüsusiyyətlərindən biri idi. O, hər barədə olursa olsun susa bilərdi, ancaq bu məsələdə yox.

– Sən bir ondan soruş, – deyə Kerri yalvarışla bacısına pıçıldadı.

Minni isə bacısının qazancının onlara verəcəyi əlavə vəsait haqqında düşünürdü. Bu pullar onların ev kirayəsinə gedəcək və hər dəfə əri ilə xərclər haqqında danışmaq onun üçün o qədər ağır olmayacaqdı. Lakin Kerri indidən əyləncə axtarırsa, deməli, gec-tez o, pul məsələsində iflasa uğrayacaqdır. Əgər bacısı onların daimi çalışqanlıq əsaslanan həyatlarının möhkəm qaydalarına tabe olmasa, bu əyləncələri başından çıxarıb inadla çalışmasa Kerrinin şəhərə gəlməsinin onlara nə xeyri olacaqdır? Bu fikirlər heç də onun soyuq qənaətcilik xasiyyətindən irəli gəlmirdi. Bu yorulmaz zəhmət nəticəsində bu yaranmış həyat şəraitinə həmişə şikayətsiz alışan ciddi bir adamın sadə mühakiməsi idi.

Nəhayət, Minni güzəştə getdi və Hansondan soruşmaq qərarına gəldi. Ancaq, o bunu həvəssiz etdi və bacısının fikri ilə şərək olduğunu heç bir işarə ilə bildirmədi.

Minni başını kişisinin oturduğu otağa soxaraq:

– Kerri bizi teatra dəvət edir, – dedi.

Hanson qəzetdən gözlünü ayırdı. Onun Minniyə baxan gözləri “bu heç də biz gözlədiyimiz olmadı” ifadəsini sözdən də aydın bildirirdi.

– Mənim getməyə həvəsim yoxdur, – deyə o dilləndi. – Kerri nəyə baxmaq istəyir?

– O Cekobs teatrına getmək istəyir.

Hanson rədd cavabı olaraq başını bulayıb, yenidən qəzet oxumağa girişdi.

Kerri ər–Arvadın onun təklifinə necə yanaşdığını gördükdə bu adamların necə yaşadıklarını tam aydınlığı ilə dərk etdi. Bu ona əzici təsir göstərdi, lakin qəti etiraz oyatmadı.

Kerri:

– Mən aşağı düşüb qapıda durmaq istəyirəm, – dedi.

Minni etiraz etmədi, Kerri şlyapasını geyib evdən çıxdı. Qapı səsinə eşidib, yemək otağına gələn Hanson soruşdu:

– Kerri hara getdi?

– O dedi ki, aşağı düşüb qapıda duracaqdır, – deyə Minni cavab verdi. – Yəqin ki, o təmiz hava almaq istəyir.

– Mənə elə gəlir ki, o bütün teatrları–filanı yadımdan çıxarmalıdır. Onlara pul xərcləməyi heç ağıla gətirmək belə lazım deyil!

Minni:

– Bu, yəqin ki, sadəcə maraqdan irəli gəlir, – deməyə cəsarət etdi.
– Burada hər şey ona yeni görünür.

– Hm, bilmirəm, – deyə Hanson mızıldandı və azca qaş-qabağını sallayaraq uşağın yanına keçdi.

O, gənc qızların nə qədər şöhrətpərəst və bədxərc olduqları haqqında düşünür və Kerrinin bu qədər az bir qazanc ilə belə şeylər haqqında necə düşündüyünə belə təəccüb edirdi.

Şənbə günü Kerri yenə şəhərə getdi. Qız əvvəlcə onu maraqlandıran çaya doğru yollandı və sonra oradan hər birinin qabağında yaşıl çəmənlilik olan gözəl evlər salınmış (bu çəmənlilik sonralar bu yerlərin bulvara çevrilməsinə imkan vermişdi) Cekson-strit küçəsi ilə geri qayıtdı. Kerri bu zənginliyə heyran qalmışdı, halbuki bu küçədə çox guman ki, yüz min dollardan artıq pulu olan bir nəfər də yaşamırdı.

Kerri bacısının evindən çıxmasına sevinirdi. O bu ailənin nə qədər miskin və sönük bir həyat keçirdiyini başa düşmüş, sevincli və maraqlı təəssürləri başqa yerdə axtarmaq lazım olduğunu yəqin etmişdi. Onun beyni indi daha yüngül fikirlərlə məşğul idi, o bir neçə dəfə Drucnin bazar ertəsi axşam gəlməyəcəyinə heç cür inanmır və onun gəlməsini fikirləşdikdə bir qədər həyəcanlansa da, qəlbinin dərinliyində bunu dumanlı halda arzu edirdi.

Bazar ertəsi Kerri tezdən durub işə getməyə hazırlaşdı. O, yaşıl pamazıdan köhnə xal-xal köynəyini, qəhvəyi sarıdan solmuş yubkasını geydi, Kolumbiya-sitədə bütün yay uzununu qoyduğu balaca həsir şlyapasını qoydu. Onun ayaqqabıları olduqca köhnəlmişdi, qalstuku isə bütün çox işlənmiş şeylər kimi əzilmiş və görkəmsiz bir şəkildə almışdı. Ümumiyyətlə Kerri fabrikdə işləyən qadına oxşayırdı, ancaq onun gözəl üzünün cizgiləri adi deyildi, o, sevimli, xoş və təmkinli bir qız təsiri buraxırdı.

Öz doğma evlərində saat yeddiyə–səkkizə qədər yatan Kerri kimi adamlar üçün səhər sübhədən qalxmaq asan deyildir. Saat altıda hələ tamamilə yuxulu halda yemək otağına baxarkən səssiz–səmirsiz səhər yeməyini qurtaran Hansonu gördükdə bacısı evindəki həyatın bütün ağırlığını yenidən hiss etdi. Kerri paltarlarını geyinə qədər Hanson çıxıb getdi. Kerri Minni ilə birlikdə nahar etdi. Uşaq iş stolun arxasında hündür stulun üstündə oturub, sıyığı boşqabın qıraq–bucığına yayırdı.

İndi tanış olmadığı, adət etmədiyi işə başlamaq vaxtı çatdıqda Kerrinin kefi çox pozuldu. Onun bütün gözəl arzularından yalnız bir yığın kül qalmışdı, lakin bu külün altında hələ də ümid qığılcımları közərdi. Kerri çox əzgin idi, o işləməli olacağı ayaqqabı fabrikinə gördüklərini xatırlayaraq səssizcə yeyirdi. Dumanlı fikirlər onun başından çıxmırdı. Ona elə gəlirdi ki, o, böyük fabrik sahibləri ilə görüşəcək və onun işi rütbəli, yaxşı geyinmiş kişilərin hərdən bir nəzər salacaqları yerdə keçəcəkdir.

Kerri çıxmağa hazırlaşdığı zaman Minni dedi:

– Hə, müvəffəqiyyətlər arzu edərim.

Onlar Kerrinin hər gün piyada gedib gələ biləcəyini müəyyən etmək üçün heç olmasa bu şəhər piyada getməsinə qərara almışdılar. Həftədə altmış sent konkaya vermək dörd yarım dollar əmək haqqı müqabilində böyük xərcdir.

Kerri:

– İşimin nə cür keçdiyini axşam sənə danışaram, – dedi.

O, günəş şüalarına qorq olmuş küçəyə çıxdı, burada xırda firma qulluqçuları ilə ağzına qədər dolmuş konka vaqonları və fəhlələr hər iki tərəflə hərəkət edirdilər. Adamlar qapılardan çıxıb tələsik müxtəlif tərəflərə dağılırdılar. Kerri özünü bir qədər yüngül hiss etdi. Şəhər günəşinin parlaq işığında, mavi səmanın altında, təmiz və saf küləyin qarşısında hansı qorxu uzun müddət davam edə bilər? Gecələr hətta dumanlı günlərdə belə qorxu və uğursuz duyğular artır və möhkəmlənir, amma açıq havada, günəşli gündə insan ölüm qarşısında belə qorxunu itirir.

Kerri getdikcə irəliləyirdi, o körpünü keçib, Beşinci avenüye döndü. Bu küçə, bozuntul əhəng daşından, tünd qırmızı kərpicdən hündür divarları olan dar dəyəni xatırladırdı. Böyük aynalı vitrinlər təmizlikdən parıldayırdı. Gurultulu arabalar küçələri doldurmuşdu. Hər tərəfdə böyüklər və uşaqlar dəstə ilə hərəkət edirdi. Kerrinin qarşısına onunla bir yaşda olan qızlar da çıxırdı və sanki bu qızın cəsarətsizliyini duyaraq onu həqarətlə süzürdülər. Kerri bu şəhərdəki həyatın vüsətinə heyret edir, onda müəyyən bir rol oynamaq üçün nə qədər çox bilmək lazım olduğunu düşünürdü. O heç bir şeyə yaramayacağından, işi bacarmayacağından, onu tənbel hesab edə-cəklərindən qorxurdu. Onun hər yerdə rədd edilməsi bir iş bilmədiyindən deyildimi? Birdən onu söyüb təhqir etsələr və biabırçılıqla küçəyə atsalar nə edəcək?

Kerri ürək çırpıntısı ilə, nəfəsini çətinliklə alaraq Adams-strit və Beşinci avenü küçələrinin tinində olan böyük ayaqqabı fabrikinə yaxınlaşırdı. Lift onu dördüncü mərtəbəyə qaldırdı, ancaq orada heç kəs yox idi. Yalnız hər tərəfdə tavana qədər qalaqlanmış yeşiklərin arasında uzun keçidlər var idi. O qorxa-qorxa dayanıb birisinin bayıra çıxmasını gözləyirdi.

Çox keçmədən m-r Braun gəldi, ancaq görünür o, Kerrini tanımadı.

– Sizə nə lazımdır? – deyə o soruşdu.

Kerrinin ürəyi düşdü. –

– Siz bu gün gəlməyimi buyurdunuz... Mən iş barəsində...

– Bəli, bəli – deyə o, qızın sözünü kəsdi. – Hm! Sizin adınız nədir?

– Kerri Miber.

– Belə, – deyə o təkrar etdi. – Arxamca gəlin.

Onlar təzə ayaqqabı iyi gələn yeşiklər arasındakı qaranlıq keçidlə gedərək, emalatxananın dəmir qapısına çatdılar. Kerri qolları çırmanmış ağ köynəkli və göy önlüklü kişilərin işlədiyi maşınların gurultu və taqıltı saldığı alçaq tavanlı geniş emalatxanaya gördü. Kerri avtomatların arası ilə utana-utana öz müşayiətçisinin arxasınca gedirdi. Onlar emalatxananın uzaq bir küncündə lifte girib, altıncı mərtəbəyə qalxdılar.

M-r Braun əlinin hərəkətilə ustanı çağırdı, o da maşın və iş stol-ları labirintindən cəld onun yanına çıxdı.

M-r Braun:

– Bu, sənə söylədiyim qızıdır, – dedi və sonra Kerriyə tərəf dönərək əlavə etdi: – Onunla gedin!

Bu sözdən sonra m-r Braun getdi. Kerri isə yeni rəisinin arxasınca, otağın kontor üçün ayrılmış bir küncündə olan balaca stola doğru getdi.

– Siz heç ayaqqabı emalatxanalarında işləmişinizmi? – deyə usta çox ciddi bir tərzdə soruşdu.

– Yox, ser.

Görünür, usta belə işçi ilə məşğul olmaq istəmirdi. Hər halda o, Kerrinin adını yazdı və onu emalatxananın içərilərində saqqıldayan maşınların önündə, ketillər üzərində cərgə ilə oturan qızların yanına apardı. O, maşınla ayaqqabı üzlüklərini dəşən bir qızın çiyinə əlini qoydu.

– Necə işlədiyinizi bu qıza izah edin, – deyə usta Kerrini göstərdi.
– Qurtaranda isə mənim yanıma gəlin!
Ustanın müraciət etdiyi qız cəld qalxıb yerini Kerriyə verdi.
– Bu çox asan işdir, – deyə o, Kerriyə tərəf əyildi, – siz ancaq dərini bax belə tutun, buradan sıxın və maşını işə salın.
Qız, kişi ayaqqabısı üzlüyünün sağ tərəfini kiçik saxlayıcılarla berkitdi və maşının yan tərəfindəki balaca düyməni basdı. Maşın dərhal hərəkətə gəldi və üzlüyün kənarında bağ keçiriləcək deşik açaraq, girdə dəri parçaları tullamağa başladı.
Qız Kerrinin işinə baxıb onun öz vəzifəsinin öhdəsindən yaxşı gəldiyinə əmin olduqdan sonra getdi.
Kerri dəri parçalarını sağ tərəfdəki maşında oturan qızdan alır və sol tərəfdə oturan qonşusuna verirdi. O dərhal başa düşdü ki, müəyyən orta sürət götürmək lazımdır, yoxsa onun yanında üzlüklərdən qalaq əmələ gələcək və beləliklə də onun sol tərəfində oturanların işi ləngiyəcəkdir. Kerrinin ətrafa baxmağa vaxtı yox idi, o səylə işə girişdi.
Qonşuları Kerrinin sıxıldığını, həyəcanlandığını başa düşür və işin sürətini bir qədər azaltmaqla ona bacardıqları qədər kömək etməyə çalışırdılar.
Kerri bir saniyə də maşından ayrılmırdı, onun yeknəsəq işləməsi əsəbləri sakitləşdirir, təsəvvürün doğurmuş olduğu qorxunu qovurdu. O yavaş-yavaş emalatxananın qaranlıq olduğunu hiss etdi. Ağır hava təzə gön iyi ilə dolmuşdu, ancaq bu onu sıxmırdı. Amma ətrafdakıların gözələrini ona dikdiklərini görür və kifayət qədər sürətlə işləmədiyi fikrindən əzab çəkirdi.
Bir dəfə Kerri üzlüyü maşına yanlış qoyub, sıxacla əlləşdiyi zaman onun gözü qarşısında iri bir əl göründü və sıxacı berkitməkdə ona kömək etdi. Bu, ustanın əli idi. Kerrinin ürəyi elə şiddətlə döyündü ki, dərhal ətrafdakı şeyləri görmək qabiliyyətini itirdi və işi tamam dayandırdı.
Usta:
– Maşını işə salın! – dedi. – Eşitmədiniz, maşını işə salın! Başqalarını ləngitməyin.
Bu səs qızı ayıltı. O güclə nəfəs ala-ala dəhşətli həyəcan içərisində yenidən işə başladı. Yalnız arxasındakı kölgə yox olandan sonra o, dərindən nəfəs aldı.

Vaxt keçir və getdikcə otağın havası daha da ağırlaşdı. Kerri boğulduğunu hiss edirdi, o su içmək istəyirdi, lakin yerindən tərpənməyə cəsarət etmirdi. Onun oturduğu kətilin nə söykənəcəyi, nə də ayaq qoymağa yeri var idi, qız bütün bədənində nə isə çox pis bir ağrı hiss etməyə başladı. Bir az sonra onun beli ağrıdı. Kerri tərpənir, çevrilir, tez-tez vəziyyətini dəyişirdi, lakin bunlar çox az kömək edirdi. O yorulmağa başladı.
– Niyə ayaq üstə işləmirsiniz? – deyə qonşusu qısaca ona məsləhət verdi. – Bu qadağan deyildir.
Kerri təşəkkür hissi ilə ona baxdı.
– Mümkünsə mən də elə edərdəm, – dedi.
O kətildən qalxaraq bir müddət ayaq üstə işlədi, lakin məlum oldu ki, bu vəziyyətdə işləmək daha pisdır: onun boynu və çiyinləri ağrıdı.
Emalatxanada hökm sürən vəziyyət öz qaballığı ilə Kerrini əzirdi. O ətrafına baxmağa belə cəsarət etmirdi, lakin bəzən kiminsə danışmağı maşınların səsini batıraraq onun qulağına çatır və o, gözünün ucu ilə bəzi şeyləri görürdü.
– Sən dünən Harrini gördün? – deyə Kerrinin sol tərəfində oturan qız qonşusundan soruşdu:
– Yox.
– Sən onu yeni qalstukda bir görəydin! Ah, o nə qədər gözəl idi.
– Sss! – deyə başqa bir qız pıçıldadı və başını daha aşağı saldı. Onun rəfiqəsi o saat susdu və ciddi bir görkəm aldı.
Usta bütün qadınlara diqqətlə baxa-baxa yavaş-yavaş yanlarından ötürüb keçdi. O aralanan kimi söhbət yenidən başladı.
– Bilirsənmi o nə dedi? – deyə Kerrinin sol tərəfində olan qız yenidən başladı.
– Yox, bilmirəm.
– Deyir ki, guya mənə “Martin” yanında Eddi Harri ilə görmüşdür.
– Doğrudanmı?
Qızlar gülüşdülər.
Başı çox tüklü olan gənc, uca boylu, kürən bir oğlan, içərisində dəri qırıntıları olan səbəti qarnına sıxaraq, ayaqlarını sürüyə-sürüyə maşınların arası ilə keçirdi. Kerriyə yaxınlaşarkən o, əlini cəld uzaqda, qızlardan birinin dirseyindən tutdu.
– Əl çək! – deyə qız hirsle qışqırdı, – axmaq!

Kürən oğlan ancaq dişlərini ağartdı və qız onun arxasınca baxanda:

– Gör necə əzilir! – dedi.

İş o yere çatdı ki, Kerri artıq otura bilmirdi. Ayaqları sancırdı, o, ayağa qalxıb gərməmək istəyirdi. Görəsən heç vaxt günorta olmayacaqmı? Ona elə gəlirdi ki, tam bir gün axşama qədər işləmişdir. O, qətiyyənlə aclıq hiss etmir, ancaq bütün bədənində dəhşətli bir zəiflik duyurdu. Deşik açanın müəyyən bir nöqtəyə düşməsinə gərgin surətdə izləməkdən Kerrinin gözləri yorulmuşdu. Sağda oturmuş qız təzə gələnin əzab çəkdiyini görür və ona yazığı gəlirdi. Kerri həddindən artıq seyr edirdi, əslində onun işi çox də zehni və fiziki gərginlik tələb etmirdi. Lakin ona heç nə ilə kömək etmək olmazdı. Çökmə üzü qalağı getdikcə artırdı. Kerrinin əli əvvəlcə biləyinə, sonra barmaqlarına qədər ağrımağa başladı və nəhayət, onun bütün bədənini ağrıyan əzələ kütləsinə çevrildi, mexaniki olaraq daim eyni hərəkəti təkrar etməkdən əzələlər daha bərk ağrıyır və bu hərəkət qızın ürəyini bulandırır. Kerri bu işgəncənin heç bir zaman qurtarmayacağını qətiyyənlə etdiyi və tamam ruhdan düşdüyü zaman haradansa aşağıdan boğuq zəng səsi eşidildi və fasilə başladığını xəbər verdi. Dərhal səslər ucaldı və vurnuxma başladı. Bir anda bütün qızlar yerlərindən qalxdılar və qonşu otağa tələsdilər. Sağ tərəfdəki şöbədən kişilər çıxaraq emalatxanadan keçməyə başladılar. Sürətlə hərəkətən təkərlərin səsi get-gedə yavaşdı və nəhayət tamamilə kəsildi. Sakitlik başladı, bu sükutda səslər adama çox qərībā gəlirdi.

Kerri yerindən qalxıb naharını götürməyə getdi. Onun bütün bədənini keyləşmişdi, başı hərəkətsizdi, o susuzluqdan yanırdı. Üst paltarları qoyulan arakəsməyə tərəf gedərkən yolda usta ona rast gəldi. O, Kerrini diqqətlə süzdü və sözbə başlayaraq:

– İşin öhdəsindən necə gəliirsiniz? – dedi.

– Bir təhər, – deyərək Kerri ehtiramla cavab verdi.

– Hm! – deyərək usta mızıldandı və daha nə deyəcəyini bilmədiyi üçün keçib getdi. Başqa şəraitdə bu iş heç də bu qədər ağır olmazdı. Lakin o vaxtlar heç kəs işçilər üçün az-çox dözüləsi əmək şəraiti yaratmaq haqqında düşünmürdü.

Maşınlara çəkilən yağın və təzə dərinin qoxusuna binanın üfunətli qoxusu da qarışırdı, bu isə çox pis qoxu idi. Ancaq axşamlar süpürülən döşəmə zir-zibil ilə dolu idi. Heç kəs işçilərin rahatlığı

qayğısına qalmırdı, onlara mümkün qədər az verməyə və onlardan mümkün qədər çox tələb etməyə cəhd edirdilər. Stullarda ayaq qoymağa yer, hərəkət edən söykənəcəklər, işçi qadınlar üçün aşxana, təmiz önlüklər, yararlı paltarasan yer – bütün bunlar o vaxt heç kəsin xəyalına gəlmirdi. Ayaqyolular qaranlıq, çirkli, hətta üfunətli idi. Ətrafda olan hər şey çox miskin görünürdü.

Kerri küncdə qoyulmuş vedrədən bir stəkan su içib nahar etmək üçün yer axtarmaq məqsədilə ətrafı nəzərdən keçirməyə başladı. Başqa işçi qadınlar pəncərə qabaqlarından, emalatxanadan gəlmiş kişilərin iş stolları arxasında yerləşmişdilər. Təbiətcə çox utancaq olan Kerri bir dənə də olsun boş yer tapmayıb heç kəsə yer üçün əziyyət vermək istəmədiyindən öz maşınının yanına qayıtdı və kətilin üstündə oturdu. O, içərisində nahar olan qutunu dizləri üstünə qoyub açdı və söhbətlərə qulaq asmağa başladı. İşçi qadınların danışdıqlarının əksəriyyəti hər dürlü məzmunundan məhrum idi, özləri də pozulmuş dildə danışdılar. Emalatxanada qalmış kişilərin bəziləri uzaqdan qızlara arabir söz atırdılar.

Onlardan biri pəncərənin yanında balaca bir yerdə valsdan bir neçə tur göstərən qıza müraciət edərək:

– Kitti, mənimlə bala gedərsənmi? – dedi. Bir başqası bağırırdı:

– Ehtiyatlı ol, Kitti! Yoxsa saçların açılar.

– Heç olmazsa, sən mumla! – deyərək qız səsləndi.

Qızların və kişilərin arasında gedən mənasız danışığı eşidən Kerri bir sövq-təbii ilə susurdu. O belə söhbətlərə alışırmamışdı və bunda nə işə bir amansızlıq və qaballıq görürdü. Kerri qorxurdu ki, birdən onlardan biri bu sözlərlə ona müraciət edərdi. Ona elə gəlirdi ki, Druedən başqa bütün kişilər kimi emalatxanada işləyən gənclər də kobud və gülüncdürlər. O bir qadın kimi insanların varını, tərbiyəsini, yaxşı sifətlərini onların geyimlərinə görə mühakimə etməyə meyl edirdi.

Yarım saatlıq fasilə qurtardıqdan sonra maşın təkərləri yenidən vızıldamağa başlarkən Kerri hətta sevindi. O nə qədər yorulmuş olsa da yenidən işçi qadınlar içərisində işləməyinə razı idi. Lakin bu da onun canını qurtarmadı: bir gənc işçi onun yanından keçərkən laubalı bir görkəmlə barmağını onun böyrünə dürtüdü.

Kerri tələsik hərəkətlə geri döndü və gözlərində qəzəb parladı, lakin oğlan keçib getdi və yalnız bir dəfə dönüb baxdı və dişlərini ağartdı. Kerri güclə göz yaşlarını saxladı.

Qonşusu bunu gördü.

– Siz əhəmiyyət verməyin! – dedi. – Bu oğlan çox sırtıqdır.

Kerri heç bir cavab vermədi və maşın üzərinə daha artıq əyildi. Ona elə gəlirdi ki, o belə həyata dözə bilməyəcəkdir. Onun iş haqqındakı təsəvvürü tamamilə başqa idi. O, günün bütün ikinci yarısını emalatxananın divarları arxasında yerləşən şəhər, dəbdəbeli mağaza vitrinləri, insan dəstələri, gözəl evlər haqqında düşündü. Doğma yerlər onun xatirəsində baş qaldırırdı, evdə qoyub gəldiyi bütün yaxşı şeylər gözü önündə canlandı. Saat üçdə ona elə gəldi ki, yaqın saat altıdır, saat dördde isə düşünməyə başladı ki, müdiriyyət saata baxmır və bütün işçiləri vaxtından artıq işləməyə məcbur edir. Usta tamamilə vəhşiləşmişdi. O, emalatxanada vurnuxur, bu dəhşətli işdən bir dəqiqə ayrılmağa yol vermir, Kerrinin qulaqlarına çatan qırıq-qırıq sözlər onda qızlardan biri ilə dostluq etmək arzusunu öldürürdü. Nəhayət, saat altını vurduqda o cəld yerindən qalxdı və tələsik çıxdı. Onun əlləri ağrıyırdı. Bütün bədənini eyni vəziyyətdə işləməkdən sancırdı.

O, şlyapasını geyib uzun dəhliz ilə gedərkən ondan xoşu gəlmiş bir gənc işçi onu səslədi.

– Dayan, göyçək qız, əgər gözləsən, mən səni ötürərəm!

Aydın idi ki, bu sözlər məhz Kerriyə aiddir, ancaq qız heç dönüb baxmadı.

Ağzına qədər dolmuş liftdə tozlu və çirkli paltar geymiş bir gənc Kerriyə xoş bir təsir bağışlamaq məqsədilə gözlərini ona zillədi.

Küçədə yoldaşını gözləyən bir oğlan Kerrini görərkən dodaq-altı gülümsədi və zarafatyana söz atdı:

– Təsədüfən, yolumuz bir deyil ki?

Kerri yola düşdü. Tini dönərkən böyük aynalı pəncərədən bir neçə vaxt bundan qabaq ilk dəfə iş axtardığı zaman gördüyü stolu tanıdı. Küçədə həmişə olduğu kimi gümrah və qüvvətli, tələsən adamlar səs-küylü izdihamla hərəkət edirdilər. Kerri özünü bir qədər yüngül hiss etdi, lakin bu ancaq emalatxanadan çıxmasının nəticəsi idi. O, yanından keçən yaxşı geyinmiş qızlardan xəcalət çəkirdi. Ona elə gəlirdi ki, o, bunlardan da yaxşı geyinməyə layiqdir.

GÖZƏL GECƏ ÇİÇƏYİ. KERRİNİN ADI NECƏ ÇƏKİLDİ

Təyin olunmuş axşam Drue gəlmədi. Kerrinin məktubunu aldıqda, onun haqqında olan bütün fikirlərini müvəqqəti olaraq bir tərəfə qoyub tamamilə əyləncələrə – bu sözü anladığı mənada əyləncələrə – qoşuldu. Bu gün o Klark və Monro-strit küçələrinin tinində, zirzəmidə yerləşən xeyli məşhur “Rektor” restoranında nahar etdi. Nəhardan sonra Adams-stritdə şəhər bələdiyyə idarəsinin əzəmətli binası qarşısında olan “Fitscerald və Moy” barına yollandı. Orada zəngin pıstaxtanın yanında oturdu, bir qədər xalis viski içdi və iki siqara alıb onlardan birini yandırdı. Druenin təsəvvürünə görə belə hərəkət “yüksək cəmiyyət” həyatının adətlərinə daxil idi və bu həyatın daşdığı mahiyyətin yaqın ki, bir hissəsini təşkil edirdi.

Drue əyyaş və pullu adam deyildi. O ancaq həyatda olan bütün yaxşı – Druenin təsəvvürünə görə yaxşı – şeylərin həsrətini çəkirdi və belə vaxt keçirmək Drueyə o yaxşı şeyin bir hissəsi kimi görünürdü. Divarları və döşəməsi pardaxlanmış mərmerdən olan, başdan-başa ziyaya qərq olmuş, gümüş və çini qablarla bəzənmiş, ön başlıcası isə artistlərin sevdiyi yığıncaq yeri olan “Rektor” restoranı Drueyə bəxti gətirmiş adamlar üçün daha əlverişli yer kimi görünürdü. Drue yaxşı geyməyi, dadlı şeylər yeməyi sevirdi, ancaq o, yaxşı məclisləri və həyatda müvəffəqiyyət qazanmış adamlarla tanış olmağı daha çox qiymətləndirirdi. Bu restoranda nahar edərkən o, Cozef Cefferonun burada tez-tez olmasından, o dövrün başqa bir şöhrətli artisti – Henri Diskin ondan bir neçə stol aralıda oturması fikrindən həzz alırdı. Siyasətçilərin, birja dəllallarının, artistlərin, həmçinin bütün şəhərdə məşhur olan varlı avara gənclərin görünüyü boş laqqırtı gurultusu içərisində yeyib-içdikləri “Rektor”da həmişə bu ləzzəti almaq olardı.

– Odur, orada filankəslər oturmuşlar, – bu və ya başqa bir cəntilmenin, xüsusən yeməyə səxavətlə pul xərcləmək imkanı verən başhərlandırici yüksəkliyə çatmamış, lakin vaxtilə çatmağa ümid edən adamların ağzından tez-tez bu cümləni eşitmək olardı.

– Doğrudanmı? – deyərək ona həmişəki kimi sual verildirdi.

– Əlbəttə! Bəs siz bilmirsiniz? O, Böyük operanın direktorudur.

Bu sözlər Druenin qulağına çatdığı zaman o, çiyinlərini düzəldib daha böyük iştahla yeməyə başlayırdı. Əgər onun bunsuz da özünə məxsus bəzi şöhrətpərəstliyi var idisə, belə söhbətlər bu şöhrətpərəstliyi daha da qüvvətləndirirdi, əgər o, məğrur idisə, bu sözlər onun məğrurluğunu daha da alovlandırırdı. Bəli, elə bir gün gələcək ki, o da dəstə-dəstə pullar xərcləyə biləcəkdir. Hələ indi o həmin adamların nahar etdiyi yerdə nahar edə bilər!

Onun Adams-stritdə olan "Fitscerald və Moy" barını üstün tutması da eyni mülahizələrə əsaslanmışdı. Çıxaqo üçün bu, zəngin yer idi. "Rektor" restoranı kimi o da yumşaq elektrik işığına qərq olmuşdu, döşəməsinə rəngarəng dördbucaqlı daşlar döşənmişdi. Divarların aşağı hissəsinə vurulmuş tünd rəngli pardaxlanmış ağac gözəl çilçraqların işığını əks etdirirdi. Divarın yuxarı hissəsinin gözəl naxışları salona fəvqəladə zənginlik verirdi. Barın parlaq işığa qərq olmuş uzun pıştaxtası da pardaxlanmış ağacla örtülmüşdü. Hər tərəfdə billur qablar, rəngli şüşələr və hər növ qəribə formalı butulkalar parlayırdı. Bura böyük palma ağacları, bahalı şerablara, bol meyvəsi, heç yerdə tapılmayan ən yaxşı konfeti və siqaraları olan həqiqətən zəngin bir bar idi.

Drue "Rektor" restoranında m-r Herstvud ilə tanış olmuşdu. O, "Fitscerald və Moy" barının müdiri idi. Onun haqqında şəhərdə yaxşı tanınmış çox bacarıqlı və bəxti getirən bir adam kimi danışdılar. Herstvud bu fikri tamamilə doğruldurdu. Onun qırxa yaxın yaşı olardı, o, yaxşı geyinirdi, möhkəm bədən və necib hərəkətləri var idi. Özünü müəyyən mövqə tutmuş və şəxsi ləyaqətini bilən mötəbər bir şəxs kimi aparırdı. Drue dərhal anladı ki, bu adamla dostluq etməyinə dəyər. Buna görə də Herstvud ilə sadə tanışlıqla kifayətlənməyib, hər dəfə bir az vurmaq və siqar çəkmək arzusu olanda Adams-strite gedirdi.

Herstvud öz-özlüyündə maraqlı bir tip idi. O, zirək və hiyləgər idi, insanlara müsbət təsir bağışlamağı bacarırdı. Təmtəraqlı barın müdiri vəzifəsi çox şərəfli bir vəzifə hesab olunurdu. Herstvud illər boyu canfəşanlıq və inadla qulluq etmək nəticəsində yoxsul bir salonda bufetçilik vəzifəsindən indiki vəzifəyə qalxmışdı. Bəli onun pardaxlanmış gilənar ağacı ilə bəzənmiş balaca bir kabinet var idi, o burada stolun gözündə çox da mürekkəb olmayan mühasibatını yerləşdirmişdi, bunun köməyi ilə o lazım olan, sifariş edilmiş və

alınmış malları hesablayırdı. Ümumi rəhbərliyi və maliyyə vəzifələrini bar sahibləri – Fitscerald və Moy və satışdan toplanan pulları idarə edən kassir yerinə yetirirdi.

Herstvud vaxtının çox hissəsini barın ortasında gəzməklə keçirirdi, onun əynində xarici parçadan tikilmiş şıq kostyum, almadən sancaq, mütləq yeni bir fəsonda tikilmiş jilet, ən yaxşı marka hesab olunan ağır qızıl zəncirli, qəribə breloklu saat olardı. O, şəhərdə məşhur olan yüzlərlə aktyorların, tacirlərin və bir çox başqalarının adlarını bilir və onları: "Hə, salam, qoca!" – sözlərlə salamlayırdı. Onun şöhrət və müvəffəqiyyəti qismən də bununla izah olunurdu. Onun həftədə on beş dollar alan kontorçular və xırda xidmətçilər (bara tez-tez gəlmək sayəsində Herstvudun kim olduğunu bilmək şərəfinə çatanlar) üçün "Gündüz xeyir"dən başlamış "Salam, salam! Kefiniz necədir?"ə qədər tədricən yüksələn salam silsiləsi var idi. Son salam onu tanıyan və onunla dostluğa meyil edən şəhərin məşhur adamlarına və yaxud varlılarına məxsus idi. Lakin bir qisim çox zəngin və tanınmış qonaqlar var idi ki, Herstvud onlarla yanaşı durmağa cəhd etməzdi. Belə adamlara o, peşəkar bir nəzakətlə yanaşır, onlara lazımı hörmət göstərirdi. Belə hallarda o, simasına ciddilik və şəxsi ləyaqət ifadəsi verirdi. Beləliklə, Herstvud onların rəğbətini qazanır və bundan onun ləyaqətinə azacıq da olsa zərər toxunmurdu. Nəhayət, buraya kifayət qədər məşhur olan, lakin yüksək şöhrəti olmayan, nə kasıb nə də varlı adamlar da gəlirdi ki, bunlarla Herstvud əsl dostluq əlaqəsi saxlayırdı. Bu təbəqədən olan adamlarla o daha böyük məmnuniyyətlə söhbət edir və onların fikirlərinə ciddi qulaq asırdı. O ara-sıra vaxtını əyləncələrə sərf etməyi də sevirdi, yeni cıdır, hər hansı bir klubun düzəltdiyi teatra, yaxud idman tamaşalarına gedirdi. Onun gözəl atları və ekipajı var idi; o öz arvadı, iki uşağı ilə Linkoln-parkın yaxınlığında, Şimal tərəfdə olan gözəl evində yaşayırdı.

Bir sözlə, Herstvud bizim Amerikanın, necə deyirlər, "yüksək sinfinin" nümayəndəsi idi. Həyat səviyyəsinə görə isə pullu tuzlardan bir pille aşağıda dururdu.

Drue Herstvudun çox xoşuna gəlirdi. Onun sadə hərəkətləri də, bəzəkli xarici görünüşü də Herstvudun ürəyindən idi. O, Druenin vur-tut az stajlı bir kommivoyajer olduğunu bilirdi. Lakin "Bartlet Kario və K^o" işləri yaxşı gedən böyük bir firma hesab olunurdu.

Drue də orada yaxşı işçi sayılırdı. Herstvud m-r Kario ilə yaxından tanış idi. O, ümumi söhbətin gurultusu altında öz dostları ilə bir stəkan viski içmək üçün dəfələrlə buraya gəlmişdi. Çarlz Drue öz işi üçün çox faydalı olan məzəlilik hissəsinə malik idi və yeri gəldikdə məharətlə lətifə danışmağı bacarırdı. Herstvudla o, cıdır haqqında danışır, qadınlarla olan macəralarından və həyatında baş vermiş maraqlı hadisələrdən söhbət edir, olduğu şəhərlərdə bazarların vəziyyəti haqqında məlumat verirdi. Bütün bunların sayəsində o, yaxşı bir müsahib olmuşdu. Bu axşam onun halı çox yaxşı idi, çünki onun hesabı firma tərəfindən təsdiq edilmiş, yeni nümunələr müvəffəqiyyətlə seçilmişdi və o, gələcək altı həftəlik səfəri üçün plan düzəldib qurtarmışdı.

Drue saat səkkizdə bara daxil olarkən:

– A, Çarli, dostum! – deyərək Herstvud onu salamladı, – işləriniz necədir?

Bu zaman bar camaatla dolu idi. Drue razılıqla gülümsünərək Herstvudla salamlaşdı və onunla birlikdə piştaxtaya tərəf yollandı.

– Sağ olun, pis deyil, – deyərək Drue gedə-gedə cavab verdi.

– Mən sizi ay yarımındır ki, görmürəm. Nə vaxt gəlmisiniz?

– Cümə günü, – deyərək Drue cavab verdi. – Səfərim çox müvəffəqiyyətlə keçdi.

– Çox şadam.

Bu sözləri deyən zaman Herstvudun qara gözlərində adi soyuqluğu müvəqqəti olaraq əvəz edən nə isə bir mülayimlik və istilik göründü.

Ağappaq gödəkə geymiş və eləcə də qalstuk bağlamış bufetçi sifariş qəbul etmək üçün azacıq qabağa əyildiyi zaman Herstvud soruşdu:

– Nə içəcəksiniz?

– Köhnə istiot arağı.

Herstvud:

– Mənə də bir azacıq ondan verin, – deyərək soruşdu: – Siz şəhərdə çoxmu qalacaqsınız?

– Ancaq çərşənbə gününə qədər. Bu dəfə Sen-Pola gedəcəyəm.

– Şənbə günü Corc İvens burada idi. Deyirdi ki, keçən həftə sizi Milokidə görmüşdür.

– Elədir, mən Corcu gördüm, – deyərək Drue təsdiq etdi. – Yaxşı oğlandır, deyilmi? Biz onunla yaxşı vaxt keçirdik.

Bufetçi şüşəni onların qabağına qoydu. Dostlar söhbəti davam etdirərək hərəsi özü üçün arağ tökdü. Drue ədəb qaydalarına müvafiq olaraq stəkanının üçdə iki hissəsini doldurdu. Herstvud isə qədəhinə yalnız bir neçə damcı arağ töküb selter ilə qarışdırdı.

– Kario harada itib batmışdır? – deyərək o soruşdu. – İki həftə olarkən, görünmür.

– Deyirlər, xəstədir. Axı qocanın podaqra xəstəliyi var!

– Vaxtilə az pul qazanmamışdır, eləmi?

– Bəli, onun pulu çoxdur, – deyərək Drue razılaşdı. – Lakin o çox yaşamaz. İndi o demək olarkən ki, heç kontora gəlmir.

– Deyəsən, onun ancaq bir oğlu var? – deyərək Herstvud soruşdu.

– Bəli, özü də yaşamaq üçün tələsənlərdəndir, – deyib Drue güldü.

– Güman eləmirəm ki, başqa şəriklər olduğu halda onun işə böyük ziyanı ola bilsin.

– Xeyr, mən də onun zərər verə biləcəyini düşünmürəm.

Herstvud pencəyinin düymələri açılmış halda hər iki əlinin baş barmağını jiletin ciblərinə soxaraq piştaxtaya söykənib durmuşdu. Gur işıq onun bütün simasına xoş bir zəriflik verirdi. O, gözəllik və nəzakət mücəssməsinə oxşayırdı.

İçməyə və düşünməyə meyil edən üçün gurultulu və səs-küylü camaatla dolu olan bu böyük parıldayan salon anomaliya kimi, təbiətin və həyatın bir növ təhrifi kimi görünə bilərdi. Kəpəklər parlaq işıqın hərəkətli şüalarından isinmək üçün arı-arası kəsilmədən buraya axışırdılar. Burada eşidilən qırıq-qırıq söhbətlərə görə barın müştəriləri haqqında müəyyən fikir yürütmək çətin idi. Hər kəsə aydındır ki, fırıldaqçılar özlərinin iyrenc kələklərinə müzakirə üçün daha xəlvət yer seçər, siyasətçilər isə burada məclis çağırmaz, qulağı iti olan hər kəsin diqqətlə qulaq asacağı bu yerdə mühüm məsələlər haqqında söhbət etməzdilər. Bütün bu adamların buraya toplanmasını onların şəraba olan meyilləri ilə izah etmək çətin idi, çünki bunların çoxu əyyaş deyildilər. Hər halda onları camaatla dolu salonda çənə vurmaq və mühakimə yürütmək üçün toplanmağa nə isə bir şey məcbur edirdi. Şübhəsiz, hansı bir ehtirassa, hansı bir izah edilməz arzu isə bu xüsusi müəssisələrin meydana çıxmasına səbəb olmuşdu – əks-təqdirdə onlar heç olmazdı.

Məsələni, Drueni buraya sövq edən yalnız əyləncə həsrəti, eləcə də varlı adamların arasında olmaq arzusu idi. Onun burada görüşdüyü dostları, ola bilsin özləri belə düşünmədən, burada gördükləri cəmiyyətə, bu xarici parlaqlığa, bu mühitə ehtiyac hiss etdiklərindən buraya gəlirdilər. Nəhayət, bu hadisəyə ictimai adətlərin yaxşılaşması əlaməti kimi də baxmaq olardı, çünki müştəriləri buraya sövq edən ancaq hissi arzular olsa da, bunda heç bir pis şey yox idi. Bara bu cür gəlmək, uzaq başı, həyata kobud materialist nöqteyi-nəzərlə baxan adamda dəbdəbəli yaşamaq, heç nəyə ehtiyac hiss etməmək arzusu doğura bilərdi. Lakin belə olduqda da insan özü və onun şeylərə olan münasibəti müqəssir idi. Etiraza səbəb olan yeganə amili – əyyaşlığı bir tərəfə atın və o zaman şərait gözəlliyi əleyhinə, bara getməkdən doğan xoş duyğuların əleyhinə çıxacaq bir adam da tapılmaz. Bizim ən yaxşı restoranlarımızın şöhrəti bu nöqteyi-nəzərin doğruluğunu təsdiq edir.

Bununla belə bu işıqlı salon, fikirlərin məqsədsiz qarmaqarışıq axınına qapılaraq, xırda və mənasız laqqırtı ilə məşğul olan bərlibəzəkli, acgöz izdiham, bütün bu zahiri gözəllik və modabazlıq qarşısında əyilən adamlar bu divarlardan kənarda əbədi ulduzların təmiz parıltısı altında olan adama nədənsə heyvətli və qərribə görünərdi. Bəli soyuq külək dolayan bir gecədə ulduzlar altında durub bu cıraqlıq edilmiş bara tamaşa etdikdə, o, yəqin sirli, şən əyləncələrdən başhərlandırici lətafət saçan, pərvanələr dəstəsi ilə əhatə olunmuş qırmızı gecə çiçəyi kimi görünür.

– Siz indicə buraya girən adamı görürsünüzmü? – deyə Herstvud silindri və sürtüklü centlmənə baxıb soruşdu. Bu adamın kök yanaqları yaxşı yeməkdən sonra olduğu kimi qırmızı idi.

– Yox. Hani? – deyə Drue soruşdu:

Herstvud gözləri ilə silindri centlməni göstərərək dedi:

– Odur, orada!

Drue göstərilən tərəfə baxdığını bildirmədən:

– Hə, hə, görürəm, – dedi. – O kimdir?

– Məşhur sprit Jül Uollesdir.

Drue maraqlandı və:

– Mən deməzdim ki, o, ruhlarla işi olan adama oxşayır, – dedi.

– Doğrusu, mən onun onlarla əlaqədə olub-olmadığını deyə bilmərəm, lakin onun həmişə pulu var, – deyə Herstvud səsləndi və onun gözlərində tamahkarlıq alovu parladı.

Drue dedi:

– Mən şəxsən belə şeylərə o qədər inanmıram. Siz necə?

– Necə deyim, – deyə Herstvud cavab verdi. – Bəlkə də bütün bunların arxasında bir şey var. Hər halda, mən şəxsən bu məsələ üzərində başımı yormazdım. Yeri gəlmişkən, – deyə o əlavə etdi, – sizin bu gün gedəcək yeriniz varmı?

– Bəli, “Torpaqda dəşik” pyesinə baxmağa gedəcəyəm, – deyə Drue o zaman şöhrət tapmış komediyanın adını çəkdi. Herstvud saata baxıb:

– Elə isə sizin getmək vaxtınızdır, doqquzun yarısıdır, – dedi.

Barda adamlar seyrəkləşirdi. Müştərilər dağılmağa başlamışdılar. Bəziləri teatra, başqaları öz klublarına, bir qismi də ən cazibədar əyləncə mənbəyi olan (hər halda bura gələn müştərilər kimi adamlar üçün) qadınların yanına gedirdilər. Drue dedi:

– Bəli, vaxtdır.

– Tamaşadan sonra gəlin, – deyə Herstvud təklif etdi. – Mən sizə bezi şeylər göstərmək istəyirəm.

Drue sevinərək:

– Məmnuniyyətlə gələrəm, – dedi.

– Ancaq bəlkə bu gün işiniz var? – deyə bar müdiri soruşdu.

– Yox, heç bir işim yoxdur.

– Onda teatrdan sonra gəlin!

Drue vidalaşarkən dedi:

– Cümə günü səfərdən qayıdarkən yolda çox gözəl bir qızla tanış olmuşam. Lənət şeytana, yeni səfərə qədər mütləq onunla görüşmək lazımdır.

– O sizin nəyinizə lazımdır? – deyə Herstvud zarafat etdi.

Drue dostunu mümkün qədər çox maraqlandırmaq məqsədilə böyük bir inamla dedi:

– Onun nə qədər gözəl olduğunu bilmirsiniz.

– Demək, saat 12-də, – deyə Herstvud bir daha xatırlatdı.

Drue bardan çıxax-çıxa:

– Bəli, bəli, – dedi.

Beləliklə, Kerrinin adı bu axmaq kef yerində bu cür xatırlandı, balaca işçi isə bu zaman ilk vaxtlarda onun üçün demək olar ki, labüd olan miskin taleyinə acı-acı ağlayırdı.

MAŞIN VƏ QIZ. ZƏMANƏMİZİN CƏNGAVƏRİ

Kerri, axşam bacısıgildə indiyə kimi nəzərinə çarpmayan bəzi şeylər də gördü. Otaqda heç bir dəyişiklik olmamışdı, lakin Kerri özü dəyişilmişdi və bu, Kerriyə hər şeydən yaxşı baş çıxarmağa imkan verirdi. Kerri dünən kefi kök gəldikdən sonra, Minni ondan işi haqqında xoş bir şey eşidəcəyini gözləyirdi. Hanson da elə zənn edirdi ki, Kerri tamamilə razı olacaqdır.

O, iş paltarında dəhlizdə görünüb Kerrinin olduğu yemək otağının qapısından baxaraq soruşdu:

– İşiniz necədir?

– Çox ağırdır, – deyə qız cavab verdi. – Ora mənim xoşuma gəlmir.

Onun simasındakı ifadə, yorğunluğunu və peşmanlığını sözdən daha aydın bildirirdi.

Hanson vanna otağına getməzdən əvvəl bir anlığa ayaq saxlayıb:

– Axı nə cür işdir? – deyə soruşdu.

– Maşında işləyirəm, – deyə qız cavab verdi.

Hiss olunurdu ki, Hansonun bu məsələ ilə maraqlanması, onun şəxsi ailə həyatına dair hər hansı bir münasibətindən irəli gəlirdi. Hanson bir qədər acıqlanmışdı: axı nə üçün hər şey elə düzəlməmişdir ki, Kerri öz taleyindən razı qalsın?

Minninin də qanı qaralmışdı: o indi Kerri gəlməmişdən qabaq-kına nisbətən daha həvəssiz işləyirdi. İndi bacısının şikayətindən sonra, tavada qızardılan otin cızıltısı ona ləzzət vermirdi.

Halbuki belə bir gündən sonra Kerrini yalnız o sevindirə bilərdi ki, qayıtdıqda şəən və mehriban adamlar, onu gözləyən yaxşı düzəldilmiş süfrə görsün, biri ona desin ki: “Bütün bunlar boş şeydir! Bir az səbir elə. Sən bundan da yaxşı iş tapacaqsan!”

Lakin, indi onun bütün ümidləri puça çıxmışdı. Kerriyə aydın oldu ki, onun şikayətlənməsi ər-arvada əsassız görünür, o işləməli və susmalıdır.

Kerri öz yeməyi üçün onlara həftədə dörd dollar verməli olduğunu bilir və bu adamlarla yaşamağın kədərdən başqa heç bir şey vermədiyini başa düşürdü.

Minni ona yoldaş ola bilməzdi. Bunun üçün o çox yaşlı idi. Onun hər şeyə öz həyat şəraitinə müvafiq olaraq yaranmış xüsusi görüşləri var idi. Hanson isə ara-sıra onda şəən fikirlər əmələ gəlirsə və yaxud xoş duyğular olurdusa da, o bunları bildirməyi sevmirdi. O, kimsəsiz ev kimi dinməz idi.

Kerridə isə gəncliyin həərətli qanı coşurdu və o, təxəyyüldən məhrum deyildi. Onun üçün hər şey: nəvaziş də, məhəbbət və onun sirləri də hələ irəlidi idi. Etmək istədiyi şeylər, geymək istədiyi paltarlar, getmək istədiyi yerlər haqqında düşünmək ona xoş gəlirdi. Onun bütün fikirləri bu şeylərin ətrafında hərlənirdi və bacısının evində onun dərdinə şərik olan bir nəfərin tapılmasını o, özünün hər bir addımına qarşı bir maneə kimi qəbul edirdi.

Kerri günün hadisələrini götür-qoy edərək Druenin gələ biləcəyini tamamilə unutmuşdu. İndi, bir dam altında yaşadığı adamların ona nə qədər az ürək yandırdıqlarına əmin olduğdan sonra, o hətta Drue ilə burada görüşməməyi daha üstün tuturdu. O, birdən Drue gələrsə, onunla nə edəcəyini və necə danışacağını qətiyyənlə bilmirdi.

Kerri axşam yeməyindən sonra paltarını dəyişdi və dərhal qəşəngləşdi. Bəzək-düzəkdən sonra iri gözlü və ağzının yanında kədərli qırıqlar olan bu qız həmişə çox gözəl görünürdü. Keçirdiyi bütün hisslər: ümid, narazılıq, ürək sıxıntısı onun üzərində əks olunurdu. Stol üzərindəki qablar yığışdırıldıqdan sonra Kerri otaqda gəzişdi. Minni ilə bir qədər söhbət etdi və sonra aşağı düşüb qapıda durmağı və əgər Drue gələrsə onu orada qarşılamağı qəət etdi və cəld şlyapasını geyib pilləkənlərlə aşağı endi.

Hanson bir neçə dəqiqə yemək otağında oturmaq üçün əlində qəzet daxil olduğu zaman Minni ərinə müraciətlə:

– Görünür, Kerri öz işindən o qədər də razı deyildir, – dedi.

– Hər halda o bir müddət dözməlidir, – deyə Hanson cavab verdi.

– O, aşağıya düşdü?

– Bəli.

– Sən ona bir qədər dözməyi məsləhət gör, – deyə Hanson təkrar etdi. – Başqa bir iş tapana qədər ola bilsin ki, bir neçə həftə boş gəzməli olacaqdır.

Minni belə edəcəyini bildirdi. Hanson yenidən qəzetini oxumağa girişdi. Bir qədər keçdikdən sonra o əlavə etdi:

– Mən sənə yerinə olsaydım, onun aşağıda, qapıda durmasına icazə verməzdim. Bu heç də yaxşı deyildir.

– Yaxşı, mən on deyərəm, – deyə Minni söz verdi.

Küçədəki həyat Kerrini daim maraqlandırır. Bütün bu adamların ekipajlarda haraya getdikləri və nə kimi əyləncələrlə məşğul oldukları haqqında fikirləşməkdən o heç vaxt yorulmurdu. Onun xəyal dairəsi çox dar idi: onu ancaq pul, xarici görünüş, bəzək, zövq aləmi maraqlandırır. Hər dəfə bir anlığa Kolumbiya-sitini xatırlayır, bəzən isə bir gün içərisində çekdiyi bütün əzab haqqında fikirləşərkən hirsələnirdi. Lakin ümumiyyətlə, onun ətrafındakı bu kiçik aləm onun nəzərini özünə cəlb edirdi.

Minninin yaşadığı evin birinci mərtəbəsində çörəxana var idi. Kerri qapıda durduğu zaman Hanson çörək almağa getmişdi. Qız bunu ancaq Hansonu öz yanında gördüyü zaman bildi.

Hanson qızın yanından keçərkən ancaq:

– Mən çörək almağa gedirəm, – dedi.

Bir adamın fikrini başqası necə də tez və asan başa düşür. Hanson doğrudan da çörək almaq üçün çıxmışdı, lakin o eyni zamanda Kerrinin nə ilə məşğul olduğunu da bilmək istəyirdi. O hələ Kerriyə yaxınlaşmamışdı ki, qız onun niyyətini duydu. Kerri, bu fikrin onun ağına necə gəldiyini deyə bilməzdi, ancaq hər halda Hansonun bu hərəkəti qızda ona qarşı heqiqi bir kin doğurdu. İndi qız ondan bu cür şübhələnən adamdan acığı gəldiyini başa düşdü.

Bəzən xırda bir şey oturfada olan hər şeyi tamamilə başqa cür aydınlaşdırır. Kerrinin sakit axan fikirləri pozuldu və Hanson evə qayıtdıqdan sonra Kerri dərhal onun arxasınca qayıtdı. Yarım saat keçdikdən sonra Kerri Drue'nin gəlməyəcəyini anladı və özünü bir qədər inciməmiş hiss etdi. Ona elə gəldi ki, Drue onu atmışdır və görünür ki o, Drueyə o qədər də yaraşmır. Bacısının evi sakitlik idi. Minni stolun arxasında oturub lampa işığında tikir, tikirdi. Hanson artıq yatağına uzanmışdı. Yorulmuş və ümidi üzülmüş Kerri də yatağına gətirdiyini bildirdi.

Minni dedi:

– Hə, yatsan yaxşıdır, axı sən erkən durmalısan.

Açılan səhər heç bir sevinc gətirmədi. Kerri otağının qapısını açarkən Hanson artıq evdən çıxmışdı. Səhər yeməyi zamanı Minni bacısını söhbətə tutmaq istədi, lakin onların heç bir ümumi maraqları yox idi.

Düənə olduğu kimi bu gün də Kerri piyada yola düşdü, çünki o artıq başa düşmüşdü ki, onun həftədə alacağı dörd yarım dollar yemək və ev kirayəsi xərcini çıxdıqdan sonra konkaya belə çatmaz.

O, biləlxətiyar düşündü ki, qazancının bu cür bölünməsi onun üçün o qədər də əlverişli deyildir. Lakin küçəyə çıxan kimi səhər günəşi onun bütün ağır düşüncələrini dağıtdı. Səhər günəşinin belə bir qəribə xüsusiyyəti vardır!

Kerri ayaqqabı fabrikinde canüzcü uzun bir gün keçirdi. İş onun üçün birinci gün olduğundan asan idisə də qızın təəssüratında yenilik daha az idi. Baş usta emalatxanaya gəzdiyi zaman onun məşğul olduğunu yanında durdu və soruşdu:

– Siz haradan gəlib bura çıxmısınız?

– Məni m-r Braun işə götürmüşdür, – deyə Kerri cavab verdi.

– Bəs belə! Yaxşı! Ancaq baxın ha, işi ləngitməyin.

Kerri ilə bir yerdə işləyən qızlar ona birinci gündə olduğundan daha az müsbət təsir bağışladılar.

Onlar elə bil öz qismətlərindən razı idilər. Kerrinin təxəyyülü onlarınkindən çox-çox artıq inkişaf etmişdi. O, onların danışq ləhcəsinə alışa bilmirdi, həm də Kerri onlardan daha yaxşı geyinirdi. Həyat mübarizəsindən cana doymuş bir qızın danışığı xüsusən ağır təsir edirdi.

O qız bir dəfə yoldaşına müraciət edərkən:

– Mən buradan gedəcəyəm, – dedi. – Qəpik-quruş alıb uzun günü işləmək mənim səhhetim üçün ziyandır.

Kerri gördü ki, qızlar istər gənc, istərsə də yaşlı kişilərlə özəl-rini çox sərbəst aparır, onlarla çox kobud surətdə sözləşirdilər. Bu, ona əvvəllər ağır gəlirdi, şübhəsiz, onu da belə rəftar gözləyirdi.

Nahar fasiləsi zamanı işçilərindən biri:

– Salam, gözəl qız! – deyə səsləndi. – Nə qəşəngsən!

Bu sözlər heç də qəlbə dəyən ahənglə deyilməmişdi və oğlan həmişə olduğu kimi: “Açıl başımdan” sözlərini eşitməyi nəzərdə tutmuşdu. O, Kerrinin bir söz demədən üzünü çevirdiyini görərkən çox təəccüb etdi və pert halda dodaqaltı gülümseyərək getməyə tələsd.

Evde isə onu dərhal kədərli bir axşam gözləyirdi. Bu sönük həyat ona getdikcə daha ağır gəlirdi. O, bir şey də öyrəndi ki, Hansongilə heç vaxt qonaq gəlmir. Kerri aşağı düşüb qapıda bir az dayandı və sonra cəsaretini toplayaraq bir az gəzmək qərarına gəldi. Onun sakit yerişi və boş-boş gəzməsi müəyyən kişilərin nəzərini cəlb edirdi. Otuz qədər yaşı olan bir kişinin Kerrinin yanından keçərkən ona diqqətlə baxması və sonra ayaq saxlayaraq ona tərəf dönüb:

– Gözməyemi çıxmıssınız? – deməsi qızı çaşdırdı.
Kerri heyretlə ona baxaraq, geri çəkildi və özünü toplayaraq:
– Mən sizi qətiyyənlə tanıyıram, – dedi.
– Bunun bir əhəmiyyəti yoxdur! – deyərək yoldan keçən təbəssümlə səsləndi.

Kerri onunla danışmadı, tələsik uzaqlaşdı və tənginəfəs halda öz evlərinin qapısına çatdı. Bu kişinin baxışında nə isə onu qorxudan bir şey var idi.

Bütün həftə belə keçdi. Kerri bir-iki dəfə işdən evə gedərkən özünü çox yorğun hiss etdiyindən konkraya mindi. Kerri bədənə o qədər möhkəm deyildi. Buna görə də bütün günü bir yerdə oturmaqdan onun beli qırılırdı. Bir dəfə o, Hansondan da qabaq yatağa uzandı.

Çiçəklər və qızlar yeni torpağa və mühitə düşməyə həmişə yaxşı davam gətirmirlər. Bəzən təbii inkişafın davamı üçün torpağın daha artıq zəngin, mühitin daha artıq əlverişli olması tələb olunur. Kerri üçün keçid dövrü bu qədər kəskin olmasaydı, o, tədricən mühitə uyğunlaşa bilse idi, yaxşı olardı. Əgər o, bu tezliklə iş tapmasaydı və daim onu maraqlandıran şəhərlə əməlli-başlı tanış olsaydı, bu, onun üçün daha əlverişli olardı.

Elə birinci yağışlı gündə məlum oldu ki, Kerrinin çətiri yoxdur. Minni köhnə və solmuş çətirini ona verdi. Kerrinin mənlili həyəcana gəldi. O, universal mağazaya gedərək öz cüzi maaşının dördə birini təşkil edən bir dollara çətir aldı.

– Bunu sən nə üçün etdin? – deyərək Minni dəhşətə gəldi.
– Axı, mənə çətir lazımdır! – deyərək Kerri cavab verdi.
– Sarsaq qız!

Bu söz Kerrini hiddətləndirdisə də o, bir söz demədi. Doğrudanmı onlar fabrikdə işləyən qadının hər növ cır-cındırla kifayətlənəcəyini düşünürlər!

Kerri elə birinci şənbə günü işdən qayıdan kimi yemək xərci və ev kirayəsi olaraq bacısına dörd dollar verdi. Minni pulu alarkən bir qədər vicdan əzabı hiss etdi – lakin o, bacısından az alarsa, Hansona nə deyəcəyini bilmirdi. Bu ləyaqətli centlmen razılıqla gülümsəyərək arvadına xərclik üçün həmişəkindən dörd dollar əskik verdi. Beləliklə, o, öz torpaq sahəsi üçün hər ay verəcəyi haqqı artırmaq istəyirdi.

Kerri isə həftədə əlli sent ilə necə geyinmək və vaxt keçirmək üzərində başını sındırırdı. O, bu məsələ haqqında o qədər düşündü ki, axırda hirsələndi.

Şamdan sonra Kerri dedi:

– Mən bir az küçədə gəzmək istəyirəm.
– Yəqin ki, tək yox? – deyərək Hanson soruşdu.
– Yox, tək gəzəcəyəm.
– Nahaq yerə, – deyərək Minni söhbətə qarışdı.

Kerri:

– Axı mən də bir şey görmək istəyirəm, – dedi.

Son sözlər elə bir ahənglə deyildi ki, Hansonlar qızın onlardan narazı olduğunu ilk dəfə anladılar.

Kerri şlyapasını geymək üçün çıxdığı zaman Hanson soruşdu:

– Ona nə olub?
– Doğrusu, bilmirəm, – deyərək Minni cavab verdi.
– Hm... o anlamalıdır ki, axşamlar küçəyə tək çıxmaq onun üçün yaxşı deyil.

Lakin Kerri uzağa getmədi, tezliklə qayıdıb qapının ağzında durdu.

Ertəsi gün hamı birlikdə Harfild-parka getdi. Pis geyinmiş olduğu üçün gəzinti Kerriyə heç bir ləzzət vermədi. Ertəsi gün isə o, işdə başqa qızların əslində çox miskin olan əyləncələri haqqında hərarətlə danışdıqlarını eşitdi. Onlar xoşbəxt idilər. Bir neçə gün arası kəsilmədən yağış yağdı və Kerri də evə konkrada qayıdırdı. O bir dəfə axşam Van-Büren-stritdəki dayanacağa gedərkən bərk islandı. Həmin gün bütün axşamı Kerri qonaq otağında pəncərənin qabağında fikirli halda tək-tənha oturub fənərlərin işığını əks edən nəm küçəyə baxdı. O, kifayət qədər tez mütəəssir olan bir qız olduğundan qam bərk qaralmışdı.

O biri şənbə günü yenə bacısına dörd dollar verdi və qalan əlli sentini kəder hisslə gizlətdi. O, fabrikin bəzi işçi qadınları ilə tanış olmuş və öyrənmişdi ki, onların qazandığı puldan öz xüsusi ehtiyacları üçün daha artıq qalır. Bundan başqa onların tanış gəncləri vardı ki, əyləncə xərcini onlar çəkirdilər. Lakin Drue ilə görüşdən sonra emalatxanada gördüyü yelbeyin gənclər Kerrinin xoşuna gəlmirdi. Onlar Kerriyə qaba görünürdülər. Doğrudur, Kerri onları ancaq iş vaxtında görürdü.

Yaxınlaşan qışın ilk carçısı olan soyuq küləyin şəhərin küçələrini dolaşdığı gün gəlib çatdı. Bu külək səmada buludları bir-birinin üzərinə qalayır, fabriklərin borularından çıxan tüstü zolağını ətrafa yayır, küçə və yol ayrıclarından böyük sürətlə keçirdi. Kerri qış paltarları barəsində düşüncəyə daldı. O nə etməli idi? Onun nə isti koftası, nə şlyapası, nə də ayaqqabısı var idi. Bu barədə Minni ilə danışmağa o çox çətinlik çəkirdi. Nəhayət, o cəsarətini toplayıb, bir axşam tək olduqları zaman dedi:

– Doğrusu, bilmirəm mən qışda nə geyəcəyəm. Mənim isti paltarım yoxdur. Bundan başqa, mənə şlyapa da lazımdır.

Minninin sifəti qayğılı bir ifadə aldı.

– Sən qazancından bir hissəsini özündə saxla və şlyapa al – deyə o bacısına təklif etdi, ürəyində isə Kerrinin növbəti haqqını azaltmasından doğan çətinliklərdən həyəcan hiss etdi.

Cəsarətlənmiş Kerri:

– Sən icazə versəydin, bu çox yaxşı olardı, – dedi. – Sən bir, yaxud iki həftənin pulunu mənə ver.

– Sən iki dollar verə bilərsənmi? – deyə Minni soruşdu. Kerri ağır vəziyyətdən çıxdığına sevindi və dərhal səxavətlənərək məmnuniyyətlə razılıq verdi. O çox sevinirdi və dərhal haqq-hesab etməyə başladı. Hər şeydən əvvəl ona şlyapa lazım idi. Bacısının Hansona necə izahat verdiyindən onun xəbəri olmadı. Hanson isə baldızına heç nə demədi, ancaq evdə gizli bir narazılıq yarandı.

Xəstəlik mane olmasaydı, yəqin ki, Kerri planını yerinə yetirəcəkdi. Növbəti yağışların birindən sonra birdən soyuqlar düşdü. Kerrinin isə hələ isti koftası yox idi. O axşam saat 6-da boğuc fabrik havasından çıxarkən dərhal soyuq küləyin pəncəsinə düşdü. Onu titrətmə tutdu. Şəhər onda zökəm başladı. Ancaq o yenə də işə getdi. Fabrikdə bütün gün onun sümükləri ağrıyırdı, başında nə isə bir boşluq var idi. Axşamüstü o özünü tamamilə xəstə hiss etdi və evə qayıdarkən heç bir şey yemədi. Minni onun yorğun hərəkətlərini görüb nə olduğunu soruşdu.

– Özüm də bilmirəm, – deyə Kerri cavab verdi. – Nədənə özümü pis hiss edirəm.

O, sobanın yanından ayrılmır və soyuqdan dişləri bir-birinə dəyirdi.

O, tamamilə xəstə bir halda yatağa uzandı və şəhəri məlum oldu ki, qızdırması qalxmışdır.

Minni çox təşvişə düşdü və bacısına mehribanlıqla yanaşdı. Hanson isə dedi ki, Kerri bir müddət evlərində qayıtsa yaxşıdır.

Üç gündən sonra Kerri yataqdan durarkən onun fabrikdəki yerini itirdiyinə şübhə etmək olmazdı. Qış qapını döydürdü. Kerrinin isə isti paltarları yox idi, bir tərəfdən də işi öləndən çıxmışdı.

Kerri:

– Doğrusu, nə edəcəyimi bilmirəm, – dedi. – Bazar ertəsi şəhərə gedib axtararam, bəlkə bir iş tapdım.

Bu dəfə Kerrinin səyi daha az müvəffəqiyyətlə nəticələndi. Onun paltarları payızın son ayı üçün nazik idi. O axırncı puluna şlyapa almışdı. Qız üç gün şəhəri dolandı, getdikcə daha da ruhdan düşürdü. Hansonlarla münasibət getdikcə gərginləşirdi. O, axşamlar onların evinə ürək ağrısı ilə qayıdırdı. Hanson buz kimi soyuq idi. Kerri başa düşürdü ki, uzun müddət belə davam edə bilməz. Tezliklə o, özünü məğlub hesab etməli və evlərinə qayıtmalıdır.

O, nahar üçün Minnidən on sent borc alıb bütün dördüncü günü də iş axtarmaqla keçirdi. O, ən aşağı əmək haqqı veriləcək bir işə belə razı idi. O həttə pəncərəsində xidmətçi tələb olunduğunu bildiren elan yapışdırılmış balaca bir restorana da müraciət etdi, lakin ona təcrübəli qız lazım olduğunu bildirdilər.

Kerri məhzun halda yad adamların sıx izdihamı içərisində dolaşdı. Birdən kimse onun dirşeyindən yapışdı və özünə tərəf çevirdi. Kerri:

– Bah, bah! – sözlərini eşitdi.

Kerri Drueni dərhal tanıdı. O gümrah idi. Sifəti sağlamlıqdan parıldayırdı. Sanki o, günəş şüalarından və mərhəmətindən yoğrulmuşdu.

– Necəsiniz, Kerri? – deyə o soruşdu. – Siz qıyamətsiz! Bütün bu vaxtı harada idiniz?

Bu söz axınından müəssir olmuş Kerri ixtiyarsız olaraq gülümsədi.

– Mən evdə idim, – deyə o cavab verdi.

– Bilirsinizmi, mən hələ uzaqdan, küçənin o tərəfindən sizi gördüm və fikirləşdim ki, bu yəqin sizsiniz. Mən elə indi sizə gəlmək üçün hazırlaşırıdım. Hə, necə yaşayırsınız?

– Pis deyil, – deyə Kerri təbəssümlə cavab verdi.

Druə onu başdan-ayağa qədər süzdü və cavabdan əks-nəticə çıxartdı.

– Mən çox istərdim ki, sizinlə söhbət edəm, – dedi. – Siz bir yana tələsmirsiniz ki?

– Yox, indi tələsmirəm, – deyə Kerri cavab verdi.

– Elə isə gedək bir yerdə çörək yeyək. Aman allah, siz inanmazsınız ki, sizi yenidən gördüyüm üçün nə qədər şadam!

Bu gülər üzlü adamın onun yanında olması və həmçinin ona açıq maraq göstərməsi nəticəsində üzərindən ağır bir yükün götürüldüyünü hiss edən Kerri bir qədər tərəddüdlə olsa da məmnuniyyətlə razılıq verdi. Drue onun qoluna girib:

– Hə? – dedi, onun səsinin ahəngində o qədər sadə yoldaşlıq hissi var idi ki, qızın qəlbi dərhal isindi.

Onlar Monro-striti keçib o zaman gözəl mətbəxi və nümunəvi xidməti ilə şöhrət tapmış geniş və səliqəli “Vindzor” restoranına tərəf yollandılar. Drue küçədən gedən adamların hərəkətini görmək üçün lap pəncərənin yanında stol seçdi. O, küçə həyatının dəyişən mənzərəsini, başqalarına tamaşa etməyi və burada nahar edərkən göz qabağında olmağı xoşlayırdı.

Onlar hər ikisi rahat oturduqdan sonra Drue :

– Siz nə yeyəcəksiniz? – dedi.

Kerri nə oxuduğunu belə anlamadan ofisiantın verdiyi menyuya nəzər saldı. O çox acmışdı, xörəklərin adları isə onun iştahını daha da artırırdı. Ancaq xörəklərin baha qiyməti onu qorxudurdu.

Şişdə qızardılmış cücə – yetmiş beş sent.

Göbələkli bifşteks–file – bir dollar iyirmi beş sent.

Kerri belə yeməklər haqqında dumanlı təsəvvürə malik idi, lakin özünün bu xörəkləri sifariş etməli olduğu fikri nədənsə heç onun beyninə yerləşmirdi.

– Gəlin belə edək, – deyə Drue dilləndi. – Ey, xidmətçi!

Enlikürək, girdəsifət zənci onlara yanaşdı və ehtiramla baş əydi.

– Göbələkli bifşteks və pomidor dolması.

Zənci baş əyərək:

– Baş üstə, ser! – dedi.

– Qızardılmış kartof.

– Baş üstə, ser!

– Quşqonmaz.

– Baş üstə, ser!

– Bir də qəhvə.

Xidmətçi getdikdən sonra Drue Kerriyə tərəf çevrildi.

– Səhərdən dilimə bir şey dəyməmişdir. Mən indicə Rokaylenddən gəlmişəm. Sizi görün zaman nahara getmək istəyirdim.

Kerri cavabında ancaq gülümsədi.

– Siz bütün bu vaxtı nə edirdiniz? – deyə Drue sözünə davam etdi. – Özünüz haqqında müfəssəl danışın. Bacınız necədir?

– O sağ–salamatdır, – deyə Kerri ancaq axırıncı suala cavab verdi. Drue diqqətlə ona baxdı.

– Bura baxın, – dedi, – siz özünüz xəstə deyildiniz ki?

Kerri başının hərəkəti ilə təsdiq etdi.

– Nə pis olub! – deyə o heyəcanlandı. – İndi də sizin rənginiz üstünüzdə deyil. Mən dərhal hiss etdim ki, sizin rənginiz qaçmışdır. Bütün bu vaxtda siz nə edirdiniz?

– İşləyirdim.

– Eləmi? Harada?

Kerri nağıl etdi.

– “Rods, Morkentau və Skott?” Tanıyıram, tanıyıram! Bu, Beşinci avenüdədir, elə deyilmi? Oh, onlar xəsis adamlardır. Sizi oraya getməyə nə məcbur etdi?

– Mən ondan yaxşısını tapa bilmədim, – deyə Kerri açıq etiraf etdi. Drue:

– Bu lap adamı ələ salmaqdır, – dedi. – Siz görək o cənabların yanında işləməyəydiniz. Onların emalatxanası lap mağazanın arxasındadır. Doğrudurmu?

– Bəli, – deyə Kerri təsdiq etdi.

– Bu, o qədər də yaxşı firma deyil. Sizə belə iş yaramaz.

Xidmətçi isti və dadlı yeməklərlə doldurulmuş yekə məcməini gətirənə qədər o, arası kəsilmədən danışır, suallar verir, özü haqqında nağıl edirdi. “Vindzor” restoranı haqqında izahat verirdi. Druenin üzü gülürdü, o, Kerriyə qulluq etməyə çalışırdı. Qar kimi ağ aşxana süfrələri və gümüş qablar arasında o daha da xoş görünürdü. O, bıçaq və çəngəli əlinə alıb, yağda qızardılmış ətə kəsərkən barmağındakı üzük adam kimi danışdı. Hər dəfə əlini hər hansı bir xörək üçün uzatdığı, çörək verdiyi və yaxud qəhvə tökdüyü zaman onun təzə kostyumu xışıldayırdı. Kerrinin üreyi və canı qızıxmışdı, o tamam dəyişilirdi. Drue meşşanlıq nöqtəyi–nəzərindən çox yaxşı bir oğlan idi, o, qızı tamamilə məftun etmişdi.

Kerri bəxt təkərlərinin gözlənilmədən çevrilişini heç bir heyrət etmədən qəbul etdi. O, özünü bir qədər narahat hiss edirdi, lakin salo-
nun gözəlliyi ona sakitləşdirici təsir edir, küçədən keçən yaxşı ge-
yinmiş izdihamı seyr etmək onu heyrətə salırdı.

Varlı olmaq nə yaxşı şeydir! – fikri onun beynindən keçdi. Bura-
ya nahara gəlmək nə qədər xoşdur! Drue nə qədər xoşbəxtədir! O
çoxlu səfərlərə çıxır, yaxşı geyinir, nə qədər də qüvvətlidir! O həmişə
bu gözəl restoranlarda nahar edə bilər! Drue indi onun nəzərində
əhəmiyyətli şəxsiyyət idi və Kerri bilaxtiyar özündən soruşurdu
ki, Druenin dostluğunu və ona qarşı diqqətini nə ilə izah etmək olar.

– Deməli, siz işi xəstəlik üzündən itirdiniz? – deyə Drue
soruşdu. – İndi siz nə etmək fikrindəsiniz?

– İş axtarmaqda davam edəcəyəm, – deyə Kerri cavab verdi.

Lakin bu gözəl restorandan kənarda ehtiyacın ac bir it kimi hər
addımında onu izlədiyini xatırlayarkən gözlərində qorxu qılgıncımları
parladı.

Drue:

– Yox, bu heç nəyə yaramaz, – dedi. – Çoxdanmı siz iş axtarı-
rınız?

– Dörd gündür.

Drue sanki gözə görünməyən üçüncü adama müraciət edirmiş
kimi həyəcanla:

– Bircə təsəvvür edin! – dedi. – Yox, bunlar sizə heç yaraşmır. Bu
qızlar, – o, bütün satıcı və fabrikdə işləyən qadınları göstərmiş kimi
qollarını geniş açdı, – öz əməkləri müqabilində heç nə almırlar.
Məgər bu pula yaşamaq olar?

Drue özünü Kerri ilə tamamilə yoldaşcasına aparırdı. Axırda Ker-
rinin belə yerlərdə işləməsinin mümkün olması fikrini də tənqid edər-
ək o, başqa məsələyə keçdi. Kerri doğrudan da məlahətli idi. Hətta
indi, bu saat, bu köhnə paltarda belə şübhəsiz gözəl görünürdü, onun
gözləri isə necə iri və sevimli idi.

Drue qıza diqqətlə baxdı və Kerri onun nə barədə fikirləşdiyini
anladı. O, Druenin səxavəti, sadəliliyi və şən təbiəti ilə daha qaba-
rıq nəzərə çarpan həyəcanının səbəbini başa düşürdü. Kerri həm-
çinin başa düşürdü ki, Drue də onun xoşuna gəlir və həmişə də xoşu-
na gələ bilər. Lakin onun fikirlərinin cərəyanına başqa bir şey, nə
isə gizli və daha isti bir axın da qarışırdı. Onların gözləri demək olar

ki, hər dəqiqə bir-birinə sataşır və nəzərləri hissələrinin bir-birinə
qarşı hərəkət etdiyi bir dairədə birləşirdi.

– Şəhərdə qalıb axşam mənimlə teatra getsəniz nə olar? – deyə
Drue qıza yaxın oturdu, stol o qədər də böyük deyildi.

Kerri qorxaraq:

– Yox, mən bunu edə bilmərəm, – dedi.

– Siz bu gün nə etmək istəyirsiniz?

– Heç bir şey, – deyə Kerri məyusluqla cavab verdi.

– Görünür ki, yaşadığınız yer sizə o qədər də xoş gəlmir?

– Necə deyim...

– İş tapmasanız, nə edəcəksiniz?

– Çox ehtimal ki, evə qayıdacağam.

Bu sözləri deyərkən Kerrinin səsi yavaşca titrədi. Drue böyük
cazibə qüvvəsinə malik idi. Onlar bir-birini sözsüz başa düşməyə
başladılar. Kerrinin nə vəziyyətdə olduğu Drueyə aydın oldu. Kerri
isə başa düşdü ki, Drue bunu bilir.

– Yox, bu yaramaz! – deyə Drue bu dəqiqə səmimi ürək yangısı
ilə dilləndi. – Sizə yardım etməyə icazə verin, məndən bir qədər
pul götürün.

– Yox! Yox! – deyə Kerri səsləndi və hətta ondan kənara çəkildi.

– Bəs siz nə edəcəksiniz?

Qız susur və fikirli halda başını bulayırdı.

Drue nəvazişlə ona baxdı. Jiletinin cibində bir neçə əsginaz var
idi. Onlar yumşaq idilər. Drue onları barmaqları ilə səssizcə çəkib
bürmələdi və əlində sıxdı.

– Qulaq asın, Kerri, – deyə o yenidən başladı, – mən mütləq sizi
çətinlikdən qurtarmaq istəyirəm. Özünüze bir az paltar alın.

O, ilk dəfə olaraq bu mövzuya toxunurdu. Kerri dərhal özünün nə
qədər pis geyinmiş olduğunu xatırladı. Drue bu məsələyə çox kobud
yanaşdı, lakin düz yerinə düşdü. Kerrinin dodaqları titrədi.

Qızın bir əli stolun üstündə idi. Onlar oturduqları künədə tək idi-
lər. Drue iri və kobudlaşmış əli ilə qızın barmaqlarını örtüdü.

– Di bəsdir, Kerri! – deyə dilləndi. – Bir fikirləşin, siz tək nə edə
bilərsiniz? İcazə verin, sizə kömək edim.

Bu sözləri deyərkən o, Kerrinin barmaqlarını yüngülcə sıxdı.
Kerri əlini çəkmək istərkən o, qızın əlini daha bərk sıxdı və qız artıq
müqavimət göstərmedi.

Bu zaman Drue göy əsginazları onun əlinə soxdu və Kerrinin etirazını kəsərək yavaşca dedi:

– Mən bunları sizə borc verirəm, yaxşımı? Ancaq borc.

O, Kerrini pulu götürməyə məcbur etdi. Hərərətli minnətdarlıq hissi Kerrini bürüdü və o, özünün bu adama nə isə qərribə bir şeylə bağlandığını hiss etdi.

Onlar söhbət edə-edə restorandan çıxdılar. Drue cənub istiqaməti ilə onu xeyli uzağa, Polk-striət qədər ötürdü.

O sanki sözarası olaraq soruşdu:

– Siz görünür qohumlarınızla yaşamaq istəmirsiniz?

Kerri sualı eşitmiş olsa da ona o qədər əhəmiyyət vermədi.

– Sabah buraya bir az tez gəlin, biz birlikdə gündüz tamaşasına gedərik, – deyə Drue davam etdi. – Yaxşımı?

Kerri etiraz etmək istədi, lakin sonra razılıq verdi.

– Siz ki, indi bir şeylə məşğul deyilsiniz. Özünüze yaxşı ayaqqabı və isti kofta alın, – deyə Drue məsləhət verdi.

Kerri güman etmirdi ki, Drue gedəndən sonra onu nə kimi mürəkkəb təzadlı fikirlər həyəcanlandıracaqdır. İndi o, burada iken, qız bu adamın fərəhli, qayğısız əhval-ruhiyyəsinə şerik olurdu.

O vidalaşarkən əlavə etdi:

– Siz yaşadığınız adamlar haqqında fikirləşməyi unudun, mən sizə kömək edərdəm.

Kerridə elə bir hiss var idi ki, sanki təşviş və qayğı yükünü onun çiyindən götürmək üçün kiminsə əli ona doğru uzanmışdır. Onun əlində yumşaq və qəşəng iki göy ondollarlıq əsginaz vardı.

VII FƏSİL

DÜNYA NEMƏTLƏRİNİN BÖYÜK CAZİBƏDARLIĞI. GÖZƏLLİYİN ÖZ DİLİ VARDIR

Hələ indiye qədər heç kəs pulun əsl əhəmiyyətini lazımınca izah etməmiş və lazımınca anlamamışdır. Pulun adamlara onların xidmətinə görə, onun qanunsuz olaraq ələ keçirilmiş imtiyaz deyil, vicdanla toplanmış enerji haqqı kimi verilməli olduğuna hər birimizdə inam yarandığı zaman, bir çox ictimai, dini və siyasi çəkişmələrimizdən yalnız bir xatirə qalacaqdır. Kerri Miber də pula əksəriyyətin baxdığı

kimi baxırdı. Keçmişdə deyərdilər “Pul – başqalarında olan bir şeydir və bunu əldə etmək mənə də lazımdır”. Bu sözlər onun pul haqqındakı təsəvvürünü gözəl ifadə edə bilirdi. Budur, indi o, əlində iki yumşaq göy əsginaz tutmuşdur. O, bunlara sahib olduğundan özünü müqayisəsiz dərəcədə yaxşı hiss edirdi. Bu kağızlarda nə isə xüsusi bir qüvvə vardır. Ağıl Kerri qədər inkişaf etmiş bir adam insan yaşamayan bir adaya düşdükdə orada böyük bir pul kisəsi tapsa sevinər və yalnız uzun müddət ac qaldıqdan sonra bəlkə anlaya bilər ki, pulun heç bir qiyməti olmur. Lakin həтта o zaman da pulun qiymətinin nisbiliyini anlamaz və şübhəsiz yalnız onu düşünərdi ki, belə bir qüvvənin sahibi olmaq və ondan istifadə etməyə imkan tapmaq nə qədər acınacaqlıdır.

Zavallı qız Druedən ayrılıb küçə ilə gedərkən tamam əsirdi. O, zəiflik göstərərək pulu götürdüyünü başa düşdüyü üçün bir qədər utanırdı. Lakin qız o qədər ehtiyac içində idi ki, köməkdən sevinməyə bilməzdi. Nəhayət, onun gözəl təzə jaketi olacaqdır. Nəhayət, o, özünə qəşəng düyməli ayaqqabı alacaqdır. Onun corabları və təzə yubkası olacaqdır... O, özünün gələcək alıcılıq iqtidarını iki dəfə artıq qiymətləndirirdi.

Drue məsələsinə gəldikdə onun haqqında Kerridə tamamilə düzgün fikir əmələ gəlmişdi. Kerrinin gözlərində, həmçinin bütün dünyanın gözündə, o, yaxşı və çox ürəyiaçıq adam idi. Bu adamda heç bir pis cəhət yox idi. O, pulu ancaq rəhmədilliyindən, yalnız onun ehtiyac içində olduğunu anladığı üçün vermişdi. Doğrusu, o, bu qədər pulu ehtiyacı olan bir kişiye verməzdi, lakin yadda saxlamaq lazımdır ki, ehtiyac içində olan kişi onu bir gənc qız qədər mütəəssir edə bilməzdi. Qadınlar həmişə ona qüvvətli təsir edirdilər. O, qadına etinasız baxa bilməzdi. Eyni zamanda ona bir dilənçi rast gəlib “Mister, mən acıdan ölüürəm” desəydi, o, dilənçiyə məmnuniyyətlə onun zənnincə verilməli olan pulu verər və dərhal bunu unudardı. O, xəyala dalmaz, filosofluq etməzdi. Onun ağılında elə proseslər əmələ gəlməzdi ki, onu bu məfhumların birilə adlandırmaq mümkün olsun. Bəzekli və gümrah Drue qayğısız pərvanəyə bənzəyirdi. Onu tutduğu mövqedən məhrum etsə idilər, əgər tale ona insanlara çox tez-tez nəsim olan bir sıra ağır zərbələr endirsə idi, o da Kerri kimi köməksiz olar, o da mərhəmətə layiq olar, o da ətrafda olan hadisələrdən bir şey başa düşməzdi.

Druenin qadınlara olan meylinə gəldikdə isə onun heç bir pis niyyəti yox idi, çünki onlarla yaxınlığa cəhd edərkən o, bunda heç bir pis cəhət görmürdü. O, qadınlara ehtiram göstərməyi, öz kişilik cazibəsi ilə onları özünə tabe etməyi sevdi, lakin o, soyuqqanlı, vicdansız bir yaramaz deyildi, sadəcə olaraq təbii meyil onu həyatda ən yüksək bir zövq kimi buna sövq edirdi. Druə şöhrətpərəst və lovğa idi, gözəl geyim yelbeyin qızlar kimi onun da başını gicəlləndirirdi. O, gözəl fabrik işçisinin başını hiylə ilə tovlaya bildiyi kimi, əsl fırıldaqçı adam da onu asanlıqla aldada bilərdi. Onun bir kommivoyajer kimi sözsüz müvəffəqiyyəti qismən açıqürəkli və şən olmasından, qismən də firmanın şöhrətinin yayılmasından irəli gəlirdi. O, insanlar arasında hərflənən qayğısız və şən pervanələr kimi idi, onda ağıl adlandırılmalı biləcək mənəvi bir qüvvə yox idi, elə bir fikir yox idi ki, "alıcənablıq" epitetinə layiq görülsün. Elə bir hiss yox idi ki, onu uzun müddət həyəcanlandıra bilsin. Safo onu "donuz" adlandırır, Şekspir onun haqqında "mənim oynaq uşağım" deyər, köhnə əyyaş Kario isə onu ağıllı, istedadlı gənc saya bilərdi. Sözlün qısa təbiət onu necə yaratmışdısa, elə idi.

Şübhəsiz bu adamda səmimi və rəğbət oyadan cəhətlər var idi: Kerrinin ondan pul qəbul etməsi də buna ən gözəl bir sübut idi. Onu pis niyyətdə olan əxlaqsız adam dostluq pərdəsi altında heç olmasa bir neçə sent belə qəbul etməyə məcbur edə bilməzdi. Böyük ağıla malik olmayan adamlar heç də köməksiz deyillər. Təbiət heyvanlara gizli təhlükəni hiss edən kimi qaçmağı öyrətmişdir. Təbiət sarısaq, balaca dələyə zəhər qarşısında izah edilməz bir qorxu təlqin etmişdir. Kerrinin təcrübəsi yox idi, lakin bunun əvəzində məsum quzu kimi instinklə malik idi. Ancaq Druenin ona mehribançılıq etməsi bu cür müstəqil təbiətlərdə çox qüvvətli olan özünü mühafizə instinkti Kerridə demək olar ki, oyatmadı.

Druə Kerridən ayrılarkən ona yaxşı təsir edə bildiyi üçün sevinirdi. Lənət şeytana, gənc qızların vəziyyətinin bu cür ağır keçməsi adamı hiddətləndirir! Soyuqlar yaxınlaşır, onun isə geyməyə bir şeyi yoxdur. Bu dəhşətdir! "Fitscerald və Moy"a girib bir siqar çəkmək lazımdır. Kerri haqqında fikirlər onu qanadlandırır.

Kerri evə kefi saz qayıtdı, o, bunu heç cür gizlədə bilmirdi. Eyni zamanda aldığı pul onu ciddi surətdə pərt etmişdi. Minni onun bir senti belə olmadığını bildiyi halda o nə ala bilər? Evə girməmişdən

qabaq o, müəyyən qərara gəldi: şey almaq mümkün deyildir. Bunları almaq üçün heç bir izahat düşünmək olmazdı.

– Nə oldu? – deyə Minni soruşdu.

Kerri aldatmaq, bir şey düşünüb başqa şey demək istedadına malik deyildi. Əgər bəzən həqiqətdən kənara çıxırdısa, bu da hər halda zəruri hesab etdiyi hallarda olurdu.

Özünü bu qədər yaxşı hiss etdiyi üçün, müvəffəqiyyətsizliyindən şikayətlənmək əvəzinə o cavab verdi:

– Mənə bəzi şeylər vəd etdilər.

– Harada?

– "Boston" universal mağazada.

– Bu yəqindirmi? – deyə Minni əslini bilmək istədi.

Lazım gəldiyindən artıq yalan danışmaq istəməyən Kerri:

– Sabah öyrənəcəyəm, – deyə cavab verdi.

Minni dərhal Kerrinin kefinin saz olduğunu hiss etdi və onun Çikaqoya gəlməsi haqqında Hansonun rəyi barəsində bacısı ilə danışmaq üçün vaxtın çox münasib olduğunu qət etdi:

– Əgər sən bu yerə düzəlməsən...

Müvafiq söz tapmadığı üçün onun dili dolaşdı.

– Əgər mən ən yaxın vaxtlarda bir iş tapmasam, ehtimal ki, evə qayıdacağam, – deyə Kerri cavab verdi.

Minni bu fikri bəyəndi.

– Sven də belə fikirdədir ki, bu ən doğru yoldur. Heç olmazsa qış qurtarana kimi...

Kerri dərhal hər şeyi anladı: onlar işsiz qohumlarını saxlamaq istəmirdilər. O, Minnini heç də məzəmmət etmir və Hansona o qədər acığı tutmurdu. Lakin bacısı ilə yanaşı oturaraq, onun sözlərini götür-qoy edir və onda Druenin pulu olduğuna sevinirdi. Bir qədər sükutdan sonra o:

– Bəli, mən də bu barədə fikirləşmişəm, – dedi.

Kerri, Kolumbiya-sitiyə qayıtmaq fikrinin onda şiddətli həyəcan oyandırığını əlavə etməyi lazım bilmədi. Kolumbiya-siti! Onu orada bir yaxşı şey gözləyirmi? O, oradakı məhdud cansıxıcı həyata yaxşı belə idi. Burada isə hələ də onu özünə maqnit kimi çəkən əsrarəngiz şəhər var idi. Onun görə bildiyi şeylər hədsiz imkanların olduğunu göstərirdi. Belə çıxır ki, o, yenə əvvəlki kimi sürünməlidir. Kerri təkcə bu fikrin doğurduğu qəzəbdən bağırmağa hazır idi.

O, pəncərənin qabağında oturub fikirləşmək üçün qonaq otağına getdi. O, indi nə etsin? O, təzə çəkmə alıb burada geyə bilməzdi. Hər halda bu iyirmi dolların bir hissəsini o, geri qayıtmaq üçün yol xərci saxlamalı idi. O, yol üçün Minnidən borc almağa utanırdı. Bununla belə bu pulları necə əldə etdiyini nə ilə izah edə bilərdi? Əgər az-maz qazanıb bu çətin vəziyyətdən çıxsa bilsə idi!

Kerri beynindəki bu dolaşqı kələfi açmaq haqqında dəfələrlə fikirləşdi. Sabah səhər Drue onun təzə jaketində gələcəyini gözləyəcəkdi. Ancaq bu mümkün deyildi. Hansonların onun gedəcəyi günü gözləməkdən səbirləri tükənmişdi. O, özü də onlardan ayrılmağa sevinirdi. Eyni zamanda evə qayıtmaq istəmirdi. Onun işləmədən pul qazanmasına adamların necə baxacağını düşünərkən Kerri özü də öz hərəkətindən dəhşətlənməyə başladı. Onu xəcalət bürüdü. Əmələ gəlmiş vəziyyət onu əzirdi. Drue onun yanında ikən hər şey nə qədər aydın idi. İndi isə hər şey o qədər dolaşqı, o qədər ümitsiz idi ki, – vəziyyət əvvəlkindən daha pis idi. Onun əli altında kömək vardır, lakin o, bundan istifadə edə bilmir!

Kerri ruhdan düşdü və nahar zamanı Minni belə nəticəyə gəldi ki, bacısı bu gün də heç bir şey tapa bilməmişdir. Nəhayət, Kerri pulu Drueyə qaytarmaq qərarına gəldi. O, pulu götürməkdə böyük səhv etmişdi. Sabah səhər o, şəhərə iş axtarmağa gedər, şərtləşdikləri kimi günorta Drue ilə görüşər və onunla danışar. Burada onun üreyi qopdu və o, yenidən özünü son dərəcə bədbəxt hesab etdi.

Nə qədər qəribə olsa belə Kerri əsginaza toxunan kimi ağırlığın üzərindən götürüldüyünü duyurdu. Əvvəllər üzüntülü xəyallara dalan Kerri, sonra bütün təşvişi bir kənara qovdu, o zaman bu iyirmi dollar ona əcəyib və həyəcanlandırıcı bir şey kimi göründü. Ah, pul, pul! Pulu olmaq nə yaxşıdır! Onun çoxlu pulu olsaydı, bütün qayğıları tüstü kimi dağılardı.

Kerri səhər evdən tez çıxdı. Onun iş axtarması qərarı o qədər də möhkəm deyildi, lakin onu bu qədər yüngülləşdirirdi. Kerri yenidən toplu satış firmaları rayonuna getdi, lakin bir yerə öz xidmətini təklif etmək niyyətinə gələn kimi dərhal üreyi donurdu. “Bu nə qorxaqlıqdır” – deyə o, heyretə gəlirdi. Axı, o, neçə dəfə iş üçün müraciət etmişdi. İndi yəqin ki, yenə də köhnə əhvalat təkrar olacaqdı. Uzun müddət dolaşdıqdan sonra bir firmaya girməyi qəet etdi və həmişəki kimi rədd cavabı ilə qarşılandı, oradan da çıxdı və elə hesab etdi ki, xoşbəxtlik onun əleyhinədir. Bütün səyləri əbəsdir!

Demək olar ki, o, özü hiss etmədən Dirbori–stritə çatdı. Burada aldadıcı vitrinləri, dəstə–dəstə alıcıları, alınan şeyləri daşımaq üçün çoxlu furqonları olan “Bazar” deyilən məşhur universal mağaza yerləşmişdi. Bu mənzərə Kerrinin düşüncələrinin istiqamətini tezliklə dəyişdi. Bir də ki, bu fikirlər onu xeyli darıxdırmışdı. O, elə əvvəldə lazım olan şeyləri buradan almağı nəzərdə tutmuşdu. Hər halda az da olsa fikrini dağıtmaq üçün buraya girə bilərdi. O, yalnız jaketlərə baxacaqdır.

Bir şey əldə etmək arzusu və bunun üçün lazım olan vəsait olduğu halda ya vicdan əzabından və yaxud kifayət qədər qətiyyətsizlikdən ləngiməyimizin yaratdığı mütarəddid vəziyyətdən xoş bir şey yoxdur. mağazaya daxil olduğu və hər addımında qarşısına çıxan gözəl şeylər arasında dolaşdığı zaman Kerrinin ruhi vəziyyəti belə idi. İş axtarmaq üçün bura gəldiyi gün aldığı təəssüratın təsiri altında bu mağaza haqqında onda çox yüksək fikir əmələ gəlmişdi. İndi Kerri o zaman tələsik keçdiyi nəzərini cəlb edən hər vitrinin qarşısında dururdu. Onun qadın üreyi bütün bu gözəlliklərə sahib olmaq arzusu ilə çırpınırdı. Bax bu, ona necə yaraşar, o birisini geyərsə o, nə qədər cazibədar olardı. O, korsetlər olan piştaxta qarşısında dayandı, əlvan parça və qurcuvadan qayırılmış zərif şeyləri görərkən xəyala daldı. O istəsəydi onlardan birini ala bilərdi. O, sırğa, boyunbağı, sancaq, zəncirlərə baxa–baxa uzun müddət qızıl–gümüş şöbə–şöbə dolaşdı. Burada olan şeylərə sahib olmaq üçün o, heç nəyi əsirgəməzdi. O bilirdi ki, bu bəzəklərdə o hamını heyran edə bilər.

Lakin onu başdan edən əsas şey jaketlər idi. O, mağazaya girərkən bu payızda son moda olan qəhvəyi rəngli və böyük sədəf düyməli jaketə baxdı. Kerri jaketə baxır və bundan yaxşısını tapa bilməyəcəyini düşünürdü. O, içərisində ən müxtəlif zinətlər yerləşdirilmiş şüşəli şkafların arası ilə dolaşır və bu tezliklə ən yaxşı şey seçdiyi üçün sevinirdi. Bütün bu müddət ərzində o, tərəddüdlərdən yaxasını qurtara bilmirdi. Gah özünü inandırmağa çalışırdı ki, istədiyi yeni şeyi ala bilər, gah da əsl vəziyyətini xatırlayırdı. Lakin günorta vaxtı yaxınlaşırdı. O hələ heç bir şey almamışdı. Yox, gedib pulu geri qaytarmaq lazımdır.

Drue onu tində şərtləşdikləri yerdə gözləyirdi. O:

– A! – deyə qızı salamladı və soruşdu. – Bəs jaket hanı? – Sonra ayaqqabılarına baxaraq əlavə etdi: – Bəs ayaqqabılar?

Kerri öz qərarına əsaslı surətdə ona izah etmək istəyirdi, lakin onun başında bütün fikirlər bir-birinə qarışdı. O, artıq əvvəlcədən hazırladığı cümlələrdən birini də xatırlamırdı.

– Mən gəldim sizə deyim ki... mən sizin pulunuzu götürə bilməyəcəyəm.

– Bəs belə! – deyə Drue səsləndi. – Yaxşı mənimlə gedək, bir Partrise baxaq.

Kerri onunla getdi. Şübhə və tərəddüdlərdən yaranmış müərkəb hürümçək toru dərhal dağıldı.

Kerri özünə bu qədər ciddi görünən səbəbləri ona izah etmək istədiyi vəziyyəti heç vəchlə izah edə bilmədi.

– Siz nahar etmişsinizmi? – deyə Drue birdən soruşdu. – Yəqin ki, yox! Gəlin, bura gedək.

O, Kerri ilə Steyt-strit yaxınlığında Monro-stritdəki qəşəng restorana daxil oldu.

Rahat bir küncdə yerləşdikdən və Drue nahar sifariş etdikdən sonra Kerri təkrar etdi:

– Mən sizdən pul götürməməliyəm. Mən ki, alacağım şeyləri orada geyə bilmərəm. Mənim qohumlarım... onlar mənim bunları haradan aldığımı bilmək istəyəcəklər.

– Siz nə etmək fikrindəsiniz? – deyə Drue təbəssümlə soruşdu. – Tam çıpaqımı gəzmək istəyirsiniz?

– Mən evimizə qayıdacağam – deyə Kerri məyuscasına cavab verdi.

– Bəsdir, bəsdir! Siz bu barədə çox fikirləşirsiniz. Nə etmək lazım olduğunu mən sizə deyim. Siz deyirsiniz ki, alacağınız təzə şeyləri bacınızın evində geyə bilməzsiniz? Nə üçün siz məbelli bir otaq tutub bu şeyləri, tutalım bir həftəliyə, orada qoymayasınız?

Kerri başını buladı. Başqa qadınlar kimi o da sonradan təkidlərə təslim olmaq üçün etiraz etməli idi.

Drue Kerrinin şübhələrini dağıtmalı və imkan daxilində başqa fikirlərə yol açmalı oldu.

– Nə üçün evə qayıdırınız? – deyə o soruşdu.

– Ona görə ki, mən burada iş tapa bilmirəm.

– Qohumlarınız sizi saxlamaq istəmərlər? – deyə o, işin nə yerdə olduğunu başa düşdü.

– Onların qüvvəsi çatmır.

– Mən sizə nə etmək lazım olduğunu deyərəm! – deyə Drue dilləndi. – Məndən ayrılmayın. Mən sizin qayğınıza qalaram.

Kerri itaətlə onu dinləyirdi. O, elə bir vəziyyətdə idi ki, Druenin sözləri ona açılmamış qapıdan gələn sərin bir meh kimi təsir edirdi. Elə bil Drue onu tamamilə anlayırdı. O, çox mehriban idi... O, səliqəli, gözəl, yaxşı geyinmiş və qayğıkeş idi. Onun səsi dost səsi idi.

– Siz Kolumbiya-sitidə nə edəcəksiniz? – deyə o soruşdu. Onun sözləri Kerrinin təsəvvüründə vaxtilə qaçdığı nəşəsiz həyatı canlandırdı. – Orada heç bir yaxşı şey yoxdur. Yaşamaq üçün əsl yer Çikaqodur. Yaxşıca bir otaq tutun, əməlli-başlı geyinin, onda iş taparsınız.

Kerri pəncərədən küçədə vurnuxan izdihamı baxır və düşünürdü:

“Bu gözəl, böyük şəhərə bax, pulu olanlar üçün o, necə cazibəlidir!” Bir cüt kəhər at qoşulmuş ekipaj keçib getdi, onun içərisində yumşaq balıqlar arasında gənc bir qadın oturmuşdu.

– Siz Kolumbiya-sitiyə qayıtsanız orada sizi nə gözləyir? – deyə Drue yenidən soruşdu.

Sual başqa bir məqsəd güdmədən, çox səmimi verilmişdi. Drue sadəcə olaraq fikirləşirdi ki, Kerri evlərinə qayıdarsa, həyatda nəyin xatirinə yaşadığını bilməkdən məhrum olacaqdır.

Kerri hərəkətsiz halda oturub küçəyə baxırdı. O, necə hərəkət etmək barəsində gərgin surətdə fikirləşirdi. Axı Hansonlar onun bu həftə evə qayıdacağını gözləyirdilər.

Drue yenidən paltar məsələsinə qayıtdı:

– Siz nə üçün özünüze qəşəng isti jaket almırsınız? Axı bu zəruridir. Siz narahat olmayın, mən sizə yenə də pul verərəm. Özünüze yaxşı bir otaq axtarın ki, orada tamamilə tək yaşayasınız. Siz məndən ehtiyat eləməyin.

Kerri söhbətin nəyə doğru yönəldiyini yaxşı anlayırdı, lakin fikrində olanları danışa bilmirdi. O, nə kimi çıxılmaz vəziyyətdə olduğunu həmişəkindən daha artıq hiss edirdi.

– Əgər bir iş tapa bilseydim! – deyə Kerri pıçıldadı.

– Burada qalsanız, bəlkə də taparsınız, – deyə Drue cavab verdi. – Amma getsəniz, əlbəttə, bir şey əldə etməzsiniz. Qohumlarınız onlarla qalmağınızı istəmərlər, elə deyilmi? Bəs siz nə üçün balaca bir otaq tutmağa mənə icazə vermirsiniz? Mən sizi narahat etmərəm, qorxmayın! Siz özünüzü yaxşı düzəldəndən sonra ola bilsin ki, iş də taparsınız.

Qızla söhbət edə-edə Drue onun sevimli üzünə baxır və bu onu ruhlandırır. Kerri şübhəsiz Druedən daha qüvvətli bir tənəyyül malik idi və daha incə zövqü var idi. Əzab çəkməsinin və kədərinin səbəbi də ruh zərifiyi idi. O, nə qədər pis geyinmiş olsa da cəlb-edici bir görkəmi var idi və özü belə hiss etmədən başını çox gözəl tuturdu.

– Demək, sizin fikrinizcə mən bir şey tapa bilərəm? – deyər Kerri şübhə ilə soruşdu.

– Əlbəttə ki, – deyər Drue ona çay süzmək üçün əyildi. – Mən sizə kömək edərdəm.

Kerri ona baxdı, o da qıza ürək verməyə çalışaraq laübalı güldü.

– Gəlin biz belə edək. Partricin mağazasına gedib sizə lazım olan şeyləri seçək. Sonra otaq tapırıq, siz öz şeylərinizi orada qoyarsınız. Axşam isə birlikdə teatra gedərik!

Kerri başını buladı.

– Hə, yaxşı, siz sonra bacınızın evinə qayıdarsınız. Deyəsən, bu daha yaxşıdır. Sizin yeni otaqda qalmağınız heç də lazım deyil. Siz ancaq onu tutun və şeylərinizi orada qoyun.

Kerri heç bir cavab vermədi və naharın axırına qədər şübhələr içində əzab çəkdi.

Nəhayət Drue:

– Gedək, jaket seçək, – dedi.

Onlar hər cür yeni şeylərlə xışıldayan və parlayan mağazaya birlikdə yollandılar və söz yox ki, Kerri dərhal bu şeylərin cazibə qüvvəsinin əsiri oldu. Şən Drue ilə nahar etdikdən sonra Kerri onun planını tamamilə mümkün hesab edirdi. O, şeylərə baxmağa başladı və eynilə “Bazar”da görüb bəyəndiyi bir jaketi seçdi. Kerri jaketi əlinə aldıqda, o, qıza daha gözəl görünürdü.

Satıcı qadın jaketi yoxlamaq üçün onun geyinməsinə kömək etdi. Jaket sanki onun əyninə biçilmişdi. Bu paltarı görəndə Drue tamamilə şənələnmişdi. Kerri dərhal qəşəngləşdi.

– Lap elə sizin malınızdır! – deyər Drue səsləndi.

Kerri ayna qarşısında hərlənir və sevinclə hər tərəfdən özünə baxırdı. Onun yanaqları lalə kimi qızarmışdı.

– Lap elə sizin malınızdır! – deyər Drue təkrar etdi. – İndi isə pulunu verin.

– Doqquz dollar! – deyər Kerri dəhşətə gəldi.

Drue:

– Eybi yoxdur, – dedi.

Kerri pul kisəsini qurdalayaraq əsginazların birini çıxartdı. Satıcı qadın paltarı geyib-geyməyəcəyini soruşdu. Təsdiq cavabı aldıqda o getdi və bir dəqiqə sonra pulun qalanını qaytardı.

Onlar Partricin mağazasından çıxaraq, ayaqqabı mağazasına getdilər, burada Kerri ayaqqabılarını ölçməyə başladı. Drue buradaca ona yeni çanta və bir cüt əlcək aldı, sonra corab almağı təklif etdi.

– Sabah yenidən mağazaları gözüb özünüze yubka alarsınız, – dedi.

Kerri bütün bunlarla razılaşarkən yaxşı hərəkət etmədiyini hiss edirdi. O, nə qədər artıq tora düşürdü, bir o qədər də özünü inandırmağa çalışırdı ki, hər şey onun hələ etmədiyi şeydən asılı olacaqdır. O hələ filan, filan şeyləri etməyibse, geri çəkilmək mümkündür.

Drue Bobeş avenüdə kirayə verilən mebelli otaqlar olan bir evi tanıyırdı. Onlar getdikləri yərə yaxınlaşarkən o, Kerriyə evi göstərdi və:

– İndi yadınızda saxlayın ki, mənim bacımsınız! – dedi.

O, ev sahibəsi ilə şən və sərbəst danışır, hər şeyə baxır, seçir, tənqid edir və öz fikrini deyirdi. O, kirayənişindən çox razı olan ev sahibəsinə:

– Bacımın şeyləri bir-iki gündən sonra gətiriləcəkdir, – dedi.

Onlar otaqda tək qaldıqları zaman Drue öz rəftarını azacıq da olsa dəyişmədi. O, eləcə laqırtı vurmaqda davam edirdi, sanki onlar əvvəlki kimi küçədə idilər. Kerri alınmış şeyləri yeni otağa qoyub, qapını bağladı.

Drue soruşdu:

– Nə üçün siz bu gün köçməyəsiz?

– Yox mən bunu edə bilmərəm, – deyər Kerri cavab verdi.

– Nə üçün?

– Mən bizimkilərdən bu cür ayrılmaq istəmirəm.

Küçədə Drue yenə həmin mövzuya qayıtdı. Gün aydın və isti idi. Günəş buludlar arxasından çıxmış, külək isə tamam sakitləşmişdi. Drue Kerri ilə söhbətindən onun bacısı evində nə kimi bir vəziyyətin hökm sürdüyünü çox aydın başa düşmüşdü.

– Tezliklə oradan çıxın, – deyər o, qıza məsləhət gördü, – Onlar heç də heyifsilənməyəcəklər. Mən sizə hər şeyi yoluna qoymağa kömək edərdəm.

Kerri onu dinləyir və ürəyindəki ağır duyğuları tədricən tüstü kimi dağılırdı. Drue söz arası dedi ki, o, əvvəl Kerrini şəhərlə tanış edər və sonra iş tapmaq üçün kömək edər. O, dediklərinə özü də inanırdı. O, tezliklə iş səfərinə çıxacaqdır. Kerri isə burada qalar və işləyər.

– Siz belə də edin, – deyər Drue sözünə davam etdi. – Bacınızgilə gedin, sizə nə lazımsa götürün və sonra çıxın.

Kerri bu sözlər üzərində çox düşündü. Nəhayət, onun məsləhətlərilə razılaşdı. Onlar şərtləşdilər ki, Drue onu axşam saat doqquzda Peoriya-stritin tinində gözləsin.

Kerri altının yarısında evə qayıtdı və altıya qədər onun qərarı tamamilə möhkəmləndi.

– Sən vəd edilmiş işə girdinmi? – deyər Minni soruşdu.

Minni bunu soruşduqda Kerrinin dediyi “Boston” universal mağazasında vəd edilmiş yeri nəzərdə tuturdu.

Kerri?

– Yox, – deyər bacısına çəpəki bir nəzər saldı.

Bacısı:

–Yaxşı olar ki, sən heç bu payızda iş axtarmayasan, – dedi.

Kerri heç nə cavab vermədi.

Hanson evə qayıtdıqda onun simasında həmişəki kimi anlaşılmaz bir ifadə var idi. O, səssizcə yuyundu və qəzet oxumağa oturdu.

Kerri xörək yeyən zaman bir az əsəbi idi. Tutacağı iş onu hədsiz dərəcədə həyəcanlandırır, arzu edilməz qonaq vəziyyətində olması ona çox ağır gəlirdi.

– Bir iş tapmadınız? – deyər Hanson soruşdu.

– Yox.

Baldızının necə də xoşa gəlməyən bir yük olduğunu düşünərək o, yenidən yeməyə girişdi. O, evlərinə qayıtmalıdır, vəssalam! Əgər o getsə, Hanson yazda onun bir daha qayıtmasına yol verməz.

Tutacağı iş Kerrini çox qorxudurdu. Lakin ağır vəziyyətin axıra çatmaqda olduğu fikri ona təsəlli verirdi. Axı bu adamlar üçün heç fərqi yoxdur. Onun getməyinə, xüsusilə, Hanson sevinəcəkdir, azacıq belə onun haqqında təşvişə düşməyəcəkdir.

Kerri xörəkdən sonra heç kəsin mane ola bilməyəcəyi vanna otağına getdi və kiçik bir kağız yazdı:

– “Əlvida, Minni! Mən evə qayıtmıram. Mən Çikaqoda qalıb iş axtaracağam. Mənim haqqında narahat olmayın, hər şey düzələcək”.

Hanson qonaq otağında oturub qəzet oxuyurdu. Kerri adəti üzrə qabları yumaq, stolu yığışdırmaq və evi qaydaya salmaqda bacısına kömək etdi və sonra dedi:

– Mən aşağı düşüb bir qədər qapıda durmaq istəyirəm.

Bu sözləri deyərək o, səsindeki titrəyişi güclə saxlayırdı.

Minni ərinin narazılığını xatırlayaraq dedi:

– Sven deyir ki, qapıda durmaq heç də yaxşı deyil.

– Eləmi? – deyər Kerri təəccüb etdi. – Yaxşı, bu axırıncı dəfə olacaqdır.

O, şlyapasını geyindi, tamamilə çəşmiş halda bacısının yataq otağındakı stola yanaşdı: məktubu hara qoyacağını bilmirdi. Nəhayət, Minninin baş şotkasının altına soxdu.

Evdən çıxıb arxasınca qapını örtüyü zaman qız bir dəqiqə ayaq saxladı, bacısının və yeznəsinin onun haqqında nə düşüncələrini öz-özündən soruşdu. Öz hərəkətinin qeyri-ədiliyi onu birdən-birə lərzəyə saldı. Kerri pilləkənləri yavaş-yavaş endi. İşıqlandırılmış qapıda ətrafa baxıb, özünü gəzinirmiş kimi göstərərək yola düşdü. Yaxınlıqda tinə çatdıqda addımlarını sürətləndirdi.

Kerri sürətlə evdən uzaqlaşdığı zaman Hanson qonaq otağından çıxaraq arvadını səslədi və soruşdu:

– Kerri yenə də aşağıdadır?

– Bəli, – deyər Minni cavab verdi, – ancaq o vəd etdi ki, bu axırıncı dəfə olacaqdır.

Hanson döşəmədə oynayan uşağa yanaşdı, barmağı ilə onu qıdıqlayaraq əyləndirməyə başladı.

Bu vaxt Drue kefi saz halda Kerrini tində gözləyirdi.

Kerri ona yüngülcə addımlarla yaxınlaşan zaman o:

– Nə oldu, Kerri? Ümidvaram ki, salamat gəlib çıxdınız. İndi isə gəlin keb tutaq.

QIŞ ÖZÜNÜ XATIRLADIR. TALE ELÇİ GÖNDƏRİR

Həyat təcrübəsi olmayan adam kainatda coşan küləyin apardığı zəif bir ot kimidir. Bizim mədəniyyət hələ öz yolunun yarısındadır. Biz artıq vəhşi deyilik, – çünki biz öz hərəkətlərimizdə yalnız instinktlərə əsaslanmırıq, lakin hələ kamil insanlar da deyilik, – çünki biz yalnız ağılla iş görmürük. Pələng öz hərəkətləri üçün cavabdeh deyil. Təbiət ona yaşamaq üçün lazım olan bütün şeyləri bəxş etmişdir – o anadangəlmə instinktlərə tabe olur və şüursuz olaraq bu instinktlərlə özünü müdafiə edir. İndi insanı götürək: o, cəngəlliklərdəki mağarasından uzaqlaşmışdır, şəxsi iradənin əmələ gəlməsilə onun instinktləri kütləşmişdir. Lakin bu iradə hələ o qədər inkişaf etməmişdir ki, onun instinktlərinin yerini tutsun və hərəkətlərini düzgün idarə edə bilsin. İnsan instinktlərinin və arzularının səsini eşitmək üçün çox ağıllanmışdı, lakin bunlara həmişə qalib gəlmək üçün hələ çox zəifdir. Nə qədər ki, insan vəhşi idi onu təbii qüvvələr öz arxasınca çəkib aparırdı, lakin o, bir insan kimi onları özünə tabe etməyi hələ tamamilə öyrənməmişdir. Bu keçid mərhələsində olan insan artıq kor instinktlərə tabe olmur və təbiətlə həmahəng hərəkət etmir, lakin o hələ öz iradəsi ilə ağıllı surətdə bu ahəngi yaratmağı da bacarmır. Bax, buna görə də insan küləklə aparılan ota bənzəyir: ehtiraslara qapılaraq o gah iradəsinin, gah da instinktlərinin təsiri altında hərəkət edərək gah səhv edir, gah da səhvlərini düzəldir, yığılır, yenidən qalxır, o, necə hərəkət edəcəyi qabaqcadan müəyyən edilməyən bir varlıqdır. Biz özümüze ancaq bir fikirlə: inkişaf heç bir zaman qurtarmayacaqdır, ideal heç bir zaman sönməyəcək bir məşəldir, – fikri ilə təskinlik verməyə məcbur oluruq. İnsan xeyirlə şər arasında həmişə tərəddüd etməyəcəkdir. Şəxsi iradə ilə instinkt arasındakı ədavət qurtardığı zaman, həyatın dərinədən dərk edilməsi bu qüvvələrdən birincisinin ikincisini tamamilə əvəz etməsinə imkan verəcəyi zaman insan mütarəddidlikdən xilas olacaqdır. O zaman ağıl əqrəbi möhkəm və tərəddüdsüz olaraq həqiqətin uzaq qütbünə çevriləcəkdir.

Bütün insanlarda olduğu kimi, Kerridə də arzu ilə ağıl arasında gedən mübarizə bir dəqiqə belə kəsilmirdi. Kerri öz arzularına tabe olaraq, qəti müəyyən edilmiş bir yolla getmir, daha doğrusu axın üzrə hərəkət edirdi.

Gecəni həyəcan içərisində keçirmiş Minni (bu həyəcanı hər halda qəm, dərd, yaxud məhəbbətlə izah etmək çətin idi) səhər ertə məktubu tapdıqda qışqırdı:

– İndi buna nə deyəsən?

Hanson:

– Nə olub? – deyə soruşdu.

– Kerri başqa yerdə yaşamağa gedib.

Hanson hələ indiyə kimi onda görünməmiş bir cəldliklə yatağından sıçradı və tələsik məktubu oxudu. Onun nə barədə isə düşündüyünü bildiren yeganə əlamət – dilini yüngülcə şappıldatması idi. Bu at sürən zaman çıxarılan səsə bənzəyirdi.

– Sən necə bilirsən, o hara gedə bilər? – deyə narahat olmuş Minni soruşdu.

– Mən nə bilim? – deyə əri cavab verdi və onun gözlərində xoşagəlməz bir qılgıncım parladı. – Gedib, indi qoy özündən küssün.

Minni heyrətlə başını buladı və köksünü ötürərək dedi:

– Ox! Kerri nə etdiyini anlamır.

Hanson gərnəşərək əsnədi və dedi:

– Nə olsun, indi sən nə edə bilərsən?

Ancaq Minni bir qadın kimi ondan daha nəcib idi. Həm də belə bir hərəkətin nə ilə nəticələne biləcəyini daha yaxşı bilirdi.

– Ox! – deyə o yenidən ah çekdi. – Yazıq bacım Kerri!

Burada bu söhbət gedən zaman səhər saat beşdə bizim balaca səadət axtaranımız özünün yeni otağında səksəkəli halda tək yatmışdı.

Düşdüyü vəziyyət Kerrini sevindirirdi, ona elə gəlirdi ki, bu vəziyyət onun qarşısında böyük imkanlar açır. Kerri heç də hər şeyi unudub xarici rahatlıqdan qayğısızcasına həzz alan adamlardan deyildi. O öz cəsarətindən qorxmış və azad olunmasından sevincək halda yatağında o tərəf-bu tərəfə çevrilir və Druenin ona iş tapıbtapmayacağı barədə düşünürdü. Bu ləyaqətli centlmen isə öz gələcəyini elə bir dəqiqliklə müəyyən etmişdi ki, burada təsadüfə heç bir yer ola bilməzdi. O getdiyi məqsədə doğru getməyə bilməzdi. O, həyat hadisələrindən o qədər də aydın baş çıxara bilmirdi ki, heç olmazsa başqa cür etmək üçün şey göstərməyə qadir olaydı. Yaxşı nəhərdən imtina edə bilmədiyini kimi Kerridən zövq almaqdan da imtina edə bilməzdi. Əgər o, vicdan əzabı çəkməyə qabil idisə də, bu əzabı çox ötəri olurdu.

Ertəsi gün o, Kerrinin yanına gəldi. Kerri onu öz otağında qəbul etdi. Drue yenə həmişəki kimi şən və gülər üzlü idi.

– Burnunuzu niyə sallamısınız? – deyə o soruşdu. – Hər şeydən əvvəl nahar etməyə gedək. Siz bu gün hələ bəzi paltarlar da almalısınız.

Kerri onun üzünə baxdı, qızın geniş açılmamış gözlərində ona əzab verən şübhələr əks olunurdu. O dedi:

– Mən bir iş tapmaq istəyirəm.

– Yaxşı, vaxt gələr, taparsınız, – deyə Drue cavab verdi. – İndi, bu barədə düşünmək nəyə lazım? Əvvəlcə özünüzdü bir qaydaya salın, şəhərlə tanış olun. Məndən sizə heç bir pislik dəyməz.

– Mən bilirəm ki, dəyməz – deyə Kerri o qədər də səmimi olmayaraq razılaşdı.

– Siz təzə ayaqqabınızı geymisiniz? – deyə Drue qeyd etdi. – Bir göstərin görüm! Lap qiyamətdir! İndi jaketinizi geyin.

Kerri geyindi. Drue:

– Çox yaxşıdır, sizi yaman tutur, elə deyilmi? – dedi və sanki jaketin onun əynində yaxşı oturduğunu bilmək istəyirmiş kimi əlini qızın belinə toxunurdu. Sonra bir addım geri çəkildi və heyrlə Kerriyə baxaraq dedi:

– İndi sizə təzə yubka lazımdır. Hələlik isə nahara gedək!

Kerri şlyapasını geydi.

– Bəs əlcəkləriniz? – deyə Drue ona xatırlatdı.

– Buradadır, – deyə Kerri onları tualet stolunun yeşiyindən çıxartdı.

– İndi gedək! – deyən Druenin bu sözləri Kerrinin əmələ gəlmiş şübhələrinə son qoydu. Hər dəfə bu şübhələr baş qaldıranda belə olurdu. Drue onu uzun zaman tək qalmağa qoymurdu. Kerrinin təkcə gəzməyə kifayət qədər vaxtı var idi, lakin boş vaxtının çox hissəsini Drue müxtəlif əyləncələrlə doldururdu. O, Karson və Payri mağazalarından ona qəşəng yubka və köynək aldı. Onun pulu ilə Kerri müxtəlif xırda tualet şeyləri düzəltdi. Nəhayət, Kerrinin gөрkəmi tamamilə dəyişdi. Güzgü Kerrinin qəlbinin dərinliyində çoxdan bəri olan inamı bir daha təsdiq etdi. O, gözəl idi, şübhəsiz gözəl idi! Bu şlyapa ona necə də yaxşı yaraşırdı! Onun gözləri qəşəng deyildimi? O, qırmızı alt dodağını dişləyərək öz əksinə baxırdı. Həyatında ilk dəfə olaraq həyəcanla öz gözəlliyinin gücünü hiss edirdi. Drue isə ona qarşı nə qədər mərhəmətli idi!

Bir dəfə axşam onlar, o vaxtlar böyük müvəffəqiyyət qazanmış “Mikado” operettasına baxmağa getdilər. Onlar əvvəlcə Kerrinin indi yaşadığı evdən nisbətən uzaqda olan Dirbori-strit küçəsindəki “Vindzor” restoranına girməyi qəet etdilər. Soyuq külək əsirdi. Kerri pəncərədən qərb tərəfdə hələ də qızaran, lakin yuxarıda göyümtül polad rəngində olan səmanı görürdü, orada artıq gecə hökm sürürdü. Ucsuz-bucaqsız okeandakı boş adaya bənzəyən uzun, seyrək bulud azca qızarırdı. Küçənin o biri tərəfində çıpaq budaqları tərpenən ağaclar qıza onun dekabr günlərində öz doğma evlərinin pəncərələrində tez-tez seyr etdiyi mənzərəni xatırlatdı.

Kerri birdən balaca əllərini ovuşdurmağa başladı.

– Nə olub? – deyə Drue soruşdu.

– Ah, heç özüm də bilmirəm! – deyə Kerri cavab verdi.

Dodaqları titrədi.

Drue onun fikrini duymuş kimi nəvazişlə onun əlinə toxundu və mehribancasına dedi:

– Bəsdir! Hər şey düzələcək.

Kerri üzünü yana çevirib, jaketini geyməyə başladı.

Drue dedi:

– Mən sizə bu gün xəz salmağı məsləhət görürdüm.

Onlar Vodeş küçəsi ilə gedib Adams-stritə çatdıqdan sonra qərbə tərəf döndülər. Vitrinlərdən ətrafa qızıla çalan işıq seli yayılırdı. Qövs fənərləri adamların başı üstündə fişıldayırdı, nəhəng kontor binalarının çox hündürdə olan pəncərələri işıq saçırdı. Arabir şiddətlənən dondurucu külək əsirdi. Bu zaman işdən qayıdan minlərlə qulluqçular bir-birinə toxunur və tələsirdilər. Nazik palto geymiş adamlar yaxalıqlarını qulaqlarına qədər qaldırır, şlyapalarını alınlarına kimi aşağı basırdılar. Gah ikibir, gah da dördübir tələsik onların yanından ötüb keçən gənc işçi qadınlar şirin-şirin söhbət edir, gülüşürdülər. Bunlar damarlarında isti qan qaynayan zəhmətkeşlər idi.

Kerri birdən kiminsə tanış nəzərlərinin ona dikildiyini gördü. Bu gözlər pis geyimli başqa işçi qadınlarla birlikdə onların yanlarından ötən bir qızın gözləri idi. Bu adamların paltarları solmuşdu və öymlərindən torba kimi sallanırdı. Ümumi görkəmi acınacaqlı və yarasız idi.

Kerri bu gözləri və qızı dərhal tanıdı. O, ayaqqabı emalatxanasının işçilərindən biri idi. Görünür, o da Kerrini tanımışdı. Kerri onların yanından ötüb keçən zaman qız geri çevrilib onun dalınca

baxdı. Kerriyə elə gəldi ki, guya nəhəng bir dalğa onların arasından keçdi və hərəsini bir tərəfə atdı. Köhnə paltar, ağır əmək, maşınlar yenə onun yadına düşdü. Onun bütün vücudu birdən titrədi.

Kerri qarşıdan gələn bir adamla toqquşana qədər Drue heç bir şey hiss etməmişdi.

– Görünür, siz fikirlisiniz! – deyə Drue dilləndi.

Onlar nahar edib teatra getdilər. Tamaşa Kerrinin çox xoşuna gəldi. Zəngin boyalar, artistlərin oyunu ona dərin təsir bağışladı. Xəyalı onu qüdrətli adamların hakimiyyət uğrunda mübarizə etdikləri naməlum ölkələrə aparırdı.

Tamaşa qurtardıqdan və Drue ilə küçəyə çıxdıqdan sonra qız ekipajlardan və gözəl geyinmiş camaatdan gözünü çəkə bilmirdi. Bundan əvvəl Drue:

– Bir dəqiqə dayanaq, – deyə onu təmtəraqla vestibüldə saxladı.

Qadınlar və centlmenlər burada gur izdihamla hərəkət edir, qadın paltarları xışıldayır, qurcuva şərf örtülmüş qadın başları bir-birini salamlayır, yarıaçılmış dodaqlar arasında ağappaq dişlər parıldayırdı.

– Altmış yeddi! – deyə qapıçı ucadan ekipajı nömrəsilə çağırırdı və onun səsi teatrın qübbəsi altında cingildədi. – Altmış yeddi!

Kerri:

– Nə gözəldir! – dedi.

– Çox gözəldir! – deyə Drue təsdiq etdi.

Bu bəzəkli, şən izdihamın görünüşü ona Kerridən az təsir etməmişdi. O, Kerrinin əlini yavaşca sıxdı. Bir anlığa Kerri başını qaldırıb ona baxdı, onun baxışında bir parıltı var idi. Kerri gülümsünür və onun inci kimi düzülmüş dişləri par-par parıldayırdı.

Onlar irəliyə doğru hərəkət etdikləri zaman Drue Kerriyə doğru öyilərək onun qulağına pıçıldadı:

– Siz nə qədər gözəlsiniz!

Bu zaman onlar ekipajın qapısını geniş açıb iki qadının oturmasına kömək edən qapıçıya yanaşmışdılar.

Drue gülərək dedi:

– Məndən ayrılmayın, bizim də özümüzün ekipajımız olacaqdır.

Bu həyat burulğanının onda əmələ gətirdiyi baş gicəllənmədən Kerri ehtimal ki, onun dediklərini eşitmədi.

Onlar teatrdan sonra qəlyanaltı etmək üçün restorana girdilər. Kerri birdən gecədən keyli keçdiyini xatırlayıb bir anlığa fikrə getdi, lakin indi o, heç bir ev qayda-qanununa tabe deyildi, hərgah onda

bəzi adətlər əmələ gəlmiş olsaydı, indi onlar özlərini bürüzə verərdi. Adət qərribə şeydir! Yalnız adət dinsiz adamı səhər tezdən yataqdan qalxmağa, özünün heç də inanmadığı duaları oxumağa məcbur edə bilər. Adət qurbanları hər gün etməyə adət etdiklərini etməyəndə qərribə narahatlıq duyurlar, sanki bir səs onları səhvlərini düzəltməyə tələsdirir. Əgər bu səhv çox ciddidirsə, tezliklə adətin qüvvəsi müti qurbanı lazım olanı etməyə və sonra “nəhayət mən öz borcumu yerinə yetirdim” deməyə məcbur edir. Əslində isə o yalnız min dəfələrlə etdiyini təkrar edir.

Əgər Kerrinin ailəsində yüksək əxlaq prinsipləri kök salmış olsaydı, o, indikindən daha çox vicdan əzabı çəkərdi. Şam yeməyi ruh yüksəkliyi ilə keçirdi. Yeni təəssüratın, ləzzətli yeməklərin, onun hələ adət etmədiyi restoran şəraitinin, Druenin gözlərindən süzülən ehtirasın təsiri altında özünü dəqiqənin hökmünə vermiş Kerri iradəsiz olaraq müsahibinin hər bir sözünü diqqətlə dinləyirdi. O, yəni-dən böyük şəhərin hipnozunun qurbanı oldu.

Nəhayət, Drue dedi:

– Deyəsən, bizim getmək vaxtımız çatmışdır.

Onların qabağındakı qablar çoxdan boşalmışdı, gözləri tez-tez bir-birinə sataşırdı. Kerri Druenin baxışlarından saçılan qüvvəni hiss etməyə bilməzdi. Bəzən o, Kerriyə bir şeyi izah edərkən sözlərinə qüvvət vermiş kimi onun əlinə toxunurdu. İndi də getmək vaxtıdır dedikdə onun barmaqlarına toxundu.

Onlar qalxıb küçəyə çıxdılar. Şəhərin ticarət hissəsi boşalmışdı, yolda onlar hərdən bir fit çala-çala keçən adamlara, gecə konkası vaqonuna, yaxud hələ də açıq olan gur işıqlı restoranlara rast gəlirdilər. Onlar Vobeş avenü ilə gedirdilər. Drue Çikaqo haqqında bildiklərinin qalanını yağdırmaqda davam edirdi. O, Kerrinin qoluna girmişdi və onun dirseyini özünə tərəf berk sıxırdı. O, məzəli bir söz dedikdə Kerriyə nəzər salır və bu zaman onların gözləri bir-birinə sataşırdı.

Nəhayət, onlar Kerrinin yaşadığı evə çatdılar. Kerri evin baş qapısının birinci pilləkəsinə qalxdı, bu zaman Kerrinin başı Druenin başı ilə bərabərleşdi. Drue qızın əlini əlinə aldı, diqqətlə onun gözünə baxaraq, əlini sığallamağa başladı. Qız isə fikri dağınmış halda ətrafa baxır və nə barədə isə düşünürdü.

Təqribən elə bu zaman Minni həyəcanlı fikirlərlə keçmiş axşamdan sonra dərin yuxuya getmişdi. O, qolu altında narahat bir vəziyyətdə uzanmışdı və gördüyü dəhşətli yuxudan əzab çəkirdi.

O, yuxuda görürdü ki, Kerri ilə harada isə köhnə kömür qazması yaxınlığında durlar. O, üstündən yol keçən hündür torpaq təpəsini, tullantı və kömür topalarını görürdü. Onların ikisi də dayanıb qaralan şaxtaya baxırdılar. Onlar alaqaranlıqda gözəndən itən nəm daş divarları görürdülər. Sürtülüb yeyilmiş ipdən aşağı düşmək üçün köhnə zənbil asılmışdı.

– Gəl aşağı düşək, – deyər Kerri təklif etdi.

– Yox, yox, lazım deyil, – deyər Minni etiraz etdi.

Kiçik bacı isə inadla:

– Gəl düşək! – deyər israr edirdi.

O, zənbili özünə tərəf çəkdi və Minninin etirazına baxmayaraq, düşməyə başladı.

– Kerri, geri qayıt! – deyər Minni bağırdı, lakin Kerri daha irəli getdi. Sanki Kerrini hara isə apardılar, Minninin səsi ona çatmırdı.

– Kerri! – deyər böyük bacı çığırırdı. – Kerri!..

Lakin onun öz səsi sanki uzaqdan gəlirdi, qərribə su artıq hər tərəfi basırdı. Minni qəlbində böyük bir ağrı ilə getdi, sanki o ən əziz bir şeyi itirmişdi. O, ömründə heç bir zaman bu qədər kədərli olmamışdı.

Minninin yorğun beynində hadisələr bir-birini əvəz edirdi. Birdən o, vəhşicəsinə bağırdı: Kerri onun gözünün qabağında qayaya dırmaşırdı, birdən o sürüşdü, əlini heç bir şeyə ilişdirə bilməyib uçu-ruma yuvarlandı.

– Minni! Sənə nə olub? Ayıl!

Minninin bağırməsindən həyəcanlanmış Hanson arvadını silkeləməyə başladı.

– Nə olub? – deyər Minni yuxulu halda soruşdu.

Hanson:

– Ayıl... – deyər təkrar etdi. – O biri yana çevril, yuxuda danışsan!

Bir həftədən sonra Drue gözəl geyinmiş, kefi kök halda “Fits-cerald və Moy” barına daxil oldu.

– Aha, Çarli! – deyər balaca kabinetinin qapısında görünən Herstvud onu salamladı.

Drue salondan keçərək yenidən öz yazı stolu arxasında oturmuş bar müdirinin yanına getdi.

– Yənə nə vaxt yola düşürsünüz? – deyər Herstvud soruşdu.

– Bu yaxında gedəcəyəm.

– Bu gəlişinizdə demək olar ki, mən sizi heç görmədim.

– Bəli, mən çox məşğul idim, – deyər Drue izah etdi.

Dostlar bir neçə dəqiqə ümumi mövzudan danışdılar. Birdən yadına dahiyənə bir fikir düşmüş kimi Drue dedi:

– Qulaq asın, mən istəyirəm sizi bir axşam buradan çəkib aparım.

– Hara belə? – deyər Herstvud təəccüblə soruşdu.

Drue gülərək:

– Aydın məsələdir ki, mənim evimə, – deyər cavab verdi.

Herstvudun dodaqlarından yüngül bir təbəssüm keçdi. O, diqqətlə Drueyə baxdı, sonra centilmənə məxsus bir əda ilə:

– Təşəkkür edirəm! Məmnuniyyətlə gələrəm, – dedi.

– Bir yaxşıca kart oynarıq.

– Mən özüm ilə bir şüşə şampan gətirə bilərəmmi? – deyər Herstvud soruşdu.

– İltifatınız olarsa! Gəlin, mən sizi bəzi adamlarla tanış edim.

IX FƏSİL

ŞƏRTİLİK DÜNYASINDA. QİBTƏNİN YAŞIL GÖZLƏRİ

Herstvudun şimal tərəfdə, Linkoln-parkın yaxınlığında yaşadığı ev o vaxtlar adi olan üçmərtəbəli daş bir bina idi. Birinci mərtəbə küçədən azacıq aşağı idi. İkinci mərtəbənin fasadının iyirmi beş fut eni və on fut uzunluğu olan yaşıl çəməniyə çıxan böyük pəncərəli bir çıxıntı var idi. Evin arxa tərəfindəki həyətdə tövlə yerləşirdi ki, burada Herstvud öz atını saxlayırdı.

Evin on otağı var idi. Bunlarda Herstvud özü, onun arvadı Culiya, oğlu Corc, qızı Cessika və missis Herstvudla yola getmək çətin olduğundan tez-tez dəyişilən qulluqçu yaşayırdı.

– Corc, mən dünən Merini yola saldım.

Yemək stolu arxasında söhbət çox vaxt bu sözlərlə başlayırdı. Bu məsələni müzakirə etməkdən çoxdan tənə gəlmiş Herstvud belə hallarda:

– Yaxşı! – deyər cavab verərdi.

Ev rahatlığı qiymətli çiçəkdir və dünyada bundan daha zərif, daha incə, körpəlikdən ev rahatlığına adət etmiş insanlarda möhkəm əxlaqi qanunların meydana gəlməsi üçün daha əlverişli bir şey yoxdur. Onun gözəl təsirini özündə sınaqdan keçirməyənlər, gözəl

musiqinin, xüsusən yumşaq notlarını eşidərkən bezi adamların göz-
lərinin nə üçün yaşardığını başa düşməzlər. Onlar insanların ürə-
yində səslənən və onları bərabər çırpınmağa məcbur edən əsrarən-
giz tellərdən xəbərsizdirlər.

Herstvudun evində xoş ailə şəraiti hiss olunmurdu. Onların ara-
sında güzəştə getmək və qarşılıqlı hörmət yox idi, bunlarsız isə ailə
heç bir şeydir. Otaqlar sakinlərin zövqünə uyğun olaraq gözəl döşən-
mişdi. Burada yumşaq xalçalar, təmtəraqlı kürsülər və divanlar,
Veneranın naməlum bir heykəltəraşı tərəfindən yaradılmış mermər
heykəli, Allah bilir haradansa toplanmış çoxlu balaca, tunc heykəl-
lər var idi. Bu şeyləri böyük mebel firmaları başqa şeylərlə bir yerdə
satır və alıcıları inandırırıldı ki, onların hər birinin "yaxşı" evdə ol-
ması zəruridir.

Yemək otağındakı bufetdə qrafinlər və başqa bülur qablar parıl-
dayırdı. Burada hər şey heç bir o yan-bu yanlığa yol verilmədən ən
ciddi qaydada qoyulmuşdu: Herstvud bu işin ustası idi. O, bunu il-
lərlə öz işində öyrənmişdi. Hər gələn yeni "Meriyə" evə girəndən
sonra dərhal bufetdə olan şeylərin işlədilməsi haqqında izahat ver-
mək Herstvuda az ləzzət verməzdi. Herstvudu heç də boşboğaz ad-
landırmaq olmazdı. Əksinə, onun bütün ev adamlarına qarşı olan
əlaqəsində centlmənə layiq bir təmkinlik var idi. O, heç vaxt artıq
söz danışmazdı və bir qədər də pedant idi. O dəyişə və düzəldə
bilmədiyi şeylərə fikir verməz, qeyri-mümkün hesab etdiyi hər şey-
dən uzaqda durmağı üstün tutardı.

Bir zamanlar, xüsusən daha gənc olduğu və işlərdə hələ müvəf-
fəqiyyət qazanmadığı vaxtlarda o, öz qızı Cessikanı sevdi. Lakin
indi, həyatının 17-ci ilində Cessikanın xasiyyətində xeyli qara-
dınməzlilik və müstəqillik əmələ gəlmişdi. Bunların heç biri atalıq
nəvazişini ifadə etməyə imkan vermirdi. O, orta məktəbdə oxu-
yurdu və həyat arzusu əsl zadəgan qadın olmaq idi. Cessika gözəl pal-
tarları sevir və təzə-təzə şeylər tələb etməkdən yorulmurdu. O, sevgi
haqqında düşünür və özünün zəngin evi olmasını arzulayırdı. O, mək-
təblə iri müəssisə sahibləri və yaxud onların şərikləri olan çox varlı
adamların qızları ilə tanış olurdu, bu qızlar isə özlərini mühitlərinin
tələb etdiyi kimi aparırdılar. Cessika ancaq belə yoldaşlarla maraq-
lanırdı.

İyirmi yaşlı Corc isə iri mülk satışı agentliyində yaxşı vəzifədə
işləyirdi. O, özü üçün evə heç bir xərclik vermirdi, elə hesab edilirdi

ki, bir vaxt torpaq almaq üçün pul yığır. Corc bacarıqlı və şöhrət-
pərəst bir gənc idi, onun kefi çəkmək meylili hələlik qulluq tapşırıq-
larını yerinə yetirməsinə o qədər də mane olmurdurdu. O, hara istəsə
və nə vaxt istəsə gedib gəlirdi. O ancaq hərdən bir neçə söz ilə ana-
sına müraciət edir, yaxud atasına məzəli bir hadisə danışır, əksər hal-
larda isə ümumi sözlərlə kifayətlənirdi. Gənc oğlan öz arzularını heç
kəsə açmırdı. Həm də evdə heç kəs onunla o qədər maraqlanmırdı.

Missis Herstvud bütün həyatı boyu cəmiyyətdə parlamaq arzu-
sunda olan qadınlara mənsub idi, o, bu sahədə başqa birisinin ondan
artıq müvəffəq olmasını hiss etdikdə doğrudanda çox kədərlənirdi.

O, həyata indi buraxılmadığı, lakin bir vaxt düşəcəyi xəyalında
olduğu "seçilmiş" cəmiyyət adamlarının gözü ilə baxırdı. O, artıq bu
cəmiyyətə düşə bilməyəcəyini anlamağa başlamışdı, lakin qızının
bəxtinin gətirəcəyinə ümid edirdi. O düşünürdü ki, Cessikanın səbə-
binə o da bu cəmiyyətdə belə görkəmli bir yer tuta bildi. Belə də
oğlunun müvəffəqiyyəti bir zaman ona nümunəvi ana kimi öyün-
mək hüququ verəcəkdi. Onun əri də az-çox öz işinin öhdəsindən
gəlirdi, buna görə də missis Herstvud belə hesab edirdi ki, Herst-
vudun mülk işindəki bir qədər qorxulu fırıldaqları da yaxşı nəti-
cələr verəcəkdir. Hələlik onun gəliri az olsa da pis deyildi. "Fitscerald
və Moy" barının müdiri vəzifəsi etibarlı idi. Barın hər iki sahibi onun-
la yaxşı və tamamilə qeyri-rəsmi münasibətdə idilər.

Belə bir ailə üzvlərinin nə cür atmosfer yarada biləcəyi aydın-
dır. Bu atmosfer iki damcı su kimi bir-birinə oxşayan minlərlə kiçik
söhbətlərdən yaranırdı.

Cümə günü nahar zamanı kiçik Corc:

– Mən sabah Foxs-Leykə gedəcəyəm, – deyər xəbər verdi.

– Orada nə var? – deyər missis Herstvud soruşdu:

– Eddi Faruey yeni buxar gəmisi alıb, mənə də ona baxmağa dəvət
edir.

– Gəmi ona neçəyə oturub?

– İki min dollardan artıq verib. Lakin deyir ki, verdiyi pula dəyər.

– Görünür ki, qoca Faruey yaxşı qazanır, – deyər Herstvud əlavə
etdi.

– Bəs necə! Cek mənə danışdı ki, Avstraliyaya siqar göndər-
məyə başlamışlar. Keçən həftə isə böyük bir hissə Kapştahta gön-
dərilmişdir.

– Bir görürsən! – deyər missis Herstvud heyretə gəldi.

– Cəmi dörd il bundan qabaq onlar Medison-stritdə balaca bir çaxır anbarı icarə edirdilər.

– Cek deyirdi ki, onlar yazda altımərtəbəli ev tikdirəcəklər.

Cessika da:

– Bir işə bax! – sözlərini əlavə etməyi özünə borc bildi. Bu söhbət gedən axşam Herstvud evdən tez getmək fikrində idi.

O, stulu bir tərəfə çəkərək:

– Mən bu gün şəhərə getməliyəm, – dedi.

M-s Herstvud yerindən qalxmadan soruşdu:

– Biz bazar ertəsi Mak-Viger teatrına gedəcəyikmi?

Əri:

– Bəli, – deyərək laqeyd bir tərzdə cavab verdi.

Ailə yeməyini davam etdirirdi. Herstvud isə palto və şlyapasını götürmək üçün yuxarı qalxdı.

Bir az sonra aşağıda qapı örtüldü. Cessika:

– Yəqin atam getdi, – dedi.

Cessikanın məktəb yenilikləri xüsusi xarakter daşıyırdı.

Bir dəfə o dedi:

– Bizimkilər litseydə tamaşa verməyə hazırlaşırlar. Mən də orada iştirak edəcəyəm.

– Eləmi? – deyərək missis Herstvud təkrar etdi.

– Bilirsinizmi, onlar yenə bu Marta Qrizvolu dəvət etmişlər. O qız lovğalanır ki, guya oynamağı bacarır.

M-s Herstvud maraqla soruşdu:

– Onun ailəsi, deyəsən, bir şey deyildir, eləmi? Mən eşitmişəm ki, onların heç bir şeyi yoxdur.

– Əlbəttə yoxdur. Onlar kilsə siçanları kimi acdırlar.

Cessika onun gözəlliyinə məftun olmuş gənclərin içərisindən çox böyük diqqətlə özünə tanış seçirdi.

Bir dəfə axşam o, çox hiddətlənmiş halda anasına dedi:

– Bu Herbert Kreyni görürsənmi? Mənimlə dost olmağa çalışır.

– O kimdir, özizim? – deyərək m-s Herstvud soruşdu.

– Tam mənasilə heç kim! – deyərək Cessika cavab verdi və gözəl dodaqlarını büzdü. – Tələbənin biri, özünün də bir senti belə yoxdur!

Sabun fabrikantı Blayfordun oğlunun onu bir dəfə evə müşayiət etməsi isə tamam başqa cür oldu. Bu vaxt m-s Herstvud yuxarı otaqların birində pəncərə qarşısında yüyürərkən oturub kitab oxuyurdu.

Təsadüfən o, küçəyə baxdı və oğlanla qızını gördü. Qız onun yanına çıxan kimi m-s Herstvud:

– O kimdi? – deyərək soruşdu.

– Blayfordun oğludur, ana!

M-s Herstvud yalnız:

– Doğrudanmı? – deyərək bildi.

– O mənə parka getməyə dəvət edir, – deyərək pilləkənləri sürətlə çıxdığından yanaqları qızarmış Cessika əlavə etdi.

M-s Herstvud:

– Yaxşı, özizim, get, – dedi. – Ancaq parkda çox qalma.

Gənclər küçəyə çıxarkən m-s Herstvud fəvqəladə bir maraqla yenidən küçəyə baxdı. Bu doğrudan da çox xoş bir mənzərə idi.

Herstvud heç bir zaman öz ailə həyatı haqqında düşünmək zəhmətini çəkmədən uzun illər bu şəraitdə yaşadı. O daha yaxşı həyata, – hətta bu yaxşı həyat indikindən o qədər də kəskin fərqlənməyə belə – can atan adamlardan deyildi. Bəzən ailəsindəki xırda xudpəşəndlik və etinasızlıq təzahürləri onu əsəbiləşdirir, bəzən də arvadının və qızının yeni paltarlarını gördükdə həzz alır və belə hesab edirdi ki, onların gözəl geyinməsi onun nüfuzunu qaldırır. Əslində isə o idarə etdiyi bar həyatı ilə yaşayırdı, o, vaxtının çoxunu orada keçirirdi. Evə qayıtdıqda isə əməlli-başlı bir qayda görürdü. Xörəklər çox nadir hallarda müstəsna olmaqla, orta təcrübəli bir aşpazın hazırlaya biləcəyi kimi xeyli dadlı olurdu. Yemək zamanı oğlunun və qızının söhbətləri onu müəyyən dərəcədə maraqlandırır. Onlar həmişə nəzakətli görünürdülər. M-s Herstvud şöhrət-pərəstlikdən hətta evdə də çox dəbdəbəli geyinirdi. Lakin Herstvuda görə, səliqəsiz geyinməkdənsə bu cür geyinmək yaxşı idi. Ər-arvad arasındakı məhəbbət haqqında danışmağa dəyməz, bununla belə aralarında əhəmiyyətli bir inciklik də yox idi. M-s Herstvudun heç vaxt bu və ya başqa adı bir fikri olmazdı. Bundan başqa onlar o qədər az danışdılar ki, aralarında narazılıq törəyə də bilməzdi. Necə deyirlər, kişinin öz anlayışı, arvadın da öz anlayışı var idi. Bəzən Herstvud özü hər hansı bir zirək, hazırcavab, gənc bir qadına təsadüf edir və öz arvadı bu qadınla müqayisədə çox itirirdi. Herstvudun görkəmli ictimai mövqeyə malik olduğunu dərk etməsi və özünü ələ ala bilməsi belə görüşlərdən əmələ gəlmiş keçici narazılıq hissini boğurdu. Qulluqdakı mövqeyini təhlükə altında qoymağa dəyərmədi? Axı, onun ailə narazılıqları bar sahibləri ilə münasibətinə təsir edə

bilərdi. Onlar davaya dözə bilməzdilər. Belə bir yeri tutmaq üçün adam özünü layaqla aparmağı bacarmalı, hörmətli ailə və ləkələnməmiş əxlaq sahibi olmalı idi. Məhz buna görə də Herstvud hər yerdə ehtiyatla hərəkət edir və ictimai yerlərə həmişə öz arvadı, uşaqları ilə gedirdi. Onlar istirahət etmək üçün yerli kurortlara və yaxud yaxın olan Viskonsin ştatına gedir, orada bir neçə gün təkəbbürlü və darıxdırıcı həyat keçirir, getmək lazım gələn yerlərə gedir, görülməli işləri görürdülər. M-r Herstvud bilirdi ki, bunlar zəruridir.

Onun varlı tanışlarından biri layiqsiz bir iş gördükdə Herstvud başını kədərlə bulardı. Belə şeylər haqqında danışmaq belə lazım deyildi. Əgər yaxın dost hesab etdiyi adamlar arasında bu mövzuda söhbət getsəydi, o, günahkarı ürəkdən mühakimə edərdi.

– Bədbəxtlik bunda deyil ki, o, bunu etmişdir, bütün kişilər belə işlər edirlər, lakin niyə o, kifayət qədər ehtiyatlı olmayıb? Ehtiyatlılığın heç vaxt ziyanı yoxdur.

Herstvud cinayət etdiyi yerdə tutulan adama qarşı dərhal hüsn-rəğbətini itirərdi.

Bütün bu mülahizələr Herstvudu arvadına əvvəlki kimi müəyyən diqqət göstərməyə və onu hər yerdə özü ilə aparmağa məcbur edirdi. Əlbəttə, belə hallarda o, tanışlarına rast gəlib onlarla yolüstü əylənməseydi, bu onun üçün çox ağır olardı. Bəzi hallarda o, açıqca öz arvadına diqqət yetirərdi, çünki m-s Herstvud əslində hələ gözəl qadın idi və kişilər çox vaxt ona nəzər salırdılar. O, hamının dilini bilən, şöhrətpərəst, yaltaqlığa uyan bir qadın idi. Herstvud başa düşürdü ki, bu xasiyyət arvadını çox asanlıqla faciəyə sala bilər. Herstvud öz düşüncəsinə görə qadın möhkəmliyinə o qədər də inanmazdı, onun arvadı isə elə də əməli-saleh deyildi ki, onda hörmət və ehtiram doğura bilsin. Nə qədər ki, arvadı Herstvudu ehtirasla sevirdi, o, hələ ona inana bilərdi. Lakin onları bir-birinə bağlayan zəncir qırıldıqdan sonra kim bilir, nələr ola bilərdi.

Son bir-iki ilin ərzində ailənin xərci çox artmışdı. Cessika yeni bəzək-düzəklər tələb etməkdən yorulmurdu. Bir tərəfdən də qızının həyatda onu kölgədə qoymasını istəməyən m-s Herstvud öz paltarlarını tez-tez təzələyirdi. Herstvud uzun müddət bir söz demədi, lakin sonra deyilməyə başladı.

Bir dəfə səhər m-s Herstvud dedi:

– Cessikaya yeni kostyum lazımdır.

Bu zaman m-r Herstvud aynanın qabağında durub ağıl aparən jiletlərindən birini geyirdi. O:

– Mənə elə gəlir ki, o, bu yaxınlarda nə işə tikdirmişdi, – dedi.

– Tamamilə doğrudur, – deyə m-s Herstvud sakitcəsinə təsdiq etdi. – Lakin o, axşam paltarı idi.

M-r Herstvud:

– Cessika son zamanlar pal-paltara çox pul xərcləyir – dedi.

– Nə olsun ki, indi o, cəmiyyətə daha tez-tez çıxır, – deyə m-s Herstvud etidalını pozmadan cavab verdi.

Lakin o, ərinin səsinə əvvəllər heç bir zaman eşitmədiyi bir ahəng sezdi.

Herstvud gözməyə də o qədər çox getməzdi, ancaq bir yerdə getmək lazım gələndə o, arvadını mütləq özü ilə aparardı. Bir dəfə şəhər təsərrüfat idarəsi üzvləri ongünlük gəzinti düzəltmək fikrinə düşdülər və Herstvuda onlarla getməyi təklif etdilər.

– Filadelfiyada bizi heç kəs tanımır. Biz orada yaxşıca kef edə bilərik, – deyə gəzinti iştirakçılarından biri Herstvuda müraciət etdi, onun sifəti qarazəhinliyini və şöhrətpərəstliyini açıqca göstərirdi.

Bu sözləri dedikdən sonra o, sol gözüni azacıq hiss ediləcək dərəcədə qıydı və əla ipək silindr qoyulmuş başını azca yana əydi.

– Mütləq bizimlə gedək, Corc, – deyə o əlavə etdi.

Ertəsi gün Herstvud öz fikrini arvadına bildirdi.

– Culiya, mən bir neçə günlüyə gedirəm.

– Haraya? – deyə m-s Herstvud cəld ona baxdı.

– Filadelfiyaya... işim var.

M-s Herstvud daha nə işə gözləyirmiş kimi düz ərinin üzünə baxmaqda davam etdi.

– Bu dəfə səni özümmlə apara bilməyəcəyəm – deyə m-r Herstvud əlavə etdi.

Lakin o bildirdi ki, onun hərəkəti arvadına qərribə gəlir. Herstvud getməmişdən qabaq arvadı ona bir neçə sual verdi, bu isə Herstvudu çox acıqlandırdı. O, belə bir nəticəyə gəlirdi ki, onun arvadı xoşa gəlməyən bir yükdür.

M-r Herstvud Filadelfiya səfərindən böyük həzz aldı və qayıtmaq vaxtı çatarkən buna çox-çox heyifsiləndi. O, yalan deməyi sevmirdi və uydurma izahatlar ona iyrenc görünürdü. Söhbət nəzərə alınmış ümumi çərçivədən kənara çıxmıdı, lakin m-s Herstvud uzun

müddət bu barədə götür-qoy elədi. O, bu incikliyin əvəzini çıxarmaq üçün çox gözməyə, yaxşı geyinməyə, tez-tez teatrlara getməyə başladı.

Bu vəziyyəti çətin ki, xoşa gələn ailə həyatı adlandırmaq olsun. Burada həyat birdəfəlik və həmişəlik müəyyən edilmiş adi qayda və şərtlərin gücünə tabe olaraq davam edirdi. Lakin bununla yanaşı, zaman keçdikcə münasibətlər daha da rəsmiləşirdi. Tez-gec partlayış olmalı, hər şeyi havaya sovurmali idi.

X FƏSİL

QIŞ MƏSLƏHƏTÇİ ROLUNDA. TALEYİN ELÇİSİ

Cəmiyyət içərisində qadına və onun vəzifələrinə olan münasibət nöqteyi-nəzərindən Kerrinin əhval-ruhiyyəsi qismən izah layiqdir. Cəmiyyətdə bütün hərəkətlər üçün müəyyən edilmiş bir ölçü vardır. Bütün kişilər namuslu, qadınlar isə əməli-saleh olmalıdırlar. Buna görə də ey cinayətkar qadın, sən çərçivədən kənara çıxmağa necə cəsarət etdin?

Spenserin və bizim müasir naturalist filosofların geniş şərhinə baxmayaraq, biz hələ də əxlaq məsələsində tam uşaq anlayışı səviyyəsindəyik. Bu, inkişaf qanunlarına sadəcə tabe olmaqdan bir qədər artıq deməkdir. Bu, həm də yalnız yer üzündə hökm sürən qanunlara sadəcə tabe olmaqdan bir az genişdir.

Məsələn, deyin görək, ürək nə üçün titrəyir? İzah edin görək, nə üçün bezən birisinin iniltisi bütün dünyaya yayılır? Tapın görək nə üçün yağış və işığın nazik əlkimyəvi təsiri altında qızılgül al məşəl kimi açılır? Əxlaqın ilk əsasları da bütün bu faktların mahiyyətində gizlənir.

“Uf, mənim qalibiyyətim nə qədər də şirindir!” – deyə Drue düşünürdü.

Ürəyinə dammış qara fikirlərin pəncəsində çapalayan Kerri isə: Əslində baxanda mən nə itirmişəm ki? – deyə düşünürdü.

Budur, qarşımızda dünya kimi köhnə bir problem durmuşdur. Biz də ciddiyyətlə, maraq və heyərlə əxlaqın əsl prinsiplərini müəyyən etməyə cəhd edir, xeyir nədir sualına həqiqi cavab tapmağa çalışırıq.

Cəmiyyətin bezi təbəqələrinin nöqteyi-nəzərincə Kerrinin işi indi pis deyildi. Acından ölənlərin, şiddətli soyuq küləklərdən əzab çəkənlərin, yağış altında islananların nöqteyi-nəzərincə Kerri indi sakit bir limanda daldalanmışdı. Drue onun üçün Qərb tərəfdə, Oqden-skver küçəsində, düz Yunion-parkın qarşısında məbelli üç otaqdan ibarət bir mənzil tutmuşdur. Çikaqoda indi gözəlliyinin tayı-bərabəri olmayan bu meydan hələ də o zaman başdan-başa yaşıllığa qərq olmuşdu, burada basıq məhəllələrdən daha asan nəfəs almaq olurdu. Pəncərədən gözəl mənzərə görünürdü, balaca gölməçənin olduğu geniş park çəmənliyinə açılırdı. Qış küləyinin təzyiqi altında yırğalanan ağacların çılpaq budaqları üzərində konqreqasionalistlər kilsəsinin sivri mili yüksəlirdi. Uzaqlarda isə başqa kilsələrin zəng qüllələri görünürdü.

Otaqlar yaxşı döşənmişdi. Qonaq otağının döşəməsinə tünd qırmızı və sarı rəngdə bahalı xalça salınmışdı, onun üzərində çox iri çiçəklər qoyulmuş gül səbətləri təsvir edilmişdi. İki pəncərə arasında trümo parıldayırdı. Bir küncdə enli yumşaq məxmər divan qoyulmuşdu, ətrafda bir neçə yelləncək var idi. İki-üç şəkil, balaca xalçalar, bəzi xırda bezək-düzək şeyləri bu otağın bəzəyini tamamlayırdı.

Yataq otağına Druenin Kerriyə bağışladığı sandıq qoyulmuşdu. Divar içərisində qayırılmış paltar şafında nə isə gözəl paltarlar asılmışdı. Onlar Kerriyə çox yaraşırdı və o qədər çox idi ki, Kerrinin ömründə heç vaxt bu qədər paltarı olmamışdı. Üçüncü otaqdan mətbəx kimi istifadə etmək olardı, çünki Drue oraya, özünün sevdiyi yüngül xörəkləri və qəlyanaltı hazırlamaq üçün kiçik bir qaz plitəsi qoymuşdu. Nəhayət, mənzildə hamam da var idi. Bütün otaqlar ürəkəcan idi, onlar qazla işıqlandırılmışdır. Mərkəzi qızdırılma sistemindən başqa burada otağa xeyli yaraşıq verən balaca buxarı da vardı. Kerrinin çalışqanlığı, səlhiyyə olan təbii meyili sayəsində ev çox gözəl bir görkəm almışdı. Kerri burada əvvəllər hər addımda onun qarşısına çıxan çətinlikləri hiss etmədən yaşayırdı, lakin bunun əvəzinə o, yeni əxlaqi çətinliklərə məruz qalmışdı. Qızın onu əhatə edən aləmlə münasibəti o qədər dəyişmişdi ki, özü də sanki başqa bir adam olmuşdu. O, güzgüyə baxır və orada əvvəlkindən daha gözəl olan başqa bir Kerri görürdü. O, öz qəlbinə (özünün və öz gələcəyinin təsəvvürlərindən yaranmış güzgüyə) baxır və orada əvvəlkindən pis olan bir Kerri görürdü. Həqiqi Kerri isə bu iki obraz arasında tərəddüd edir, bunların hansının doğru olduğunu bilmirdi.

– Sən nə qədər gözəlsən! – deyə Drue dəfələrlə ona deyirdi. Kerri bu sözlərdən hədsiz dərəcədə razı qalaraq, gözlərini geniş açıb onun üzünə baxırdı.

– Yəqin ki, bunu sən özün də bilirsən, – deyə Drue davam edirdi.

Kerri adətən:

– Yox, mən heç bir şey bilmirəm! – deyə cavab verirdi.

Kerri onun belə fikirdə olmasından sevinir, inanmaq istəməsə də inanır və onun təriflərindən sərməst olurdu.

Lakin öz xeyri üçün ona yaltaqlıq edən Drue Kerrinin vicdanı ola bilməzdi.

Kerri öz ürəyində tamamilə başqa bir səs eşidirdi. Kerri bu səsle mübahisə edir, onun qarşısında özünə bəraət qazandırır, onu öz tərəfinə çəkmək istəyirdi. Onun vicdanı nəticə etibarilə günahsız və ağıllı məsləhətçi deyildi. Bu, dünya haqqında, əvvəllər təsadüf etdiyi adamlar haqqında, əmələ gəlmiş adətlər və şərait haqqında bir yığın qarma-qarışıq təsəvvürə malik adi bir adamın vicdanı idi.

Eh, uğursuz! – deyə bir səs ona pıçıldayırdı.

Nə üçün? – deyə Kerri soruşurdu.

O səs cavabında deyirdi:

“Ətrafdakı adamlara bax. Namuslu adamlara bax. Sənə etdiklə-rini onlara təklif etsəydilər, onlar nə qədər qəzəblə üzlərini çevirib gedərdilər. Namuslu qızlara bax! Onlar sənə bu qədər zəif olduğumu bilse idilər, hamısı sənə nifrət edərdilər. Sən heç müqavimət də göstərmədin və dərhal özünü məğlub hesab etdin”.

Kerri evdə tək qalıb pəncərənin yanında oturaraq küçəyə baxdığı saatlarda bu səs daha aydın eşidilirdi. Bu səs çox tez-tez deyil, yalnız Drue evdə olmayanda, Kerrinin həyatının xoş cəhəti bir o qədər də açıq nəzərə çarpmayan zamanlar özünü xatırladırdı.

Əvvəllər bu səs tamam inandırıcı olmasa da, olduqca kəskin səslənirdi. Kerrinin cavabı həmişə hazır idi. Qabaqda qış gəlirdi, o tamamilə tək idi, onun ürəyi arzularla dolu idi. O, küləyin vıyılısından qorxurdu. Kerrinin əvəzinə ehtiyacın səsi cavab verirdi...

Aydın yay günləri bir azacıq uzaqlaşan kimi şəhər tutqun boz pləşa bürünür və bütün qışı bu pəltarda keçirirdi... Nəhayətsiz sıralarla düzülmüş binalar boz görünür, göyün üzü və küçələr qurğuşun rənginə çalır, çıpaq ağaclar, soyuq küləyin qaldırdığı toz, havada uçan kağız parçaları – bütün bunlar kədərli və tutqun mənzərəni daha da ağırlaşdırırdı. Meydanda və yol ayrıclarında əsən soyuq külək adamı

Drue onun fikrini oxuyurmuş kimi:

– Sən narahat olma, – dedi – o heç nə bilmir. Sən indi missis Druesən.

Onun sözləri Kerriyə tamam yersiz göründü. Ona aydın oldu ki, Drue həssaslıqdan məhrumdur.

Kerri onun çoxlu vədlərini xatırlayaraq:

– Bəs nə üçün biz evlənmirik? – deyə soruşdu.

– Səbir elə, evlənərik, – deyə Drue cavab verdi. – Mənə imkan ver, bu balaca işimi qurtarım.

Drue mövcud olmayan bir mirası nəzərdə tuturdu. Guya bu iş çox çalışmaq tələb edirdi, iş o qədər çox diqqət tələb edirdi ki, onun istədiyi kimi hərəkət etməsinə mane olurdu.

–Yanvarda Denverdən qayıdan kimi evlənərik.

Kerri onun vicdanına təsəlli verən, vəziyyətdən tam əlverişli çıxış yolu açan bu sözlərə qismən ümid bağlayırdı. Hələ hər şey düzələ bilərdi. Onun hərəkəti bəraət qazanacaqdı.

Kerri Drueni ürəkdən sevmirdi. Kerri ondan çox ağıllı idi və dumanlı surətdə olsa da anlayırdı ki, Druenin çatışmayan cəhətləri çoxdur. Əgər bu vəziyyət olmasaydı, Kerri ona laqeyd baxa bilməyə idi, Druenin necə adam olduğunu başa düşməyəydi, onun vəziyyəti daha pis olardı. Əgər Kerri onu sevsəydi, onun məhəbbətini qazana bilməyəcəyi, onda Kerriyə qarşı məhəbbətin sönüb gedə biləcəyi, onu atacağı və hər cür ümiddən məhrum olacağı qorxusundan o özünü ən bədbəxt adam hiss edirdi. Hazırkı vəziyyətdə isə Kerri əvvəldə öz gələcək taleyindən bir qədər narahat olduğu üçün Druenin tamamilə ələ almağa cəhd etdi, lakin sonra sakitcə gözləməyə başladı. Kerri Drue haqqında olan fikirlərinin doğruluğuna inanmır və özünün nə istədiyini bilmirdi.

Herstvud gəldiyi zaman Kerri öz qarşısında Drueden min qat ağıllı bir adam gördü. O, qadınlara xüsusi bir hörmətlə yanaşırdı ki, onlar da bunu çox qiymətləndirirdilər. O nə həddən artıq məcburiyyət, nə də həddən artıq cəsarət göstərirdi. Onun cazibəsi həddindən çox hörmətçil olmasında idi. O, barda görüşdüyü varlı adamların hüsn-rəğbətini qazanmaq üçün yaxşı məktəb keçmişdi, ona lazım olan və xoşladığı adama yaxşı təsir bağışlamaq üçün özünü çox nəzakətlə aparırdı. O, gözəl qadınlardan incə, zərif hissə malik olanlarını daha çox xoşlayırdı. Herstvud mülayim, sakit və inamlı

görünürdü. Adama elə gəlirdi ki, onun yeganə arzusu qadının istədiyi kimi davranmaq, onun xoşuna gələn bir şey etməkdən ibarət idi.

Lazım olanda Drue də özünü belə aparırdı. Lakin Herstvudda olan zərifliyə malik olmaq üçün o özü haqqında olduqca yüksək fikirdə idi. Drue həddən artıq şən və qaynar idi, özünə həddindən artıq inanırdı. Onun məhəbbət sahəsində o qədər mahir olmayan qadınlar arasında müvəffəqiyyəti vardı. Ax-çox təcrübəli olan, təbii zərifliyə malik qadınlara rast gəldiyi zaman o, həmişə məğlubiyyətə uğrayırdı.

Drue Kerridə bir çox incəliklər görür, lakin onun sevgi sənətində azacıq da olsa təcrübəsi olmadığını hiss edirdi. Onun bəxti gətirmişdi: necə dəyərlər, təsadüf Kerrini özü onun yanına gətirmişdi. Bir neçə il sonra, Kerri həyatı bir az öyrəndikdə, heç olmazsa azacıq müvəffəqiyyət əldə etdikdən sonra Drue heç vaxt ona yaxın da gələ bilməzdi.

Herstvud onlara gələndən sonra:

– Drue, sizə royal almaq lazımdır, – dedi və gülümsünərək Kerriyə baxdı. – O zaman sizin arvadınız çala bilərdi.

Bu fikir Druenin heç ağına gəlməmişdi.

– Siz doğru deyirsiniz, – deyə Drue razılaşdı.

Kerri isə:

– Ancaq mən çala bilmirəm, – sözlərini deməyə cəsarət etdi.

– Bu o qədər də çətin deyil. Bir neçə həftədə öyrənərsiniz.

Herstvud axşam özünü çox xoşbəxt bir müsahib kimi göstərdi.

Əynindəki kostyum lap təzə və zərif idi. Pencəyinin yaxası ütülənmişdi. Gözəl Şotlandiya parçasından tikilmiş jiletində iki sıra girde sədəf düymələr parıldayırdı. Müxtəlif rəngə çalan qalstuklu gözə çarpmasa da, eyni zamanda diqqətsiz qalmırdı. Ümumiyyətlə, Herstvudda olan bütün şeylər Druədə olduğu kimi kəskin nəzərə çarpmırsa da, Kerri dərhal materialın rəngini və keyfiyyətini qiymətləndirə bildi. Herstvudun yumşaq qara şevrodan olan ayaqqabıları parıldayana qədər təmizlənmişdi, lakin işıldamırdı. Druenin lak ayaqqabı geyməsinə baxmayaraq, Kerri hiss etdi ki, yumşaq dəri zərif kostyuma daha yaxşı yaraşır. Kerri demək olar ki, bu xırda şeylərin hamısını tamamilə qeyri-şüuru olaraq görürdü. Ümumiyyətlə, bu təbii idi, çünki o, Druenin xarici görünüşünə artıq alışmışdı.

Söhbətdən sonra Herstvud:

– Bir az kart oynayaq mı? – deyə təklif etdi.

O, Kerrinin keçmişi haqqında bir şey bildiyini bürüzə verə biləcək hər şeydən diplomatik surətdə çəkinirdi. O, ümumiyyətlə şəxsiyyətə toxunmadan ümumi mövzuda danışdı. Bunun üçün də Kerri özünü tamamilə sərbəst hiss edirdi. O, öz nəzakəti və ədəbli zarafları ilə Kerrini çox məşğul etdi. Həm də o, özünü ele göstərirdi ki, guya Kerrinin bütün dedikləri onu çox maraqlandırır.

Kerri dedi:

– Axı mən oyunun qaydalarını bilmirəm.

– Çarli, siz öz vəzifələrinizi yerinə yetirmirsiniz, – deyə Herstvud zarafatla Drueyə müraciət etdi. – Eybi yoxdur, biz sizi öyrəderik, – deyə əlavə etdi.

Herstvud özünəməxsus nəzakətlə Drueyə onun seçdiyi qızdan heyrləndiyini anladı. Onun bütün hərəkətləri bu evə gəlməkdən həzz aldığını göstərirdi. Drue hiss etdi ki, onlar Herstvudla nədənsə yaxınlaşmışlar. İndi o, Kerriyə daha artıq hörmət göstərməyə başladı. Herstvudun bəyənməsindən Kerri onun gözlərində yeni bir şəkil aldı. Bütün bu kələk onun nəzərində xüsusi bir şıqlıq kəsb etməyə başladı.

– Görüm sizə hansı kartlar düşmüşdür? – deyə Herstvud ehtiramla Kerrinin çiyinin üstündən onun kartlarına baxdı.

Bir neçə saniyə onun kartlarını öyrəndikdən sonra, nəhayət dedi:

– Yaxşı kartlardır. Sizinki getirir. İndi mən sizə ərinizi necə udmağı öyrəderəm. Siz ancaq mənə qulaq asın!

– Bağışlayınız, – deyə Drue etiraz etdi. – Əgər siz mənim əleyhimə sui-qəsd hazırlamaq istəyirsinizsə, o zaman mən sizin qarşınızda dura bilməyəcəyəm. Herstvud kart oynamağın ustasıdır.

– Yox, yox, bu ancaq sizin arvadınızın xidmətidir. O, mənə də xoşbəxtlik gətirər. Nə üçün də o udmasın?

Kerri təşəkkür hissi ilə Herstvuda baxdı və Drueyə gülümsədi. Birinci yenə simasına ən adi dostluq hissini göstərən bir ifadə verdi. O, buraya axşamı xoş keçirmək üçün gəlmişdi. Kerri nə edirdisə, o bundan ləzzət alırdı. Vəssalam! Herstvud fikirli halda:

– Belə, belə, – dedi və bir yaxşı kart saxlamaqla Kerriyə yenidən artıq kart almağa imkan verdi. – Mənə elə gəlir ki, təzə başlayan adama nisbətən pis oynamırsınız, – deyə əlavə etdi.

Kerri həmişə udduğunu görüb sevinclə qəhqəhə çəkirdi. Sanki Herstvudun köməyi onu məğlubedilməz etmişdi.

O isə hərdənbir Kerriyə baxırdı. Bu zaman onun gözlərində yumşaq bir işıq alovlanırdı. Bu gözlərdə səmimi və əsl yoldaşlıq münasibətindən başqa heç bir şey yox idi. O, gözlərinin hiyləgər parıltısını dərinlərdə gizlədirdi. Onun baxışlarında məsum heyrdən başqa bir şey görünmürdü. Kerri ancaq onun cəmiyyətinin Herstvuda böyük ləzzət verdiyini güman edə bilirdi. O, hiss edirdi ki, Herstvud onun haqqında yaxşı fikirdədir.

Herstvud:

– Belə bir oyunu mukafatsız qoymaq ədalətsizlikdir, – dedi və bu sözlərlə o, əlini jiletinin xırda pullar olan balaca cibinə atıb əlavə etdi:

– Gəlin on sentdən oynayaq.

– Yaxşı, – deyə Drue razılıq verdi və əlini cibinə saldı. Lakin Herstvud onu qabaqladı. Onun əlində bir yığın təzə on sentlik var idi.

– Buyurun, – deyə o, oynayanların hər birinə bir qədər pul verdi.

Kerri təbəssümlə:

– İndi qumar başlanacaq! – dedi, – bu heç yaxşı deyil.

– Yox, burada heç bir pis şey yoxdur, – deyə Drue etiraz etdi. – Bu sadəcə əyləncədir. Əgər sən heç vaxt böyük məbləğə oynama-san, bir baş cənnətə gedərsən.

Herstvud Kerriyə müraciət edərək nəvazişlə:

– Pulların necə olacağını bilmədən öyüd verməyə dəyməz, – dedi.

Drue gülümsədi.

Herstvud davam etdi:

– Əgər pullar sizin ərinizə çatsa, o, sizə oyunun pis, yaxud yaxşı olduğunu söylər.

Drue ucadan qəhqəhə çəkdi.

Herstvudun səsi çox cazibəli idi. Onun hazır cavablığı isə o qədər sadə idi ki, Kerri gülməkdən özünü saxlaya bilmirdi.

– Siz nə vaxt yola düşürsünüz? – deyə Herstvud dostundan soruşdu.

– Çərşənbə günü, – deyə Drue cavab verdi.

Herstvud Kerriyə baxaraq dedi:

– Yəqin ki, ərinizin həmişə səyahətdə olması sizə ağır tamam olur.

Drue:

– Bu dəfə biz bir yerdə səfərə gedəcəyik, – dedi.

Herstvud dedi:

– Səfərə qədər mütləq siz mənimlə teatra getməlisiniz.

– Çox yaxşı, – deyə Drue razılaşdı. – Sən necə bilirsen, Kerri?

– Mən məmnuniyyətlə gedərəm.

Herstvud Kerrinin udması üçün əlindən gələn hər şeyi etdi. O, Kerrinin müvəffəqiyyətilə şadlanır, onun udduğunu hesablayırdı, nəhayət pulları toplayıb onun ovcuna qoyurdu.

Oyun qurtarandan sonra Kerri süfrəni hazırladı. Herstvudun gətirdiyi şerabla yüngül bir qəlyanaltı gətirdi. Herstvud çox oturmadı.

– Yadınızda saxlayın ki, – deyə o, əvvəl Kerriyə müraciət etdi, sonra nəzərlərini Drueyə çevirdi, – səkkizin yarısı üçün hazır olmalısınız. Mən sizi aparmaq üçün gələcəyəm.

Drue və Kerri qonağı küçə qapısına qədər ötürdülər. Küçədə onu gözləyən kebin qırmızı fənəri xəlif işıq verirdi.

– Qulaq asın, siz gedən zaman arvadınız tək qaldıqda, – deyə Herstvud yaxşı dairələrdən olan adamlara məxsus bir ahənglə Drueyə müraciət etdi, – darıxmaması üçün onu əyləndirməyə mənə icazə verin.

Onun hörmətindən çox xoşal olmuş Drue:

– Əlbəttə, əlbəttə, – dedi.

– Siz çox mərhəmətlisiniz! – deyə Kerri öz tərəfindən əlavə etdi.

– Heç vaxt. Sizin əriniz mənim yerimə olsaydı şübhəsiz o da bu cür edərdi.

O gülümseyərək pilləkənləri düşməyə başladı.

Qonaq Kerriyə çox güclü bir təsir bağışlamışdı. O, heç vaxt bu qədər sevimli adama rast gəlməmişdi.

Drueyə gəldikdə o, çox razı idi.

Onlar öz səliqəli qonaq otaqlarına girdikləri vaxt Drue dedi:

– Çox sevimli adamdır. Bundan əlavə yaxşı da dostdur.

– Görünür, – deyə Kerri razılaşdı.

ALDADICI SƏS. HİSSİN MÜHAFİZƏSİ ALTINDA

Kerri həyat ilə, daha doğrusu onun xarici formaları ilə sürətlə tanış olurdu. Hər nə görürdüsə özüne dərhal belə bir sual verirdi: “Bu şey ona yaraşarmı?” Məlumdur ki, bu tərzdə düşünmək nə müdriklik, nə də hissin incəliyi ilə izah olunur. Lakin Kerri üçün gözəl paltar həmişə olduqca inandırıcı idi, – belə paltar riyakar kimi yumşaqılıqla və yaltaqcasına öz xeyrinə danışdı. Gözəl paltara malik olmaq arzusu hər hansı bir paltarın yalvarışını məmnuniyyətlə dinləməyə Kerrini məcbur edirdi. Cansız deyilən şeyin səsi! Qiymətli daşların gözəl danışdığını bizim dilimizə çevirməyi kim bacara bilər?

Onun Partridən aldığı qurjuva yaxalıq ona: “Mənim əzizim, – deyirdi, – gör mən sənə necə yaraşırım! Heç bir vəchlə sən məni rədd etmə!”

Yeni çəkmələrin yumşaq derisi deyirdi: “Ah, nə gözəl ayaqlardır. Mən onları necə qəşəng bürüyürəm. Mən bu ayaqlarda olmasam, çox heyif!”

Bu şeylər Kerrinin əlinə keçən kimi və ya bunları əyninə geyən kimi onun fikrinə gəlirdi ki, bu şeylərdən imtina etmək lazımdır... Yeni şeylərin ona nə kimi qiymətə başa gəldiyi fikri Kerriyə çox əzab verirdi. Lakin o, şübhələri bütün qüvvəsilə bir tərəfə atmağa çalışırdı, çünki bu şeylərdən əl çəke bilmirdi.

Vicdan səsi isə nahaq yerə ona yalvarırdı: “Köhnə paltarlarımı, tapdanmış başmaqlarını gey!”

Ola bilsin, Kerri özünün aclıq qarşısındakı qorxusuna qalib gəlib, köhnəyə qayıda bilərdi. Vicdanın təzyiqi altında o, əməyin əzabı, həyatın acınacaqlığı, məhrumiyyətləri haqqında təkrar səsə qulaq asa bilərdi. Lakin öz xarici görünüşünü pozmaq? Cır-cındır geymək? Yenidən acınacaqlı şəkə düşmək? Heç vaxt!

Drue Kerrinin hərəkətlərinin, mühakiməsinin doğru olduğu fikrini hər vasitə ilə möhkəmləndirir, beləliklə, hər növ cəzbedici şeylərə olan müqavimət iqtidarını zəiflədirdi. Buna müvəffəq olmaq heç də çətin deyildir. Xüsusən fikrimiz arzumuzla düz gəldiyi zaman Drue özünə məxsus mehribanlıqla Kerrinin qəşəng olduğunu yorulmadan təkrar edir və ona məftun nəzərlərlə baxırdı. Kerri isə bütün

bunları bir həqiqət kimi qəbul edirdi. O, hələ naz satmaq sənətində təcrübəli deyildi, ancaq bu dərsi sürətlə mənimsəyirdi. Druedə özü kimi adamlara məxsus bir adət vardı: o, küçədə zərif və yaxşı geyinmiş qadınları nəzərdən keçirir və onlar barəsində fikir yürüdürdü. Onda gözəl geyimə qarşı əsl qadın ehtirası var idi. Bunun sayəsində o, qadınların ağullarından olmasa da geyimlərindən yaxşı baş çıxarırdı. Drue bəzəkli qadınların nə cür yeridiklərinə, ayaqlarını nə cür qoyduqlarına, başlarını nə cür tutduqlarına, sağrılarını nə cür yırğaladıqlarına diqqətlə nəzər salardı. Qadınların yüngül elastik hərəkəti əyyaşın bir stəkan şərab fikrindən coşması kimi onu coşdurardı. O, qadınlarda özlərinin ən çox sevdikləri və qiymətləndirdikləri zərifliyi fəvqəladə qiymətləndirir və severdi. Zəriflik mehrabı qarşısında o, qadınlarla birlikdə hərarətli etiqad sahibi kimi diz çökərdi.

Birlikdə gəzməyə çıxdıqları ilk gündə o, Kerridən soruşdu:

– Bu saat ötüb gedən qadına fikir verdinmi? Onun nə gözəl yerişi vardır!

Kerri yerişi Druenin tərifini qazanmış olan qadına diqqətlə baxdı və:

– Düzdür, sən haqlısan, – dedi.

Onun ağlına gəldi ki, ola bilsin, onun özündə məhz bu cəhət çatışmır. Onda sövq-təbii olaraq özünü belə qadınlara oxşatmaq arzusu doğdu. Şübhəsiz, o da belə yerişə bilirdi!

Kerri ağlıda olan qadınlar başqalarının onların diqqətini daim cəlb etdikləri, daim heyran qaldıqları şeyləri görəndə bundan məntiqi nəticə çıxarır və sonra onu həyata keçirirlər. Drue o qədər fərasətli deyildi ki, öz müşahidəsinin yersiz olduğunu anlasın. O, başa düşmürdü ki, Kerriyə ondan guya yaxşı olan başqa qadınlara deyil, öz-özü ilə rəqabət fikrini aşılamaq qat-qat yaxşıdır. Daha artıq yetkin və daha artıq təcrübəli olan qadınla o, belə rəftar etməzdi. Kerrini isə o, hələ uşaq hesab edirdi. Kerridən az ağıllı olan Drue təbii ki, onu incitdiyini başa düşə bilməzdi. O, Kerriyə yaralar vurmaqla onu tərbiyə etməkdə davam edirdi. Bu isə öz şagirdinə və qurbanına məftuniyyəti durmadan artan bir adam tərəfindən ağılsızlıq idi.

Kerri onun göstəriş və nəsihətlərini sözsüz dinləyirdi. O, Drueyə məhz nəyin xoş gəldiyini görür və onun zəifliyini tutqun surətdə anılayırdı. Kişi başqa qadınlardan vəcdə gəldiyini açıq-aşkar büruzə verdikdə özünü qadının gözündən salır. Qadının gözündə ancaq bir

şey yüksək tərifə layiqdir: bu da qadının özüdür. Çoxlu qadınlar yanında müvəffəqiyyət qazanmaq üçün özünü ayrı-ayrılıqda hər qadına tamamilə həsr etməlisən.

Kerri öz evində də bu sahədən az məlumat almırdı. Onunla bir binada “Standart” teatrının direktoru Frenk Heyl adlı birisi öz qadını ilə yaşayırdı. M-s Heyl 35 yaşlı, incə, qara saçlı bir qadın idi. O və onun kişisi müasir Amerikada ən çox olan, heç bir şeyləri olmadığı halda güzəranları yaxşı keçən adamlar silkinə mənsub idi. M-r Heyl həftədə qırx beş dollar alırdı. Onun mələhətli arvadı yaşını gizlədir, təsərrüfatla və uşaqların tərbiyəsi ilə məşğul olmaq istəmirdi. Drue ilə Kerri kimi onlar da mebellə təchiz olunmuş üç otaq tutmuşdular. Ancaq onlar bir mərtəbə yuxarıda yaşayırdılar.

Kerri tezliklə m-s Heyl ilə tanış oldu və onunla bir yerdə şəhəri gəzməyə başladı. Bu qadın uzun müddət Kerrinin yeganə tanış olaraq qaldı; dostunun laqırtısı Kerri üçün dünyanı görməkdən ötrü prizma rolunu oynayır. M-s Heylin passiv ağlında yerləşmiş hər növ bayağılıq, pul qarşısında sitayiş, əxlaq haqqında çeynənmiş təsəvvürlər Kerriyə, əlbəttə, öz təsirini göstərdi və bir müddət onun görüşlərində dəhşətli dolaşlıqlıq əmələ gətirdi.

Digər tərəfdən Kerri öz hiss və instinktlərinin yardımı ilə görüşlərində bir növ təshihlər edirdi. Onun nə isə daha yaxşı bir şeyə daim meyil etməsini inkar etmək olmazdı. Qəlbimizə yol açan təəsürat ona düzgün yol göstərirdi.

Ümumi dəhlizə çıxan otaqlarda bir gənc qız anası ilə yaşayırdı. Onlar İndiana ştatının İvensvil şəhərindən gəlmişdilər. Bu, iri dəmir yolları şirkətinin xəzinədarının ailəsi idi. Qız Çikaqoya musiqi təhsilini təkmilləşdirmək üçün gəlmişdi, anası isə qızının darıxmaması üçün onu müşayiət etmişdi.

Kerri onlarla tanış olmamışdı, lakin qız evə gəlib gedərkən onu tez-tez görürdü. Kerri onu bir neçə dəfə royal dalında görmüş və onun çalmağını dəfələrlə eşitmişdi. Qız yaxşı geyinirdi və royalda çaldığı zaman ağ barmaqlarında üzükler parlayırdı.

Musiqinin Kerri üzərində böyük hakimiyyəti var idi. Royalın dillərinə vurarkən yaxından arfanın telləri titrədiyi kimi bəzi melodiyalar da gənc qadının əsəblərini o cür titrədirdi. Kerridə incə qavrayış qabiliyyəti vardı və bəzi akkordlar onda dumanlı fikirlər əmələ gətirir, onun məhrum olduğu bir çox şeylər haqqında onda kədər

oyadırdı. Həmin bu fikirlər onu indi sahib olduğu şeylərdən möhkəm tutmağa məcbur edirdi. Pianoçu qız bir kiçik musiqi əsərini xüsusən təsirli və incə ifa edirdi. Kerri bu melodiyanı eşidərkən toran çökəlmiş, lakin qaranlıq hələ çökməmişdi. Bu zaman işsiz-gücsüz adamlar, həyatda özünə yer tutmayanlar üçün ətrafda hər şey kədərli bir görkəm alır. Adam fikrən uzaq səyahətlərə atılır və oradan puça çıxmış, sönmüş və həmişəlik uçub getmiş sevinclərin qırıqları ilə qayıdır. Kerri pəncərənin qabağında oturaraq küçəyə baxırdı. Drue hələ səhər saat onda getmişdi. O, öz boş vaxtını əvvəl gözmək, sonra Druenin qoyub getdiyi romanı oxumaqla doldurmaq istədi. Lakin kitab ona o qədər ləzzət vermədi. Vaxtını bir təhər keçirmək üçün o, axşam paltarını geydi, sonra yenə pəncərənin önündə oturub rəngarəng və dolğun həyat axtaran adamlara müəyyən şəraitdə üz verən kədər və narahatlıqla parka baxmağa başladı. Bu cür oturub öz yeni vəziyyəti üzərində düşünərkən aşağıdan, qonaq otağından birdən-birə royalın sosi eşidildi. Bu səs onun fikirlərinə yeni rəng verərək onları qarışdırdı. Kerri qısa həyatının ən yaxşı və ən kədərli günlərini xatırlatdı. Bir anlığa onu peşmançılıq bürüdü.

Drue onu elə bu halda gördü. Onun gəlməsilə otağa sanki tamamilə başqa hava doldu. Toran artıq qatılaşmışdı, lakin Kerri işıq yandırmırdı. Buxarının odu da demək olar ki, sönmək üzrə idi.

– Haradasan, Ked? – deyə Drue onu, özünün verdiyi nəvazişli adla səslədi.

– Buradayam, – deyə Kerri cavab verdi.

Kerrinin səsində bir kədər vardı, lakin Drue bunu duymağa qabil deyildi. Onda elə həssaslıq yox idi ki, qadına nəzakətlə yanaşmaq və təsəlli vermək lazım gəldiyini öyrənsin. O, kibrit çəkib qazı yandırdı.

– Sən ağlamısan, nədir? – deyə o səsləndi.

Doğrudan da Kerrinin gözlərindən ixtiyarsız axan yaş hələ quramamışdı.

– Nə üçün ağlayırsan? – deyə Drue təəccüb etdi. – Ağlama, Kerri!

O, öz aləmində elə zənn edirdi ki, Kerrinin kədərlənməsinə və ağlamasına səbəb onun evdə olmamasıdır. O, Kerrinin əlindən tutaraq:

– Yetər, yetər, Ked! – deyə davam etdi. – Hər şey düzəldər. Musiqini eşidirsənmi? Gəl oynayaq.

Bu dəqiqələrdə o, Kerriyə göstərdi ki, onda dərindən şerik axtarmaq əbəsdir. Onun çatmayan cəhətlərini, onların arasındakı fərqi məhz nədən ibarət olduğunu müəyyən etmək Kerri üçün çətin idi, lakin hər halda, o, Druenin çatmayan cəhətlərini və bu fərqi hiss edirdi. Drue burada ilk böyük səhvə yol verdi.

Gənc musiqiçi qız axşamlar öz anası ilə birlikdə onların yanından keçərkən Druenin onun barəsində dəfələrlə söylədiyi təriflər Kerrini öz qiymətini bilən qadınların ədalətinə xüsusi diqqət verməyə məcbur edirdi. Kerri güzgünün qabağında duraraq dəmir yol xəzinədarının qızı kimi dodaqlarını azacıq büzür, gah da zərif hərəkətlə başını arxaya atırdı, o, indi yüngül və etinasız bir hərəkətlə yubkasını yığışdırırdı – məgər Drue onun nəzərlərini gənc musiqiçinin, həmçinin çoxlu başqa qadınların bu işi nə qədər mahirənə etdiklərinə cəlb etməmişdimi? Kerri isə təbiətən hər şeyi tez qavrayandı. Şöhrətpərəstlikdən məhrum olmayan hər bir göyçək qadının tez, ya gec əldə etdiyi bütün xırda cəhətləri o da mənimləməyə başlamışdı. Sözlün qıtası onun incəlik haqqındakı təsəvvürləri genişlənməmiş və buna müvafiq olaraq xarici görünüşü də dəyişmişdi. Kerri zövqü xeyli inkişaf etmiş bir qadın olmuşdu.

Bütün bunlar Drueden gizli qalmırdı. O, Kerrinin saçlarındakı yeni lenti də, bir dəfə səhər saçlarını yeni tərzdə yığışdırıldığını da görmüşdü.

O demişdi:

– Saçını bu cür düzəltmək sənə necə də yaraşır, Ked!

Kerri sevinirdi.

– Doğrudanmı?

Onun bu sözləri Kerrini elə o gün başqa müvəffəqiyyətlərini də yoxlamağa məcbur etdi.

Kerri yeriyərkən artıq ağır addımlar atmır və bununla yenə də xəzinədar qızının gözəl yerişini təqlid edirdi. Musiqiçi qonşusunun Kerriyə necə böyük təsiri olduğunu demək çətinidir, lakin Kerri ondan çox şey öyrənmişdi. Herstvud ilk dəfə dostunun yanına gələrkən Druenin qatarda söhbət etdiyi Kerridən çox fərqli olan bir gənc qadın gördü. Onun geyimindən əvvəlki nöqsanlar çoxdan itib getmişdi. Onun hərəkətləri haqqında bunu demək olardı. O, gözəl idi, incə idi, özünə inamsızlıqdan doğmuş təbii cəsarətsizliyi onu nə qədər xoş göstərirdi. Onun iri gözlərində nə isə bir uşaq sadələşməsi var idi. Başdan ayağa kimi saxta olan Herstvudu əsir edən də bu idi.

Sönüb getməkdə olanın gəncliyə və təzəliyə əbədi meyili! Herstvud bütün tərəvətli, xarab olmamış və təzə olan hər şeyi qiymətləndirmək qabiliyyətini mühafizə etmişdi. O, bunu indi yeni bir qüvvətlə dərk etdi. O, bu sevimli qıza baxır və ondan gəncliyin zərif dalğalarla ətrafa yayıldığını hiss edirdi. Onun kübar adamlara məxsus skeptizmi Kerrinin böyük aydın gözlərində heç bir şey, uydurmaya azacıq oxşayışı olan bir şey belə tapa bilmədi. O hətta onun yüngül şöhrətpərəstliyini duymuş olsaydı, bunu bəyənər və bu, ona nədənsə xoş görünərdi.

Öz ekipajında evinə gedərkən Herstvuda aydın oldu ki, Kerri Drueyə nisbətən daha zərifdir.

Ekipaj iki cərgə ilə qaçısan qaz fənərlərinin arası ilə hərəkət edirdi. Herstvud əlcəkli əllərini dizləri üstünə qoyaraq oturmuşdu. O hələ də qarşısında işıqlı otağı və Kerrinin simasını görürdü. O, bu zərif gənc qadının gözəlliyi haqqında düşünməkdən əl çəkirdi.

“Ona gül göndərmək lazımdır, – deyə o qət etdi. Druenin acı-ğma gəlməz”.

O, Kerrinin onun xoşuna gəldiyini bir dəqiqə belə özündə gizlətmirdi. Druenin birincilik hüququ haqqında isə Herstvud heç fikirləşmirdi də. Qeyri-müəyyən tutqun fikirlər hələlik onun başında havadakı yüngül hörümçək teli kimi dolayırdı. O, güman edirdi ki, bu tellər gec-tez harada isə toplaşacaq və müəyyən bir dəqiqə dairə şəklində alacaqdır. Əlbəttə, o, bunun hara aparıb çıxaracağını bilmir və qabaqcadan görməyi bacarmırdı.

Əvvəlki kimi bütün ölkəni gəzən Drue bir neçə həftə sonra Omaxa ştatından Çikaqoya qayıtdığı zaman köhnə tanışlarından olan çox şıq geyinən bir qadınla rastlaşdı. Bu görüş onun gəlməyindən xəbəri olmayan Kerrini qəfildən gəlməklə sevindirmək üçün təcili surətdə Oqden-skverə getmək haqqındakı ilk qərarını dəyişdirməyə məcbur etdi.

Onu görə biləcəklərindən heç də narahat olmayaraq o, bu tanış qadına təklif etdi:

– Gəlin birlikdə nahar edək!

– Məmnuniyyətlə – deyə qadın razılıq verdi. Onlar ürək-dən danışmaq və keçən günləri xatırlamaq üçün yaxşı restoranların birinə girdilər. Onlar saat beşdə görüşmüşdülər, nahar isə ancaq səkkizin yarısında qurtardı.

Drue qadına məzəli bir hadisə haqqında danışır və gülməyə hazırlaşırdı ki, birdən gözləri Herstvudun nəzərləri ilə qarşılaşdı. Bir neçə dostunun müşayiəti ilə restorana daxil olan Herstvud gənc kommi-voyajeri Kerri ilə deyil, başqa bir qadınla gördükdə müvafiq nəticələr çıxardı.

“Ah, avara, – deyə o düşündü və ürəkdən Kerriyə yanaraq əlavə etdi: – O yazıq qızı nəhaq yerə belə incidir”.

Drue Herstvudun ona baxdığını hiss edərkən onun fikirləri dəli bir sürətlə bir-birini təqib etməyə başladı. Lakin Drue Herstvudun özünü görməməzliyə vurduğu hiss etməyincə onda heç bir pis fikir oyanmamışdı. Burada birdən Drue Herstvudun nə barədə düşündüyünü anladı. O da Kerri haqqında, onunla son görüşü haqqında düşündürdü. Lənət şeytana! Bu məsələni bir növ Herstvuda izah etmək lazımdır. Məgər köhnə dost qadınla təsadüfi olaraq keçirilən saata bir ələ mənə vermək olarmı?

Həyatında ilk dəfə idi ki, Drueni ciddi fikir götürmüşdü. O, əxlaq məsələsində çətinliyə rast gəlmişdi və bunun nə ilə qurtaracağını görməyə qadir deyildi. Herstvud ona güləcək və onu yelbeyin adlandıracaqdı. Nə olsun ki, o özü də Herstvudla birlikdə gülər! Kerri heç nə bilməyəcəkdir. Həmçinin onunla stol arxasında oturan tanış qadın da heç bir şey bilməyəcəkdir. Lakin Drue nə qədər özünə toxtaqlıq verməyə çalışırdısa, onu bürüyən pis duyğunu rədd edə bilmirdi. O, özünü günahkar hesab etməsə də iş nə isə başqa cür idi. Drue yeməyi qurtarmağa tələsdi, tanış qadını ekipaja oturtdu və evə yollandı.

“Nədənsə o, mənə öz yeni romanı haqqında danışmayıb – deyə Herstvud fikirləşirdi. – O, ələ bilir ki, mən o birisini sevdiyinə inanıram”.

Drue də öz tərəfindən:

– Lap bu yaxınlarda onu Kerri ilə tanış etdikdən sonra mənim başqasının arxasınca sürünməyim haqqında düşünməyə onun heç bir əsası yoxdur – deyə düşünürdü.

Bir neçə vaxtdan sonra Drue Herstvudun şəfəqlər saçan barına getdi, çünki adət etdiyi zövqlərdən özünü məhrum etməyə onun qüvvəsi çatmırdı. Herstvud onu zarafatla qarşıladı:

– Mən sizi gördüm ha!

Bu sözləri deyərək Herstvud ata oğlu ilə danışmış kimi, nəsi-hətamiz surətdə barmağını qaldırdı.

– Əşi, o köhnə dostumdur. Vağzaldan gələrkən yolda təsadüfi olaraq rastlaşdım! – deyə Drue izah etməyə tələsdə. – Vaxtilə o, pis deyildi.

– İndi belə bir az xoşuna gəlir, deyilmi? – deyərək Herstvud öz sözlərinə, əlbəttə, zarafatya bir şəkil verməyə cəhd etdi.

– Yox, – deyə Drue cavab verdi. – Eləcə mən ondan heç vəchlə sürüşə bilmədim.

– Çıkaqoda çoxmu qalacaqsınız? – deyə Herstvud soruşdu.

– Ancaq bir neçə gün.

Herstvud:

– Siz mütləq öz qızınızı da götürüb mənimlə bir yerdə nahar etməlisiniz, – dedi. – Mənə belə gəlir ki, siz onu qapalı saxlayırsınız. Mən Co Ceffersona loja götürərəm.

– Yox, mən heç də onu gizlətmək fikrində deyiləm, – deyə kom-mivoyajer cavab verdi. – Biz məmnuniyyətlə gələrik.

Herstvud son dərəcə məmnun idi. O, bir dəqiqə belə inanmaq istəmirdi ki, Drue Kerrini azacıq da olsa sevir. O, kommivoyajərə qibtə edirdi. Amma indi yaxşı geyinmiş, ona xoş gələn, şənüzlü gəncə nəzər salarkən gözlərində qısqanclıq atəşi parladı. O, kişilik cazibəsi və ağıllıq nöqtəyi-nəzərilə Drueni fikrən tənqid etməyə başladı. İndi onun nöqsanlarını görməyə başlamışdı. O, Drue haqqında yaxşı fikirdə olsa belə bir aşna kimi ona bəzi sayğısızlıqla baxırdı. Onu aldatmaq çətin deyildi. Herstvud buna əmin idi. Hər şeyin alt-üst olması üçün çərşənbə günü olan o balaca hadisəni Kerriyə xəbər vermək kifayət idi! Laqqırtı vura-vura Herstvud bu məsələ haqqında düşünməkdə davam edirdi. Drue isə dostunun şən gülüşlərindən və şad əhvalından başqa bir şey görmürdü... Herstvud kimi bir adamı anlamaq onun qüvvəsi daxilində deyildi. Herstvud ayaq üstə durub onu çalağan kimi süzdüyü halda, Drue onun dəvətini təbəssümlə qəbul etdi.

Bu dolaşlıq komediyanın qəhrəmanı isə bu dəqiqə onların heç biri haqqında düşünmürdü. Kerri düşdüyü şəraitdən baş açmaq üçün öz fikir və hisslərini qaydaya salır, Drue yaxud Herstvudun xətrinə əzab çəkməyə əsla hazırlaşmırdı.

Bir dəfə axşam Kerri güzgü qarşısında durub özünə zinət ver-di-yi zaman Drue gəlib çıxdı. O gözlənilmədən daxil olaraq:

– Aha! – deyə zarafatla başladı. – Mən belə fikrə gəlirəm ki, sən naz satmağa başlayırsan.

– Heç vaxt, – deyə Kerri təbəssümlə cavab verdi.

– Hər halda sən çox qəşəngsən, – deyə Drue onun belini qucaq-layaraq davam etdi. – Göy paltarını gey, teatra gedək!

– Ax, heyf! – deyə Kerri səsləndi. – Missis Heylə söz vermiş-dim ki, onunla sərgiyə gedim.

Kerri üzr istəyirmiş kimi danışdı.

– Eləmi? – deyə Drue fikri dağınıq halda, sanki nəyi isə düşünə-rək mızıldadı. – Şəxsən mənə sərgi maraqlandırır.

– Doğrusu, bilmirəm nə edim, – deyə Kerri cavab verdi.

Kerri bir qədər pərt olmuşdu. Lakin Druenin könlü xoş olmaq üçün öz vədini pozmaq fikrində deyildi. Bu anda qapı döyüldü. Qul-luqçu daxil olaraq Drueyə bağlı bir zərf verdi.

– Gətirən adam size deməyi xahiş etdi ki, ona cavab gözləmək əmri verilmişdir.

Drue o saat dostunun xəttini tanıyaraq:

– Herstvuddandır! – deyə səsləndi.

O zərfi açıb oxumağa başladı. Məktubda yazılmışdı: “Siz bu gün mütləq mənimlə bərabər teatra getməlisiniz. Co Cefferson oynayır, bu dəfə şərtləşdiyimiz kimi mən sizi dəvət edirəm. Rədd cavabı qəbul olunmur”.

– Sən buna nə deyirsən? – deyə heç bir başqa fikri olmadan Drue soruşdu.

Kerrinin dilindən razılıq sözü qopmağa hazır idi. Lakin o təm-kinlə:

– Özün bilərsən, Çarli, – deyə cavab verdi.

Drue dedi:

– Hərgah sən m-s Heylin dəvətindən boyun qaçıрмаğı bacar-san, mən bizim getməyimizi lazım bilərdim.

– Bu düzələn işdir, – deyə Kerri fikirləşmədən bu məsələni həll etdi.

Drue cavab yazmaq üçün bir vərəq kağız götürdü. Kerri isə dər-hal geyinməyə getdi. Onun özünə də aydın deyildi ki, o nə üçün Herstvudun dəvətini üstün tutur.

Kerri əlində hansı paltarsa geri qayıdaraq:

– Necə bilirsən, mən saçımı dünənki kimi düzəldimmi? – deyə soruşdu.

– Əlbəttə! – deyə Drue dilləndi.

Onun acığı tutmadığı üçün Kerri rahatca nəfəs aldı. O heç də elə hesab etmirdi ki, Herstvud ona xoş gəldiyi üçün onun dəvətini qəbul edir. Sadəcə olaraq onunla və Drue ilə birlikdə axşamı keçirmək bu gün ona edilən hər növ təkliflərin ən yaxşısı idi.

Kerri bu gün xüsusi diqqətlə bəzəndi və m-s Heyldən üzr istədikdən sonra onlar evdən çıxdılar.

Kerri və Drue teatrın vestibülündə görünərkən Herstvud:

– Paho! – deyə səsləndi. – Camaat bu gün nə yaman gözəlləşib!

Kerri onun həyəcanlı nəzərlərini öz üzərində hiss edərək diksindi.

Herstvud:

– Gedək! – dedi və yol göstərmək üçün qabağa düşdü.

Teatr qadın bəzəklərilə parlıdaydı. Camaatın əksəri son moda ilə geyinmişdi.

Onlar lojada oturduqdan sonra Herstvud azacıq Kerriyə tərəf əylənərək:

– Siz heç Cefforsonu görmüsünüzmü? – deyə soruşdu.

– Xeyr, heç görməmişəm – deyə Kerri cavab verdi.

– Oh, onun tayı-bərabəri yoxdur!

Herstvud öz dairəsinə mənsub adamların çeynənmiş cümlələrini təkrar etməklə aktyorların ünvanına mədhiyyələr yağdırmağa başladı. O, Drueni proqram almaq üçün göndərdi və yenidən Kerriyə Cefferson haqqında danışdı. Gənc kommivoyajer əhatəsindəki şeylərdən – lojaların zəngin bəzəyindən, dostunun şıq görkəmindən son dərəcə məmnun və heyran idi. Kerri isə gözləri təsadüfi olaraq Herstvudun gözlərinə sataşdığı dəqiqələrdə onun nəzərlərində o qədər məhəbbət görürdü ki, heç kəsə və heç bir zaman özünə qarşı belə bir məhəbbət görməmişdi. Bu dəqiqələrdə o nə olduğunu anlaya bilmirdi, çünki bir an sonra Herstvudun nəzərlərində zahiri bir etinasızlıq, hərəkətlərində isə ancaq iltifat və nəzakət görünürdü.

Drue də söhbətdə iştirak edirdi, lakin Herstvuda nisbətən onun çox dayaz olduğu aşkara çıxırdı. Bar müdiri həm onu və həm də Kerriyi əyləndirirdi. İndi Kerri aydın başa düşürdü ki, Herstvud Drue-dən yüksəkdir. O hiss edirdi ki, Herstvud özünü olduqca sadə tutsa da ağıllıdır. Üçüncü pərdənin axırına qədər o tamamilə bu fikrə gəldi ki, Drue ancaq xoş təbiətli bir gəncdir, başqa cəhətlərdən onda çox şey çatışmır. Drue bu təhlükəli müqayisədə hər dəqiqə onun gözlərində qiymətini itirirdi. Tamaşanın axırında Kerri:

– Mən böyük zövq aldım, – dedi.

– Mən də! – deyə Kerrinin qəlbində gedən döyüşdə öz mövqeyinə şiddətli zərbə endiyini başa düşməyən Drue onun sözünə qüvvət verdi. O, öz-özündən və qüdrətindən çox razı halda taxtda oturan və bu zaman düşməni onun ən yaxşı torpağını aldığından heç xəbəri olmayan qədim Çin imperatorunu xatırladı.

Herstvud:

– Siz isə kədərli bir axşamdan yaxamı qurtardınız, – dedi. – Gecəniz xeyirə qalsın!

O, Kerrinin kiçik əlini əlinə aldı və hər ikisindən sanki elektrik cərəyanı keçdi.

Konka vaqonunda Drue Kerri ilə danışmaq istərkən Kerri oturaçağın arxasına söykənərək:

– Elə yorulmuşam ki, – dedi.

– Elə isə sən otur, mən papiros çəkməyə gedim.

O qalxdı, laqeyd halda oyunu olduğu vəziyyətdə buraxaraq vaqonun meydançasına çıxdı.

XII FƏSİL

MALİKƏNƏLƏRİN PARLAQ İŞIQLARI. ALDADANIN YALVARIŞI

Ərinin ona yaxşı məlum olan meyilləri m-s Herstvudu ehtiyatlı olmağa məcbur etməli idisə də, lakin o, ərinin əxlaq cəhətdə möhkəm olmadığı haqqında azacıq belə təsəvvürə malik deyildi. Bu qadın özündən çıxarılmış olarsa, onun nələr edə biləcəyini qabaqcadan bilmək çətin idi. Herstvud özü belə bu və ya başqa vəziyyətdə arvadının necə hərəkət edə biləcəyini qabaqcadan deyə bilməzdi. O, heç zaman arvadının özündən çıxmasını görməmişdi. M-s Herstvud özünün hiddətlənməsinə yol verən qadınlardan deyildi. Hər şeydən əvvəl adamlara çox az inanır və yaxşı bilirdi ki, heç kəs qüsursuz deyildir. Sonra o olduqca hesabını bilən adam idi. O, mənasız səsküylə salmaqla hər şeyi ən kiçik təfərrüatına qədər öyrənməkdən özünü heç bir vaxt məhrum etməzdi. O bütün qəzəbinin dərhal meydana çıxmasına heç vaxt yol verməzdi. O, öz intiqam arzusunu dəf etmək üçün nəhayət tam silahlanana qədər gözlər, fikirləşər, bütün təfərrüatı diqqətlə, hərtərəfli öyrənər, onları bir-birinin ardınca top-

lamağa başlardı. Eyni zamanda düşməne yara vurmaq üçün – ciddi və ya yüngül yara, fərqi yoxdur – fürsət ələ düşərsə ləngiməzd, həm də ələ edərdi ki, intiqam obyektini bəlanın haradan gəldiyini bilməzd.

Sözün qıssası, o, soyuq və özünü sevən bir qadın idi. Onun başında heç vaxt ifadəsini tapmayan bir çox fikirlər vardı ki, m-s Herstvud bunları ötürü nəzərlərlə belə bürüzə verməzd.

Herstvud öz arvadının təbiətində çoxlu şeylər duyurdu, lakin hələ heç bir şey onun bu duyğularını təsdiq etmirdi. Onlar dinc yaşayırdılar və Herstvud hətta öz ailə həyatından qismən razı idi. O heç də öz arvadından ehtiyat etmir və bunun üçün heç bir əsas da yox idi. M-s Herstvud öz əri ilə hələ bir qədər də fəxr edirdi, çünki hələ də o, evvəllər olduğu kimi cəmiyyətdə öz ailəsinin möhkəm olması haqqındakı fikri saxlamaq istəyirdi. Hər halda gizlində o, çox razı idi ki, ərinin əmlakının çox hissəsi onun adına yazılmışdır. O, Herstvudu bu ehtiyat tədbirini qəbul etməyə çoxdan, ailə həyatı onun üçün indikindən artıq cazibə qüvvəsinə malik olduğu vaxt razı etmişdi. M-s Herstvudun öz ailə həyatında bir zaman dəyişiklik olacağını ehtimal etməsi üçün azacıq da olsa bir səbəb yox idi. Buna baxmayaraq, bəzən hadisələri qabaqlayan kölgələr m-s Herstvudu ərinin varının əslində onun əlində olmasına sevindirirdi. Bunun üçün də heç nədən ehtiyat etmədən həmişə inad göstərməyə onun imkanı var idi. Herstvud isə özünü çox ehtiyatlı saxlayırdı, çünki arvadı ondan narazı olarsa onun necə hərəkət edəceyini bilmirdi.

O axşam Herstvud, Kerri və Drue Mak-Viker teatrının lojasında oturduqları zaman m-r Herstvudun oğlu Çikaqoda böyük parça mallar firması sahibinin şeriki m-r Karmayklın qızı ilə parterin altıncı sırasında oturmuşdu. Herstvud adətə üzrə lojanın dərinliyində oturduğundan oğlunu görmürdü, onu isə ancaq bir balaca əyildiyi vaxt, o da yalnız birinci altı sıradan görmək olardı. Hərgah onun başqa cür etməyə əsası olmasaydı, o, teatrdə həmişə belə oturardı ki, onun burada olması mümkün olduqca heç kəsə nəzərinə çarpmasın.

Səhər yeməyi zamanı gənc Herstvud atasına dedi:

- Mən dünən axşam səni gördüm.
- Sən dünən Mak-Viker teatrında idinmi? – deyə Herstvud ən laqeyd tərzdə soruşdu.
- Bəli, – deyə Corc cavab verdi.
- Kiminlə gəlmişdin?
- M-s Karmaykl ilə.

M-s Herstvud sinayıcı nəzərlə ərinə baxdı, lakin onun üzünün ifadəsindən heç bir şey başa düşmədi. Herstvud az bir vaxt üçün təsadüfən teatra girə bilərdi.

– Pyes yaxşı idimi? – deyə o soruşdu.

– Gözəl pyesdir – deyə Herstvud cavab verdi. – Ancaq çox köhnədir.

M-s Herstvud zahiri bir etinasızlıqla:

– Kiminlə getmişdin? – deyə soruşdu.

– Çarlz Drue və onun arvadı ilə. Onlar M-r Moyun dostlarıdır. Yolüstü Çikaqoda dayanmışlar.

Herstvudun xüsusi iş şəraiti olduğuna görə belə bir izahat onun arvadında heç bir şübhə oyada bilməzd.

M-s Herstvud ərinin qulluğunun onu bəzən cəmiyyətdə arvadı ilə yox, tək olmağa məcbur etməsilə razılaşırdı. Lakin axır vaxtlarda arvadı onunla bir yere getmək istədikdə o, işdə məşğul olduğunu bir neçə dəfə bəhanə etmişdi. Elə bir hadisə də dünən səhər olmuşdu.

M-s Herstvud sözləri ehtiyatla seçərək dedi:

– Deyəsən axı sən məşğul olacağını söyləmişdin.

– Elə məşğul idim də!.. – deyə əri səsləndi, – lakin çarəm olmadı, getməli oldum, bunun əvəzində gecə saat ikiyə qədər işlədim.

Herstvudun izahatı sonrakı hər növ sorğu-sualı müvəqqəti olaraq dayandırdı. Lakin bu söhbətdən ərlə arvadın ürayında xoşa gəlməyən təsir qaldı. M-s Herstvud ərinə bu və ya qeyri tələbatı vermək üçün bundan pis vaxt tapa bilməzd. Neçə il idi ki, onun əri tədricən ondan soyuyur, onunla bir yerdə olarkən darıxırdı. İndi onun üfünqündə yeni işıq parlayarkən köhnə çıraq sönmüşdü. Onun keçmiş nəzər salmağa azacıq da olsa meyli yox idi və bu keçmiş haqqında hər cür xatirat onu sıxırdı.

Lakin m-s Herstvud heç də güzəştə getmək istəmir. Nikah kontraktı çoxdan cansızıcı bir kağıza çevrilmişdisə də, onu müqəddəs tutmağı tələb edirdi.

– Biz axşam qonaqlığa getməliyik. Mən istəyirəm ki, sən bizimlə Kinslogilə gedəsən və Filipslərlə tanış olasan. Onlar “Tremont” mehmanxanasına düşmüşlər. Biz onları aytəndirmək və onlara şəhəri göstərmək istəyirik.

Filipslərin şöhrətpərəst və avam adamlar kimi çox maraqsız olmalarına baxmayaraq, Herstvud teatr haqqındakı son hadisədən

sonra bu təklifdən boyun qaçıra bilməzdi. O, ürəksiz halda razılıq verdi və evdən çox acıqlı çıxdı.

“Buna son vermək lazımdır, – deyə o qət etdi. – İşim olduğu halda qonaqlıqlarda sürünmək niyyətində deyiləm”.

Bu söhbətdən çox keçməmiş m-s Herstvud yeni bir təklif etdi. Bu dəfə söhbət teatrda gedən bir gündüz tamaşası haqqında idi.

– Əzizim, – deyə Herstvud cavab verdi. – Mənim qətiyyətim boş vaxtım yoxdur. Mən çox məşğulam.

– Amma başqaları ilə teatra getməyə vaxt tapırsan! – deyə m-s Herstvud acıqlı bir ahənglə etiraz etdi.

– Heç vaxt! – deyə Herstvud hirslandı. – Mən iş əlaqələrini poza bilmərəm. Ancaq bu qədər, vəssalam.

M-s Herstvud:

– Çox gözəl! – deyə mirtlandı və dodaqlarını bərk sıxdı.

Ər-arvad arasında qarşılıqlı narazılıq hissi artırdı.

Digər tərəfdən Herstvudun Druenin evində tanış olduğu balaca fabrik işçisinə olan marağı təqribən eyni dərəcədə artmışdı. Kerri isə öz yeni vəziyyətinə alışmış, yeni rəfiqəsinin təsiri altında xeyli dəyişmişdi.

Kerri günəş altında ən yaxşı yer tutmağa cəhd edən adamlar kimi uyğunlaşma qabiliyyətinə malik idi. Daha parlaq həyatın şefəqləri ona təsir etməyə bilməzdi. O, çox bilik qazandığı ilə öyünə bilməzdi, lakin onda artıq arzular oyanmışdı. M-s Heyl ilə zənginlik və mövqe haqqında uzun-uzadı söhbətlər adamların varlılıq dərəcəsini təyin etməyi ona öyrətmışdi.

Yaxşı havada m-s Heyl gözəl çəmənliliklərlə əhatə olunmuş, lakin ona müəssər olmayan yaraşlıqlı evlərin görünüşündən həzz alaraq ekipajda gəzməyi sevardı. Şimal tərəfdə, indi Şimal sahil kənarı adlanan yerdə, çoxlu gözəl evlər tikilmişdi. İndi Miçiqaq gölüne sədd çəkən daş və süni qranit divarlar o vaxt yox idi. Lakin hər iki tərəfindən çiçəklərlə nəzəri oxşayan yaxşı yol salınmışdı və bütün binalar gözəl və yeni idi. Bir dəfə qış qurtarıb baharın ilk gözəl günləri başlayanda, m-s Heyl ekipaj tutdu və Kerrini gəzməyə dəvət etdi. Onlar Linkoln-parkdan keçərək İvenstona yollandılar. Saat dördə geri dönüb beşə yaxın Şimal sahil kənarına çatdılar. İlin bu fəslində günlər hələ nisbətən qısa olur. Axşam kölgələri böyük

şəhəri bürüyərək artıq sıxlaşmaqda idi. Fənərlərin yaygın və şəffaf görünən xəfif işıqları parıldamağa başlayırdı. Havada bədənin və ruhun incəliklə hiss etdiyi bir nəvaziş yayılmışdı. Kerrinin qəlbi bahar axşamının gözəlliyindən rıqqətlənmişdi. Bu məstədici hava onda nə qədər arzular oyadırdı. ... Onun və m-s Heylin qarşısına bu hamar yolda ara-sıra ekipajlar çıxırdı. Onlardan biri dayandı. Nökrə düşərək ekipajın qapısını açdı. Oradan çıxan centlmən görünür, axşam gəzintisindən qayıdırdı. Geniş və yenice yaşılanaqda olan çəmənlərin o tayına lampalar hərərətli işıq verir və otaqdakı zəngin əşyaları işıqlandırır. Bəzən gözəl kreslo və ya stol, yaxud sakit bir bucaq gözə sataşır. Belə lövhələr Kerrini fəvqəladə məşğul və heyran edirdi. Sanki uşaqlıq zamanı yuxularında gördüyü əfsanəvi saraylar və qalalar uzun sıralarla onun qarşısından keçib gedirdi. Qız orada, təmtəraqlı, naxışlı girişlər arxasında, əlvan və naxışlı şüşələri olan, qapılarına süd rəngli şarlardan işıq düşən otaqlarda insanların qayğı nə olduğunu bilmədiyinə, hər bir arzularının yerinə yetdiyinə inanmağa hazır idi. Bəli, orada şübhəsiz ki, xoşbəxtlik hakim idi! Əgər o, bu geniş xiyabanla gedib, bu zəngin, ona bu qədər gözəl görünən baş qapıdan girərək pilləkənləri qalxarsa, oraya zəngin, zərif, əlində qüdrət və hakimiyət olduğu halda daxil olarsa ah, o zaman onun bütün kədəri necə də tez uçub gedər, onun ürəyindəki ağrı bir anda necə də tez yox olardı!.. Kerri arzu ilə, həyəcanla, kədərlə ətrafına baxır, baxır və aldadıcı bir səs daim ona nə isə pıçıldaıyrdı.

– Belə bir evi olmaq nə qədər xoşbəxtlikdir, – deyə m-s Heyl ah çəkdi.

– Hələ bir deyirlər də ki, dünyada xoşbəxt adam yoxdur, – deyə Kerri dilləndi.

O, tülkünlün yetişməmiş üzüm haqqında ikiüzlü mühakimələrini duyunca eşitmişdi.

– Lakin mən görürəm ki, dəbdəbəli evlərdə insanlar nə isə öz pis vəziyyətləri ilə bənarırlar, – deyə m-s Heyl istehza ilə qeyd etdi.

Kerri evə qayıtdıqda mənzilinin nisbətən yoxsul olduğu dərhal onun gözüne dəydi. Gənc qadın kifayət qədər müşahidəçi idi. Anlayırdı ki, onun evi ancaq sadəcə mebeli üç otaqdan ibarətdir. O, bu evi əvvəllər yaşadığı ilə deyil, m-s Heyl ilə sahilə gəzdiyi zaman gördüyü evlərlə müqayisə edirdi. Hələ də onun gözləri qarşısında

gözel malikanələr durur, qulaqlarında ekipajların yumşaq təkərlərinin səsi eşidilirdi. Pəncərə qarşısında sürüncəkdə oturub arxa tərəfində Uorren və Eşlend-stritin işıqlarının yanib söndüyü, fənərlərdə işıqlandırılmış parka baxır və biixtiyar "Bu Drue kimdir axı?" deyə düşünürdü. O hədsiz həyəcana düşdüyündən yemək belə istəmirdi. Dərin fikirlər içərisində oturaraq yellənir və zümzümə edirdi. Çoxdan unudulmuş melodiyalar yadına düşür və bundan ürəyi daha artıq ağrıyırdı. Onu kədər, kədər, kədər boğurdu, o gah Kolumbiyasitidə olan evləri üçün, gah sahilə olan malikanələr, gah hansı bir qadında isə gördüyü zərif paltar, gah gündüz gözüne sataşan gözəl mənzərə üçün kədərlənirdi. O, hədsiz qəmgin idi, eyni zamanda dumanlı arzu və xəyallarla dolu idi. İndi Kerriyə elə gəlirdi ki, son dərəcə kimsəsiz və yalqızdır. Onun dodaqları titrəyir və o çətinliklə özünü saxlayırdı. Dəqiqə dəqiqə ardınca keçir, o isə əlaqədarlıqda pəncərənin önündə hərəkətsiz oturaraq, əslində arzu edə biləcəyi qədər xoşbəxt olduğunu dərk etmədən, yavaş-yavaş zümzümə edirdi.

Kerri onu bürüyən kədərlərin hakimiyyəti altında oturmaqda davam etdiyi zaman qulluqçu içəri girib bildirdi ki, m-r Herstvud aşağıda, qonaq otağındadır, "m-r və m-s Drueni görmək olarmı?" – deyə soruşur.

"Görünür, o, Çarlinin şəhərdə olmadığını bilmir" deyərək Kerri düşündü.

Qışda o, bar müdirini çox az-az görürdü. Lakin hər dəfə gah bu, gah başqa bir şey onu xatırladırdı. Hələ ilk görüşdə o, Kerriyə böyük təsir bağışlamışdı. İndi Kerri çəşmə halda hər şeydən əvvəl öz xarici görünüşü haqqında düşündü, lakin güzgü onu dərhal sakitləşdirdi və o, qonağın yanına endi.

Herstvud həmişə olduğu kimi cazibəli idi. O, tez Druenin səfərdə olduğunu bilmediyini söylədi. Lakin o, bu məsələ barəsində uzun danışmamaya çalışdı və buradaca söhbəti Kerrinin maraqlana biləcəyi ümumi mövzulardan saldı.

Herstvud müsahibini əyləndirməkdə müstəsna istedadla malik idi. O, özünü zəngin həyat təcrübəsi olan, həmçinin rəğbət qazandığını bilən bir adam kimi tuturdu. O, bir dəqiqə belə şübhə etmirdi ki, Kerri onu çox həvəslə dinləyir və heç bir çətinlik çəkmədən Kerrinin

diqqətini bütünlüklə özünə cəlb etdi. Qonaq bir az yaxına çəkildi, söhbətə bir ünsiyyət vermək üçün bir az səsini alçaltdı. Herstvud demək olar ki, ancaq gördüyü şeylərdən, gördüyü adamlardan danışdı. O, filan, filan yerlərdə olmuş, filan, filan şeyləri görmüşdü.

Tədrisən o, Kerridə onun təsvir etdiyi yerləri görmək arzusu oyandı, bununla birlikdə özünün Kerri tərəfindən unudulmasına bir an belə yol vermirdi.

Kerri onun məftunedici qüvvəsini daim hiss edirdi. Herstvud bəzən hər hansı bir sözü qeyd etmək istəyərək təbəssümlə gözünü qaldırır və nəzərləri ilə onu bürüyürdü. Onda olan hər şey Kerrinin xoşuna gəlirdi. Sonra nə barədə isə danışarkən o, Kerrini daha artıq inandırmaq üçün onun əlinə toxundu. Kerri ancaq gülümsəyirdi. Herstvud sanki öz ətrafında elə bir mühit yaratmışdı ki, Kerrinin bütün varlığı bu mühitdə əriyirdi. Bütün söhbət boyu o, məzmunuz heç bir şey demədi. Kerri özü onun sayəsində daha ağıllı olurdu. Onun canlılığı Kerriyə sirayət etdi. O, şənlandi, özündə olan bütün yaxşı cəhətləri aşkara çıxartdı. Kerri özü hiss edirdi ki, onun yanında daha qərribə, daha yaraşqlı olur, gözəlləşir: o, Kerridə nə qədər layiqli müsbət cəhətlər tapırdı. Bununla belə onun Kerri ilə münasibətində heç bir himayəçilik görünmürdü. Druədə isə məhz bu himayəçilik hiss olunurdu.

Hər dəfə istər Druenin iştirakı ilə, istərsə də onsuz görüşdükləri zaman onların münasibətində o qədər yaxınlıq, o qədər gizli hiss var idi ki, Kerri bu barədə qorxusuz düşünə bilmirdi. Kerri təbiətən çox danışan deyildi. O, heç vaxt öz fikrini müntəzəm ifadə etməyi bacarmırdı. Onda həmişə hiss – qüvvətli və dərin hiss üstünlük edirdi. Onunla Drue arasında bir dəfə də elə bir söz deyilməmişdi ki, o xatirində saxlaya bilsin. Onların bir-birinə atdığı nəzərlərə və duyduqları hisslərə gəldikdə, hansı qadın bunlar üçün özünü məzəmmət edər? Onun Drue ilə münasibətlərində mənəvi yaxınlığa oxşayan heç bir şey yox idi, doğrusunu söyləsək, heç vaxt ola da bilməzdi. Kerri Drueyə rast gəldiyi zaman ümitsizliyin pəncəsində idi və öz vaxtında imdada çatmış bu adamın sayəsində ehtiyacdən xilas olmaq sevinci onu Drueyə təslim olmağa vadar etmişdi.

İndi isə Druenin, hətta heç anlamayacağı yığın-yığın gizli hisslər qüvvətli bir axın kimi onu bürümüşdü. Herstvudun hər baxışında Kerrinin aşnasının çılğın sözlərində olduğu qədər, bəlkə daha artıq

bir qüvvə var idi. Bu baxışlar təcili cavab tələb etmirdi. Bunlara cavab verməyə imkan da yox idi.

İnsanlar ümumiyyətlə, sözlərə həddən artıq əhəmiyyət verirlər. Onlara elə gəlir ki, sanki sözlər böyük nəticələrə səbəb olur. Həqiqətdə isə sözlər, adətən, çox az inandırıcıdır. Onlar ancaq arxalardır gizlənmiş dərin, coşqun hiss və arzuları tutqun surətdə ifadə edir. Ürək isə ancaq dil ona mane olmadığı vaxt qulaq asır.

Herstvud ilə söhbət zamanı Kerri onun sözlərini deyil, onların arxasında gizlənən mənanı dinləyirdi. Herstvudun xarici görünüşü onun əvəzində necə yaxşı danışdı! Onun ictimai vəziyyəti onu nə qədər gözəl təsvir edirdi! Kerriyə qarşı onun hər dəqiqə artan meyli mehriban bir əl kimi Kerrinin ürəyinə yatırdı. Bu meyil görünməz qalırdı, buna görə də o, Kerrini qorxutmurdu. Onu əl ilə sezmək olmazdı, buna görə də adamların nə deyə biləcəyi, öz-özünün nə deyə biləcəyi qarşısında Kerridə vahimə doğururdu. Kimin isə köhnə hüququnu üzərindən rədd etmək, yenisini tanımaq üçün Kerriyə yalvarır, nəsihət edir, çağırırdı, lakin bütün bunlar haqqında bir söz belə deyilmirdi. Bu iki nəfərin arasında gedən söhbət səhnədə göstərilən hər hansı dramatik epizodu müşayiət edən sakit musiqiyə bənzəyirdi.

Herstvud:

– Siz gölün şimal tərəfində sahil boyunda uzanan malikanələri görmüsünüzmü? – deyərək təsadüfi olaraq soruşdu.

– Mən elə bu gün mən Heyl ilə orada idim! Bu malikanələr nə qədər gözəldir!

– Bəli, çox! – deyərək Herstvud təsdiq etdi.

Kerri fikirli halda dedi:

– Elə bir evdə yaşamağı mən necə də arzu edirəm!

Bir az sükutdan sonra Herstvud:

– Sizin bəxtiniz gətirməyib, – dedi.

O, yavaş-yavaş gözüntü qaldırdı və indi düz Kerrinin üzünə baxırdı. Herstvuda aydın oldu ki, onun ağrıyan yerinə toxunmuşdur. İndi öz haqqında bir söz demək üçün əlinə təsadüf düşmüşdü. O, Kerriyə doğru əyildi, dəqiqələrin gərginliyini çox yaxşı bilərək, sakitcə ona baxmaqda davam edirdi.

Kerri sanki onun sehirlərini silkeleyib, öz üzərindən atmaq üçün ixtiyarsız olaraq yüngül bir hərəkət etdi. Lakin bu faydasız idi. Herstvud nəzərlərində bütün kişilik iradəsini toplamışdı – o, arası kəsilmədən gənc qadına baxır, vəziyyət getdikcə ağır və çətin olurdu.

Balaca fabrik işçisi getdikcə daha dərin suya batırdı. Onun istinadgahı bir-bir ayaqları altından sürüşüb gedirdi.

Nəhayət Kerri:

– Siz mənə belə baxmamalısınız, – dedi.

– Bu mənim ixtiyarımda deyil, – deyərək Herstvud cavab verdi.

Kerri hadisələri öz başına buraxaraq susdu və bununla da Herstvuda cəsarət verdi.

– Həyatınız sizi kifayətləndirmir, bu ki, doğrudur? – deyərək Herstvud davam etdi.

– Elədir, – deyərək Kerri yavaşca cavab verdi.

Herstvud anladı, daha doğrusu, hiss etdi ki, indi vəziyyətin ağası odur. O, gənc qadına doğru əyilərək onun əlinə toxundu.

– Lazım deyil, – deyərək Kerri səsləndi və ayağa qalxdı.

– Bağışlayın, bunu mən qəsdən etmədim, – deyərək Herstvud heç bir şey olmayıb kimi cavab verdi.

Kerri ondan qaça bilərdi, lakin o bunu etmədi. O, söhbəti kəsmedi və Herstvud dərhal həvəslə nə isə daha maraqlı bir şey danışmağa başladı. Bir az sonra o qalxaraq getməyə hazırlaşdı. Kerri Herstvudun qalib gəldiyini hiss etdi.

Herstvud nəvazişlə dedi:

– Siz hirsizlənməməlisiniz. Vaxtla hər şey düzəldir.

Kerri heç nə cavab vermədi, çünki nə deyəcəyini bilmirdi.

– Biz sizinlə yaxşı dostuq, deyilmi? – deyərək Herstvud vidalaşmaq üçün əlini uzatdı.

– Bəli, – deyərək Kerri cavab verdi.

– Elə isə sizi yenidən görəne qədər bu barədə bir söz belə lazım deyil.

O Kerrinin əlini bir qədər öz əlində saxladı.

– Mən vədə edə bilmərəm, – deyərək Kerri səsləndi. Onun səsinə bir şübhə duyulurdu.

Herstvud:

– Dostlarla bir qədər mərhəmətli olmaq lazımdır, – deyərək Kerrini elə bir sadəliklə məzəmmətlədi ki, qız mütəəssir oldu.

O dedi:

– Gəlin bu barədə daha danışmayaq.

– Çox yaxşı! – deyərək Herstvud sevindi.

O, pillekenləri düşərək ekipaja oturdu. Kerri qapını bağlayıb öz otağına qalxdı. O, güzgüyə yaxınlaşaraq geniş enli qurcuva yaxalığını

çıxartdı və təzə aldığı timsah dərisindən gözəl kəmərinin düymələrini açdı.

Ürəkden peşman olan, xəcalət və həyəcan içərisində olan Kerri:
– Mən çox xarab olmuşam! – dedi. – Mən hər nə edirəmse pis çıxır.

O, saçlarını açdı, onlar şabalıd rəngli qalın dalğalarla səpələndi. Onun beyni bu axşamkı təəssüratı araşdıraraq gərginliklə işləyirdi.

Nəhayət, o güclə eşidiləcək tərzdə:

– Bilmirəm, indi mən nə edirəm! – deyə mızıldandı.

Bu vaxt ekipajda sürətlə gedən Herstvud isə fikrində öz-özünə deyirdi:

“O məni sevir. Mən buna əminəm!”

Bar müdiri qalan yol uzunluğunu on beş il xatırlamadığı köhnə bir mahnı yavaşcadan zümzümə etdi.

XIII FƏSİL

ETİMADNAMƏ QƏBUL EDİLMİŞDİR. BABİL HƏRCMƏRCLİYİ

Kerri ilə Herstvud arasında olan söhbətdən iki gün keçməmişdi ki, Herstvud yenidən Oqden-skvere gəldi. Bütün bu müddət ərzində o, daim Kerri haqqında düşündü. Kerrinin ona olan rəğbəti Herstvudun ümidlərini alovlandırırdı. O hiss edirdi ki, müvəffəqiyyət qazanacaq, həm də lap yaxın zamanda! Onun Kerriyə olan marağı – vurulduğunu demirik – tək cə ehtirasa əsaslanmırdı, bu maraq daha dərin idi. Bu illər boyu quru və behrəsiz torpaqda quruyub qalmış hissin çiçəklənməsi idi. Çox ola bilər ki, Kerri onun xəyalını evvəllər məşğul edən qadınların hamısından yaxşı idi. Onun evlənməklə bitən sevgi macerasından sonra onda bir dəfə də olsun həqiqi məhəbbət həvəsi olmamışdı və ilk mühakimələrinin səhv və təkmilləşməmiş olduğunu başa düşmüşdü. Hər dəfə Herstvud bu məsələ üzərində düşünərkən özünə deyirdi ki, əgər həyatı yenidən başlamaq mümkün olsaydı o, heç bir vəchlə m-s Herstvud kimi bir qadına evlənməzdi. Eyni zamanda həyat təcrübəsi ümumiyyətlə onun bütün qadınlara olan ehtiramını əhəmiyyətli dərəcədə sarsıdırdı. O, qadınlara olduqca şübhəli münasibət bəsləyirdi, bunun

üçün onda kifayət qədər əsas var idi. O, Kerri ilə görüşənə qədər tanıdığı qadınların hamısı bir-birinə oxşayırdı. Onlar özünü sevən, qanacaqsız və boş idilər. Onun dostlarının arvadlarında ilhamlandırıcı heç bir şey yox idi, onun öz arvadı isə soyuq, sönük təbiətli, heç bir şeylə ərini sevindirməyən bir qadın idi. Gecələri nəşələrlə keçirilən yerləri sevən cəmiyyət üzvlərindən (bələlərindən o, çoxunu tanıyırdı) eşitdikləri onda sertişliliyi inkişaf etdirməmişdi. O, bütün qadınlara ancaq öz gözəlliyindən və bəzəyindən mənfəət almağa cəhd edən məxluqlar kimi etinasızlıqla baxmağa adət etmişdi. Onları kiçik sirlərini bilən bir adamın nəzərləri ilə müşayiət edirdi. Bununla birlikdə o qədər də axmaq deyil ki, yaxşı qadına hörmət bəsləməsin. Hətta şəxsən əməli-saleh qadın kimi bir möcüzün haradan gəldiyini anlamağa səy belə etməzdi. O, sadəcə olaraq belə qadının qarşısında şlyapasını çıxarar ona təzim edər və Bauerdəki gecələmə evinin gözetçisi şəfqət bacısının sözlərini ehtiramla dinlədiyi kimi, belə qadınların yanında həyasız söz danışanları susmağa məcbur edirdi. Eyni zamanda özünün nə üçün belə hərəkət etdiyi üzərində uzun zaman düşünməzdi.

Herstvud kimi adam illər boyu boş, özünü sevən qadınlarla tanışlıq etdikdən sonra gənc, pozulmamış, açıq təbiətli qadınla qarşılaşarkən ya aralarındakı məsafəni anlayaraq ondan aralı durur və ya da öz kəşfindən vəcdə gələrək sarsılmaz bir qüvvə ilə ona doğru hərəkət edir. Herstvud kimi bir adam ancaq uzun dolanbac yollarla Kerri kimi bir qadına yaxınlaşa bilər. Belə adamlarda hər hansı bir müəyyən metod yoxdur. Onlar gəncliyin qapısından necə soxulmağı və onun rəğbətini necə qazanmağı bilmirlər, bu ancaq qurbanın ağır vəziyyətdə olması şəraitində mümkündür. Lakin Allah eləməsin, milçək tora düşərsə, hörümçək meydan oxuyur, öz şərtlərini irəli sürməklə danışığa girir. Sadətil bir qız böyük şəhərin girdabına düşdüyü zaman, yaxın qonşuluqda yüngül ov üçün vurnuxan ovçu onu yoldan çıxarmaq məharətini işə salır.

Herstvud ilk dəfə Druenin dəvətilə gəlirən gözəl paltar və qəşəng sifət görmək fikrində idi. O, axşamı yüngül laqırtı ilə keçirib yeni tanış olacağı qadın haqqında dərhal unutmaq fikrində Drue və Kerrilə daxil oldu. Lakin birdən, gözlədiyinin əksinə olaraq, gənclik və gözəlliyi ilə onu məftun edən bir qadın gördü. Kerrinin yumşaq nəzərlərində onun xeyirini güdən bir qadın olduğunu bildirən heç bir şey görünmürdü. Onun sadə hərəkətlərində yüngül əxlaqlı

qadının sənətinə azacıq qədər oxşayan bir şey yox idi. Görünür ki, hansı bir ağır şərait isə bu zavallı məxluqu belə əlaqəyə sövq etmişdi. Bu, dərhal Herstvudda Kerriyə qarşı bir maraq oyatdı. Onun qəlbində Kerriyə bir rəğbət doğdu, – doğrudur, bu rəğbətə bir qədər özünə güvənme hissi də qarışmışdı. Kerriyə sahib olmaq arzusu ilə birlikdə o, belə düşünürdü ki, Kerrinin onunla olması Drue ilə olmasından yaxşıdır. O bütün şüurlu həyatı boyu heç kəsə etmədiyi qədər gənc kommivoyajere qibtə edirdi.

Kerri özünün mənəvi simasına görə Herstvuddan şübhəsiz yaxşı olduğu kimi, öz ağılı etibarilə də Druedən yüksəkdə dururdu. Kerri Çikaqoya kənd havası kimi təzə gəlmişdi, kənd günəşinin şüaları hələ də onun gözlərində parıldaırdı. Burada hiyləgər niyyətlər və tamahkarlıq haqqında heç danışmaq olmurdu. Lakin axtarılsa ola bilsin ki, onda bunların hər ikisinin rüşeymlərini tapmaq olardı. O, tamahkar olmaq üçün həddən artıq xəyalpərvər idi. O hələ də böyük şəhərin əzəmətindən sarsılmış halda heyretli gözəllərlə ətrafına baxırdı. Herstvud özünü yorucu yay bürküsündən sonra bir möcüzə nəticəsində qəflətən yazın tərəvətli nəfəsi duyulan yere düşmüş bir adam kimi hiss edirdi.

Herstvud ilə təsvir etdiyimiz səhnədən sonra tək qalmış Kerri, məsləhətləşmək üçün heç kəsi olmadığından, vəziyyətdən çıxış tapmaq məqsədilə özü bütün imkanları götür-qoy etməyə başladı. Onun başına gələn fikirlərin hamısı bir-birindən uyğunsuz idi, nəhayət, o, əldən düşmüş halda bu işdən baş çıxarmaq ümidindən tamamilə əl çəkdi. O belə hesab edirdi ki, bəzi məsələlərdə Drueyə borcludur. Axı bu yaxın zamanlarda təşviş və kədər içərisində boğulduğu dəqiqələrdə, Drue ona yardım etmişdi. O, Drueyə ən yaxşı hisslər bəsləyirdi. Kerri onun gözəl xarici görünüşünə, onun alicənablığına haqq verir və hətta, nə qədər qərribə olsa da, Drue yanında olmadığı zaman onun xudpəsəndliyini unudurdu. Bununla belə, onu Drue ilə bağlayan bir rabitə olduğunu hiss etmirdi. Drue'nin hərəkətləri onların arasında möhkəm itifaqın mümkün olması fikrini təsdiq etmirdi.

Doğrusunu desək, gənc kommivoyajer öz yelbeyinliyi, səbətsizliyi ilə qadınlarla özünün bütün əlaqələrini əvvəlcədən tez qırılmağa məhkum edirdi. O eləcə şəhər yaşamaqda davam edərək, hamını məftun etdiyinə, hamının onu sevdiyinə, hər şeyin daim onun xeyrinə olacağına əmin idi. Əgər kiminsə siması onun nəzərlərindən yayınır, yaxud hər hansı bir qapı onun üzünə tamamilə bağlanırdısa,

o, bundan o qədər də kədərlənmirdi. O həddən artıq cavan idi, müvəffəqiyyətləri onu son dərəcə erköyünləşdirmişdi və o inanırdı ki, ölənə qədər gənc qalacaqdır.

Herstvuda gəlincə indi onun bütün fikri-zikri Kerri ətrafında toplanmışdı. Onun heç bir müəyyən planı yox idi, lakin o, möhkəm qərar etmişdi ki, Kerrini onu sevdiyini etiraf etməyə məcbur edəcəkdir. Ona elə gəlirdi ki, Kerrinin aşağı endirilmiş kirpiklərində, Herstvudun nəzərlərindən qaçan gözələrində və onun inamsız hərəkətlərində doğmaqla olan ehtirasın əlamətlərini görür. O, Kerrinin yanında olmaq, onun əlini öz əlinə verməyə məcbur etmək istəyirdi. O, Kerrini birinci addımının necə olacağını və onun hissinin gələcəkdə nə cür ifadə olunacağını səbirsizliklə bilmək istəyirdi. Bir çox illər idi ki, o bu cür həyəcan və sevinc hiss etməmişdi. Onun hissləri yenidən cavanlaşmış, hərəkətləri yenidən təzələnmişdi.

Herstvudun vəzifəsi ona öz axşamlarını istədiyi kimi keçirməyə imkan verirdi. Ümumiyyətlə Herstvud olduqca sədaqətli qulluqçu idi. O, ağalarının o dərəcədə etimadını qazanmışdı ki, ona vaxtından istədiyi kimi istifadə etməyə icazə verirdilər. O istədiyi vaxt gedə bilərdi, çünki hamıya məlum idi ki, işdə sərf etdiyi vaxtdan tamamilə asılı olmayaraq müdirlik vəzifəsini məharətlə yerinə yetirir. Onun nəfisliyi, nəzakəti, səliqəsi barda xüsusi bir şərait yaratmışdı ki, bunun da belə bir müəssisə üçün çox əhəmiyyəti var idi. Eyni zamanda Herstvud özünün çoxillik təcrübəsi sayəsində içki, siqar və meyvələrdən gözəl baş çıxarırdı və barda bu şeylərin ən yaxşısı tapılırdı. Bufetçilər, onların müavinləri dəyişilirdi, lakin nə qədər ki, Herstvud yerində idi, bu müştərilərin gözüne çarpmırdı. Məhz o, təkrar edirik, bu barə qonaqların adət etdikləri ahəng verirdi. Buna görə tamamilə aydındır ki, Herstvud öz qulluq vaxtını istədiyi kimi bölüşdürə bilirdi. Elə hallar olurdu ki, gah gündüz, gah axşam gedir, lakin son bir-iki saatı yerində olmaq və barın bağlanması nəzər yetirmək üçün saat on bir ilə on iki arasında mütləq geri qayıdırdı.

Bir dəfə m-r Moy ona demişdi ki: "Corc, siz fikir verin ki, bütün şeylər şakflara yığılsın və bütün bar qulluqçuları sizdən qabaq getsinlər". Uzun illər boyu etdiyi qulluq müddətində Herstvud bu göstərişi bir dəfə də pozmadı. Barın sahibləri illər boyu saat beşdən sonra bir dəfə də ora gəlmədilər, buna baxmayaraq, bar müdiri onların tələbini elə dəqiq yerinə yetirirdi ki, sanki onu hər gün yoxlamağa gələcəkdilər.

Cümə günü, ilk dəfə Kerrinin yanına gəldiyindən iki gün sonra Herstvud yenidən onunla görüşmək qərarına gəldi. O artıq Kerridən uzaqda dura bilmirdi.

Herstvud:

– İvens, – deyə baş bufetçiyə müraciət etdi, – məni soruşan olarsa, deyərsiniz ki, mən saat beşə qədər qayıdacağam.

O, sürətli addımlarla Medison-stritə yollandı, konkaya oturdu və yarım saatdan sonra Oqden-skverə çatdı.

Kerri elə bu vaxt açıq boz rəngli paltarını və ikiyanlı zərif jaketini geyib gəzməyə çıxmağa hazırlaşdı.

O artıq şlyapa və əlcəklərini hazırlayıb, güzgü qabağında duraraq paltarının ağ qurucu yaxalığını sancırdı ki, qulluqçu qapını döydü və m-r Herstvudun gəldiyini bildirdi.

Bunu eşidərkən Kerri yüngülce dıxsındı, lakin özünü ələ alaraq, bir neçə dəqiqədən sonra aşağı düşəcəyini Herstvuda deməyi qulluqçudan xahiş etdi və özü tələsik tualetini qurtarmağa çalışdı.

Bu dəqiqə Kerri özü belə deyə bilməzdi ki, gözəl bar müdirinin aşağıda onu gözləməsinə sevinirmi? O qanının yanaqlarına necə axdığını hiss etdi, lakin bu, qorxu yaxud sevincdən ziyadə əsəbilikdən idi. Kerri onun nə barədə danışacağını bilməyə cəhd etmirdi, yalnız onun ağlına gəldi ki, ehtiyatlı olmaq lazımdır və o, bu adama nə isə anlaşılmaz bir meyil hiss edir. O, son dəfə yaxalığını düzəldərək aşağı endi.

Herstvud da həyəcanlı və əsəbi idi. O, öz gelişinin məqsədini yaxşı dərk edirdi. O anlayırdı ki, bu dəfə möhkəm xətt tutmalıdır, lakin həlledici məqam çatdıqda və pilləkəndə Kerrinin ayaq səsləri eşidiləndə cəsarət onu tərk etdi. O, tərəddüd etməyə başladı, çünki Kerrinin bu işə necə baxacağını bilmirdi.

Lakin Kerri otağa daxil olan kimi, Herstvud gənc qadının gözəlliyini görürkən yenidən ruhlandı. Kerridə o qədər müstəqillik və məlahət var idi ki, hər bir aşiq özündə cəsarətin artdığını hiss edərdi. Kerri açıqcasına əsəbiləşirdi, bu da Herstvudun təşvişini dağıtdı.

– Necəsiniz? – deyə o, Kerrini sərbəst surətdə qarşıladı. – Gün o qədər gözəldir ki, mən bir qədər gəzmək arzusu qarşımda dura bilmədim.

– Bəli, gözəl gündür, – deyə Kerri qonağın qarşısında dayandı, – mən özüm də gəzməyə hazırlaşırıdım.

– Eləmi? – deyə Herstvud səsləndi. – Elə isə bəlkə də şlyapanızı geyib mənimlə gedəsiniz?

Onlar parkı keçərək, səkidən bir az aralı, gözəl döşəmə boyunca kiçik evlərin uzandığı Vaşinqton bulvarı ilə getdilər. Qərb tərəfin varlılarından çoxu bu küçədə yaşayırdı və Herstvud yad qadınla açıqcasına gətirdiyi üçün bilaixtiyar narahat oldu. Lakin tinlərin birində “Birovuzluğa ekipaj verilir” lövhəsi onu çətinlikdən çıxartdı və o, Kerriyə yeni bulvarda ekipajda gəzməyi təklif etdi.

O zaman bulvar əslində kənd arası yol kimi idi. Herstvudun Kerriyə göstərmək fikrində olduğu hissə də qərb tərəfdə idi, lakin xeyli uzaq idi və burada az adam yaşayırdı. Bulvar şəhərdən çox uzaqda qurtarır və açıq səhra ilə beş milə qədər cənub tərəfə uzanaraq sonra şərqi doğru burulurdu. Orada heç kəsə rast gəlmək qorxusu yox idi və heç bir şey söhbətə mane ola bilməzdi.

Herstvud dinc bir at seçdi və bir az sonra onlar artıq elə yerlərdə idilər ki, heç kəs onları görə bilməz və eşidə bilməzdi.

– Siz at sürməyi bacarırsınız mı? – deyə Herstvud soruşdu.

– Mən bunu heç sınamamışam.

O, atın cilovunu Kerriyə verdi, özü isə əllərini köksündə çarpazladı və təbəssümlə:

– Görürsünüzmü, bu nə qədər sadə şeydir, – dedi.

– Bəli, at dinc olarsa?

– Bir az vərdis edəndən sonra siz hər cür atın öhdəsindən gələ bilərsiniz, – deyə o, Kerriyə ürək verdi.

Herstvud söhbəti başqa bir mövzuya keçirmək və ona daha artıq ciddi xarakter vermək üçün əlverişli dəqiqə axtarırdı. O, Kerrinin fikrinin də onun fikirləri istiqamətində yönələcəyi ümidilə bir-iki dəfə tamamilə susdu. Kerri heç nə olmamış kimi laqırtı vurmaqda davam edirdi. Lakin onun susması Kerriyə də təsir etməyə başladı. Kerri onun nə barədə düşündüyünü anladı. Herstvud öz dalğınlığının yol yoldaşına heç bir münasibəti yoxmuş kimi qarşıya, hara isə uzaqlara baxırdı. Lakin onun halı öz-özünü bildirir və Kerri böhran dəqiqələrinin yaxınlaşdığını başa düşürdü.

Sonra Herstvud dalğın halda sözə başlayaraq:

– İnanmırsınız? – dedi, – bu saat sizi tanıdığım vaxtdan bəri elə xoşbəxtəm ki, bir çox illərdir belə xoşbəxt olmamışam.

– Doğrudanmı?

Kerri, Herstvudun səsindəki ehtirasdan bərk həyəcanlanmasına baxmayaraq, bu sözü süni bir sakitliklə dedi.

– Mən bunu sizə hələ o axşam demək istəyirdim, – deyə Herstvud əlavə etdi. – Lakin mümkün olmadı.

Kerri cavab üçün söz tapmağa heç çalışmadan onu dinləyirdi. O istəsə də bir şey tapıb deyə bilməzdi. Təmizlik haqqındakı təsevvürlərinin və Herstvudla tanış olduğu ilk dəqiqədən onu həyəcanlandıran fikirlərin əksinə olaraq, o, indi bu adama yenidən qüvvətli meyil hiss edirdi.

– Mən bu gün onun üçün gəldim ki, – deyə Herstvud təntənəli bir ahənglə davam etdi, – öz hisslərimi sizə açım və bilim ki, siz mənə dinləmək istəyirsinizmi?

Herstvud bir qədər romantik idi – qüvvətli, bəzən hətta şairanə hisslər ona yad deyildi. Şiddətli ehtirasın təsiri altında o, gözəl nətiqə çevrilirdi. Daha doğrusu, onun hisslərində və sözlərində nətiqliyə qida verən pafos duyulurdu.

– Siz yəqin ki, özünüz də bilirsiniz... – deyə o əlini Kerrinin əli üstünə qoydu. O, lazımı sözləri tapana qədər sıxıcı bir sükut çökdü, – siz, yəqin özünüz də bilirsiniz ki, mən sizi sevirəm...

Kerri bu etirafı eşidərkən heç tərpənmədi də. O tamamilə yanında oturan bu adamın nüfuzu altında idi. Öz hisslərini ifadə etmək üçün Herstvuda lal bir sükut lazım idi. Kerri də sükutu pozmurdu. O, nəzərlərini çəkmədən qarşısında uzanan açıq çöllüyə baxırdı.

Herstvud bir neçə saniyə gözlədi və sonra sözlərini təkrar etdi.

– Siz belə danışmamalısınız, – deyə Kerri çətinliklə eşidiləcək bir səsle dilləndi.

Bu sözlər heç də inandırıcı deyildi. Kerri bunları ancaq nə isə demək lazım olduğu üçün demişdi. Herstvud onun cavabına əhəmiyyət vermədi.

– Kerri, – deyə o ilk dəfə onu dostcasına adı ilə çağırırdı, – Kerri, mən istəyirəm ki, siz mənə sevsiniz. Siz bilmirsiniz, mənim azacıq qədər mənə sevən bir adama nə qədər ehtiyacım vardır. Mən əslində tamamilə təkəm. Mənim həyatımda heç bir xoş və fərəhli şey yoxdur. Yalnız mənim üçün heç bir əhəmiyyəti olmayan adamların qayğısını çəkməyə və onlarla əlləşməyə məcburam.

Bu sözləri deyərkən Herstvud özü də elə hesab edirdi ki, dərin bir mərhəmətə layiqdir. O öz dediklərinə aludə olmaq və özünə kənardan baxaraq istədiyini görmək iqtidarına malik idi.

Onun səsi həyəcandan titrəyirdi və sözləri yanındakı qadının ürəyində əks-səda tapırdı.

– Mən elə zənn edirdim ki, siz, yəqin ən xoşbəxt adamsınız, – deyə Kerri ona tərəf döndü, səmimi həsn-rəğbətə dolu iri gözlərilə ona baxdı. – Axı siz həyata çox yaxşı bələdsiniz!

Herstvud:

– Bədbəxtlik də elə bundadır, – dedi və onun səsində yüngül bir kədər duyuldu, – bədbəxtlik də elə bundadır ki, mən həyata olduğca yaxşı bələdəm!

Cəmiyyətdə belə yaxşı mövqe tutan, belə bir hörmət sahibi olan bir adamın onunla bu cür danışması Kerri üçün çox şeyə dəyərdi. O, ixtiyarsız bir heyretlə taleyinin nə qədər qərribə olduğunu düşünürdü. Necə oldu ki, belə bir qısa müddət ərzində keçmiş həyatının bütün köhnəliyi bir plaş kimi siyrilib onun çiynlərindən düşdü və onu müəmmalarla dolu böyük şəhərin həyatı əvəz etdi? İndi isə onun qarşısında ən qərribə bir müəmma dururdu. Böyük bir müəssisəni idarə edən, pullu bir adam onun rəğbətinə möhtacdır. Axı ona nəzər salan kimi aydın olur ki, o, ehtiyacsız yaşayır, qüvvətli-dir, yaxşı mövqe tutur, yaxşı geyinir, lakin bütün bunlara baxmayaraq ondan, Kerridən nə isə xahiş edir! Kerri cavab verməyə əməlli-başlı bir cümlə tapa bilmədi, sadəcə olaraq bu məsələ üzərində baş sındırmaqdan əl çəkdi. Donmuş adam isti bucaq başında qızındığı kimi, Kerri də yalnız Herstvudun atəşin hissini şüalarında isinirdi. Herstvud başdan ayağa od içində idi və onun ehtirasının atəşi Kerrinin son şübhələrini mum kimi əridirdi.

– Siz elə güman edirsiniz ki, mən xoşbəxtəm, heç bir şeydən şikayət etməməliyəm? Əgər siz hər gün sizi qətiyyənlə maraqlandırmayan adamlarla görüşmək məcburiyyətində olsanız, hər gün ikiüzlülük və tam etinasızlıq hakim olan yerdə olmaq məcburiyyətində olsanız, ətrafınızda ürəkdən danışa biləcəyiniz və sizə rəğbət bəsləyən bir nəfər belə olmasaydı, siz özünüzü çox bədbəxt hesab etməzdinizmi?

Herstvudun söylədikləri şübhəsiz ki, Kerridə mərhəmət hissi oyatmalı idi, çünki bütün bunlar Kerrinin öz başına gəlmişdi. Kerri gözəl bilirdi ki, sənə laqeyd olan adamlarla görüşmək, sənə heç bir işi olmayan izdihamda dolaşmaq nə deməkdir. Omu bunu sınaqdan çıxarmamışdı? Məgər o hətta indi belə tənha deyildimi? Məgər

onun tanışları içərisində bir nəfər var ki, Kerri onun mərhəmətini axtara bilsin? Bir nəfər belə yoxdur. O, tamamilə öz fikir və şübhələrinin pəncəsindədir.

– Mən sizə gələ bilsəydim və şəxsiyyətinizdə bir dost tapa bilsəydim, – deyərək Herstvud davam etdi, – həyatımdan tamamilə razı olardım. İndi mən heç bir həzz almıdım, qeyri-iradi olaraq gah bu, gah başqa yere gedirəm. Mən öz boş vaxtımı nə ilə dolduracağımı bilmirəm. Nə qədər ki, sizi görməmişdim, heç bir şey etmir, yalnız məqsədsiz olaraq təsadüfi təəssürata qarşı gedirdim. Lakin siz meydana çıxdınız o zamandan bəri mən ancaq sizin haqqınızda düşünürəm.

Kerri də əbədi özünüaldatma hissinə qapıldı: ona elə gəlirdi ki, ona ehtiyacı olan adam elə budur. Bu tənha və qəmgin adama onun ürəkdan yazığı gəlirdi. Bir işə bax ki, bu adam cəmiyyətdəki mövqeyinə baxmayaraq, özünü onsuz bədbəxt hiss edir, onu sevmək üçün yalvarır, halbuki Kerri özü də tənhadır və həyatda sığınacaq yeri yoxdur. Bu nə qədər də kədərli bir şeydir!

– Mən heç də pis adam deyiləm, – deyərək Herstvud özünü doğrultmaq istəyirmiş kimi davam etdi, sanki bu məsələ haqqında Kerriyə bezi izahat verməyi özünə borc bilirdi. – Bəlkə də siz düşünürsünüz ki, mən pozğun həyat keçirir və hər cür əxlaqsızlığa uyuram? Gizlətmək istəmirəm, bəzən mən çox sərsəri oluram, lakin mən çətinlik çəkmədən bundan əl çəkə bilərəm. Siz mənə onun üçün lazımsınız ki, əlbəttə, əgər həyatım bir şeyə dəyərsə, yenidən özümə gəlirəm.

Kerri yoldan çıxmış adamın xilasına ümid bəsləyən xeyirxah bir adam kimi mehribanlıqla ona baxdı. Necə ola bilər ki, belə adamın əxlaqi cəhətdən xilas olmağa ehtiyacı olsun. Onda Kerrinin islah edə biləcəyi nə kimi qüsurlar ola bilər? Hər cəhətdən bu cür gözəl olan bu adamda qüsurlar hiss edilməyən dərəcədə az olmalıdır. Yaxud qüsurlar çox əhəmiyyətsizdir və onlara böyük güzəştlə yanaşmaq lazımdır.

Herstvud özünü elə bir vəziyyətdə göstərdi ki, Kerri ona ürək acısı ilə yanaşmaya bilmədi.

“Görəsən bu doğrudurmu?” – deyərək Kerri düşündü.

O, Kerrini bir əli ilə qucaqladı, Kerri isə ondan geri çəkilməyə özündə cəsarət tapmadı. O biri əli ilə o, yüngülcəsinə Kerrinin

barmaqlarını sıxdı. Xəfif yaz küləyi qarşısına çıxan keçənlik çırp və yarpaqları yuvarlادaraq aparırdı. At cilovun boşaldığını hiss edərək, tənbel addımlarla yeriyirdi.

– Deyin ki, mənə sevirsiniz, Kerri! – deyərək Herstvud güclə eşiləcək səslə pıçıldadı.

Kerri gözlərini aşağı dikdi.

– Etiraf edin, özizim! – deyərək o dərin hisslə dolu səslə davam etdi. – sevirsiniz, eləmi?

Kerri cavab vermədi, lakin Herstvud qələbə çalacağına azacıq da şübhə etmirdi.

– Deyin ki, “hə”! – deyərək o, həyərləndirici pıçılıqla təkrar etdi və onu özünə elə yaxın çəkdi ki, dodaqları az qala bir-birinə toxunurdu.

Sonra o, qızın əlini sıxdı və ancaq onun üçün buraxdı ki, nəvəzişlə onun üzünə toxunsun.

– Elə deyilmi? – deyərək o dodaqları ilə Kerrinin dodaqlarına sıxılaraq təkid etdi.

Kerrinin dodaqları ona cavab verdi.

– İndi siz mənimsiniz, eləmi? – deyərək Herstvud həyərləndirici pıçıldadı və onun gözləri alovlandı.

Kerri heç bir cavab vermədi və yalnız başını yavaşca onun çiyinə endirdi.

XIV FƏSİL

GÖRMƏYƏN GÖZLƏR. TƏSİRİN BİRİ YOX OLUR

Bu axşam Kerri öz otağında oturarkən həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən özünü çox yaxşı hiss edirdi. Herstvuda olan məhəbbəti və Herstvudun onu sevməsi Kerrini sevincdən uçaraq bazar axşamı olacaq görüşü xəyalında təsvir edirdi. Onlar ehtiyat etmək lazım olduğunu düşünməmişdilər, məhz bu səbəbdən şərtləşmişdilər ki, Kerri onunla şəhərdə görüşsün.

M-s Heyl yuxarı mərtəbənin pəncərəsindən Kerrinin evə qayıdığını görmüşdü.

– Hm! – deyərək o düşündü. – Kişi şəhərdə olmadığı halda hansı bir cəntilmenləsə gəzməyə gedir! M-r Drue arvadının dalınca bir az yaxşı baxsa idi, pis olmazdı.

Demək lazımdır ki, bu cür nəticələr çıxaran təkə m-s Heyl deyildi. Herstvuda qapını açan qulluqçu da bu məsələ barəsində bəzi nəticələrə gəlmişdi. O, Kerrini o qədər sevmir, onu soyuq və ümumiyyətlə, xoşa gəlməyən hesab edirdi. Bunun əvəzində, onunla ara-sıra xoş danışan, ümumiyyətlə, zərif cinsin nümayəndələrinə daim göstərdiyi diqqəti ona da göstərən sadə və şən Drue ona çox xoş gəlirdi. Daha təmkinli olan Herstvud isə korsetini bərk çəkmiş bu qıza o qədər yaxşı təsir buraxmamışdı. Qulluqçu qız heyranəliklə özünə sual verirdi ki, nə üçün m-r Herstvud belə tez-tez gəlir, kişisi burada olmadığı halda m-s Drue onunla haraya gedir? O, öz müşahidələrini əspaz qadına da danışmaqdan çəkinməmişdi. Evdə gizlincə ağızdan-ağıza verilən qeybət başlanmışdı.

Herstvudun sözlərinin təsiri altına düşən və qarşılıqlı məhəbbətin etiraf edən Kerri daha özlərinin gələcək münasibətləri barədə düşünmürdü. Sevgilisinin nəcibliyi və zərifliyi, onun Kerriyə qarşı hər şeyə qalib gələn ehtirası haqqında fikirlərlə tamamilə məşğul olaraq Drueni bir müddət demək olar ki, unuttu. Birinci axşam ancaq o, gəzintilərinin bütün təfərrüatını ağılında götür-qoy etdi. Həyatında ilk dəfə olaraq onda indiyə qədər duymadığı hisslər oyandı və onun xasiyyətində bəzi yeni cəhətlər meydana gəldi. O, birdən-birə əvvəllər onda görünməyən təşəbbüskarlıq göstərdi, şeylərə daha praktiki olaraq baxmağa başladı, indi ona elə gəlirdi ki, uzaqlarda nə isə bir işıq parlayır. Herstvud qıza onu namuslu yola çıxardacaq xilaskar bir qüvvə kimi görünürdü. Ümumiyyətlə, Kerrinin hissləri böyük təqdirə layiq idi, çünki son hadisələrdə şərəfsizlikdən qurtulmaq ümidi onu xüsusi olaraq sevindirirdi. Herstvudun gələcəkdə necə hərəkət edəcəyi haqqında onda azacıq da olsun bir təəssür yox idi. Lakin onun Kerriyə olan məhəbbəti nə isə gözəl görünür və o, böyük, xoş dəyişikliklər gözləyirdi.

Herstvud isə bu arada yalnız məsuliyyətlə əlaqədar olmayan nəşələr haqqında düşüncəyə düşürdü. O heç də öz həyatını nə ilə isə mürəkkəbləşdirdiyini zənn etmirdi. Onun xidmət mövqeyi möhkəm idi, ailə həyatı onu kifayətləndirməsə də, hər halda onu heç bir təşvişə salmırdı, onun şəxsi azadlığı bu vaxta qədər heç nə ilə məhdudlaşdırılmamışdı.

Kerrinin məhəbbəti ona ancaq yeni bir nəşə kimi görünürdü. O, taleyin ona qədərindən artıq bəxş etdiyi bu sevinc payından nəşə

ilə ləzzət aparacaqdır. O, Kerri ilə xoşbəxt olacaqdır və bu onun başqa işlərinə əsla əngəl törətməyəcəkdir.

Bazar günü axşam Kerri onunla Adams-stritdə bəyəndikləri bir restoranda nahar elədi, sonra onlar ekipaj tutaraq Kottec Hrov küçəsində o zaman məşhur olan meyxanaya yollandılar. Hələ məhəbbətini etiraf edən zaman Herstvud görmüşdü ki, Kerri onun sevgisini çox yüksək bir hiss kimi başa düşmüşdür. O, Herstvudu müəyyən məsafədə saxlamağa çalışır və ancaq tamamilə təcrübəsiz sevgililərə daha çox yaraşan məhəbbət əlamətləri göstərməyinə yol verirdi. Ona aydın oldu ki, Kerriyə sahib olmaq o qədər də asan olmayacaqdır, buna görə o hələlik çox təkid etməmək qərarına gəldi.

Herstvud əvvəldən özünü elə tuturdu ki, guya Kerrini ərlər bir qadın hesab edir. Buna görə indi də bu oyunu davam etdirmək lazım gəlirdi. O, başa düşürdü ki, Kerriyə qalib gəlmək üçün hələ çox vaxt lazımdır. Nə qədər vaxt lazım olduğunu şübhəsiz o, əvvəldən görə bilməzdi.

Onlar ekipajda Oqden-skverə qayıtdıqları zaman Herstvud soruşdu:

– Mən sizi yenə nə vaxt görə bilərəm?

– Doğrusu, bilmirəm, – deyərək Kerri cavab verdi.

Onun sualı Kerrini fikrə getməyə məcbur etdi.

– Çərşənbə günü “Bazar”da görüşsək necə olar? – deyərək Herstvud təklif etdi.

– Belə tez yox, – deyərək Kerri şübhə ilə başını tərpətdi.

Herstvud dedi:

– Onda biz belə edərək. Mən Qərb tərəfdə olan poçtaman ünvanına məktub yazaram. Siz çərşənbə günü məktub üçün ora gələrsiniz. Yaxşı?

Kerri razı oldu.

Herstvudun ömrilə sürücü ekipajı Kerrinin evinə çatmamış saxladı.

– Gecəniz xeyirə qalsın – deyərək Herstvud pıçıldadı və keş dərhal yola düşdü.

Druenin qayıtması romanın inkişafını pozdu. Kerri ilə görüşünün ikinci günü Herstvud özünün balaca yaraşlıq kabinetində oturduğu zaman gənc kommivoyajer barə girdi.

– Salam, Çarli! – deyərək Herstvud açıq ürəklə uzaqdan onu səslədi. – Qayıtdınız mı?

– Bəli, necə ki, görürsünüz, – deyə Drue gülümsünərək cavab verdi və yaxına gəlib kabinetin qapısında durdu.

Herstvud onu qarşılamaq üçün ayağa qalxdı.

– Həmişə olduğu kimi çiçək kimisiniz! – deyə o, zarafatla qeyd etdi. Onlar ümumi tanışlar haqqında, son hadisələr barəsində danışdılar.

Nəhayət, Herstvud soruşdu:

– Eve baş çəkmişiniz?

– Yox hələ. İndi gedirəm, – deyə Drue cavab verdi.

Herstvud dedi:

– Siz olmadığınız müddətdə sizin qızı yaddan çıxarmırdım. Bir dəfə necə oldusa görüşünə də getdim. Dedim, onun həmişə tək oturması bəlkə sizə xoş gəlmədi.

– Siz tamamilə haqlısınız, – deyə Drue onunla razılaşdı. – Kəfi necədir?

– Lap yaxşı, – deyə Herstvud cavab verdi, – ancaq sizin üçün çox darıxır. Siz tez gedin, onu sevindirin.

– Bu saat gedirəm, – deyə Drue şənliklə onu əmin etdi, vidalaşarkən Herstvud dedi:

– Mən istərdim ki, siz çərşənbə günü mənimlə bir yerdə teatra gedəsiniz.

– Sağ olun, dostum! – deyə gənc kommivoyajer təşəkkür etdi, – mən ondan soruşaram və o nə desə sizə xəbər verərəm.

Onlar səmimiyyətlə bir-birinin əlini sıxdılar.

“Herstvud çox yaxşı adamdır” – deyə düşünərək Drue tini dönüb Medison-stritə doğru yollandı.

Herstvud kabinetinə qayıdarkən:

“Drue yaxşı oğlandır, – deyə düşünürdü, – lakin o, qətiyyətlə Kerriyə yaraşmır”.

Kerrini xatırlarkən onun fikirləri dərhal xoş bir istiqamət aldı, o, kommivoyajeri nə cür aldatmaq haqqında düşünməyə başladı.

Eve girən kimi Drue adəti üzrə Kerrini qucaqladı, o isə öpüşə cavab verərkən sanki daxili müqavimətə güc gəlir kimi yüngülcə titrəyirdi. Drue:

– Səfərim lap yaxşı keçdi, – dedi.

– Doğrudanmı? Mənə dediyin o La Krossedeki iş nə ilə qurtardı?

– Lap yaxşı! Mən o adama bizim malların bütün növlərini satdım. Məndən başqa Bernşteyn firmasının nümayəndəsi də orada idi. Ancaq o, heç nə edə bilmədi. Mən onu lap barmağıma doladım.

Əl-üzünü yumaqdan və paltarını dəyişməkdən qabaq yaxalığını çıxarıb zaponkalarını aç-aça o, öz səfərindən danışmaqda davam etdi. Kerri qeyri-iradi olaraq böyük bir maraqla onun zəngin sərgüzəştini dinləyirdi.

Drue:

– Başa düşürsənmi, – deyirdi, – bizim kontorda hamı heyretə gəlmişdir. İlin son rübündə mən bizim firma nümayəndələrinin hamısından çox mal satmışam. Təkcə La-Krossedə üç min dollarlıq mal eritmışəm.

O fınxırıraq, püfildəyərək üzünü, boynunu, qulaqlarını yumağa başladı. Kerri isə ona baxır, onun başında keçmiş haqqında xatirələr və indi bu adama bəslədiyi tənqidi münasibət kimi bir yığın təzadlı fikirlər dolayırdı.

Məhrəbanı götürüb üzünü silə-silə Drue davam etdi:

– İyunda mütləq maaşımın artırılmasını tələb edəcəyəm. İndi ki, mən onlara bu qədər xeyir verirəm, qoy maaşımı artırsınlar! Mən istədiyimə nail olacağam, buna sən şübhə etməyə bilərsən.

Kerri:

– Əminəm, – dedi.

– Hərgah o vaxta qədər mən sənə dediyim o balaca iş müvəffəqiyyətlə başa çatarsa, biz evlənərik, – deyə o həqiqi səmimiyyət ifadəsi ilə əlavə etdi.

O, güzgüyə yaxınlaşaraq saçlarını tumarlamağa başladı.

Kerri kədərlə dedi:

– Düzünü desək, Çarli, mən sənə bir zaman mənimlə evlənəcəyinə heç inanmıram.

Herstvudun bir əz əvvəlki inandırmaları ona bu sözü deməyə cəsarət vermişdi.

– Yox, yox, nə danışsən? – deyə Drue səsləndi, – görərsən; evlənəcəyəm! Belə fikir hardan sənə başına gəlmişdir?

O, güzgü qarşısından çəkildi, sərt dönərək Kerriyə yanaşdı. Kerri isə ilk dəfə olaraq ondan geri çəkilmək istədi.

Kerri:

– Ona görə ki, bu sözləri səndən çox eşitmişəm, – deyə qəşəng sifətini ona tərəf qaldırdı.

– Mən bunu edəcəyəm, Kerri! Ancaq mənə istədiyim kimi yaşmaq üçün pul lazımdır. Maaşımın artırılmasına müvəffəq olandan sonra iş düzələr və yaxşı yaşamaq olar. Bax, o zaman biz evlənərik. Bunun üzərində baş sındırmağı burax, quzum!

Drue nəvazislə onun çiyinlərini oxşadı. Kerri isə öz ümidlərinin nə qədər faydasız olduğunu bir daha hiss etdi. Yəqin ki, bu kələkbaz, Kerrinin mənəvi rahatlığı xatirinə barmağını belə tərpətmək fikrində deyildir. O, sadəcə hadisələri özbaşına buraxmışdı, çünki azad yaşamağı hər cür qanuni əlaqələrdən üstün tuturdu.

Əksinə, Herstvud Kerriyə müsbət və səmimi görünürdü. Onda mühüm məsələlərdən boyun qaçırmaq kimi hərəkətlər yox idi. O, hər bir şeydə Kerriyə dərinədən rəğbət bəsləyir, hər bir sözü ilə onu qiymətləndirdiyini bildirirdi. Onun həqiqətən Kerriyə ehtiyacı vardı, halbuki Drue Kerrinin halını düşünmürdü.

– Ah, yox! Bu, heç vaxt olmayacaqdır, – deyərək Kerri təkrar etdi.

O, bu sözləri özünü məzəmmətleyirmiş kimi söylədi, lakin onun səsinə müvəffəqiyyətə inamsızlıq və hər şeydən əvvəl çəşqinlik hiss olunurdu.

Drue söhbəti qurtarmamış kimi:

– Bir az da səbir et, görərsən, – dedi. – Mən ki dedim, evlənəcəyəm, deməli, evlənəcəyəm.

Kerri diqqətlə ona baxdı və özünün haqlı olduğunu hiss etdi. O, öz vicdanını sakitləşdirmək üçün nə isə axtarırdı və Druenin onun ədalətli tələblərinə qayğısız və etinasız yanaşması ilə özünə bəraət qazandırırdı. Axı o, Kerriyə evlənməyi vəd etmişdi, demək o, öz vədini belə yerinə yetirir!

Drue evlənmək məsələsini qurtarmış kimi:

– Yeri gəlmişkən, mən bu gün Herstvudu gördüm, – dedi. – O, bizi teatra dəvət edir.

Bu ad çəkilən zaman Kerri diksindi. Lakin tezliklə özünü ələ aldı.

– Nə vaxt? – deyərək Kerri süni bir laqeydliklə soruşdu.

– Çərşənbə günü. Gedəkmi?

– Sən istəyirsənsə, baş üstə! – deyərək Kerri cavab verdi.

Onun səsinə nə isə xüsusi bir təmkinlik hiss olunurdu ki, bu da bilaxtiyar şübhə doğurur.

Drue bəzi şeylər anladı, lakin Kerrinin belə əhval-ruhiyyəsini evlənmək haqqında söhbətlə izah etdi və buna heç bir əhəmiyyət vermədi.

– Herstvud mənə dedi ki, – deyərək o davam etdi, – səni görməyə gəlmişəm.

– Bəli, – deyərək Kerri təsdiq etdi. – O, dünən axşam gəlmişdi.

Drue təəccübləndi:

– Eləmi? Amma mən onun sözlərindən belə başa düşdüm ki, o, bir həftə bundan qabaq buraya gəlmişəm.

– Bəli, o, bir həftə bundan qabaq da gəlmişdi.

O, dostların öz aralarında nə barədə danışdıklarını bilmirdi və tərəddüd içərisində özünü necə aparmaq lazım olduğu barədə düşüncəyə düşürdü, çünki sözlərinin dolaşlıq törədəcəyindən qorxurdu.

– Deməli, o, iki dəfə buraya gəlir? – deyərək Drue işin əslini öyrənməkdə davam etdi və onun simasında ilk dəfə şübhə əks olundu.

Herstvudun yəqin ki, yalnız bir dəfə gəldiyini deməsi ona aydın olduğuna baxmayaraq, Kerri sadəlövhüklə:

– Bəli, – deyərək təsdiq etdi.

Drue elə zənn etdi ki, dostunu yaxşı başa düşməmişdir.

Bunun üçün bu anlaşılmazlığa heç bir əhəmiyyət vermədi.

O, bir qədər artıq maraqla:

– Axı ona burada nə lazım imiş? – deyərək soruşdu.

– Təkcə qaldığıma görə, çox darıxaram deyərək mənə görməyə gəldiyini söylədi. Sən yəqin ki, çoxdan onun barına getməmişən, çünki o, sənə başına bir iş gəlib-gəlmədiyini bilmək istəyirdi.

Öz dostunun diqqətindən tamamilə məmnun olmuş Drue:

– Corc müstəsna dərəcədə yaxşı adamdır, – dedi. – Gedək yeməyə.

Druenin Çikaqoya qayıtdığını bildikdən sonra Herstvud stol arxasında oturub Kerriyə belə bir məktub yazdı:

“Əzizim, mən ona dedim ki, o, səfərdə ikən mən sizdə olmuşam. Mən ona neçə dəfə gəldiyim haqqında bir şey demədim, lakin yəqin düşünür ki, bir dəfə gəlmişəm. Onunla nə barədə danışmışınız, hamısını mənə yazın. Bu məktubun cavabını adamla göndərin. Sizi görməliyəm, mənim əzizim! Yazın görüm çərşənbə günü saat ikidə Cekson və Trup-strit küçələrinin tinində mənimlə görüşməyiniz müvafiq olarmı? Mən çox istərdim ki, teatrda görüşməyinizdən əvvəl sizinlə söhbət edim”.

Kerri bu məktubu çərşənbə günü səhər getdiyi Qərb tərəfdəki poçt şöbəsiəndən aldı. O, oradaca cavab yazdı:

“Mən ona dedim ki, siz iki dəfə gəlmişdiniz. Məncə o hirslenmədi. Hərgah heç bir maneçilik olmasa Trupp-stritə gəlməyə çalışıram. Mənə elə gəlir ki, mən pis qadına çevrilirəm. İndi mənim etdiyim kimi hərəkət etmək heç yaxşı deyildir”.

Herstvud şərtləşdikləri yerdə Kerri ilə görüşərkən onu sakitləşdirməyi bacardı. O dedi:

– Siz təşvişə düşməməlisiniz, əzizim! Çarli Çikaqodan gedən kimi biz bir şey fikirləşərik. Hər şeyi elə düzəldərik ki, siz heç kəsi aldatmalı olmayasınız.

Kerri elə xəyal etdi ki, Herstvudun açıq deməməsinə baxmayaraq, o, dərhal onunla evlənəcəkdir. O, ürəyində sevinərək qət etdi ki, Druenin gətməsinə qədər bir təhər dözmək lazımdır.

Herstvud teatra gedəcəklərini nəzərdə tutaraq xatırlatdı:

– Mənə əvvəlkindən artıq maraq göstərməyin.

– Elə isə siz mənə belə diqqətlə baxmamalısınız, – deyə bu adamın nəzərlərinin onun üzərində nə qədər hökmü olduğunu bilən Kerri cavab verdi.

– Yaxşı, baxmaram, – deyə o vəd etdi.

Lakin o vidalaşarkən Kerrinin əlini sıxdıqda məhz Kerrini qorxudan nəzərlə ona baxdı.

– Bax, yenə elə baxırsınız! – deyə Kerri səsləndi və barmağı ilə zarafatla onu hədələdi.

– Axı tamaşa hələ başlanmamışdır! – deyə Herstvud etiraz etdi.

O, uzun müddət mehribanlıqla Kerrinin arxasınca baxdı. Kerrinin gəncliyi və gözəlliyi onu şərabdan artıq sərxoş etmişdi.

Teatrda hər şey Herstvud üçün əlverişli idi. O, əvvəllər də Kerrinin xoşuna gəlirdi, indi isə getdikcə artan bir qüvvə qızı bu adama doğru cəlb edirdi. Onun xarici cazibəsi Kerriyə qeyri-adi bir təsir bağışlayırdı. Kerri məftunluqla onun hər bir hərəkətini izləyirdi. O, qonaqlarını məşğul etməyə can atan bir ev sahibi kimi laqçırtı vuran yazıq Drueni demək olar, tamamilə unutmuşdu.

Herstvud çox ağıllı olduğundan Kerriyə münasibətini dəyişdiyini bir işarə ilə belə büruzə vermədi. O, dostuna əvvəllər olduğundan daha artıq diqqətli idi. O, xoşbəxt rəqibin öz sevgilisi yanında edə biləcəyi kimi, Drueni gülünc vəziyyətdə qoymadı. O, öz oyununun şəərəfsizliyini çox gözəl anlayırdı. Lakin o qədər alçaq deyildi ki, onunla lovğalansın.

Pyesdə bir məqam olduqca gülməli bir təsir bağışladı, bunda təkcə Drue müqəssir idi.

Qadının əri yanında olmadığı zaman o, onu tovlayan adamı dinlədiyi səhnədən sonra gənc kommivoyajer dedi:

– Lap yerində oldu! Belə eşşək bir kişiye mənim azacıq da yazığım gəlmir.

Herstvud:

– Belə hallarda mühakimə yürütmək çox çətindir, – deyə yumşaqılıqla etiraz etdi. – Axı o yəqin özünü nöqsansız ər hesab edirmiş.

– Bilirsinizmi, əgər kişi arvadının ona xəyanət etməsini istəmirsə, ona qarşı çox diqqətli olmalıdır.

Onlar vestibüldən çıxdılar və qapının yanında tamaşaçıların sıx izdihamı arasından keçməyə başladılar.

Herstvudun yanında kiminsə səsi eşidildi:

– Mister, mister, yurdsuza gələmək üçün əl tutmaqdan imtina etməyin.

Bu zaman Herstvud Kerriyə nə isə danışdı.

– İnandırırım, mister, mənim yatmağa yerim yoxdur!

Bu, insan kədərinin və məhrumiyyətinin canlı timsalı olan son dərəcə əldən düşmüş 30 yaşlı bir kişinin səsi idi. Drue birinci olaraq onu gördü və dərin mərhəmət hissilə ona on sent pul verdi.

Herstvud yəqin ki, bu hadisəni heç görmədi, Kerri isə tezliklə bunu unutdu.

XV FƏSİL

KÖHNƏ RABİTƏLƏRİN TƏZYİQİ. GƏNCLİYİN CAZİBƏLİ TƏSİRİ

Herstvudun sevgisi artdıqca o, öz evinə getdikcə daha az diqqət verirdi. Ailəsinə aid olan hər şeyə o, son dərəcə biganə yanaşırdı. O, arvadı və uşaqları ilə səhər yeməyinə oturan zaman onların mənafeləri çərçivəsindən onu çox uzaqlara aparən fikirlərə dalırdı. O, qəzet oxuyurdu və oğlu ilə qızının müzakirə etdiyi məsələlər nə qədər bayağı isə qəzet ona o qədər məzmunlu görünürdü. Onunla arvadı arasında soyuq laqeydlilik dənizi əmələ gəlmişdi.

Kerri Herstvudun həyatına daxil olan gündən o, nəşələrə doğru aparan yola düşmüşdü. O, indi axşamlar həvəslə şəhərə yollanırdı. Alaqaranlıqda küçə ilə gedərkən ona elə gəlirdi ki, fənərlər ona şən-şən göz vurur. O, aşıqın addımlarını sürətləndirən, demək olar ki, çoxdan unudulmuş bir hissi yenidən duyurdu. O, öz gözəl kostyumuna Kerrinin gözləri ilə baxırdı, onun gözləri isə elə cavan idi!

Belə hisslər axını içərisində birdən-birə arvadının səsinə eşitdiyi zaman, ailə həyatının inadlı tələbi onu xəyal aləmindən ayırır kədərli sönüklüyə qaytarıqda Herstvudun ürəyi ağrımağa başlayırdı. O zaman o nə kimi möhkəm tellərlə bağlandığını anlıyırdı.

Bir dəfə m-s Herstvud ərinə çoxdan məlum olan və mütləq onun bir şey xahiş edəceyini bildiren ahənglə:

– Corc, – dedi, – biz cıdır üçün mövsümü bilet almaq istəyirik.

– Məgər siz daim cıdırə getmək istəyirsiniz? – deyə o soruşdu və “daim” sözünü bir qədər bərk dedi.

– Bəli, – deyə m-s Herstvud cavab verdi.

Haqqında söhbət gedən cıdır Cənub tərəfdəki Vaşinqton-park-da bu yaxınlarda açılmalı idi, oraya getmək, öz dinçilik mühafizəkarlığını o qədər də açıq göstərməyən cəmiyyət dairələrinin əyləncə proqramına daxil idi. M-s Herstvud əvvəllər heç vaxt mövsüm bileti istəməzdi, lakin bu il xüsusi mülahizələr onu ayrıca loja almaq fikrinə sövq etmişdi. Əvvəla onun kömür işlərində küllü pul qazanmış olan m-s və m-r Ramsi adlı qonşularının cıdırda öz lojaları var idi. İkincisi, atlara və cıdırda mərc çəkişməyə böyük ehtiras bəsləyən Herstvudların ev həkimi doktor Bill m-s Herstvuda cıdır haqqında danışmış və özünün iki yaşlı aygırını cıdırə buraxmaq istədiyini bildirmişdi. Üçüncüsü, m-s Herstvud yaşa çatmış və günü-gündən gözəlləşən Cessikanı cəmiyyətə çıxartmaq istəyirdi. Anası onu varlı adama ərə vermək ümidində idi. Həmçinin m-s Herstvudun özünün bu vurnuxma yarmarkasında iştirak etməyə və tanış-bilişlərin içərisində parlağa böyük həvəsi vardı.

Onun əri bir müddət heç bir söz demədən bu tələbi götür-qoy etdi. Bu söhbət ikinci mərtəbədə, qonaq otağında, şam yeməyi gözlədikləri zaman başladı. Bu gün Herstvud Kerri və Drue ilə teatra getməyə hazırlaşdı və ancaq kostyumunu dəyişmək üçün bardan evə gəlmişdi.

– Məgər hər dəfə cıdırə gedəndə bilet almaq olmazmı? – deyə Herstvud soruşdu. O, daha kəskin bir şey deməyə ürək eləmirdi.

– Mən istəmirəm, – deyə m-s Herstvud səbirsizliklə etiraz etdi. Onun belə danışmasından təhqir olunmuş Herstvud:

– Hər halda açıqlanmağa dəyməz, – dedi. – Mən ancaq soruşmaq üçün dedim.

– Mən açıqlanmaq fikrində deyiləm, – deyə m-s Herstvud kəskin cavab verdi. – Mən ancaq xahiş edirəm ki, mənə mövsüm bileti alsan.

– Mən isə deyirəm ki, bunu düzəltmək o qədər də asan deyildir, – deyə m-r Herstvud diqqətlə arvadına baxdı. – Mən inanmıram ki, cıdır meydanının direktoru mənə mövsüm bileti verər.

Bunu deyərək o yenə də fikrində cıdır idarə edənlərlə öz münasibətlərinin nə qədər möhkəm olduğunu götür-qoy edirdi.

M-s Herstvud:

– Sən bileti pulla da ala bilərsən, – deyə səsinə yüksəltdi.

– Demək asandır. Ailəvi sezon bileti yüz əlli dollardır.

– Mən sən ilə mübahisəyə girişmək istəmirəm, – deyə m-s Herstvud qəti bir ahənglə bildirdi. – Mən bilet istəyirəm, vəssalam! O qalxdı və qəzəblənmiş halda otaqdan çıxdı.

M-r Herstvud, hər halda səsinə alçaldaraq, qaşqabaqlı halda onun arxasınca:

– Yaxşı, biletini alarsan! – dedi.

Çox vaxt olduğu kimi, axşam süfrəsi başında bir adam çatışmırdı...

Ertəsi gün incimış kişinin acığı xeyli soyumuşdu. Bilet vaxtında alınmışdı, lakin bu, artıq işi düzəldə bilməzdi. Herstvud qazancının mühüm hissəsini həvəslə ailəsinə verirdi. Lakin onu güclə pul xərc-ləməyə məcbur edəndə onun acığı tuturdu.

Bir dəfə Cessika dedi:

– Bilirsenmi, ana, Spenserlər səfərə hazırlaşırlar.

– Eləmi? Sən bilən hara gedirlər?

– Avropaya. Mən dünən Corcina ilə görüşdüm və o, mənə bu barədə danışdı. Əlbəttə, o, yaman lovğalanır.

– O nə vaxt gedəcəklərini sənə dedimi?

– Deyəsən, bazar ertəsi gedirlər, – deyə Cessika cavab verdi. – Yəqin, həmişə olduğu kimi, onlar haqqında qəzetdə yenə məlumat olacaqdır.

– Eyib etməz, – deyə m-s Herstvud qızına təskinlik verdi. – Biz də bir vaxt Avropaya gedərik.

Bu söhbəti eşidən Herstvud yalnız başını qəzetdən qaldırdı, lakin bir söz demədi.

– “Biz əvvəl Liverpula gedirik, – deyə Cessika səsinə rəfiqəsinin səsinə oxşadaraq davam etdi, – yayın çox hissəsini Fransada keçirmək istəyirik”. Lovğa! Görəsən nə böyük iş imiş: Avropaya gedir!

Herstvud söhbətə qarışdı.

– Hərgah sən ona belə qibtə edirsənsə, görünür, böyük işdir.

Qızın sözləri ona toxunmuşdu.

– Bəsdir əzizim, fikir çəkmə! – deyə m-s Herstvud qızına təsəlli verməyə tələsdi.

Bir dəfə də belə bir söhbət oldu. Cessika:

– Corc yola düşdümü? – deyə soruşdu.

Herstvud ancaq qızının sözlərindən ailə həyatında nə isə bir hadisə olduğunu bildi.

– Corc hara getmişdir? – deyə o, qızına baxıb soruşdu.

O hələ heç vaxt ailə üzvlərindən birinin bir yana getməsindən xəbərsiz olmamışdı.

– O, Uitona getmişdir, – deyə Cessika cavab verdi. O, atasının bu xəbərdən necə inciyəcəyini dərk etməmişdi.

– Orada, Uitonda nə var ki? – deyə Herstvud soruşdu. İşin əslini bu cür öyrənmək lazım gəldiyi onu əsəbiləşdirmiş və kədərləndirmişdi.

– Tennis yarışı, – deyə Cessika cavab verdi.

Herstvud:

– O, mənə heç nə deməmişdir, – dedi.

O, öz hirsini gizlədə bilmirdi.

– Çox yəqin ki, o unutmuşdur, – deyə m-s Herstvud barışdınıcı bir tonla söhbətə qarışdı.

Əvvəllər Herstvud öz evində müəyyən hörmətə malik idi. Bu qismən bağlılıq hissi, qismən ailə başçısı sayılması ilə izah olunurdu. Onunla qızı arasında hələ müəyyən dərəcəyə qədər mühafizə edilmiş rəftar sadəliyini o, özü yaratmışdı. Lakin görünür, bunlar hamısı quru sözdən ibarət idi, onların münasibətində mehribanlıq yox idi. İndi Herstvud günü-gündən daha artıq inanırdı ki, təcridcən uşaqlarının işindən daha az xəbər tutur. O bəzən onlarla stol arxasında görüşür, bəzən də görüşmürdü. Onların nə etdiklərini o yalnız təsadüfi olaraq bilirdi. Bəzən o heyərlə onların söhbətinə qulaq asır və nə barədə danışdıqlarını anlaya bilmirdi. Evdə bir çox şeylər olurdu

ki, o, bunların heç birindən xəbər tutmurdu. Cessikada getdikcə elə bir düşüncə əmələ gəlirdi ki, guya onun işi ancaq özünə aiddir və bunun heç kəsə dəxili yoxdur. Borc özünü elə aparırdı ki, guya o, yaşa dolmuş bir işidir, öz hərəkətləri üçün heç kəsə hesabat verməməlidir. Herstvud bütün bunları görür və bunlar onu kədərləndirirdi, çünki o adət etmişdi ki, onunla hesablaşsınlar – hər halda qulluqda belə idi. O, fikrən özünə təkrar edirdi ki, evdə öz nüfuzunun düşməsinə yol verməməlidir. Hər şeydən pis bu idi ki, o, arvadında da eyni laqeydliyi və eyni müstəqilliyi görürdü. Günü-gündən bu, daha artıq meydana çıxır, o isə dözü, bir də ki, hesablar üzrə pul verirdi.

Herstvud özünə bununla təsəlli verirdi ki, hər halda sevgidən tamamilə məhrum deyildir. Qoy evdə onlar istədiklərini etsinlər, onun Kerrisi vardır! O, fikrən bir neçə axşam gözəl vaxt keçirdiyi Oqden-skverdəki otağa uçur və Drueni tamamilə başdan elədikdən sonra Kerrinin axşamlar onu gözəl bir məkanda gözləyəcəyi vaxtın nə qədər yaxşı olacağını fikirləşirdi. O, ümidlə özünə ürək verirdi ki, Drue heç vaxt Herstvudun evli olduğunu Kerriyə danışmağa imkan tapmayacaqdır. Hər şey o qədər öz yolu ilə gedirdi ki, o heç bir dəyişiklik gözləməirdi. Yaxın zamanlarda Kerrini razı salmağa müvəffəq olacaq və o zaman hər şey onun tam mənafeyinə həll olunacaqdır.

Herstvud onlarla birlikdə teatrda olduqdan sonra müntəzəm surətdə Kerriyə yazmağa başladı. Hər səhər o, Kerriyə bir məktub göndərir və ondan cavab yazmağını xahiş edirdi. Herstvud yazmaq istedadına malik deyildi, lakin həyat təcrübəsi və günü-gündən artan məhəbbət onun məktublarına bir qədər ifadəlilik verirdi. O bununla öz kabinetində rahatca məşğul ola bilərdi. Herstvud bir qutu ətirlənmiş və monoqramlı gözəl poçt kağızı alıb, yazı stolunun yeşillərindən birində saxlayırdı. Vəzifəsi bu qədər geniş yazışma tələb edən bar müdirinə dostları heyərlə baxırdılar. Piştaxta arxasında işləyən baş bufetçi vəzifə borcunun tez-tez qələmə əl atmağa məcbur etdiyi bu adama daha böyük hörmətlə yanaşırdı.

Herstvud özü də yazdığı məktubların arası kəsilmədiyinə heyərlənirdi. İnsanın bütün hərəkətlərini idarə edən təbiətin qanununa görə onun məktublarının məzmunu onun özünə də təsir göstərirdi. Kağıza tökdüyü incə hisslərin dadını o, həqiqətdə də duymağa başlamışdı. Yeni tapdığı hər ifadə ilə onun hissləri də möhkəmlənir və artır. O, sözlərlə bürüzə verdiyi gizli duyğularının əsiri olmuşdu. Onun fikrincə, Kerri onun yazdığı məktublarda ifadə etdiyi məhəb-

bətə tamamilə layiq idi. Özünün tam çiçəkləndiyi dövrdə gənclik, zəriflik və gözəllik buna haqq verirsə, Kerri həqiqətən məhəbbətə layiq idi. Həyat təcrübəsi onu insanın yaşaşı olan mənəvi tərəvətdən hələ məhrum etməmişdi. Onun gözəl gözlərinin yumşaq baxışları sübut edirdi ki, o hələ peşmançılıq hissi ilə tanış deyildir. O, ruhi həyəcan keçirmiş, kədər və şübhə hiss etmişdisə də lakin bunlar onda dərin iz buraxmamışdı, yalnız onun baxışı daha mənalı və sözləri daha ehtiyatlı olmuşdu. Kerri danışdığı və yaxud susduğu zaman bəzən dodaqları elə büzülürdü ki, sanki o, bu saat ağlayacaqdı. Lakin bu, kədərdən deyildi. Sadəcə olaraq o bəzi sözləri tələffüz edən zaman ağzı iztirabları ifadə alırdı və bunda nə isə insanı rıqqətə gətirən bir şey var idi.

Onun hərəkətlərində heç bir açıq-saçıqlıq yox idi. Həyat ona amiranəliyi, gözəlliyə məxsus məğrurluğu öyrətmişdi. Bir çox qadınlarda olan qüvvə bununla izah edilir. O qayğı və diqqət həsrətində idi, lakin bu arzu o qədər qüvvətli deyildi ki, onu nə isə bir tədbir görməyə sövq etsin. Onda hələ özünə inam hissi yox idi. Lakin o, artıq həyatda bəzi şeylərə rast gəldiyindən, əvvəl olduğu kimi utancaq deyildi.

O, zövq almaq, cəmiyyətdə mövqe tutmaq arzusunda idi. Bununla belə, bunların nə olduğunu, yəqin ki, bilmirdi.

Kerri olduqca həssas bir təbiətə malik idi. Onun gördüyü bir çox şeylər onda bütün zəiflərə və köməksizlərə qarşı dərin bir kədər və mərhəmət doğururdu. O, küçədə ümitsizliklə onun yanından keçən rəngi qaçmış, düşkün, dərddən kütləşmiş adamları, yaxud axşamlar fabrikdən evə tələsən, tənəffüs halda onun pəncərəsi qarşısından keçib gedən pis geyinmiş işçi qadınları görərkən ürək-dən yanırdı. O, dodaqlarını dişləyir, kədərlə başını bulayır və xəyala dalırdı.

“Həyat onlara nə qədər az şey verir!” – deyə Kerri fikirləşirdi. – “Yoxsul və səfil olmaq nə qədər kədərli!”

Cır-cındırların görünüşü ona pis təsir edirdi.

“Həm də onlar necə də ağır işləməli olurlar!” – deyə o, fikrən əlavə edirdi.

Kerri çox vaxt kişilərin küçədə necə işlədiyinə fikir verirdi. Ağır külünglə işləyən irlandiyalılar, yekə bellərlə kömür boşaldan arabacılar, ancaq fiziki qüvvə tələb edən işlərlə məşğul olan fəhlələr – bunlar hamısı onun təxəyyülünə təsir edirdi. İndi özü işləmədiyinə

görə ağır əmək Kerriyə özünün onda iştirak etdiyi vaxtdakından daha dəhşətli görünürdü. Pəncərə qabağından ötüb keçən birinin sifəti dəyirməndə una bulaşmış qoca atasını xatırladırdı. Bütün gücü ilə çekicini vuran çekməçi, zirzəmidə yerləşən emalatxananın dar pəncərəsindən gördüyü qalayçılar, penceksiz, qolları çırmamış halda dəzgah dalında durmuş tornaçılar onu köhnə dəyirmanı xatırlatmağa məcbur edirdi. O, öz fikirlərini nadir hallarda ucadan deyərdi, lakin bu fikirlər çox kədərli idi. Onun bütün hüsn-rəğbəti ancaq yaxın zamanlarda sıralarından çıxdığı, çox yaxşı anladığı zəhmətkeşlər tərəfində idi.

Herstved sevdiyi gənc qadının qəlbinin nə kimi yumşaq və nəcib hisslərlə dolu olduğundan xəbərsiz idi. O özü də bilmirdi ki, onu Kerriyə cəlb edən məhz bu xüsusiyyətdir. O, heç vaxt öz hisslərindən baş çıxarmaqda cəhd etməmişdi. Onun üçün kifayət idi ki, Kerrinin nəzərlərində mehribanlıq, onun hərəkətlərində qadınlıq, fikirlərində yaxşılıq və həyata inam sezilirdi. Herstvedu öz gözəlliyini və ətrini onun özünün heç bir zaman girmədiyi dərin sülardan alan gözəl bir zənbəq cəlb edirdi. Bu çiçək Herstvedu ona görə cəlb edirdi ki, gözəl və təzə idi, çünki o, Herstvedda ən yaxşı hisslər oyadırdı və onun səhər saatlarında rəvnəq verirdi.

Kerri bədəncə də inkişaf etmişdi. Onun utancaqlığı demək olar ki, tamamilə yox olmuş və ondan mükəmməl gözəllik qədər gözə xoş gələn yalnız kiçik bir iz qalmışdı. Hündür dabanlı balaca ayaqqabılar ayağında qəşəng görünürdü. Kerri qadının görkəmində böyük rol oynayan bir çox xırda-para şeylərlə tanış idi. O, bir qədər kökəlmişdi və onun gözəl qaməti azacıq dəyirmiləşmişdi.

Bir dəfə o, Herstveddan məktub aldı. Məktubunda o, Monrostritdəki Jefferson parkında onunla görüşməyi xahiş edirdi. O, indi Drue evdə olduqda belə, onlara gəlməyi müvafiq görmürdü.

Ertəsi gün düz saat birə Herstved balaca parka gəldi, yollardan birini əhatə edən yasəmən kollarının yaşıl yarpaqları altındakı boş skamyada oturdu. Yazın tərəvətli və hələ də valehedici dövrü idi. Yaxınlıqda, balaca gölməçənin kənarında uşaqlar ağ yelkənli qayıqları suya buraxaraq oynayırdılar. Yaşıl məbədin kölgəsində düymələri başdan ayağa qədər düymələnmiş qanun nəzarətçisi dururdu. Onun əlləri döşündə çarpazlanmışdı, belindən isə dəyənək asılmışdı. Qoca bağban bəzək kollarının başını böyük qayçı ilə vuraraq, çəməndə əlləşirdi. Adamların başı üzərində, çox yüksəkdə mavi

səma parıldayırdı, parlaq, sıx yaşıl yarpaqlar içərisində sərcələr atılıb-düşür, cikkildəşirdilər.

Herstvud evdən onu çoxdan təngə gətirən acıq hissilə çıxmışdı. Barda boş-boşuna bir qədər vaxt keçirdi, çünki bu gün məktub yazmaq lazım deyildi. Parka isə o, xoşa gəlməyən şeyləri arxada buraxmağı bacaran adamlara xas olan qayğısızlıqla gəldi. O, yasəmən kollarının sərin kölgəsində oturaraq, aşıq gözləri ilə ətrafa baxırdı. O, uzaqlarda, ətraf küçələrdə arabaların taqıltısını eşidir, lakin böyük şəhərin bu boğucur gürultusu ancaq dumanlı surətdə ona çatırdı, təsadüfi zıncırovun cingiltisi isə onun qulaqlarında musiqi kimi səslənirdi. Herstvud ətrafına baxır və onun indiki həyatına heç bir münasibəti olmayan xəyallara dalırdı. O, evli olmadığı və heç bir yərə bağlanmadığı gənclik dövrünü xatırladı. O, tanış qızlarla necə görüşdüyünü, onlarla necə qayğısız rəqs etdiyini, onları evlərinə necə ötürdüyünü və çəpərdən onlarla necə söhbət etdiyini xatırladı. O, keçmiş qaytarmaq istəyirdi – bu arzular elə xoş vəziyyət yaradırdı ki, özünü yenidən azad hiss edirdi.

Saat ikidə parkın cığırında Kerri göründü. O, gözəl və təravətli idi. Lap yaxınlarda aldığı kənarları geniş, xalı gözəl mavi ipək lenti olan şlyapası ona çox yaraşırdı.

Əynində yaxşı göy mahuddan yubka, çox nazik göy milləri olan ağ kofta, ayağında qəşəng darçını tufillər var idi. Əlcəklərini əlində tutmuşdu.

Herstvud həyəcanla ona baxdı və:

– Gəldiniz, əzizim! – deyərək səsləndi və onu qarşılamaq üçün qalxaraq əllərini tutdu.

– Əlbəttə! – deyərək Kerri təbəssümlə cavab verdi. – Siz düşünürdünüz ki, mən gəlməyəcəyəm?

– Mən inanmırdım, – deyərək Herstvud cavab verdi.

O, Kerrinin sürətlə yeriməkdən hələ tərlənmiş alına nəzər saldı və cibindən ətirələnmiş yumşaq ipək yaylığını çıxararaq onun üzünə toxundu.

O mehribancasına:

– Bax, indi hər şey öz yerindədir! – dedi.

Onlar bir yerdə olduqları və bir-birinin gözüne baxa bildikləri üçün xoşbəxt idilər. Nəhayət, ilk həyəcanlı dəqiqələr keçdikdən sonra Herstvud soruşdu.

– Çarli nə vaxt gəlir?

– Bilmirəm, – deyərək Kerri cavab verdi. – O deyir ki, burada bəzi işləri vardır.

Herstvudun qaşları çatıldı və o, dərin fikrə daldı. Bir az sonra gözlərini qaldırdı və:

– Onu buraxıb gedin! – dedi.

O, üzünü yana çevirdi və uşaqların oynadığı tərəfə baxdı, sanki onun təklifi dünyada ən sadə bir şey idi.

– Hara? – deyərək Kerri eyni ahənglə soruşdu və əlcəklərini ovuşdura-ovuşdura yaxında olan ağaca baxdı.

– Siz harada yaşamaq istərdiniz? – deyərək Herstvud sual verdi.

Onun ahəngində nə isə bir şey vardı ki, bu, Kerrini daha Çikaqoda yaşamaq istəmədiyini söyləməyə məcbur etdi.

Kerri:

– Biz burada qala bilmərik, – dedi.

Herstvud belə bir şey gözləməirdi. O, hara isə köçmək zəruriyyəti haqqında heç fikirləşməmişdi. O, ehməlcə soruşdu:

– Nə üçün?

– Onun üçün ki... mən istəmirəm.

Herstvud dinləyir və Kerrinin sözlərinin nə olduğunu ancaq dumanlı surətdə dərk edirdi. Kerrinin səsi o qədər də ciddi deyildi, həm də bu sual təcili cavab tələb etmirdi.

Herstvud:

– O zaman mən qulluğumdan əl çəkməli olacağam, – dedi.

Onun danışdığı ahəngindən belə başa düşmək olardı ki, bu onun üçün o qədər də əhəmiyyətli deyil.

Kerri parkı seyr edərək susurdu.

O, Drueni nəzərdə tutaraq:

– Mən Çikaqoda, onunla bir şəhərdə yaşamaq istəməzdim, – dedi.

Herstvud:

– Çikaqo böyük şəhərdir, əzizim! – dedi. – Cənub tərəfə köçmək kifayətdir. Bu, Amerikanın başqa bir hissəsinə köçməyə bərabərdir.

Yəqin ki, Herstvud məhz Cənub tərəfdə yaşamağı evvəldən nəzərdə tutmuşdu.

Kerri dedi:

– Necə olsa da, o, burada ikən mən orə getmək istəməzdim. Mən ondan qaçmaq istəmirəm.

Evlənmək adının çəkilməsi Herstvuda bir zərbə idi. Kerrinin nəyə can atdığı onun üçün aydın oldu və o anladı ki, bu məsələnin üstündən keçmək asan olmayacaqdır. Bir anlığa onda ikiarvadlılıq fikri oyandı. O, bütün bunların nə ilə qurtaracağını təsəvvür edə bilmirdi və bu saat yalnız onu düşünürdü ki, Kerriyə qarşı özünün hörmətindən başqa bir addım belə irəli gedə bilməmişdir.

Herstvud Kerriyə baxdı və qız ona daha məftunedici göründü. Çətinlik törətsə də onun sevgilisi olmaq nə qədər səadətdir! Kerrinin müqaviməti onu Herstvudun gözündə daha da yüksəldirdi. Bu qadının uğrunda vuruşmaq lazım idi və bunun xüsusi ləzzəti vardı. O, hamının boynuna sarılan qadınlara necə də oxşamır! Herstvud belə qadınlar haqqında düşünəndə əti çimçisiydi.

– Deməli, siz onun nə vaxt yola düşəcəyini bilmirsiniz? – deyə Herstvud sakitcəsinə soruşdu.

Kerri başını buladı.

Herstvud köksünü ötürdü. Bir qədər keçdikdən sonra Kerriyə müraciət edərək:

– Axı siz qətiyyətli qadınsınız, deyilmi, Kerri? – dedi və diqqətlə onun gözlərinə baxdı.

Hərərətli hissin dalğaları Kerrini bürüdü. Burada bu adamın ondan valeh olduğunu dərk etməkdən alovlanan iftixar da, bu hissi onda doğuran adama qarşı təşəkkür də var idi.

O cəsarətsiz halda:

– Güman etmirəm, – deyə cavab verdi. – Lakin deyin görüm, mən nə etməliyəm?

Herstvud əllərini sıxdı və yenidən nəzərlərini uzaqlara dikdi.

– Mən istəyirəm ki, siz ondan ayrılıb, mənim yanıma gəlsiniz, – dedi. – Mən sizsiz yaşaya bilmirəm. Gözləməyin nə faydası? Gözləməkdən adam daha xoşbəxt olmur ki?

– Daha xoşbəxt? – deyə Kerri yavaşca təkrar etdi. – Siz özünüz bilirsiniz ki, yox!

– Bəli, bəli, – deyə Herstvud eyni ahənglə təkrar etdi. – Biz boş yerə vaxt itiririk. Elə bilirsiniz ki, sizin bədbəxt olduğunuzu bildiyim halda mən xoşbəxt ola bilərəm? Mən günümüzü çox hissəsini sizə məktub yazmaqla keçirirəm. Dinləyin, Kerri, – deyə o, kəskin nəzərlərlə qıza baxaraq bacardığı qədər odlu-odlu səsləndi. – Mən sizsiz

yaşaya bilmirəm, vəssalam! – İndi deyın görüm, mən nə etməliyəm, – deyə o, sözünü bitirərək acizənə bir tərzdə yaraşlıq ağ əllərini açdı.

Herstvudun bununla sanki qərarın bütün ağırlığını Kerrinin üzərinə atması qızın xoşuna gəldi. Bu zahiri ağırlıq hiss olunmasa belə, onun qadın üreyinə toxundu.

– Məgər siz bir az da gözləyə bilməzsiniz? – deyə o, mehribanca-sına soruşdu. – Mən onun nə vaxt gedəcəyini öyrənməyə çalışaram.

Əslində vəziyyət Kerri üçün aydın olmadı, lakin tədricən onun ruhunda qadının kişiye olan məhəbbəti xatirinə ona güzəştə getdiyi zaman baş verən bir hərəkət əmələ gəldi.

Herstvud başa düşmürdü. O yalnız o barədə düşünürdü ki, necə etsin ki, Kerrini Drueni atmağa vadar etsin. O, Kerrinin ona qarşı məhəbbətində nə qədər uzağa gedəcəyini özündən soruşur və elə bir sual tapmağa cəhd edirdi ki, Kerrini tamamilə açıq danışmağa məcbur edə bilsin.

Nəhayət, o, həqiqi arzularımızı gizlətməklə, yolumuzda duran əngəlləri özümüze aydınlaşdırmaq imkanı verən və bununla da hər hansı bir çıxış yolu göstərən bir şeyi qızdan soruşdu. Onun dediyi sözlər heç də onun niyyətlərindən irəli gəlmirdi və o, bu sözləri götür-qoy etmədən onlar onun ağzından çıxdı.

– Kerri, – deyə Herstvud düz ona baxaraq, səsinə heç də hissiyatına müvafiq olmayan bir ciddilik verib söze başladı. – Kerri, tətəlim gələn həftə, yaxud elə bu həftə, ya elə bu gün mən gəlib sizə desəm ki, mən buradan çıxıb getməliyəm, burada bir dəqiqə belə qala bilmərəm və heç vaxt geri qayıtmayacağam – o zaman siz mənimlə gedərsinizmi?

Onun sevgilisi sədaqət dolu nəzərlərlə ona baxdı. Herstvud hələ danışib qurtarmamış onun cavabı hazır idi.

– Bəli, – deyə o, cavab verdi.

– Siz mübahisə etməzdiniz ki? Məni fikrimdən daşıdırmazdınız ki? – deyə Herstvud təkid etdi.

– Əgər siz gözləyə bilməsəydiniz? Yox, mən sizi fikrinizdən cəkəndirməzdim.

Herstvud Kerrinin onun sözlərinə tamamilə ciddi yanaşdığını anlayaraq gülməyə başladı. Bir, ya iki həftə xoş keçirmək imkanı onun xəyalında canlandı. Onun fikrindən keçdi ki, zarafat etdiyini desin

və beləliklə, onun bu sevimli ciddiliyini dağıtsın, lakin bu dəqiqədə Kerri o qədər cazibədar idi ki, Herstvud onu rəyindən daşıdırmaq istəmədi. O, birdən-birə doğan bu fikrin təsiri altında əlavə etdi:

– Təhlil ki, burada nikah oxutdurmaq üçün bizim vaxtımız çatmadı?

– Hərgah yerimizə çatan kimi nikah oxutdursaq, hər şey öz qaydasında olacaqdır.

Herstvud dedi:

– Mən də belə düşünürdüm.

– Şübhə etmirəm.

İndi gün Herstvuda daha işıqlı, daha şən görünürdü.

O, bilaxtiyar özünə sual verdi: görəsən bu fikir onun başına necə oldu ki, gəldi? Bu fikir yerinə yetirilməz olsa belə o qədər müvəffəqiyyətli idi ki, Herstvud təbəssümdən özünü saxlaya bilmədi. Bu fikir Kerrinin onu nə qədər sevdiyini aydın göstərdi. İndi onda heç bir şübhə qalmamışdı. O, Kerriyə sahib olmaq üçün yol tapar!

Herstvud zarafatıyana:

– Yaxşı, yaxın axşamların birində gəlib sizi apararam! – dedi və sevinclə güldü.

– Ancaq nikah oxutdurmasanız, sizinlə qalmayacağam, – deyərək Kerri dalgın halda ifadə etdi.

– Mən özüm də bunu tələb etməzdim, – deyərək Herstvud səmimiyyətlə cavab verdi və onun əlindən tutdu.

İndi hər şey aydın olandan sonra, Kerri özünü hədsiz xoşbəxt hiss etdi. Kerri Herstvudun şəxsində öz xilaskarını görərək, onu daha artıq sevirdi. Onun pərəstişkarına gəlincə isə evlənmək məsələsi onu təşvişə salmırdı. Herstvud yalnız onu düşünürdü ki, belə qüvvətli məhəbbətlə onun gələcək səadəti üçün heç bir maneçilik ola bilməz.

– Gəlin gəzək, – deyərək təklif etdi və qalxaraq parkı məmnun nəzərlərlə gözəndən keçirdi.

– Məmnuniyyətlə, – deyərək Kerri səsləndi.

Qibtəli nəzərlərlə onları müşayiət edən gənc bir irlandiyalının yanından keçib gedərkən bu adam:

“Hər ikisi də nə qədər gözəldir! Yəqin ki, çox zəngindirler...” deyərək düşündü.

XVI FƏSİL

ÖZÜNÜ İTİRMİŞ ƏLAƏDDİN. DÜNYANIN QAPISI

Drue, axırıncı dəfə Çikaqoda olduğu zaman gizli cəmiyyətə bir qədər diqqət verməyi qərar etdi. İş burasındadır ki, yolda iken o, cəmiyyətin qüdrətli təsirini göstərən yeni sübutlar əldə etmişdi.

Yolda başqa bir kommivoyajer ona demişdi: “Mason olmağın nə qədər faydalı olduğunu siz təsəvvür etmirsiz. Hazənştada nəzər salın! Onun qüdrətinin həddü yoxdur. Doğrudur, o, mötəbər bir firmanın nümayəndəsidir. Lakin təkə bu kifayət deyildir. Mən sizi inandıraram ki, burada başlıca səbəb onun cəmiyyətdəki yüksək mövqeyidir. O, görkəmli masonlardan biridir, bu isə böyük işdir. Onda cəmiyyətin gizli nişanı vardır – bu nişan isə əhəmiyyətsiz şey deyildir”.

Drue elə buradaca qərar etdi ki, bu gündən mason lojasına daha çox diqqət yetirsin. Bunun üçün də o, Çikaqoya qayıtdıqda birbaşa cəmiyyətin baş mənzilinə getdi.

Lojanın yerli şöbəsinin görkəmli üzvü m-r Harri Kvinsel:

– Bilirsinizmi, Drue, siz lap yerində gəldiniz, – dedi. – Siz bizə lazımsınız.

Bu söhbət masonlar klubunda işə aid iclas qurtardıqdan sonra gedirdi. Salonda səslərdən əmələ gələn bir gürultu vardı. Drue çoxlu tanışları ilə salamlaşır və zarafat edər-edər bir yerdən o biri yərə keçirdi.

O, özünün loja yoldaşına təbəssümlə baxaraq açıq ürəklə soruşdu:

– Nə üçün lazımam?

– Biz iki həftədən sonra tamaşa vermək istəyirik. Siz bu tamaşada iştirak etməyə razılıq verəcək bir gənc qadın tapa bilərsinizmi? Rol çox asandır.

– Əlbəttə, tapılar! – deyərək Drue cavab verdi.

O, heç düşünmədi ki, bu işə cəlb edə biləcək heç bir qadın tanımır. Sadəcə olaraq onun təbii açıq qəlbiyi onu təsdiqedicisi cavab verməyə vadar etmişdi.

– Demək belə, dinləyin, mən sizə işin nə yerdə olduğunu söyləyim, – deyərək m-r Kvinsel davam etdi. – Biz loja üçün yeni

mebel almalıyıq, kassada isə pul azlıq edir. Biz də belə fikirleşdik ki, tamaşa qoymaqla pul düzəldə bilərik.

– Əlbəttə! – deyə Drue onun sözlünə qüvvət verdi. – Çox yaxşı fikirdir.

– Bizim bir neçə yüksək istedadlı gənc üzvlərimiz vardır. Məsəl üçün Harri Berbeki götürək. O, zənciləri gözəl yamsılayır. Mak Lyuis heç də pis tragik deyildir. Siz bir vaxt onun “Təpələr üzərində” şeirini nə cür oxuduğunu eşitmisinizmi?

– Yox, eşitməmişəm.

– İnanın ki, çox gözəl oxuyur.

– Siz də istəyirsiniz ki, mən tamaşada iştirak etmək üçün qadın tapım? – deyə Drue soruşdu. Söhbət artıq onu darıxdırırdı və o, müsahibindən yaxa qurtarmaq istəyirdi. – Siz nəyi tamaşaya qoyursunuz?

– “Fəner altında” – deyə m-r Kvinsel Avqustin Deylin pyesinin adını çəkdi.

Bu məşhur əsər böyük səhnədə müvəffəqiyyətli günlərini artıq yaşayıb qurtarmış, həvəskarlar repertuarına keçmişdi. Həm də daha çətin olan yerləri ixtisar olunmuş, iştirak edənlərin sayı minimuma endirilmişdi. Drue bir zaman bu pyesi görmüşdü.

– Lap yaxşıdır! – deyə o, fikrini bildirdi. – O, müvəffəqiyyət qazanmalıdır. Siz küllü pul yığarsınız.

M-r Kvinsel:

– Biz də ümid edirik ki, pyes müvəffəqiyyət qazanacaqdır, – dedi və Druenin səbirsizliyini görərək:

– Baxın, ha, Laura rolu üçün adam tapmağı yaddan çıxarmayın, – deyə sözünü qurtardı.

– Xatircəm olun! Mən bunun qayğısına qalaram.

Kvinsel susan kimi Drue onun sözlərini unutdu və getdi. O, hətta tamaşanın nə vaxt və harada olacağını soruşmaq qayğısına da qalmadı.

Lakin bir, ya iki gündən sonra o, məktub şəklində xatırlatma aldı. Məktubda cümə günü “Fəner altında” pyesinin ilk məşqi olacağı göstərilmiş və bunun üçün də rolunu göndərmək üçün tanış qadının ünvanını təcili surətdə bildirmək m-r Druedən xahiş edilmişdi.

– Lənət şeytana! – deyə gənc kommivoyajer səsləndi. – Mənim tanışlarımdan kim belə bir rola yarayar? – deyə o əlavə etdi və çəhrayı qulağını qaşdı. – “Mən, ümumiyyətlə, elə bir qadın tanımıram ki, o, həvəskar tamaşalarından heç olmasa bir şey anlasın!”

O, xəyalında tanış qadınları araşdırmağa başladı və onlardan biri üzərində dayandı, o da yalnız ona görə ki, o qadın yaxınlıqda, Çikaqonun Qərb tərəfində yaşayırdı. O axşam Drue evdən çıxarkən ilk növbədə o qadının yanına getməyi qərara aldı. Lakin küçəyə çıxıb konkaya oturan kimi o saat hər şeyi unutdu. Ancaq “Axşam yenilikləri”ndə masonların yerli lojasının ayın 16-sında Everi-xolda “Fəner altında” pyesini tamaşaya qoyduğu haqqındakı qısa məlumatı oxuduqdan sonra o, öz səhvini xatırladı.

– Belə də iş olar, – deyə Drue səsləndi. – Yenə unudum!

– Nə olub ki? – deyə Kerri maraqlandı.

Onlar səyyar qaz piletəsi olan otaqda balaca stolun arxasında oturmuşdular. Kerri bəzən evdə yemək hazırlayırdı, bu axşam da evdə şam yeməyi düzəltdi.

– Mənim üzv olduğum mason lojasında tamaşa olmalıdır. Onlar bir pyesi tamaşaya qoyurlar və məndən qadın rolu üçün bir nəfər tapmağı xahiş edirlər.

– Onlar nəyi tamaşaya qoymaq istəyirlər?

– “Fəner altında” pyesini.

– Nə vaxt?

– On altısında.

– Bəs nə üçün onların xahişini yerinə yetirmədin? – deyə Kerri soruşdu.

– Çünki mən heç kəsi tanımıram, – deyə Drue etiraf etdi. Birdən o, gözünü qaldırıb Kerriyə baxdı və:

– Bura bax, – dedi, – gəlsənə bu rolu sən götürəsən?

Kerri təəccüb etdi:

– Mən axı oynamağı bacarmıram.

– Haradan bilirsən ki, bacarmırsan? – deyə Drue dalgın halda dilləndi.

– Axı mən heç vaxt oynamamışam! – deyə Kerri cavab verdi.

Hər halda Druenin onun haqqında belə düşünməsi ona xoş gəldi. Kerri tamamilə şənləndi. Axı dünyada səhnə sənəti kimi heç bir şey ona bu qədər xoş gəlmirdi.

Təbiətinə sadıq olan Drue isə vəziyyətdən belə asan çıxış yolu tapdığı üçün bu fikirdən yapışdı.

– Boş şeydir! Sən bu rolun öhdəsindən çox gözəl gələrsən.

– Yox, bacarmıram! – deyə Kerri zəif surətdə etiraz etdi. Druenin təklifi onu həm başdan çıxarırdı, həm də qorxudurdu.

– Mən sənə deyirəm ki, bacararsan. Sınamağa nə var ki? Həm onları çətinlikdən qurtararsan, həm də bu sənin özünə böyük ləzzət verir.

– Yox, inanmıram ki, bu mənə ləzzət verə, – deyə Kerri etiraz etdi.

– Görərsən, xoşuna gələr, – deyə Drue təkid etdi. – Mən əminəm ki, xoşuna gələr. Mən sənəin dəfələrlə güzgü qarşısında necə fırlandığımı və həqiqi artistləri necə yamsıladığımı görmüşəm. Bunun üçün də bu rolu sənə təklif etdim. Sən kifayət qədər zirəksən.

– Heç də elə zirək deyiləm, – deyə Kerri çəkinə-çəkinə cavab verdi.

– Sən belə elə: get bax, gör iş orada necə gedəcək. Sənəin üçün maraqlı olar. Başqa ifaçılar yəqin ki, bir şey deyil. Onların heç bir təcrübəsi yoxdur. Onlar teatr sənətindən nə başa düşürlər ki!

Drue hətta bu adamların nə qədər avam olduqları fikrindən üzünü tutmuşdu və sonra əlavə etdi:

– Mənə qəhvə tök!

Kerri sözünün üstündə duraraq:

– Mən inanmıram ki, oynaya biləm Çarli! – dedi. – Məgər sən bunu ciddi deyirsən?

– Əlbəttə, ciddi deyirəm, – deyə Drue cavab verdi. – Mən azacıq da şübhə etmirəm və əminəm ki, sənəi müvəffəqiyyət gözləyir. Sən özün də oynamaq istəyirsən. Mən bilirəm. Mən dərhal bu barədə düşündüm. Onun üçün də mən bunu sənə təklif etdim.

– Sən nəyi dedin tamaşaya qoyurlar?

– “Fənər altında” pyesini.

– Mənə hansı rolu tapşırmaq istəyirlər?

– Şübhəsiz ki, qəhrəman qadınlardan birinin rolunu – deyə Drue cavab verdi. – Ancaq doğrusunu bilmirəm.

– Bu pyes nədən bəhs edir?

– Hm, görürsənmi? – deyə belə şeylərdə o qədər də yaddaşı olmayan Drue sözə başladı. Məsələ xarabalıqda yaşayan cinayətkar kişi və qadın tərəfindən oğurlanmış bir qız haqqındadır. O qızda gerek ki, pul var imiş... Nə isə buna oxşar bir şey. Bu adamlar onu soymaq istəyirlər. Yaxşı yadımda deyil ki, sonra nə olur.

– Demək, sən bilmirsən ki, mən hansı rolu oynamalı olacağam? – deyə Kerri yenidən soruşdu.

– Yox, doğrusunu desəm, bilmirəm.

Drue bir dəqiqəlik fikrə getdi.

– Dayan, xatırladım! – deyə səsləndi. – Laura, bəli sən Laura olacaqsan.

– Bəlkə yadına salasan, görək Luranın rolu nədən ibarətdir? – deyə Kerri hər şeyi öyrənmək istədi.

– Vallah, Ked, bilmirəm! – deyə o, cavab verdi. Amma yadımda qalmalı idi. Bu pyesi bir neçə dəfə görmüşəm. Orada bütün iş bir qızın ətrafında gedir. Onu hələ uşaq ikən oğurlayırlar (əgər səhv etmirəmsə, küçədə oğurlayırlar). Sənə dediyim iki avara onu təqib edir.

O, çəngəlində böyük bir piroq tikəsi tutaraq susdu.

Bir qədər keçdikdən sonra o, davam etdi:

– Bir dəfə o qız az qala boğulmuşdu... Yox, gerek ki, elə deyil... – o ümitsiz surətdə əlini yelləyərək:

– Bilirsənmi nə var, – dedi, – mən bu pyesi sənə taparam. Yoxsa mən artıq heç bir şey xatırlaya bilmirəm.

Drueni axıra qədər dinləyən Kerri:

– Doğrusu bilmirəm ki, nə edim, – dedi.

Teatra maraq və səhnədə parlamaq arzusu onda olan təbii utancaqlıq və cəsarətsizliklə mübarizə edirdi. O, əlavə etdi:

– Əgər sən o fikirdənsən ki, bundan bir şey çıxar, onda bəlkə getdim.

– Şübhəsiz ki, çıxar, – deyə Drue onun sözünə qüvvət verdi.

Kerrini maraqlandıрмаğa çalışaraq o, özü də həvəsləndi.

– Necə bilirsən, sənəi müvəffəqiyyət qazanacağına inanmasaydım, mən sənəi dilə tutardım? Mən əminəm ki, sən çox istedadlısan. Bu sənəi üçün ancaq faydalı olar.

– Bəs mən ora nə vaxt gedim? – deyə Kerri fikirli halda soruşdu.

Drue dedi:

– Birinci məşq cümə günü axşam olacaq. Mən elə bu gün sənəi rolunu əldə edərdəm.

Kerri müti halda razılaşıdı:

– Yaxşı! Sınayaram, görüm nə çıxar. Bax, əgər mən müvəffəqiyyətsizliyə uğrasam, müqəssir sən olacaqsan!

– Sən müvəffəqiyyətsizliyə uğramazsan, – deyə Drue onu inandırıldı. – Səhnədə özünü burada zərəfatla etdiyin kimi apar. Özünü itirmə. Mütələq bu işin öhdəsindən gələrsən! Mən dəfələrlə düşünmüşəm ki, sənəi çox gözəl aktrisa çıxar bilər.

– Doğrudanmı? – deyə Kerri cəld soruşdu.

– Şübhəsiz ki, doğrudan, – deyə Drue təsdiq etdi.

Drue axşam evdən çıxarkən bu saat ayrıldığı qadının qəlbində nə cür alov yandırdığını bilmirdi. Kerri parlaq dramatik talantın rəhni olan tez qavrama təbiətin malik idi. O, ruhən passiv olduğundan bütün aktiv dünyanı özündə əks edən bir güzgü kimi idi. Onda gördüklərini və eşitdiklərini incəliklə təqlid etmək qabiliyyəti də vardı. Azacıq təcrübəsi belə olmadan o, bəzən gördüyü dramatik səhnələri olduqca yaxşı əks etdirir, hər hansı bir səhnə iştirakçısını güzgü qarşısında yamsılayırdı. O, səsine səhnədəki qəhrəman qadınların qəbul etdiyi ümumi ahəng verməyi sevir və ürəyində əks tapan qızğın monoloqlardan parçalar təkrar edirdi. O, son zamanlarda bir sıra yaxşı pyeslərdə rollarını gözəl ifa edən aktyorları dəfələrlə görmüş və onda dəfələrlə aktrisaların hərəkət və mimikasını təqlid etmək arzusu əmələ gəlmişdi. O, öz otağında tək qalarkən buna az vaxt sərf etməmişdi. Drue onu bir neçə dəfə bu məşğələ zamanı görmüşdü, lakin elə güman edirdi ki, Kerri yalnız güzgü qabağında özünə tamaşa edir, həqiqətdə isə Kerri bu və ya başqa rollarda gördüyü ifaçıların duruş və ya hərəkətlərini təkrar etməyə çalışırdı. Kerri onun zarafatlı ittihamlarını dinləyərkən öz-özünü yüngüllükdə məzəmmətleyirdi, həqiqətdə isə bu, gördüklərini əks etdirməyə can atan artistlik təbiətinin ilk cəsarətli təzahürü idi. Hamı bilmə-lidir ki, həyatı bu cür əks etdirmək cəhdlərində dram sənətinin əsasları gizlənin.

İndi, özünün səhnə istedadı haqqında Druenin ağzından tərif eşitdiyim zaman, Kerri sevincdən titrədi. Ayrı-ayrı metal parçalarını əridərək onları bir kütləyə çevirən atəş kimi Druenin də sözləri onun duyduğu və heç bir vaxt etibar etmədiyi dumanlı hiss parçalarını bir tam halında topladı və onda ümid oyatdı.

Bütün adamlarda olduğu kimi, Kerridə də bir qədər xudpəsəndlik vardı. O inanırdı ki, ona imkan verilərsə çox şey etməyi bacarar. Dəfələrlə o, səhnədəki bəzənli-bəzəkli qadınlara baxaraq, onların yerində olsaydı necə olacağını və bunun ona necə ləzzət verəcəyini düşünürdü, lampa işıqları, gözəl paltarlar, alqışlar – bunlar tədricən onu ələ alırdı və nəhayət, o düşünməyə başladı ki, özü tamaşaçılar qarşısında çıxış edə bilər, öz istedadının etirafına müvəffəq ola bilərdi. Budur, indi onun doğrudan da oynaya biləcəyinə onu inandıran, güzgü qarşısında durub məşq etməsini görərək onun istedadına inanmağa məcbur olan adam tapılmışdır. Kerri doğrudan da şən dəqiqələr keçirirdi.

Drue evdən getdiyi zaman Kerri pəncərə qarşısında öz yüyürüyündə oturdu və fikrə getdi.

Xəyalı, adətən, hər şeyi şişirdilmiş halda təsvir edirdi. Bu ona benzəyirdi ki, tale Kerriyə əlli sent vermişdir, o isə min dollarlıq plan tutur. O, artıq özünün heyecanlı səsinə eşidir və özünü bütün varlığının əzab ifadə etdiyi onlarla dramatik pozalarda təsəvvür edirdi. Onun qarşısında dəbdəbəli, incə həyatı təsvir edən səhnələr keçib gedirdi. Bu hallarda o, özü daim ümumi məftuniyyətə səbəb olurdu. Bütün gözlər ancaq ona tərəf dikilirdi. Kerri kreslodə yırğalanaraq gah tərk edilmiş qadındakı kəskin acını, gah aldanmış qadının məğrur qəzəbini, gah məğlubiyyətə uğramış qadının hüzn və kədərini duyurdu. Səhnədə gördüyü bütün gözəl qadınlar onun xəyalında canlanırdı. Qabarma zamanı sahile qayıdan dalğa kimi teatra aid olan hər bir şey, bir vaxt müşahidə etdiklərinin hamısı indi onu əhatə etmişdi. Onda real imkanlardan çox uzaq olan hiss və qərarlar əmələ gəlirdi.

Şəhərə gedərək Drue mason lojasına daxil oldu və m-r Kvinsel ilə qarşılaşana qədər təşəxxüslü bir görünüşlə salonda gəzməyə başladı.

– Bəs sizin vəd etdiyiniz o qadın necə oldu? – deyə Kvinsel dərhal soruşdu.

– Mən artıq onu dəvət etmişəm.

– Eləmi? – deyə gənc kommivoyajerin belə icraçılığına heyratlənən m-r Kvinsel səslandı. – Çox gözəl! Onun ünvanını verin, görüm.

Gecikmədən rolu göndərmək üçün o, cibindən yazı dəftərini və karandaş çıxartdı.

– Siz ona rolunu göndərmək istəyirsiniz? – deyə Drue soruşdu.

– Əlbəttə!

– Siz rolu mənə verin. Mən hər səhər onun evi yanından keçirəm.

– Yaxşı, lakin siz hər halda onun ünvanını mənə verin. Biz onun ünvanını bilməliyik ki, lazım gələndə ona xəbər göndərə bilək.

– Oqden-skver, iyirmi doqquz.

– Bəs qadının adı nədir?

– Kerri Madenda, – deyə Drue ağlına gələn bir adı dedi.

Bu ad təsadüfən onun ağlına gəldi. Onu qeyd etmək lazımdır ki, mason lojasında onu subay bilirdilər.

– Kerri Madenda? – deyə m-r Kvinsel təkrar etdi. – Bu, elə əsl artistka adı kimi səslənir.

– Tamamilə doğrudur! – deyə Drue razılaşdı.

O, rolu götürdü və evə qayıdarkən elə bir ədə ilə Kerriyə təqdim etdi ki, guya ona böyük xidmət göstərir.

– M-r Kvinsel dedi ki, bu ən yaxşı roldur. Necə bilirsən, öhdəsindən gələ bilərsənmi?

– Rolu nəzərdən keçirməyincə heç bir şey deyə bilmərəm, – deyə Kerri cavab verdi. – Bilirsənmi, indi, mən bu işə razılıq verəndən sonra, o, mənə qorxutmağa başlayır.

– Niyə axı, sən nə üçün qorxmalısən? Bütün truppə ümumiyyətlə, heç nəyə dəyməz. Mən əminəm ki, o birilər hamısı səndən çox-çox pis oynayacaqlar.

Kerri:

– Yaxşı, baxarım, – dedi.

Qabaqcadan ürəyinə daman qorxuya baxmayaraq, Kerri rolunun əlində olmasına sevinirdi. Drue geyinməyə başladı və uzun müddət əlləşəndən sonra nəhayət cəsarətini toplayaraq onu narahat edən fikri açıb dedi:

– Bilirsənmi Kerri, onlar proqramı çap etməyə hazırlaşdılar, mən də dedim ki, sənənin adın Kerri Madendadır. Sən buna etiraz etmirsən ki?

– Yox, niyə etiraz edirəm – deyə Kerri cavab verdi.

Bununla belə, bu məsələ ona bir qədər əcaib göründüyü üçün o, diqqətlə Drueyə baxdı.

– Hər ehtimala qarşı, əgər böyük müvəffəqiyyət qazanılmazsa, – deyə Drue əlavə etdi.

Kerri, Druenin bu qeyri-adi uzaqgörənliyindən məmnun halda:

– Əlbəttə, əlbəttə, – deyə razılaşdı.

– Mən səni öz arvadım kimi qələmə vermək istəmədim, çünki rolu yaxşı oynamasan, özümü pis hiss edə bilərdin. Orada mənə hamı yaxşı tanıyır. Mən əminəm ki, sən gözəl oynayacaqsan. Hər halda, sən ola bilsin ki, bu adamların heç birinə daha rast gəlməyəcəksən.

– Eh, mənim üçün fərqi yoxdur, – deyə Kerri qoçaqlıqla cavab verdi.

O, indi öz qüvvələrini bu cəlbedici peşədə sınaqdan çıxarmağı möhkəm qərar etmişdi.

Drue rahat nəfəs aldı. O, öz sözlərilə Kerrini yenidən nikah haqqında söhbətə sövq edə biləcəyindən qorxurdu.

Lauranın rolu başdan-başa əzab və göz yaşlarından ibarət idi. Kerri rol ilə tanış olan kimi bunu dərk etdi. Müəllif Avqustin Deyli

bu pyesi yenidən yazmağa başladığı dövrdə hakimlik sürən melodramın müqəddəs ənənələrinə sadıq qalmışdı. Burada hər şey – kədərli pozalar, titrəyən musiqi, uzun izahedici monoloqlar var idi.

Kerri rolun mətninə baxaraq və sözləri hissə ilə uzada-uzada oxuyurdu:

“Zavallı! Martin, getməmişdən qabaq ona mütləq bir stəkan şərab ver”.

Kerri rolun qısalığına heyrət edirdi. O bilmirdi ki, başqaları danışan zaman o, səhnədə qalmalıdır və yalnız qalmaq deyil, öz oyununu hadisənin gedişi və başqa artistlərin oyunu ilə əlaqələndirməlidirlər.

Nəhayət o:

– Deyəsən, mən bunun öhdəsindən gələ biləcəyəm, – deyə qərar etdi.

Ertəsi gün axşam Drue onun yanına gəldikdə aşkar etdi ki, Kerri bir gündə gördüyü işdən olduqca razıdır.

– İşlər necə gedir, Ked? – deyə o soruşdu.

Kerri gülə-gülə:

– Lap yaxşı! İndi sən də, mən qulaq asım, – deyə Drue təklif etdi.

– Vallah, bilmirəm, necə deyim!.. Elə birdən-birə durub başlamağı bacararammı?

– Niyə də bacarmayasan? – deyə Drue təəccüb etdi. – Axı burada demək, sənə oradan daha asan olar.

– Mən buna əmin deyiləm.

İş bununla qurtardı ki, Kerri bal salonundakı epizodu seçdi və onu böyük hiss ilə oxudu. Kerri rola girdikcə, Druenin burada olduğunu unudurdu.

– Yaxşıdır, – deyə Drue səsləndi. – Çox gözəldir! Parlaqdır! Afərin sənə Kerri!

O, Kerrinin ayaq üstə güclə duran və nəhayət, rola müvafiq olaraq özündən gedərək döşəməyə serilən gözəl, balaca fiqurasından mütəəssir olmuşdu.

Drue ayağa sıçrayıb, onu qaldırdı və şən-şən gülərək onu ağuşuna basdı.

– Sən əzilməkdən qorxmursanmı? – deyə o soruşdu.

– Heç bir tükə də.

– Sən lap möcüzəsən ki! Mən heç bilmirdim ki, sən belə oynaya bilərsən! Sən müvəffəqiyyətsizliyə uğramayacaqsan!

QAPI ALTINDAN BAXMAQ. NƏZƏRLƏRDƏ ÜMİD ALOVLANIR

Kerri üçün bu qədər əhəmiyyətli olan tamaşaya əvvəldə nəzərdə tutulduğundan daha artıq diqqət cəlb edilməsi qərarlaşdırıldı. Gənc artistka rolu aldığı günün səhəri bu hadisə haqqında Herstvuda yazdı.

Herstvudun bu hadisəni zarafat sanacağını ehtiyat edərək o yazmışdı: "Vallah, mən ciddi deyirəm. Hətta rolum da vardır".

Herstvud bu sətirləri oxuyarkən mərhəmətlə gülümsədi. "Bundan nə çıxacağını bilmək maraqlıdır! Mütləq baxmaq lazımdır!" – deyə qət etdi və o saat cavab verdi ki, Kerrinin müvəffəqiyyətinə azacıq da şübhə etmir. O yazdı ki:

"Sabah mütləq parka gəlin və hər şeyi mənə danışın".

Kerri məmnuniyyətlə razı oldu və öz bildiklərinin hamısını ona xəbər verdi.

Herstvud onu dinlədikdən sonra:

– Lap yaxşı! – dedi, – mən çox şadam. Əminəm ki, gözəl oynayacaqsınız. Siz axı ağıllısınız!

O, Kerrini heç vaxt belə ruhlanmış görməmişdi. Onun həmişəki dalgınlığı müvəqqəti olaraq yox olmuşdu. O danışarkən yanaqları yanır, gözləri parıldayırdı. O duyacağı zövqdən qabaqcadan fərəhlənirdi. Bütün pis duyğulara – bu duyğular isə nəhayətsizdi – baxmayaraq o, xoşbəxt idi. O, başqalarının gözündə bu qədər əhəmiyyətsiz olan həmin kiçik hadisənin onda doğurduğu həyəcanı dəf edə bilmirdi.

Kerridə belə xassələr olduğunu aşkar edən Herstvud heyran olmuşdu. İnsanda şöhrətpərəst arzuların oyanmasını, həyatda nə isə daha yüksək bir şeyə nail olmaq meylini görməkdən daha fərəhli bir şey yoxdur. Bu hisslər onlara qapılanların hərəkətlərinə qüvvət, parlaqlıq və gözəllik verir. Kerri hər iki pərəstişkarının təriflərinə sevinirdi. Halbuki əslində bu tərifləri heç nə ilə qazanmamışdı. Onların Kerriyə qarşı olan hissləri sayəsində onun etdiyi və etmək istədiyi hər şey təbii olaraq onlara həqiqətdə olduğundan daha gözəl gəlirdi. Təcrübəsizliyi ona, qarşıya çıxan ilk samən çöpündən yapışmağa və onu həyatın xəzinələrini tapmağa yardım edən qızıl əsaya çevirməyə hazır olan coşqun təxəyyülünü mühafizə etmək imkanı vermişdi.

Herstvud dedi:

– Bir dayanın. Mənə belə gəlir ki, bu lojada mən bezi adamları tanıyıram. Axı mən özüm də masonam!

– Ah, mənim sizə bir şey dediyimi siz heç nə ilə bildirməməlisiniz.

– Əlbəttə, – deyə Herstvud onu xatircəm etdi.

– Siz tamaşaya gəlsəydiniz mən çox şad olardım. Əlbəttə, özünüz gəlmək istəyirsinizsə. Ancaq bilmirəm, bunu nə cür etmək olar. Bəlkə Çarli sizi dəvət edə.

– Mən orada olacağam, – deyə Herstvud məhrəbanlıqla onu əmin etdi. – Mən elə düzəldərəm ki, o, bu barədə kimdən bildiyimi başa düşməz. Bunu mənim öhdəmə buraxın.

Kerrinin verdiyi xəbərin Herstvudda oyatdığı maraq öz-özlüyündə qarşıdakı tamaşa üçün böyük əhəmiyyətə malik idi, çünki bar müdiri masonlar arasında görkəmli yer tuturdu. O, bir neçə dostu ilə birlikdə loja tutmaq və Kerriyə çiçək göndərmək haqqında plan düzəldirdi. Herstvud bu tamaşaya daha çox parlaqlıq verməyə cəhd etmək, bu yazıq qıza öz istedadını göstərməyə imkan vermək lazımdır, deyə düşünürdü.

İki gündən sonra Drue bara baş çəkdi və Herstvud dərhal onu gördü.

Axşam saat beş idi. Barda çoxlu tacirlər, aktyorlar, müxtəlif müəssisələrin müdirləri, siyasi xadimlər, – silindr qoymuş, kraxmallı köynək geymiş, barmağı üzüklü, qalstuklu brilyant sancaqlı bir yığın girdəşifət centlmenlər toplanmışdı. Par-par parıldayan piştaxtanın bir başında şıq geyinmiş bir dəstə idmançılar arasında məşhur boksçu Con Salliven dururdu, kompaniya canlı söhbətlə məşğul idi.

Hər addımda cırlıdayan təzə sarı ayaqqabı geyinmiş Drue qayğısız, şən yerləşə barın içərisindən keçdi.

– Mən də burada başımı sındırıram ki, görəsən, sizə nə olub ser, – deyə Herstvud zarafatla onu salamladı. – Dedim, yəqin siz yenidən səfərə çıxmısınız.

Drue cavabında ancaq güldü.

– Əgər daha müntəzəm gəlməsəniz, sizi daimi müştərilər siyahısından pozmalı olacağam!

– Nə edim ki, – deyə kommivoyajer cavab verdi, – başım çox qarışıq idi.

Onlar müxtəlif şöhrət sahiblərinin bu səs-küylü izdihamı arasından keçərək piştaxtaya sarı yollandılar. Geyimli-geçimli bar müdiri gedə-gedə qonaqların əlini sıxırdı.

Herstvud sərbəst bir ahənglə:

– Eşitmişəm ki, sizin loja tamaşa düzəldir.

– Bəli, sizə kim dedi?

– Heç kəs deməyib, – deyə Herstvud cavab verdi. – Mənə iki dollarlıq bilet göndəriblər. Maraqlı bir şey olacaqmı?

Gənc kommivoyajer:

– Doğrusu bilmirəm, – dedi. – Ancaq onu bilirəm ki, qadın rolu üçün adam tapmaqdan ötrü mənə tənqəd gətiriblər.

– Ola bilsin ki, mən heç getməyəcəyəm. Lakin əlbəttə, ianəmi verəcəyəm. Ümumiyyətlə, orada işlər necə gedir?

– Deyəsən, pis deyildir. Tamaşadan toplanan pulla mebeli təzələmək istəyirlər.

– Qoy eləsinlər. Hər şeyin müvəffəqiyyətlə nəticələncəyinə ümid edəcəyik. Bir stəkan daha içərsinizmi?

Herstvud artıq bir şey demək niyyətində deyildi. İndi o, bir neçə dostu ilə bərabər tamaşaya gələrsə deyə bilər ki, onu dostları tutub gətiriblər.

Drueyə gəlincə o, öz tərəfindən baş verə biləcək anlaşılmazlığın qarşısını almaq istəyirdi.

– Deyəsən, mənim qızım da iştirak edəcəkdir.

– Doğrudanmı? Necə axı?

– Bilirsinizmi, onların bir aktrisası çatmırdı. Məndən xahiş etdilər ki, bir nəfər tapım. Mən də bunu Kerriyə dedim. O deyəsən taleyini sınamaq fikrindədir.

– Lap yaxşı! – deyə bar müdiri sələndi. – Mən onun üçün çox şadam. O, heç səhnədə çıxış etmişdirmi?

– Heç vaxt!

– Nəhayət, bu, o qədər də ciddi tamaşa deyil ki, – deyə Herstvud qeyd etdi.

– Kerri işin öhdəsindən gələ bilər, – deyə Drue onun bacarığının azaldılmasına qarşı etiraz etdi – Kerri rola tez girir.

Herstvud:

– Yox əşi! – deməyi lazım bildi.

– Bəli, ser! İnanın ki, o, dünən öz oyunu ilə mənə tam mənasında heyretləndirdi.

Herstvud dedi:

– Ona kiçik bir hədiyyə düzəltmək lazımdır. Mən gül alaram.

Drue təşəkkür ifadə edən təbəssümlə cavab verdi.

– Tamaşadan sonra bir yerdə gedər və yaxşıca şam edərək.

Drue özünü sakit etmək üçün yenidən:

– Məncə, Kerri yaxşı oynayır, – dedi.

Herstvud:

– Ona baxmaq lazım gələcəkdir, – deyə dilləndi. – Mən də güman edərdim ki, o, yaxşı oynayır. Yaxşı da oynamalıdır! Biz onu məcbur edərək!

Bar müdiri son sözləri öz adı mülayim və hiyləgər təbəssümü ilə söylədi.

Kerri bu zaman birinci məşqdə idi. Burada səhnə stajı heç kəs tərəfindən təəssüf ki, lazımınca qiymətləndirilməyən m-r Millis adlı bir gəncin köməyiylə m-r Kvinsel sərəncam verirdi. Bununla belə, m-r Millis çox işgüzar və öz təcrübəsini çox yüksək hesab edən bir adam idi. O, kobudluğa varır və tamamilə unudurdu ki, o, əmək haqqı alan aktyorlarla deyil, könüllü həvəskarlarla işləyir. O, hansı tərəfə hərəkət edəcəyini bilməyərək birdən-birə dayanan Kerriyə müraciətlə:

– Miss Madenda, bir qulaq assanız, – deyə çığırdı. – Nə üçün bir yerdə mıxlanıb durursunuz! Üzünü müvafiq ifadə verin! Unutmayın ki, yad adamın gəlməsi sizi çox təşvişə salmışdır. Bax, belə yeriməlisiniz.

M-r Millis boynunu qısib büzüşərək səhnədə yeridi.

Bu, Kerriyə o qədər də xoş gəlmədi. Vəziyyətin yeniliyi, tamaşada onun kimi həyəcanlı yad adamların yanında biabır olmamaq üçün lazım gələn hər şeyi etməyə hazır olmaq – bütün bunlar onun cəsarətini çox qırırdı. O, səhnədə müəllimin tələb etdiyi kimi yeridi və ürəyində hiss etdi ki, lazım olan şey bu deyildir.

Rejissor Perl rolunu oynamaq üçün gənc qadına müraciətlə:

– Missis Morqan, indi siz bax burada oturun, – dedi. – Siz isə m-r Bamberger, bax beləcə, burada durun. Hə, indi danışın.

– “Sözünüzü deyən” – deyə m-r Bamberger güclə eşidiləcək pıçılıqla söylədi.

O, Luranın pərəstişkarı zadəgan bir adam olan Reyin rolunu oynayırdı. Rey Luranın yetim və cehizsiz olduğunu bildikdən sonra tərəddüd edərək, ona evlənməyə cəsarət etmir.

Rejissor:

– Yox, nə işə alınmır, – dedi. – Orada rolunuzda necə deyilir?

M-r Bamberger gözünü rolu yazılmış kağızdan ayırmadan:

– “İzah edin” – deyə eyni səsle təkrar etdi.

– Bəli, lakin orada həmçinin deyilmişdir ki, siz sarsılmışsınız, – deyə rejissor qızıışmağa başladı. – Bir daha təkrar edin və üzünüzdə heyfət yaratmağa çalışın.

– “İzah edin!” – deyə m-r Bamberger qulaqbatırıcı bir səsle bağırdı.

– Yox, yox, bu heç nəyə yaramaz! Qulaq asın, bax, belə deməlisiniz: “İzah edin!”

– “İzah edin!” – deyə m-r Bamberger bir qədər başqa ifadə ilə təkrar etdi.

Rejissor:

– Bax, belə daha yaxşıdır, – dedi. – İndi davam edək.

M-s Morqan öz replikasını başladı:

– “Bir dəfə axşam atamla anam operaya gedirdilər. Brodveyi keçən zaman həmişə olduğu kimi onları sədəqə diləyən bir dəstə uşaq əhatə etdi...”

– Dayanın! – deyə rejissor çığırdı, əlini qabağa uzadaraq m-s Morqana doğru cumdu və: – Bir qədər təsirli, təsirli söyləyin! – deyə haray saldı.

M-s Morqan ona elə baxdı ki, guya bu saat rejissorun onu vuraçağını gözləyirdi. Onun gözlərində hiddət əks olunurdu.

– Missis Morqan, siz yadda saxlamalısınız ki, – deyə rejissor onun gözlərindəki qəzəbli parıltıya əhəmiyyət vermədən, lakin yenə də bir qədər səsini alçaldaraq izah etdi. – Siz yadda saxlamalısınız ki, təsirli bir hekayə nağıl edirsiniz. Sizin hekayəniz sizdə acı xatirələr oyadır. Burada hiss, gizli gərginlik lazımdır, bax belə: “...onları, həmişə olduğu kimi, sədəqə diləyən bir dəstə uşaq əhatə etdi”.

– Yaxşı, – deyə m-s Morqan fişlədi.

– İndi davam edin!

– “Anam xırda pul üçün əlini cibinə saldığı zaman onun barmaqları pul kisəsini tutmuş titrəyən soyuq bir ələ toxundu”.

Rejissor təsvilə başını tərpədən onu dayandırdı.

– Çox yaxşı.

– “Cibgir!” – deyə m-r Bamberger bağırdı: – Belə de!

Rejissor onun yanına sıçradı:

– Yox, yox, m-r Bamberger, belə yaramaz. Bax, bu cür demək lazımdır:

– Cibgir?.. Belə de!

Kerri çəkinə-çəkinə dedi:

– Sizcə yaxşı olmazmı ki, biz rolumuzu nə qədər yaxşı bildiyimizə əmin olmaq üçün heç olmazsa bir dəfə rollarımızı adicə təkrar edək? Bu, bizim üçün çox faydalı ola bilər.

O görürdü ki, bu və ya başqa replikada sifətə nə kimi ifadə vermək lazım olduğu bir yana dursun, iştirak edənlərin çoxu hətta öz rolunu da bilmir.

– Bu çox gözəl fikirdir, miss Madenda, – deyə m-r Kvinsel söhbətə qarışdı.

O, bir tərəfdə oturub ciddi bir görünüşlə hər şeyi nəzərdən keçirir, bəzən öz qeydlərini deyirdi, rejissor isə bu qeydlərə heç bir əhəmiyyət vermirdi.

– Bəlkə də! – deyə rejissor bir qədər pərt halda razılaşdı. – Ola bilsin ki, bu fayda verir.

Sonra birdən-birə sifəti açıldı və o, nüfuzlu bir görünüşlə trup-paya müraciət edərək dedi:

– İndi gəlin sürətlə rolları keçək. Ancaq mümkün olduqca sözləri daha təsirli deməyə cəhd edin!

– Çox gözəl! – deyə m-r Kvinsel təsvib etdi.

M-s Morqan gah m-r Bambergerə, gah da roluna baxaraq davam etdi:

“Anam bu əli tutaraq elə sıxdı ki, yavaş bir inilti eşidildi, anam baxdı və qarşısında cır-cındırlı balaca bir qız gördü”.

– Çox yaxşı! – deyə indi bir işi qalmamış rejissor ümitsiz bir görünüş aldı.

– Cibgir! – deyə m-r Bamberger səsləndi.

Müvəqqəti də olsa susmağı bacarmayan rejissor:

– Bir az ucadan, – deyə dilləndi.

Yazıq m-r Bamberger də.

– “Cibgir!” – deyə fəryad qopardı.

– Bəli cibgir! Altı yaşı hələ tamam olmayan, həm də mələk simalı bir oğru! “Sən nə edirsən” – deyə anam çığırdı. – “Mən oğurlamaq istəyirdim” – deyə uşaq cavab verdi. Atam uşağa müraciətlə: – “Məgər bilmirsən ki, oğurlamaq yaxşı deyildir?” – dedi. “Yox, bilmirəm, – deyə uşaq cavab verdi. – Ancaq bilirəm ki, aclıq çox

dəhşətlidir!” Anam soruşdu ki: – “Səni oğurluğa kim göndərib?” – “Odur ha, bax, o qadın!” – deyə qız evin qapısında duran bədhəybət bir qadını göstərdi. Qadın dərhal qaçmağa üz qoydu. – Biz onu “Yəhudi” adlandıırıq, – deyə qız əlavə etdi.

M-s Morqan bütün bunları olduqca solğun oxudu. Rejissor ümid-sizlik içərisində idi. O, əsəbi halda səhnədə gəzişirdi, nəhayət m-r Kvinsele yanaşdı.

– Düzələr, düzələr, biz onları bir təhər öyrəderik, – deyə o, inam-sız bir səsle cavab verdi.

M-r Millis:

– Bilmirəm, bilmirəm, – dedi. – Məşuq rolunu ifadə etmək üçün bu Bamberger çox maymaqdır.

M-r Kvinsele gözlərini göyə qaldıraraq:

– Başqa heç kəs yoxdur, – dedi. – Harrison məni son dəqiqədə aldatdı. İndi əvəz edəcək adamı haradan tapaq?

– Bilmirəm, bilmirəm, – deyə rejissor yenidən təkrar etdi. – Mən qorxuram ki, o, heç nəyə yaramaya.

Elə bu dəqiqə Bamberger səsləndi:

– “Siz mənə gülürsünüz, Perl!”

– Bax, görürsünüzmü? – deyə rejissor əli ilə ağzını tutaraq pıçıldadı. – Aman Allah! Gah bağırın, gah sözləri güclə deyən adamlar nə etmək olar?

M-r Kvinsele ona təsəlli vermək üçün:

– Nə edə bilərsiniz, edin, – dedi.

Məşq davam edirdi. Nəhayət, Laura – Kerrinin sevgilisi ilə danışmaq üçün otağa daxil olması vaxtı gəlib çatdı. Onun sevgilisi Perlin söylədiklərini dinləyərək, Lauradan imtina etmək haqqında məktubunu yazıb qurtarmış, lakin hələ göndərməmişdi.

M-r Bamberger Reyin replikasını yenidən qurtarmışdı.

– “Laura qayıtmamışkən mən getməliyəm. Deyəsən, gələn odur!”

O, məktubu tələsik halda cibinə qoymaq üçün əlində büzüsdürür və bu zaman Kerri incə səsle başlayır:

“Rey!”

Bamberger dili tutula-tutula güclə eşidiləcək səsle: – “Miss... miss Kortlend!” – deyə bilir.

Kerri ona baxdı və dərhal ətrafdakı adamları unutdu. O, rola girməyə başladı. Müəllif remarkasının tələb etdiyi kimi, laqeydcəsinə

gülümsəyərək Kerri pəncərəyə tərəf çevrildi və elə bir hərəkətlə öz sevgilisindən uzaqlaşdı ki, guya o, heç otaqda yox idi. Bütün bunları o, elə bir incəliklə ifa etdi ki, onunla maraqlanmamaq mümkün deyildi.

Kerri ilə Bamberger arasındakı səhnəni böyük maraqla müşahidə edən rejissor soruşdu:

– Bu qadın kimdir?

– Miss Madendadır, – deyə Kvinsele cavab verdi.

Rejissor:

– Mən onun adını bilirəm, – dedi. – Lakin bilmək istəyirəm ki, o kimdir, nə ilə məşğul olur?

– Bilmirəm. O, bizim loja üzvlərindən birinin tanışdır.

– Hm, necə olursa-olsun, onda o birilərin hamısında olduğundan daha artıq hiss vardır. Heç olmazsa o, gördüyü işlə maraqlanır.

– Özü də qəşəngdir. Hə? – deyə M-r Kvinsele əlavə etdi.

Rejissor buna cavab vermədən getdi.

İkinci səhnədə bal salonunda Laura cəmiyyətin düşmən əhval-ruhiyyəsi ilə üz-üzə gələndə Kerri daha yaxşı oynadı və rejissorun təsvibedici təbəssümünü qazandı.

Rejissor hətta ona yanaşmağa və onunla danışmağa lütf etdi.

O, ötəri olaraq:

– Siz vaxtilə səhnədə oynamışsınız mı? – deyə soruşdu.

– Yox, heç oynamamışam, – deyə Kerri cavab verdi.

– Siz elə yaxşı oynayırsınız ki, dedim, bəlkə sizin bir qədər səhnə təcrübəniz var?

Kerri ancaq utana-utana gülümsündü.

Rejissor ondan uzaqlaşdı və növbəti replikasını cansız səsle uyudan Bambergeri dinləməyə başladı.

Bu səhnəni görən m-s Morqan həsədlə parlayan qara gözlərilə Kerriyə baxdı.

“Yəqin ki, küncdə-bucaqda qalmış bir aktrisa dır”, deyə o qət etdi və bu fikirlə bərabər onda Kerriyə qarşı nifrət və ədavət oyandı.

Məşq qurtardı və Kerri imtahanından yaxşı çıxdığını hiss edərək evə getdi. Rejissorun sözləri hələ də onun qulağında səslənir və o, hər şeyi tezliklə Herstvuda danışmaq arzusu ilə yanırdı. Qoy bilsin ki, o, necə yaxşı oynayır. O, bunların hamısını Drueyə də danışa bilərdi və onun bu barədə sual verməsini səbirsizliklə gözləyir və danışmaqdan özünü güclə saxlayırdı. Bununla belə, Kerri özü bu

barədə söz açmırdı. Drue isə bu axşam başqa bir məsələ haqqında düşünürdü. Kerriyə bu qədər əhəmiyyətli görünən məsələ onun nəzərində o qədər böyük əhəmiyyətə malik deyildi. O ancaq Kerri-nin bacarıqsız surətdə danışdıqlarını dinləyərək bu mövzuda söhbəti davam etdirmədi. O, dərhal qət etdi ki, Kerri hər şeyin öhdəsindən gözləməsinə gələcəkdir və bununla da hər dürlü təşvişdən yaxasını əvvəlcədən qurtardı. Kerri bundan bir qədər hirsələnmiş və kədərələnmişdi. O, Drue-nin laqeydliyini çox kəskin hiss edir, Herstvudla görüşmək arzusu ilə usanırdı. Herstvud ona dünyada yeganə dost kimi görünürdü. Ertəsi gün Drue Kerrinin səhnə müvəffəqiyyətlərinə maraq göstərdi, lakin dünən olan söhbətin təsirini düzəltmək artıq mümkün olmadı.

Kerri Herstvuddan məktub aldı. Məktubda göstərilirdi ki, Kerri bu məktubu alan vaxt Herstvud onu parkda gözləyəcəkdir. Kerri gələn kimi Herstvud onu şəhər günəşi kimi şəfəq saçaraq qarşıladı.

O dərhal başladı:

– Hə əzizim, necə keçdi.

– Pis olmadı, – deyə Kerri Drue tərəfindən göstərilən laqeydliyi xatırlayaraq təmkinlə cavab verdi.

– Necə olmuşsa hamısını danışın. Sizin xoşunuza gəldimi?

Kerri dünənki məşqi bütün təfəsilatla danışmağa başladı. O danışdıqca daha artıq ruhlanırdı.

Herstvud onu dinlədikdən sonra səsləndi:

– Lap yaxşı! Sizin üçün çox şadam. Mütləq sizin çıxışınıza baxmağa gələcəyəm. Gələn məşqiniz nə vaxt olacaqdır?

– Çərşənbə axşamı, – deyə Kerri cavab verdi və sonra əlavə etdi ki, başqa adamları oraya buraxmırlar.

Herstvud çox mənalı:

– Elə bilirəm ki, mən bir təhər oraya gəlməyə müvəffəq olaram, – dedi.

Kerri onun diqqətindən həyəcanlanmışdı. Onun ruhi müvazinəti yenidən öz yerini aldı. Bununla belə o, məşqə gəlməyəcəyi haqqında söz verməyə Herstvudu məcbur etdi.

Herstvud onu həvəsləndirmək istəyərək:

– İndi siz yaxşı çalışmalısınız ki, mən razı qalım! – dedi. – Unutmayın ki, mən sizdən çox şey gözləyirəm.

Biz tamaşanın yaxşı getməsi üçün bütün qüvvəmizi sərf edirik. Siz də bacardığınızı edin.

Həyəcan və sevgi ilə dolu Kerri:

– Mən çalışıram, – dedi.

O, atalıq nəzakətilə barmağını ona silkələdi və təkrar etdi:

– Bax belə, afərin! – deyə Herstvud onu tərəflədi. – Baxın ha, yaxşı oynayın!

– Mütləq! – deyə Kerri şən-şən cavab verdi.

Bu şəhər sanki bütün ələm günəş şüalarına bürünmüşdü. Kerri evə gedərkən şəffaf və mavi təmiz səma sanki onun ruhuna axıb qarışırdı.

Şən ümidlərlə işə başlayanlar da, təsvibedici təbəssümlə onlara baxanlar da nə qədər xoşbəxtidirlər.

XVIII FƏSİL

O TƏRƏFDƏ. ÖTƏRGİ SALAM

Aydın on altısı axşamı Herstvudun görünməz əli öz qüvvəsini göstərdi. O, öz dostları arasında (onlar isə çoxlu və mötəbər idilər) filan-filan yerə getmək pis olmaz, – deyə söz buraxan kimi, m-r Kvinzel, son dərəcə heyrət etməsinə baxmayaraq, güman etdiyindən xeyli artıq biletdi. Bütün gündəlik qəzetlərdə kiçik məlumat dərc olundu. Bunu da öz qəzetçi dostlarından birinin – “tayms” qəzetinin baş redaktoru m-r Harri Mak-Harrenin köməyiylə yenə Herstvud etmişdi.

Bir dəfə axşam redaktor evə getməzdən əvvəl barın piştaxtası yanında son stəkanını içib qurtardığı zaman Herstvud ona dedi:

– Bilirsinizmi, Harri, siz bezi adamlara böyük xidmət göstərə bilərsiniz.

– Nə olub ki? – deyə belə mühüm bir şəxsin ona xahişlə müraciət etdiyindən xoşu gələn m-r Mak-Harren soruşdu:

– Masonların yerli lojası öz xeyrinə balaca bir tamaşa düzəldir. Mətbuatda kiçik bir məlumat verilməsi onlar üçün faydalı olar. Başa düşürsünüz də, nə deyirəm – nəyin, harada və nə vaxt olacağını bildiren bir neçə sətirlik məlumat;

– Məmnuniyyətlə, – deyə m-r Mak-Harren cavab verdi. – Əlbəttə, Corc, bunu mən sizin üçün edərdim.

Herstvud özü kölgədə dururdu. Mason lojasının üzvləri başa düşə bilmirdilər ki, nə üçün onların bu kiçik təşəbbüsü belə bir diqqətlə qarşılanmışdır. Onlar m-r Kvinse dahi bir təşkilatçı kimi baxmağa başladılar.

Ayın on altısı gəldikdə Herstvudun dostları, senatorun çağırışına itaət edən romalıları kimi toplaşdılar. Herstvud Kerriyə yardım etməyi qətdə etdiyi deqiqədən Kerri yaxşı geyinmiş, yaxşı əhvalı, inayətəkar tamaşaçıların gəlməsinə cəsarətlə ümid bağlaya bilərdi.

İlk dəfə səhnəyə çıxan gənc qadın öz rolunu tamamilə mənimsəmişdi. Tezliklə lampaların parlaq işığında çoxlu tamaşaçılar qarşısında duracağını fikirləşdikdə titrəməsinə baxmayaraq, o, özündən çox razı idi. Kerri özünə bu fikirlə təsəlli verməyə çalışırdı ki, tamaşanın qalan iştirakçıları – iyirmiye qədər kişi və qadın öz səylərinin nə ilə nəticələncəyini bilməyərək, tamaşanın necə olacağı üçün həyəcəndədirlər. Lakin bütün arzusuna baxmayaraq şoxsən onu qorxudan şeyləri başından çıxara bilmirdi. O daha bu və ya digər replikanı yaddan çıxara biləcəyindən, yaxud qəhrəmanın hisslərini özünə təlqin edə bilməyəcəyindən qorxur, gah, ümumiyyətlə, bu işə girişdiyinə təəssüf etməyə başlayırdı. O, nə deyəcəyini, nə edəcəyini bilmədən rəngi ağarmış, nəfəsi tıxanmış, qorxudan donub qalmış halda duracağını təəvvür edərək titrəyirdi. Hələ ola bilsin ki, bütün oyunu korlayacaqdır.

Başqa iştirakçılara gəlincə, m-r Bamberger truppadan çıxmışdı. O, heç bir ümid vermirdi və rejissor tənqidinin qurbanı oldu. M-s Morqan isə hələ burada idi. O, paxılıqdan yanırıd və möhkəm qətdə etmişdi ki, heç olmazsa Kerrinin acığına, ondan pis oynamasın. Rey rolunu üçün işsiz-gücsüz veyllənən peşəkar bir aktyor dəvət edilmişdi. Doğrudur, o, lap orta dərəcəli bir artist idi. Lakin heç vaxt camaat qarşısında çıxış etməmiş adamların keçirdikləri qorxular ona əziyyət vermirdi. O, səhnədə elə bir sayğısızlıqla və özünə güvənərək gəzirdi ki, (demək lazımdır ki, ona ciddi tapşırılmışdı ki, özünün teatr aləminə mənsubiyyəti haqqında bir kəlmə danışmasın), hamı elə bilavasitə dəlillər üzrə onun kim olduğunu asanlıqla təyin edə bilərdi.

O, zahiri bir lovğalıqla m-s Morqana müraciət edərək:

– Boş-boş şeylərdir! Camaata görə niyə həyəcanlanıram! Əsas məsələ rolun ruhudur. Bütün çətinlik burasındadır ki, onu ələ alasan!

Onun bütün xarici görünüşü Kerriyə xoş gəlmirdi, lakin öz anti-patiyasını gizlətmək və onun xasiyyəti ilə razılaşmaq üçün o kifayət

qədər aktrisa idi. Üstəlik, bu axşam onun saxta sevgisinə dözmək məsələsi dururdu.

Axşam saat altıda Kerri tamamilə hazır idi. Səhnəyə lazım olan hər şey vardı, həm də bol idi. Kerri səhərdən qrim sürtməyi öyrənirdi, saat birə qədər rolunu yenidən məşq etmiş və tamaşa üçün zəruri olan bütün şeyləri hazırlamışdı. Bundan sonra hərdənbir roluna baxmaqda axşamın çatmasını gözləməyə başladı.

Qaz fənərlərinin parlaq işığı, səyahət fikrini oyadan kostyumlarla dolu açıq sandıqlar, hər tərəfdə atılmış qrim vəsaiti – ənlük, kirşan, yandırılmış tıxac, karandaşlar, pariklər, qayçılar, güzgülər, bütün bu saysız-hesabsız maskarad ləvazimatı xüsusi bir mühit yaradırdı. Kerri böyük şəhərə gəldiyi gündən bir çox şeylər ona təsir göstərirdi, lakin bu mühitdə nə isə bir hərəkət, bir yaxınlıq var idi. Bu mühit zavallı qızı soyuqcasına kənara qovan, yalnız hörmətəkar bir qorxu duymağa və uzaqdan tamaşa etməyə imkan verən dəbdəbəli malikanələri əhatə edən mühitə bənzəmirdi. Onda elə bir hiss vardı ki, sanki kimsə nəvazişlə onun əlindən tutub deyir: “Buyur əzizim!” Bu aləm onun qarşısında öz-özünə açılmışdı. O, iri hərflərlə çap edilmiş afişalara, qəzetlərdə olan müfəssəl məlumatla, səhnədəki palatların gözəlliyinə, gözəl ekipajlara, çoxlu çiçəklərə, hər şeyin üzərini almış sakit şənliyə heyran edirdi. Bu, xəyal deyildi. Kerrinin qarşısında qapı açılmışdı, o, hər şeyi görə bilirdi. Kerri qaranlıqda gizli yol axtarıb tapan adam kimi təsadüfi olaraq bu qapıya rast gəlmişdi. İndi o, işıqlara qərq olan və səadət vəd edən təmtəraqlı salonda idi!

Kerri xaricdən gələn səslərə qulaq verərək balaca artist otağında tələsik geyinirdi. O, m-r Kvinse ilə necə vurmuxduğunu, m-s Morqanın və m-s Xoqlendin isə səhnəyə çıxmaq üçün əsəbi surətdə hazırlaşdıklarını görürdü. Truppanın bütün başqa üzvlərini böyük maraqla nəzərdən keçirirdi: onlar pərdə arxasında gəzişərək tamaşanın nəticəsi üçün həyəcan keçirirdilər. Bu halda öz-özünə Kerrinin xəyalına gəlirdi ki, bütün bunlar nəhayətsiz davam edərsə nə yaxşı olar! Kaş o, rolunun öhdəsindən gələ idi, sonra isə bir yerdə səhnəyə daxil olub heçiqi aktrisa ola idi. Bu fikir onun qulaqlarında qədim mahnının melodiyası kimi səslənirdi.

Bu vaxt onun otağından kənarda, balaca foyədə başqa səhnələr müşahidə etmək olardı. Herstvud işə qarışmasa idi, kiçik salon çətin dola bilərdi, çünki lojanın üzvləri bu tamaşa ilə çox az maraqlanırdılar. Lakin Herstvudun sözü öz təsirini göstərmişdi. Tamaşaya yaxşı

geyirib gəlmək məsləhət görülmüşdü. Dörd lojanın dördü də alınmışdı. Birini doktor Horman Mak-Nil-Heyl ilə arvadı tutmuşdu, bu isə az şey deyildi. Azı iki yüz min dolları olan parça mal taciri m-r Uorker ayrıca loja götürmüşdü. Üçüncü lojanı almağa kömür işində də məşhur olan bir adamı razı salmışdılar, dördüncü lojanı isə m-r Herstvud və onun dostları almışdı. Onların arasında Drue də var idi. Masonlar lojası salonuna arası kəsilmədən gələn camaat nə məşhur adamlar, nə də yerli zənginlər idi. Onlar müəyyən dairənin nümayəndələri – varlı adamlar və cəmiyyətin üzvləri idi. Bütün centlmenlər onlardan hər birinin cəmiyyətdə nə kimi mövqe tutduğunu gözəl bilirdilər. Onlar var-dövlət yığa bilən, yaxşı imarət alan, ekipaj saxlayan, zövq ilə geyinən və ticarət aləmində etimad qazanan hər kəsə böyük hörmət bəsləyirdilər. Təbiidir ki, Herstvud bu həyat səviyyəsini insan nailiyyətinin ən yüksək dərəcəsi hesab etmək üçün kifayət qədər ağıllı idi. İşgüzar, özünü tutmağı bacaran, kifayət qədər görkəmli vəzifə daşıyan, insanlarla rəftarda təbii nəzakəti ilə ümumun rəğbətini qazanan Herstvud burada çox böyük sima idi. Burada o, çoxlarından məşhur idi. Onun təmkinliliyini isə onunla izah edirdilər ki, o, mötəbər maliyyə vəziyyətinə əlavə olaraq, böyük nüfuza sahib idi.

Herstvud bu axşam öz mühitində idi. O, bir neçə yoldaşı ilə bir-başə “Rektor” restoranından ekipajla gəlmişdi. Foyedə o, siqar almaqdan yenice qayıtmış Drue ilə qarşılaşdı. Onların arasında canlı söhbət başlandı. Bu söhbət zamanı onlar tamaşaya gələnləri götür-qoy edir, mason lojasının işini müzakirə edirdilər.

– Kimi görürəm! – deyər Herstvud səsləndi.

O, artıq çil-çıraqların par-par yandığı və şən centlmenlər kompaniyasının qızgın çənə vurduğu salona daxil olmuşdu.

– Oho, m-r Herstvud, necəsiniz? – deyər bar müdirinin salamladığı bir centlmen cavab verdi.

– Sizi görməklə məmnunam, – deyər Herstvud ona uzadılmış əli yüngülcə sıxdı.

– Yəqin ki, tamaşa çox yaxşı olacaqdır.

– Bəli, ümid etmək olar, – deyər Herstvud razılaşırdı.

Müsaib dedi:

– Görünür ki, lojanın üzvləri ona yaxşı kömək edir.

– Bu belə də olmalıdır, – deyər Herstvud cavab verdi. – Şəxsən mən, buna çox şadam.

– Salam, Corc! – deyər kraxmallanmış köynəyi sinəsində qabarıq duran dolğun bir centlmen onu səslədi. – İşlər nə cürdür?

– Lap yaxşı!

– Siz nə əcəb bura gəlmisiniz? Axı mən bildiyimə görə siz lojanın üzvü deyilsiniz.

– Ancaq üreyimin yumşaqlığından, – deyər Herstvud cavab verdi. – Bilirsinizmi, köhnə dostlarla görüşmək nə qədər xoşdur!

– Arvadınız da gəlibmi?

Herstvud dedi:

– Xeyr, o, bu gün gələ bilmədi. Xəstəkimidir.

– Təəssüf, təəssüf! Ümidvaram ki, xəstəliyi ciddi deyildir.

– Xeyr, yalnız balaca kefsizliyi var.

– Mən m-s Herstvudu xatırlayıram... O bir dəfə sizi Sent-Coya müşayiət edirdi.

Bu dolğun adam darıxdırıcı xatirələri danışmağa başladı, xoşbəxtlikdən Herstvudun yeni tanışlarının gəlməsi buna son qoydu.

– Oho, salam Corc! Kefiniz necədir? – deyər bələdiyyə idarəsinin sadədil üzünü, qərb tərəfdə yaşayan həm də lojanın üzvü olan bir nəfər Herstvudla salamladı. – Nə xoş təsadüf! İşiniz necədir?

– Çox yaxşı, təşəkkür edirəm. Eşitdiyimə görə siz oldermən seçilibsiniz?

– Bəli, biz düşmənlərimizi asanlıqla məğlub etdik, – deyər siyasi xadim təsdiq etdi.

– Xennesi indi nə ilə məşğul olacaqdır?

– Onun axı kərpic zavodu vardır. Ehtimal ki, öz kərpiclərinin yanına qayıdacaqdır.

Herstvud dedi:

– Eləmi? Mən bunu bilmirdim. Təsəvvür edirəm, o, məğlub olduqda necə cinlənibmiş.

– Bəli, yəqin ki, – deyər yeni oldermən hiyləgərcəsinə Herstvuda göz vuraraq razılaşırdı.

Herstvudun özünün dəvət etdiyi daha yaxın dostları ekipajlarla yavaş-yavaş toplanmağa başladılar. Onlar ləyaqət hissilə, özlərindən çox razı halda salona daxil olurdular.

– Aha, gəlmişik ki! – deyər Herstvud yeni gələnlərdən birinə, qırx beş yaşlarında bir kişiye müraciət etdi.

– Səhv etməmişsiniz, – deyər o, eyni ahənglə cavab verdi.

Sonra o, mehribancasına Herstvudun ciyinlərindən tutub özünə doğru çəkdi və qulağına dedi:

– Əgər biz bu gün burada maraqlı bir şey görməsək, mən sizin başınızı üzəcəyəm!

– Tamaşanın bura nə dəxli var? – deyə Herstvud cavab verdi. – Köhnə dostları görmək imkanı üçün pul verməyə dəyməzmi?

“Doğrudanmı burada maraqlı bir şey olacaq?” sualı ilə bar müdirinə müraciət edən qonaqlardan birinə isə Herstvud cavab verdi ki:

– Mən özüm də bilmirəm. Çətin ağlım kəsir!

Sonra əli ilə gözəl bir hərəkət edərək əlavə etdi:

– Lakin mason lojası üçün...

– Amma xeyli adam var!

– Buna siz nə deyirsiniz?

– Hm!.. Yaxşı yadıma düşdü: m-r Şenexin indicə sizi soruşurdu. Mütləq onu görün.

Beləliklə, balaca teatr zəngin adamların qayğısız laqırtısı, ipəklərin xışıltısı, kraxmallanmış köynəklərin xırıltısı ilə, şən gülüşlərlə doldu və bütün bunlar bir nəfərin arzusu ilə olmuşdu. Pərdənin qaldırılmasına qalan yarım saat ərzində görkəmli qamətləri, gözəl kraxmallanmış köynəkləri, qalstuklarındakı briyant sancaqları xoşbəxtliklərinə delalet edən beş-altı nəfərlə söhbət edən Herstvuda baxmağına dəyərdi. Arvadları ilə gəlmiş centlmenlər Herstvudla salamlaşmaq və onun əlini sıxmaq təsadüfünü əldən buraxmırdılar. Bilet yoxlayanlar nəzakətlə baş əyir, stulların açılıb örtülən oturmaqaları səslənirdi. Herstvud isə məmnun nəzərlərlə salonu seyr edirdi. O, burada onunla salamlaşanların şöhrətpərəst söylərini özündə təcəssüm etdirən bir dahi idi. O, cəmiyyət tərəfindən tanınmışdı, ona yaltaqlanırdı, onu az qala dahi hesab edirdilər. Hər şeydən görünürdü ki, bu adam görkəmli mövqe tutur. O, özlüyündə, təvazökar olsa da, əzəmətli idi.

BİR SAAT XƏYAL ALƏMİNDƏ. GÜCLƏ EŞİDİLƏN ŞİKAYƏT

Nəhayət, bütün hazırlıqlar qurtardı, pərdə qalxmağa hazır idi. Artistlər son qrimlərini çəkildilər və truppə intizarla əyləşdi. Dirijor öz çubuğunu çox mənalı surətdə püpitra vurdu və bu münasibətlə tutulmuş balaca orkestr müqəddimə çaldı. Herstvud susdu və dostları ilə bərabər lojaya yönəldi.

– Hə, indi görək qız öz rolunun öhdəsindən necə gələcəkdir, – deyə Herstvud Drueyə elə pıçıldadı ki, başqaları eşitmədi.

Səhnədə qonaq otağındakı səhnənin birinci şəkilini başlayan altı aktyor var idi. Herstvud ilə Drue onların içərisində Kerrinin olmadığını dərhal bildilər və pıçıltı ilə söhbətlərini davam etdirdilər. Birinci pərdədə m-s Xoqlend, m-s Morqan və Bambergerin yerinə gələn peşəkar artist Petton iştirak edirdi. Petton məğrurluqdan başqa bir şeylə lovğalana bilməzdi, lakin indi bu məğrurluq ən zəruri bir şey idi. Perl rolunu oynayan m-s Xoqlend sözləri xırıltılı səsle ifadə edirdi. Hamısının dizləri titrəyirdi, onlar öz rollarını sadəcə oxuyurdular. Yalnız tamaşaçıların mərhəməti, xeyirxah əhval-ruhiyyəsi və artistlərin özlərini ələ alacaqlarına inamı onları adətən, tamaşanı müvəffəqiyyətsizliyə uğramasına dəlalət edən qurcalanmaqdan saxlayırdı.

Herstvud tam sakitliyini mühafizə edirdi. O, əvvəlcədən əmin idi ki, bu pyes məsələsi heç nəyə dəyməz. Onun üçün yalnız bir şey əhəmiyyətli idi ki, işlər bir qədər dözüləsi şəkildə keçsin. O zaman elə göstərmək olar ki, Kerri tərifi layiqdir və onu müvəffəqiyyətlə təbrik etmək olar.

İlk qorxu keçdikdən sonra aktyorlar sanki bir qədər canlandılar, sözlərini sönük ifadə etmək və tamaşaçılara ürək sıxıntısı verməklə səhnədə bir təhər hərəkət etməyə başladılar. Bir az sonra Kerri də səhnəyə çıxdı. Herstvud və Drue ona baxan kimi onlara aydın oldu ki, Kerri “əsim-əsim” əsir. Ayaqlarını çətinliklə sürüyərək o:

“A! Geldiniz, ser! Biz artıq saat səkkizdən sizi gözləyirik” sözlərilə səhnədə yeriməyə başladı.

O, bütün bunları o qədər solğun və o qədər yavaş dedi ki, dostları onun üçün ürək ağrısı hiss etdilər.

– Qorxur, – deyə Drue pıçıldadı.

Herstvud cavab vermədi.

Rolda tamaşaçıları bir qədər güldürməli olan bir replika vardı.

O belə idi:

“Bu meni xilaskar bir həd adlandırmaq kimi bir şeydir”.

Bu sözlər də dəhşət ediləcək dərəcədə ölgün çıxdı. Drue stulda qurdalandı. Herstvud isə azca hiss olunacaq dərəcədə çəkmələrinin burnunu tərpetdi.

Başqa bir yerdə Laura, yaxınlaşan təhlükəni hiss edərək, ayağa durmalı və qəmgin-qəmgin deməli idi. “Ah, yaxşı olardı ki, siz bunu deməyəydiniz, Perl! Siz gözəlcə bilirsiniz ki, biz hamımız gözəl yalanı sevirik”.

Kerrinin səsi gülünc olacaq dərəcədə təsirsiz idi. O, rola girə bilmirdi. Elə bil yuxuda danışdı. Sanki o, əvvəlcədən bilirdi ki, müvəffəqiyyətsizliyə uğrayacaqdır. Kerri bir az özünə gəlmiş olan və heç olmazsa sözlərini aydın ifadə edən m-s Morqandan da pis oynayırdı.

Drue gözlerini səhnədən ayıraraq tamaşa salonunu nəzərdən keçirdi. Tamaşaçılar dəyişikliyə ümid bağlayaraq sükutu mühafizə edirdilər. Herstvud diqqətlə Kerriyə baxır, sanki onu hipnoz etmək və yaxşı oynamağa məcbur etmək, öz iradəsinin bir hissəsini ona axıtmaq istəyirdi. Onun Kerriyə hədsiz dərəcədə yazığı gəlirdi.

Bir az sonra Kerri naməlum bir alçaqdan aldığı adsız məktubu oxumalı idi.

Tamaşaçılar, peşəkar-aktyor ilə yaşamaq üçün bir şey qazanmaqdan ötrü məktub daşıyan olmuş birəlli yarımdehli soldatın rolunu müəyyən yumorla oynayan, gödək boylu Snorki adlı bir iştirakçının arasında gedən dialoqun təsiri altında bir az hərəkətə gəldilər. O, sözləri elə bir qızğınlıqla bağırırdı ki, ixtiyarsız olaraq müəllifin nəzərə aldığı yerdə belə tamaşaçıların gülüşünə səbəb olurdu. Snorki getdi və səhnəyə əsas sima olan Kerri çıxdı. Lakin o hələ də özünü ələ almamışdı. O, onunla intriqan arasında olan bütün səhnə boyu tamaşaçıların son damcı səbrini tükəndirərək çox süst oynayırdı. Nəhayət, o gedəndən sonra hamı yüngül nəfəs aldı.

Drue doğru demədiyini gözəlcə bildiyi halda:

– O, çox əsəbiləşir, – dedi.

– Gedib ona ürək versəniz! – deyə Herstvud məsləhət gördü. Drue işə bir qədər kömək etmək üçün hər şeye hazır idi. O, cəld yerindən

qalxdı və səhnə arxasına gedən qapıya yönəldi. Sadədil qaravulçu onu içəri buraxdı. Kerri perde arxasında duraraq, özünün növbəti çıxışını gözləyirdi. Onun bütün əvvəlki qətiyyəti, onda əvvəl alovlanan bütün hərarət iz buraxmadan sönmüş getmişdi.

Drue diqqətlə ona baxaraq:

– Bura bax, Kerri! – dedi. – Sən nə üçün belə əsəbiləşirsən? Bir özünə gəl! Bu elə camaat deyil ki, ondan bu qədər qorxmağa deysin!

– Mən özüm də bilmirəm nə olub, – deyə Kerri cavab verdi. – Sadəcə olaraq mənə elə gəlir ki, oynamağı bacarmıram.

Hər halda o, Druenin gəlməsindən məmnun idi. Bütün truppasının əsəbiləşdiyini görərək o, tamamilə ruhdan düşmüşdü.

Drue dedi:

– Bəsdir Kerri! Özünü ələ al. Nədən qorxursan? Göstər onlara ki, oynamaq necə olar!

Kerri olduqca əsəbiləşmiş kommivoyajerin sözlərindən bir qədər canlandı.

– Mən çoxmu pis oynayıram?

– Yox, canım! Bir qədər hərarətin çatışmır. Mənə göstərdiyin kimi oyn. Dünən etdiyin kimi başını geri atmağa çalış!

Kerri evdə necə həvəslə oynadığını xatırladı. O, özünü inandırmağa çalışırdı ki, bu gün də yaxşı oynaya bilər.

– İndi nə olacaq? – deyə Drue Kerrinin əlində tutduğu rola nəzər salaraq soruşdu.

– Reyı rədd etdiyim zaman onunla mənim aramdakı danışmaq.

Drue dedi:

– Hə, belə! Çoxlu atəş, çoxlu həyat! Elə oyn ki, guya sən heç kəslə işin yoxdur.

– Siz çıxmalısınız, m-s Madenda, – deyə suflyor xəbərdarlıq etdi.

Kerri:

– Aman Allah! – deyə səsləndi.

– Sənin bu cür qorxmağın lap səfəhlikdir. Özünü ələ al, Kerri. Mən buradan sənə baxacağam.

– Doğrudanmı?

– Bəli, bəli, get və qorxma!

Suflyor ona işarə verdi.

Kerri yenə əvvəlki zəifliyi duyaraq irəli getdi. Birdən cüzi bir qətiyyət hiss etdi. O, Druenin ona baxdığını xatırladı.

– “Rey”, – deyə o nəvazişlə və daha sakit səsle başladı.

Bu, məşq zamanı rejissorun xoşuna gələn səhnə idi.

“O, deyəsən özünə gəlir!” – deyə Herstvud düşündü. Kerri bu səhnəni məşqdə olduğu kimi yaxşı keçirməsə də tamaşanın başlanğıcında olduğundan yaxşı oynadı. Onun səhnədə olması heç olmasa tamaşaçılarda əsəbilik oyatmırdı. İndi bütün truppə özünü düzəltmişdi və beləliklə, tamaşaçılar indi tək-cə Kerriyə baxmırdılar. Aktyorlar öz rollarının öhdəsindən pis gəlmirdilər və ümid etmək olardı ki, çox çətin yerlər istisna olmaqla tamaşa birtəhər keçəcəkdir.

Kerri tərlənmiş və həyəcanlanmış halda səhnəni tərk etdi. O, Drueyə müraciət edərək:

– Necə keçdi? – deyə soruşdu. – Əvvəlkindən yaxşı mı oynadım?

– Əlbət ki! Bax belə də lazımdır. Mümkün qədər canlı! Sən indi əvvəlki səhnədəkindən min dəfə yaxşı oynayırdın. İndi öz temperamentini göstər. Sən hamını heyran edə bilərsən və etməlisən!

– Doğrudanmı mən əvvəlkindən yaxşı oynadım? – deyə Kerri öz sualını təkrar etdi.

– Yaxşı mı? Müqayisə edilməyəcək dərəcədə! İndi nə olacaqdır?

– Bal səhnəsi!

Drue dedi:

– Sən bunun öhdəsindən asanlıqla gələrsən.

– Əmin deyiləm, – deyə Kerri cavab verdi.

– Bəsidir, bəsidir, – deyə Drue səsləndi. – Sən ki, o zaman mənim üçün gözəl oynadın. İndi də get elə oyn. Özünü elə tut ki, guya öz otağındasan. Əgər ondan pis oynamasan, inandırırım səni, parlaq müvəffəqiyyət qazanacaqsan. Hər nədən istəyirsən, mərc edə bilərəm.

Drue, adətən, təbiətinə xas olan bütün qızgınlıq və sadəilliyi ilə danışdı. O, həqiqətən elə hesab edirdi ki, Kerri bu səhnəni xüsusən yaxşı oynayır və istəyirdi ki, Kerri tamaşaçıların qarşısında özünü göstərsin.

Drue Kerrinin gələcək çıxışına qədər ona öz qüvvəsinə inam təlqin etməyə müvəffəq oldu. O, Kerrini inandırdı ki, yaxşı oynayır. Kerri onu dinlərkən onda yenidən müvəffəqiyyət qazanmaq arzusu oyandı və yavaş-yavaş əvvəlki ruh yüksəkliyi ona qayıtdı.

– Elə bilirəm öhdəsindən gələm!

– Əlbəttə! Ancaq qorxma!

Bu halda səhnədə m-s Van-Demin rolunu oynayan aktrisa Lauraya amansızlıqla böhtan atırdı. Kerri qulaq asır və burun pərələri indiye qədər duymadığı hissələrin təsiri altında yüngülcə tərpənirdi.

Reyi oynayan aktyor deyirdi:

“Cəmiyyət ona edilən təhqir üçün dəhşətli intiqam alır. Siz Sibir canavarları haqqında eşitmişinizmi? Sürüdə biri yıxılanda qalanları onu yeyirlər. Bu, bir o qədər də xoş müqayisə deyildir. Lakin cəmiyyətdə nə isə canavarcasına bir şey vardır. Laura öz maskarad ilə cəmiyyəti təhqir etmişdir və öz-özlüyündə başdan ayağa maskarad olan cəmiyyət istehza üçün intiqam alacaqdır”.

Özünün səhnə adını eşidərək, Kerri diksindi. O, vəziyyətin acılığını dərinlən hiss etməyə başladı. Rədd edilmiş bir qadının duyduğu hissələr onu bürüdü. O, həyəcanlı fikirlərin pəncəsində əzilərək səhnə dalında durmuşdu. Ətrafında heç bir şey eşitmirdi. Yalnız qan gurgultu ilə gigəhlarında vururdu.

M-s Van-Dem kədərlə ifadə etdi:

“Qızlar, şeylərimizə yaxşı baxmaq lazımdır. Aramızda belə fərasətli oğru olduğca onlar heç də təhlükəsiz deyildir”.

Kerri ilə yanaşı duran sufluyor:

– Replika! – dedi.

Lakin Kerri heç də onu eşitmədi. O, ilhamdan doğan inamlı bir zərifliklə irəli yüyürdü. O, məğrur və gözəl olduğu halda tamaşaçıların qarşısına çıxaraq, hadisələrin gedişini tələb etdiyi kimi tədricən donmuş, bənizi qaçmış, tələsiz məxluqa çevrilir, bir dəstə daş qəlbli kübar adam isə sayğısızlıqla ondan get-gedə daha artıq üz çevirirdi.

Onun həyəcanı Herstvuda keçdiyindən o, tez-tez gözlərini qırırdı. Hiss və səmimiyyətin hərarətli dalğaları salonun ən uzaq guşələrinə çatmışdı, dünyanı basmaq iqtidarında olan ehtirasın sehrli təsiri bütün qüvvəsilə təzahür edirdi.

İndiyə qədər çox diqqətli olmayan tamaşaçılar indi zəifləməyən bir maraqla səhnədə baş verənləri izləyirdi.

– “Rey, Rey! Nə üçün siz onun yanına qayıtmırsınız?” – deyə Perlin səsi eşidildi.

Hamının nəzərləri əvvəlki kimi məğrur və nifrətli olan Kerriyə zillənmişdi. hamı gərgin diqqətlə onun hər bir hərəkətini izləyir, onun nəzər saldığı tərəfə başlarını çevirirdi.

M-s Perl-Morqan ona yanaşdı.

– “Gedək evə!”

– “Yox”, – deyə Laura–Kerri cavab verdi və ilk dəfə olaraq onun səsi əvvəldə ona çatışmayan dərin hiss kəsb etdi. – “Siz onunla qalın!”

O, əlinin ifşaedici hərəkəti ilə öz sevgilisini göstərdi və sonra həqiqi səmimiyyəti ilə insanı qəlbinin dərinliyinə qədər sarsıdan pafosla söylədi.

– “O tez təsəlli tapar!”

Herstvud başa düşdü ki, onun qarşısında müstəsna sayılacaq yaxşı bir aktrisa oynayır. Pərdə düşdüyü zaman tamaşaçıların gurultulu alqışları da bunu təsdiq edirdi. İndi bar müdiri ancaq Kerrinin necə gözəl olduğu haqqında düşünürdü. Həm də axı, o, Herstvudun dairəsindən çox–çox yüksək olan bir sahədə müvəffəqiyyət qazanmışdı. Kerrinin onun olduğunu fikirləşəndə o, kəskin zövq alırdı.

– Çox gözəl! – deyə o səsləndi.

Herstvud qəfildən doğan bir coşqunluqla ayağa qalxdı və səhnə arxasına açılan qapıya tərəf yönəldi.

Bar müdiri Kerrinin geyim otağına daxil olduğu zaman Drue hələ orada idi. İndi Herstvud hiss edirdi ki, dəlicəsinə Kerriyə vurulmuşdur, – qızın dərin və ehtiraslı oyunu onu sarsıtmışdı. O, Kerrini tərifləmək, eşq və həyəcanını ifadə etmək həsrətilə çırpınırdı. Lakin Drue burada idi, onun da Kerriyə olan marağı sürətlə artırdı. Ola bilsin ki, gənc kommivoyajer Herstvuddan daha artıq valeh olmuşdu, hər halda şəraitə görə o, bunu daha qəti formada ifadə edə bilərdi.

O, fasilə vermədən təkrar edirdi:

– Bah, bah, bah! Sən nə yaxşı oynayırdın! Lap əla! Mən elə əvvəldən bildirdim ki, sən rolun öhdəsindən gələ biləcəksən. Amma nə sevimli qızsan!

Kerrinin gözləri sevincdən parlayırdı.

– Doğrumu deyirsən ki, mən yaxşı oynadım?

– Yaxşı oynadın?! Əlbəttə! Məgər sən alqışları eşitmirdin?

Tamaşa salonunda vəcdli alqış səsləri hələ də kəsilməmişdi.

– Mənim özümə də elə gəlir ki, mən hər şeyi... duyduğum kimi də verə bildim.

Elə bu anda Herstvud daxil oldu. O, Druedə bir növ dəyişiklik olduğunu sövq–təbii ilə anladı. Onun Kerriyə çox yaxın durduğunu gördükdə sinəsində yaxıcı bir qısqanclıq alovlandı. O, səhnə arxasına keçməyi Drueyə məsləhət gördüyü üçün özünü bağışlaya

bilmirdi və hüququna qəsd edən bir adam kimi öz dostuna nifrət edirdi. O, Kerrini sadə bir dost kimi təbrik etmək üçün çox çətinliklə özünü ələ aldı. Bununla öz üzərində böyük qələbə çalmışdı. Hətta onun gözlərində keçmişin hiyləgər atəşi parıladı. O:

– Mən sizə demək istəyirəm ki, siz əcaib oynayırdınız, missis Drue! – dedi və diqqətlə ona baxdı. – Siz hamıya böyük ləzzət verdiniz...

Kerri onu nə kimi hisslər bürüdüyünü gözəl bilirdi və eyni ahənglə:

– Ah, təşəkkür edirəm, m–r Herstvud! – deyə cavab verdi.

Drue belə bir qadına sahib olduğu fikrindən vəcdə gələrək:

– Elə mən də indicə deyirdim ki, o, çox gözəl oynayırdı!

Kerri şən–şən güldü.

– Şübhəsiz, – deyə Herstvud təsdiq etdi. Kerri onun nəzərlərində sözlə ifadə edildiyindən daha çox şey oxuya bildi. – Əgər siz gələcəkdə də belə oynasanız, biz inamlı olacağıq ki, siz anadangəlmə aktrisasınız.

Kerri cavabında yalnız gülümsədi. O, Herstvudun ürəyindən nələr keçdiyini anlayır və bu dəqiqələrdə onunla təklikdə olmağı nə qədər arzu edirdi! Eyni zamanda o, Druedə olan dəyişikliyi başa düşmürdü.

Herstvud elə bir vəziyyətdə idi ki, artıq danışa bilmirdi. Druenin usandırmasından, zəhlə aparmasından şiddətlə acıqlanmış Herstvud Fausta layiq bir nəzakətlə baş əyərək vidalaşdı və Kerrinin geyim otağından çıxarkən hirsindən dişlərini qıcırırdı.

– Lenetə gəlmiş! – deyə o fişıldadı. – O, mənim yolumun üstündə hələ çoxmu duracaqdır?

O, məyus bir görünüşlə geriye, lojasına döndü və yalnız öz uğursuz vəziyyəti haqqında düşünərək uzun müddət sükutu mühafizə etdi.

Pərdə yenidən qalxıb ikinci səhnə başlanan zaman Drue lojaya qayıtdı. Onun kefi saz idi. O, dərhal Herstvudun qulağına nə isə pıçıldamağa başladı, lakin Herstvud özünü elə göstərdi ki, guya aktyorların oyununa başı qarışmışdır. Kerrinin bu saat orada olmamasına baxmayaraq Herstvud nəzərlərini bir dəqiqə belə səhnədən ayırmırdı. Kerrinin çıxışından əvvəl gülməli bir hadisə göstərilirdi. Lakin Herstvud heç bir şey görmürdü. O, öz acı düşüncələri ilə məşğul idi.

Pyes onun əhvalını heç də yaxşılaşdırmadan inkişaf etməkdə idi. Belə bir truppadan artıq heç bir yaxşı şey gözləmək mümkün olmadığı etiqadına gəlmiş tamaşaçılar indi başqa ifratçılığa varmışdılar

və yaxşı oynanılmayan yerdə yaxşı oyunu görməyə hazır idilər. Bu əhval-ruhiyyə, təbii ki, Kerriyə də təsir etdi. Onun oyununda birinci pərdənin axırında camaatı lərzəyə salan dərinlik olmasa da o, öz rolunun öhdəsindən yaxşı gəlirdi.

Drue və Herstvud getdikcə artan ehtirasla zərif vücutlu gənc aktrisa baxırdılar. Kerri onların hər ikisinə ona görə məftunedici görünürdü ki, onun bu qədər gözlənilmədən aşkara çıxan istedadı məhz burada, bu təsirli şəraitdə meydana çıxmış və bütün salonda həyəcan oyatmışdı. İndi Drue üçün o, əvvəlki sadə Kerri deyildi. O, üreyində toplananların hamısını ona demək üçün evdə, təklikdə onunla olmağa tələsirdi. O səbirsizliklə tamaşanın axırını, nəhayət tək qalmalarını və evə getmələrini gözləyirdi.

Herstvud isə, əksinə Kerrinin yeni parlayışını özü üçün çox kəderli əlamət sayır və üreyində dostuna lənətlər yağdırmaqda davam edirdi. Belə də iş olar! O, istədiyi kimi öz həyəcanını ifadə edə bilmirdi. O, özünü daim ələ almağa və öz hisslərini gizlətməyə məcbur idi.

Kerri son pərdəni olduqca yaxşı oynayırdı və onun hər iki sevgilisi bir an belə ondan gözlərini çəkmirdilər.

Herstvud yalnız Kerrinin nə vaxt səhnəyə çıxacağını düşünərək səhnədə baş verən hadisələrə diqqət yetirirdi. Çox gözləməli olmadı. Müəllif bütün şən kompaniyanı gəzməyə göndərdi və Kerri tək qaldı. Herstvud ilk dəfə idi, onu tamaşaçılarla tənha, üz-üzə görürdü. Kerri gələn kimi o, hiss etdi ki, əvvəlki canlanma, birinci pərdənin axırında onu qavrayan qüvvə yenə qayıtmışdı. Görünür ki, pyesin axırı yaxınlaşdıqca, yaxşı oynama imkanı tükəndikcə Kerri daha artıq ilhamlanırdı.

O, təbii pafosla deyirdi:

– “Zavalı Pero! Səadətdən məhrum olmaq nə qədər kəderlidir! Lakin səadət əl altında olduğu halda başqasının onu kor-korənə axartdığını görmək daha dəhşətlidir!”

O, qapının çərçivəsinə söykənərək durmuşdu və kəderlə uzaqlara, denizə baxırdı.

Herstvudun ona və özünə çox yazığı gəlirdi. Ona ələ gəlirdi ki, Kerri məhz onunla danışır. O, insanı musiqi kimi mütəəssir edən bu səsin dərin ahəngində, bu hərarətli hisslər axımında əriyirdi. Pafosun müstəsna xüsusiyyəti də burasındadır: hər bir dinləyənə ələ gəlir ki, danışan ancaq ona müraciət edir.

Balaca aktrisa isə davam edirdi:

“Halbuki qız onunla çox xoşbəxt ola bilər. Onun şən xasiyyəti, gülər üzü hər bir evə bəzək verir...”

Kerri ağır-ağır döndü və tamaşaçılara nəzər saldı, lakin sanki onları görmürdü. Hərəkətlərində o qədər sadəlik var idi ki, sanki o, tamaşaçıları tamamilə unutmuşdu. Sonra stol arxasında oturdu və orada olan kitabları verəqləməyə başladı.

O, yavaşdan, lakin aydın deyirdi:

– “Mən mümkün olmayan şeylərin həsrətini çəkmədən, dünyada iki adamdan başqa hamıdan öz varlığını gizlədəcəyəm. Mən yalnız bu yaxın zamanda onun arvadı olacaq bu məsum qızın səadətinə sevinəcəyəm!”

M-s Blossim adlı birisi Kerrinin sözünü kəsəndə Herstvud həqiqətən kəderləndi. O, Kerrinin davam etməsini istəyərək acıqlı halda stulda çevrildi. O, Kerrinin solğun sifətinə, açıq, boz rəngli paltara bürünmüş zərif vücutuna valeh olmuşdu. Kerri elə bil çox yorulmuşdu və müdafiəyə ehtiyacı vardı. Xəyalın qüvvəsi o qədər böyük idi ki, həyəcanlanmış Herstvud bunun ancaq oyun olduğunu unudaraq yerindən qalxıb onun köməyinə getməyə hazır idi.

Bir az sonra Kerri yenə tək qaldı və ruh yüksəkliyi ilə davam etdi:

– “Məni hər dürlü təhlükə gözləse belə, mən şəhərə qayıdacağam. Mən getməliyəm. Əgər mümkün olsa gizli, olmasa açıq getməliyəm”.

Səhnə arxasında at ayaqlarının tappıltısı və Reyin səsi eşidildi:

– “Yox, mən bu gün daha getməyəcəyəm. Atı tövləyə apara bilərsiniz”.

Rey daxil oldu. Herstvudun məhəbbətinin inkişafında və bütün gələcək taleyində böyük rol oynayacaq səhnə başlandı. Kerri bu səhnədə özünü lazımınca göstərməyi əvvəlcədən qərara almışdı və indi, vaxt çatdıqda o tam mənası ilə rola girdi. Bu nə Herstvudun, nə də Druenin nəzərindən qaçmadı.

Laura sabiq sevgilisinə müraciət edərək dedi:

– “Mən elə bildim ki, siz Perl ilə getdiniz”.

– “Mən yolun bir hissəsini bütün kompaniya ilə birlikdə getdim, lakin sonra onları tərk edərək qayıtdım”.

– “Olmaya Perl ilə sözə gəlmişsiniz?”

– “Yox... Hə. Biz onunla həmişə dəyişirik. Barometrimiz daim “tutqun”, yaxud “dumanlı” göstərir”.

Kerri heç nə olmaybmış kimi soruşdu:

– “Təqsir kimdədir?”

Rey şıltaqlıqla cavab verdi:

– “Hər halda məndə deyil. Mən qüvvəm daxilində hər şeyi edirəm. O isə...”

Petton bütün bunları çox laqeyd söylədi, lakin Kerri öz incəliyi ilə Pettonun zəif oyununun əvəzini çıxırdı.

Kerri susan aktyora diqqətlə baxıb, səsinə yenə yumşaqlıq və ahəngdarlıq verərək davam etdi:

– “Lakin o, sizin arvadınızdır. Rey, dostum, qayğıkeşlik ailə həyatına qida verən bir çeşmədir. Onun qurumasına yol verməyin. Yoxsa siz qane edilməzsiniz və ailə həyatında bədbəxt olarsınız”.

Kerri yalvarıcı bir hərəkətlə hər iki əlini sinəsinə sıxdı.

Herstvud heyrətindən ağzını açaraq baxırdı. Drue zövqündən yerində qurcalandı.

Kerri ilə müqayisədə daha ölgün görünən aktyor davam etdi:

– “Mənim arvadım... bəli...”

Xoşbəxtlikdən Kerrinin yaratdığı və mühafizə edə bildiyi incə atmosferi indi heç bir şey poza bilməzdi. Görünür ki, Pettonun nə qədər köməksiz olduğunu o, hiss etmirdi. Əgər bir kötüyə müraciət etsə idi, yenə də bu səhnəni pis aparmazdı. Yaxşı oyun üçün lazım olan hər şey onun özündə mövcud idi. Başqa iştirakçıların ifası onun üçün heç bir əhəmiyyətə malik deyildir.

Laura ağır-ağır və məzəmmətlə dedi:

– “Demək, indidən peşman olursunuz?”

Rey onun balaca əlindən tutaraq cavab verdi:

– “Mən sizi itirdim və bir işarə ilə məni çağıran ilk yelbeyin qızın toruna düşdüm. Hər şeydə müqəssir... sizsiniz... Nə üçün siz məni tərk etdiniz?”

Kerri ağır-ağır üzünü çevirdi və sanki onu bürüyən hissləri bürüzə verməkdən özünü saxlamaq üçün bütün iradəsini topladı. Sonra o, yenə sevgilisinə tərəf çevrildi.

– “Rey, – deyə o, sözə başladı, – mən sevinirdim ki, öz məhəbbətinizi daimi olaraq hər cəhətdən sizə bərabər olan bir qadına vermisiniz. İndi dediyiniz sözlər mənim üçün dəhşətli bir etirafdır. İzah edin görüm, sizi daim öz səadətiniz əleyhinə çıxmağa məcbur edən nədir?”

O, bu son sualı o qədər aydın və sadə verdi ki, tamaşaçıların hər birinə elə gəldi ki, bu sual bilavasitə ona verilmişdir.

Nəhayət, bir an gəlib çatdı ki, Luranın sabiq sevgilisi səsləndi:

– “Əvvəlki məhəbbətinizi mənə qaytarın, Laura!”

Kerri hədsiz nəvazişlə cavab verdi:

– “Yox, Rey, mən artıq sizin üçün əvvəlki Laura ola bilmərəm. Lakin mən sizin üçün həmişəlik olaraq ölən keçmiş Luranın adından danışa bilərəm”.

Petton:

– “Siz deyən olsun!” – dedi.

Herstvud qabağa əyildi. Bütün salon dərin sükut içində tam diqqətlə dinləyirdi.

Kerri ümitsizlik içərisində kresloya yığılan sevgilisinə dərin kədərlə baxaraq davam etdi:

– “Sizin gözüünüz tutan qadın istər ağıllı, yaxud ağılsız, gözəl, yaxud çirkin, varlı, yaxud kasıb olsun, onun sizə verə biləcəyi bir şey vardır: o da onun qəlbidir”.

Drue boğazının qıcıqlandığını hiss etdi.

– “O, sizə öz gözəlliyini, özünün bütün varlığını sata bilər. Lakin onun sevgisi – heç bir yolla alın bilməyən bir xəzinə, qiyməti olmayan bir xəzinədir!”

Herstvud dərin əzab çəkirdi, sanki Kerrinin sözləri bilavasitə ona aid idi. O, təsəvvür edirdi ki, Kerri ilə təklikdədir və sevdii qadının təsiri və incə sözlərindən əmələ gəlmiş göz yaşlarını güclə saxlayır.

Drue də özünü çətinliklə saxlayırdı. O, fikrində qət etdi ki, bu gündən Kerrini lap başqa cür saxlayacaqdır. O, Kerriyə evlənəcəkdir. Vallah, Kerri tamamilə buna layiqdir.

Kerri öz sevgilisinin sözlərini eşidər-eşitməz davam etdi. O elə danışdı ki, onun səsi bu səhnəni müşayiət edən musiqi ilə həmahəng səslənirdi:

– “Əvəzində o qadın sizdən çox az şey istəyir: o istəyir ki, nəzərlərinizdə sədaqət əks olunsun, ona müraciət edərkən səsinizdə məhribanlıq duyulsun, o, sizin fikirlərinizi və şöhrətpərəst arzularınızı o qədər sürətlə mənimləşdirərsə də üreyinizə nifrət və etimadsızlıq soxulmasına yol verməyəsini. Çünki əgər tale, niyyətlərinizi alt-üst edib bəxt sizdən üz çevirərsə, sizə təsəlli üçün məhəbbət qalacaqdır. Siz ağaclara baxıb onların özəmət və qüvvəsinə heyran olur-

sunuz. Lakin zərif etirdən başqa bir şey verə bilməyən çiçəklərə xor baxmayın...”

Herstvud onu bürüyən hissləri çətinliklə toxdadaraq dinləyirdi.

Kerri mülayimcəsinə sözünü qurtardı:

– “Unutmayın ki, qadının sizə bəxş etdiyi yeganə şey məhəbbətdir, lakin bu şey ölümə belə tabe deyildir!”

Bar müdiri və kommivoyajer hipnoz edilmiş kimi gənc aktrisa-ya baxırdılar. Onlar son sözləri demək olar ki, eşitmədilər və yalnız səhnədə heyretəməz bir incəliklə hərəkət edən, hər ikisinin pərəstiş etdiyi qızı görürdülər.

Herstvud da Drue kimi minlərlə qərar qəbul edirdi. Hər ikisi Kerrini səhnəyə dəvət edən gürultulu alqışlara qoşuldular. Drue əlləri göynəyə qədər əl çaldı, sonra yerindən sıçradı və lojadan çıxdı.

Elə bu anda Kerri yenidən səhnədə göründü və ona doğru gətirilən böyük gül səbətini görərək yerində qurudu. Gülləri Herstvud göndərmişdi. Kerri gözlərini onun oturduğu lojaya qaldırdı, onun nəzərlərlə rastlaşdı və gülümsədi. Herstvud sevgilisini bağrına basmaq üçün az qala lojadan atılacaqdı. O unutmuşdu ki, evli adam olduğundan çox ehtiyatlı davranmalıdır. O, lojada onunla birlikdə onu yaxşı tanıyan adamların oturduğunu az qala unutmuşdu. Yox, hər şeyi qurban vermək lazım gəlsə belə bu qadın onun olacaqdır! O, artıq dözməyəcəkdir. Drueni kənar etmək vaxtı çatmışdır. Onu rədd etmək lazımdır. O, bir gün belə gözləməyəcəkdir. Kommivoyajer Kerriyə sahib olmamalıdır.

Herstvud elə həyəcanlanmışdı ki, artıq lojada otura bilmirdi. Kərdərli fikirlərə dalmış halda vestibülə və sonra küçəyə çıxdı. Drue hələ səhnə arxasından qayıtmamışdı. Bir neçə dəqiqədən sonra pyes qurtarmalı idi. Herstvud Kerri ilə təklikdə qalmaq arzusu ilə yanırdı. Onun ancaq bir arzusu – onunla öz məhəbbəti haqqında danışmaq, təklikdə ona mehriban sözlər pıçıldamaq arzusu olduğu halda onu gülməyə, baş əyməyə, ikitüzlülük etməyə məcbur edən taleyə lənətlər oxuyurdu. O, iniltili düşündü ki, onun bütün ümidləri əbəddir. O, hiylə işlətmədən Kerrini şam yeməyinə belə dəvət edə bilməzdi. Nəhayət, Herstvud Kerrinin özünü necə hiss etdiyini soruşmaq üçün səhnə arxasına keçməyi qəet etdi. Tamaşa qurtarmışdı, artistlər tələsərək geyinir və laqırtı vururdular. Drue öz əhval-ruhiyyəsinə və yenidən doğan ehtirasına qapılaraq fasiləsiz danışdı. Bar müdiri iradə gücü ilə özünü ələ aldı.

O, qəlbində qaynayan hisslərə heç də uyğun olmayan bir səsle soruşdu:

– Biz şam yeməyinə gedəcəyik, elə deyilmi?

– Məmnuniyyətlə, – deyər Kerri cavab verdi və nəvazişlə ona gülümsədi.

Balaca aktrisa hədsiz xoşbəxt idi. İndi o anlayırdı ki, sevimli olmaq, qayğı görmək nə deməkdir. Ona heyran olur, onunla dost olmağa can atırdılar. O, ilk dəfə olaraq müvəffəqiyyətin bəxş etdiyi müstəqilliyi tutqun surətdə duydu. Rollar dəyişilmişdi və indi o, pərəstişkarına yuxarıdan aşağı baxa bilərdi. Əslində o, sözü bunun belə olduğunu, demək olar ki, dərk etmirdi, bununla belə onda yumşaq və nəzakətli lütfkarlıq hiss olunurdu. Kerri hazır olan kimi onları gözləyən ekipaja oturdular və şam üçün restorana yollandılar. Yalnız bir dəfə, Herstvud Drueni qabaqlayaraq ekipajda Kerri ilə yanaşı oturduğu zaman Kerri öz hisslərini ona bildirmək üçün vaxt tapdı. Drue öz yerini tutmamışdan əvvəl Kerri həyəcan və mehribanlıqla bar müdirinin əlini sıxdı. Herstvud hədsiz dərəcədə həyəcanlanmışdı. O, Kerri ilə təklikdə qalmaq üçün canını belə verməyə hazır idi.

O az qala “Aman Allah, bu nə əzabdır!” – deyər bağıracaqdı.

Drue əlbəttə, onlardan bir addım belə geri qalmırdı. O, elə hesab edir ki, hər şey ona bağlıdır. Onun boşboğazlığı şam yeməyini korladı. Herstvud evinə getdi və yolda yorulmadan öz-özünə təkrar edirdi ki, ehtirasını qane etməsə məhv olacaqdır. O, hərərətli pıçılıtlə “sabaha qədər” deyər bildi və Kerri onu anladı.

Herstvud vidalaşaraq Drueni öz ovu ilə buraxıb getdi. Bu dəqiqə ona elə gəlirdi ki, azacıq belə pəşman olmadan bu adamı öldürə bilər. Kerrinin də qanı qara idi.

Herstvud öz səsinə dostcasına sərbəst bir ahəng verməyə çalışaraq:

– Gecəniz xeyirə qalsın! – dedi.

Kerri mehribancasına:

– Gecəniz xeyirə qalsın! – deyər cavab verdi.

Herstvud birdən-birə Druəyə qarşı dərin nifrət hiss edərkən fikrən onu söydü: “Balqabaq! Axmaq! Mən onun öhdəsindən gələ-rəm, həm də tez! Sabah görürük, kim-kimi!”

Elə bu vaxt Drue nəvazişlə Kerrinin əlini sıxaraq xoşhallıqla:

– Doğrudanda sən möcüzəsən, Kerri! – dedi. – Sən nə yaxşı qızsan!

QƏLBİN MEYLİ.
ŞƏHVƏTİN ŞİDDƏTLİ ARZUSU

Herstvud kimi adamlarda ehtiras həmişə coşqun təzahür edir. O, dalgınlıq, yaxud xəyalpərəstliklə ifadə olunmur. Sevgili qadının pəncərəsi altında məhəbbət nəğmələri oxunmur və ya kədərli sızıntı, dəf oluna bilməyən maneələrdən qəmli şikayət də olmur. Gecə müxtəlif fikirlər uzun müddət Herstvudu yatmağa qoymurdu. Səhər isə erkən ayılaraq əvvəlki qüvvə və coşqunluqla sevgilisi haqqında yenidən düşünməyə başlayırdı. O, ruhən və cismən tamamilə çaşqın idi. Axı o, öz Kerrisinə tamamilə yeni tərzdə heyran olmuşdu, axı onun yolunun üstündə Drue dururdu. Heç vaxt və heç bir kəs Herstvud kimi, öz sevgilisinə yelbeyin və sırtıq bir kommivoyajerin hakim olduğu haqqında düşünərək özünü üzürdü. Herstvud əmələ gəlmiş çətinliyə son qoymaq, Drueni həmişəlik rədd etməyə razı olmaq üçün Kerrini dilə tutmaqdan ötrü dünyada hər şeydən keçərdi.

Bəs nə etməli? Herstvud dərin fikir içində geyinirdi. O, otaqda gəzinməyə başladı. Arvadı burada olduğu halda o sanki onu görmürdü.

Nahar zamanı onun iştahı yox idi. Boşqabına qoyduğu soyuq ətə heç əl də vurmadı. Fikri dağınıq halda qəzet sütunlarını nəzərdən keçirərkən qəhvəsi soyudu. Bəzən onun gözü bir məlumata sataşır, lakin o, nə oxuduğunu belə anlamırdı. Cessika hələ yemək otağına enməmişdi.

M-s Herstvud səssizcə fikrə gedərək stolun o biri başında oturmuşdu. Nəhayət m-s Herstvudun acıqlı səsi sükutu pozdu.

– Maggi, mən artıq bu barədə sizə demişdim və bir daha təkrar etmək istəmirəm!

Herstvud arvadına ancaq ötrü bir nəzər saldı. Arvadı qas-qabağını sallayaraq oturmuşdu. Onun hər bir hərəkəti bu saat Herstvudu hədsiz dərəcədə əsəbiləşdirirdi.

Birdən m-s Herstvud ona müraciət etdi.

– Corc, sən məzuniyyəti nə vaxt götürəcəyini qət etdinmi?

İlin bu vaxtında onlar, adətən, yay istirahəti planlarını müzakirə edərdilər.

– Yox hələ, – deyə o, cavab verdi. – Başım çox qarışıqdır.

– Hm, – deyə m-s Herstvud mızıldandı. – Əgər biz bir yerə gedəcəyiksə, tezliklə müəyyən bir qərara gəlməyin pis olmazdı.

– Mənə belə gəlir ki, bizim hələ vaxtımız çoxdur, – deyəəri ona etiraz etdi.

M-s Herstvud çiyinlərini dartaraq:

– Bəlkə sən yayın axırına qədər gözləyəcəksən! – dedi.

– Yene köhnə dəsgah başlanır! Sözümdən elə çıxır ki, guya mən heç nə etmirəm.

– Mən qəti bilmək istəyirəm! – deyə m-s Herstvud acıqlı-acıqlı təkrar etdi.

Əri öz dediyinin üstündə duraraq:

– Sənin hələ vaxtın çoxdur, – dedi. – Sən ki, cıdır mövsümü qurtarana qədər getməyəcəksən?

Bu söhbətin məhz indi, onun tamamilə başqa məsələ haqqında düşünmək istədiyi vaxtda getməsi onu hirsələndirirdi.

– Bəlkə də getdim. Cessika bu qədər çox gözləmək istəmir.

– Elə isə mövsüm bileti nəyinə lazım idi? – deyə Herstvud soruşdu.

– Uf! – deyə bütün qəzəbini səsinde əks etdirməyə çalışan m-s Herstvudun sinəsindən bir nida qopdu. – Mən səninlə mübahisəyə girişmək istəmirəm.

Bu sözlərlə o, stol arxasından çıxmaq üçün yerindən qalxdı.

– Bura bax! Sənə bu son vaxtlarda nə olmuşdur? – deyə Herstvud da yerindən qalxdı. Bu sözləri elə qəti bir ahənglə dedi ki, arvadı bilaixtiyar dayandı. – Məgər səninlə danışmaq olmaz?

– Mənimlə danışmaq olar, – deyə m-s Herstvud ikinci sözü daha bərkdən deyərək cavab verdi.

– Mən bunu deməzdim! İndi isə, mənim sizinlə nə vaxt gedəcəyimi bilmək istəsən, buyur: bir aydan qabaq olmaz. Bəlkə daha da gec.

– Elə isə biz sənsiz gedərik.

– Eləmi? – deyə Herstvud istehza ilə söylədi.

– Bəli, gedərik!

Bar müdiri arvadının səsindeki qətiyyətdən heyranə gəlmişdi. Bununla bərabər bu, onu artıq acıqlandırır.

– Baxarıq, necə gedərsiniz! – deyə o səsləndi. – Mən görürəm ki, sən axır vaxtlarda nə işə çox ağılıq edirsən! Görünür ki, sən bütün işləri mənim əvəzimdən həll etmək istəyirsən. Lakin bu olmayacaqdır. Şəxsən mənə aid olan işlərdə böyüklük etməyə sənə yol verməyəcəyəm. İstəyirsən get, lakin belə söhbətlərlə məni tələsməyə məcbur edə bilməzsən!

Herstvud qəzəblənmişdi. Onun qara gözləri parıldıırdı. O, qəzeti bürmələyərək stolun üstünə tulladı. M-s Herstvud bir söz belə əlavə etmədi. Ərinin son sözlərində o dönüb otaqdan çıxdı. Herstvud qətiyyətsizlik içərisində bir neçə saniyə də durdu, sonra yenə oturdu, bir-iki qurtum qəhvə içdi, sonra durub şlyapasını götürməyə getdi.

M-s Herstvud heç də belə bir səhnə gözləmədi. Doğrudur, o, səhər yeməyinə özündən bir qədər narazı halda çıxmışdı, həm də onun bütün fikirləri müəyyən bir plan ilə məşğul idi. Cessika onun nəzərinə çatdırmışdı ki, cındır onların gözlədiklərini doğrultmur. O, bu il əlverişli tanışlıqlar mənasında elə bir imkan vermir. Gözəl qız tezliklə gördü ki, hər gün cıdır getmək olduqca darıxdırıcıdır. Bu il işə elə bil acıqca camaat kurortlara və Avropaya həmişəkindən tez dağılımağa başlamışdı. Cessikanı maraqlandıran gənclərin çoxu Vokişə getmişdilər. O, da bu kurorta getmək barəsində düşünməyə başlamış və anası onunla razılaşmışdı.

M-s Herstvud bu məsələni əri ilə müzakirə etməyi qərara almışdı. Stol arxasına oturarkən, o, qızının təklif etdiyi planı götür-qoy edirdi, lakin hiss etdi ki, belə bir söhbət üçün şərait o qədər əlverişli deyildir. M-s Herstvud özü də bilmirdi ki, mübahisə nədən başlandı. Hər halda o qət etdi ki, onun əri vəhşidir, qəddardır, belə bir hərəkəti heç vəchlə cəzasız buraxmaq olmaz. M-r Herstvud onunla bir ledi kimi rəftar etməlidir, yoxsa bu ona baha oturur!

Herstvud da bara gələnə qədər bu mübahisənin ağır təsiri altında idi, o, bardan Kerri ilə görüşə getdi. Burada ona tamamilə başqa hisslər: məhəbbət, ehtiras və etiraz hakim kəsildi. Fikirlər sanki qanadlanaraq bir-birini ötüb keçirdi. O, Kerrini görəceyi dəqiqəni belə gözləyə bilmirdi. Kerrisiz ona nə gecə, nə gündüz? Kerri onun olmalıdır və olacaqdır!

Kerri işə öz sevgilisindən ayrıldığı zamandan xəyal aləmində yaşayırdı. Drue onun haqqında danışdığı zaman Kerri onun coşqun boşboğazlığına qulaq asır, özü haqqında işə danışarkən diqqətsiz

olurdu. Mümkün olduqca o, Drueni yaxına qoymamağa çalışırdı, fikirləri işə əldə edilmiş müvəffəqiyyətlə dolu idi. Herstvudun nə deyəcəyini tezliklə bilmək istəyirdi. Kerri başqasının əzabında özü üçün nə işə ürəkəçici bir şey tapan xüsusi rəhmədilliklə ona acıyırdı. Kerri səadət diləyənlər sırasından səadət bəxş edənlər sırasına düşmüş adamlarda olduğu kimi çətinliklə hiss olunan bir dəyişikliyi ilk dəfə olaraq dumanlı surətdə duyurdu. Ümumiyyətlə, o, çox xoşbəxt idi.

Ertəsi gün, qəzetlərin dünənki tamaşa haqqında bir kəlmə belə yazmadıqları məlum olduğu zaman dünənki müvəffəqiyyət gündəlik xırda məsələlərin axınında batıb qalaraq öz parlaqlığının əhəmiyyətli hissəsini itirdi. Drue də bu barədə artıq az danışdı. O, sövqətəli olaraq hiss edirdi ki, Kerri ilə münasibətini yenidən qurmalıdır.

Tamaşanın ertəsi səhəri Drue kontora getməyə hazırlaşarkən:

– Bu ay öz işlərimi qurtarmaq ümidindəyəm, – dedi. – O zaman biz evlənərik. Elə dünən bu barədə vəkil ilə danışdım.

Kerri:

– Eh, bunlar ancaq quru sözdür, – dedi.

O, indi özünü o qədər qüvvətli hiss edirdi ki, onu elə salmaq qərarına gəldi.

– Yox, quru söz deyil, – deyə Drue ondan gözlənilməyən bir həərətlə səsləndi və dərhal yalvarıcı bir ahənglə əlavə etdi: – Nə üçün sən mənə inanmırsan, Kerri?

Kerri cavabında ancaq güldü. Bir az sonra o:

– Ah, əlbəttə, inanıram! – dedi.

Bu dəfə məğrurluq heç cür Drueyə kömək edə bilmədi. O, çox az müşahidəçi adam olsa da yenə hiss edirdi ki, son zamanlar onun ətrafında ağıl kəsməyən anlaşılmaz şeylər baş verir. Kerri əvvəlki kimi onun yanında idi, lakin o daha əvvəlki kimi köməksiz deyildi. İndi onun səsinə yeni bir ahəng var idi. O, artıq Drueyə asılı adamın baxdığı kimi baxmırdı.

Gənc kommivoyajer onun üzərinə sanki bir kölgənin çökməkdə olduğunu hiss edirdi. Bu onun hisslərinə yeni rəng verdi və o, fəlakətdən bir növ özünü müdafiə etməyə çalışaraq, Kerriyə mümkün qədər çox diqqət verməyə başladı.

Drue gedəndən bir az sonra Kerri Herstvudla görüşə hazırlaşmağa başladı. O, üst-başını tələsik düzəltdi və bunu cəld qurtararaq

pilləkənlərdən qaçaraq endi. Yaxın yol yarıcında o, Druenin yanından keçdi, lakin onlar bir-birini görmədilər.

Drue kontora verməli olduğu bəzi hesabları götürməyi unutmuşdu və bunun üçün də evə qayıtdı. Sürətlə yuxarı qalxaraq otağa daxil oldu, lakin burada sil-süpür edən qulluqçu qızdan başqa heç kes yox idi.

O, heyret içərisində:

– Hm! Kerri necə oldu? – dedi. O sanki öz-özünə müraciət edərək: – Gedibdir, nədir? – deyərək əlavə etdi.

– Arvadınız mı? O, beş dəqiqə bundan qabaq getdi.

“Qərribə işdir – Drue düşündü. – O, mənə heç nə deməmişdir. O, hara gedə bilər?”

O, çamada qurdalanaraq lazım olan kağızları tapdı və cibinə soxdu. Sonra iltifatla qulluqçuya nəzər saldı. O, qəşəng bir qız idi və Drueyə hüsn-rəğbət bəsləyirdi.

– Siz burada nə edirsiniz? – deyərək Drueyə gülümsünərək soruşdu.

– Görürsünüz də, otağı yığışdırıram, – deyərək qız dayandı və tozlu əskini əlinə sarıyaraq naz-qəmzə ilə cavab verdi.

– Yoruldunuz?

– O qədər də yox.

– İstəyirsiniz mən sizə maraqlı bir şey göstərim? – deyərək Drue sadəliklə təklif etdi.

O, qulluqçuya yanaşaraq böyük tütün firmalarının biri tərəfindən reklam şəklində buraxılmış balaca litoqrafiyanı göstərdi.

Şəkildə əlində mil-mil çətir tutmuş gözəl bir qız təsvir olunmuşdu. Şəkin arxasında yerləşən disk vasitəsilə çətin rəngini dəyişdirmək olurdu. Bu disk hərəkətdə balaca dəşiklərdən gah qırmızı, gah sarı, gah yaşıl və gah da boz rənglər görünürdü.

– Qərribədir, eləmi? – deyərək Drue şəkli qulluqçuya verdi və onunla necə rəftar etmək lazım gəldiyini izah edərək soruşdu. – Siz yəqin ki, belə şey görməmişsiniz?

– Yox, yaxşı şeydir, – deyərək qulluqçu razılaşıdı.

Gənc kommivoyajer:

– İstəyirsinizsə özünüzdə saxlaya bilərsiniz, – dedi. Bir qədər sükutdan sonra o, qızın barmağındakı sadə bir üzüyü göstərərək əlavə etdi:

– Nə qəşəng üzüyünüz var!

– Xoşunuza gəlirmi?

– Çox, – deyərək Drue cavab verdi. – Çox gözəl üzükdür!

Fürsətdən istifadə edərək o guya qızın ucuz üzüyü ilə maraqlanmış kimi onun əlini tutdu. Buz qırılmışdı. O, qızın barmaqlarını əlində saxladığını unutmuş kimi söhbəti davam etdirirdi. Lakin qulluqçu əlini çəkdi və bir neçə addım geri çəkilərək, qapının çərçivəsinə söykəndi.

O, tez bənd olan kommivoyajerin növbəti hücumunu rədd edərək oynaq bir ahənglə dedi:

– Mən sizi çoxdan görməmişdim.

– Mən səfərdə idim, – deyərək Drue cavab verdi.

– Uzağamı səfər etmişdiniz?

– Çox uzağa.

– Səfər etmək xoşunuza gəlirmi?

– O qədər də yox. Sizə deyim ki, bu, adamı çox cana gətirir.

– Mən isə səyahət etmək istədim! – deyərək qız ah çəkdi və fikirli halda pəncərəyə baxmağa başladı. – Yaxşı yadıma düşdü, sizin dostunuz m-r Herstvud necə olmuşdur? – deyərək o, bar müdirini xatırlayaraq birdən-birə soruşdu. Onun fikrincə Herstvud qeybət üçün çox əlverişli obyekt idi.

– O, burada, şəhərdədir, – deyərək Drue cavab verdi. – Nə üçün siz onun haqqında soruşursunuz?

– Elə belə... Siz qayıdandan sonra o bir dəfə də gəlməmişdir.

– Siz haradan onu belə yaxşı tanıyırsınız?

– Bu da söz oldu! – deyərək qız səsləndi. – Elə son ayın ərzində mən dəfələrlə onun üçün qapı açmamışam mı?

– Ola bilməz! – deyərək Drue laqeyd halda etiraz etdi. – Biz burada yaşadığımız müddətdə o, buraya heç beş dəfə də gəlməmişdir.

– Siz beləmi düşünürsünüz? – deyərək qız gülümsədi. – Yaman da çox bilirsiniz!

Drue ciddiləşdi. O, qulluqçunun zarafat etdiyini, yaxud doğru dediyini kəsdirə bilmirdi.

O dedi:

– Kələkbaz! Nə üçün siz belə gülümsəyirsiniz? Bu nə deməkdir?

– Eh, elə bir şey yoxdur.

– Siz son zamanlarda onu görmüsünüzmü?

– Yox... Siz qayıdandan sonra görməmişəm.

Bunu deyib qulluqçu cingiltili qəhqəhə çəkdi.

– Əvvəllər necə?
– Əvvəllər çox görürdüm.
– Tez-tezmi?
– Demək olar, hər gün.
Qız yaman xəbərçi idi və sözlərinin necə təsir edəcəyini bilməyə tələsirdi.

Drue etinasızlıqla soruşdu:

– Bəs o, kimin yanına gəlirdi?
– Sizin arvadınızın.

Bu cavabı eşidən Drue nəzərlərini mənasız surətdə qulluqçuya dikdi.

Lakin vəziyyətdən çıxmaq və gülünc görünməmək üçün əlavə etdi:

– Axı bundan nə çıxır?
– Heç bir şey! – deyə qulluqçu da həmin ahənglə cavab verdi və nazla başını yana əydi.

– Mister Herstvud mənim köhnə dostumdur, – deyə Drue getdikcə daha çox dolaşaraq, davam etdi.

Bir neçə dəqiqə bundan qabaq Drue bu qızla mazaqlaşmaq öleyhinə deyildi, lakin indi bütün həvəsi yox oldu. Aşağıdan kim isə qulluqçunu çağırdığı zaman o hətta rahat nəfəs aldı.

– Mən getməli oldum, – deyə qulluqçu şən üzlə qapıya tərəf getdi.

– Biz yenə görüşərik, – deyə Drue cavab verdi və özünü elə tutdu ki, guya gözlənilməz maneçilikdən çox narazıdır.

Qulluqçu gedəndən sonra o, hisslərinə sərbəstlik verdi. Onun üzündə – yeri gəlmişkən demək lazımdır ki, heç vaxt idarə edə bilmədiyi üzündə – çaşqınlıq və heyrət əks olunurdu. Necə ola bilər ki, Kerri Herstvudu belə tez-tez qəbul etsin və bu barədə ona heç bir şey deməsin? Demək, Herstvud yalan deyir? Qulluqçu nəyə işarə vururdu? Axı o, özü də hiss etmişdi ki, Kerrinin hərəkətlərində nə isə bir qəribəlik vardır. Herstvudun neçə dəfə onun yanına gəldiyini soruşduqda o, nə üçün pozuldu? Lənət şeytana, indi o xatırlayır! Burada, bütün bu əhvalatda nə isə bir şey var!

Drue vəziyyəti yaxşı düşünmək üçün pəncərə yanında yelləncəyə oturdu. O, qıçlarını bir-biri üzərinə asıraraq qəzəblə qaş-qabağını turşutdu. Fikirlər dəli sürətlə başından keçirdi.

O düşünürdü ki, yox, Kerrinin rəftarında qeyri-adi bir şey yoxdur. Lənət şeytana, ola bilməz ki, Kerri özünü elə aparmırdı ki, belə bir şeydə ondan şübhələnsin. Axı hələ dünən Kerri onunla nə qədər mehriban idi... Herstvud da həmçinin. Drue inana bilmirdi ki, onu aldadırlar. Yox, bu heç vaxtla ola bilməz!

Nəhayət, onun fikirləri bu sözlərdə çıxış tapdı:

– Bəzən o, özünü doğrudan da qərribə aparır. Məsələn, budur indi, mənə bir söz demədən geyinib getmişdir.

Drue boynunu qaşdı, şəhərə getməyi qət edərək yerindən qalxdı. O, hələ də qaş-qabaqlı idi, o, başqa otağı yığışdıran qulluqçu ilə dəhlizdə yenidən qarşılaşdı. Qızın başında onun qəşəng sifəti üzərində yüksələn zərif ağ başlıq vardı. O, gənc kommivoyajere gülməyə və Drue özünün bütün təşvişini unuttu.

O qızı salamlayırmış kimi, ötəri olaraq, əlini onun çiyninə qoydu.

– Daha hirsələnirsiniz ki? – deyə hələ də dəcəlliyindən əl çəkməyən qız soruşdu.

– Mən hirsələnmək fikrində deyiləm.

– Demək, mən səhv eləmişəm, – dedi və yenidən hiyləgərçəsinə qımışdı.

Mümkün olduqca sərbəst danışmağa səy edən Drue:

– Sarsaqılaşmağı buraxın, – dedi. – Siz bunu ciddi dediniz?

– Əlbəttə, – deyə qız düşünmədən cavab verdi və sonra heç kəsə azacıq pislik etmək niyyətində olmayan bir adam kimi əlavə etdi:

– Mən elə düşünürdüm ki, siz bilirsiniz. O bura çox gəlmişdir.

Xəyanət aydın idi. Drue artıq özünü laqeyd göstərməyə çalışmırdı.

– O, axşamları burada keçirirdimi? – deyə kommivoyajer soruşdu.

– Hər dəfə. Bəzən onlar evdən birlikdə gedirdilər.

– Yenə axşamlarmı?

– Bəli, hər halda siz bunun üçün belə hirsli baxmamalısınız.

Drue dedi:

– Mən heç də hirsələnmiyəm. Sizdən başqa onu burda bir adam görmüşmü?

– Əlbəttə! – deyə qız elə bir ahənglə cavab verdi ki, guya bütün bu işdə bir elə şey yox imiş...

– Son dəfə o, çoxdanmı gəlmişdir?

– Lap siz qayıtmazdan qabaq.

Drue əsəbiliklə dodaqlarını dişlədi.

– Bu barədə heç kimə deməyin. Yaxşı? – deyə o dostcasına qulluqçunun qolunu sıxaraq xahiş etdi.

– Demərim, – deyə qız razılaşdı və sonra əlavə etdi: – Mən sizin yerinizə olsaydım bunun üçün kədərlənməzdim.

O, çox pert halda getdi, hər halda bu onun qəşəng qulluqçu qıza çox yaxşı təsir buraxdığı haqqında öləri düşünməsinə mane olmadı.

O, tamamilə haqsız təhqir olunduğunu hiss edərək:

“Yaxşı, Ked, bu barədə danışmaq! – dedi. – Lənət şeytana! Baxmaq, görək Kerri gələcəkdə də özünü belə aparmağa cəsarət edəcəkmiz?”

XXI FƏSİL

QƏLBİN MEYLİ. ŞƏHVƏTİN ŞİDDƏTLİ ARZUSU (ARDI)

Kerri parka gəldiyi zaman Herstvud onu çoxdan gözləyirdi. Onun qanı qaynayırdı, əsəbləri gərginləşmişdi. O, dünən onu bu qədər həyəcanlandıрмаğı bacaran qadını tezliklə görmək istəyirdi. Kerriyi görürkən:

– Nəhayət! – deyə səsləndi.

O, özünü çətinliklə saxlayırdı, sinəsində isə bahar çiçəkləri və o bir qədər tragizmlə qarışıq fəvqəladə ruh yüksəkliyi keçirirdi.

– Bəli, gəldim, – deyə Kerri sevincle cavab verdi.

Onlar xiyaban ilə getdilər, sanki əvvəldən müəyyən edilmiş məqsədə doğru irəliləyirdilər. Herstvud gənc qadının yaxınlığından həzz alırdı. Onun yaraşıqlı paltarının xışıltısı Herstvudun qulaqlarında musiqi kimi səslənirdi.

Herstvud onun dünənki müvəffəqiyyətini nəzərdə tutaraq:

– Siz razı qaldınız mı? – deyə soruşdu.

– Bəs siz? – deyə Kerri öz növbəsində sual verdi.

Herstvud Kerrinin ona bəxş etdiyi təbəssümü görcək alovlandı.

– Bu, heyranəmiz idi! – deyə o cavab verdi.

Kerri sevincle güldü. Herstvud əlavə etdi.

– Mən çoxdan belə oyun görməmişdim!

O, keçən axşamın həyəcanlı təəssüratını xəyalında canlandırır və bu təəssürata Kerrinin bu dəqiqə onunla olması sevinci də qarışırdı.

Kerri isə bu adamın onu əhatə etdiyi diqqətdən həzz alırdı. O canlanmışdı və sanki daxili bir işıqdan nur alırdı. Herstvudun səsinin hər titrəyişində onun Kerriyə nə qədər böyük meyli olduğu hiss olunurdu.

Bir qədər susduqdan sonra Kerri:

– Göndərdiyiniz çiçəklər üçün təşəkkür edirəm! – dedi. – Onlar gözəldir.

– Mən çox şadam ki, onlar sizin xoşunuza gəlmişdir, – deyə Herstvud sadəcə olaraq cavab verdi.

Məqsəddən hələ nə qədər uzaq olduğu fikri onu tərk etmirdi. O, öz eşqi haqqında danışmaq istəyirdi. Zəmin tamamilə hazırlanmış kimi görünürdü. Kerrisi onunla yanaşı gedirdi. O, dərhal həlləedici söhbətə başlamağı arzulayırdı, lakin əfsus ki, indi o, nədənsə söz tapmır və nədən başlayacağını bilmirdi.

O, birdən-birə xeyli qasqabaqlı halda:

– Evə eziyyətsiz çatdınız mı? – deyə soruşdu. İndi onun səsinə özünə qarşı rəhm əşidilirdi.

– Bəli! – deyə Kerri sayğısızlıqla cavab verdi.

Herstvud diqqətlə ona baxdı, addımlarını bir az yavaşladı, onun nəzərləri sanki qıza sancılmışdı.

Ehtiras dalğası Kerrini bürüdü.

– Bəs mənim işim necə olacaq? – deyə Herstvud soruşdu.

Bu sual Kerrini kəşkdirdi. O başa düşdü ki, həlləedici dəqiqələr başlayır, lakin bilmirdi ki, nə cavab versin:

– Doğrusu, bilmirəm, – deyə o, cavab verdi.

Herstvud dodağını dişlədi. O dayandı və fikri dağınıq halda ayaq-qabıllarının burnunu otlara sürtməyə başladı. Gözlərini qaldıraraq yalvarış və məhəbbətlə Kerriyə baxdı və həyəcanla soruşdu:

– Siz ondan əl çəkməyəcəksiniz mi?

– Bilmirəm, – deyə Kerri cavab verdi.

Ona elə gəlirdi ki, dalğaların qoynunda düşünmədən hara isə üzür və əlini atmağa bir şey tapmır. Etiraf etmək lazımdır ki, Kerri çox çətin vəziyyətdə idi. Onun qarşısında çox xoşu gələn, ona qüvvətli təsir bağışlayan və bu qüvvətli təsirlə Kerridə guya ona dərin ehtiras bəslədiyinə, demək olar ki, etimad yaradan bir adam dururdu. Kerri əvvəlki kimi onun hakimiyyəti altında idi – onun dərin mənalı nəzərləri, yumşaq hərəkətləri, şıq kostyumu onu heyran edirdi. Kerrinin qarşısında ona məftun nəzərlərlə baxan, onun bütün

hisslərini dilləndirən və bütün qəlbi ilə onun sevgisini axtaran bir pərəstişkar durmuşdu. O, Herstvudun ehtirası qarşısında dura bilmir və onun hiss etdiyini duymaya bilmirdi.

Bununla belə, təşvişli fikirlər Kerrini üzdü.

Onun haqqında Herstvud nə bilirdi? Drue onun haqqında Herstvuda nə demişdi? Herstvud onu gənc kommivoyajerin arvadı hesab edirdimi? Herstvud ona evlənmək istəyirdimi? Hətta onu dinləyərkən, onun sözlərindən əriyərkən, ona mehriban nəzərlərlə baxarkən Kerri Druenin onunla evli olmadığını deyib-deməməsi haqqında aramsız düşünürdü. Druenin nə edəcəyini və nə deyəcəyini əvvəlcədən heç bilmək olmazdı.

Herstvud məhəbbətində möhkəm idi. Onun Kerri haqqında bildikləri onun bu qıza qarşı münasibətinə heç təsir etmirdi. Onun səmimiyyətinə heç bir şübhə ola bilməzdi. O, qızgın və təbii bir ehtirasla yanırdı. Onun sözlərində qüvvət hiss olunurdu. Lakin Kerri nə etməlidir? Kerri, Herstvudun məhəbbətindən zövq alaraq, onu ucsuz-bucaqsız məchulluq dənizinə aparən axın pəncəsində acizənə çapalayaraq, heç bir müəyyən qərara gəlmədən bu barədə düşünməkdə davam edirdi.

– Siz nə üçün ondan ayrılmaq istəmirsiniz? – deyər Herstvud mehribancasına davam etdi. – Mən sizi elə təmin edərdim ki...

– Ox, lazım deyil! – deyər Kerri onun sözünü kəsdi.

– Nə lazım deyil? Siz bununla nə demək istəyirsiniz, Kerri?

Kerrinin üzündə həyəcan və kədər əks olunurdu. Nikahın möhkəm hasarından xaricdə "təminat" sözü onu bıçaq kimi yaraladı.

Herstvud da olduqca münasibətsiz bir söz dediyini başa düşdü, bu sözün nəticəsini araşdırmağa səy edir, lakin bir şey çıxmırdı. O, Kerrinin yaxın olmasından coşaraq danışmaqda davam edir və eyni zamanda nə cür etmək lazım olduğunu gərgin surətdə fikirləşirdi.

– Nə üçün siz bunu istəmirsiniz? – deyər səsinə xüsusi hörmət-karlıq verərək o, yenidən soruşdu. – Axı siz bilirsiniz ki, mən sizsiz yaşaya bilmirəm... Siz bunu bilirsiniz! Bu vəziyyət daha davam edə bilməz... Zənnimcə, siz özünüz də bunu görürsünüz.

– Bəli, belə davam edə bilməz, – deyər Kerri razılaşdı.

– Hərgah... Hərgah mən özümə qalib gələ bilsəydim; sizdən xahiş etməz, sizi dilə tutmazdım. Bir mənə baxın, Kerri! Özünü mənə yerinə qoyun. Siz ki, məndən ayrılmaq istəmirsiniz, deyilmi?

Kerri dərin fikir içərisində başını buladı.

– Elə isə nə üçün birdəfəlik bu məsələni qurtarmayaq?

– Bilmirəm, – deyər Kerri yavaşcadan dilləndi.

– Bilmirsiniz! Ah Kerri, sizi belə deməyə nə məcbur edir? Mənə əzab verməyin! Ciddi danışın!

– Mən ciddi danışram, – deyər Kerri mehribancasına səsləndi.

– Yox, yox, mənəm sizi nə qədər sevdiyimi bildiyiniz halda... Yox, ola bilməz ki, siz bunu ciddi deyəsiz. Dünənki axşamı xatırlayın!

Herstvud son sözləri çox sakit söylədi. O, indi özünü gözəl idarə edirdi. Yalnız onun gözlərində narahatlıq duyulurdu, onlar parlaq, hər şeyi yandıran atəşlə yanırdı. Nəzərlərində dəhşətli gərginlik hiss olunurdu.

Kerri hələ də susurdu.

Bir qədər keçdikdən sonra Herstvud yenidən başladı:

– Necə olur ki, siz bu işə belə münasibət bəsləyirsiniz, mənəm sevincim! Siz ki, mənə sevirsiniz, eləmi?

Onun səsinə elə qüvvətli bir ehtiras duyulurdu ki, Kerri sarsıldı. Bir anlığa onun bütün şübhələri dağıldı.

– Sevirəm, – deyər Kerri səmimiyyət və məhəbbətlə cavab verdi.

– Elə isə mənə gedək, yaxşımı? – deyər Herstvud hərəkətlə danışmağa başladı. – Elə bu gün!

Bütün çaşqınlığına baxmadan, Kerri yox işarəsi olaraq başını buladı.

Herstvud təkid edirdi.

– Mən artıq gözləyə bilmirəm! Əgər bu gün olmasa heç olmazsa, şənbə günü.

Kerri dili dolaşa-dolaşa:

– Bəs nə vaxt evlənəcəyik? – deyər soruşdu. Həyəcan içərisində o, tamamilə unutmuşdu ki, Herstvud onu Druenin arvadı hesab etməlidir.

Herstvud Kerri üçün olduğundan daha çətin bir problem qarşısında durduğunu hiss edib yüngülcə diksindi. Lakin o, ani olaraq başında doğan fikirləri heç bir şeylə bürzə vermədi.

Bu lənətə gəlmiş məsələ haqqında fikirləşməklə gözəl dəqiqələri pozmaq istəməyərək o, çox sakit bir səslə cavab verdi:

– Nə vaxt istəyirsiniz!

– Şənbəmi? – deyər Kerri davam etdi.

Herstvud başı ilə razılıq işarəsi verdi. Kerri dedi:

– Əgər şənbə günü evlənsək, mən sizinlə gedərəm.

Herstvud ələ keçirilməsi bu qədər çətin olan gözəl və cazibədar ovuna baxır və ən qərribə planlar qururdu. Onun ehtirası elə bir həddə çatmışdı ki, bu zaman insan artıq ağıla tabe olmur. Əvəzində onu belə yaraşıqlı bir qadının məhəbbəti gözəlyirdisə, hər dürlü xırda əngəllər onu necə təşvişə sala bilərdi? O, bütün çətinliklərə göz yumur və soyuq həqiqətin üzünə baxmaq istəmirdi. Bu dəqiqədə o, hər şeyi vəd etməyə və sonra özünü tələyin əlinə təslim etməyə hazır idi. O, cənnətə girmək istəyirdi, sonra isə nə olur, qoy olsun! Namusdan və həqiqətdən üz döndərmək bahasına olsa belə, o, ömründə heç olmazsa bir dəfə səadətli dərk etmək istəyirdi.

Kerri məhəbbətlə ona baxırdı. Hər şey olduqca yaxşı düzəlirdi. Kerri başını onun çiyinə qoymaq və bərk-bərk ona sığınmaq istəyirdi. O dedi:

– Mən o vaxta qədər hazır olmağa çalışaram.

Herstvud hələ Kerrinin ehtiyat və şübhədən doğan yüngül kölgələrin gözdüyü sevimli üzünə baxır və bu zaman biləixtiyar düşünürdü ki, bundan gözəl bir məxluq görməmişdir.

O sevinclə:

– Biz sabah görüşər və planlarımız haqqında danışarıq, – dedi.

Herstvud əldə etdiyindən son dərəcə məmnun olduğu halda gənc qadınla yola düşdü. O, az danışdı, lakin o, onun sevinci və məhəbbəti haqqında Kerriyə söylədiyi hekayə sözlərdən yaranırdı. Ancaq yarım saatdan sonra o xatırladı ki, ayrılmaq lazımdır, çünki həyat onu müəyyən vəzifələri yerinə yetirməyə çağırırdı.

Herstvud vidalaşarkən gümrah və sərbəst görünməyə çalışırdı.

– Sabaha qədər! – dedi.

– Sabaha qədər! – deyə Kerri səsləndi və sevinərək getdi.

Son saat Kerriyə tükenməz nəşə gətirmişdi. O, artıq şübhə etmirdi ki, Herstvuda dərinlən vurulmuşdur, o, öz gözəl pərəstişkarını xatırlayaraq köksünü belə ötürdü. Bəli, o, şənbə günü hazır olacaq, onunla gedəcək və onlar xoşbəxt olacaqlar!

SON ALIŞMA. ŞƏHVƏT ŞƏHVƏTƏ QARŞI

M-r Herstvudun ailəsindəki narazılıq onunla izah olunurdu ki, məhəbbətdən doğan qısqanclıq onunla birlikdə ölməyib m-s Herstvudun qəlbində yaşamaqda davam edirdi və müvafiq şəraitdə hər bir dəqiqə nifrətə çevrilə bilərdi. M-s Herstvud ərinin xasiyyətiindən məyus idisə də, Herstvud bədən cəhətdən hələ də arvadının vaxtilə ona bəslədiyi məhəbbətə layiq idi. Herstvud arvadına olan maraq və ehtiramını itirdikdən sonra ona qarşı diqqətsiz olmağa başlamışdı, bu isə qadının gözündə açıq cinayətdən daha pisdir. Özümüze qarşı hiss etdiyimiz məhəbbət bizə başqasını nə cür qiymətləndirməyi, ondakı cəhətlərin hansının yaxşı, hansının pis hesab etməyi öyrədir. Üzünə məftun olan m-s Herstvud ərinin laqeydliyində həqiqətdə heç olmayan şeyləri belə görməyə başlamışdı. Herstvudun əslində yalnız keçmiş hisslərinin qalığı ilə izah olunan söz və hərəkətlərində m-s Herstvud nə isə xəyanət görürdü.

Bütün bunlar onu kinli və şübhəli edirdi. Qısqanclıq onu əvvəlki kimi nəzakətli və sərbəst hərəkət edənəri tərəfindən göstərilən hər bir kobudluq təzahürünü yadında saxlamağa sövq edirdi. Onun xarici görünüşünə diqqət yetirməsindən asanlıqla anlamaq olardı ki, o, həyata qarşı marağını qətiyyənlə itirməmişdir. İndi isə onun hər bir hərəkətində, hər bir baxışında Kerri haqqındakı fikrinə ona verdiyi sevinc sevilirdi. Heyvan təhlükəni uzaqdan duyduğu kimi m-s Herstvud da bu dəyişikliyi hiss edirdi.

Onun küdurəti Herstvudun bəzi hərəkətləri sayəsində daha da gücləndi. Biz Herstvudun, adətən, kişi üzərinə qoyulan xırda vəzifələrdə indi heç bir xoş cəhət tapmayaraq onlardan necə acıqla boyun qaçırdığını, son zamanlar arvadının zəhərli sözlərinə necə də açıqcasına kobud cavab verdiyini gördük. Bu xırda toqquşmalar ev mühitində hökm sürən qarşılıqlı narazılıqdan doğurdu.

Tamamilə aydındır ki, bu cür tufan buludları ilə örtülmüş səmadan gec-tez şiddətli yağış yağacaqdı. Bizim təsvir etdiyimiz səhər zamanı ərinin onun planlarına aşkar və tam laqeydliyindən qeyzlənmiş m-s Herstvud yemək otağından çıxıb öz otağında güzgü qarşısında oturaraq tələsmədən saçlarını darayan Cessikanın yanına getdi, bu zaman Herstvud artıq evdən çıxıb getmişdi.

– Mən səndən xahiş edərdim ki, səhər yeməyinə bu cür gecikməyəsən! – deyə m-s Herstvud əlində tikiş səbəti olaraq kresloda oturdu. – Süfrədə hər şey soyudu, sən isə hələ yeməmişən.

Adətən, çox təmkinli olan m-s Herstvud çox həyəcanlanmışdı və Cessika tufanın son şiddətini üzərində hiss etməyə məhkum idi.

– Mən ac deyiləm, ana – deyə o, sakit cavab verdi.

M-s Herstvud:

– Elə isə sən bu barədə əvvəldən deyə bilərdin, – deyə onun sözünü kəsdi. – Qulluqçu stolu yığışdırardı və bütün səhər səni gözləməzdi!

– Eh, onun mənə acığı tutmur – deyə Cessika yenə əvvəlki kimi sakitcə cavab verdi.

Anası səsinə yüksəldərək:

– Mən buna yol vermərəm! – dedi. – Ümumiyyətlə, sənin mənimlə belə danışmağın mənə xoş gəlmir! Sən ananla belə danışmaq üçün hələ çox cavansan!

Cessika dedi:

– Ah, ana, Allah xatirinə çığıрма! Sənə bu gün nə olub?

– Heç nə! Həm də mən çığırmıram! Sən elə fikirleşmə ki, əgər mən sənin bütün hərəkətlərinə göz yumuramsa, sən hamını gözləməyə məcbur edə bilərsən! Mən buna yol vermərəm!

Cessika etinasızlıqdan özünü müdafiəyə keçərək kəskin cavab verdi:

– Mən heç kəsi gözləməyə məcbur etmərəm! Sənə dedim ki, ac deyiləm və yemək istəmirəm!

– Sən kiminlə danışdığını unutma! – deyə m-s Herstvud qəzəblə çığırdı. – Mən buna dözə bilmərəm. Eşidirsənmi? Mən buna dözə bilmərəm!

Son sözləri Cessika artıq uzaqdan eşidirdi, çünki o, paltarını xışıldadaraq başını dik tutub bütün varlığı ilə özünün müstəqil adam olduğunu və anasının əhval-ruhiyyəsinin ona heç bir dəxli olmadığını göstərərək çıxıb getmişdi. Qız anası ilə mübahisə etmək istəmirdi.

Son zamanlarda belə incikliklər tez-tez baş verirdi. Xudpəsənd adamların bir yerdə yaşaması şəraitində bunlar labüd idi. Oğul öz şəxsi müstəqilliyi məsələsində daha çox vasvasılıq edir və hər addımında özünün yaşlı bir kişi olduğunu göstərməyə cəhd edirdi ki, bu da, əlbəttə, son dərəcə əsassız və yersiz idi, çünki onun indi iyirmi yaşı vardı.

Herstvud ümumi hörmətə adət etmişdi və xeyli həssas olduğundan nüfuzunu itirməsi, gündən-günə daha az anladığı adamlarla əhatə olunması onu çox acıqlandırır. İndi m-s Herstvudun Vokişə tez getmək istəməsindən baş verən çekişmələr kimi xırda mübahisələr baş verməyə başladığında o, öz vəziyyətini daha aydın dərk etdi. İndi o, rəhbərlik etmirdi, ona rəhbərlik edirdilər, həm də onun yaxın adamları istedikləri kimi hərəkət edəndə, hər addımında istehzalılıq, yaxud etinasız təbəssüm görəndə o da özünü saxlaya bilmirdi. Onu çətinliklə boğulan qəzəb bürüyürdü və o, arzu və planlarının yerinə yetirilməsində əngəl törədən evi ilə əlaqəsini kəsmək fikrinə düşdü.

Bütün bunlara və arvadının üsyan etmək cidd-cəhdinə baxmayaraq, o, ailənin başçısı görkəmini mühafizə edirdi. Bunu deməliyə ki, m-s Herstvud onun əleyhinə yalnız ona görə açıq çıxır və ona görə dil açmışdı ki, öz hərəkətlərinin qanuni olduğuna əmin idi. M-s Herstvudun öz hərəkətlərini doğrulda bilməsi üçün heç bir əsaslı sübutu, ərinin əleyhinə bir dəlil kimi istifadə edə bilməsi üçün heç bir dəqiq məlumatı yox idi.

Yalnız aydın, inkaredilməz sübutun soyuq nəfəsi lazım idi ki, şübhə buludları qarşısıalınmaz qəzəb yağışını yağdırın.

Lakin çox keçmədi ki, m-s Herstvud ərinin yaramaz hərəkətləri haqqında bəzi məlumat aldı. Herstvudun Kerri ilə Vaşinqton bulvarında ekipajda gəzdiyindən bir neçə gün sonra Herstvudların qonşusu doktor Biel m-s Herstvuda onun evinin yanında rast gəldi. Gözəl kişi olan doktor Biel təsadüfən o yol ilə keçərkən ancaq ötüşdükdən sonra Herstvudu tanımışdı. Kerriyə gəlincə doktor ona yaxşı baxmamış, ekipajda Herstvudun arvadı, yaxud qızı olduğunu düşünmüşdü.

O, zarafatyana m-s Herstvuda müraciət edərək:

– Siz gəzdiyiniz zaman rast gələn tanışlarla daha salamlaşmaq istəmirsiniz, nədir? – dedi.

– Mən onları görürəmsə, salamlayıram, – deyə m-s Herstvud cavab verdi. – Siz məni harada görmüsünüz?

– Vaşinqton bulvarında.

O gözləyirdi ki, m-s Herstvudun gözlərində xatirə qığılcımı görünəcəkdir. Lakin o ancaq başını buladı.

Doktor xatırlatmağa çalışaraq:

– Heyn-avenü yaxınlığında, ərinizlə birlikdə.

– Mənə belə gəlir ki, siz səhv edirsiniz, – deyə m-s Herstvud cavab verdi.

Lakin doktorun onun ərinin adını çəkməsini xatırlayaraq dərhal gəncliyə daha çox xas olan şübhələrin pəncəsinə düşdü. Hər halda öz fikirlərini heç vəchlə bildirmədi.

– Mən əminəm ki, ərinizi tanıdım, – deyə doktor davam etdi. – Ola bilsin ki, onun yanında siz deyil, qızınız imiş. Hansınız olduğunuzu düzgün deyə bilmərəm.

– Çox ola bilər ki, o qızım imiş! – deyə m-s Herstvud tez razılaşdı.

Lakin ürəyində o, yaxşı bilirdi ki, belə deyil: bir neçə həftə idi ki, Cessika onsuz heç yana getmirdi.

M-s Herstvud özünü o qədər ələ almışdı ki, buradaca bezi şeyləri müfəssəl öyrənməyə cəhd etdi.

O zahiri laqeydliklə və sanki bu barədə bir şey bilirmiş kimi soruşdu:

– Bu nə vaxt idi? Gündüzümü?

– Bəli, saat iki, yaxud üçdə.

M-s Herstvud bu hadisəyə əhəmiyyət verdiyini aşkara çıxarmaq istəməyərək:

– Elə isə o, Cessika imiş, – dedi.

Doktor Biel özü də bezi nəticələr çıxarmışdı. O, bu söhbətin davamını özü üçün heç də münasib hesab etməyərək onun kəsilməsinə sevindi.

M-s Herstvud isə alınmış məlumat üzərində bir neçə gün başını sındırırdı. O, azacıq da şübhə etmirdi ki, doktor Biel həqiqətdə də onun ərinin kiminləsə, yəqin yad bir qadınla, ekipajda gəzdiyini görmüşdür. Öz arvadına isə o deyirdi ki, guya başı çox qarışıqdır.

M-s Herstvud ərinin onunla qonaq getməkdən, yaxud onun həyatını müxtəlifləşdirən bu və ya başqa əyləncələrdə iştirak etməkdən neçə dəfə boyun qaçırdığını xatırlamağa başladı. Əvvəl onu teatrda başqa adamlarla görmüşdülər, onun dediyinə görə bu adamlar bar sahibinin dostları imişlər. İndi də onu başqa bir qadınla bulvarda gəzən görmüşlər. Ehtimal ki, buna da o, bir izahat hazırlamışdır! Hətta ola bilsin ki, onun həyatında başqa qadınlar da vardır, lakin m-s Herstvud bunu bilmir, yoxsa onun son zamanlarda işi bəhanə gətirməsini və ailə həyatının hadisələrinə belə laqeyd baxmasını nə ilə izah etmək olar? Son bir neçə həftə içərisində o, çox əsəbi olmuşdu,

evdə hər şeyin öz qaydasında olub-olmaması ilə azacıq da maraqlanmadan həmişə hara isə getməyə can atır. Axı nə olmuşdur?

M-s Herstvud, həmçinin, xatırladı ki, – bu fikir də onu az həyəcanlandırmadı, – Herstvud daha ona əvvəlki kimi baxmır və onun nəzərlərində əvvəlki razılıq və ya təsvib oxunmur. Yəqin ki, hər şeydən başqa, o, arvadının qocaldığını və artıq maraqsız olduğunu hesab edir. Ola bilsin ki, arvadının üzündəki qırıqları görməyə başlamışdır. Əri bütün şıqlıq və gəncliyini mühafizə etdiyi halda o, gündəngünə solur. Herstvud əvvəllər olduğu kimi hər dürlü əyləncələrdə iştirak edir. O isə... m-s Herstvud bu barədə artıq düşünmək istəmirdi. O ancaq dərk edirdi ki, çox kədərli vəziyyət yaranmışdır və bunun üçün də ərinə daha artıq nifrət edirdi.

– Doktor Biel ilə söhbət hələlik heç bir nəticə verməmişdi; çünki m-s Herstvudun əri ilə söhbətə girişməsi üçün heç bir sübut, heç bir səbəb yox idi. Lakin inanmazlıq və qarşılıqlı ədavət mühiti getdikcə qatılaşır və aralar yüngül əsəbilik qasırgaları və qəzəb partlayışları doğururdu. Vokşa kurortuna getmək məsələsi bu cür toqquşmaların uzun silsiləsinin yalnız bir həlqəsi idi.

Kerrinin masonlar klubundakı çıxışının ertəsi günü m-s Herstvud və qızı Cessika böyük mebel taciri Teylorun oğlu ilə cıdırda getdilər. Onlar erkən getmişdilər və təsadüfi olaraq Herstvudun tanışlarına rast gəldilər. Onların ikisi həmin axşam tamaşasında olanlardan idi. Cessikanın başı öz gənc yoldaşına bu qədər qarışıq olmasaydı, ola bilsin ki, tamaşa haqqında məsələ qaldırılmayacaqdı. Lakin gənc Teylor m-s Herstvuda heç bir diqqət vermədiyi üçün m-s Herstvud onunla salamlaşan tanışlarla söhbətə girişməyə məcbur oldu və beləliklə, çox maraqlı bir xəbər eşitdi.

Gözəl idman kostyumu geyinmiş, çiyindən durbin asılmış cəntlmen:

– Təəssüf ki, dünən bizim tamaşada yox idiniz, – dedi, – çox təəssüf!..

M-s Herstvud hansı gecədə olmamışdır? O ki, bu gecə barəsində heç bir şey bilmir. “Orada nə var idi?” sözləri az qala onun ağzından qopacaq idi ki, müsahibi əlavə etdi:

– Sizin ərinizi orada gördüm.

M-s Herstvudun heyranlığı bir an içərisində yaxıcı şübhəyə çevrildi.

– Eləmi? – deyə o, ehtiyatla xəbər aldı. – Yəni maraqlı bir şey var idi? Ərim bu barədə mənə ancaq qısaca danışdı.

– Çox maraqlı idi. Bu vaxta qədər olduğum həvəskar tamaşaların ən yaxşılarından biri idi. Orada çıxış edən bir aktrisa bizim hamımızı heyran etdi.

– Eləmi? – deyə m-s Herstvud dilləndi.

– Təəssüf ki, siz gələ bilməmişiniz. Sizin özünüzü pis hiss etməyinizi eşidib çox kədərləndim.

“Özümü pis hiss etməyimi?” – deyə m-s Herstvud az qalmışdı ki, bu sözləri ucadan təkrar etsin. Onun ilk fikri bunu inkar etmək idi. Sonra müsahibini sorğu-sual etməyə şiddətli meyil hiss etdi, lakin özünü ələ alıb titrək səslə:

– Bəli, mən də təəssüf edirəm, – dedi və:

– Görünür ki, bu gün cıdırı çox adam toplaşacaqdır, – deyə əlavə etdi.

Bar müdirinin arvadı sorğu-sualı davam etdirməyi çox istəyirdi, lakin buna artıq münasib vaxt olmadı.

M-s Herstvud tamamilə özünü itirmişdi. Hər şeyi yaxşıca yoxlamaq istəyirdi. O, uzun müddət düşündü ki, kefsiz olmaq fikrinə belə gəlmədiyi halda ərinin onu xəstə qələmə verməsinə səbəb nədir? İndi onun əlində yeni sübut var ki, m-r Herstvud onunla bir yerdə olmaq istəmir və onun olmamasını izah etmək üçün özündən hər dürlü səbəblər uydurur. O, bu iş haqqında müfəssəl məlumat toplamağı möhkəm qərara aldı.

O, lojada oturduğu zaman, onunla salamlasmaq üçün gələn Herstvudun tanışlarının birindən soruşdu:

– Siz dünənki tamaşada var idinizmi?

– Bəli, – deyə o, cavab verdi, – çox təəssüf ki, siz yox idiniz.

– Mən özümü pis hiss edirdim, – deyə m-s Herstvud izah etdi.

– Bəli, əriniz mənə dedi. Çox maraqlı tamaşa idi. Mən gözlədiyimdən daha yaxşı oynadılar.

– Camaat çox idimi?

– Zal ağzına qədər dolu idi! – deyə müsahibi cavab verdi. – Əsl mason yığıncağı! Bizim ümumi tanışlarımızdan çoxlarını gördüm. Missis Harrison, missis Barns, missis Kollins – hamısı orada idi.

Tamamilə təbii danışmağa cəhd edən m-s Herstvud:

– Cəmiyyətin qaymağı! – dedi.

– Tamamilə doğrudur! – deyə tanış razılaşdı. – Mənim arvadımın çox xoşuna gəldi.

M-s Herstvud dodaqlarını dişlədi.

– “Bəs belə! – deyə o düşündü. – Demək o belə edir! Dostlarına deyir ki, mən xəstəyəm, gələ bilmərəm!”

M-s Herstvud fikrə getdi. Ərini onsuz getməyə məcbur edən nə idi? Burada nə isə bir sirr var idi. O, bu sirri açmaq üçün əbəs yerə başını yorurdu.

Herstvud axşam evə qayıdarkən arvadını hər şeyi aydınlaşdırmaq və intiqam almaq arzusu ilə yanan bir adam vəziyyətində gördü. O, necə olursa olsun ərinin əcaib hərəkətlərinin nə demək olduğunu bilməyi qət etmişdi. M-s Herstvud əmin idi ki, bütün bunların arxasında onun eşitdiklərindən daha çox şey gizlənmişdi. Səhəri deyışmədən sonra hələ soyumamış inanmazlığa və qeyzə bir də şübhəli bir maraq əlavə olunmuşdu.

Gözlərinin altı qaralmış və ağzının yanında qəzəbli qırıqlar olduğu halda o, yaxınlaşan fəlakətin mücəssəməsi kimi evdə gəzirdi.

Herstvud isə tamamilə aydın olduğu kimi, evə çox şad halda gəldi. Ked ilə görüşün və onun razılıq verməsinin təsiri altında o, sevincdən oynamağa hazır idi. O, özü ilə, özünün qələbəsi ilə, özünün Kerrisi ilə fəxr edirdi. O, bütün dünyanı qucaqlamaq istəyirdi və bu dəqiqə o, arvadına azacıq da ədavət hiss etmirdi. O, mərhəmətli olmaq, arvadının burada olduğunu unutmaq və bu gündən yenidən qayıtmış gənclik və şənlik mühitində yaşamaq istəyirdi.

Bunun üçün ev bu axşam Herstvuda nədənsə xüsusən işıqlı və xoş göründü. Dəhlizdə o, axşam qəzetini tapdı. Qulluqçu onu yerinə qoymuş, arvadı isə götürməyi unutmuşdu. Yemək otağında çini və büllur qablar düzülmüş və qar kimi ağ süfrə ilə örtülmüş stol parıldayırdı. Herstvud açıq qapıdan ocaqda alov çıtırdayan və şam yeməyi hazırlanan mətbəxə baxdı. Corc həyətdə yeni aldığı küçüklə oynayırdı. Cessika qonaq otağında royal çalır və şən vals səsləri səliqəli evin hər bucağına yayılırdı.

Herstvuda elə gəlirdi ki, bu otaqda yaşayanların hamısının onun kimi kefi sazdır və hamısı şənlənmək, həyatdan nəşələnmək istəyirdi. O, düzəlmiş stola məmnuniyyətlə göz gəzdirdi və sonra açıq pəncərə qarşısında rahat kreslodə oturub qəzetləri nəzərdən keçirmək üçün yuxarıya qalxdı.

O, otaqda saçlarını düzəldən m-s Herstvudu gördü. O, görünür, öz fikirləri ilə məşğul idi. M-r Herstvud səhər deyışməsindən sonra

arvadında qala biləcək pis təsiri düzəltmək istəyirdi. Bir neçə nəvə-zişli söz demək və yaxud ondan nə tələb etsələr razılıq vermək üçün ancaq bir təsadüf gözləyirdi. Lakin m-s Herstvud inadla susurdu. Onun əri kreslodə rahatca oturaraq qəzeti açdı və oxumağa başladı. Bir neçə saniyədən sonra onun sifətinə xoş bir təbəssüm yayıldı. O, Çikaqo ilə Detroyt komandaları arasında gedən beysbol yarışlarının qəribə təsvirinə qapıldı.

O oxuduğu müddətdə m-s Herstvud xəlvətçə güzgüdə ona baxır, ərinin xoş əhval-ruhiyyəsinə və onun şən təbəssümünə diqqət yetirir və gördükləri onun daha artıq hiddətlənməsinə səbəb olurdu. Ona qarşı bu qədər ədəbsizlik, laqeydlik, etinasızlıq göstərdikdən sonra əri onunla bir yerdə iken özünü belə aparmağa nə cür cəsarət edir, əgər o, buna dözmüş olarsa, şübhəsiz, əri gələcəkdə də özünü belə aparacaqdır! O, acığı soyuyana qədər ürəyində toplananların hamısını ona necə deyəcəyini, öz ittihamını kəlmə-kəlmə necə yedirəcəyini, mütəəhimini necə qamçılayacağını düşünərkən qabaqcadan ləzzət alırdı. Onun qəzəbinin parıldayan qılıncı ərinin başına enməyə hazır idi.

Əri isə bu zaman qəzeti gözədən keçirərkən şəhərə gələn və qumarxanada nə işə kələyə düşən bir xarici haqqında gülməli bir xəbəərə rast gəldi. Bu, Herstvudun kefini açdı, kreslodə dönərək ucadan güldü. O, arvadının bu xəbəəri oxuması üçün onun nəzərini cəlb etmək istəyirdi.

– Xa-xa-xa! Lap əntiqə olub! – deyə o səsləndi.

Lakin m-s Herstvud saçlarını daramaqda davam edir və ərinə azacıq belə fikir vermirdi.

M-r Herstvud kreslodə vəziyyətini dəyişərək mütaliyəyə davam etdi. Nəhayət, o hiss etdi ki, nə işə deməli, yaxud nə işə etməli, kefinin sazlığını nə ilə işə bürüzə verməlidir. Culiya, yəqin ki, səhərki inciklikdən sonra hələ açıqlıdır. Əşi, bunu düzəltmək asandır. Əlbəttə, arvadı haqlı deyildir, lakin bunun o qədər əhəmiyyəti yoxdur. Vokişə getməyi bu qədər istəyirsə qoy lap bu saat getsin. Nə qədər tez getse bir o qədər yaxşıdır. Yeri gələn kimi ona belə deyər və bununla da bütün çəkişmələrə son qoyular.

O, qəzetdə olan başqa xəbərdən istifadə edərək sükutu pozdu və sözə başladı:

– Sən fikir verdinmi? “İllinoys-Sentral” dəmir yolu əleyhinə proses başlanmışdır. Onu sahil boyunu təmizləməyə məcbur etmək istəyirlər. Oxumusanmı, Culiya?

Cavab vermək m-s Herstvud üçün çox çətin idi. O, kəskin bir ahənglə:

– Yox! – dedi.

Herstvud özünü yığışdırdı. Arvadının səsinə nə işə qorxunc bir ahəng əşidilirdi.

– Onlara elə də lazım idi, – deyə Herstvud davam etdi. O, arvadının rəftarında nə işə şübhəli bir şey duyduğundan ondan artıq öz-özünə müraciət edərək danışdı.

O yenidən mütaliyəyə başladı və eyni zamanda otaqdakı hər kiçik hərəkətə qulaq verirdi.

Şübhə yoxdur ki, Herstvud kimi ağıllı, müşahidəçi, həssas bir adam tamamilə xəyal aləmində olmasaydı, açıqlanmış arvadı ilə bu cür rəftar etməzdi. Əgər Kerri olmasaydı, əgər Kerrinin ona verdiyi vəd onu vədə gətirməsəydi, o, öz evini bu qədər xoş şəkildə görməzdi. Onun evində bu axşam heç də gözəllik və şənlilik duyulmurdu. Herstvud sadəcə olaraq, dərinədən səhv edirdi. Əgər o, öz evinə adi halda gəlmiş olsaydı, yaxınlaşan qasırga ilə daha asan mübarizə edə bilirdi.

Bir neçə dəqiqə mütaliyədən sonra Herstvud qət etdi ki, nə təhər olsa, bu işə bir təkən vermək lazımdır. Görünür ki, arvadı asanlıqla barışmaq fikrində deyildi. Buna görə ilk addımı o atdı və soruşdu.

– Corc heyətdə oynatdığı iti haradan tapmışdır?

– Bilmirəm, – deyə m-s Herstvud kökündən baltaladı.

Herstvud qəzeti dizləri üstünə buraxaraq fikri dağınıq halda pəncərəyə baxmağa başladı. “Özündən çıxmaq lazım deyil, – deyə fikrən qət etdi. – Təkidlə, xoş dillə və siyasətlə birtəhər mübahisəni qurtarmaq lazımdır”.

Nəhayət o:

– Səhərki hadisədən sən hələ də hirsələnirsən, – dedi. – Bunun üçün savaşımağa dəyməz. Nə vaxt istəsən, Vokişaya gedə bilərsən.

M-s Herstvud ona tərəf cəld dönüb, kinli və istehzalı gülüşlə:

– Sən də burada qalıb bəzi adamların dalınca sürünərsən, eləmi? – deyə birdən partladı.

Herstvud üzünə sille vurulmuş kimi yerində donub qaldı. Onun barışmaq əhval-ruhiyyəsi bir dəqiqə içərisində yox oldu. O, cavab üçün söz axtararaq müdafiə mövqeyi tutdu. Nəhayət, özünü düzəldərək soyuq və qətiyyətlə dolu olan arvadına diqqətlə baxıb soruşdu:

– Bununla sən nə demək istəyirsən?

Lakin m-s Herstvud heç bir şey görmürmüş kimi güzgü qarşısında duraraq, özünü qaydaya salmaqda davam edirdi.

– Mənim nə demək istədiyimi sən yaxşı bilirsən.

O, bu sözləri elə bir ahənglə dedi ki, eldə bil onun hələ göstərməyi lazım bilmədiyi bir yığın dəlilləri var idi.

– Təsəvvür et ki, bilmirəm, – deyə Herstvud inadla, lakin çox əsəbiləşmiş halda öz sözü üzərində dururdu. Arvadının səsindəki qətiyyət bu döyüşdə onu üstünlükdən məhrum edirdi.

M-s Herstvud heç nə cavab vermədi.

Herstvud başını yana əyərək:

– Hm!.. – deyə mızıldandı.

Bu hərəkət onun ancaq özünə inamı olmadığını göstərirdi. Arvadı qəti zərbəni endirməyə hazırlaşan qudurmuş heyvan kimi ona tərəf çevrildi və:

– Mən Vokışaya getmək üçün bu saat pul tələb edirəm! – dedi.

Herstvud heyrət içərisində ona baxırdı. O, arvadının gözlərində heç vaxt belə soyuq, polad kimi sərt qətiyyət, ona qarşı amansız laqeydlik görməmişdi. Arvadı özünü çox yaxşı idarə edirdi və görünür ki, evdə hakimiyyəti onun əlindən almaq üçün qəti qərara gəlmişdir. M-r Herstvud müdafiə üçün qüvvəsi çatmayacağını anlamağa başladı və bunun üçün də özü hücumla keçməyi üstün bildi. O, ayağa qalxaraq səsləndi:

– Bu nə deməkdir? Sən tələb edirsən! Mən bilmək istərdim ki, bu gün sənə nə olmuşdur?

– Heç nə! – deyə m-s Herstvud əsəbiləşdi. – Mən pul almaq istəyirəm. Sonra sən öz kələklərinlə məşğul ola bilərsən.

– Kələklərimlə? Elə bu qalmışdı? Sən məndən heç nə ala bilməyəcəksən! Rica edirəm, izah edəsən görüm, bu hücumlar nə deməkdir?

– O gün tamaşada kiminlə idin? – deyə m-s Herstvud çığırdı və onun sözləri qaynar su kimi Herstvudun başına töküldü. – Sən Vashington bulvarında ekipajda kiminlə gəzirdin? Corc səni lojada

gören zaman sən teatra kiminlə gətmişdin, sən elə bilirsən ki, mən axmağam, məni dolmaq olar? Bəlkə elə güman edirsən ki, mən günlərlə evdə oturacaq və səni “mən məşğulam”, “mənim vaxtım yoxdur” deməyinlə razılaşaçağam, sən də bu zaman kefini sürəcək və hamıya elan edəcəksən ki, “arvadım xəstədir, evdən çıxıb bilmir?” İcazə ver, sənə deyim ki, diplomatik danışıqlar mənə bəsdir. Mən özümə və uşaqlarıma zülm etməyə yol vermərəm. Mənim sənə haqq-hesabım həmişəlik qurtarmışdır! –

Bunlar hamısı yalandır! – deyə Herstvud çığırdı.

O, çıxılmaz vəziyyətə düşmüşdü və nə deyəcəyini bilmirdi.

– Yalanmı? – deyə m-s Herstvud hiddətlə təkrar etdi və o saat özünü bir qədər ələ aldı. – İstəyirsən, bunu yalan adlandıra bilərsən. Lakin mən bilərəm ki, bu doğrudur!

– Amma mən deyirəm ki, yalandır – deyə Herstvud batmış və xırıltılı səsle çımxırdı. – Görünür ki, sən murdar xəbərlər toplamaq üçün aylarla şəhəri alt-üst etməsən və indi elə xəyal edirsən ki, məni yaxalamısan. Belə uydurmaları işə salmaq və bu yol ilə məni ələ almaq istəyirsən? Mən də sənə deyirəm ki, bu olmayacaq. Nə qədər ki, mən bu evdəyəm, buranın ağası mənəm, anladınmı? Mən öz üzərimdə ağalığa yol vermərəm.

O, arvadına ağır-ağır yaxınlaşırdı, onun gözlərində məşum bir alov yanırdı. Bu qadında isə o qədər qəddarlıq, həyasızlıq, təşəxxüs və son qələbəyə elə bir inam var idi ki, Herstvud bir anlığa onu boğmaq arzusu hiss etdi.

M-s Herstvud isə əfi ilan kimi soyuq nəzərlərlə düz onun gözlərinə baxırdı.

– Mən sənə ağalılıq etmirəm, – deyə o, özünü ələ alaraq cavab verdi. – Mən ancaq sənə nə istədiyimi deyirəm.

Bu sözlər elə soyuq ahəng ilə deyilmişdi və bunlarda elə bir təkəbbür sezilirdi ki, Herstvud özünü tamamilə itirdi. O, hücumla keçə bilmir, ondan sübutlar tələb edə bilmirdi. O hiss edirdi ki, arvadının sübutu vardır. Qanun onun tərəfində olacaqdır, əlavə olaraq arvadının kinli nəzərləri ona xatırlatdı ki, bütün var-yoxu onun adına yazılmışdır. Bu dəqiqədə Herstvud yelkənləri qırılmış, dalğaların pəncəsinə düşmüş qüdrətli və qorxunc bir gəmiyə bənzəyirdi.

O da özünə gələrək dedi:

– Mənsə sənə deyirəm ki, sən buna müvəffəq olmayacaqsan.

– Baxarıq! – deyə m-s Herstvud cavab verdi. – Mən öz hüququmu aydınlaşdıraram. Sən mənimlə danışmaq istəmirsənsə bəlkə vəkili ilə danışdın.

M-s Herstvud öz rolunu çox gözəl oynayırdı və onun sözləri təsir etdi. Herstvud tamamilə məğlub olduğunu hiss etdi. O anladı ki, arvadı boş-boşuna öyünmür. Ona aydın oldu ki, çox ağır bir məsələ qarşısında durmuşdur. İndi o bilmirdi ki, söhbəti necə davam etdirdin. Gün onun üçün bütün gözəlliyini itirdi. Herstvud həyəcanlanmış və hirsələnmişdi. O, özünü çox bədbəxt hiss edirdi. İndi o nə etməlidir?

Nəhayət, o:

– Necə istəyirsən et! – dedi. – Mənimlə səninki qurtardı.

Bu sözlərlə otaqdan çıxdı.

XXIII FƏSİL

RUHİ ƏZABLAR. DAHA BİR PİLLƏ GERİDƏ

Kerri evə çatana kimi həmişə qətiyyəti çatışmadığı zaman baş verən qorxu və şübhələr yenə onu bürüdü. O, heç cür özünü inandırma bilmirdi ki, Herstvud vədə verməklə düzgün hərəkət etmişdir və bilmirdi ki, verdiyi sözün üstündə durmalıdır, ya yox? İndi, tək qaldığı zaman, o, bütün əhvalatı ağılında götür-qoy edir və bir çox əngəllər aşkara çıxarırdı ki, bunlar əvvəllər, Herstvud məhəbbətini hərəkətlə ona izhar etdiyi zaman Kerrinin ağlına gəlməmişdi. İndi Herstvud onu ərlə qadın hesab etməli olduğu halda, ona ərə getməyə razılıq verməklə özünü necə də ikimənalı vəziyyətdə qoyduğunu başa düşürdü. O, gənc kommivoyajerin vaxtilə ona nə qədər yaxşılıqlar etdiyini də xatırlayaraq düşündü ki, heç bir söz demədən ondan ayrılıb getmək onun tərəfindən çox pis hərəkət olar. Bundan başqa indi onun işi necə olacaq? Bu saat o, yaxşı və rahat yaşayır, bu isə həyatdan qorxan adam üçün ən inandırıcı bir dəlildir.

Daxildə bir səs ona pıçıldaırdı:

“Axı gələcəkdə sənə nə gözlədiyini bilmirsen. Dünyada çoxlu fəlakət vardır. Bu evin divarları arxasında çoxlu bədbəxt qadınlar yaşayır. Orada adamlar əllərini uzadaraq bir tikə çörək ardınca gəzirilər. Heç kim bilmir ki, başına nə gələcək. Şəhərdə ac dolandığı zamanları xatırla! Nağdını əldən buraxma!

Nə qədər qərribə olsa da, Kerrinin Herstvuda bəslədiyi hisslərə baxmayaraq, Herstvud onu tamamilə özünə tabe etməyə müvəffəq olmamışdır. Kerri onu dinləyir, gülümsəyir, fikirlərini təsvib edir, lakin tamamilə razılaşmırdı.

Bu, onunla izah edilirdi ki, Herstvud kifayət qədər iradə, inadkarlıq göstərmirdi. Onda ağıla qalib gələn, bütün nəzəriyyə və dəlilləri darmadağın edən, hər dürlü məntiqi insanın təfəkkür qabiliyyətini əlindən alan atəşin ehtiras yox idi. Həyatda hər bir kişidə yalnız bir dəfə bu qüdrətli ehtiras alovlanı bilər. Bu isə, adətən, ancaq gənclikdə olur. Yaşa dolmuş Herstvud isə aydın düşünməkdə ona mane olan eşq pəncəsində olsa belə, gəncliyin atəşini mühafizə etməmişdi. Hər halda bu ehtiras Kerridə ona qarşı maraq oyatmaq, hətta Herstvudu sevdiyini təsəvvür etdirmək üçün kifayət qədər qüvvətli idi. Bu hal qadınlarda az olmur, bu da onların məhəbbətə olan meyli, onların sevildiklərini bilməkdən doğan sevincləri ilə izah olunur. Etibarlı arxası olmaq, hər şeydən mərhəmət görmək – qadın xarakterinin ayrılmaz cəhətləridir. Buna bir də rəhmətliklik və hiss qarışarsa, o zaman kişiye rədd cavabı vermək qadın üçün çətin olur və ona elə gəlir ki, o sevir.

Kerri evə qayıdana kimi paltarlarını dəyişdi və otağı qaydaya salmağa başladı, çünki qulluqçunun ev yığışdırması onu kifayətləndirmirdi. Xüsusən, bu qulluqçunun mebeli yerləşdirməsi! Məsələn, o, yelləncəyi evin bir küncünə çəkirdi, halbuki Kerri öz fikirlərinə o qədər aludə idi ki, heç şey görmürdü. Saat beşə yaxın Drue gəldi. O, çox həyəcanlı idi. O, Kerri ilə Herstvud arasındakı münasibətlərin doğru olub-olmadığını öyrənməyi möhkəm qət edərək, bütün günü bu məsələ üzərində başını yormuşdu və indi özünü yorğun hiss edirdi. O çox istərdi ki, bu məsələ artıq qurtarmış olsun. Burada ciddi bir şey olacağına inanmır, bununla belə söhbəti başlamağa ürək eləməirdi.

Kerri pəncərə qarşısında yelləncəkdə oturub yellənərək küçəyə baxırdı.

Druenin tələsik hərəkətlərindən və yaxşı gizlədə bilmədiyi həyəcanından təəccüblənən Kerri heç nə bilmirmiş kimi:

– Sənə nə olub, bu gün belə vurnuxursan? – deyərək soruşdu.

Drue hələ də tərəddüd edirdi. İndi, Kerrinin qarşısında durarkən özünü necə aparmağı qət edə bilmirdi. O, diplomat deyildi. O, insanın fikrini oxumağı bacarmırdı və ümumiyyətlə, müşahidəçi deyildi.

– Sən evə nə vaxt gəldin? – deyə o, axmaq görünüşlə soruşdu.
– Bir saat bundan əvvəl, – deyə Kerri cavab verdi. – Sən bunu nə üçün soruşursan?

– Mən səhər qayıtmalı oldum, amma səni evdə tapmadım, – deyə Drue davam etdi. – Deməli, sən hara işə getmişdin.

Kerri sadəcə olaraq cavab verdi:

– Bəli, gəzməyə çıxmışdım.

Drue nə edəcəyini bilmədən ona baxırdı. Belə hallarda onun məniyin, adətən, susmasına baxmayaraq, yenə də o, işə başlamağa ürək edə bilmirdi. Lakin o, Kerriyə elə diqqətlə baxırdı ki, o nəhayət dözə bilmədi və:

– Sən nə üçün gözlərini mənə zilləmisən? – deyə soruşdu. – Nə olub ki?

– Heç nə, – deyə Drue cavab verdi. – Mən ancaq düşünürdüm ki...

– Nə düşünürdün? – deyə onun qərribə rəftarından heyrlənən Kerri gülümsünərək soruşdu.

Drue kamodun yanında durmuşdu. Onun görünüşü çox gülməli idi. O, şlyapasını asmışdı, əlcəklərini çıxarmışdı, indi də tualet stolunun üzərindəki müxtəlif şeyləri bir-bir götürüb qoyurdu və bilmirdi ki, söhbətə necə başlasın. O, inanmaq istəmirdi ki, qarşısında oturan bu gözəl qadın onun üçün bu qədər layiqsiz olan bu hadisə ilə əlaqədardır. Onun fikrincə axırda hər şey düzələcəkdi. Buna baxmayaraq, qulluğunun sözləri onun başında möhkəm yerləşmişdi. O, birbaşa mətləbə keçməyi çox istəyirdi, amma necə başlayacağını bilmirdi.

– Sən səhər hara getmişdin? – deyə ürəksiz halda soruşdu.

– Mən sənə dedim ki, gəzməyə çıxmışdım, – deyə Kerri cavab verdi.

– Bu doğrumu?

– Əlbəttə doğrudur, nə üçün soruşursan?

Kerri yalnız indi anlamağa başladı ki, Drue nə işə bilir.

Onun yanaqları yüngülce saraldı.

İstədiyi məqsədə doğru zərər qədər də irəliləməyə müvəffəq olmayan Drue:

– Mən düşünürdüm ki, bu bəlkə də belə deyildir, – dedi.

Kerri ona baxır və müvəqqəti olaraq onu tərk etmiş cəsarət tədricən ona qayıdırdı. O görürdü ki, Drue tərəddüd edir və əsl qadın hiss ilə anlayırdı ki, bir təşviş üçün o qədər də əsas yoxdur.

– Sən nə üçün mənimlə belə danışırısan? – deyə o, gözəl alını qırıqdıraraq soruşdu. – Sən özünü bu gün elə gülməli aparırsan ki!

Drue:

– Yəqin onun üçün ki, özümü bu gün çox gülməli vəziyyətdə hiss edə bilmə, – dedi.

Bir saniyə onlar sükut içərisində bir-birinin üzünə baxdılar. Nəhayət, Drue cəsarətini toplayaraq qəti addım atdı.

– Mən bilmək istədim ki, Herstvud ilə sən aranda nə var? – deyə soruşdu.

– Mən şəhərdə olmayanda o, az qala hər gün buraya gəlirdimi?

– Az qala hər gün! – deyə Kerri titrək səsle təkrar etdi. – Yox, mən səni qətiyyənlə anlamıram.

– Mənə deyiblər ki, sən onunla ekipajda gəzməyə gedirmişsən, deyirlər ki, o, hər axşam bura gəlirmiş.

– Elə şey yoxdur! – deyə Kerri səsləndi. – Bu yalandır. Bunu sənə kim deyib?

O, tüklerinin dibinə qədər qızardı, lakin axşam toranlılığı onun üzünü görməyə Drueyə mane olurdu. Kerrinin dayandığını görə Drue yenidən inam kəsb etdi.

– Nəyinə lazım, kim deyib? Doğrudanmı belə şey olmamışdır?

– Şübhəsiz! – deyə Kerri cavab verdi. – Sən özün bilirsən ki, o, bir neçə dəfə buraya gəlib.

Drue yenidən fikrə getdi. Nəhayət, o dilləndi:

– Mən ancaq sənə dediklərini bilirəm.

O, həyəcanlı halda otaqda gəzirdi. Kerri isə böyük təşviş içərisində onu izləyirdi. O, özünü bir qədər ələ alaraq:

– Mən sənə belə bir şey deməmişəm, – dedi.

Onun son sözlərinə fikir verməyən Drue davam etdi:

– Sənə yerinə olsaydım, mən ona baş qoşmazdım. Axı o, evli kişidir.

– Kim? Kim evli kişidir? – deyə Kerri dili dolaşa-dolaşa soruşdu.

– Necə yeni kim? Əlbəttə, Herstvud! – deyə Drue cavab verdi.

Bu sözlərin buraxdığı təsir ondan gizlənmədi.

Kerri ayağa qalxaraq:

– Herstvud! – deyə səsləndi.

O gah qızarıb, gah saralırdı. Pərt olduğundan ürəyindən nələr keçdiyini ayırd edəcək halda deyildi. Otaq onun başına hərlənirdi.

Bu işə belə maraq göstərməklə özünü ifşa etdiyini tamamilə unudan Kerri:

– Sənə kim dedi ki, o, evlidir? – deyə soruşdu.

– Mən özüm bilirəm. Bu, mənə çoxdan məlumdur – deyə Drue cavab verdi.

Kerri əbəş yerə fikirlərini toplamağa cəhd edirdi. O, aciz və özünü itirmiş kimi görünürdü. Bununla belə onun ürəyində qorxaqlıq ilə heç bir əlaqəsi olmayan hisslər canlanırdı.

Drue:

– Mənə elə gəlir ki, mən bu barədə sənə demişdim, – sözlərini əlavə etməyi lazım bildi.

– Yox, sən mənə belə bir şey deməmişən! – deyə yenidən danışmaq qabiliyyətini əldə edən Kerri ctiraz etdi. – Sən mənə belə bir şey deməmişən, – deyə o, bir daha təkrar etdi.

Drue heyran içərisində onu dinləyirdi. Bu, onun üçün yeni bir şey idi. O:

– Mənə belə gəlir ki, demişdim, – dedi.

Kerri qaşqabaqla otağı nəzərdən keçirdi və pəncərəyə yanaşdı. Drue incimiş halda:

– Mən sənə üçün etdiklərimdən sonra sən onunla eşqbazlıq etməməli idin.

– Sən? – deyə Kerri səsləndi. – Sən? Sən mənim üçün nə etmişən ki?

Onun yarı uşaq beynində özü qədər təzadlı hisslər doğuran çoxlu təzadlı fikirlər toplanmışdı. Burada onun yalançılıqda ifşa edilməsindən doğan xəcalət, Herstvudun ikiüzlülüyündən doğan nifrət, onu öz gözlərində gülünc edən Drueyə qarşı qəzəb də vardı. Bir şey aydın idi: bu işlərin hamısında müqəssir Drue idi! Buna heç bir şübhə ola bilməzdi. Nə üçün Drue bu evli adamı – Herstvudu onun yanına gətirmiş və bir sözlə belə ona xəbərdarlıq etməmişdi? Lakin bu saat Herstvud haqqında, onun hiyləsi haqqında deyil, nə üçün Druenin onunla belə rəftar etdiyi haqqında düşünmək lazım idi. Nə üçün o, vaxtında ona xəbərdarlıq etməmişdi? İndi də onun qarşısında durmağa cəsarət edir və özü hərtərəfli müqəssir olduğu halda, ona etdiyi yaxşılıqdan dəm vurur.

Drue öz sözlərinin Kerrinin qəlbində necə bir tufan qopardığını bilmədi:

– Bax, buna varam! – deyə səsləndi. – Məncə, sənə çox yaxşılıq eləmişəm.

– Səncəmi? Yox canım! – deyə Kerri qeyzlə dilləndi. – Sən mənə aldatmışsan. Budu sənə yaxşılığın? Sən öz dostlarını gətirib mənim qarşımda yalançı bir şəkildə göstərirsen, mənə isə elə qələmə verirsən ki... Uf...

Bu sözlərdə Kerrinin səsi qırıldı. O, faciəli bir hərəkətlə əllərini sıxdı.

Drue özünü tamamilə itirərək:

– Hər halda bunların arasında nə kimi əlaqə olduğunu görmürəm, – dedi.

– Görmürsən? Əlbəttə! – deyə Kerri özünü toplayaraq cavab verdi. O, dişlərini bərk-bərk qıcadı.

Bir qədər keçdikdən sonra yenə davam etdi:

– Əlbəttə, görməzsən! Sən, ümumiyyətlə, heç nə görmürsən. Sən mənə vaxtında xəbərdar edə bilməzdinmi, hə? Sən o vaxta qədər susdun ki, iş-işdən keçdi. İndi isə mənim dalımca casusluq edir, haradansa aldığı xəbərlərdən və mənə etdiyin yaxşılıqdan dəm vurursan.

Drue Kerrinin xasiyyətində belə bir şey olduğunu heç vaxt ağlına gətirə bilməzdi. Kerri qəzəbindən yanır, gözləri qılgıncı saçır, dodaqları titrəyir və onun fikrincə aldığı təhqirdən bütün bədənini əsirdi.

Drue:

– Kim sənə ardınca casusluq edir? – deyə mızıldandı. O aydın olmasa da, müqəssir olduğunu dərk edirdi, lakin eyni zamanda tamamilə əmin idi ki, onunla çox pis rəftar etmişlər.

– Sən! – deyə Kerri üzünə vurdu. – Sən iyrenc və xudpəsənd bir qorxaqsan. Sən belə adamsan!.. Əgər sənə əsl kişilikdən bir əsər olmuş olsaydı, sən belə hərəkət etməzdin.

Heyrətdən Druenin ağzı açıla qaldı.

– Mən qorxaq deyiləm, – deyə o, cavab verdi. – Mən bilmək istəyirəm ki, nə üçün sən şəhərdə başqa kişilərlə gəzirsən?

– Başqa kişilərlə! – deyə Kerri səsləndi. – Başqa kişilərlə! Sən yaxşı bilirsən ki, hansı kişi ilə! Mən mister Herstvudla tez-tez gəzməyə çıxırdım, lakin buna kim müqəssirdir? Onu buraya gətirən sən özün deyilsənmi? Məgər sən özün təklif etmədinmi ki, sən

burada olmayanda o buraya gəlsin və mənə əyləndirsin? İndi isə bütün bunlardan sonra gəlib deyirsən ki, mən onunla bayıra çıxmalıyam, o, evli kişidir!

Son kəlməni deyərək Kerri birdən sözünü kəsdi və yenə əllərini ovuşdurmağa başladı. Herstvudun xəyanəti haqqında fikir ona şiddətli əzab verdi.

– Ah! – deyə o sinəsindən bir fəryad qopardı. Lakin özünü gözəl saxlayır, bir damcı belə yaş axıtmırdı.

– Mənim heç ağlıma gəlməzdi ki, mən şəhərdə olmadığım zaman sən onunla gəzməyə başlayacaqsan!

– Ağlına gətirməzdi! – deyə bu adamın rəftarından qəlbinin dərinliyinə qədər qəzəblənmiş Kerri zəhərləyici bir ahənglə təkrar etdi. – Əlbəttə, sən ağlına gəlməzdi. Sən öz kefindən başqa heç bir şey haqqında düşünmürsən. Sən elə güman edirdin ki, məndən oyuncaq qayıra biləcəksən və mən sənə üçün xoş bir əyləncəyə çevriləcəyəm! Bu dəqiqədən mən səni tanımaq istəmirəm. Sən öz zir-zibil hədiyyələrini geri ala bilərsən və onları yadigar saxlaya bilərsən.

O, döşündən balaca sancağını çıxararaq zərblə döşəməyə tulladı və şəxsən özünəməxsus olan şeyləri yığışdırmaq üçün otaqlarda o tərəf–bu tərəfə qaçmağa başladı.

Kerrinin hərəkətləri Druei özündən çıxarmışdısa da, eyni zamanda qız onu daha artıq valeh edirdi. O:

– Heç başa düşə bilmirəm, sən nə üçün özündən çıxırsan? – deyə heyətlə Kerriyə baxdı. – Bütün həqiqət mənim tərəfimdədir, sənə tərəfində ki, deyil. Mənim bütün yaxşılıqlarımdan sonra sən özünü belə aparmamalı idin!

– Axı sən mənim üçün nə eləmişən? – deyə qəzəbdən yanan Kerri soruşdu.

O, təkəbbürlə başını geriye ataraq, ağzını açmış halda gənc kom-mivoyajərə baxırdı.

Drue otağa mənalı bir nəzər salaraq cavab verdi:

– Mənə belə gəlir ki, mən az şey eləməmişəm. Ürəyin istəyən bütün şeyləri sənə verməmişəm? Getmək istədiyin yerlərə aparmamışam? Mən çəkdiyim zövq qədər sən də çəkmisən, hələ belkə, bir az da artıq.

Kerri haqqında hər şey demək olardı. Lakin o, nankor deyildi. O, hesab edirdi ki, aldığı şeylər üçün kifayət qədər minnətdarlıq

göstərmişdir. Bu sözlərə cavab vermək onun üçün nə isə çətin idi, lakin onun qəzəbi hələ soyumamışdı. Drue onun qəlbinə yaman toxunmuşdu.

Kerri yalnız bunu deyə bildi ki:

– Məgər mən səndən bir şey xahiş etmişdim?

– Hər halda mən verirdim, sən də qəbul edirdin.

– Sən elə deyirsən ki, guya mən sənə yalvarıb eləmişdim! – deyə Kerri səsləndi. – Mənim üçün etdiklərinlə lovğalanmaqda sənə fikrin nədir? Sənə aldığın paltarlar mənə lazım deyil. Mən daha onları geyməyəcəyəm. Elə günü bu gün sən onları geri ala bilərsən və onlarla istədiyini edə bilərsən! Mən artıq bir dəqiqə də burada qalmayacağam!

Baş verəcək itkini qabaqcadan duyan Drue, həmçinin, hirsələnərək:

– Bax, buna varam! Məndən istifadə etmək, sonra təhqir edib getmək! Nə olsun ki, qadınlardan belə şeyi gözləmək olar! Sənə heç bir şeyin olmadığı zaman mən sənə daldanacaq verdim, indi isə başqası meydana çıxıb, mən pis olmuşam! Ancaq mən elə əvvəldən düşünürdüm ki, tez-gec bununla qurtaracaq.

Kerrinin hərəkəti və bir daha ədaləti bərpa edə bilməyəcəyi fikri onu doğrudan da dərinlən sarsıtmışdı.

Kerri dedi:

– Bu, heç də belə deyildir. Mən heç kəslə getmirəm. Sən isə kobud, yaramaz və xudpəsənd bir adam kimi hərəkət edirsən. Bunu elə əvvəldən gözləmək lazım idi! Mən sənə nifrət edirəm, eşidirsənmi, nifrət edirəm, sənə bir dəqiqə belə qalmaram!

Sən sadəcə...

Kerri tərəddüd etdi və ağzından çıxmaqda olan sözü uddu.

– Yoxsa sən bu cür danışmağa cəsarət etməzdin! – deyə o, sözünü qurtardı, şlyapasını yığışdırdı. O, qəzəblənmiş, qüssədən əzilmiş, məhv edilmişdi. Onun iri gözləri ağlamağa hazır idi, lakin göz qapaqları quru idi. O, fikri dağınıq halda inamsız addımlarla otaqda hərəkət edir, şeyləri məqsədsiz olaraq bir yerdən o biri yerə qoyur, özünə aydın olmayan qərarlar qəbul edir və heç təəssüvür etmirdi ki, bütün bu hängəmə nə ilə qurtaracaqdır...

– Nə demək olar, pis yekun deyildir. Şeyləri yığışdırın və xudəhafiz, elə deyilmi? Doğrusu, sənə bunun üçün mükafat vermək lazımdır. Görünür, sən bu Herstvud məsələsində dolaşmısan, yoxsa

özünü belə aparmazdın. Mənə bu otaqlar lazım deyil. Mənə görə buradan getməyə bilərsən. Burada qal, mənim üçün fərqi yoxdur. Lakin namusum haqqı, sən mənim bəmədə yaxşı rəftar etmədin!

Kerri sakitcəsinə dedi:

– Mən sənə ilə yaşamayacağam. Mən sənə ilə yaşamaq istəmirəm. Bir yerdə olduğumuz bütün vaxt ərzində səndən özünü öyməkdən başqa bir şey eşitmədim.

– Eh... Sənin artıq dəyəsi sözün yoxdur!

Kerri qapıya doğru yönəldi.

– Hara? – dəyə Drue səsləndi. O, yerindən sıçrayaraq Kerrinin yolunu kəsdi.

– Yol ver, keçim!

– Hara? – dəyə Drue təkrar etdi.

Drue ürəyi rəhmli adam idi. İnciklikdən doğan acıya baxmayaraq Kerrinin getməyə bir yeri olmadığını dərk etdiyindən ona yazığı gəlirdi. Kerri cavab vermədi, yalnız qapını özünə tərəf çəkdi. Lakin bu dəqiqənin gərginliyinə tab gətirə bilmədi. O, bir daha faydasız olaraq qapını açmağa cəhd etdi və birdən hönkürtü ilə ağladı.

Drue nəvazişlə:

– Ağıllı ol, Ked! – dedi. – Sənin gedəsi yerin yoxdur. Burada qal və sakit ol! Bu cür getmək nə lazım? Mən səni narahat etməyirəm, mən özüm də buradan getmək istəyirəm.

Kerri hiçqıraraq qapıdan pəncərəyə doğru getdi. O qədər sarılmışdı ki, danışmaq iqtidarında belə deyildi.

– Ağıllı ol, Kerri! – dəyə Drue təkrar etdi. – Mən səni güclə saxlamaq niyyətində deyiləm. Əgər sən getmək istəyirsənsə gedə bilərsən, lakin əvvəlcə hər şeyi yaxşıca fikirləşmək lazımdır. İnan ki, mən bunda sənə maneçilik etməyəcəyəm.

Cavab gəlmədi, lakin onun hərarətli sözlərinin təsirindən Kerri yavaş-yavaş sakitləşməyə başladı.

Axırda Drue dedi:

– Buradaca qal, mən isə gedirəm.

Kerri onu dinləyir və qəlbinə bir çox müxtəlif hisslər sıxırdı. Onun ağıllı, öz balaca məntiq limanından ayrılmışdı. Bir şey onu həyəcanlandırır, o birisi hirsəndirir, öz ədalətsizliyi, Herstvudun və Druenin ona qarşı ədalətsizliyi, hər ikisinin mərhəmətli olduğunu xatırlamaq, bu otağın divarları arxasında artıq bir dəfə iflasa uğradığı

soyuq dünyanın varlığı, habelə burada qalmağa artıq ixtiyarı olmadığı fikri onu parçalayırdı. Bütün bunlar onu çırpınan əsəb yumağına, lövbərini itirmiş və ancaq dalğalar üzərində köməksiz yırğalana bilən, fırtına ilə dağılmış aciz bir gəmiyə döndərmişdi.

Drue yeni bir fikir tapmış kimi birdən-birə:

– Qulaq as, Kerri! – dedi və Kerriyə yanaşaraq əlini onun çiyninə qoydu.

Yaylığını ağlamış gözlərindən ayırmadan Kerri geri çəkildi və:

– Mənə toxunma! – dəyə pıçıldadı.

– Deyişdik, bəsdir, Kerri, daha bu barədə fikirləşmə! Bu nəyə dəyər? – dəyə Drue yenə başladı. – Ayın axırına qədər burada qal. Bu vaxt içərisində sən nə edəcəyini qət edərsən, yaxşıdır?

Kerri cavab vermədi.

– Mənə qulaq as və mən dediyim kimi et! – dəyə Drue davam etdi. – İndi yığışmanın nə mənası var? Sənin axı getməyə yerin yoxdur!

Onun sözləri yenə əvvəlki kimi cavabsız qaldı.

– Əgər sən mən dediyim kimi etsən, biz bu barədə artıq danışmırıq və mən də gedərəm!

Kerri yaylığı gözlərindən çəkərək pəncərəyə baxdı.

Drue yenə soruşdu:

– Sən razısanmı?

Əvvəlki kimi cavab gəlmədi.

– Razısanmı?

Kerri susur və dalğın halda küçəyə baxırdı.

– Yeter Kerri! – dəyə Drue təkid edirdi. – Hə, de ki, razısan.

Kerri nə isə cavab verməyə məcbur olduğu üçün yavaşca dilləndi:

– Doğrusu, bilmirəm.

Drue yenidən dedi:

– Söz ver ki, belə edəcəksən və bu barədə söhbəti qurtaraq. Bu, sənin üçün daha yaxşı olar.

Kerri onu dinləyir, lakin ağıllı bir cavab vermək üçün fikirlərini toplaya bilmirdi. Bu adam onunla məhrəban idi, ona qarşı marağı heç də zəifləməmişdi, buna görə Kerri vicdan əzabı çəkirdi. O, nə edəcəyini bilmirdi.

Drueyə gəlincə o, özünü əsl qısqanc kimi aparırdı. Onun hisslərində tam bir qarmaqarışıqlıq əmələ gəlmişdi, burada aldadılmaqdan

doğan qəzəb, itkinin ağrısı, məğlub olmağın acılığı – hər şey var idi. O hər necə olursa olsun öz hüququnu müdafiə etmək istəyirdi, lakin bundan ötrü o, Kerrini getməyə qoymamalı və onu öz səhvlərini başa düşməyə məcbur etməli idi.

– Hə, nə deyirsən, vəd edirsənmi? – deyə o, Kerrini tələsdirirdi.

– Hələ fikirləşərim, – deyə Kerri cavab verdi.

Beləliklə, məsələ açıq qaldı. Bunun özü bir şeyə dəyərdi. Deyəsən, fırtına keçib gedəcəkdə. Onlar yalnız ümumi dil tapmalı idilər. Kerri xəcalət çəkirdi, Drue isə kədərli idi. O, özünü elə göstərirdi ki, guya şeylərini çamadana yığmaq istəyir.

Kerri gözaltı ona baxır və onun başında ayıq fikirlər dolaşmağa başlayırdı. Doğrudur, bu adam səhv etmişdi, lakin Kerri özü də müqəssir deyildimi? Bütün xudpəsəndliyi ilə bərabər Drue mehriban və rəhmdil idi. Mübahisə zamanı o, Kerriyə təhqiredici bir söz belə demədi.

Digər tərəfdən, Herstvud Druedən daha artıq yalançı çıxmışdı. O, özünü elə göstərirdi ki, guya Kerriyə vurulmuşdu, o, ehtiras göstərər, həmişə yalan deyir və hiylə işlədirdi. Ah... kişilərin məkri!.. Kerri onu sevirdi!.. İndi onların arasında hər şey bitmişdi. Kerri daha heç vaxt Herstvudu görməyəcəkdir. O, Herstvuda məktub yazacaq və onun haqqında düşündüklərinin hamısını açıb deyəcəkdir... Yaxşı, bəs sonra o nə edəcəkdir? Burada heç olmazsa onun otaqları vardır. Burada ona qalmaq üçün yalvaran Drue vardır. Əgər işlər bir təhər yoluna qoyularsa, yaqın ki, hər şey köhnə qayda ilə gedə bilər. Hər halda bura küçədən, yersiz qalmaqdan yaxşıdır..

Kerri bu cür fikirləşərkən Drue köynək və yaxalıqlarını toplayaraq yeyşiklərdə qurdalanırdı, sonra o özünün qol düymələrini axtarmağa başladı. Görünür ki, o bir qədər də tələsmirdi. Onun Kerriyə meyli sönməmişdi. O buradan gedəcəyini və hər şeyə son qoyulacağını təsəvvür edə bilmirdi. Nə isə başqa bir qərara gəlmək, elə bir vasitə axtarıb tapmaq lazım idi ki, Kerri özünün haqsız onun isə haqlı olduğunu etiraf etməyə məcbur olsun! O zaman barışmaq və qapını həmişəlik Herstvudun üzünə bağlamaq olardı... Bu adamın həyasızlığı və ikiüzlülüüyü Drueni qeyzləndirirdi.

Uzun müddət davam edən sükutdan sonra Drue soruşdu:

– Sən səhnədə bəxtini sınamaq istəmirsənmi?

Kerrinin gələcəkdə nə ilə məşğul olacağı fikri onu maraqlandırırdı.

– Mən hələ heç bir qərara gəlməmişəm, – deyə Kerri cavab verdi.

– Hərgah fikrin olsa, mən sənə kömək edərim. Teatr aləmində mənim çoxlu dostlarım var.

Kerri heç bir cavab vermədi.

Drue dedi:

– Ancaq pulsuz getməyi ağına belə gətirmə! İcazə ver sənə kömək eləyim. Burada, Çikaqoda, öz qüvvənə güvənmək o qədər də asan deyildir.

Kerri kreslodə oturaraq səssiz yırğalanırdı. Drue davam etdi:

– Mən istəmirəm ki, sən yenidən çətinlik çəkəsən.

O, yenə şeyləri ilə əlləşməyə başladı. Kerri isə yırğalanmaqda davam edirdi. Bir qədər keçəndən sonra Drue başladı:

– Nə üçün sən mənə hər şeyi açıq demirsən? Onda biz daha bu barədə danışmazdıq. Məgər sən doğrudan da Herstvudu sevirsən?

Kerri dedi:

Nə üçün sən yenidən bu məsələyə qayıdırsan? Hər şeydə müqəssir sən özünsən.

– Elə şey yoxdur! – deyə Drue etiraz etdi.

– Yox, məhz sən müqəssirsən! – deyə Kerri öz dediyinin üstündə dururdu. – Bütün bunlar sənin axmaq hərəkətlərindən baş vermişdir.

Mənfi cavab alaraq özünü sakitləşdirmək arzusu ilə yanan Drue davam etdi:

– Səninlə onun arasında ciddi bir şey olmayıb ki?

– Mən bu barədə danışmaq istəmirəm, – deyə Kerri bildirdi.

Onların barışmasının belə gülməli şəkil alması fikri ona ağır gəlirdi.

Drue sakit olmayaraq:

– Ked, özünü belə aparmağın xeyri nədir? – dedi.

O hətta şeyləri yığışdırmağı bir tərəfə buraxaraq, ifadəli hərəkətlə əlini qaldırdı.

– Sən heç olmasa mənim vəziyyətimi bir növ aydınlaşdırıb bilərdin.

– İstəmirəm! – deyə Kerri özünün yeganə sığınacağını qəzəbdə görürək mızıldandı. – Hər nə olmuşsa, hamısında sən müqəssirsən.

– Demək, sən doğrudan da onu sevirsən? – deyə tamamilə qəzəblənmiş Drue şeylərini yığışdırmağı dayandırdı.

– Ah, əl çək! – deyə Kerri səsləndi.

Drue lap özündən çıxdı.

– Yox, əl çəkməyəcəyəm! Mən özümü ələ salmağa yol vermərəm! Sən onunla kefin istədiyi qədər oynaya bilərsən, lakin mənə dolamağa yol vermərəm! Demək istəyirsən de, istəmirsən lazım deyil, lakin sənə mənə axmaq yerinə qoymağını istəmirəm.

Bu sözlərlə o, axırncı şeylərini çamadana təpdi, sanki bütün acığını çamadandan almış kimi onun qapağını bərk örtüdü, sonra yığışmaq asan olsun deyə, çıxardığı pencəyini geydi, əlcəklərini götürərək qapıya doğru yönəldi. Qapıya yaxınlaşarkən:

– Hansı cəhənnəmə getmək istəyirsən, gedə bilərsən, – deyə bağardı. – Mən sənə üçün uşaq deyiləm!

O, hirsle qapını açdı və onu gürültü ilə arxasına örtüdü.

Kerri gənc kommivoyajerin qəzəbinin bu gözənilməz partlayışla təhqir olunmaqdan artıq heyrtlənmiş halda pəncərə qarşısında oturmaqda davam edirdi. O, öz qulaqlarına inanmırdı; Drue həmişə rəhmli və güzəştə gedən idi. İnsan ehtirası mənbələrindən Kerrinin nə başı çıxırdı ki! Həqiqi məhəbbət atəşi çox incə şeydir. O, bataqlıq odu kimi yanır və rəqs edərək əfsanəvi zövqlər səltənətinə gedir. Bəzən də dəmirçi küresi kimi nəre çəkir, lakin əfsus ki, çox vaxt qısqanclıqdan qida alır!

XXIV FƏSİL

SOYUMUŞ KÜL. PƏNCƏRƏDƏ GÖRÜNƏN ÜZ

Herstvud o gecə evdə yatmadı. Bar bağlandıqdan sonra evinə qayıtmaq əvəzinə “Palmer” mehmanxanasına getdi və orada nömrə tutdu. Onun beyni qızgın bir sürətlə işləyirdi, arvadının hərəkəti onun bütün gələcəyini qorxu altına alırdı. Onun hərəkəti nə kimi bir qüvvəyə malik olduğunu o, yəqin bilmirdi, lakin eyni zamanda heç şübhə etmirdi ki, arvadı bu yolla davam edərsə, ona bir çox əngəllər törədə bilər. Yəqin ki, o, nə isə möhkəm bir qərar qəbul etmiş və həm də onunla dəyişmədə çox ciddi müvəffəqiyyət qazana bilmişdi. İndi onların münasibətləri necə olacaqdır? O, əvvəl özünün balaca kontorunda, sonra otel otağında gəzərək hey bu barədə düşünür və heç bir nəticəyə gələ bilmirdi.

M-s Herstvud isə qazandığı mövqeyi əldən buraxmamağı və əl-əl üstə qoyub oturmamağı qəti etmişdi. İndi ərinə lazımı qədər qorxuya saldıqı zaman, ona öz şərtlərini qəbul etdirmək asan olacaq və beləliklə də iş o yerə çıxacaq ki, onun sözü əri üçün qanun olacaqdır. Bu gündən əri onun tələb etdiyi qədər pul verməyə məcbur olacaq, yoxsa özünü gözəlsin! Herstvudun özünü nə cür aparacağı onun işi deyil. Onun evə qayıdıb-qayıtmaması məsələsi də m-s Herstvudu çox az maraqlandırır. Evdə həyat onsuz da rəvan gedəcəkdi. M-s Herstvud indi istədiyi kimi, heç kəsdən məsləhət istəmədən hərəkət edə bilər. Bununla bərabər o, vəkillə görüşməyi və ərinə pısqımaq üçün bir adam tapmağı qərara almışdı. O, nə kimi üstünlük əldə edə biləcəyini gecikmədən aydınlaşdırmalı idi.

Herstvud yaradılmış vəziyyəti düşünərək həyəcan içərisində o tərəf-bu tərəfə addımlayırdı. O, “bütün əmlak arvadın adına yazılmışdır” sözlərini durmadan təkrar edirdi. O, nə axmaq iş görmüşdü!.. Belə də eşşəklik olar?

O, bütün bunların onun bar müdirliyinə təsir edəcəyini düşünürdü. “Əgər arvadım dava qaldırırsa, mən yerimi itirəcəyəm. Mənim adım qəzetə düşərsə, bar sahibləri mənə saxlamayacaqlar. Tanışlar isə... ah..!”

Arvadının hərəkətinin nə kimi mühakimələr doğuracağını fikirləşəndə Herstvudu yenidən qəzəb bürüdü. Qəzetlər hansı nöqtəyə-nöqədə duracaqlar? Kişilər hamısı olduqca heyrtlənəcəklər. O, nə isə izah etməli, inkar etməli, bir sözle, ümumən diqqət mərkəzində durmalı olacaqdır. Sonra isə m-r Moy gələcək, onunla danışmaq istədiyini bildirəcək və Allah bilir, daha nələr olacaqdır.

Bu narahat fikirlərdən onun üzündə çoxlu xırda qırıqlar əmələ gəldi və alnını soyuq tər basdı. O, bu vəziyyətin nə ilə qurtaracağını təəssvür etmir və özü üçün azacıq belə çıxış yolu görmürdü.

Bütün bu təşvişlər içərisində Kerrinin obrazı birdən-birə onun xəyalında canlandı və onların şənbə günü görüşmələri haqqında şərtləşdikləri yadına düşdü. İndi işinin bu qədər dolaşlıq olması onu heç də təşvişə salmırdı. Kerri ilə görüş bu qanqaraçılıq içərisində yeganə işıq şüası idi. Buradan getmək məsələsini o, hər ikisinin razılığı ilə yoluna qoya bilər – axı lazım gələrsə, Kerri onu məmnuniyyətlə gözləyir. Görək sabah nə göstərəcəkdir. Sonra isə Kerri ilə danışmaq olar. Onlar həmişəki yerdə görüşmək üçün şərtlənmişdilər. O, Kerrinin qəşəng üzünü, yaraşlıq boy-buxununu gözü qarşısında

görür və kədərle özündən soruşurdu ki, nə üçün həyat belə mənasız qurulmuşdur ki, bu qadının yanında olduğun zaman hiss etdiyin sevinc həmişəlik davam edə bilmir. O zaman həyat nə qədər xoş ola bilərdi! Lakin bu fikrin ardınca onun xəyalında yenə arvadının qara-qorxusu canlanır, yenə onun alnını tər basır, yenə gözlərinin ətrafında qırıqlar əmələ gəlirdi.

Səhər o, oteldən birbaşa qulluğa gəldi və dərhal məktubları nəzərdən keçirməyə başladı, lakin poçta ona qeyri-adi bir şey gətirməmişdi. Nədənəse onda elə bir hiss vardı ki, bu poçta ilə nə isə bir şey olmalı idi və heç bir şübhəli şey tapmadıqda o, rahatca nəfəs aldı. O, ayağa qalxdıqda ona hətta əvvəllər olmayan bir iştah gəldi. O, Kerri ilə görüşməkdən əvvəl yaxındakı qəhvəxanaya gedib bulka ilə qəhvə içməyi qət etdi. Doğrudur, təhlükə hələ sovuşmamışdı, lakin hələ müəyyən şəkildə almamışdı. Herstvud üçün isə yeni xəbər olmaması yaxşı xəbəre bərabər idi. Əgər onun hər şeyi yaxşı götür-qoy etməyə vaxtı olsaydı, şübhəsiz, vəziyyətdən çıxış yolu tapmaq olardı. Yox, yox, ola bilməz ki, bütün bunlar fəlakətə çevrilsin və o, xilas üçün yol tapa bilməsin!

Lakin o, parka gəldikdə sevgilisini görməyib ruhdan düşdü. O, uzun müddət səbirlə onu gözlədi. Bir saatdan artıq həmişəki yerində oturduqdan sonra durdu və əsəbi halda xiyabanda gəzişməyə başladı. Kerriyə nə mane ola bilərdi? Bəlkə onun arvadı Kerrini tapıb? Yox, bu ola bilməz! Drueyə gəlincə Herstvud onu demək olar ki, heç hesaba almırdı, onun ağlına belə gəlmirdi ki, Drue bir şey öyrənə bilər. Herstvud nə qədər çox düşüncəyə düşsə, bir o qədər də artıq əsəbiləşirdi. Nəhayət qət etdi ki, yəqin bir hadisə baş verməmiş, sadəcə olaraq, Kerri nədənəse bu gün evdən çıxıb gəlməmişdir. Bunun üçün də bu səhər ondan məktub gəlməmişdi. Lakin məktub yəqin olacaqdır, bəlkə indi kontorda onu gözləyir. Bu saat ora getmək lazımdır!

Herstvud daha bir qədər gözlədi. Sonra qət etdi ki, artıq gözləməyə dəyməz. Məyus bir halda o, Medison-stritdə konkaya doğru yönəldi. Bütün bunlara əlavə olaraq, indiyə qədər tamamilə aydın olan göyün üzünü birdən-birə günəşin qabağını tutan buludlarla örtüldü. Külək öz istiqamətini dəyişdi. Herstvud barı çatana qədər bütün günü davam edə biləcək şiddətli yağış yağmağa başladı.

Herstvud bütün məktubları diqqətlə gözəndən keçirdi, lakin Kerridən məktub yox idi. Yaxşı ki, arvadından məktub gəlməmişdi.

Bar müdiri fikrən taleyinə təşəkkür etdi ki, indi bu qədər fikirləşmək lazım gəldiyi bir zamanda heç bir şey həll etməli deyil. O, zahirədən sakit, ürəkdən isə son dərəcə həyəcanlanmış olduğu halda otaqda o tərəf-bu tərəfə getməyə başladı.

İkinci yarımda nahar etmək üçün "Rektor" restoranına gəldi. Geri qayıdarkən kontorda məktub gətirib onu gözləyən balaca bir uşaq gördü.

Herstvud fəlakəti duymuş kimi oğlana nəzər saldı. O isə məktubu uzadaraq dedi:

– Mənə cavab gözləmək əmr olunmuşdur.

Herstvud arvadının xəttini tanıdı. O, cəld məktubu açdı və heç bir şeylə hisslərini bürüzə vermədən oxumağa başladı. Məktub çox rəsmi, olduqca soyuq və kəskin ifadələrlə yazılmışdı.

"Mən dediyim pulu tezliklə göndərməyini rica edirəm. Bu pul mənə planlarımı yerinə yetirmək üçün lazımdır. Əgər istəyirsinizsə evdə yaşamaya da bilərsiniz. Bu, məni azacıq belə maraqlandırmır. Lakin pul mənə təcili lazımdır. Bunun üçün də yubatma və uşaq ilə göndər".

Herstvud məktubu oxudu, lakin fikirli halda onu əlinə saxlamaqda davam etdi. Belə həyasızlıqdan onun bağı çatlayırdı. O, qəzəblənmiş və dərinə həyəcanlanmışdı. Onun ilk fikri bu oldu ki, iki kəlmədən ibarət cavab yazsın: "Cəhənnəm ol!" Lakin o, vaxtında özünü ələ aldı, yarımçıq bir tədbir qəbul edərək uşağa dedi ki, cavab olmayacaqdır. Sonra stulda oturdu, fikri dağınıq halda qabağa baxaraq bu işin nə ilə nəticələncəyini düşünməyə başladı. İndi arvadı nə edəcəkdə? Gör nə ecləfdir! Doğrudanmı o düşünür ki, Herstvudu qorxutmağa müvəffəq olacaq və onu tamamilə itaətə gətirəcəkdir? O, bu saat evə gələr və onunla danışar. O, çox qudurub!

Herstvudun ilk fikirləri belə oldu.

Lakin çox keçmədən əvvəlki ehtiyatlığı ona qayıtdı. Nə isə bir iş görmək lazım idi. İşin aqibəti yaxınlaşırdı: arvadı yəqin ki, əlləri qoynunda oturmayacaqdır. O, arvadını kifayət qədər tanıyırdı və şübhə etmirdi ki, başına bir şey düşsə, o, heç nədən çəkinməz. Ola bilsin ki, o, işi dərhal vəkili əlinə verəcəkdir.

Herstvud dişlərini qıcudaraq:

– "Lənətə gələsən!" – deyə mırıldandı. – "Əgər bir iş açmaq istəsə, mən ona göstərəm! Zor işlətmək lazım gəlsə belə, onu başqa cür danışmağa məcbur edərem!"

Herstvud qalxdı və qapıya yaxınlaşaraq küçəyə baxmağa başladı. Yağış çiləyirdi və görünür ki, kəsməyəcəkdi. Küçədən keçənlər paltolarının yaxasını qaldırmış, bəziləri şalvarlarını çırmalamışdı. Çetirsiz gedənlər əllərini ciblərinə soxmuşdular. Çetirlər başlar üzərində dalğalanır, küçə yırğalanan və atılıb-düşən qara dəyirmi adamlarla dolu dənizi xatırladırdı. Arabalar və furqonlar gurultu salaraq uzun cərgə ilə hərəkət edirdi. Ətrafda hər şey özünü yağışdan mümkün qədər yaxşı qorumağa çalışırdı. Lakin Herstvud bu lövhəni demək olar ki, görmürdü. Onun gözü qarşısında daim arvadı ilə gələcək söhbət səhnəsi dururdu. O, arvadından rəftarını dəyişməyi tələb edir, əks-təqdirdə onun bütün sümüklərini sındıracağı ilə hədələyirdi.

Saat dördə yenə məktub gəldi. Məktubda sadəcə deyilirdi ki, əgər axşama qədər pul çatdırılmazsa, o, m-s Herstvud, günü sabah nə varsa, m-r Fitsceralda və m-r Moya danışacaq, bundan başqa ayrı tədbirlər də görəcəkdir. Arvadının inadı Herstvudu o dərəcədə hiddətləndirirdi ki, o az qala, qəzəbindən ulayacaqdı. Yaxşı, o, pulu göndərir! Özü aparıb ona verər... O, dərhal onun yanına gedər və bütün məsələlər haqqında onunla lazım gələn kimi danışar...

Herstvud şlyapasını qoyub çətir axtarmağa başladı. Getmək və bu işlərə son qoymaq lazımdır!

O, keb çağırırdı və yağışın kədər gətirən səsi altında Şimal tərəfə, evinə yollandı. Yolda işi bütün təfəsilatla fikirləşərək, bir qədər soyudu. Onun arvadı nə bilir? Doğrudanmı o, bir tədbir-zad görmüşdür? Bəlkə onun bəzi dəlilləri var və o, gözənilmədən zərbə endirməyə hazırlaşır? Ah, bu qadın nə qədər hiyləgərdir!.. Əgər o, öz qüvvəsinə əmin olmasaydı onu qorxutmağa ürək eləməzdi.

Herstvud öz evinə çatana qədər vəziyyətin nə qədər ciddi olduğunu artıq başa düşmüşdü, nə isə bir çıxış yolu tapmaq və məsələni həll etmək arzusu ilə yanırdı.

O, kebdən düşərək, baş qapıdan girdi və sürətlə pilləkənləri qalxdı. Onun ürəyi tez-tez döyünürdü.

Herstvud açarını çıxardaraq onu açar yerinə salmaq istədi, lakin içəridən açar salınmışdı. Bir neçə dəfə qapının dəstəyini dartdı, lakin qapı bağlı idi. O, zəngi çaldı, cavab gəlmədi. Herstvud ikinci dəfə və daha inadla zəngi çaldı. Heç kəs cavab vermədi. O, bir neçə dəfə dəlicəsinə zəngi dartdı, cavab verən yox idi.

O zaman o, aşağı endi.

Binada pilləkənin altında mətbəxə açılan bir qapı da var idi. Herstvud bu qapıya yaxınlaşdığı zaman dərhal anladı ki, qapı içəridən kilidlənmişdir, mətbəxin pəncərələri də bağlanmışdır. Bu nə ola bilərdi? O, zəngi vurdu və gözleməyə başladı. Nəhayət, heç kəsin qapını açmadığını görərək kebin yanına qayıtdı.

Qırmızı üzünü geniş brezent plaşı altında gizlətməmiş sürücüdən sanki üzr istəyirmiş kimi:

– Yəqin, evdə heç kəs yoxdur, – dedi.

– Bax, o pəncərədə mən bir cavan qız gördüm.

Herstvud yuxarı baxdı. İndi pəncərədə heç kəs yox idi. O sevinmiş və həm də kədərənmiş halda qaşqabağını tökərək kebə oturdu.

Demək, onların oyunu bundan ibarət imiş!.. Onu evdən qovmaq və pul verməyə məcbur etmək! Həqiqətən bu, həyasızlığın son nöqtəsidir!

XXV FƏSİL

SOYUMUŞ KÜL. YER AYAQLAR ALTINDAN QAÇIR

Herstvud kontora əvvəlkindən daha artıq əzgin halda qayıtdı. Aman Allah, bu nə iş idi o düşdü! Necə oldu ki, iş bu cür dəhşətli şəkildə, həm də bu qədər az müddətdə! Bütün bunların necə baş verdiyini o, lazımınca başa düşə bilmirdi. Vəziyyət ona əcaib, qeyri-təbii gəlirdi, bu vəziyyəti heç nə ilə doğrultmaq mümkün deyildi, hər şey qəflətən baş vermişdi və onun burada heç bir təqsiri yox idi.

Bəzən o, Kerrini xatırlayırdı. Orada nə hadisə baş verə bilər? – deyərək fikirləşirdi. Budur, artıq gecədir, ondan isə bir xəbər yoxdur, halbuki onlar səhər görüşməyə söz vermişdilər. Sabah onlar yenə görüşməli və yola düşməli idilər. Hara? Ancaq indi o anlamışdı ki, son günlərin təşviş və həyəcanları içərisində Kerri ilə gələcəkdə nə edəcəyi barədə düşünməmişdi. O, hədsiz dərəcədə sevirdi və yalnız qarşılıqlı məhəbbətə nail olmaq üçün adi şəraitdə məmnuniyyətlə riskə gedə bilərdi. Lakin indi... İndi nə olacaqdır? Bəlkə o da bir şey bilmişdi? Birdən o da məktub yaza bilər ki, hər şey ona məlumdur və onunla heç bir əlaqəyə razı deyil. İşlərin gedişi göstərir ki, bunu gözlemək olar.

Vaxt keçir, lakin o, arvadına pul göndərmirdi.

Herstvud əllərini cibinə qoyub, qaşqabağını tökərək və dişlərini qıcırdaraq kontorunun parıldayan döşəməsi üzərində var-gəl edirdi. Yaxşı siqar ona bir qədər təskinlik verdi. Lakin siqar onun başına yağan bu belalara qarşı heç də dərman deyildi. Ara-sıra o, yumruqlarını düyünləyir, yaxud ayaqqabılarının burnu ilə döşəməni taq-qıldadırdı ki, bu da həyəcan və fikrin gərgin işləməsi əlaməti idi. Herstvud bərk sıxma-boğmaya düşmüşdü. Ona insan səbrinin həddünü dərk etmək nəsib olmuşdu. Bu axşam o, əvvəllər içdiyindən çox, sodalı-breudi içdi. Bir sözlə, o, bu saat ağır ruhi böhranın mücəssəməsinə çevrilmişdi.

Bu axşam o nə qədər fikirləşsə, heç bir nəticəyə gəlib çıxa bilmədi. O ancaq bir şey elədi: arvadına pul göndərdi. O, uzun davam edən daxili mübarizədən, bir-iki saatlıq öz-özü ilə əzablı deyişmədən sonra axırda paket götürüb lazım olan məbləği qoydu və aramla paketi bağladı. Sonra barda qulluq edən uşağı – Harrini çağırdı, paketi ona verərək:

– Bunu burada göstərilmiş ünvana apar. Şəxsən mən Herstvuda ver, – dedi.

– Baş üstə, ser!

– Əgər o, evdə olmazsa, geri qaytar.

Uşaq getməyə hazırlaşarkən Herstvud ehtiyat üzündən soruşdu:

– Sən heç mənim arvadımı görmüsənmi?

– Bəli, ser!

– Yaxşı. Tez geri qayt.

– Cavab olacaqmı?

– Zənn etmirəm.

Uşaq getdi, bar müdiri isə yenə öz qəmli fikirlərinə qayıtdı. Budur, iş görülmüşdür! Bunun üzərində bu qədər baş sındırmağa dəyməzdi! O, bu gün tam məğlub olmuşdu və bu vəziyyətlə barışmaqdan başqa çarəsi yox idi. Lakin belə bir zorakılığın qurbanı olmaq nə qədər iyrəncdir!.. O, arvadının uşağı necə qarşılayacağını və acı istehza ilə güləcəyini təsəvvür edirdi. Alacaq və qələbə çalacağını anlayacaqdır. Hərgah mümkün olsaydı Herstvud bu saat zərfi geri qaytarardı... Ağır-ağır nəfəs alaraq o, alınının tərini sildi.

Üzərinə çökən ağırlığı bir qədər dağıtmaq üçün o, piştaxtanın qabağında viski içərək, söhbət edən dostlarına qarışdı. Ətrafda

olanlarla maraqlanmaq üçün o nə qədər səy etdisə, buna müvəffəq ola bilmirdi. Onun fikri hey evə tərəf dönür və onun xəyalı evində baş verən səhnələri canlandırırdı. Başında daim belə bir sual dolanırdı: oğlan pul paketini təqdim etdiyi zaman arvadı görəsən nə deyib?

Saat yarımdan sonra uşaq qayıtdı. Dərhal görünürdü ki, o, paketi tapşırılan yerə vermişdi, çünki içəri qayıdarkən əlini cibinə atmadı.

– Hə, necə oldu? – deyə Herstvud soruşdu.

– Verdim, ser!

– Arvadımamı?

– Bəli, ser!

– O bir söz dedimi?

– Dedi ki, “Çoxdan belə olmalı idi”.

Herstvud qaş-qabağını salladı.

Bu axşam daha heç bir şey etmək olmazdı. Herstvud əmələ gəlmiş vəziyyət üzərində gecə yarısına qədər başını sındırırdı. Sonra, düşünə olduğu kimi, “Palmer” mehmanxanasına yollandı.

“Görək səhər özü ilə nə gətirəcəkdir?” – deyə o fikirləşdi.

Bu fikir onu uzun müddət yatmağa qoymadı. Ertəsi gün o yenə bara getdi, məktubları açdı, qorxu və ümidlə onları nəzərdən keçirməyə başladı.

Kerridən bir söz belə yox idi, çox yaxşı ki, arvadı da bir kəlmə yazmırdı.

Onun pul göndərməsi və pulun mənə Herstvud tərəfindən qəbul edilməsi demək olar ki, onu sakitləşdirmişdi, işin görüldüyünü dərk etmək güzəştə getməsindən baş verən peşmançılığı geri atmış və barışmaq ümidini qüvvətləndirmişdi. Kabinetdə stol arxasında oturaraq, o fikirləşirdi ki, arvadı yaxın bir-iki həftə içərisində yaqın ki, heç bir qərar qəbul etməyəcək, o isə bu müddət ərzində hər şeyi yaxşıca fikirləşəcəkdir.

Fikirleşmək oradan başlandı ki, onun bütün fikirləri yenə Keriye və Kerrini Druenin əlindən almaq məqsədilə tərtib edəcəyi plana tərəf yönəldi. İndi nə etməli? Kerrinin görüşə gəlməməsini və bir kəlmə belə yazmamasını bilməyə nə qədər cəhd edirdisə, bu onu bir qədər kədərləndirirdi. O, “tələb edilənə qədər” məktub yazıb Qərb tərəfdə olan poçtaya vermək, ondan izahat tələb etmək və yeni görüş təyin etmək qərarına gəldi. Lakin bu məktubun bazar ertəsi gününə

qədər Kerriyə çətin çata biləcəyi fikri onu olduqca narahat etdi. Onunla əlaqə saxlamaq üçün daha sürətli bir yol tapmaq lazım idi. Lakin nə kimi bir yol?

Herstvud azı yarım saat ancaq bu barədə düşündü. Onun yanına adamı göndərməli? Yaxud özü kebə minib getməlidir?

Bunların hər ikisi sonralar onun əleyhinə bir dəlil ola bilərdi. Vaxtın mənasız keçdiyini görərək, o, tez məktubu yazdı və yenidən öz fikirlərinə qayıtdı.

Saat, saat arxasınca keçib gedir, vaxt keçdikcə də onun bu qədər can atdığı Kerri ilə yaxınlıq imkanı azalırdı. O hələ lap yaxın zamanlarda ümid edirdi ki, bu vaxt o sevinə-sevinə Kerrinin yeni həyata hazırlıq görməsinə kömək edəcəkdir. İndi isə axşam yaxınlaşır və o hələ heç bir qərara gələ bilməmişdir. Saat üçü, dördü, beşi, altını vurdu – hələ də məktub yox idi. Bar müdiri özünün tam məğlub olduğu hissindən əzab çəkərək çəşqin halda salonda gəzişirdi. Şənbə günü keçdi, bazar günü gəldi, o isə hələ bir şey etməmişdi. Bazar günləri bar bağlı olurdu və Herstvud bütün günü evdən kənar düşmüş, barın vəcdə gətirən gürultusundan məhrum olmuş, Kerridən ayrılmış halda öz fikirləri ilə tənha qaldı. Bununla belə o, heç bir şey edə bilmirdi ki, öz vəziyyətini bir qədər dəyişdirə bilsin. O hələ heç bir bazar gününü bu qədər pis keçirməmişdi.

Bazar ertəsi ikinci poçt ilə tamamilə rəsmi görünən bir paket gəldi. Herstvud bir müddət çox maraqla bu paketi gözdən keçirdi. Paketin üzərində “Mak-Qreqor, Cems və Hey” vəkllər kontorunun adı yazılmışdı. Məktub “Hörmətli cənab, bununla sizə bildiririk ki”, və s. kimi soyuq sözlərlə başlayırdı. Məktubdan anlaşıldı ki, m-s Culiya Herstvud özünün təmin olunmasına aid olan məsələlərin nizamə salınması xahişi ilə bu kontora müraciət etmişdir və m-r Herstvud bu məsələ üzrə danışmaq üçün təcili surətdə bu kontora gəlməyə dəvət edilir.

Herstvud bir neçə dəfə dalbadal diqqətlə məktubu oxudu və yalnız başını buladı. Oxşayır ki, onun ailə çəkişməsi ancaq indi başlayırdı. Bir qədər keçdikdən sonra o, ucadan dedi:

– Bəli, elə bu qalmışdı!

O, məktubu bükərək cibinə qoydu.

Bu qan qaraqlıqlara əlavə olaraq Kerridən yenə əvvəlki kimi bir xəbər yox idi. İndi Herstvudda Kerrinin hər şeyi bildiyinə heç bir

şübhə qalmamışdı. Kerri onun evli olduğunu bilmiş və onun yalan deməsindən qəzəblənmişdi. Məhz indi onun Kerriyə daha çox ehtiyacı olduğundan bu itki ona əzab verirdi. O fikirləşirdi ki, əgər ən yaxın zamanda Kerridən bir xəbər olmazsa onun yanına getsin və görüş tələb etsin. Kerrinin onu tərk etməsi fikri Herstvuda dərinlən əzab verirdi. O, Kerrini ehtirasla sevirdi və indi onu itirmək təhlükəsi hədələdiyi zaman Kerri onun üçün daha artıq sevimli idi. O, heç olmazsa ondan bir söz eşitməyi arzu edirdi. O, qüssə ilə xəyalında Kerrinin simasını canlandırırdı. Kerri nə düşünürsə düşünsün, Herstvud onu itirə bilməz və itirmək də istəmir. O, Kerrinin əldən çıxmasına yol verə bilməz. Nə olursa olsun o, mümkün olduqca tezliklə bu məsələni yoluna qoymalıdır. O, Kerrinin yanına gedəcək və ailə ixtilafını ona danışacaqdır. O, Kerrinin məhəbbətinə necə ehtiyacı olduğunu ona deyəcəkdir. Ola bilməz ki, belə bir dəyişdə Kerri ondan üz çevirsin. Yox, bu mümkün olan şey deyil! O, Kerrinin qəzəbini yumşaldana qədər, onu bağışlayana qədər ona yalvaracaqdır.

Lakin birdən onun başına bir fikir gəldi.

“Birdən o, orada olmadı? Birdən məlum oldu ki, o, oradan getmişdi?”

O qalxdı. Artıq heç bir qərar qəbul etmədən beləcə oturub fikirləşə bilməzdi.

Hər nə isə onun həyəcanları heç bir dəyişikliyə səbəb olmadı.

Tək günü hər şey əvvəl olduğu kimi qalırdı. O, Kerrinin yanına getməyə özünü razılaşdırırdı, lakin Oqden-skverə çatanda ona elə gəldi ki, onu təqib edirlər və bilatəxir geri döndü. Bu zaman Kerrinin evinə bir kvartal qalmışdı.

Bu səfər onun üçün həyəcənsiz keçmədi. O, Rendolf-stritə gedən konka vaqonuna mindi və birdən özünü oğlunun işlədiyi firmanın binası qarşısında gördü. Onun ürəyi ağrıdan sıxıldı. O, dəfələrlə buraya Corcu yoxlamağa gəlmişdi. İndi isə oğlu onunla görüşməyi belə fikrinə getirmirdi! Yəqin ki, uşaqlardan heç biri onun evdə olmadığını hətta hiss etmədilər. Bəli, tale bəzən insanı yaman ələ salır! Herstvud bara qayıtdı, dostları olan qrupa qarışaraq ümumi söhbətdə iştirak etdi. Ona elə gəlirdi ki, bu lağlağı söhbət ürək ağrısını bir qədər kütləşdirir.

Bu axşam “Rektor” restoranında şam edərək yenidən bara qayıtmağa tələsdı. Yalnız orada səs-küy içində o bir qədər yüngüllük

hiss edirdi. Əvvəl qətiyyən toxunmadığı hər bir xırda məsələyə qəsdən diqqət verir və hər bir tanışını ilə söhbətə girişirdi.

Hamı dağılıb gedəndən sonra Herstvud hələ öz kabinetində otururdu və yalnız gecə qarovulçusu öz sahəsini gəzəndə qapının bağlı olub-olmamasını yoxlamaq üçün qapının dəstəyini tutduğu zaman Herstvud buranı tərk etdi.

Çərşənbə günü "Mak Qreqor, Cems və Gey" firmasından o, yenə nəzakətlə bir məktub aldı. Orada deyilirdi:

"Hörmətli cənab!

Bununla sizə məlum edirik ki, sizin arvadınızın boşanması və onun təminatı üçün məbləğ təyin etmək haqqında işi məhkəməyə verməzdən əvvəl sabah (cümə axşamı) gündüz saat birə qədər gözləmək bizə təklif edilmişdir. Hərgah bu vaxta qədər Sizdən cavab almasaq, elə hesab edəcəyik ki, Siz heç bir sazişə girmək istəmirsiniz və müvafiq ölçülər götürməyə məcbur olacağıq. Dərin hörmətlə..."

– Sazişə girmək! – deyə o acı-acı səsləndi. – Sazişə girmək!

O, yenə kədərlə başını buladı.

İndi hər şey aydın oldu. Heç olmazsa nə gözləyəcəyini bildi. Əgər o, vəkillərin yanına getməzsə, onlar dərhal boşanma prosesini başla-yacaqlar. Əgər onların yanına getsə, ona elə şərtlər təklif edəcəklər ki, damarlarında bütün qanı qaynayacaqdır. Herstvud məktubu bükdü və cibində olan birinci məktubun yanına qoydu. Sonra o, şlyapasını qoydu və bir qədər hava almaq üçün küçəyə çıxdı.

XXVI FƏSİL

TALEYİN DÜŞKÜN ELÇİSİ. ÇIXIŞ YOLU AXTARARKƏN

Drue getdi. Kerri hələ nə baş verdiyini yaxşı başa düşmədən onun uzaqlaşan ayaq səslərinə uzun müddət qulaq asdı. O, yalnız Druenin çox qəzəbli getdiyini dərk edirdi və ancaq bir qədər keçəndən sonra Druenin bu saat və yaxud ümumiyyətlə, qayıdacağı haqqında öz-özünə sual verdi. O, qaranlıq bürünmüş otağı yavaş-yavaş nəzərdən keçirtdi. İndi burada özünü əvvəllər olduğu kimi hiss etmədiyi onun fikrinə gəldi. Sonra qalxaraq tualet stoluna yaxınlaşdı və kibrit çəkib qazı yandırdı. Sonra yenə yelləncəyə oturdu və düşünməyə başladı.

Gənc qadın fikirlərini toplayana qədər xeyli vaxt keçdi və o zaman onun qarşısında inkar edilməz bir həqiqət durdu, – o – Kerri, indi tamamilə tək qalmışdı. Əgər Drue artıq qayıtmazsa? Əgər harada olduğunu belə bildirməzsə? Axı onda bu yarasıqlı otaqlar əldən gedəcək! O, buradan getməli olacaqdır.

Ona haqq vermək lazımdır – Herstvuddan yardım ummaq bir dəfə də olsun onun xəyalına gəlmədi. Onun haqqında o ancaq ürək ağrısı ilə düşünə bilir, bütün olub keçənləri yalnız dərin təəssüflə xatırlayırdı. Doğrusunu desək, Kerri insan yalançılığı və məkrinin bu cür təzahür etməsindən sarsılmış və çox qorxmışdı. Bu adam, gözünü belə qırpmadan, onunla belə iyrənc oyun oynamaq istəyirdi! Kerri indikindən daha pis vəziyyətə düşə bilərdi! Bütün bunlara baxmayaraq, Herstvudun obrazını qarşısından qovmağa onun qüvvəsi çatmırdı, o, Herstvudun üzünü, hərəkətlərini unutmağa qadirdeyildi... Onun təkcə bu hərəkəti çox qərribə və iyrənc görünürdü. Bu hərəkət Kerrinin bu adam haqqında ağılla və ürəklə bildiklərinin hamısı ilə kəskin bir təzad təşkil edirdi.

Beləliklə, Kerri tamamilə tək qalmışdı. İndi bu fikir onu hər şeydən çox məşğul edirdi. İndi o nə etsin? Yenidən işəmi getsin? Yenidən şəhərin ticarət hissəsində işəmi axtarsın? Bəlkə səhnəyə getsin? Hə, hə! Drue ona bu barədə demişdi. O, bu sahədə bir şey əldə edə biləcəyinə ümid edə bilərdimi? Kerri hələ heç bir şey yeməmişdi, bununla belə oturmaqda davam edir və hey düşünür, düşünürdü.

Nəhayət, o, çoxdan ac olduğunu xatırladı. Yelləncəkdən qalxaraq arxadakı otaqda olan balaca bufetə tərəf getdi, nəhərdən bezi şeylər qalmışdı. Orada Kerri qərribə bir hisslə yeməyə baxdı: indi onun üçün yemək həmişəkindən daha əhəmiyyətə malik idi.

Kerri yeməyə başladı və bu zaman birdən onun başında bir fikir doğdu: onun nə qədər pulu var? Bu fikir ona çox əhəmiyyətli görünürdü, o, bir dəqiqə belə ləngimədən qalxdı və pul kisəsi üçün getdi. Orada yeddi dollar və bir qədər xırda pul var idi. Nə qədər cüzi bir məbləğə sahib olduğunu gördükdən sonra Kerrinin ürəyi ağrıdan sıxıldı. Eyni zamanda o sevindi ki, ayın axırına qədər evin kirayəsi verilmişdir.

Kerri bilaixtiyar bunu da düşündü ki, əgər Drue ilə dəyişmənin lap başlanğıcında ani bir təsir altında küçəyə çıxsaydı nə edəcəkdidi?.. Əmələ gəlmiş vəziyyəti bu cəhətdən düşündükcə indiki vəziyyəti

yeti ona hətta xoş görünürdü. İndi heç olmazsa qabaqda onun bir qəder vaxtı var idi, sonra isə kim bilir nə olacaqdı? Ola bilsin ki, hər şey öz yoluna qoyulacaqdı.

Doğrudur, Drue getdi, lakin nə olsun ki? Hərtərəfli mühakimə edilərsə, o yaqın ki, ciddi hirsələnməmişdi.

Daha doğrusu, o, sadəcə özündən çıxmışdı. O, yenə qayıdacaqdır, eh... şübhəsiz qayıdacaqdır. Budur, orada küncdə onun əl ağacı durur, budur, burada yaxalıqlarından biri düşmüşdür.

Şkafda onun yay paltosu asılmışdır.

Kerri otağı nəzərdən keçirdi və Druenin başqa şeylərini görər-kən özünü inandırmağa çalışdı ki, o qayıdacaqdır. Lakin əfsus ki, əvvəlki fikir tez-tez başında dolanırdı: birdən o gəlməzsə necə olacaqdır?..

Kerrinin qəlbində yenə bu cür çaxnaşma əmələ gətirən başqa bir məsələ də vardı. Axı Drue qayıdandan sonra onunla danışmaq, ona izahat vermək lazım gələcəkdir. O istəyəcəkdir ki, Kerri onun haqlı olduğunu etiraf etsin. Yox, Kerri daha onunla yaşaya bilməyəcəkdir.

Cümə günü o, Herstvudla bu günə təyin olunmuş görüşünü xatırladı. Öz vədinə müvafiq olaraq onun görüşməli olduğu saatda Kerri düşdüyü bədbəxtliyin ağırlığını bütün aydınlığı və kəskinliyi ilə yenidən hiss etdi. O, o qədər sıxılmış və həyəcanlanmışdı ki, artıq fəaliyyətsiz qalmaq ona dözülməz gəlirdi: o nə isə etməli, nə isə bir iş görməli idi. Səhər saat on birdə sadə qəhvəyi paltarını geyərək şəhərin işgüzar hissəsinə yollandı. O özünə iş tapmalı idi.

Günün yarısından yağmağa hazırlaşan yağış saat birdən tökməyə başladı və Kerrini evə qayıtmağa, havanın açılmasını gözləməyə məcbur etdi. Herstvud üçün isə günün bütün qalan hissəsini tamamilə korrıladı.

Ertəsi gün şənbə idi. Bir çox müəssisələr işi saat on ikidə qurtarırdılar. Səhər aydın, hava tərəvətli idi, dünənki yağışdan sonra ağaclar və otlar parlaq yaşıl rəng almışdı. Kerri evdən çıxdı, onu cəkildəyən sərcələrin şən nəğməsi qarşıladı. Bu gözəl parka baxarkən, o, ixtiyarsız düşündü ki, ehtiyacı olmayan adamlar üçün həyat nə qədər xoş keçir. O, yana-yana arzuladı ki, məchul bir hadisə ona əvvəlki, təmin olunmuş vəziyyəti qaytarmağa imkan versin. Ona nə Drue, nə onun pulu lazım idi. Həmçinin gələcəkdə Herstvudla heç bir münasibətdə olmağı da istəmir. Yalnız əvvəllər olduğu kimi indi

də onun ürəyi sakit olsun – axı o, xoşbəxt idi, hər halda indikindən, özünə həyatda yol açmaq zərurəti qarşısında durduğu vaxtdan daha xoşbəxt idi.

Kerri şəhərin ticarət hissəsinə çatdığı zaman saat on bir idi və işin qurtarmasına artıq az qalmışdı. O, dərhal bu barədə düşünmədi: bu yerlərdə bir vaxt keçirdiyi pis dəqiqələr haqqında xatirələr onu bürüdü. O ağır-ağır yeriyir, iş axtardığına özünü inandırmağa çalışırdı. Lakin eyni zamanda düşünürdü ki, bəlkə də iş tapmağa tələsmək o qədər də zəruri deyildi. Boş yerlər o qədər də tez-tez təsadüf etmir, bir də ki, o hələ bir neçə gün gözləyə bilər. O, hələ tamamilə inanmaq istəmirdi ki, bir tike çörək qayğısı kimi nifrət etdiyi bir məsələ ilə üz-üzə durmaq lazım gələcəkdir. Birdən-birə o düşündü: "Necə olursa olsun, heç olmazsa bir məsələ yaxşılığa doğru dəyişilmişdir". O bilirdi ki, xarici görünüş mənasında çox udmuşdu. Onun hərəkətləri də başqa cür olmuşdu. O, gözəl geyinmişdi və kişilər – əvvəllər pardaxlanmış piştaxtalar və kontorların arakəsmələri arxasından onu laqeyd surətdə gözəndən keçirən yaxşı geyinmiş kişilər, indi ona nəvazişlə baxır və onların gözlərində alov parlayırdı. Əlbəttə, bu ona öz qüvvəsini müəyyən dərəcədə dərk etdirir, onu sevindirirdi, lakin tamamilə sakit etmirdi. "Hər halda – deyə Kerri fikirləşirdi, – o düz və qanuni yolla əldə edə biləcək şey axtarır. O, yalnız xüsusi güzəştə oxşaya bilən heç bir şeyi qəbul etməyəcəkdir. Bəli, ona pul qazanmaq lazımdır. Lakin heç bir kişi hədiyyələr və yalan sözlərlə onu aldada bilməyəcəkdir. O, öz çörəyini namusla qazanacaqdır".

"Mağaza şənbə günü saat birdə bağlanır" – Kerrinin daxil olmaq və iş barəsində bir şey öyrənmək niyyəti ilə durduğu qapılardan birində bu sözlər yazılmışdı. Bu yazı gənc qadına böyük zövq verdi, çünki onu öz qarşısında bir qədər doğruldu. Müxtəlif müəssisələrin qapısında bir sıra bu cür yazıları gördükdə Kerri qət etdi ki, bu dəfə iş axtarmağı davam etdirməyin heç bir mənası yoxdur. Bir tərəfdən də vaxt saat birə on beş dəqiqə işlədiyini göstərirdi. O, konkaya oturaraq Linkoln-parka getdi. Orada çox maraqlı şeylər – güllər, vəhşi heyvanlar, balaca göl var idi. O, bazar ertəsi səhər tezdən qalxacağı və lazımınca iş axtarmaqla məşğul olacağı fikr ilə özünə təskinlik verirdi. Bazar ertəsinə qədər hələ çox şey ola bilərdi...

Bazar günü də belə şübhələr, təşvişlər, ümidlərlə və bir-birini əvəz edən kim bilir, daha nə kimi əhval-ruhiyyə ilə keçdi. Hər yarım saatdan bir Kerri yenidən xatırlayırdı ki, bir iş görmək, yubanmadan fəaliyyət göstərmək lazımdır və bu fikir ona eynən yandırıcı qamçı zərbəsi kimi təsir edirdi. Bəzən isə ətrafına baxaraq, özünü inandırmağa çalışırdı ki, vəziyyət bir o qədər pis deyildir, hər halda hər şey yoluna düşəcəkdir. Belə dəqiqələrdə o, Druenin səhnəyə getmək haqqındakı məsləhətləri üzərində düşünürdü. Ona elə gəlirdi ki, bu sahədə onu müvəffəqiyyətlər gözləyir. Ertəsi gün ancaq bu istiqamətdə iş axtarmaq üçün getməyi möhkəm surətdə qət etdi.

Beləliklə, Kerri bazar ertəsi səhər tezdən durdu və səliqə ilə geyindi. Aktyorluq işi tapmaq üçün haraya müraciət etmək haqqında azacıq belə təsəvvürü yox idi. Hər şeydən əvvəl bu işi teatr binalarında axtarmaq lazım olduğu qərarına gəldi. Hər hansı teatr binasına daxil olmalı, direktorun harada qəbul etdiyini öyrənməli və iş haqqında xahişlə ona müraciət etməlidir. Əgər boş yer olmazsa harada iş axtarmaq lazım gəldiyini söylər.

Kerri hələ heç bir zaman teatr başçıları ilə görüşməmişdi və teatr bohəmasının təklifsizliyi haqqında, orada hökmranlıq edən əxlaq azadlığı haqqında təsəvvürü yox idi. O, ancaq bilirdi ki, m-r Heyl teatrda görkəmli yer tutur, lakin onun arvadı ilə dost olduğundan heç vəchlə ona müraciət etmək istəmirdi.

O vaxtlar Çikaqo operası tamaşaçıların xüsusi rəğbətini qazanmışdı və onun direktoru David Hendersonu çox tərifləyirdilər. Kerri orada iki-üç təsirli tamaşa görmüş və başqaları haqqında eşitmişdi. O, Hendersonun kim olduğunu bilmirdi, belə bir xahişlə necə müraciət etmək haqqında bir anlayışı da yox idi, lakin sövq-təbii olaraq hiss edirdi ki, direktor onun üçün yarayan bir iş tapa bilər. Bunun üçün də o, operaya yollandı. Kerri cəsarətlə qapıdan içəri girdi və son tamaşa səhnələrindən götürülən parçalarla bəzənmiş zəngin vestibülə keçdi. Kassirin balaca budkasına yaxınlaşmaq istəyirdi ki, birdən-birə qətiyyət onu tərk etdi. O artıq qabağa getməyə özünü məcbur edə bilmədi. Bu həftə camaatı teatra cəlb edən məşhur operetta komiki idi. Teatr elə geniş məlumatlı afişalarla bəzənmişdi ki, Kerri bu əzəmət və parlaqlıq mühitinə düşərkən birdən-birə dərin dəhşət duydu. Burada onun üçün nə iş ola bilərdi? O, öz cəsarətinə görə buradan sadəcə qovula biləcəyi fikrindən həтта diksindi. Onun cəsarəti ancaq durub maraqlı şəkillərə baxmağa çatdı. Sonra o, tələsik çıxıb

getdi. O qət etdi ki, təsadüfi olaraq teatra gəlib müvəffəqiyyətə ümid etmək tamamilə ağlısızlıqdır.

Bu kiçik hadisə onun axtarışlarına son qoydu. Günün qalan hissəsini Kerri küçələri dolaşmaqla keçirdi. O, bir neçə teatr, lakin ancaq xaricdən, tanış oldu, bir çox əyləncə müəssisələrinin yaxınlığına getdi. Xatirəsində yer tutmuş Mak-Viker və Böyük opera teatrlarının ətrafında uzun müddət dolaşdı və sonra evə qayıtdı. Onun əhvalı tamam pozulmuşdu, öz əhəmiyyətsizliyini və cəmiyyətə olan iddiasının əsassızlığını dərk etmək onu əzirdi.

Axşam m-s Heyl gəldi və onların arasında başlanan çənə söhbəti Kerriyə bu günkü müvəffəqiyyətsizlikləri haqqında düşünməyə mane oldu. Lakin yatmaqdan qabaq o, yenə ən qara fikirlərin və duyğuların pəncəsinə düşdü. Drue görünmürdü. Nə ondan və nədə Herstvuddan bir xəbər var idi. Kerri qiymətli ehtiyatından bir dollar yeməyə və konkaya xərcləmişdi. Aydındır ki, uzun müddət belə davam edə bilməzdi, həm də axı o, heç bir iş tapmamışdı.

İxtiyarsız olaraq, onun fikirləri qaçdığı gündən sonra bir dəfə görmədiyi bacısıgile, Van-Büren-stritə və Kolumbiya-sitiyə yönəldi. O yəqin ki, bir daha oralara qayıtmayacaqdı. Bir də Kerri o yerlərdə sığınacaq axtarmaq istəmirdi. O, daim Herstvudu xatırlayırdı, lakin bu fikirlər ona kədərdən başqa bir şey gətirmirdi. Kerrini belə aldatmaqda o, nə qədər amansızlıq etmişdi!

Çərşənbə günü gəldi və yenə qətiyyətsizlik, müterəddidlik başlandı. Dünənki müvəffəqiyyətsizlikdən sonra Kerri yenidən ürəksizliyi üçün öz-özünə acı məzəmmətlər etdi və nəhayət bir daha Çikaqo operasına getmək məqsədilə evdən çıxdı.

Teatrın vestibülünə daxil olmaq üçün onun güclü cəsarəti çatdı. Hər halda özünü kassaya yaxınlaşmağa və direktoru harada görmək mümkün olduğunu soruşmağa məcbur etdi. Kerrinin xarici görünüşündən çox xoş gəlmiş şıq geyimli gənc kassir soruşdu:

– Truppanın, yaxud teatrın direktoru?

Onun sualından pərt olmuş Kerri:

– Mən özüm də bilmirəm, – deyər cavab verdi.

– Teatrın direktorunu siz bu gün görə bilməzsiniz – deyər gənc kassir ona bildirdi. – O, şəhərdə yoxdur.

Kerrinin perişanlığını görərək o əlavə etdi:

– Sizə direktor nə üçün lazımdır?

– Mən ondan soruşmaq istəyirdim ki, burada bir iş tapılmazmı?
– deyə Kerri cavab verdi.

– Elə isə siz truppının direktoruna müraciət etməlisiniz, – deyə o, məsləhət gördü. – Lakin o da indi yoxdur.

Aldığı məlumatdan bir qədər canlanmış Kerri soruşdu:

– Bəs o, nə vaxt olur?

– Ola bilsin ki, siz onu on bir ilə on iki arasında tapa bilərsiniz.

Bəzən də o, saat ikidən sonra olur.

Kerri təşəkkür edərək sürətlə vestibüldən çıxdı. Gənc kassir bəli-bəzəkli qəfəsinin pəncərəsindən onun arxasınca baxırdı:

– Pis deyil! – deyə o qət etdi və gənc müştərinin ona göstərə biləcəyi çox açıq-saçıq diqqət əlamətlərini təsəvvür etməyə başladı.

Böyük operada o vaxtın məşhur opera truppalarından biri oynayırdı. Kerri burada truppə direktorunu görmək istədi. O, bu adamın vəkalətinin nə qədər məhdud olduğunu bilmirdi. Onu da bilmirdi ki, hərgah boş bir yer olsa, dərhal Nyu-Yorkdan adam göndərərler.

Kassir ona dedi:

– Onun kabinetini yuxarıdadır.

Direktorun kabinetində bir neçə adam var idi. İkisi pəncərə qarşısında durmuşdu, üçüncüsü isə kontor yazı stolunun arxasında oturmuş adamla danışdı. O adam direktor özü idi. Kerri şiddətli həyəcan içərisində otağı nəzərdən keçirdi. Öz xahişini az qala bütün truppının qarşısında deməyə məcbur olacağı fikrindən onu dəhşət bürüdü. Burası daha pis idi ki, pəncərə qarşısında duran aktyorlar artıq onu diqqətlə nəzərdən keçirirdilər.

Kerri direktorun:

– Heç nə edə bilmərəm. Biz کنار adamları səhnə arxasına buraxmırıq, – bu, bizim dəyişilməz qaydamızdır, – yox, yox! – dediyini eşitdi.

Kerri utana-utana gözləməkdə davam edirdi. Kabinetdə stullar var idi. Lakin heç kim ona əyləşməyi təklif etmək fikrinə düşmədi. Direktorun söhbət etdiyi adam məyuscasına getdi. Teatr başçısı qarşısında olan kağızlara baxmağa başladı, sanki onlar fəvqəladə əhəmiyyəti olan sənədlər idi.

– Xerris, sən bu gün “Herald”da “Nat Hudvin” haqqında oxudunmu? – deyə aktyorlardan biri digərinə müraciət etdi.

– Yox, – deyə o birisi cavab verdi. – Nə var ki?

– Dünən o, Hulli teatrında oynayanda zal dolu imiş. Al özün bax! Xerris stola yanaşdı və “Herald” qəzetinin həmin nömrəsini tapmaq üçün qəzetləri araşdırmağa başladı.

Direktor gözlərini qaldıraraq Kerridən soruşdu:

– Nə istəyirsiniz?

Yəqin o, Kerrini ancaq indi görmüşdü. O elə bildi ki, Kerri kontramarka istəməyə gəlmişdir.

Kerri özünün bütün mətanətini topladı. Ona elə gəldi ki, o, yeni başlayan olduğu üçün mütləq rədd cavabı gözləməlidir. O, buna o qədər əmin idi ki, özünü guya ancaq məsləhət üçün gəlmiş kimi göstərdi.

– Səhnəyə düşmək üçün nə etmək lazım olduğunu mənə deməzsinizmi?

Olsun ki, bu ən doğru yol idi. Kerri özünün bu sualı ilə stol arxasında kreslodə oturmuş mühüm simanı müəyyən dərəcədə maraqlandırdı. Gənc qadının sadələvh xahişi və hərəkətləri direktora xoş gəldi. O, gülümsədi, qalan iki nəfər də gülümsəyərək öz şənliklərini gizlətməyə çalışdılar.

– Doğrusu, bilmirəm, sizə nə deyim, – deyə direktor qarşısında duran Kerrini mənasız nəzərlərlə süzərək səsləndi. – Sizin az-çox səhnə təcrübəniz varmı?

– Çox az, – deyə Kerri cavab verdi. – Mən yalnız həvəskar tamaşalarında iştirak etmişəm.

Kerri direktorda oyatmış olduğu marağı öz cavabı ilə doğrultmaq istədi.

O, həm Kerriyə, həm də öz dostlarına lazımı təsir buraxmaq məqsədilə özünə əhəmiyyətli bir görkəm verərək davam etdi.

– Siz heç teatr sənətini öyrənməklə məşğul olmusunuzmu?

– Yox, ser!

– Hm! Elə isə mən, doğrusu, bir şey edə bilmərəm, – deyə direktor cavab verdi və Kerrinin durmaqda davam etməsindən çəkinməyərək kreslo ilə birlikdə özünü tənbelcəsinə geri çəkdi.

– Nə üçün siz səhnəyə gəlmək istəyirsiniz?

Kerri bu adamın həyasızlığından xeyli pərt olmuşdu. Buna baxmayaraq onun həyasız, lakin xoşluqdan məhrum olmayan gülüşünə cavab olaraq gülümsədi.

– Mən bir təhər yaşamalıyam, ya yox?

– Ah, belə! – deyə o bu tanımadığı gözəl qadınla maraqlandı və buradaca çox vədlər verən tanışlıq düzəldə biləcəyini düşündü. – Əlbəttə, bu çox üzürlü səbəbdir, lakin, görürsünüzmü, Çikaqo başlayanların yeri deyildir. Bunun üçün Nyu-Yorka getmək lazımdır. Orada imkan daha çoxdur. Burada sizə səhnədə işləmək imkanı veriləcəyinə ümid bəsləməyin.

Kerri direktorun onunla söhbətə iltifat etdiyinə qarşı təşəkkür əlaməti olaraq gülümsədi. Bu təbəssümü görən direktor bunu bir qədər başqa yola yozdu. O, qət etdi ki, balaca bir oynaşma üçün bu əlverişli bir təsadüfdür. O, stulu öz kreslosuna yaxın çəkərək və eyni zamanda burada olanların onu eşitməməsi üçün səsini alçaldıraraq:

– Buyurun, əyləşin, – dedi.

Gənclər mənalı-mənalı bir-birinə göz elədilər. Onlardan biri direktora müraciət edərək:

– Mən gedirəm, Barni! – dedi. – Nahardan sonra görüşərik.

– Yaxşı, – deyə direktor cavab verdi.

Kabinetdə qalmış aktyor qəzeti əlinə alaraq, özünü qəzet oxuyurmuş kimi göstərdi.

– Siz hansı rolları oynamaq istədiyiniz haqqında heç olmazsa bir qədər fikirləşmişsinizmi? – deyə direktor yavaşcadan soruşdu.

– Yox, – deyə Kerri etiraf etdi, – lakin başlanğıc üçün nə cür rol olsa razılaşardım.

Direktor dedi:

– Başa düşürəm! Siz burada, şəhərdəmi yaşayırsınız?

– Bəli, ser!

– Siz statist olmağa cəhd etməmişsinizmi? – deyə o, yaxın bir adam kimi soruşdu.

Kerri bu adamın ədalətindən nə isə xoşa gəlməyən bir şirinlik olduğunu birdən-birə hiss etdi.

– Yox, – deyə o cavab verdi.

– Artistkaların çoxu bununla başlayır, – deyə direktor davam etdi. – Səhnə təcrübəsi almaq üçün bu, gözəl üsuldur.

O, bu sözləri deyərək nəvazişlə və inandırıcı surətdə Kerriyə baxdı.

Kerri:

– Mən bunu bilmirdim, – dedi.

– Statistliyə düşmək özü də çətinidir, – deyə direktor davam etdi. – Lakin bəzən təsadüf kömək edir. – Sonra o, nə isə xatırlamış

kimi, saati çıxarıb baxdı. – Saat ikidə mənim rəsmi görüşüm vardır, – dedi, – onun üçün də mən getməkdən əvvəl nahar etməliyəm. Bəlkə mənə yoldaşlıq eləyəsiniz? Qəlyanaltı edib iş barəsində danışırıq.

Bu adamın fikrini dərhal başa düşən Kerri:

– Ah, yox, – deyə səsləndi. – Mən özüm də bəzi adamlarla görüşməliyəm.

– Çox təəssüf! – deyə tələsik hərəkət etdiyinə və Kerrinin indi yəqin ki, gedəcəyini anlamış qadın düşkünü:

– Başqa vaxtda gəlin, – dedi. – Ola bilsin ki, mən sizin üçün münasib bir iş taparam.

Kerri titrək səslə:

– Təşəkkür edirəm, – dedi və tələsik çıxdı.

Gözü qarşısında oynanılan səhnənin bütün təfərrüatını qavraya bilməmiş gənc adam:

– Qəşəng qızıdır! – dedi.

– Hm, pis deyil! – deyə axmaqlıq etdiyindən kədərənmiş direktor razılaşdı. – Lakin sizə deməliyəm ki, heç bir zaman ondan aktrisa çıxmıyacaqdır. Bəlkə sözsüz rollarda oynaya bildi – bundan artıq a yaramaz.

Bu kiçik hadisə Kerrinin Çikaqo operasına getməyə olan bütün həvəsini öldürdü. lakin axırda o, yenə getməyi qərara aldı. Oranın direktoru nisbətən abırlı adam idi və açıqcasına bildirdi ki, onda heç bir boş yer yoxdur. Kerri gördü ki, direktor onun axtarışlarını axmaq bir oyun hesab edir.

– Çikaqo başlayanların yeri deyildir, – deyə o qeyd etdi. – Nyu-Yorkda başlamaq lazımdır.

Lakin Kerri təslim olmadı və Mak-Viker teatrına da getdi, ancaq orada heç kəsi tapmadı.

Bu teatrda “Köhnə baba yurdu” pyesi gedirdi. O, yanına göndərilmiş olduğu rejissoru tapa bilmədi.

Bu balaca səyahət demək olar, Kerrinin bütün gününü aldı. O, yorğunluq hiss edib evə gedən zaman artıq saat dörd idi. O, gözəlcə anlayırdı ki, iş axtarmağı davam etdirmək və haradan mümkünse soruşmaq vacibdir, amma onun söyləri ona çox məyusluq gətirirdi. Kerri konkaya oturdu və qırx beş dəqiqədən sonra Oqden-skverə çatdı. Oradan da həmişə Herstvuddan məktub aldığı Qərb tərəfdəki

poçt şöbəsinə getmək qərarına gəldi. Orada şənbə günü göndərilmiş məktub var idi. Kerri cəld məktubu açdı və təzadlı fikirlərlə həyəcanlanaraq oxudu.

Məktubda o qədər hərarət, Kerrinin görüşə gəlməməsi, sonra isə bu qədər uzun müddət susduğu üçün o qədər təəssüf və məzəmmət var idi ki, Kerrinin ixtiyarsız olaraq, Herstvuda yazığı gəldi. Herstvud onu sevirdi – bu aydın idi! Bütün fəlakət orasında idi ki, o, evli olduğu halda Kerrinin sevməyə cəsarət etmişdi.

Belə məktubun necə olsa cavaba layiq olduğunu fikirləşərək o Herstvuda məktub yazıb hər şeydən xəbərdar olduğunu və haqlı olaraq qəzəbləndiyini ona bildirməyi qərara aldı. Kerri ona bildirəcək ki, bu gündən onların arasında hər şey bitmişdir.

Kerri evə qayıdarkən dərhal məktubla məşğul oldu. Bu məktub onun xeyli vaxtını aldı, bu, asan iş deyildi.

“Mənim görüşə nə üçün gəlmədiyimi izah etməyə ehtiyac yoxdur. Necə oldu ki, siz məni belə aldatdınız? Siz yaqın başa düşürsünüz ki, mən indi sizinlə heç bir münasibətdə olmaq istəmirəm! Yox, heç bir şəraitdə! Ah, siz niyə mənimlə bu qədər pis rəftar etdiniz? Siz mənə təsəvvür edə biləcəyinizdən çox qüسسə verdiniz. Ümidvaram ki, mənə qarşı hissinizə tezliklə qalib gələrsiniz. Biz artıq heç vaxt görüşməməliyik. Əlvida!”

Sabahı günü Kerri birinci yol ayrıcına qədər gedib düzgün hərəkət etdiyinə etimadı olmadan həvəssiz olaraq məktubu poçt qutusuna saldı və sonra yenidən şəhərin ticarət hissəsinə yollandı.

Kerrinin iş üçün müraciət etdiyi universal mağazalarda sakitlik hökm sürürdü. Lakin gözəl və cazibəli gənc qadını bura gələn başqalarından daha artıq diqqətlə dinləyirdilər və hər dəfə ona bu qədər yaxşı tanış olduğu suallar verirdilər.

– Siz nə etməyi bacarırsınız? Əvvəllər pərakəndə satış mağazalarında işləməmisinizmi? Sizin az-maz təcrübəniz varmı?

“Bazar”da və həmçinin başqa iri mağazalarda də vəziyyət eyni idi. Hər yerdə o eyni cavabı eşidirdi. “İndi ticarət yatıb, bir neçə vaxtdan sonra gəlin. Ola bilsin, lazım olar”.

Kerri günün axırında yorulmuş və ruhdan düşmüş halda evə qayıtdı. Evdə olmadığı zaman Druenin gəldiyini bildi. Onun çətiri və yay paltosu yox idi.

Kerriyə elə gəldi ki, Druenin şeylərindən daha bəziləri çatmır, lakin buna əmin deyildi. Hər halda Drue hamısını özü ilə aparmamışdı.

Druenin gedışı, yaqın ki, müvəqqəti deyildi. İndi o nə etsin? Bir-iki gün sonra o, əvvəllər olduğu kimi yenidən bütün dünya ilə təkbəşinə mübarizə etməli olacaqdır. Yenə də onun paltarları acınacaqlı görkəm alacaqdır. Kerri bu barədə fikirləşərkən, ağır vəziyyətə düşdüyü vaxtlarda olduğu kimi, əllərini çarpazlayaraq köksünə sıxdı. Gözlərində iri yaş damcılarını axaraq, yanaqlarından aşağı endi. O tənha idi, nəhayətsiz dərəcədə tənha idi.

Drue doğrudan da gəlmişdi, lakin bu gəliş Kerrinin zənn etdiyi məqsədlə deyildi. O, Kerrini evdə görməyi nəzərdə tutmuş və şeylər üçün gəldiyini bəhanə gətirməyi qəet etmişdi. Getməzdən qabaq isə onunla barışmaq ümidində idi.

Buna görə tamamilə aydındır ki, Kerrini evdə görmədikdə o, bərk məyus olmuşdu. O, Kerrinin uzağa gəlməməsinə və tezliklə qayıdacağına ümid bağlayaraq evdə çox vurnuxurdu. Hər dəqiqə pilləkəndə Kerrinin ayaq səslərinin gələcəyinə qulaq asırdı.

O göstərmək istəyirdi ki, guya indicə gəlmiş və Kerrinin gözənlənmədən onu burada görməsindən pərt olmuşdu. Sonra ona bəzi şeylər lazım olduğunu deyəcək və eyni zamanda Kerrinin nə fikirdə olduğunu aydınlaşdıracaqdı.

Lakin o, əbəs yerə gözləyirdi.

Kerri qayıtmırdı. Drue yeşiklərdə qurdalanmaqdan əl çəkdi, pəncərəyə yanaşaraq bir qədər küçəyə baxdı və nəhayət, yelləncəkde oturdu. Kerri gəlib çıxmırdı. Drue əsəbiləşməyə başladı, siqar yandırdı.

Bir az sonra ayağa qalxaraq otaqda gəzməyə başladı. O, pəncərədən baxıb gördü ki, havada buludlar toplaşır. Saat üçdə işi olduğunu xatırladı və qəet etdi ki, bundan artıq gözəlməyə dəyməz.

O, çətir və paltosunu götürərək gəlməyə hazırlaşdı və hər halda bu şeyləri aparmaq niyyətində olduğuna özünü inandırmağa çalışdı. Onun fikrinə gəldi ki, bu Kerrini qorxuda bilər. Sabah o, qalan şeyləri üçün qayıdar və Kerrinin nə fikirdə olduğunu öyrənər.

Drue gənc qadını görmədiyi üçün həqiqətdən kədərlənərək qapıya doğru yönəldi. Divarda Kerrinin balaca şəkli asılmışdı. Əynində Druenin ilk hədiyyəsi olan jaket var idi! Şəkildə onun üzü ciddi idi – son vaxtlarda olduğundan ciddi idi. Onların ilk görüşü haqqında

xatirə Druenin dərinədən həyəcanlandırdı. O, şəklın gözlərinə baxdı, onu, onun üçün adı olmayan incə bir kəder bürüdü.

Sanki Kerrinin özünə müraciət edirmiş kimi:

– Sən mənimlə yaxşı rəftar etmədin, Ked! – deyə mızıldandı.

Sonra qapıya tərəf getdi, bir daha evi nəzərdən keçirdi və çıxdı.

XXVII FƏSİL

GİRDAB ADAMI UDDUĞU ZAMAN O, ƏLİNİ ULDUZLARA ATIR

Herstvud, “Maq-Qreqor, Cems və Gey” kontorı vəkılindən ikinci dəfə aldığı xəbərdarlıqdan qanı qaralmış halda küçələri dolaşdıqdan sonra bara qayıtdığı zaman onu Kerrinin məktubu gözləyirdi. Kerrinin xəttini görərək onun bədənı titrədi. O, cəld paketi açdı və oxumağa başladı.

“Yəqın o, məni sevır, – deyə fikirləşdi. – Sevməsəydi yazmazdı”.

Məktubu oxuduqda o, ilk dəqiqələrdə onun məzmunundan bir qədər sıxıldı, lakin tezliklə yenə ruhlandı.

“Əgər o, məni sevməsəydi, yazmazdı” – deyə öz-özünə təkrar etdi.

O elə əzilmişdi ki, ancaq bu fikir ona qüvvət verirdi.

Kerrinin sözlərindən elə bir nəticə çıxarmaq olmazdı, lakin Herstvuda elə gəldi ki, o, Kerrinin əsl əhval-ruhiyyəsini anlayır. Məzəmmətlə dolu olan bu məktub Herstvudu mütəəssir etdi və o, böyük bir yüngüllük duydu. İllər boyu heç kəsə dərđini demədiyi halda, indi o, təsəlli axtarırdı. Harada? Məhəbbətin əsrarəngiz telləri bizi nə qədər möhkəm bağlayır!

Herstvudun rənginə yenidən qızartı çökdü. O, vəkılın məktubunu müvəqqəti olaraq unutdu. Əgər Kerri onunla olarsa, o, əmələ gəlmiş bu vəziyyətdən bəlkə çıxıb bilər, bəlkə o zaman bu vəziyyət onun üçün, ümumiyyətlə, hər bir əhəmiyyətini itirə bilər. Arvadının nə kələk qurduğu ilə onun işi yoxdur, yalnız Kerrini itirməsin!

Herstvud qalxdı və qəlbini əsir edən qadınla keçirəcəyi həyatı haqqında şirin xəyallara dalaraq kabinetində addımlamağa başladı.

Lakin qayğılar yenidən ona üz verdi və Herstvudu dəhşətli yorğunluq bürüdü. O, yenə də sabahkı gün haqqında qarşısında duran

boşanma prosesi haqqında düşünməyə başladı. Herstvud hələ heç bir qərara gəlməmişdi, halbuki vəkillərin qəbul saatları keçib gedirdi. İndi dördə on beş dəqiqə qalmışdır, saat dördə “Mik-Qreqor, Cems və Gey” kontorı bağlanacaq və vəkillər evlərinə dağılacqlar. Sabahkı gün səhərdən saat on ikiyə qədər vaxt qalır. Herstvud fikirləşincə on beş dəqiqə də keçdi, saat dördü vurdu. O zaman o, bu gün vəkillərlə görüşmək fikrindən əl çəkdi və yenə Kerri haqqında fikirləşməyə başladı.

Bunu demək lazımdır ki, Herstvud öz-özünü doğrultmağa heç çalışmırdı. Bu məsələ onu heç də məqbul etmirdi. O, ancaq bunu düşünürdü ki, necə ələsin ki, Kerri onunla getməyə razı olsun. Bunda nə pis cəhət vardı ki? Axı o, Kerrini həərətlə sevır. Onların ikisinin də səadəti bundan asılıdır. Bircə Drue Çıkaqodan tezliklə çıxıb getsə idi!

Herstvud sabah ona təmiz alt paltar lazım olduğunu xatırlayaraq Kerri haqqında fikirlərindən ayrıldı. Buna görə o, otele gedərək yolda bir neçə köynək və yarım düjün qalstuk aldı. O, “Palmer” mehmanxanasına daxil olduğu vaxt ona elə gəldi ki, uzaqda əlində açar pilləkənlə yuxarı qalxan Drueni görür. Yox, ola bilməz! Sonra o fikirləşdi ki, Drue ilə Kerri yəqın ki, müvəqqəti olaraq otele köçmüşlər. O, birbaşa növbətçinin stoluna tərəf yönəldi.

– Zəhmət olmasa deyin görüm, burada Drue adlı birisi yaşayırmı?

– Deyəsən, yaşayır, – deyə növbətçi cavab verdi və qeyd dəftərini nəzərdən keçirdi. – Bəli yaşayır.

– Yox əşi? – deyə Herstvud səsləndi, lakin öz həyrətini mümkün olduqca gizlətməyə çalışdı. – Təkmı yaşayır? – deyə o əlavə etdi.

– Bəli, tək, – deyə növbətçi təsdiq etdi.

Herstvud üzünü çevirdi və onu bürüyən həyəcanı göstərməmək üçün dodaqlarını bərk sıxdı.

“Bunu nə ilə izah etmək olar? – deyə o, fikrə getdi. – Onlar yəqın savaşımlar!” Herstvud kefi xeyli kökəlmiş halda öz nömrəsinə tələsdı və paltarını cəld dəyişdi. O, təcili olaraq Kerrinin yanına getməyi və onun evdə tək yaşamaqda davam etdiyini və yaxud başqa bir yərə köçdüyünü bilməyi qət etdi.

“Bax, belə edərdəm, – deyə fikirləşdi. – Qapıya gedib zəngi vuraram, m-r Druenin evdə olub-olmadığını soruşaram. Beləliklə mən, Kerrinin orada tək yaşadığını və ya başqa yərə köçdüyünü öyrənərdəm”.

Bu fikir Herstvudu canlandırdı və o, şamdan sonra dərhal öz planını həyata keçirməyi möhkəm surətdə qərara aldı. Axşam saat altıda o, öz nömrəsindən çıxdı, Druenin yaxında olmadığına əminliyi təmin etmək üçün bir neçə dəfə ətrafı nəzərdən keçirdi və restorana yollandı. O, Kerrinin yanına getmək üçün o qədər tələsirdi ki, çətinliklə özünü yeməyə məcbur etdi.

Lakin yola düşməzdən qabaq Herstvud Druenin harada olduğunu yoxlamağı qərara aldı və bunun üçün otelə qayıtdı.

– M-r Drue çıxmamışdır ki? – deyə o, yenə növbətçiye müraciət etdi.

– Yox, öz nömrəsindədir, – deyə növbətçi məlumat verdi. – Bəlkə siz öz vizit kartınızı yuxarıya, ona göndərmək istəyirsiniz?

– Yox, təşəkkür edirəm, mən sonra gələm, – deyə Herstvud cavab verdi və oteldən çıxdı.

Medison-stritdə o, konka vaqonuna oturdu və düz Oqden-skverə yollandı. Bu dəfə o, cəsarətlə qapıya yanaşdı. Qapını ona qulluqçu açdı.

– M-r Drue evdədirmi? – deyə Herstvud nəzakətlə soruşdu.

– O şəhərdə yoxdur, – deyə qız cavab verdi. O, Kerrinin m-s Heylə belə dediyini eşitmişdi.

– Bəs missis Drue?

– O da yoxdur. Teatra getmişdir.

– Belə! – deyə Herstvud təəccüb etdi.

O, özünü ələ aldı və sanki təcili işi varmış kimi soruşdu:

– Bilmirsinizmi hansı teatra getmişdir?

Qulluqçunun Kerrinin haraya getdiyi haqqında azacıq belə təsəvvürü yox idi, amma Herstvuddan xoşu gəlmədiyi üçün ona bir pislik etmək istəyirdi, o:

– Hüllü teatrına, – deyə cavab verdi.

Bar müdiri:

– Təşəkkür edirəm, – dedi və əlini yüngülcə şlyapasına aparaq uzaqlaşdı.

Herstvud mərkəzə doğru gedərkən yolda hər şeyi yaxşıca götür-qoy elədi və teatra getməyin mənası olmadığı nəticəsinə gəldi. Kerrini görmək arzusuna baxmayaraq, o anlayırdı ki, Kerri teatrda tək deyil və onun, öz yalvarışları ilə ora soxulmasının mənası yoxdur. Bir qədər, tutaq ki, şəhərə kimi gözləmək yaxşıdır. Lakin şəhər o hələ arvadının vəkilləri ilə məsələni həll etməli idi...

Bu fikir Herstvuda bir çəllək soyuq su kimi təsir etdi. O, yəni-dən əvvəlki təşvişlərinə qayıtdı. Bara çatarkən o ancaq bir qədər dincəlmək haqqında düşündü. Salonda danışq səslərinin gurultusu ilə binanı dolduran böyük bir kompaniya toplanmışdı. Barın yuxarı başında girdə stol arxasında bir qrup əyalət siyasətçiləri oturmuş və nə barədə isə məsləhətləşirdilər. Kef çəkməyə gəlmiş bir neçə gənc teatra getməzdən qabaq piştaxtanın yanında toplanmışdı. Şıqlıq iddiası ilə geyinmiş, köhnə hündür silindr qoymuş qırmızı burunlu centlmen yavaş-yavaş öz stəkanından ell içirdi. Herstvud tanışları ilə ötəri salamlaşaraq öz kabinetinə keçdi.

Saat ona yaxın Herstvudun dostlarından biri, yerli cıdır və hər növ idman həvəskarı Frenk-Teyntor adlı birisi barə gəldi və Herstvudun tək olduğunu görərək onun yanına girdi.

– Salam Corc! – deyə o müdirle salamlaşdı.

Dostunu görərək özünü bir qədər yaxşı hiss edən Herstvud:

– Necəsiniz, Frenk? – deyə səsləndi və stul göstərərək: – Əyləşin! – deyə təklif etdi.

– Sizə nə olmuşdur, Corc? – deyə Teyntor soruşdu. – Nədənə siz bu gün qəmlisiniz! Cıdırda özünüzü soyuğa verməmişiniz ki?

– Yox. Özümü eləcə pis hiss edirəm. Yəqin ki, bir az soyuq da dəymişdir.

– Viski için, Corc! – Teyntor məsləhət gördü. – Siz ki, bilməlisiniz, bu gözəl dərmandır.

Herstvud cavabında ancaq dodaqcu gülümsədi.

Kabinetdə söhbət gedən zaman Herstvudun daha bir neçə tanışları barə gəldi.

Saat on ikiyə işləyəndə isə, teatrlardan camaat dağılandan sonra aktyorlar toplaşmağa başladılar. Onların içərisində bir neçə məşhurları da var idi.

Bu zaman Amerika bar və restoranlarında bu qədər adi olan məzmunuz söhbətlərdən biri başlandı. Seçilmiş adamlar dairəsinə daxil olmağa can atanlar bu yerlərdə heç olmasa onların yaxınlığında gəlməyə cəhd edirlər. Herstvudda zəif bir cəhət varda, o da onun “görməli adamlara” olan meyli idi. O, özünü o adamlar cərgəsində hesab edirdi. O, başqalarının qarşısında, kim olursa olsun, yaltaqlıq etmək üçün çox məğrur idi və onu o qədər qiymətləndirməyən adamlar arasına düşərkən özünü arxa planda saxlamağı bacarırdı. Lakin o, əsl centlmen kimi parlamaq bilirdi və məşhur adamların onu

bir dost, özlərinə bərabər bir adam kimi qəbul etməsini dərk etmək onu vəcdə gətirirdi. Bəzən o, bir stəkan artıq içirdisə, bu da belə hallarda olurdu. Barda cəmiyyətin mayası toplaşdığı zaman o hətta onlarla bərabər içərdi. Həmçinin ciddi fikir verərdi ki, növbə ona çatanda içkinin pulunu versin, sanki o da başqaları kimi barda yad adam idi.

Əgər Herstvud hərdən bir sərxoş olur, daha doğrusu bütün bədənində hərarət və xoş bir zəiflik duyurdusa – bu məhz indiki belə adamlarla ehatə olunduğu, şöhrətli adamların maraqlandırıcı söhbətlərinin qaynağı hallarda olurdu. Bu axşam son dərəcə həyəcanlı olmasına baxmayaraq, o, bu məclisə düşməsinə sevindi. Bütün ehtiyat və təşvişləri müvəqqəti olaraq bir tərəfə buraxıb ümumi şəniyyə qoşuldu.

Az keçmədən bütün məclisdəkilər məst oldular. Bu şəraitdə amerikalıların əsas söhbət mövzusu təşkil edən və heç vaxt tənqəd gətirməyən lətiflər – gülümlü söhbətlər bir-birinin dalınca yağdırılırdı.

Lakin saat on ikini vurdu. Bu zaman bar bağlanırdı və qonaqlar Herstvudla vidalaşmağa başladılar. O, hər birinin əlini səmimiyyətlə sıxırdı. Bədən cəhətcə o, özünü gözəl hiss edirdi. O, beynin aydın işlədiyini, lakin təxəyyülün asanlıqla alovlandığı vəziyyətə çatmışdı. Herstvuda indi elə gəlirdi ki, onun bütün təşvişləri o qədər də ciddi deyildir. O, öz kabinetinə keçdi, bufətçilərin və kassirin getməyini gözləyərək, hesabları araşdırmağa başladı. Bir az sonra onlar da çıxıb getdilər.

Bar müdiri işçilər gedəndən sonra barı gözədən keçirməli idi. O buna adət etmişdi. Getməzdən əvvəl o, hər şeyin bağlanıb bağlanmadığını yoxlardı, banklar bağlanandan sonra toplanan pul he-saba alınmazsa, kassada pul qalmazdı, qalan cüzi pulu da kassir seyfə gizlədirdi, qıfılın sirlərini ancaq o və barın sahibləri bilirdilər. Bununla belə Herstvud hər gecə getməzdən əvvəl kassanın yeşiklərini və seyfın qapısını yoxlardı. Sonra balaca kontorunu bağlar, seyfın yanındakı lampanı yandırar və ancaq o zaman evə gedərdi.

Bütün bu illər ərzində hələ bir dəfə də o bir şeyin öz qaydasında olmadığını görməmişdi. Lakin bu gün şkafı bağlayıb seyfə yana-saraq onun qapısını çəkdiyi zaman qapı yüngülcə açıldı. Herstvud heyrət içində qaldı. O, seyfın içərisinə baxdı və orada pul olduğunu gördü. Onun ilk fikri yeşikləri yoxlamaq və seyfə bağlamaq oldu.

“Sabah kassirə töhmət vermək lazımdır” – deyərək o düşündü.

Kassir yarım saat bundan qabaq bardan çıxıb gedəndə yəqin ki, seyfın qapısını bağladığına şübhə etməmişdi. O, heç bir zaman bu işi belə səliqəsiz görməmişdi. Bu gün isə kassirin bütün fikrini cəlb edən başqa qayğılar var idi. O, xüsusi müəssisə açmaq fikri ilə məşğul idi.

“Orada nə olduğuna baxmaq lazımdır” – deyərək Herstvud yeşiklərdən birini çəkdi.

Nə üçün ora baxmaq istədiyini o özü də bilmirdi. Bu, tamamilə ixtiyarsız hərəkət idi ki, başqa vaxtda o, ola bilsin ki, bunu etməzdi.

O, yeşiyi açan kimi bankda verildiyi kimi min dollarla dəstələnmiş əsginaz bağlılarını gördü. Herstvud onların nə qədər olduğunu dərhal təyin edə bilməzdi, lakin durub diqqətlə onları nəzərdən keçirdi. Sonra ikinci yeşiyi açdı, həmin gün əldə edilmiş pullar bura qoyulmuşdu.

“Heç vaxt düşünməzdi ki, Fitscerald və Moy pulu burada saxlayırlar, – deyərək onun fikrindən keçdi. – Görünür, yadlarından çıxıb qalmışdır”.

O, nəzərlərini kağız pul olan yeşikdə saxladı.

Hansı bir səs isə onun qulağına pıçıldadı: “Hə, saysana!”

Herstvud əlini yeşiyə salıb, bütün dəsti qaldırdı. Sonra barmaqlarını açdı və pul bağlıları bir-birinin ardınca yeşiyə düşdü. Onlar əlli və yüz dollarlıq kağız pullardan dəstələnmişdi. Herstvud ona qədər bağlı saydı.

O, fikrən özündən soruşdu:

“Mən nə üçün seyfə bağlamıram? Nə üçün burada durmuşam?”

Cavab olaraq daxili səsi ona pıçıldadı:

“Heç sənə əlinə on min dollar nağd pul olmuşmu?”

Bar müdiri doğrudan da xatırladı ki, onun əlinə heç vaxt belə bir məbləğ olmamışdır. O, öz var-dövlətini çox çətinliklə toplamışdı və buna çox illər sərf etmişdi, indi var-dövlətinin hamısına arvadı sahib olmuşdu. Üst-üstə onun qırx mindən artıq pulu var idi. Lakin bunların hamısı arvadına çatmalı idi.

Bu fikirlər Herstvudu kəşfdən ayırırdı. O, yeşiyi yenidən seyfə itələdi və seyfın qapısını örtüdü, lakin barmaqları seyfın dəstəsini sıxmaqda davam edirdi. Halbuki onu bir dəfə yüngülcə burmaqla bu yoldan çıxaran həvəyə nəhayət vermək olardı.

Herstvud hələ də tərəddüd edirdi. Nəhayət o pəncərələrə yaxınlaşıb pərdələri saldı. Sonra bundan bir az qabaq özü bağladığı qapını yoxladı.

Onun birdən-birə belə şübhəli olmasını nə ilə izah etmək olardı? Nə üçün o belə səssiz hərəkət etməyə çalışırdı? Herstvud piştaxtanın baş tərəfinə yanaşdı, ona söykənərək fikrə getdi. Sonra yenidən kontorunun qapısını açdı və işığı yandırdı. Stolu açaraq qarşısında oturdu. Onun beyninlə qərribə fikirlər dolaşmağa başladı.

Həmin səs ona pıçıldayırdı:

“Seyf açıqdır! Qapısı hələ kip örtülməmişdir. Qıfıl hələ bağlanmamışdır”.

Bu fikirlər xaosundan Herstvudun başı hərlənirdi. Keçən günün bütün dolaşmaq hadisələri yenidən onun yadına düşdü. Bir fikir onu çəkinmədən təqib edirdi, bütün çətinlikləri həll etmək üçün onun qarşısında imkan vardı. Bu qədər pul ilə hər şey etmək olar. Ah, bu pullar və Kerri onun olsaydı!

Herstvud qalxdı və gözlərini yerə dikərək donub qaldı.

Daxili səs soruşdu: “Nə fikirdəsən?”

Cavab əvəzində bar müdiri ancaq əlini qaldırdı və fikirli halda boynunu qaşdı.

Herstvud heç səfeh deyildi və açıq fırlıdağa kor-koranə soxulmağa özünə yol verməzdi. Əfsus ki, vəziyyət çox qərribə idi. Onun qanında şərab hələ qaynayırdı. O, Herstvudun başına vurur və vəziyyəti çox xoş şəkildə göstərirdi. Şərab ona pıçıldayırdı ki, bu on min dolları özünə mal etmək çətin deyildir... Pul olandan sonra isə o, müvəffəqiyyət qazanmaq üçün nə kimi imkanlar tapardı! O, Kerriyə sahib olar, belə, belə, şübhəsiz, olardı! O, yaxasını arvadının əlindən qurtarardı. Onun cibində vəkillərlə danışmaq üçün məktub vardır. O, daha onlarla məşğul olmazdı. Herstvud seyfin yanına gəldi, onun dəyirmi dəstəsindən yapışdı. Seyfin qapısını taybatay açaraq pul olan yeşiyi tamamilə çıxartdı.

Əskinaz bağlılarını gördükdə ona elə gəldi ki, onları seyfə qoymaq lap axmaqlıqdır. Hə, əlbəttə, axmaqlıqdır! Axı bu pullarla o, illər boyu Kerri ilə rahatca yaşaya bilər...

Aman Allah! Bu nədir? Herstvud sanki kiminsə sərt əlinin onun çiyinə endiyini hiss edərək bütün vücudu sim kimi gərildi. O, dəhşət içində ətrafa baxdı. Heç kəs yox idi! Bir səs belə gəlmirdi, yalnız

kimse ayaqlarını sürüyərək küçə ilə gedirdi. Herstvud pul olan yeşiyi götürüb seyfə itələdi. Sonra yenə seyfin qapısını örtüdü.

Öz hərəkətlərində heç bir zaman tərəddüd etməyən adamlar üçün vəzifə ilə arzu arasında titrəyərək vurnuxan daha zəif adamların əzablarını anlamaq çətinidir. Heç bir zaman vahiməli saatların dəhşətli bir cıqqılıla “Elə!”, “Eləmə!”, “Elə!”, “Eləmə!” deyərək vurduğunu eşitməyənlər belə adamları mühakimə edə bilməzlər. Belə daxili mübarizə yalnız həssas və hər şeydən çəkinən adamlarla olmur. İnsan cəmiyyətinin ən qalın derili nümayəndəsi belə, arzuları onu pis işə sövq etdiyi dəqiqələrdə, vicdanın səsinə eşidir və cinayət daha ciddi olduqca bu səs bir o qədər ucadan səslənir. Ancaq bu, həmişə hərəkətin pis olduğunu dərk etməklə izah olunmur, çünki heyvanı sövq-təbii olaraq pisləkdən çəkinməyə vadar edən heç də bu deyildir. İnsanlar da hər şeydən əvvəl sövq-təbiiyə tabe olurlar, sonra isə ağıla əsasən hərəkət edirlər. Cinayətkarı dayandıran, ona təhlükə qarşısında, pis əməl qarşısında qorxu təlqin edən məhz sövq-təbiiidir (insan sağlam mühakimə yürüdə bilmədiyi halda).

Herstvud pul olan yeşiyi yerinə qoyan kimi etiqad və cəsarəti yenidən ona qayıtdı. Onu heç kəs görmürdü. O, tamamilə tək idi. Bir dəqiqə bundan qabaq onun nə etmək niyyətində olduğunu heç kəs deyərək bilməzdi. O, hər şeyi əsaslı surətdə götür-qoy edə bilirdi.

Məstlik hələ keçməmişdi. Herstvudun alnını tər basmışdı, çəkdiyi izah edilməz qorxudan əlləri titrəyirdi, lakin şərabın buxarı öz təsirini göstərməkdə davam edirdi. O, vaxtın keçdiyini yəqin ki, hiss etmirdi. O, dönə-dönə öz vəziyyəti haqqında fikirləşdi. Bu halda fikrən daim gözü qarşısında bir yığın pul görünür və xəyalı bu pulla nə etmək mümkün olduğunu ona təsvir etməkdən çəkinmirdi.

Herstvud öz kabinetinə doğru yönəldi, sonra qapıya tərəf dönüb yenidən seyfə yaxınlaşdı. Onun barmaqları özü seyfin dəstəyindən yapışdı, qapı yenə açıldı. Budur hey, pullar! Doğrusu onun pulları baxmasında heç bir pis cəhət yoxdur!

O, yeşiyi çəkdi, pul bağlılarını əlləşdirməyə başladı. Onlar o qədər sıx bağlanmışdı, onları aparmaq o qədər asan idi ki! Qərribə işdir, gör bu qədər pul nə qədər az yer tutur! Herstvud birdən-birə onları götürmək qərarına gəldi. Belə, belə, o, onları götürəcəkdir! O, onları cibinə qoyacaqdır. Lakin o, dərhal gördü ki, pullar hamısı onun cibinə yerləşməyəcəkdir. O zaman burada, kabinetində balaca çan-

tası olduğunu xatırladı. Bu pullar ora rahat yerləşər. Hə, nə yaxşı ki, onun çantası vardır! Pulların hamısı ora yerləşər və heç kəs heç nə bilməz.

Herstvud öz kabinetinə keçdi, küncdəki rəfdən kiçik əl çantasını götürdü. Onu öz stolunun üstünə qoyaraq qapıdan çıxdı və seyfə yanaşdı. Nə üçün olduğunu özü belə başa düşmədən pulları barın salonunda çantaya doldurmaq istəmədi.

Əvvəlcə o, kağız pulları, sonra gündəlik mədaxili kabinetinə gətirdi. Bəli, o, hamısını götürəcəkdir! Boş yəşikləri yenə seyfə qoydu, dəmir qapını demək olar ki, kip örtüdü və fikirli halda dayandı.

Belə hallarda insan aqlının bütün tərəddüdlərini məntiqi izah etmək çətinidir. Herstvud qəti hərəkət etməyə özünü məcbur edə bilmirdi. O, bu bərdə nəhayətsiz fikirləşmək, daha yaxşı bir yol tapmaq üçün hey düşünüb bir qərara gəlmək istəyirdi. O, Kerriyə ele qüvvətli bir meyil hiss edirdi, o öz xüsusi işlərində o qədər dolaşmışdı ki, pulu götürmək fikri döənə-döənə onun ağına gəlirdi. Lakin o, yenə də tərəddüd edirdi. O, bütün bunların nə ilə qurtaracağını bilmirdi. Cəza saatının nə vaxt çatacağını əvvəlcədən təyin etməyi bacarmırdı. Hətta belə bir hərəkətin şərəfsizliyini belə düşünmürdü. Heç bir zaman, heç bir başqa şəraitdə belə fikir Herstvudun ağına gəlməzdi.

Herstvud bütün pulları çantaya qoyduqdan sonra birdən onu nifrət hissi bürüdü. Yox, o bunu etməyəcəkdir! Heç vaxt! Gör bu nə bəlbirçiliyə səbəb olar!.. Bəs dərhal onu təqib edəcək polis? O qaçmalı olacaqdır, lakin hara? Ox, ədalət məhkəməsindən qaçmaq nə qədər dəhşətdir!

Herstvud seyfın hər iki yəşiyini yenidən özünə tərəf çəkdi və çantasındakı pulları çıxarıb cəld ora qoydu. Həyəcanından yəşikləri dəyişik saldı. O, seyfın qapısını örtmək istəyirdi ki, birdən pulları əvvəl olduğu qaydada qoymadığını dərk etdi və yenidən seyfı açdı. Əlbəttə, hamısını qarışdırmışdı!

Qaydası ilə yığmaq üçün o, yenidən yəşiklərdə olan pulları çıxartdı. Lakin əlləşdiyi müddət ərzində onu bürüyən qorxu yenidən yox oldu. Əslinə baxsan, o nə üçün qorxmalı idi?

Pullar onun əlində olduğu vaxt birdən-birə qıfılın sıqıltısını eşitdi. Seyf bağlanmışdı... Bəlkə o, özü bağlayıb? Herstvud cəld dəstəkdən yapışdı. Qüvvətlə seyfın qapısını dartdı. Seyf bağlanmışdı! Aman Allah! İndi nə olacaq? Onun işi bitdi!

Seyfin tamamilə bağlandığını anlayan kimi onun alnını soyuq tər basdı və o, bütün bədənini ilə titrədi. O, ətrafına baxdı və dərhal qərar qəbul etdi. İndi ləngimək olmazdı.

“Əgər mən bu pulu seyfın üstünə qoyub getsəm belə, – deyə Herstvud düşündürdü – hamı biləcək ki, bunu kim etmişdir. Axı mən buradan hamıdan sonra çıxıram. Bundan başqa, əgər bu pulları öz başına qoyub getsəm, bunların, başına bir iş gəlməzmi?!”

O, dərhal iş adamına çevrildim.

“Bu tordan çıxmaq lazımdır!” – deyə o düşündü.

Herstvud cəld balaca kontora qayıtdı, asqıdan yay paltosunu və şlyapasını götürdü, stolunu bağladı və çantasını götürdü. Sonra tək bir lampa saxlayaraq, işıqları söndürdü və barın qapısını açdı. O, özünə olan əvvəlki inamını qaytarmaq istəyirdi, lakin əfsus ki, ondan bir şey qalmamışdı! O, artıq öz hərəkətindən peşman olmuşdu.

– Mən bunu etməsəydim yaxşı idi! – deyə o pıçıldadı. – Bu səhv idi!

O, küçəyə çıxdı. Qapıları yoxlayan tanış gecə qaravulçusu ilə salamlaşdı və inamla addımladı. Bəli, şəhərdən rədd olmaq lazımdır, həm də mümkün olduqca tez!

“İlk növbədə indi hansı qatarların yola düşdüyünü öyrənmək lazımdır” – deyə o qərara aldı.

Herstvud saatını çıxarıb baxdı. İkinci yarısına az qalmışdı.

O, yaxındakı aptekin yanında dayandı, – pəncərədən telefon budkasını görmüşdü. Bu məşhur bir aptek idi və burada ümumi istifadə üçün ilk telefon budkalarından biri qoyulmuşdu.

– İcazə verərsinizmi telefonda istifadə edirəm? – deyə o, növbətçi dərman hazırlayana müraciət etdi.

O, razılıq əlaməti olaraq başını əydi.

Herstvud abonentlər kitabında Miçiqañ-sentral vağzalını taparaq zəng edib: – On altı qırx üçü verin, – dedi.

Onu birbaşa kassir ilə birləşdirdilər. Herstvud soruşdu:

– Detroyta qatar nə vaxt yola düşür?

Kassir qatarları saymağa başladı.

– Deməli, bu gün qatar yoxdur? – deyə Herstvud onun sözünü kəsdi.

Kassir cavab verdi:

– Yatacaq vaqonu olan qatar yoxdur, – və buradaca əlavə etdi. – Şəhər saat üçdə yola düşən poçt qatarı var.

– Lap yaxşı! Bu qatar Detroyta nə vaxt çatır? “Özümlə Detroyta çatdırıb çayla Kanadaya keçsəm, – deyə o fikirləşdi, – oradan rahat-casına Monreala çatmaq olar!”

Buna görə qatarın günorta Detroyta çatacağını eşitcək rahat nəfəs aldı.

“Kassir səhər doqquzdan qabaq seyfi açmayacaq. Beləliklə, onlar günortaya qədər mənim izimi tapa bilməzlər!”

Sonra o, Kerrini xatırladı. Əgər o, Kerrini özü ilə bərabər aparmaq istəyirsə, çox cəld hərəkət etməlidir. Hər necə olursa olsun, Kerri onunla getməlidir!

Herstvud yaxında duran kebə tullandı və:

– Oqden-skver! – deyə çığırdı. – Sürətlə getsəniz bir dollar artıq verəcəyəm!

Sürücü atı qamçıladi. Atlar dördəyək götürüldü. Yolda Herstvud bundan sonra nə etməli olduğu haqqında düşünürdü. Kerrinin yaşadığı evə çatdıqda giriş qapısının pillekənlərinə qalxdı, zəngi dalbadal basaraq qulluqçunu ayağa qaldırdı.

– Missis Drue evdədirmi? – deyə soruşdu.

Heyrətə gəlmiş qulluqçu:

– Bəli, evdədir – deyə cavab verdi.

– Ona deyin ki, tez geyinib aşağı düşsün. Onun ərinə bədbəxt hadisə üz vermişdir. O, xəstəxanada yatır və onu görmək istəyir.

Qulluqçu tapşırığı yerinə yetirmək üçün sürətlə yuxarı qalxdı. Herstvudun həyəcanlı görünüşü və onun ahəngi doğru dediyinə onu inandırmışdı.

Kerri işığı yandırıb əlini paltarına uzadaraq:

– Nə var? – deyə səsləndi.

– M-r Drueyə bədbəxt hadisə üz vermişdir. O, xəstəxanadadır, sizi görmək istəyir, – deyə qulluqçu təkrar etdi. – Aşağıda kebə gözləyir.

Kerri cəld geyinib aşağı düşdü. İndi o ancaq qulluqçunun verdiyi xəbər haqqında düşünürdü.

– Drue yaralanmışdır, – deyə Herstvud dərhal ona xəbər verdi.

– O, sizi görmək istəyir, tez gedək!

Kerri başını elə itirmişdi ki, bütün bunların həqiqət kimi qəbul etdi.

Herstvud:

– Əyləşin! – dedi.

Sürücü atı döndərməyə başladı.

Herstvud yerindən qalxaraq ona:

– Miçiqa-Sentral vağzalına! – dedi. O, elə yavaşdan danışdı ki, Kerri onu eşitmədi. – Dördnəla çapın!

XXVIII FƏSİL

MÜHACİR VƏ QAÇAQ. ƏSİR EDİLMİŞ RUH

Keb ancaq bir neçə imarəti keçdikdən sonra oturaqda rahat yerləşmiş Kerri gecenin soyuq havasının təsiri altında tamamilə özünə gəldi və soruşdu:

– Ona nə olub? O, ağırını yaralanmışdır?

– Yox, ciddi bir şey yoxdur, – deyə Herstvud qaşqabaqlı halda cavab verdi.

Əmələ gəlmiş vəziyyət onun özünü az həyəcanlandırmamışdı və indi, Kerri onun yanında ikən, o, ancaq qanunun cəyənəli pəncəsindən tezliklə uzaqlaşmaq haqqında düşünürdü. Onun söhbətə azacıq da olsa meyli yox idi. Buna görə də o, ancaq planı üçün tamamilə zəruri olan şeylər haqqında danışdı.

Kerri Herstvud ilə onun münasibətlərində həll edilməmiş bir məsələ qaldığını heç yaddan çıxarmamışdı. Lakin bir anlıq həyəcanın təsiri altında bu fikir arxa plana keçmişdi. İndi bir vacib məsələ vardı ki, o da tezliklə məqsədə çatmaq idi.

– O harada yatır?

– Çox uzaqda. Cənub tərəfdə, – deyə Herstvud qeyri-müəyyən cavab verdi. – Oraya biz qatar ilə getməliyik. Onda daha tez çatırıq.

Kerri heç bir söz demədi.

At sürətlə çapırdı.

Gecə vaxtı şəhərin vahiməli lövhəsi Kerrinin diqqətini cəlb etmişdi. O, geriye gedən fənər cərgələrinə baxır, qaranlıq lal evləri diqqətlə nəzərdən keçirirdi.

Bir qədər sonra Druenin nə cür zədələndiyini bilmək istəyərək soruşdu.

– Axı ona nə olmuşdur?

Herstvud onu başa düşdü. O, lazım olduğundan artıq yalan demək istəmirdi. Eyni zamanda təhlükəsiz bir yerə çatmayınca heç bir iza-hata yol verməməyi qərar etmişdi.

– Mən əslini bilmirəm, – deyə o, cavab verdi. – Mənə zəng elə-dilər, təcili olaraq sizin ardınızca getməyi xahiş etdilər. Dedilər ki, qorxmağa bir əsas yoxdur. Lakin mütləq sizi oraya çatdırmalıyam.

Herstvudun ciddi ahəngi Kerrini inandırdı, o, dərin fikrə dalaraq yenidən susdu. Herstvud saatına baxıb sürücünü tələsdirdi. Vəzi-yətinin dolaşq olmasına baxmayaraq, o təmkinliyini məharətlə mühafizə edirdi. O, ancaq qatara çatmaq və rahatca şəhərdən çıxmaq haqqında düşünürdü. Kerri müti idi və Herstvud müvəffəqiyyəti ilə özünü təbrik edirdi.

Nəhayət, onlar vağzala çatdılar. Herstvud sürücüyə beş dollarlıq bir kağız pul verdi. Kerrinin düşməsinə kömək etdi və onu gözləmə salonuna apararaq:

– Burada oturun, – dedi. – Mən bilet üçün gedirəm.

O, növbətçi kassirə müraciət edərək soruşdu:

– Detroyta gedən qatarın yola düşməsinə nə qədər qalmışdır?

– Dörd dəqiqə, – deyə cavab verildi. Herstvud mümkün olduqca özünə diqqət cəlb etməməyə çalışaraq, iki biletin pulunu verdi.

O, təngnəfəs halda Kerrinin yanına qayıdarkən, Kerri:

– Biz uzaq mı getməliyik? – deyə soruşdu.

– O qədər də yox, – deyə Herstvud cavab verdi. – Lakin biz tələsməli və yerimizi tez tutmalıyıq.

Onlar perrona çıxan qapıya çatdıqda Herstvud Kerrini qabağa buraxdı, özü bilet yoxlayan ilə Kerrinin arasında durdu ki, o, bilet-ləri görməsin. Sonra onlar tələsik yollarına davam etdilər.

Platformada yük və sənişin vaqonlarından ibarət uzun qatar dur-muşdu. Sənişin vaqonları arasında adi iki gündüz vaqonu da var idi. Bu qatar ancaq son zamanlarda işləməyə başlamışdı və yol müdi-riyyəti sənişinlərin çox olacağına ümid etmədiyi üçün bütün qatara iki konduktor ayırmışdı.

Herstvud və Kerri gündüz vaqonlarının birinə minib yer tutdular. Elə o saat platformadan:

– Hazırdır! – səsi eşidildi və qatar yola düşdü. Nədənsə, vağzala gəlmək lazım olduğu Kerriyə bir qədər qərribə gəldi, lakin o susurdu. Bütün bu hadisə o qədər qeyri-adi idi ki, Kerri onu kaxırdıran bəzi təfərrüata əhəmiyyət verməməyə çalışdı.

Herstvud bir qədər nəfəs alaraq məhrəbanlıqla:

– Kəfiniz necədir? – deyə soruşdu.

– Lap yaxşıdır, – deyə Kerri qısa cavab verdi.

Kerri o qədər təşvişdə idi ki, Herstvudla özünü necə aparmağı qət edə bilmirdi. O, həyəcanlanır və yalnız bir şey – tezliklə Druenin yanına çatmaq və ona nə olduğunu bilmək istəyirdi. Herstvud isə ona baxır və onun fikirlərini oxuyurdu. Kerrinin bu saat Drue haq-qında düşünməsi onu heç də narahat etmirdi. Bu, təbii idi və onun ürək yumşaqlığına tamamilə uyğun idi. Onun təbiətinin bu xüs-u-siyyəti Herstvudun xoşuna gəlirdi. Qarşıdakı izahat onu darıxdı-rırdı. Lakin bu fikir də birinci dərəcəli deyildi. Etdiyi cinayət və bu cür qaçması onun şüurunu daha artıq məşğul edirdi.

“Bu nə qədər axmaq işdir, – deyə o təkrar edirdi. – Mən nə qədər səhv etdim”.

Bu saat, ayıq halda o düşünür və belə bir hərəkətə nə cür cəsarət etdiyini çətinliklə təsəvvür edirdi. O hələ də şüuruna yerləşdirə bil-mirdi ki, ədalət məhkəməsindən gizlənən qaçqındır. Belə hərəkət-lər haqqında o, dəfələrlə oxumuş və o zaman düşünmüşdü ki, belə bir vəziyyətə düşmək yəqin ki, çox dəhşətlidir. İndi, onun öz başına belə bir hadisə gələn zaman o, ancaq olub keçənləri xəyalında araş-dıra bilərdi. Herstvudun gələcəyi Kanada sərhədi ilə ayrılmaz surətdə bağlı idi. O, mümkün qədər tez oraya çatmağa can atırdı. Qalan cəhət-dən isə özünün bütün hərəkətlərini böyük sarsaqlıq hesab edərək, keçən gecə özünü necə apardığı haqqında düşünürdü.

“Hər halda mən nə etməli idim?” – deyə öz-özünə sual verirdi.

Burada o, baş vermiş hadisə ilə barışmaq lazım gəldiyini qərara alır və keçən günün bütün hadisələrini yenidən götür-qoy etməyə başlayırdı. Bu, onun Kerri ilə söhbətə çox pis hazırlaşan, baş-ayaq vuran səmərəsiz və əzabverici fikirləri idi.

Qatar relslər şəbəkəsini gürultilə keçdi, bir müddət göl sahili boyunca sürətlə getdi və sonra bir qədər aramla 24-cü küçəyə doğru yönəldi. Pəncərədən signal buruqları və yol ayrıcları görünürdü. Parovoz xəbərdarlıq üçün qısa fitlər verir və zəng¹ tez-tez səslənirdi.

Konduktorlar əllərində fənər vaqondan keçdilər. Onlar uzun yola hazırlanaraq vaqon meydançalarının qapılarını bağlayırdılar. Bir az sonra qatar sürətini artırırdı. Kerrinin gözü qarşısında səssiz-səmirsiz küçələr bir-birinin ardınca keçib gedirdi. Parovoz təhlükəli yol ayrıclarına çatarkən ehtiyat üçün tez-tez signal verirdi.

¹ Amerika parovozları qatarın hərəkətindən səslənən kiçik zənglərlə təchiz edilmişdir.

– Hələ çox qalıb? – deyə Kerri yenə soruşdu.

O, öz yol yoldaşının sadələvhlüyünü düşünərkən çətinliklə özünü gülməkdən saxlayırdı. O, məsələni mümkün qədər tez açmaq və barışmağa müvəffəq olmaq istəyirdi. Eyni zamanda Çikaqodan uzaqlaşmaq lazım idi. Yarım saat daha keçdi və Kerri Herstvudun onu hara isə uzaqlara apardığını anlamağa başladı. Şiddətlə həyəcanlanmış Kerri yenidən soruşdu:

– O haradadır? Çikaqodadırmı?

Qatar artıq çoxdan şəhər dairəsindən çıxmışdı və İndiana ştatının çöllərindən keçirdi.

– Yox, Çikaqoda deyil, – deyə Herstvud cavab verdi.

Onun səsinin ahəngində nə isə bir şey vardı ki, Kerrini bir an içərisində özünü toplamağa məcbur etdi. O, gözəl alını qırışdırdı və soruşdu?

– Məgər biz Çarlinin yanına getmirik?

Herstvud həlledici vaxtın çatdığını anladı. Gec, ya tez o, izahat verməyə məcbur olacaqdır. Bunun üçün də o, nəvazişlə Kerriyə baxdı və başını yavaşcadan buladı.

– Nə? – deyə Kerri səsləndi.

Kerri zənn etdiyi yerə deyil tamamilə başqa yerə getdiklərinin aşkara çıxmasından sarsılmışdı.

Herstvud susurdu, o, ancaq yalvarıcı, mülayim nəzərlərlə ona baxırdı.

– Elə isə, bəs siz məni hara aparırsınız? – deyə Kerri soruşdu və onun səsinə qorxu duyuldu.

– Siz sakit otursanız, mən sizə deyərəm, Kerri! Mən sizi başqa şəhərə aparmaq istəyirəm.

– Oh! – deyə Kerri bir nalə qopardı. – Məndən əl çəkin! Mən sizinlə getmək istəmirəm!

Kerri bu adamın həyasızlığına mat qalmışdı. Belə bir şey onun ağına belə gəlməzdi. Onun yeganə fikri qaçmaq, mümkün qədər tez qaçmaq idi... Əgər sürətlə gedən qatarı saxlamaq mümkün olsaydı, o, bütün bu alçaq planı pozardı.

Kerri ayağa qalxdı və koridora doğru getmək istədi. O hiss edirdi ki, nə isə bir şey etməlidir. Herstvud nəvazişlə onun əlinə toxundu.

– Sakit oturun, Kerri, – dedi. – Sakit oturun! Tələsmək lazım deyil. Məni dinləyin, mən sizə öz niyyətimi izah edirəm. Bir dəqiqəliyə gözləyin!

Kerri yenə də onun yanından keçməyə çalışırdı, lakin Herstvud onu ehmalca geri çəkdi və o, yerində oturdu. Bu balaca münaqişəni heç kəs görmədi, çünki vagona sənişin az idi, olanlar da mürgüləyirdilər.

– İstəmirəm! – deyə Kerri tabe olarkən yenə də etiraz edirdi. – Məndən əl çəkin! Siz buna necə cəsarət edirsiniz!..

Onun gözləri yaşla doldu.

Herstvud qarşısına çıxan çətinlikləri tamamilə dərk edərək, özü haqqında, nə kimi vəziyyətə düşdüyü haqqında düşünməyi bir tərəfə buraxdı. Təcili olaraq nə isə etmək lazım idi, əks-təqdirdə Kerri ona çoxlu əngəllər törədə bilərdi. O, özünün bütün natiqlik məharətini işə saldı.

– Dinləyin, Kerri! – deyə o başladı, – siz özünüzü belə aparmamalısınız. Mən sizi heç də təhqir etmək fikrində deyiləm. Mən sizin xoşunuza gəlməyən heç bir şey etmərəm.

– Oh!.. Oh!.. – deyə Kerri zar-zar ağlayırdı.

– Bəsdir, toxtayın, – deyə Herstvud onu dilə tuturdu. – Ağlamaq lazım deyil! Nə üçün siz məni dinləmək istəmirsiniz? Nə üçün imkan vermirsiniz ki, belə bir hərəkət etməyə məcbur olduğumu sizə deyim. Başqa cür ola bilməzdi. Buna inanın! Nə üçün siz məni dinləmək istəmirsiniz? – deyə o, döndə-döndə təkrar edirdi.

Kerrinin için-için ağlaması onu təşvişə salmışdı. O əmin idi ki, Kerri onun dediklərinin bir kəlməsini belə eşitmir.

– Nə üçün siz məni dinləmək istəmirsiniz?

– İstəmirəm! – deyə Kerri özündən çıxdı. – Məni buradan buraxın, yoxsa konduktoru çağıraram! Mən sizinlə getmək istəmirəm! Ayıb olsun, sizə!..

Qorxudan doğmuş yeni hıçqırıqlar onun davam etməsinə mane oldu. Herstvud təəccüblə onu dinləyirdi. O, Kerrinin qəzəblənməyə tam əsas olduğunu çox yaxşı anlayırdı, lakin hələ də işi yoluna qoymağa ümid edirdi. Bir az sonra konduktor biletləri yoxlamağa gələcəkdir. Heç bir səs-küy, heç bir qarmaqarışıqlıq olmamalıdır. Necə olursa olsun, Kerrini sakitləşdirmək lazımdır.

– Onsuz da qatar dayanmayınca siz buradan çıxma bilməyəcəksiniz. Bir az dayanın, tezliklə bir stansiya çatırıq, istəsəniz orada düşərsiniz. Mən sizi saxlamayacağam... Mən ancaq xahiş edərdim ki, məni dinləyəsınız... İcazə verin, nə üçün belə etdiyimi sizə izah edirəm.

Kerri sanki onu dinləmirdi. O, üzünü qaralan pəncərəyə tərəf çevirmişdi, qatar sürətlə hərəkət edərək, səhraları, meşə kenarlarını qət edib gedirdi. Boş meşə yollarında şlaqbaum rast gəldiyi zaman parovoz uzun-uzadı fit verirdi. Konduktor vagona daxil oldu, qatarın yola düşməsinə az qalmış yerlərini tutan iki sənişinə bilet verdi və sonra başqalarının biletlərini yoxlamağa başladı. O, Herstvuda yanaşan zaman Herstvud ona iki bilet uzatdı. Kerri qeyzdən alışıb yanasına baxmayaraq, hərəkət etmədi. O, hətta gözlərini belə qaldırmadı. Konduktor getdikdən sonra Herstvud rahat nəfəs aldı və:

– Sizi aldatdığım üçün mənə acıqlanırsınız? – dedi. – Lakin mən bu niyyətdə deyildim, Kerri! And olsun ki, mən bunu istəmirdim. Mən ancaq özümle mübarizə edə bilmirdim. Mən sizi ilk dəfə gördüyüm dəqiqədən sonra sizsiz yaşaya bilmirdim.

Herstvud axırncı aldatma məsələsinə tamamilə toxunmurdu, sanki bu, əhəmiyyəti olmayan kiçik bir məsələ idi. O tələsirdi Kerrini inandırın ki, onun arvadı onlar üçün maneə ola bilməz. Oğurlanmış pullara gəldikdə o, bu barədə hər bir fikri başından atmağa cəhd edirdi.

– Sizin nə ixtiyarınız var mənimlə danışırınsınız? – deyə Kerri dilləndi. – Mən sizə nifrət edirəm. Məni rahat buraxın! Mən yaxın stansiyaların birində düşəcəyəm.

Kerri o dərəcədə qeyzlənmişdi ki, bu sözləri deyərək bütün bədənini əsirdi.

Herstvud dedi:

– Yaxşı. Ancaq məni dinləyin. Mənə olan məhəbbətiniz haqqında dediklərimizdən sonra məni dinləyə bilərdiniz. Mən sizi incitmək istəmirəm. Bu vagonu tərk etdikdən sonra evə qayıtmaq üçün sizə pul verərəm. Mən sizə yalnız bir şey demək istəyirəm, Kerri, siz mənim barəmdə nə fikirdə olursunuz olun, lakin sizi sevməyi mənə qadağan edə bilməzsiniz.

O, mehriban nəzərlə Kerriyə baxdı, lakin Kerri ona cavab vermədi.

– Siz, əlbəttə düşünürsünüz ki, mən sizi aldatmaqda yaxşı iş görməmişəm, ancaq siz haqlı deyilsiniz. Mən sizi aldatmaq istəmirəm. Mən arvadımdan ayrılmışam, onun mənə heç bir ixtiyarı qalmamışdır. Mən artıq heç bir vaxt onun üzünü görməyəcəyəm. Onun üçün də indi mən burada, sizinləyəm. Onun üçün də mən sizi aparıram.

– Siz mənə dediniz ki, Çarli yaralanmışdır! – deyə Kerri qəzəblə bağırdı. – Siz yenidən məni aldatdınız. İndi isə güclə sizinlə qaçmağa məcbur etmək istəyirsiniz.

O, elə həyəcanlanmışdı ki, yerindən sıçradı və yenidən Herstvudun yanından keçmək istədi. Bu dəfə o, Kerrini saxlamadı. Kerri başqa skamyada oturdu. O zaman Herstvud onun ardınca getdi. Yanında oturaraq nəvazişlə dedi:

– Məni qoyub getməyin, Kerri! İcazə verin sizə izah edim. Məni dinləyin, o zaman hər şeyi başa düşərsiniz. Təkrar edirəm, mən arvadımla əlaqəni tamamilə üzmüşəm. O, artıq bir neçə ildir ki, məni maraqlandırmır. Başqa cür olsaydı mən sizinlə heç vaxt yaxınlıq axtarmazdım. Bu yaxınlarda mən nikahı pozacağam. Mən artıq onu heç vaxt görməyəcəyəm. Onunla mənim haqq-hesabım qurtarmışdır. Mənim üçün əziz olan yeganə qadın sizsiniz. Siz mənimlə olsanız, dünyada daha heç kim yadıma düşməz.

Kerri özündən çıxmış və çaşmış halda onu dinləyirdi. Herstvudun sözləri onun bütün hərəkətlərinin əksinə olaraq səmimiyyətlə səslənirdi. Bu saat onun səsinə və hərəkətlərində hiss olunan gərginlik Kerriyə təsir etməyə bilməzdi.

Lakin Kerri onunla heç bir münasibətdə olmağı arzu etmirdi. O, evli idi, bir dəfə onu aldatmışdı, yenə də aldatdı. O, dəhşətli adamdır.

Buna baxmayaraq Kerri onun hər bir qadını, xüsusən qadın bunun ona qarşı məhəbbətdən doğduğunu hiss etdiyi zaman, heyran edən cəsarətini və iradə qüvvəsini etiraf etməyə bilməzdi.

Dolaşq məsələnin həll edilməsində qatarın dayanmadan hərəkət etməsi də az rol oynamırdı. Təkərlər sürətlə fırlanır, mənzərələr dəyişir və Çikaqo getdikcə uzaqlaşdı. Kerriyə elə gəlirdi ki, görünməz bir qüvvə onu haraya isə aparır, parovoz heç yerdə dayanmadan uzaq bir şəhərə doğru gedirdi. Bəzən o, ağlamaq və yardıma çağırmaq istəyirdi. Sonra ona elə gəlirdi ki, bunun faydası yoxdur. O, o qədər uzaqda idi ki, heç kəs və heç nə ilə ona kömək edə bilməzdi. Herstvud isə bu dəqiqə Kerrinin ürəyində əks-səda tapacaq və ona qarşı rəğbət oyadacaq sözlərlə onun ürəyinə girmək istəyirdi.

– Başa düşün, Kerri! Mən elə bir vəziyyətə düşmüşdüm ki, başqa yol yox idi.

Kerri özünü elə göstərirdi ki, guya heç nə eşitmir.

– Mən sizə evlənməyincə sizin mənimlə getməyəcəyinizi yəqin etdikdən sonra hər şeyi buraxıb sizi aparmaq qərarına gəldim. Mən başqa şəhərə gedirəm. Az bir müddət Monrealda qalmaq fikrindəyəm. Sonra hara istəsəniz ora gedərik. Əgər siz arzu etsəniz, biz Nyu-Yorka gedər və orada qalarıq.

– Mən sizinlə heç bir münasibətdə olmaq istəmirəm, – deyə Kerri təkrar etdi. – Mən elə birinci stansiyada düşəcəyəm. Bu qatar hara gedir?

– Detroyta!

– Oh! – deyə Kerridən bir səda qopdu. O, dəhşət içərisində əllərini bir-birinə çırpdı, sanki, məsafənin uzaqlığı onun vəziyyətini daha artıq çətinləşdirirdi.

– Doğrudanmı siz mənimlə getməyəcəksiniz? – deyə Herstvud elə bir ahənglə davam etdi ki, elə bil Kerrinin getməsi ilə onun üzərini bir təhlükə alır. – Siz bir şey etməyəcəksiniz, siz ancaq mənimlə gəzəcəksiniz. Mən isə heç bir şeylə sizə mane olmayacağam. Siz Monrealı və Nyu-Yorku görər, sonra mənimlə qalmaq istəməsəniz, geri qayıdarsınız. Bu isə indi, gəcə vaxtı qayıtmaqdan çox yaxşıdır.

Kerri ilk dəfə anlamağa başladı ki, onun təklifində heç bir hiylə yoxdur. Bu təklif çox cəlbədicidir, eyni zamanda Kerri heç də inanmırdı ki, Herstvud ona öz istədiyini yerinə yetirməyə yol verir. Monrealı və Nyu-Yorku görmək! Bu saat o artıq bu gözəl, qərribə, nəhəng şəhərlərə doğru sürətlə irəliləyirdi. Əgər o istəsə onları görə bilərdi. O, xəyalından keçənləri heç nə ilə bürüzə vermədən fikrə getdi.

Herstvuda elə gəldi ki, Kerridə razılıq əlamətləri sezir. O, səylərini ikiqat artırdı.

– Təəvvür edin ki, mən sizin xatiriniz üçün nələrdən əl çəkmişəm! Mən ki, artıq Çıkaqoya qayıda bilməyəcəyəm. Əgər siz mənimlə getməsəniz, mən ömrüm uzunluğunu tək qalmağa məhkum olacağam. Ola bilməz ki, siz məni tərk edəsiniz, Kerri!

Kerri çətinliklə dillənərək:

– Mənimlə danışmağı sizə qadağan edirəm, – dedi.

Herstvud bir müddət susdu.

Birdən Kerri qatarın sürətinin azaldığını hiss etdi. Əgər o doğru danda bir şey etmək niyyətində idisə, qəti hərəkət vaxtı çatmışdır. O, qalxmaq üçün tərpəndi. Herstvud dedi:

– Məni tərk etməyin, Kerri! Əgər bir vaxt siz məni heç olmazsa, azacıq qədər sevirdinizsə, mənimlə qalın və biz yeni həyata başlayaq.

Siz nə istəsəniz edərim. Mən sizinlə evlənərəm, yaxud sizi geri göndərəm. Tələsməyin və yaxşıca fikirləşin. Əgər mən sizi sevməsəydim, sizi özümə niyə qaçırdım? And olsun, Kerri, sizsiz mən yaşaya bilmirəm, yaşamaq da istəmirəm.

Bu adamın yalvarışında o qədər qətiyyət və ümitsizlik səslənirdi ki, onun sözləri Kerrinin qəlbinin dərinliyinə işlədi. Herstvudun sinəsində hər şeyi məhv edən ehtiras atəşi coşurdu. Kerrini o qədər qüvvətlə sevirdi ki, belə ağır dəqiqələrdə ondan imtina edə bilməzdi. O, Kerrinin əlini tutdu və nəhayətsiz yalvarışla barmaqlarını sıxdı.

Qatar ehtiyat yolda durmuş vaqonların yanından yavaş-yavaş ötür keçirdi. Pəncərə arxasında qaranlıq və zülmət idi. Pəncərə şüşəsinə bir neçə damcı düşdü – yağış başlayırdı. Kerri kəskin daxili mübarizə keçirirdi. Gah getməyi qəti edir, gah yenidən tərəddüd edirdi. Qatar tamamilə dayandı. O, isə hələ də Herstvudun yalvarışlarını dinləyirdi. Parovoz bir az geri oturdu və sakitlik çökdü.

Kerri ələcsiz sürətdə yerində oturmuşdu. Dəqiqə dəqiqə ardınca gedir, Kerri ləngiyir, Herstvud isə hələ də yalvarırdı.

– Əgər geri qayıtmaq istəsəm siz məni buraxarsınız mı? – deyə Kerri soruşdu, elə bil ixtiyar onun əlində idi və Herstvud tamamilə ona tabe idi.

– Əlbəttə! – deyə Herstvud cavab verdi. – Siz ki, bilərsiniz, mən sizi saxlamağa cəsarət etməm.

Kerri onu yalnız şərti olaraq bağışladığı bir adam kimi dinləyirdi. Kerriyə indi belə gəlirdi ki, hadisələrin gələcək gedişi tamamilə ondan asılıdır.

Qatar tərpəndi və yenidən tam sürətlə hərəkətə başladı. Herstvud söhbətin mövzusu dəyişdi.

– Siz yəqin ki, çox yorulmuşsunuz? – deyə soruşdu.

– Yox, – deyə Kerri cavab verdi.

– İcazə verirsinizmi sizə yataq vaqonunda yer tapım? – deyə Herstvud təklif etdi.

Kerri rədd işarəsi olaraq başını buladı. Həyəcanına, Herstvudun hiyləsinə baxmayaraq, o Herstvuda həmişə çox qiymətləndirdiyi qayğıkeşliyi yenidən görməyə başladı.

– Mən sizdən rica edirəm! – deyə Herstvud təkid etdi. – Siz özünüzü daha yaxşı hiss edərsiniz.

Kerri yenidən başını buladı.

Herstvud dedi:

– Elə isə icazə verin paltomu başınızın altına qoyum.

Bu sözlərlə o qalxdı və Kerrinin rahat söykənməsi üçün öz yüngül yay paltosunu bükərək onun qolu altına qoydu.

– Bax belə! İndi bir təhər istirahət edin!

Herstvod Kerrinin güzəştə getməsi üçün onu qucaqlayıb öpməyə hazır idi. O, Kerrinin yanında oturaraq fikrə getdi.

– Deyəsən, güclü yağış yağacaqdır.

Qaranlıq içərisində quduz bir sürətlə yeni dünyaya doğru gedən qatarın pəncərələrinə çırpın yağış damcılarının yumşaq taqqıltısı altında yavaş-yavaş sakitləşən Kerri:

– Bəli, oxşayır, – dedi.

Herstvod Kerrini bir qədər sakitləşdirməyə müvəffəq olduğuna sevinirdi, lakin bu onun üçün yalnız müvəqqəti bir tənəffüs idi. İndi, Kerrinin müqaviməti qırıldığı zaman, o bütün vaxtını etdiyi cinayət üzərində düşünməyə sərf edə bilirdi.

Heç də mənimsəmək istəmədiyi cüzi bir məbləği oğurladığını dərk etmək ona çox ağır gəlirdi. O, oğru olmaq istəmirdi. Nə qədər pul olursa olsun, itirdiyi əvvəlki mövqeyini onun üçün əvəz edə bilməzdi. Heç bir pul ona dostlarını, təmiz adını, evini və ailəsini, hətta Kerrini – əvvəldə ümid etdiyi şəkildə – qaytara bilməzdi. O, öz-özünü soymuş, şəxsi ləyaqət hissini tapdalaşmış, xoşladığı məşğələlərini, şən gecələrini özü öz əlindən almışdı. Nəyin xatirinə?

Herstvod nə qədər çox düşünürdüsə də, bu fikir onun üçün o qədər dözülməz olurdu. Öz keçmiş mövqeyini bərpa etməyə cəhd etsinmi? Keçən gecə götürmüş olduğu bu zəhrimar bir neçə min dolları qaytarıb bu hadisənin necə olduğunu izah etsə görənsən nə olar? Bəlkə mister Moy onu başa düşər? Bəlkə bar sahibləri onu bağışlar və qayıtmağa icazə verərlər?

Qatar günorta vaxtı Detroyta çatdı. Herstvod narahat olmağa başladı. Polis idarəsi yaqın ki, onu axtarırdı. Ehtimal ki, bütün böyük şəhərlərin polis idarəsi pulların itdiyi haqqında məlumat almışdır və indi casuslar onun hər bir addımını izləyəcəkdir. Bilaixtiyar onun xəyalında canilərin tutulması təsvirləri canlandı. Bu fikrin təsiri altında onun sinəsi qalxıb enməyə başladı və rəngi ağardı. Herstvodun əlləri sanki yapışmağa bir şey axtarırmış kimi tərpənməyə başladı.

O, özünü pəncərədən görünən mənzərə ilə maraqlanan kimi göstərərək, əsəbi halda ayaqları ilə döşəməni taqqıldadırdı.

Kerri onun həyəcanını gördü, lakin heç bir şey demədi.

Bu həyəcanı doğuran səbəb və bu səbəbin nə qədər mühüm olduğu haqqında onun heç bir təəvvürü yox idi.

Herstvod isə birdən düşündü ki, o, bu qatarın birbaşa Monrealə, yaxud Kanadanın başqa bir yerinə gedib-getməməsini soruşmağı unutmuşdur. Ola bilsin ki, burada o, bir qədər vaxt qazana bilər. O, dərhal yerindən sıçradı və konduktoru axtarmağa getdi.

– Rica edirəm, söyləyin, vaqonların bir hissəsi birbaşa Monrealə getmirmi? – deyə soruşdu.

– Bəli, yaxındakı yataq vaqonu Kanadaya gedir.

Herstvod sorğu-sualını davam etdirmək istəyirdi, lakin düşündü ki, bu ehtiyatsızlıqdır və vəğzalda məlumat almaq daha düzgün olar.

Qatar fisiltı və taqqıltı ilə stansiyağa yanaşdı.

O, Kerriyə müraciət edərək:

– Məncə yaxşısı budur ki, birbaşa Monrealə gedək, – dedi. – Mən gedim, görüm oraya qatar varmı və nə vaxt yola düşür.

Herstvod həyəcanlı idi, lakin zahirən mümkün olduqca sakit görünmək istəyirdi. Kerri isə ancaq iri məhzun gözləri ilə ona baxırdı. Onun bütün fikirləri dolaşmışdı və o, heç bir qərara gələ bilmirdi.

Qatar dayanan kimi Herstvod onun düşməsinə kömək etdi və özü qabağa düşdü. O, qorxu ilə hər addımda ətrafa baxır və özünü elə göstərirdi ki, guya Kerrinin onunla ayaqlaşib-ayaqlaşmadığını yoxlamaq istəyirdi. Lakin o, şübhəli bir şey görmədi. Görünür, heç kəs onu təqib etmək fikrində deyildi. Buna görə o, birbaşa kassaya getdi və soruşdu:

– Monrealə gedən qatar nə vaxt yola düşür?

– İyirmi dəqiqədən sonra, – deyə kassir cavab verdi.

Herstvod iki yataq yeri götürərək dərhal Kerrinin yanına qayıtdı. O, Kerrinin yorğunluğuna əhəmiyyət vermədən:

– Biz elə bu saat yolumuza davam edəcəyik, – dedi.

– Ah, bütün bunlar görənsən nə vaxt qurtaracaq, – deyə Kerri səsləndi.

– Monrealə siz özünüzü dərhal yaxşı hiss edərsiniz, əzizim!

Kerri dedi:

– Mən özüm ilə heç bir şey götürməmişəm. Hətta əl yaylığım da yoxdur.

– Çatan kimi nə lazımsa hamısını alarsınız, – deyə Herstvod ona ürək verdi. – Siz orada dərzi də çağıra bilərsiniz.

Onlar vaqonda yer tutdular. Az keçmədən yola düşmək signalı verildi. Qatar yola düşəndə Herstvud rahat nəfəs aldı. Çaya qədər kiçik bir məsafə gedəndən sonra qatar bərəyə keçdi, onlar Kana-daya çatarkən Herstvud divanın arxasına söykənərək ilk dəfə azad nəfəs aldı. Sevindiyyindən Kerrinin də yorulduğunu xatırlayaraq:

– İndi daha çox qalmamışdır! – dedi. – Şəhər tezdən biz Monrealda olacağıq.

Kerri heç nə cavab vermədi.

Herstvud əlavə etdi.

– Gedim görüm, qatarda vaqon-restoran varmı? Mən yemek istəyirəm.

XXIX FƏSİL

YOL ÖYLƏNCƏLƏRİ. DƏNİZ GƏMİLƏRİ

Heç bir zaman səyahətə çıxmamış adama vətəninə azacıq da olsa fərqlənən hər bir yeni yer çox maraqlı görünür. Məhəbbəti hesabla almasaq, səyahət insana hər şeydən artıq sevinc və təsəlli verir. Nədənse bütün yeni şeylər bizə çox əhəmiyyətli görünür və əslində yalnız hisslərimizin hadisələri nə dərəcədə qavradığını eks etdirən ağıl, təəssürat axını qarşısında arxaya keçir. Səyahət zamanı sevgilini yaddan çıxarmaq, kədərini dağıtmaq, ölüm kabusunu özündən kənar etmək olar. “Mən səfərə çıxıram” – kimi sadə ifadədə özünə çıxış tapmayan bir aləm hissiyyat gizlənmişdir.

Kerri öz iradəsinin əksinə olaraq, hiylə ilə bu səfərə sövq edildiyini, səfər üçün ən zəruri şeylərin belə olmadığını unudaraq, qarşısından sürətlə ötürüb keçən mənzərəyə tamaşa edirdi. O, bəzən Herstvudun burada olduğunu tamamilə unudur, sadə fermer evlərini və yaraşıqlı malikanələri maraqla nəzərdən keçirirdi. Kerrinin qarşısında yeni və maraqlı bir aləm açılırdı. Sanki həyat onun üçün indi başlanırdı. O özünü heç də məğlub hiss etmirdi, onun ümidləri qırılmamışdı. Böyük şəhər ona nə qədər vədlər verirdi. Bəlkə o, köləlikdən azadlığa çıxacaqdır. Kim bilir, bəlkə o, hələ səadətini tapa biləcəkdi. Bu fikirlər Kerrini qanadlandırır. Onun nıcatı nikbinliyində idi.

Ertesi gün qatar sağ-salamat Monrealda çatdı və səmişinlər vaqondan çıxdılar. Herstvud təhlükədən xilas olduğuna sevinir, Kerri isə

şimal şəhərinin onun üçün yeni olan mənzərələrinə heyrlə baxırdı. Herstvud bir vaxt burada olmuşdu. O, vaxtilə düşdüyü otelin yerini bilirdi. Onlar vağzalın binasından çıxdıqları zaman Herstvud agentin bu otelin adını çəkdiyini eşitdi və:

– Biz birbaşa ora gedib nömrə tutarıq, – dedi.

Herstvud otelə gələnlərin qeyd edildiyi kitabı qabağına çəkib vərəqləyərkən növbətinin azad olmasını gözləyirdi. Keçmiş bar müdiri özünü nə cür adlandırmaq haqqında çox gərgin düşünürdü. Nəhayət növbəti onun qarşısında dayandı, artıq bir saniyə belə ləngimək olmazdı. Herstvud ekipajla otelə gələrkən yolda bir lövhə görmüş və bu lövhənin üstündəki ad ona çox xoş gəlmişdi. Buna görə də o, “C.U.Merdok, arvadı ilə” sözlərini kitabda yazdı. Bu şərait qarşısında böyük bir güzəşt idi. Lakin o, öz adından heç bir vəchlə əl çəkmək istəmirdi.

Onlara otaq göstərildiyi zaman Kerri gördü ki, Herstvud onun üçün qəşəng bir nömrə tutmuşdur. Herstvud dedi:

– Orada vanna vardır, siz elə bu saat yuyuna bilərsiniz.

Kerri pəncərəyə yanaşıb küçəyə nəzər saldı. Herstvud isə aynada özünə baxdı. O, başdan ayağa toz-torpaq içərisində idi, buna görə də tezliklə yuyunmaq istəyirdi. O, özü ilə dəyişik götürməmişdi, hətta baş şotkası da yox idi.

– Mən zəng edib sabun, dəsmal götürmələrini xahiş edərdim, sizə baş şotkası da göndərərdim. Tələsmədən nahara qədər yuyuna bilərsiniz. Mən üzümü qırxdırıb qayıdaram, sonra sizin üçün bəzi şeylər almağa gedərik.

Son sözləri deyərkən o gülümsədi.

– Yaxşı, – deyə Kerri razılaşdı.

O, kresloya öyləşdi, Herstvud isə dayanıb qulluqçunu gözləyirdi. Çox keçmədən qapı döyüldü.

– Xahiş edirəm dəsmal, sabun və bir qrafin soyuq su gətirəsiniz.

– Baş üstə, ser!

– İndi mən gedim, – deyə Herstvud Kerriyə yanaşdı və əllərini ona uzatdı.

Lakin Kerri onun əlini öz əlinə almaq üçün heç bir təşəbbüs göstərmədi. Herstvud mehribanlıqla soruşdu:

– Kerri, siz hələ də mənə acıqlanırsınız?

– Yox, acıqlanmıram, – deyə Kerri laqeyd cavab verdi.

– Siz məni azacıq da olsun sevmirsiniz?

Kerri yenə də dinməz pəncərədən küçəyə baxaraq heç bir cavab vermədi.

– Siz doğrudanmı heç bir zaman məni azacıq da olsa sevməyəcəksiniz? – deyə Herstvud yalvarırdı.

O, Kerrinin əlini əlinə aldı, lakin Kerri əlini dartmaq istədi.

Herstvud əl çəkmirdi.

– Siz bir zaman deyirdiniz ki, məni sevirsiniz!

– Məni niyə aldatdınız? – deyə Kerri soruşdu.

– Mən özümü saxlaya bilmədim. Mən sizi hədsiz dərəcədə sevirem.

– Sizin məni sevməyə haqqınız yox idi, – deyə Kerri acı-acı cavab verdi.

– Bəsdir, Kerri! – deyə Herstvud səsləndi. – İndi artıq gecdir. Mən burada, sizin yanınızdayam. Məni bir qədər sevməyə çalışın.

O, Kerrinin qarşısında elə dayanmışdı ki, sanki bu işdən ziyan çəkən o idi.

Kerri başını yırğaladı.

– İcazə verin, təzədən başlayım, – deyə Herstvud davam etdi. – Bu gündən mənim arvadım olun, Kerri!

O hələ də Kerrinin əlini buraxmamışdı. Kerri yerindən qalxdı və ondan uzaqlaşmaq istəyirmiş kimi üzünü yana çevirdi. O zaman Herstvud onun belini qucaqladı. Kerri onun əlindən qurtulmağa çalışdı, lakin bacarmadı. O, Kerrini bərk-bərk özünə tərəf sıxdı. Dərhal onda şiddətli ehtiras alovlandı. Herstvud özünü coşqun bir oynaş kimi aparırdı.

Herstvud onu möhkəmcə ağuşuna basdığı zaman Kerri:

– Məni buraxın! – deyə pıçıldadı.

– Siz məni heç bir zaman sevməyəcəksinizmi? – deyə Herstvud yalvarırdı. – Nə üçün siz mənim olmaq istəmirsiniz?

Kerrinin Herstvuddan həmişə xoşu gəlirdi. Elə birçə dəqiqə bundan əvvəl, Herstvuda olan keçmiş marağını xatırlayaraq, inayətlə onu dinləyirdi. Bu adam elə gözəl və elə cəsarətli idi ki!

İndi bu hiss tədricən artan etiraz hissi ilə əvəz olunmuşdu. Bu hiss bir anlığa onu bürüdü, lakin Herstvudun coşqun nəvazişlərinin təsiri altında əriməyə başladı. Onda nə isə başqa bir hiss oyanmağa başlayırdı. Onu ağuşuna basan bu adam çox qüvvətli idi, o, ehtirasdan yanırdı, o, Kerrini sevirdi, Kerri isə tamam kimsəsiz idi! Əgər

ona sığınmaq istəməzsə, onun məhəbbətinə cavab verməzsə nə edə bilərdi, hara gedə bilərdi? Onun müqavimətinin yarısı Herstvudun qüvvətli ehtirasının təzyiqi altında əridi.

Kerri birdən-birə Herstvudun onun çənəsindən tutduğunu, başını qaldırıb gözlərinə baxdığını hiss etdi. Kerri onun gözlərindəki güclü cazibə qüvvəsinin səbəbini heç vaxt başa düşə bilmirdi. Bu anda o, Herstvudun bütün günahlarını unutdu.

Herstvud onu daha möhkəm qucaqlayaraq ehtirasla öpməyə başladı və Kerri bundan sonra hər bir müqavimətin faydasız olduğunu başa düşdü.

– Siz mənimlə evlənəcəksinizmi? – deyə o, bu işin mümkün olub-olmadığını fikirləşmədən soruşdu.

– Elə bu gün! – deyə Herstvud vəcdlə cavab verdi.

Bu zaman qapı döyüldü və Herstvud böyük təəssüflə Kerrini ağuşundan buraxdı. Qulluqçu sabun, dəsmal və su gətirmişdi.

Herstvud qapıya tərəf gedərək:

– Siz tezmi hazır olacaqsınız? – deyə soruşdu.

– Bəli – deyə Kerri cavab verdi.

– Mən ən gec bir saata qayıdaram.

Herstvud vestibülə düşüb, bərbərxana tapmaq üçün ətrafa göz gəzdirdi. Bu dəqiqə o, özünü çox yaxşı hiss edirdi. İndicə, Kerriyə qalib gəlməsi ona son bir neçə gündə çəkdiyi əzabların mükafatını almaq ümidini verirdi. Həyat onun uğrunda mübarizə aparmağa dəyərdi! Adət etdiyi və bağlı olduğu hər şeydən qaçmaq bəlkə də onu xoşbəxtliyə aparırdı. Tufan sovuşmuşdu, səmada artıq göy qurşağı görünürdü...

Herstvud yanında qırmızı və ağ zolaqlı sütun olan! (Amerika bərbərxanalarının lövhəsi olmur. Onların hərənən mil-mil kiçik sütunlar əvəz edir.) qapıya tərəf getmək istəyirdi ki, birdən kim isə onu arxadan çağırırdı. Bir anlığa onun ürəyi sıxıldı. O:

– Salam, Corc! Bu tərəflərdə nə edirsiniz? – sözlərini eşitdi.

Herstvud öz dostlarından Kenni familiar bir dəlallını tanıdı.

– Balaca bir xüsusi işim var, onun üçün gəlmişəm, – deyə Herstvud cavab verdi.

Onun beyni çox sürətlə işləyirdi. “Yəqin Kenni hələ heç bir şey bilmir: o hələ səhər qəzetlərini oxumamışdır”.

– Sizi belə uzaqlarda görmək nə qədər qərribədir! – deyə Kenni açıq ürəklə davam etdi. – Siz bu otele düşmüşünüz?

Özünün qeyd kitabındakı yazısını xatırlayaraq Herstvud dili dolaşa-dolaşa:

– Bəli, – dedi.
– Burada çoxmu qalacaqsınız?
– Yox ikicə gün.
– Belə de! Siz nahar etmisinizmi?
– Bəli, – deyə Herstvud yalan satdı. – Mən üzümü qırxdırmağa gedirəm.

– Mənimlə bara getməzsizmi?
– Bu saat yox. Sonra baş üstə, – deyə Herstvud cavab verdi. – Biz hələ görüşərik. Siz də bura düşmüşünüz?

– Bəli, – deyə mister Kenni cavab verdi və əlavə etdi:
– Çıkaqoda işlər necə gedir?
– Təzə bir şey yoxdur – deyə Herstvud gülümsünərək cavab verdi.

– Arvadınız yanımdadır?
– Yox.
– Elə isə biz bu gün mütləq görüşməliyik. Mən bu saat nahar etməyə gedirəm. İşinizi qurtaran kimi mənim yanıma gəlin.

– Mütləq, – deyə Herstvud vəd etdi və onlar ayrıldılar.

Bütün bu söhbət onun üçün başdan-ayağa işgəncə idi. Kenninin hər bir sözü onsuz da dolaşlıq olan vəziyyəti sanki daha da mürəkkəbləşdirirdi. Bu söhbət Herstvudda minlərlə xatirə oyatdı. O, bar müdirinin atıb getdiyi Çıkaqonu, arvadını, zəngin barı – hər şeyi özündə təcəssüm etdirirdi. Kenninin salanı və sorğu-sualları bunların hamısını ona xatırlatdı. Bir işə bax, Kenni görə elə məhz bu otele düşəydi! İndi yaqın o, Herstvudla bir yerdə vaxt keçirəcəyini zənn edir. Çıkaqoda çıxan qəzetlər elə bu saat gələcək, yerli qəzetlər də bu gün oradakı yenilikləri çap edəcəklər. Tanışlarının, xüsusən Kenninin, bu oğurluqdan xəbər tutacağı fikri onun Kerri üzərindəki qələbəsinə tamamilə unuttururdu. O, bərbərxananın qapısını açarkən az qalırdı ki, inləsin. Buradan qaçmaq, daha uzaq bir otele köçmək lazımdır!

Herstvud bərbərxanadan çıxarkən otelin vestibülündə bir nəfər belə olmadığını gördükdə çox sevindi. O, tez pilləkənə tərəf yönəldi. O, bu saat Kerrini götürər, onlar başqa yoldan çıxar, sakit bir yerdə nahar edərlər.

Lakin o, qarşı tərəfdəki qapının yanında dayanmış bir adamın ona diqqətlə baxdığını gördü. Bu adam xeyli yoxsul geyinmiş, gödək boylu, tipik bir irlandiyalı idi. Görünür, o, növbətçi ilə olan söhbətini elə bu dəqiqə qurtarmışdı, indi də bütün diqqətini keçmiş bar müdirinə həsr etmişdi.

Herstvud bu adamın diqqətlə ona baxdığını hiss etdi və dərhal kimə rast gəldiyini başa düşdü. O, sövq-təbii olaraq bu adamın onu təqib edən agent olduğunu anladı. Herstvud heç nə görmürmüş kimi sürətlə onun yanından keçdi, lakin onun başında müxtəlif fikirlər dolaşırdı. İndi nə olacaq? Burada ona nə edə bilərlər? O, cinayət-karı tutulduğu yerdə ələ vermək qanununun nə olduğunu xatırladı və bu qanuna yaxşı bələd olmadığı üçün bərk həyəcanlandı. Onu həbs etsələr necə olacaq? Birdən Kerri xəbər tutdu? Yox, Monrealda onu böyük təhlükə gözləyirdi. O, tezliklə buradan yayınmaq istədi.

Herstvud nömrəyə qayıtdıqda Kerri artıq yuyunub onu gözləyirdi. Onun rəngi durulmuşdu və əvvəlkindən daha gözəl görünürdü. Ancaq özünü çox təmkinli aparırdı. Herstvud burada olmadığı vaxt içərisində olan əvvəlki soyuqluğu yenə qayıtmışdı. Hər halda onun ürəyində sevgi atəşi alovlanmırdı. Herstvud bunu hiss etdi və onda daha artıq təşviş oyandı. O, Kerrini ağuşuna basa bilmədi, o hətta bunu etmək üçün təşəbbüs də göstərmədi. Kerrinin hərəkətlərində nə isə bir şey vardı ki, ona mane olurdu. Herstvud özü də vestibül-dəki görüşün təsiri altında idi.

– Hazırsınızımı? – deyə o, mehribanlıqla soruşdu.

– Bəli.

– Elə isə nahara gedək! Otelin restoranı mənim o qədər də xoşuma gəlmir.

– Mənim üçün fərqi yoxdur, – deyə Kerri cavab verdi.

Onlar nömrədən çıxıb aşağı düşdülər.

Herstvudu vestibüldə izləyən həmin irlandiyalı yaxın tinlərdən birində dayanmışdı. Bar müdiri özünü çox çətinliklə saxladı, – özünü görməməzliyə vurmaq onun üçün çox çətin idi. İrlandiyalı onları həyasız bir nəzərlə süzdü. Onlar irlandiyalının yanından keçdilər və Herstvud Kerriyə Monreal haqqında danışmağa başladı. Çox getmədən onlar bir restoran görüb içəri girdilər.

– Nə qərribə şəhərdir! – deyə Kerri dilləndi.

Əslində Monreal onu yalnız Çıkaqoya oxşamadığı üçün heyranləndirirdi.

– Çünki burada həyat Çikaqodakı kimi qaynar deyil. Bura xoşunuza gəlmir?

Qərbin paytaxtına alışmış və onu sevmiş Kerri:

– Yox, – deyə cavab verdi.

– Bəli, Monreal o qədər də maraqlı deyil, – deyə Herstvud razılaşdı.

– O necə şəhərdir axı? – deyə Kerri maraqlandı. O, heç cürə anlama bilmirdi ki, Herstvud onun nə üçün məhz bu şəhərə gətirmişdir.

– Elə yaxşı bir xüsusiyyəti yoxdur, gözəl mənzərəli ətrafı olan bir növ kurortdur.

Kerri izah edilməz bir təşvişlə onu dinləyirdi. Əmələ gəlmiş vəziyyətdə o, nə isə bir qeyri-adilik duyur və bu onun səfərdən ala biləcəyi nəşəni zəhərləyirdi.

– Lakin biz burada çox qalmayacağıq, – deyə Herstvud sözüne davam etdi. Kerrinin Monrealı bəyənməməsi indi onu həttə sevindirirdi.

– Nahar etdikdən sonra sizə lazım olan şeyləri alıb dərhal Nyu-Yorka yola düşərik. Ora sizin xoşunuza gələr. Çikaqo və Nyu-Yorka Birləşmiş Ştatlarda ən maraqlı şəhərlərdir.

Herstvud yalnız tezliklə buradan çıxıb qaçmaq haqqında düşüncəyə nərirdi. Əvvəlcə casusların nə edəcəklərini və onun Çikaqodakı ağalarının nə kimi tədbirlərə əl atacaqlarını bilmək və sonra, heç olmazsa Nyu-Yorka sürüşmək lazımdır. Orada gizlənmək o qədər də çətin iş deyildi. Herstvud bu şəhərə çox yaxşı bələd olduğundan müvəqqəti olaraq gözədən yayınmaq istəyən adam üçün buranın necə əlverişli yer olduğunu bilirdi.

Lakin o, bu barədə nə qədər çox fikirləşirdisə, gələcək ona bir o qədər dəhşətli görünürdü. Herstvuda aydın oldu ki, Monreala qaçmaq heç də məsələni həll etmir, yəqin ki, bar sahibləri onu hər addım başı təqib edən agentlər tutacaqlar – bunun üçün Pinkerton Muni, Boland agentlikləri vardır. O, Kanadanı tərk etmək istəyən kimi dərhal həbs ediləcəkdir. Beləliklə, o uzun müddət burada qalmalı və həmişə qorxu içərisində yaşamalı olacaqdır!

Otələ qayıdarkən o, şəhər qəzetlərini olduqca tez nəzərdən keçirməyi qət etdi. Qəzetlər onu cəlb edir və eyni zamanda o, onları əlinə almağa qorxurdu. Herstvud etdiyi cinayət haqqındakı xəbərin nə qədər uzaqlara yayıldığını bilmək istəyirdi. O, bir neçə dəqiqədən

sonra qayıdacağını Kerriyə bildirdi və qəzet almağa getdi. Vestibüldə bir nəfər də olsun tanış, yaxud şübhəli adam yox idi. Lakin buna baxmayaraq yenə də o, burada oxumaq istəmirdi. Buna görə də o, ikinci mərtəbəyə qalxdı və ümumi qonaq otağının pəncərəsi qarşısında oturdu. Qəzetdə onun cinayətinə çox az yer verilmişdi, lakin bu xəbər bütün qəzetlərdə bədbəxt hadisələr, ölənlər, soyğunlar, evlənmələr və sairə haqqında olan hər cür teleqraf xəbərləri içərisində dərc edilmişdi.

“Nə üçün mən bu işi tutdum!” – deyə Herstvud acı-acı düşündü. Bu uzaq sığınacağa gəldiyi vaxtdan bəri o, çox sarsaq bir iş tutduğunu hər dəqiqə ürək ağrısı ilə hiss edir və bu hiss getdikcə daha da möhkəmlənirdi. Yəqin ki, vəziyyətdən çıxmaq üçün daha yüngül bir yol var idi. Lakin bu yol ona tanış deyildi.

Herstvud qəzetləri salonda qoydu ki, Kerri onları görməsin.

O, nömrəyə girdi və:

– Özünüzü necə hiss edirsiniz? – deyə soruşdu.

Kerri pəncərənin qarşısında oturub küçəyə baxırdı.

– Babat, – deyə o, cavab verdi.

Herstvud ona yanaşaraq ağzını açmaq istəyirdi ki, birdən qapı döyüldü.

Kerri:

– Yəqin mənim aldığım şeyləri gətiriblər, – dedi.

Herstvud qapını açdı. Casus olduğunu çoxdan bəri duyduğu həmin mənfur adam koridorda dayanmışdı.

İrlandiyalı qəti və özünə güvənən bir adam vəziyyəti alaraq:

– Siz mister Herstvudsunuz, eləmi? – deyə soruşdu.

– Bəli, – deyə Herstvud sakitcəsinə cavab verdi.

O, belələrinin nə kimi adam olduğunu o qədər yaxşı bilirdi ki, həttə əvvəlki vüqarı da bir qədər qayıtdı. Onun barında belə cənabları olduqca soyuq qarşıladılar.

Herstvud koridora çıxıb arxasınca qapını örtüdü.

– Yəqin ki, siz mənim buraya nə üçün gəldiyimi bilirsiniz? – deyə agent səsinə alçaldaraq soruşdu.

– Bəli, başa düşürəm, – deyə Herstvud da yavaş səslə cavab verdi.

– Elə isə nə fikirdəsiniz? Pulu qaytarırsınız mı?

Herstvud qaş-qabaqla cavab verdi:

– O mənim öz işimdir.
– Siz çox yaxşı bilirsiniz ki, qaçıb yaxanızı qurtara bilməyəcəksiniz, – deyərək agent sakitcə ona baxdı.

Herstvod saymazyanə sözə başladı:

– Qulaq asın, əzizim, siz bu işdən tamamilə xəbərsizsiniz, mən isə sizə izahat vermək niyyətində deyiləm. Mən hər nə cür hərəkət edəcəyimi sizinlə, yaxud başqaları ilə məsləhətləşməyəcəyəm. Məni bağışlayın!

Casus dedi:

– Siz çox qərribə danışırırsınız. Axı indi siz, əslində polis idarəsinin əlindəsiniz. Biz istəsək sizə çox pislik edə bilərik. Siz burada başqasının adı ilə qeyd olunmuşsunuz, yanınızda qadın isə heç də arvadınız deyil, lakin qəzetlər sizin burada olduğunuzu hələ bilmirlər, ona görə mən sizə məsləhət görürəm ki, ağılnızı başınıza yığasınız.

– Siz nəyi bilmək istəyirsiniz?

– Yalnız bir şeyi: siz pulu geri göndərəcəksiniz, ya yox?

Herstvod dinməzəcə döşəməyə baxırdı. Nəhayət, o dedi:

– Mənim sizə izahat verməyimin mənası yoxdur. Siz də məni nəhaq yerə istintaq edirsiniz. Siz lap arxayın ola bilərsiniz, mən axmaq deyiləm. Sizin nə edə biləcəyinizi və nə bilməyəcəyinizi çox yaxşı bilirəm. Siz mənə pislik edə bilərsiniz, bu barədə mübahisə etmirəm, lakin bununla siz pulu qaytara bilməzsiniz. Mən necə hərəkət edəcəyimi qərar etmişəm və bu barədə Fitscerald və Moya yazmışam. Artıq sizə deyiləsi sözü yoxdur. Onlardan yeni göstəriş alana qədər gözləyin.

Herstvod danışa-danışa qapıdan uzaqlaşır və bu qayda ilə müsahibini arxasınca aparırdı ki, Kerri söhbəti eşitməsin. Nəhayət onlar dəhlizin başına, ümumi qonax otağının qapısına çatdılar.

Herstvod susduqca casus soruşdu:

– Deməli, siz pulu qaytarmaq istəmirsiniz?

Bu cümlələr Herstvodu çox acıqlandırdı. Qan onun beyninə sıçradı. Başından sürətlə müxtəlif fikirlər keçdi. Doğrudanmı o oğrudur? O heç də pulları götürmək niyyətində deyildi. Əgər bar sahiblərinə hər şeyi ətraflı izah edə bilseydi, yəqin ki, iş yaxşılıqla qurtarardı.

– Qulaq asın, mən bu məsələni sizinlə müzakirə etməyi qətiyyətlə istəmirəm. Mən sizin güclü olduğunuzu etiraf edirəm. Lakin bu işlərdən daha yaxşı baş çıxan adamlarla danışmağı üstün tuturam.

Casus öz sözünün üstündə duraraq:

– Özünü bilirsiniz, – dedi. – Ancaq siz bu pulları qaytarmamış Kanadadan çıxma bilməyəcəksiniz.

– Mən Kanadadan getmək fikrində deyiləm, – deyərək Herstvod cavab verdi. – Bu işi yoluna qoyduqdan sonra isə heç kəs məni saxlaya bilməz.

Bu sözlərdən sonra Herstvod döndüb getdi. Gəderkən o, İrlandiyanın ona diqqətlə baxdığını hiss edirdi. Buna baxmayaraq, Herstvod nömrəyə çatana qədər özünü sakit yeriməyə vadar etdi.

– O kim idi? – deyərək Kerri soruşdu.

– Çikaqo tanışlarımdan biri.

Casusla olan söhbət son həftənin əzablı təşvişlərindən sonra dərhal baş verdiyi üçün onu möhkəm sarsıtmışdı. Herstvod dərin ümid-sizliyə qapıldı. Bütün bu hadisələr onda qüvvətli nifrət hissi doğurdu. Bir oğru kimi təqib edilməsi fikri ona hər şeydən artıq əzab verirdi. O, işin ancaq bir tərəfini görəndə və çox vaxt yalnız kiçik bir şeyə əsasən dərin faciə haqqında mühakimə yürüdən ictimai rəyin nə qədər ədalətsiz olduğunu anlamağa başlamışdı. Bütün qəzetlər ancaq bir məsələni qeyd edirdilər: o, özge pulunu aparmamışdı. Lakin nə üçün, nədən ötrü aparmışdı, – bunun onlar üçün heç bir əhəmiyyəti yox idi. Həyatda insanı bu cür işlər görməyə məcbur edən çətinliklər onları maraqlandırmırdı. İndi isə onu bu hərəkətin səbəbini bilmədən mühakimə edirdilər.

Elə həmin gün Herstvod Kerri ilə nömrədə oturduğu vaxt pulu qaytarmaq qərarına gəldi. Bəli, o: "Fitscerald və Moya" məktub yazacaq, bu işin necə baş verdiyini izah edəcək, teleqrafla pulu geri qaytaracaqdır. Bəlkə onu bağışlayacaq, hətta geri qayıtmağı təklif edəcəklər. Eyni zamanda onun guya öz ağalarına məktub yazdığı barədə polis xəfiyyəsinə dediyi sözlər də doğru olacaqdır. Sonra isə o, şəhəri tərk edəcəkdir.

O, düz bir saat məsələnin deyəsən ölvərişli olan bu cür həlli üzərində düşündü. O, arvadı ilə olan münasibəti haqqında ağalarına yazmaq istəyirdi, lakin ürək etmirdi. Nəhayət, ancaq yazdı ki, dostları ilə birlikdə içəndən sonra təsadüfən seyfın açıq olduğunu gördükdə pulları oradan götürmüş və qəflətən seyfın qapısı örtülmüşdür. İndi o, bunu etdiyinə və mister Fitscerald ilə mister Moyu bu qədər narahat etdiyinə çox peşmandır. O, götürdüyü pulu, hər halda onun çox hissəsini qaytarmaqla bu işi düzəltməyə çalışacaqdır. Qalan məbləği isə imkan olan kimi dərhal ödəyəcəkdir.

Herstvud məktubun axırında işarə etdi ki, əgər mister Fitscerald və mister Moy razılıq versələr, o, öz köhnə vəzifəsinə qayıtmaqdan boyun qaçırmaz.

Məktubun məzmunu bu adamın necə çəşbaş olduğunu aydın sübut edirdi. Hətta o, ağaları bara qayıtmasına razılıq versələr belə, bunun özü üçün nə qədər əzablı olacağını müvəqqəti olaraq unudurdu. O unudurdu ki, keçmiş özündən sanki qılnc zərbəsi ilə ayırmışdır. Əgər o, keçmişlə əlaqəsini bir növ bərpa etməyə nail olsaydı belə, kəsiyin yeri həmişə çapıq qalacaqdı.

Herstvud indi həmişə bir şeyi: gah arvadını, gah Kerrini, gah da pula ehtiyacını unudurdu. Bu saat ağıllı mühakimə yürütməyə qabil deyildi. Hər halda o, məktub göndərdi və pulun göndərilməsini cavab alana kimi təxirə saldı.

Hələlik isə düşdüyü vəziyyətlə razılaşmağı və Kerrinin onun yanında olmasına sevinməyi qet etdi. Günorta günəş göründü, onun qızıl şüaları otağı doldurdu. Açıq pəncərədən sərcələrin cık-cıki eşidilirdi. Hava qəhqəhələr və mahnılarla dolmuşdu. Herstvud gözlərini Kerridən çəkə bilmirdi. Kerri, ona, bütün fəlakətlər içərisində yeganə işıq verən şüa kimi görünürdü. Ah, əgər Kerri onu sevsəydi! Yalnız birçə dəfə qucaqlasaydı, Çikaqodakı balaca parkda gördüyü kimi mehriban və şən olsaydı! O nə qədər xoşbəxt olardı! Bu, onun başına gələnlərin mükafatı olardı. O zaman o bilərdi ki, hələ hər şey itirilməmişdir. O zaman o daha heç kimin və heç nəyin dərdsini çəkməzdi.

O yerindən qalxaraq Kerriyə yaxınlaşdı.

– Kerri! – deyə dilləndi. – Kerri, sən mənim yanımda qalarsanmı?

Kerri bir qədər istehza ilə ona baxdı, lakin üzünün ifadəsini görəndə kimi onun gözlərində səmimi həsrət-rəğbət qığılcımları parladı. Kerri bu üzdə məhəbbət, hər cür əzablardan və təşvişlərdən sonra daha da güclənmiş hərarətli, ehtiraslı bir məhəbbət oxudu. O, qeyri-iradi olaraq nəvazişlə gülümsədi.

– Mən bu gündən sən üçün hər bir şey olmaq istəyirəm, deyə Herstvud başladı. – Daha mənə qüsse vermə! Mən sənə sadıq olacağam. Nyu-Yorka gedərik, orada qəşəng bir mənzil tutarıq.

Mən yenə işləyərəm, biz xoşbəxt olarıq. Sən mənim olmaq istəmirsən?

Kerri onu diqqətlə dinləyirdi. Əlbəttə, Kerridə bu adama qarşı qızgın məhəbbət yox idi, lakin Herstvudun yaxınlığı onda məhəbbətə

bənzər bəzi hisslər oyadırdı. Onun Herstvuda, hələ bu yaxınlara qədər heyran olduğu bu adama ürəkdən yazığı gəlirdi. O, Herstvudu heç bir zaman həqiqətən sevməmişdi. Əgər o, öz hisslərini yaxşıca araşdırmaq istəsə idi, özü də buna əmin olardı. Lakin onun bu saat Herstvudun qüvvətli ehtirasının təsiri altında keçirdiyi hisslər aralarındakı maneəni uçurub dağıdırdı.

– Sən mənimlə qalacaqsan, eləmi? – deyə Herstvud yenidən təkrar etdi.

– Bəli, – deyə Kerri yavaşca başını tərpətdi.

Herstvud Kerrini özünə tərəf çəkdi və onun üzünü öpüşlərə qərq etdi.

– Ancaq sən mənimlə evlənməlisən, – deyə Kerri dilləndi.

– Mən elə bu gün nikah üçün icazə alacağam.

– Necə alacaqsan?

– Başqa adla, – deyə Herstvud cavab verdi. – Mən yeni ad qəbul edəcəyəm, yeni həyata başlayacağam. Bu gündən mənim adım Merdokdur.

Kerri:

– Ox, bu adı götürmə! – deyə səsləndi.

– Niyə?

– Bu ad mənim xoşuma gəlmir.

– Onda sən nə cür ad istəyirsən? – deyə Herstvud soruşdu.

– Nə cür olur olsun, ancaq bu yox!

Herstvud Kerrini ağuşundan buraxmayaraq fikirləşdi və:

– Bəs Uiler necədir, buna nə deyirsən?

– Pis deyil, – deyə Kerri razılaşdı.

– Yaxşı! Onda mənim adım Uilerdir, – deyə Herstvud bildirdi.

– Mən elə bu gün icazə alaram.

Onlar qarşılıqlarına çıxan birinci keşişə nikah oxutdurdular.

Nəhayət, Çikaqodan mister Moyun imzası ilə cavab gəldi. O yazırdı ki, Herstvudun hərəkəti onu çox təəccübləndirmişdir və baş vermiş hadisəyə o, ürəkdən kədərlənir. Əgər Herstvud pulu qaytarsa ona qarşı heç bir düşmənçilik hissi bəsləmədikləri üçün əleyhinə iş qaldırmayacaqlar. Lakin, əvvəlki yerinə qayıtmaq məsələsinə gəldikdə onlar bu məsələni hələlik qəti həll etməmişlər, çünki onun qayıtmasının barın işinə necə təsir edəcəyini müəyyən etmək çətinidir. Onlar bu bərdə fikirləşib sonra cavab yazarlar. Çox güman ki, bir müddətdən sonra...

Və sairə, və sairə.

Məktubun mənası Herstvuda tamamilə aydın idi: o artıq heç bir şeyə ümid edə bilməzdi. Bar sahibləri mümkün qədər az səs-küy salmağa çalışaraq, öz pullarını geri qaytarmaq istəyirdilər. Mister Moyun cavabında Herstvud öz hökmünü oxudu.

O, pulun doqquz min beş yüz dollarını bar sahiblərinin göndərməyə söz verdikləri müvəkkilə təqdim etməyi, üç yüzünü isə özünə saxlamağı qət etdi. Herstvud məsələni teleqrafla öz sabiq ağalarına bildirdi, elə həmin gün pulu müvəkkilə verib, ondan qəbz aldı və yola hazırlaşmağı Kerriyə tapşırırdı. İşin yeni vəziyyət alması əvvəldə onu bir qədər sıxdı, sonra o, tədricən özünə gəldi. Həbs olunmaq və Amerika hökumətinin əlinə verilmək qorxusu hələ indi də onu tərk etmirdi. Buna görə nə qədər çətin olsa da, Herstvud səssiz-səmirsiz getməyə çalışırdı. O, Kerrinin sandığının vağzala aparılmasını əmr etdi və orada onu Nyu-Yorka göndərilmək üçün baqaja verdi. Görünür kimsə ona diqqət yetirmirdi. Lakin buna baxmayaraq, o, gecədən xeyli keçmiş oteli tərk etdi. Herstvud həyəcanlı idi, ona elə gəlirdi ki, sərhəddən o tərəfdə birinci stansiyada, yaxud Nyu-York vağzalında qanun nümayəndələri onu qarşılayacaq və həbs edəcəklər.

Nə onun oğurluğu və nə də qorxuları haqqında təsəvvürü olan Kerri isə Nyu-Yorka getdiyi üçün sevinirdi. O, şəhər böyük şəhərə yaxınlaşarkən geniş Hudzon vadisini haşiyə kimi əhatə edən yaşıl təpələrə tamaşa edirdi. Qatarın çay döndükcə burularaq keçdiyi yerin gözəlliyi Kerrini valeh edirdi. O, əvvəllər də Hudzon haqqında, böyük Nyu-York haqqında eşitmişdi və indi qarşısında açılan gözəl mənzərələrdən həzz alırdı.

Qatar istiqamətini dəyişib Xarlem çayının şərq sahili ilə sürətlə gedərkən Herstvud bərk həyəcan keçirərək, Kerriyə bildirdi ki, şəhər kənarına çatmışlar. Çikaqo vağzalına ilə tanış olan Kerri burada uzun cərgələrlə dayanan vaqonlar, bir-birinə dolaşmış saysız-hesabsız relslər görəcəyinə ümid bəsləyirdi. Lakin burada belə şeylər yox idi. Bunun əvəzində o, çayda böyük gəmilər gördü, bunlar okeanın okeanın yaxında olmasının ilk əlaməti idi. Daha sonra beşmərtəbəli kərpic evlər, adi küçələr göründü. Sonra qatar tunele daxil oldu.

Qatar bir neçə dəqiqə qaranlıqda yol gedib tüstülər içərisində yenidən işığa çıxdığı zaman konduktor:

– Nyu-York! Qrend-Sentral! – deyərək xəbər verdi.

Herstvud qalxıb, balaca çamadanını yığışdırdı. Onun əsəbləri son dərəcə gərgin idi. O, Kerri ilə birlikdə bir qədər qapıda dayandı və vaqondan çıxdı. Heç kəs ona yanaşmadı. Lakin o, küçəyə çıxarkən yenə də qorxu ilə ətrafına göz gəzdirdi. Herstvud o qədər həyəcanlı idi ki, ondan geri qalmış və öz yol yoldaşının dalgınlığına heyrlənən Kerrini tamamilə unutmuşdu.

Onlar Qrend-Sentral vağzalının binasını tərk edən kimi Herstvud bir qədər rahatlaşdı. Onlar küçəyə çıxdılar. Kəbçilərdən başqa heç kəs onlarla danışmaq fikrində olmadı.

Yalnız bu zaman Herstvud rahat nəfəs aldı və nəhayət, Kerrini xatırlayaraq ona tərəf döndü.

Kerri dedi:

– Mən elə fikir edirdim ki, siz məni burada qoyub qaçmaq istəyirsiniz.

– Mən “Çilsi” oteline gedən yolu xatırlayırdım.

Şəhərin gürultusu Kerrini elə cəlb etmişdi ki, o, hətta onun cavabını yaxşı eşidə bilmədi.

– Nyu-Yorkda nə qədər əhali var? – deyərək soruşdu.

– Milyondan artıq, – deyərək Herstvud cavab verdi.

O heç də əvvəlki ədasına oxşamayan bir tərzdə kəb çağırırdı. Uzun illərdən bəri ilk dəfə onun başına belə bir fikir gəldi ki, indi o, ən kiçik xərclərlə belə qənaətcil olmalıdır. Bu fikir qətiyyənlə onun xoşuna gəlmirdi.

Herstvud otellərə pul xərcləməmək üçün dərhal mənzil tutmaq qərarına gəldi. Bunu Kerriyə dedi və o da Herstvudla tamamilə razılaşdı.

– İstəyirsən, elə bu gün axtaraq, – deyərək Kerri təklif etdi.

Bu zaman Herstvud birdən-birə Monrealda tanışları ilə olan görüşü xatırladı. Böyük Nyu-York otellərində o, Çikaqodakı tanışlarından birinə mütləq rast gələcəkdi. Oturacaqda dikələrək o, sürücüyə müraciət etdi:

– “Belford” oteline sürün!

Bura Çikaqodan gələnlərin çox az düşdüyü sadə bir mehmanxana idi.

– Yaşayış evləri Nyu-Yorkun hansı hissəsində yerləşmişdir? – deyərək Kerri soruşdu.

Kerri təsəvvür edə bilmirdi ki, küçənin hər iki tərəfi ilə uzanan bu beşmərtəbəli divarlar arxasında adamlar öz ailələri ilə yaşayırlar.

Şəhərlə olduqca yaxşı tanış olan Herstvud cavab verdi.

– Hər tərəfində... Nyu-Yorkda yaşıllıqlı malikanələr yoxdur, bütün bunlar yaşayış evləridir.

Kerri yavaşcadan:

– Elə isə bu şəhər mənim xoşuma gəlmir, – dedi.

XXX FƏSİL

ƏZƏMƏT SƏLTƏNƏTİNDƏ. YOLÇU XƏYALA DALIR

Herstvud Çikaqoda nə kimi mövqe tutmuş olsa da Nyu-Yorkda o, ancaq deryada balaca bir damcı kimi idi. O vaxt əhalisinin yarım milyona çatmasına baxmayaraq, Çikaqoda iri kapitalistlər az idi. Varlılar o qədər zəngin deyildilər ki, özlərinin təmtərağı ilə az gəliri olan adamları kölgədə qoya bilsinlər. Yerli dramaturgiya, ədəbiyyat, ictimai və başqa sahələrdə məşhur adamlar əhalinin diqqətini o dərəcədə cəlb etmişdi ki, müstəqil mövqe tutan adamlar tamamilə kölgədə qalsın. Çikaqoda məşhur olmaq üçün yalnız iki yol var idi: siyasət və ticarət. Nyu-Yorkda isə əlliyyə qədər belə yol var idi və onların hər birindən yüzlərlə adam yapışmışdı. Beləliklə, məşhur adamlar az deyildi. Buranın həyat dənizində balina qaynayırdı, bunun üçün də balaca baliqlar tamamilə gözəndən itir, gözə dəyə biləcəkləri ümidinə belə cəsarət etmirdilər. Başqa sözlə, Herstvud Nyu-Yorkda heç bir şey idi.

Bu vəziyyətin başqa, daha qorxulu cəhətləri vardır. Bunu çox vaxt nəzərə almırlar. Lakin faciələri doğurdan da elə budur. Bu böyük dünyanın böyük adamları özlərini kiçiklərə pis təsir edən mühitlə əhatə edir. Bu mühiti duymaq çətin deyildir. Gözəl malikanələr, hey-rətamiz ekipajlar, göz qamaşdırıcı mağazalar, restoranlar, hər cür əyləndirici yerlərin içərisinə gedin: güllərin, ipək geyimlərin, şərabların iyi ilə nəfəs alın, nemətlər içərisində nəşələnən adamların sinəsindən qopan gülüşlərdən, nizə kimi parıldayan nəzərlərdən məst olan, adamı qılınc kimi kəsən bu gülüşlərin, təbəbbürlü yerləşlərin nə olduğunu duyun, – o zaman siz qüdrət və əzəmət sahiblərinin yaşadıkları mühitin nə olduğunu anlırsınız. Həqiqi əzəmətin bunda olmadığını söyləməyin mənası yoxdur. Bütün dünya bu nemətlərin ardınca süründükcə, insan qəlbi bütün bunlara nail olmağı baş məqsəd kimi qarşısında qoyduqca, bu mühit insan qəlblərini parçalayacaqdır.

O, kimyəvi reaktiv kimi bir şeydir. Onun bir günlük təsiri – bir damcı kimyəvi maddə kimi – bizim anlayışlarımızı, arzu və meyillərimizi elə dəyişir və elə qiymətdən salır ki, hamısında silinməz bir iz qalır, bərkə-boşa çəkilməmiş ağıl üçün belə bir günün təsiri tiryəkin sağlam bədənə olan təsiri kimidir. Ehtiraslı arzular onlara əzablar verir və bu arzular insanı mütləq sərsəm xəyallara və ölümə doğru aparır. Ah, yerinə yetməyən arzular! Onlar bizi gəmirir, üzür, bu boş arzular bizi cəlb edir, çağırır, o vaxta qədər aldadıb dalınca aparır ki, ölüm və məhv olmaq bizi, gözübağlı adamları, onların əlindən alıb təbiətin qucağına qaytarır.

Herstvud yaşında və o təbiətdə olan adamlar gəncliyin xəyal və qızgın arzularına qapılırdılar, lakin onlarda gəncliyin qüvvətli nikbinliyi də yoxdur, Nyu-York onda on səkkiz yaşında oğlanın qəlbində alovlanan şiddətli arzular doğura bilməzdi. Lakin bir zaman bu mühitə qovuşmaq ümidinin olmaması onun müvəffəqiyyətsizliklərinin acısını daha da artırırdı. Herstvud əvvəllər Nyu-Yorkda olmuşdu və həyatdan tam dolğunluğu ilə ləzzət ala bilən adamlar üçün bu şəhərdə nə kimi imkanlar olduğunu yaxşı anlayırdı. Nyu-York onda qismən hörmətlə qarışıq dəhşət oyadırdı, çünki onun hörmət etdiyi və üstün tutduğu hər şey – var-dövlət, mövqe və şöhrət – hamısı bura toplaşmışdı. Onun bar müdiri olduğu vaxt dəfələrlə stəkan-stəkana vurduğu məşhur adamların çoxu məhz, bu əzəmətli və çox əhalisi olan şəhərlərdə şöhrət qazanmışdı. Buranın saraylarının dəbdəbəsi və onlarda yaşayanların şənlikləri haqqında olduqca maraqlı şeylər danışıldılar.

O anlayırdı ki, adam özü belə hiss etmədən sərvətlə yan-yanə yaşayır. Burada yüz və hətta beş yüz min dolları olan bir adam ancaq ortabab yaşaya bilər. Cəmiyyətdə parlaq, modadan geri qalmamaq üçün burada müqayisə edilməyəcək dərəcədə böyük sərvət lazımdır. Yoxsul adamın isə bura yeri deyil. Dostlarından ayrı düşmüş, yalnız az-çox varından deyil, adından belə məhrum olmuş, yaşamaq üçün yenidən mübarizəyə başlamağa məcbur olan Herstvud bu şəhərə düşərkən bütün bunları xüsusi kəskinliklə dərk edirdi, o, qoca deyildi, lakin tezliklə qocalmağa başlayacağını anlamaq üçün kifayət qədər ağıllı idi. Nədənə bu gözəl bəzəklər, inam və qüvvət mənzərəsi birdən onun nəzərində xüsusi əhəmiyyət kəsb etdi. Bu təmtəraqda onun öz acınacaqlı vəziyyəti arasında, doğrudan da, çox böyük fərq var idi.

Onun vəziyyəti isə həqiqətən acınacaqlı idi. Herstvud çox tez gördü ki, həbs edilmək qorxusundan yaxa qurtarmaqla o heç də bütün həyat məsələlərini həll etməmişdir. Bir təhlükə keçən kimi ortalığa başqa bir təhlükə – ehtiyac təhlükəsi çıxırdı. Kerri ilə birlikdə mənzil, paltar, yemək və əyləncələr üçün bir neçə il sərf etməli olacaqları cüzi məbləğ – min üç yüz dollar – bir ildə beş dəfə bundan artıq xərcləməyə adət etmiş bir adamı çətin qane edə bilərdi. Herstvud Nyu-Yorka gəldikləri ilk günlərdə bu barədə çox fikirləşdi və belə qərara gəldi ki, qəti hərəkət etmək lazımdır. O, şəhər qəzetlərini oxuyaraq nə kimi ticarət müəssisələri olduğunu öyrəndi və iş axtarmağa başladı.

Lakin o əvvəlcə Kerri ilə birlikdə Amsterdam-avenü yaxınlığında Yetmiş səkkizinci küçədə bir mənzil tutdu. Ev beşmərtəbəli idi, onların otaqları isə üçüncü mərtəbədə idi. Küçə evlərlə hələ sıx dolmadığı üçün şərq tərəfdə Sentral-park ağaclarının yaşıl zirvələri, qərbdə isə Hudzon çayının geniş suları görünürdü. Vannalı mənzil otuz beş dollara başa gəlirdi. O vaxtlara görə bu, orta qiymət idi, lakin Herstvud üçün bu çox böyük xərc idi.

Kerri buradakı otaqlarla Çikaqodakı otaqların böyüklük etibarilə fərqli olduğuna diqqət yetirdi. O, müşahidə etdiklərini Herstvuda dedi.

– Biz bundan yaxşısını tapa bilmərik, əzizim! – deyərək Herstvud ona cavab verdi. – Əgər axtarmalı olsaq, yalnız köhnə evlərdən taparıq. Orada isə belə rahatlıq yoxdur.

Bu balaca mənzil Kerrini onunla cəlb etdi ki, yenidən düzəldilmişdi və mərkəzi qızdırma sistemi olan böyük bir binada idi. Bu, böyük üstünlük idi. Burada yaxşı piletə, isti və soyuq su, yükqaldıran lift, hətta qapıçı ilə danışmaq üçün rüpor da vardı. Bütün bunlar gənc qadının çox xoşuna gəlirdi. Bu üstünlükləri lazımınca qiymətləndirmək üçün təbii evdarlıq hissi kifayət qədər inkişaf etmişdi.

Herstvud əlli dollarını nağd, qalanını isə hər ay on dollar ödəmək şərtlə evi düzəltmək üçün bir mebel kompaniyası ilə sənəd bağladı. Sonra “C.U.Uiler” sözləri yazılmış bir bürünc lövhə sifariş etdi və onu vestibüldə öz poçt qutusunun üstünə vurdu. Qapıçının “missis Uiller” deyərək çağırması əvvəllər Kerriyə çox qərribə gəlirdi. Lakin sonra o, yavaş-yavaş buna alışdı və bu ada öz xüsusi adı kimi baxmağa başladı.

Herstvud evi düzəltməklə əlaqədar olan işlərini qurtarıb yaxşı gəliri olan bir barda işə düzəlmək ümidi ilə bir neçə elanda göstərilən

yerlərə getdi. Adams-stritdə olan zəngin bardan sonra indi gördüyü bu yoxsul meyxanalar onun xoşuna gəlmirdi. Herstvud onlara baxmaq üçün bir neçə gün boş yerə vaxt itirdi: onlar çox pis idilər.

Lakin bar sahibləri ilə söhbətindən o çox qiymətli məlumat ala bilərdi. O, şəhərin işgüzar həyatına Tammani-xollun¹ hüdudsuz təsirini və polis idarəsi ilə yaxşı münasibətdə olmağın nə qədər əhəmiyyətli olduğunu öyrəndi. O aşkar etdi ki, daha artıq inkişaf etmiş barlar “Fitscerald və Moyun” əksinə olaraq öz işlərində qanun üzrə nəzərdə tutulmuş normalardan kənara çıxırlar. Az-maz gəlirli müəssisələrin ikinci mərtəbədə yaxşı düzəlmiş ayrı kabinetləri və görüş üçün gizli otaqları var idi. Bu bar sahiblərinin özündən razılıq yağın üzvlərindən, köynəklərinin qolunda parlayan brilyantlardan, geyimlərinin gözəlliyindən görünürdü ki, bütün dünyada olduğu kimi, burada da içki ticarəti yaxşı qazanc mənbəyidir.

Herstvud uzun müddət axtarırdıqdan sonra, Uorren-stritdə böyük gəlir verəcəyi güman edilən bir bar tapdı. Burada deyəsən, bəzi təkmilləşmə aparmaq olardı. Müəssisənin xarici görünüşü xeyli abırlı idi. Sahibkar lovğalanırdı ki, işlər çox yaxşı gedir və görünür, bu doğru idi.

O, Herstvuda deyirdi:

– Bizim müştərilər zəngin adamlardır. Onlar tacirlər kommivoyajerlər, müxtəlif sənətdə olan adamlardır, hər yoldan ötəni biz bura buraxmırıq.

Herstvud kassa zənginin tez-tez vurmasına qulaq asaraq dayandı və bir müddət alverin necə getdiyinə baxdı.

– Sizin zənninizcə, müəssisənizdən alınan gəlir iki nəfərə tamamilə çatarmı? – deyərək soruşdu.

– Əgər siz iş bacaran adamsınızsa, özünüz görə bilərsiniz, – deyərək sahibkar cavab verdi. – Mənim Hassau küçəsində də bir barım vardır. Hər ikisi üçün mənim vaxtım çatmır. İş ilə əsaslı surətdə tanış olan, yararlı bir adam tapsaydım.

– Mənim təcrübəm var, – deyərək Herstvud saymazyanaya cavab verdi.

Lakin o, Çikaqoda “Fitscerald və Moy” barının müdiri olduğunu söyləməkdən özünü saxladı.

Bar sahibi dedi:

¹ Tammani-xoll – çinovnikləri satın alan və öz adamlarını bütün seçilmiş vəzifələrə göndərən, qanqsterlərlə əlaqədar mürəccə təşkilatdır.

– Elə isə söz sizindir, mister Uiller!

O ancaq hazırda olan malı və lavazimatı daxil etməklə üçdə bir pay təklif edirdi. Bunun üçün də Herstvud min dollar qoymalı və bundan başqa barın müdirlik vəzifəsini aparmalı idi. Mülk barəsində danışmaq lazım gəlmirdi, çünki bar sahibi binanı icarəyə götürmürdü.

Bu təklif Herstvuda çox əlverişli gəldi. Məsələ ancaq bunda idi ki, belə bir yerdə yerləşən barın gəlirinin üçdə bir hissəsi onun təxminini hesabına görə evin xərci üçün lazım olan ayda yüz əlli dolları verəcəkdimi? Lakin başqa yerlərdəki müvəffəqiyyətsizliklərini nəzərə alaraq indi uzun müddət tərəddüd etməyin yeri deyildi. Hər halda Herstvud ümid edə bilirdi ki, indi ayda yüz dollar və sonra isə daha çox qazana biləcəkdir. O, təklifə razı olub, min dolları verdi və ertəsi gün işə başlamağı qəet etdi.

Əvvəllər bağladığı bu müqavilə onu çox sevindirirdi. O, Kerriyə deyirdi ki, pulu çox əlverişli müəssisəyə qoymuşdur. Lakin vaxt gəldikcə bir çox elə şeylər aşkara çıxdı ki, onu yenidən düşünməyə məcbur etdi. Birinci növbədə onun şərikinin çox deyingən adam olduğu meydana çıxdı. Bununla bərabər o, içir və bu zaman çox qaraqabaq olurdu. Herstvud isə belə şeyə adət etməmişdi. İkincisi, barın gəliri sabit deyildi, Çikaqoda olan daimi müştərilər burada yox idi. O anladı ki, müştərilərlə dostluğa müvəffəq olmaq üçün çox vaxt lazımdır. Buraya, bu bara adamlar tələsik gəlir və gedirdilər, heç kəsin dostluğu ilə azacıq da olsa maraqlanmırdılar. Buraya oturmağa və çənə vurmağa gələn yox idi. Günlər və həftələr keçib gedir, Herstvud isə Çikaqoda hər gün eşitməyə adət etdiyi səmimi salamları heç kəsdən eşitmirdi.

Bundan başqa, Herstvud daha yüksək və qapalı cəmiyyətdə olan xəbərləri gətirən, hətta ortabab barlarda xüsusi atmosfer yaradan yaxşı geyimli adamlardan məhrum idi. O, heç olmazsa bir cəhəti ilə başqalarından fərqlənən adamlara aylarla təsadüf etmirdi. Axşamlar barda olduğu zaman Herstvud qəzetlərdə məşhur adamlar haqqında xəbərlər oxuyurdu, bu adamlar “Fitscerald və Moy”, yaxud “Qofman” kimi barlara gedirdilər. O, dəfələrlə bu adamlarla stəkan-stəkana vurmuşdu. Lakin o yaxşı anlayırdı ki, bu adamlarla daha heç bir zaman görüşə bilməyəcəkdir.

Bununla bərabər müəssisə gözlənilən gəliri vermirdi. Doğrudur, işlər bir qədər canlanmışdı, lakin Herstvuda aydın idi ki, öz xərclərində çox qənaətcil olmalıdır. Bu fikir ona təhqir kimi gəlirdi.

İlk vaxtlar gecədən xeyli keçmiş evə qayıdıb, Kerrinin onu gözlədiyini görmək ona ləzzət verirdi. O, vaxtını elə bölmüşdü ki, axşamlar saat altıda-yeddidə evə nahara gəlir, şəhərlər isə doqquza kimi evdə olurdu. Lakin yavaş-yavaş bu qayda köhnəlib öz gözəlliyini itirdi. Yekrəng vəzifələr Herstvudu dərindən qorxutmağa başladı.

Nyu-Yorka gələn gündən bir ay belə keçməmişdi ki, bir dəfə Kerri xırda şeylərdən danışılan bir ahənglə dedi:

– Mən bu həftə şəhərə gedib özümə paltar almaq istəyirəm.

– Nə paltar? – deyər Herstvud soruşdu.

– Fərqi yoxdur, ancaq eləsi olsun ki, onda şəhərə çıxıb bilim.

Herstvud gülümsünərək:

– Yaxşı, – dedi, lakin bu haqda fikirləşdi ki, Kerri bu işi bir qədər sonraya saxlasaydı, onun maliyyə vəziyyəti üçün yaxşı olardı.

Ertəsi gün bu barədə danışmaq olmadı, lakin üçüncü gün Herstvud soruşdu:

– Sən özünə paltar aldınmı?

– Hələ yox, – deyər Kerri cavab verdi.

Herstvud nə isə mülahizə edir kimi susdu və sonra əlavə etdi:

– Sən bunu bir neçə gün ləngidə bilməzsənmi?

Kerri Herstvudun nə məqsədlə belə dediyini başa düşmədən cavab verərək:

– Olar, – dedi, çünki Herstvud heç bir zaman Kerrinin pul çətinlikləri üzərində düşünməsinə yol vermirdi. Bunun üçün də Kerri soruşdu: – Ancaq nə üçün?

– Bilirsənmi, mən əlimdə olan pulun hamısını müəssisəyə qoymuşam. Hələ pul cəhətdən çox çətinlik çəkirəm. Lakin ümidim var ki, bu yaxınlarda qoyduğum sərmayenin hamısını qaytarım.

– Belə de!.. Əlbəttə olar, əzizim! Bəs nə üçün sən əvvəldən mənə bu barədə heç nə demədin?..

– Əvvəl buna ehtiyac yox idi, – deyər Herstvud cavab verdi.

Kerri dərhal bu məsələ ilə razılaşdısa da, bununla belə Herstvudun sözləri ilə həmişə nə isə balaca bir işi qurtarmağa hazırlaşan Druenin bəhanələri arasında oxşayış olduğunu fikirləşməyə bilmədi. Bu yalnız adi bir fikir idi, lakin hər halda nə isə yeni bir şeyin təməlini qoydu. Kerri Herstvuda bir qədər başqa cür baxmağa başladı.

Yavaş-yavaş bu cür başqa xırda şeylər də toplanırdı. Ümumiyyətlə, bunlar Kerri üçün böyük kəşf idi. O, heç də səfeh deyildi. Birdən-birə uzun müddət bir dam altında yaşayan iki adam gec ya tez bir-

birini tanımalıdır. Etiraf etmək istəyib istəməməkdən asılı olmaya-raq, birinin çətinliyi o birinə məlum olur. Havada buludlar toplaşır və insanın qəlbi getdikcə qaralır.

Herstvud əvvəlki kimi yaxşı geyinirdi, lakin onun kostyumları hələ Kanadadan gətirdikləri idi. Kerri gördü ki, onun paltarı çox azdır, lakin təzə bir şey almaq fikrində deyil. Herstvudun tək-tək hallarda ona əyləncələr təklif etməsi, onun aşpazlıq məharətini bir dəfə də olsun tərifləməməsi, sanki bütün varlığı ilə işə girişməsi Kerrinin nəzərindən qaçmırdı. O, artıq Kerrinin Çikaqoda tanıdığı qayğısız, səxavətli, zəngin Herstvud deyildi. Fərq o qədər kəskin idi ki, gözə çarpmaya bilməzdi.

Çox keçmədən Kerri onun bütün ətrafdakılarla münasibətində gizli bir dəyişiklik olduğunu hiss etdi və anladı ki, Herstvud öz fikirlərini ona açmır, görünür, o, nəyi isə gizlədir və yalnız öz-özü ilə məsləhətləşirdi. Kerri hər cür xırda şeyləri ondan soruşmağa məcbur olurdu, bu isə qadınların heç xoşuna gəlmir. Bəzən qüvvətli məhəbbət adamı bununla razılaşmağa məcbur edir, lakin ancaq razılaşmağa, bundan artığa yox! Qüvvətli məhəbbət olmayan yerdə isə adam daha müəyyən, lakin çox pis nəticəyə gəlir.

Herstvud isə qarşısına çıxan çətinliklərlə cəsarətlə mübarizə edirdi. O, nə qədər böyük səhv etdiyini və indi əlində qalan cüzi şeyləri qiymətləndirmək lazım olduğunu başa düşmək üçün kifayət qədər ağıllı idi. Bununla bərabər o, hər saat və hər gün özünün indiki acınacaqlı və etibarsız vəziyyətini əvvəlki mükəmməl təmin olunmuş vəziyyəti ilə ixtiyarsız olaraq müqayisə edirdi.

Bundan başqa dostları ilə qarşılaşa biləcəyi fikri ona daim əzab verirdi. Herstvudun Nyu-Yorka gəlməsindən bir az sonra xoşa gəlməyən bir görüş bu qorxu hissini xüsusilə qüvvətləndirmişdi. O, Brodvey ilə gedərkən birdən qarşıdan bir tanışın gəldiyini gördü. Lakin özünü görməməzliyə vurmaq və çığaqlıqunu tanımadığını göstərmək artıq gec idi. Onların nəzərləri bir-birinə sataşmışdı və bir-birini tanıdıqları artıq belli idi. Görkəmli Çikaqo firmasının nümayəndəsi olan tanışı dayanmağı özünə borc bildi.

– Hə, necə yaşayırsınız? – deyə o əlini Herstvuda uzatdı. Lakin ne onun səsinin ahəngində, nə də hərəkətində səmimi marağa oxşayan bir şey hiss edilirdi.

– Təşəkkür edirəm, yaxşı yaşayıram, – deyə ondan az pərt olmayan Herstvud cavab verdi. – Siz necəsiniz?

– Pis deyiləm. Firma üçün bezi şeylər almağa gəlmişəm. Siz necə, indi burada daimi yaşayırsınız?

– Bəli, – deyə Herstvud cavab verdi. – Uorren-stritdə öz barım var.

– Belə de! Çox şadam. Bəlkə bir gün gəldim.

Herstvud:

– Gəlin! – dedi.

O adam:

– Salamət qalın! – deyə iltifatla gülümsədi və onlar ayrıldılar.

“O hətta evin nömrəsini də soruşmadı” – deyə Herstvud düşündü.

“Ay Gəldi ha!..”

Herstvud tərlənmiş alnını sildi və daha heç kəsi görməməyi qəlbən arzu etdi.

Bütün bu xırda şeylər indiye kimi xoşxasiyyət görünən Herstvudun xasiyyətinə təsir etməyə başladı. Onun yeganə ümidi maddi vəziyyətinin tezliklə dəyişməsinə idi. Kerri onunla idi, mebelin borcu vaxtlı-vaxtında verilirdi, onun az-çox gəlirli yeri var idi. Əyləncələrə gəldikdə isə Kerri onun təklif etdikləri ilə kifayətlənməli idi. Təki Herstvud bir müddət başını gırlaya bilə idi. O zaman hər şey düzələr.

Lakin o, insan təbiətinin səbətsiz olduğunu və ailə həyatının çətinliklərini unudurdu. Kerri gənc idi. Onların hər ikisinin əhval-ruhiyyəsi tez-tez dəyişirdi. Ən sakit evlərdə olduğu kimi, xərəkə stoluna arxasında hər dəqiqə savaşıma ola bilərdi. Birgə həyatda doğan kiçik narazılıqları ancaq qüvvətli məhəbbət düzəldə bilərdi. Belə məhəbbət olmayan yerdə isə hər iki tərəf tezliklə bir-birindən soyuyur və labüd olaraq, ağır məsələlərlə qarşılaşırlar.

XXXI FƏSİL

TALEYİN SEVGİLİ QIZI. BRODVEY ZƏNGİNLİKLƏ PARLAYIR

Nyu-York Herstvuda əzici təsir göstərirdisə, Kerri, əksinə yeni şəraitə tamamilə sakit münasibət bəsləyirdi. Buraya gəldikləri ilk günlərdə Nyu-York onun xoşuna gəlməmişdisə də, lakin indi bu şəhər Kerrini valeh etmişdi. Şəffaf hava, gurultulu meydanlar və

yol ayrıcıları, insana qarşı tam laqeydlilik – burada hər şey onu heyrətləndirirdi. O heç vaxt indi yaşadığı otaqlar qədər kiçik otaq görməmişdi, lakin bu, onları sevməyə mane olmurdu. Yeni mebel çox yaxşı təsir bağışlayırdı. Herstvudun zövqü ilə düzəldilmiş bufetdə isə gözəl qablar parıldaıyrdı. Otaqların hər biri müvafiq surətdə döşənmişdi, qonaq otağında isə, Kerri musiqi öyrənmək istədiyindən, birovuzluğa götürülən royal qoyulmuşdu. O, qulluqçu tutmuşdu və ev işlərində özü böyük istedad göstərirdi. Həyatında ilk dəfə o, öz vəziyyətinin əsaslı və möhkəm olduğunu, cəmiyyətin gözündə onun varlığını sanki doğrultduğunu hiss edirdi. Ümumiyyətlə, onun qəlbi də sakit idi. Uzun müddət onun fikrini Nyu-York evlərinin quruluşu məşğul edirdi. Bu evlərdə onlarla ailə illərlə yanaşı yaşayır və bir-birinə yad və laqeyd qalırdılar. O, həmçinin limandakı yüzrlə gəmilərin fitlərinə, dumanda paroxod və bərələrin bir-birini səsləyən bu qulaqbatırıcı ulaşmasna heyrət edirdi. Bu səslərin dənizdən gəlməsi özü ona nə isə çox qərībā gəlirdi. O, pəncərədən görünən Hudzon çayına və ətrafda qaynayan böyük bina tikintilərinə istəyi qədər tamaşa edə bilirdi. Burada fikirləşməli şey çox idi, yeni təəssürat bütün bir ilə yetərdi və bütün bunlar heç də onu bezdirmirdi.

Bundan başqa Herstvud ona son dərəcə sadıq idi. Müxtəlif təşvişlər ona çox əziyyət versə də o, bunlar haqqında Kerri ilə heç vaxt danışmırdı. O, özünü əvvəlki ləyaqətlə saxlayır, yeni vəziyyətlə razılaşır, Kerri ilə bir yerdə olmasına, onun bacarığına və kiçik müvəffəqiyyətinə sevinirdi. O, hər axşam vaxtında evə gəlir və yemək otağını yaxşı hazırlanmış görürdü. Otağın balaca olması onları daha da sevimli edirdi. Adama elə gəlirdi ki, yemək otağı üçün tələb olunan hər şey öz yerindədir. Ağ süfrə salınmış stola gözəl boşqablar düzülmüşdü, qırmızı abajurla örtülmüş dördsaxəli balaca kandelyabr isə xəfif işıq saçırdı. Kerri qulluqçunun köməyi ilə çox gözəl bişteks və kotlet hazırlayırdı. Qalan şeylərdə isə konservləşdirilmiş ərzaq ona çox kömək edirdi. Kerri həmçinin xəmərdən şeylər bişirməyi də öyrənmişdi və çox keçmədən yüngül və dadlı biskvit bişirməyi bacarması ilə öyünə bilirdi.

Beləliklə, onlar iki, üç, dörd ay yaşadılar. Qış gəldi, qışın gəlməsi ilə onlar hiss etdilər ki, evdə oturmaq hər şeydən yaxşıdır. Teatra getmək haqqında az söhbət olurdu. Herstvud ev xərclərini mümkün qədər azaltmağa səy edir, eyni zamanda bunu büruzə verməməyə çalışırdı. Hər halda o, Kerrini inandırır ki, gələcəkdə çox gəlir

götürmək üçün müəssisəyə yenidən pul qoymuşdur. O, özü çox az xərcləyir, lakin Kerriyə də çox nadir hallarda bir şey almağı təklif edirdi. Beləliklə, birinci qış keçdi.

İkinci il Herstvudun idarə etdiyi bar bir qədər canlandı və o nəzərdə tutduğu ayda yüz əlli dollar gəlir götürməyə başladı. Təəssüf ki, Kerri bu vaxt içərisində bəzi nəticələr çıxara bilməmişdi. Herstvud isə bir sıra tanışlıqlar düzəltmişdi.

Ümumiyyətlə, təbiətən passiv olan Kerri vəziyyətlə razılaşır, bu vəziyyət ona hələ dözülməli görünürdü. Bəzən onlar teatra gedir, bəzən çox nadir hallarda – okean sahillərinə çıxır, Nyu-Yorkun müxtəlif yerlərini gəzirdilər, lakin onların heç bir tanışları yox idi. Təbii ki, Herstvud Kerriyə olan münasibətlərində əvvəlki incəliyini və nəzakətini itirmiş, təcridən sadə dostluq münasibətinə keçmişdi. Onların arasında narazılıq olmurdu, görüşlərində də elə bir əsaslı fərq yox idi. Artıq pulu, dost-aşnası olmayan Herstvudun keçirdiyi həyat, əlbəttə, Kerridə qısqıncılıq, narazılıq törədə bilməzdi. O, Herstvudun çox işləməsinə ürəkdən yanır, Çikaqoda olan əyləncələrindən məhrum olduğuna azacıq da olsun kədərlənmirdi. Nyu-York, xüsusilə ev həyatı hələlik onu qane edirdi.

Yuxarıda dediyimiz kimi, müəssisənin fəaliyyətinin genişlənməsi ilə əlaqədar olaraq Herstvud yavaş-yavaş tanışlıq düzəldirdi. O, öz geyiminə əvvəlkindən artıq diqqət yetirməyə başlamışdı. Herstvud öz-özünü inandırır ki, ailə həyatını çox qiymətləndirir, lakin bu onu heç də bəzən evə nahara gəlməmək hüququndan məhrum etmirdi. Birinci dəfə o, Kerrinin yanına adam göndərərək gecikəcəyini bildirmişdi. Kerri tək nahar eləmişdi. O, ümid edirdi ki, bu hal daha təkrar olunmayacaqdır. İkinci dəfə Herstvud ancaq son dəqiqədə onu xəbərdar etmişdi. Üçüncü dəfə Herstvud xəbərdarlıq etməyi tamamilə unutmuş və ancaq evə qayıdarkən üzr istəmişdi. Doğrudur, bu hadisələr arasında bir neçə ay fasilə olmuşdur. O, birinci dəfə gecikəndə Kerri:

– Corc, harada idin? – deyə soruşmuşdu.

Herstvud xoş sifətlə səslənmişdi:

– Barda işim vardı. Bəzi hesabları düzəltmək lazım idi.

– Çox təəssüf ki, gəlmədin, – deyə Kerri məhrəbancasına onu məzəmmətləmişdi. – Mən elə dadlı xörək hazırlamışdım ki!

İkinci dəfə o yenə belə bir bəhanə ilə kifayətlənmişdi. Üçüncü dəfə isə Kerri onun bu hərəkətindən az hirsələnmişdi.

– Başa düş ki, mən evə gələ bilməzdim, – deyə Herstvud özünü doğrultmaq istəmişdi. – Mən çox məşğul idim.

– Sən xəbər verə bilməzdin ki, gəlməyəcəksən? – deyə Kerri öz dediyində dururdu.

– Mən sənə xəbərdar etmək istədim, necə oldusa yadımdan çıxdı. Yadıma düşəndə artıq gec idi.

– Mən elə ləzzətli şeylər hazırlamışdım ki, – deyə Kerri köksünü ötürmüşdü.

Herstvud Kerriyə diqqət yetirərək qət etdi ki, o, təbiətən evdə oturmağı sevir, onun əsas meyli evə və təsərrüfatadır. O, belə bir qəribə nəticəyə birillik birgə həyatdan sonra gəlmişdi, halbuki onun Çikaqoda səhnədəki çıxışını görmüşdü və çox yaxşı bilirdi ki, Kerri yalnız Herstvudun özünün yaratmış olduğu şərait üzündən və heç bir dostu olmadığından evə və onun özünə bağlıdır. Herstvud bu cür az bir şeylə kifayətlənən arvadı olmasına sevinirdi. Bu, onu getirib təbii nəticələrə çıxartdı. O, Kerrinin hər şeydən razı qaldığını güman edərək, onun üçün ancaq bu cür həyatı təmin etməyi özünə borc bildi. Başqa sözlə o mebel, otağın bəzənməsi, zəruri geyim, yemək qayğısını çəkir, heç olmazsa Kerrini bir qədər əyləndirmək, onu böyük şəhərin parıltı və şənliyinə qovuşdurmaq haqqında getdikcə daha az düşünürdü. Özü isə evin divarları xaricində olan aləmə şiddətli ehtiyac duyur, lakin nədənsə fikirləşirdi ki, onunla getmək Kerri üçün maraqlı olmaz. Bir dəfə o, teatra tək getdi. Başqa bir dəfə yeni dostları ilə kart oynamağa yollandı. Tədrisən yenə onun əlinə pul gəldi, yenə onun kefi durulmağa başladı, lakin əlbəttə bu, Çikaqoda olduğundan çox uzaq idi. Həm də o, əvvəllər görüşdüyü adamlarla qarşılaşa biləcəyi əyləncə yerlərinə getməkdən çəkinirdi.

Kerri bütün bunları sövq-təbii olaraq anlamağa başladı. Lakin təbiət etibarilə o, belə işlərdən həyəcanlına bilən qadınlardan deyildi. Kerri Herstvudu qızgın məhəbbətlə sevmədiyi üçün qısqancılıq ona bir o qədər əziyyət verə bilməzdi. Əslində o, heç qısqanc da deyildi. Herstvud isə onun bu sülhsevərliyindən ancaq razı qalır, bunun səbəblərini öyrənmək üçün zəhmət çəkmirdi. İndi o, nahara evə gəlmədikdə bu, Kerriyə dəhşətli görünürdü. O, hər şeyi onunla doğruldurdu ki, Herstvudun yolunda heç bir kişinin yaxasını qurtara bilmədiyi adi cazibəli şeylər: söhbət etmək istədiyi dostlar, getmək istədiyi yerlər durur və ilaxır. Kerri onun öz istədiyi kimi əylənməsi əleyhinə deyildi. O, ancaq Herstvudun onu unutmasını istəmirdi.

Vəziyyət ona az-çox dözümlü görünürdü. Yalnız o, öz-özünə düşünürdü ki, Herstvud heç də onun əvvəllər tanıdığı adam deyil.

Nyu-Yorkda yaşadıklarının ikinci ili onların yanında bir mənzil boşaldı və çox keçmədən oraəri ilə bərabər çox gözəl gənc bir qadın köçdü. Kerri bu ailə ilə tanış oldu. Bu tanışlığı sürətləndirən şey hər iki mənzilə bir yük liftinin olması idi. Bu faydalı qurğu mağazadan alınıb göndərilən şeylərin qaldırılması və zir-zibilin aşağı endirilməsi üçün idi. Hər dəfə qapıçı fit verəndə hər iki mənzilin sahibəsi liftin qapısına yaxınlaşır və beləliklə, bir-biri ilə görüşürdülər. Bir dəfə səhər Kerri qəzeti götürmək üçün lifte yanaşarkən, yəqin ki, həmin bu məqsədlə gəlmiş yeni qonşusunu gördü. Bu gözəl, qara saçlı, iyirmi üç yaşına yaxın bir qadın idi. Əynində gecə köynəyinin üstündən salınmış penuar var idi, saçları dağınıq idi, lakin qadın o qədər qəşəng və o qədər mələhətli görünürdü ki, Kerrinin xoşuna gəldi. Qonşu ancaq utancaqlılıqla gülümsündü, lakin bu kifayət idi. Kerri dərhal fikirləşdi ki, onunla tanış olmaq pis olmaz. Bu fikir Kerrinin sevimli üzünə heyran olmuş qonşunun da xəyalından keçdi.

Kerri Herstvudla nahara oturarkən dedi:

– Qonşu mənziləəri ilə çox gözəl bir qadın köçmüşdür.

– Onlar kimdir? – deyə Herstvud maraqlandı.

Kerri dedi:

– Doğrusu bilmirəm. Zənglərinin üstündə “Vens” yazılmışdır. Mən yalnız onu bilirəm ki, kimsə onlarda yaxşı royal çalır. Zənnimcə bu, m-s Vensdir.

– Nyu-York kimi şəhərdə adam heç bir zaman qonşusunun kim olduğunu bilmir.

Bu bir neçə sözde Nyu-York əhalisinin öz qonşularına olan adi münasibəti əks olunurdu.

Kerri dedi:

– Bir fikirləş, Corc! Mən bir ildən artıqdır burada onlarca başqa ailə içərisində yaşayıram, lakin bir nəfəri belə tanımıram. İndi sənə dediyim yeni ailə bir aydan artıqdır burada yaşayır. Mən yalnız bu gün səhər m-s Vensi birinci dəfə gördüm.

– Nə olsun ki, – deyə Herstvud qeyd etdi, – bəlkə bu daha yaxşıdır. Adamları tanımaq olmaz. Bəzən heç xoşa gəlməyən adamlara rast gəlirsən.

– Əlbəttə, – deyə Kerri onunla razılaşıdı.

Söhbət başqa mövzuya keçdi və Kerri iki-üç gündən sonra bazara gedən zaman yenidən m-s Vens ilə görüşənə qədər bu barədə düşünməkdən vaz keçdi. M-s Vens evə qayıdırdı, yolda qonşusunu görüb tanıdı və salamlaşdı. Kerri təbəssümlə cavab verdi. Beləliklə, tanışlıq üçün zəmin hazırlandı. Əgər bu öləri salamlama olmasaydı, onlar yəqin ki, heç vaxt bir-birlərini yaxından tanıya bilməyəcəkdilər.

Yenə bir neçə həftə keçdi. Kerri daha m-s Vensə rast gəlmirdi. Lakin onların qonaq otaqlarını ayıran nazik divar arxasından royalın səsi eşidilirdi. Çalınan havalar və onların gözəl ifası Kerrinin xoşuna gəlirdi. O, özü ancaq ortabab çalırdı. Onun üçün də m-s Vensin çalğısı ona böyük bir ustalılıq kimi görünürdü. Onun bu vaxta qədər gördüklərinin və eşitdiklərinin hamısı – əlbəttə, bu məlumat çox qısa və dumanlı idi – bunu göstərirdi ki, qonşuları çox mədəni və təmin olunmuş adamlardır. Bunun üçün də Kerri tanışlıq düzəltmək təsəffüfünü səbirsizliklə gözləyirdi.

Bir dəfə səhər Kerrinin evində zəng səsləndi. Mətbəxdə olan qulluqçu aşağıdakı giriş qapısını avtomatik açan düyməni basdı. Kerri gələnin kim olduğunu bilmək üçün pilləkən başına çıxdığı zaman pilləkənlərdən qalxan m-s Vensi gördü.

O dedi:

– Ümidvaram ki, siz məni bağışlayarsınız, açarı evdə qoymuşam, buna görə də sizə zəng etməyə cəsarət etdim.

Fikrin dağınıqlığı nəticəsində açarlarını evdə unudan başqa qonşular da tez-tez bu vasitəyə əl atırdılar. Lakin onların heç biri üzr istəməyi lazım bilmirdi.

Kerri dedi:

– Mən çox şadam ki, sizə lazım ola bildim. Mən özüm də çox vaxt bu yoldan istifadə edirəm.

M-s Vens bir dəqiqə ayaq saxlayaraq:

– Bu gün çox gözəl hava var! – dedi.

Beləliklə, bir neçə giriş cümlələrindən sonra nəhayət bu tanışlıq düzəldi və Kerri m-s Vensin simasında səmimi müəssib və dost tapdı. Bundan sonra Kerri tez-tez qonşusugilə gətməyə başladı, o da öz növbəsində onun yanına gəlirdi. Hər iki ev səliqəli idi, lakin Venslərin ev avadanlığı bir qədər zəngin idi. Bir dəfə m-s Vens dedi:

– Axşam bizə gəlin. Mən sizi ərimlə tanış etmək istəyirəm.

Bu söhbət hər iki qadın arasında dostluğun başlanmasından bir azacıq sonra olmuşdu.

– Ərim də sizinlə tanış olmağı çox arzulayır. Siz kart oynayırırsınız mı?

– Bir az, – deyə Kerri cavab verdi.

– Biz balaca bir oyun təşkil edirik. Əgər o vaxta qədər sizin əriniz qayıtsa, onu da özünüzlə gətirin.

– O bu gün nahara gəlməyəcəkdir, – deyə Kerri cavab verdi.

– Elə isə o qayıdanda biz onu çağırırıq.

Kerri razılıq verdi. Elə həmin axşam da m-r Vens ilə tanış oldu. O, Herstvuddan bir neçə yaş cavan idi. Belə gözəl, məlahətli arvadı olmasına görə o, öz xarici görünüşündən artıq puluna minnətdar idi.

Kerri ilk nəzərdən m-r Vensin xoşuna gəldi. O, Kerriyə qarşı mümkün qədər lütfkar olmağa cəhd edərək, ona yeni kart oyununu öyrətdi, Nyu-York haqqında, bu şəhərin əyləncələri haqqında çoxlu söhbətlər etdi.

Sonra m-s Vens royal çaldı, bir az sonra isə Herstvud da gəldi.

Kerri onu təqdim edərkən Herstvud m-s Vensə:

– Sizinlə tanış olmağa çox şadam, – dedi.

Onun hərəkətlərində yenə vaxtilə Kerrini məftun edən nəzakət vardı. M-r Vens əlini ona uzadarkən:

– Siz arvadınızın qaçdığını düşünmədiniz ki, – deyə soruşdu.

– Bəli, mən artıq qət etmişdim ki, o, özünə məndən yaxşı ər tapmışdır, – deyə Herstvud eyni ahənglə cavab verdi.

Bundan sonra Herstvud bütün diqqətini m-s Vensə verdi və Kerri son zamanlar Herstvudda görmədiyi yüksək cəmiyyət adamına məxsus ədaların və nəzakətin yenə qayıtdığını bir anda gördü. O, m-s Vensə nisbətən çox pis geyindiğini də gördü. Hər şey Kerriyə aydın oldu, sanki onun gözlerini örtən pərdə çəkildi. O yaşamadığını, süründüyünü hiss etdi. Kerrinin qanını qaraltmaq üçün elə bu tamamilə kifayət idi. Əvvəlki qara fikirlər yenə qayıtdı və arzuları ona məsləhətlər verməyə başladı.

Bu ayılmanın heç bir təcili nəticələri olmadı, çünki Kerri təşəbbüskar adam deyildi. Lakin o həmişə yeniliyin təzyiqinə güzəştə gətməyə meyil edirdi, həyatı dəyişikliklərin axını onu uzaqlara apara bilərdi. Herstvud heç nə hiss etmirdi. Kerrinin diqqət yetirdiyi açıq-aydın ziddiyyətlər onun üçün gizli qaldı. O hətta Kerrinin gözlərindəki kədər kölgələrini də sezmədi. Hər şeydən pis o idi ki, Kerri indi özünü evdə tənha hiss edir və həmişə onu səmimi sevən m-s Venslə bir yerdə olmağa can atırdı.

Bir gün səhər m-s Vens Kerrinin evinə gəlib:

– Gəlin, bu gün gündüz tamaşasına gedək! – deyə təklif etdi.

M-s Vensin əynində açıq çəhrayı xalat var idi. O, bunu yataqdan durarkən geymişdi. Herstvud və Vens hələ bir saat bundan qabaq öz işlərinə getmişdilər.

Kerri:

– Yaxşı, – deyə razılaşdı və zərif dostunun xarici görünüşünə nəzər saldı. M-s Vensin hər bir arzusunun yerinə yetirildiyini və hərəzlə sevildiyini görmək üçün ona nəzər salmaq kifayət idi.

– Bu gün nəyi tamaşaya qoyurlar? – deyə Kerri maraqlandı.

M-s Vens dedi:

– Mən Nat Qudvini görməyi çox arzulayıram. Məncə o, dünyada ən yaxşı mözhəkəçidir. Qəzetlər onu göylərə qaldırırlar.

– Biz nə vaxt evdən çıxmalıyıq? – deyə Kerri soruşdu.

– Yaxşı olar ki, saat birdə çıxaq və bir qədər Brodveydə gəzək. Bu çox yaxşı gəzintidir. Teatr Medisson-skverdədir.

Kerri:

– Mən məmnuniyyətlə gedərəm, – dedi və sonra: – Biletlər neçəyədir? – deyə soruşdu.

– Zənnimcə, bir dollardan baha olmaz.

M-s Vens öz evinə getdi və saat birə yaxın yenidən qayıtdı. Onun əynində yaxşı tikilmiş abı paltar, başında çox gözəl şlyapa var idi. Şlyapa ona çox yaraşırdı. Kerri də bəzənmişdi və çox qəşəng görünürdü, lakin dostunu görərkən ürək ağrısı hiss etdi ki, onların arasında çox böyük fərq vardır. M-s Vensin tualetini tamamlayan bir çox xırda bəzəkləri: qızıl şeylər, yaşıl dəridən qayırılmış monoqramlı çanta, qıraqları qurcuvalı nəfis ipək əl yaylığı və sair bu kimi şeylər var idi. Kerrinin belə şeyləri yox idi. Kerri anlayırdı ki, bu qadınla müqayisə edilmək üçün o, daha yaxşı geyinməlidir. O düşünürdü ki, onlara baxan hər kəs m-s Vensin geyiminə məftun olaraq üstünlüyü ona verəcəkdir. Bu fikir ona əzab verirdi, lakin Kerri o qədər də haqlı deyildi. Onun boy-buxunu yoldaşınınkindən geri qalmazdı, həmçinin onun fiqurası da m-s Vensinkindən pis deyildi. Fərq ancaq geyimin keyfiyyəti və təzəliyində idi. Demək olar ki, bu fərq o qədər də kəskin nəzərə çarpmırdı. Lakin necə olursa olsun, bu hadisə onun qəlbində öz vəziyyətinə qarşı narazılığı daha da möhkəmləndirdi.

Brodvey gəzintisi o zamanlar, indi də belə olduğu kimi Nyu-Yorkun başlıca cazibəli əyləncələrindən idi. Burada nəinki özünü

göstərmək istəyən qəşəng qadınlara, hətta onlara baxaraq heyranlənməyi seven kişilərə də rast gəlmək olardı. Bura gözəl üzlər və tualetlər göstərilən yer idi. Gözəl şlyapalı, nəfis ayaqqabılı və əlcəkli qadınlar iki-iki əl-ələ tutaraq on dördüncü küçədən otuz dördüncü küçəyə qədər uzanan zəngin Brodvey mağazalarına, yaxud teatrlara gedirdilər. Burada həmçinin son moda ilə geyinmiş kişiler də özlərini göstərirdilər. Hər bir dərzisi burada kişi paltarları modaları seçə bilər, çəkməçi ayaqqabı tikmək dərslərini buradan alar, şlyapa ustası kişilərə hansı şlyapanın daha xoş gəldiyini buradan öyrənərdi. Əbəs demirdilər ki, gözəl geyim həvəskarları yeni tikilmiş ən yaxşı paltarların sifətlərini mütləq Brodvey gəzintisinə gələndə geyirlər. Bu zərb-məsəl mövcud olan adəti o qədər doğru əks edirdi ki, bir neçə il sonra bütün Myuzik-xollara yayılan mahnıda pis geyinmiş adam haqqında deyilirdi ki, onun Brodveydə nə işi var?

Kerri Nyu-Yorkda yaşadığı bütün müddət ərzində bu gəzinti haqqında, bu tualetlər sərgisi haqqında heç vaxt heç bir şey eşitməmişdi. Bütün bunları görmək mümkün olan saatlarda o, bir dəfə də olsun Brodveyə gəlməmişdi. M-s Vensə gəlincə onun üçün tamaşa adı bir şey idi. O nəinki dəfələrlə bunu görmüşdü, hətta burada işitərək etmiş, öz xarici görünüşü və geyimi ilə təqdirəlayiq pıçıltılar doğurmuşdu. O, burada təkcə başqalarına baxmaq üçün deyil, həmçinin modadan geri qalmadığını bir daha bilmək üçün gəlirdi.

Otuz dördüncü küçədə tramvaydan düşərək Kerri, ətrafında vurnuxan bəzəkli izdihamdan gözünü ayıra bilmədən sərbəst bir tərzdə yoldaşının yanında gedirdi. Birdən o, gözəl kişilərin, yaxşı geyinmiş qadınların maraqlı nəzərləri altında m-s Vensin yerləşini və bütün hərəkətlərinin bir növ sünüləşdiyini, gərginləşdiyini hiss etdi. Görünür, burada birbaş adamın gözüne baxmaq heç də ədəbsizlik deyildi. Kerri gözələnilmədən hiss etdi ki, ona baxırlar, onlarla göz onu da diqqətlə nəzərdən keçirir. Gözəl paltolu, silindri, əllərində gümüş dəstəli əl ağacı olan kişiler qadınların yaxınlığından keçir, onların gözünün içinə baxır və cavab baxışları axtarırdılar. Qadınlar ipək paltarlarını xışıldadır, ətrafa süni təbəssümlər və ətir iyi saçırırlar. Burada xeyir şərin qarşısında baş əyirdi. Burada nə qədər önlik-kirşanlı üzlər, qırmızı boyalı dodaqlar, sürmə çəkilmiş gözlər var idi! O, birdən başa düşdü ki, sıxlıq və modalar sərgisinin lap mərkəzinə düşmüşdür. Hər addımda qızıl mağazalarının vitrinləri parlayırdı. Gül mağazaları, xəz atelyeleri, kişi və arvad paltarları mağazaları bir-

birinin ardınca düzülmüşdü. Küşələr karetilarlarla dolu idi. Darvazalarda qızıl düyməli fantastik livreyə geyinmiş əzəmətli qapıçılar durmuşdular. Darçını rəngli ketr, ağ dar şalvar və göy jaket geyinmiş sürücülər mağazalarda şey almaqla məşğul olan ekipaj sahiblərini itaətlə gözləyirdilər. Bütün Brodveydə zənginlik və parlaqlıq əlamətləri vardı. Kerri bu aləmə mənsub olmadığını dərk edirdi, o nə qədər çalışsa da burada özünü m-s Vens kimi sərbəst apara bilməzdi. Kerriyə elə gəlirdi ki, qarşıya çıxanların hamısı onların geyimlərindəki böyük fərqi hiss edir. Bu isə onun ürəyində kəskin ağrıya səbəb olurdu. O, yaxşı geyinməyincə bir daha burada görünməyəcəkdi. Eyni zamanda o, burada bərabərlər arasında bərabər adam kimi gəzmək imkanını ona verəcəyi ləzzəti duymaq istəyirdi.

Ah, o zaman Kerri özünü necə xoşbəxt hiss edərdi!

XXXII FƏSİL

İBLİS ZİYAFƏTİ. HƏYATI ŞƏRH EDƏN

Brodvey gəzintisindən doğan hisslər onu həmin gün gördüyü pyesi həssaslıqla qavramağa hazırlamışdı. Baş rol oynayan aktyor yumorla dolu olan səhnələrə təzad üçün insan kədərinə eks etdirən bir neçə səhnə qarışdırılmış şən komediyalarda şöhrət qazanmışdı.

Bildiyimiz kimi teatr Kerri üçün həmişə böyük cəzbedici qüvvəyə malik idi. Gənc qadın özünün Çikaqodakı unudulmaz çıxışını yaddan çıxarmamışdı. Yeganə əyləncəsi yelləncək və modalı romanlar olan uzun gecələrdə bu çıxış onun ürəyində yaşayır və fikrini məşğul edirdi. O, teatrdakı zaman dərhal öz istedadını xatırlayırdı. Çox vaxt hər hansı bir epizod, oyunda iştirak etmək, bu və ya başqa iştirak edən şəxsin duyğu və hisslərinə ifadə vermək üçün onda şiddətli arzu oyanırdı. Demək olar ki, hər dəfə o, özü ilə parlaq təəssürat aparır və bu təəssürat ertəsi gün onun xəyallarına qida verirdi. O, gündəlik həyatını dolduran həqiqi hadisələrdən artıq bu xəyallarla yaşayırdı. Onun həyatda gördükləri ilə həyəcanlanaraq teatra gəldiyi vaxtlar az olurdu. Lakin bu gün onun qəlbində zənginlik, şənlik və gözəllikdən doğmuş arzular mahnısı yavaşca səsləndi. Ah, bu qadınlar, onun yanından ötüb keçən bu yüzrlərlə, minlərlə qadınlar

– onlar kimdir? Bu heyvətəməz zərif tualetlər, bu görünməmiş bəzəklər, bu gümüş və qızıl şeylər haradandır?.. Bu qadınlar öz günlərini hansı bəzəkli divarlar, dəbdəbəli mebellər, naxışlı xalçalar arasında keçirirlər? Onların pulla almaq mümkün olan bütün şeylərlə dolu olan mənzilləri haradandır? Onların qozlasında zəngin livreyə geymiş nökrələr oturan ekipajlarına qoşulmuş iti sürətli atlar hansı tövlələrdə bəslənir? Ah, bu malikanələr, bu parlaq işıq, bu zərif ətir, bu yaraşlıq buduarlar, ləzzətli yeməklərin ağırlığından əyilən bu stollar! Yəqin ki, Nyu-Yorkda belə saraylar çoxdur, yoxsa bu gözəl, özünə inanan, təbəbbürlü məxluqlar olmazdı! Bunlar yəqin harada isə oranjereyalarda bəslənilirlər. Kerri onlara mənsub olmadığını, təəssüf ki, arzularına çatmadığını ağır hisslərlə dərk edirdi. O, son iki il ərzində nə qədər tənha olması, uzun müddət can atdığı və hələ də çatmadığı məqsədə laqeyd yanaşması üzərində dərin düşünmə fikrə getdi.

Pyesin zadəgan salınları həyatından götürülmüş, qızıla çəkilmiş mebel arasında çıpaq qadın və kişilərin qısqıncılıq və sevgi əzabı ilə parçalandığını göstərən mənasız bir süjeti var idi. Belə pyeslər həmişə bu cür yaşamağı bütün ömrü boyu arzulayan adamları həyəcana gətirir. Burada ideal həyat şəraitində əzablar göstərilir. Kim qızıl kreslodakı oturub kədərlənməyə razı olmaz? Kim ətirli qobelenlər, yumşaq stullar, qulluqçular arasında oturub kədərlənmək istəməz? Belə şəraitdə kədər də insanı cəlb edir. Kerri bu kədəre qovuşmaq həsrətində idi. Kerri nə cür əziyyətə başa gəlsə gəlsin, belə bir şəraitə düşmək, əgər mümkün deyilsə, hər hansı bir qərībā çərçivədə onları heç olmasa səhnədə göstərmək istəyirdi. Bütün gördükləri onun təxəyyülünə elə dərindən təsir etmişdi ki, indi pyes ona nə isə çox gözəl bir şey kimi göründü. O, tamamilə bu süni aləmə qovuşdu və heç bir zaman həqiqətə qayıtmısa da, şad olardı.

Fasilə zamanı o, birinci sırada və lojalarda oturan yaxşı geyinmiş adamları nəzərdən keçirir, Nyu-York haqqında olan təsəvvürlərini tamamlayırdı. İndi o bilirdi ki, hələ bu şəhəri bütünlüklə görməmişdir, bu şəhər başdan-ayağa şənlik və əyləncə burulğandır.

Onlar teatrdan küçəyə çıxdıqları zaman həmin Brodvey ona daha böyük əyani dərs verdi. Teatra gedən zaman yolda gördüyü lövhə indi daha qabarıq olmuşdu və artıq parlaqlığının ən yüksək dərəcəsinə çatmışdı. Kerri bütün bu dərəcəsiz dəbdəbədən özünə gələ bilmirdi. Bütün bunlarla onun vəziyyəti arasında nə böyük təzad

var idi! Bəli, o yaşamır, hətta belə bir həyatdan cüzi bir pay almayınca yaşadığını etiraf etməyə haqqı yoxdur. Burada qadınlar pulları sovururdular, buna inanmaq üçün yanından keçdiyi mağazalara nəzər salmaq kifayət idi. Güllər, qiymətli şeylər, şirniyyat – bu qəşəng qadınların həyatını dolduran bunlardır! Onun cib xərci isə ayda bir-iki dəfə Brodveydə gəzməyə və teatra getməyə güclə çatır.

Bu axşam yaraşıqlı balaca mənzil ona sənük və adi görünürdü. Bu, bütün aləmin həzz aldığı şeylərdən çox uzaq idi. O, xörək hazırlayan qulluqçuya laqeyd nəzərlərlə baxırdı. Gördüyü komediyanın səhnələri tez-tez xəyalında canlanırdı. O, hər şeydən çox adamların pərəstiş etdiyi, ürəyini açmaq istedikləri məşuqə rolunu oynayan qəşəng bir aktrisanı xatırlayırdı. Kerri bu qadının incəliyini unuda bilmirdi. Onun tualetləri sənətin şah əsəri idi, onun əzabları nə qədər təbii idi! Onun təsvir etdiyi kədər Kerriyə tanış idi. Kerri əmin idi ki, o özü də bu aktrisadan pis oynamazdı. Hətta bəzi yerləri o, daha yaxşı aparırdı. O, bəzən ayrı-ayrı cümlələri ucadan təkrar edirdi...

Ah, əgər o, səhnəyə çıxsaydı, əgər ona belə bir rol verilseydi, onun həyatı necə maraqlı, necə mənalı olardı! O da öz oyunu ilə tamaşaçıları həyəcanlandırırdı.

Herstvud evə qayıdanda Kerrinin əhvalını pozulmuş gördü. O, pəncərə yanında yelləncəkdə oturub öz fikirlərinə qapılıra qayışırdı. Kerri başqa bir adamın onun xəyal aləminə soxulmasına arzu etmədiyi üçün bacardıqca az danışır və ya heç danışmırdı.

Onun tutqun görkəmini və dinməzliyini gören Herstvud soruşdu:

– Sənə nə olub, Kerri?

– Heç bir şey, – deyərək Kerri cavab verdi. – Nədənə özümü pis hiss edirəm, – dedi.

Herstvud geri çəkildi. Kerriyə tərəf əyilərək bir az qırıq şəkildə jiletini düzəltdi və:

– Çox təəssüf, – dedi. – Mən bu gün teatra getmək istəyirdim.

Kerri dedi:

– Mən istəmirəm.

Herstvudun gəlişi ilə onun qərribə xəyallarını pozması və dağıtması onu hirsəndirirdi.

– Mən bu gün səhər tamaşasına getmişdim, – deyərək Kerri əlavə etdi.

Herstvud dedi:

– Belə de! Hansı pyesə baxdın?

– “Qızıl mədənləri”nə.

– Necə, xoşuna gəldimi?

– Çox!

– Bir də getmək istəmərsən?

– Deyəsən, yox.

Xəyalatdan ayrılaraq stol arxasında oturduqda o, fikrini dəyişdi. Bir boşqab şorba bəzən möcüzələr yaradır! Kerri Herstvudla teatra getdi və bununla da qəti olaraq öz ruhi müvazinətini bərpa etdi.

Lakin ayılmaq üçün təkan vurulmuşdu. O, nə qədər unutmaq istəyirdisə də, narazılıq hissi onu tərk etmirdi. Vaxt və təkrar – bunlar nə qədər böyük bir qüvvədir! Beləliklə, damcı-damcı gələn su daşı ovur və nəhayət, onu parça-parça edir.

Təsvir etdiyimiz gündüz tamaşasından təqribən bir ay sonra m-s Vens Kerrini yenə teatra dəvət etdi. O, Kerridən eşitmişdi ki, Herstvud nahara gəlməyəcəkdi.

– Nə üçün siz bizimlə getməyirsiniz? Biz “Şerri”də nahar edər və sonra “Litsey”ə gedərik. Mütəlakə bizimlə gedək.

– Təşəkkür edirəm, bəlkə də getdim, – deyərək Kerri razılaşdı. O, saat üçdən geyinməyə başladı ki, saat altının yarısında Venslərin seçdiyi ən yaxşı restorana getmək üçün hazır olsun. Kerrinin geyimində, şübhəsiz, m-s Vensin nəfis təsiri hiss olunurdu. M-s Vens daim onun diqqətini qadın tualetinin hər cür yeniliklərinə cəlb edirdi.

– Siz indi geyilən oval sədəf düyməli əlcəkləri görmüsünüzmü?

Kerri öz dostundan həmişə bu cür suallar eşidirdi.

– Əzizim, gələn dəfə özünü ayaqqabı alan zaman, – deyərək o, məsləhət verirdi, – mütəlakə düyməli, lak burunlu, altı qalın ayaqqabı alın. Belə ayaqqabılar builki payızın ən modalı ayaqqabısıdır.

Kerri isə:

– Sağ olun, elə də edərdim, – deyərək.

Başqa bir dəfə m-s Vens:

– Ah, əzizim, Altmanda necə gözəl kostumlar var, görmüsünüzmü? Qiyamət tikilmişdir. Mən orada birini gözləyirəm, əminəm ki, sizə çox yaraşar. Mən onu gören kimi dərhal sizi düşündüm.

Kerri öz dostunun laqırtısını böyük maraqla dinləyirdi. Onun sözlərində bir-birilə dostluq edən qəşəng qadınların, adətən hiss etdiklərindən daha çox hərarət var idi.

M-s Vens Kerrini onun yumşaq və dəyişilməyən təbiətinə görə səmimiyyətlə sevir və qonşusuna məsləhət verməkdən ləzzət alırdı.

Bir dəfə m-s Vens dedi:

– Nə üçün özünüze indi “Lord” və “Taylar”da satılan mavi sarıdan tikilmiş yubka almırsınız? Belə geniş yubka görmüsünüz-mü? Belə yubkalar indi moda düşüb, həm də sürməyi rəng sizə yaman yaraşır!

Kerri ağgözlüklə onun sözlərini dinləyirdi. Bu şeylər haqqında o, heç vaxt Herstvud ilə söhbət etməmişdi. Get-gedə o gah bu, gah başqa bir şey almaq istədiyini deməyə başladı. Herstvud isə heç nə ilə öz fikrini bildirmədən razılaşdı. Əlbəttə, o, Kerrinin yeni meyillərini görür və hər addımda m-s Vensin adresinə təriflər eşidərkən küləyin haradan əsdiyini duyurdu. O, hələlik Kerriyə heç bir maneçilik göstərmək istəmirdi, lakin çox keçmədən onun tələbatının artdığını gördü. Bu, əlbəttə, Herstvudun o qədər də xoşuna gələ bilməzdi. O, yenə də Kerrini öz bildiyi kimi sevir, bunun üçün də hadisələrin öz yolu ilə getməsinə mane olmurdu.

Lakin Kerri hiss edirdi ki, Herstvud onun arzularına əməl edirsə də, bunlardan azacıq da olsun, həzz almır. Kerri belə bir nəticəyə gəldi ki, Herstvud ona etinasızlıq göstərir. Beləliklə, onların münasibətlərində yeni bir sarsıntı əmələ gəldi.

Hər halda m-s Vensin göstərişləri hədəf getmirdi. Həmin gün Kerri öz yeni dostları ilə teatra gedən zaman tamamilə abırlı geyinmişdi. Onun əynində yaxşı paltar var idi və Kerri fərəhlə düşünürdü ki, özünün bir dəfə yaxşı paltarı olmasına baxmayaraq, bu paltar heç olmazsa ona yaraşır və əynində yaxşı oturur. Şübhəsiz, onun görünüşü yaxşı yaşayan iyirmi yaşlı qadın görünüşü idi. M-s Vensin tərəfindən Kerrinin totuq yanaqlarına qızartı çökdü və iri gözlərində məmnuniyyət atəşi parladı.

Yağış yağacağı gözlənilirdi. M-r Vens arvadının xahişi ilə ekipaj çağırmışdı.

Kerri yaraşığı balaca qonaq otağına daxil olarkən m-s Vens soruşdu:

– Əriniz bizimlə getməyəcəkmi?

– Yox, – deyə Kerri cavab verdi. – O, xəbər göndərüb ki, nahara gəlməyəcəkdir.

– Elə isə siz bir kağız yazıb qoyun ki, bizim harada olduğumuzu bilsin. Bəlkə bir az sonra o da bizə qoşula bildi.

Kerri dedi:

– Siz doğru deyirsiniz, belə də edərdəm.

Kerri bu barədə fikirləşməmişdi.

M-s Vens əlavə etdi:

– Ona yazın ki, saat səkkizə qədər “Şerri”də olacağıq. Bəlkə o özü də başa düşdü.

Kerri paltarını xışıldadaraq meydançaya çıxdı, oradan öz otağına keçdi və əlcəklərini belə çıxarmadan balaca bir kağız yazdı. O, dostunun evinə qayıdarkən orada bir qonaq gördü.

M-s Vens dedi:

– M-s Uiller! Bu, əmim oğlu m-r Emsdir, icazə verin sizə təqdim edim! O, bizimlə gedəcəkdir. Elə deyilmi, Bob?

M-r Ems ehtiramla Kerriyə baş əyərək:

– Sizinlə tanış olmağıma çox şadam, – dedi.

Kerri ilk baxışda onun ucaboylu olduğunu, üzünün təmiz qırıxdığını, cavan və gözəgəlimli olduğunu gördü.

M-s Vens dedi:

– M-r Ems bir neçə günlüyə Nyu-Yorka gəlmişdir.

Kerri yenidən bu gəncə baxaraq:

– Aha, demək siz gəlməsiniz? – deyə soruşdu.

– Bəli, – deyə o, cavab verdi. – Mən elə indicə İndianapolisdən gəlmişəm. Təxminən bir həftə burada qalacağam.

O, m-s Vensin geyinib qurtarmasını gözləmək üçün stulda oturdu.

Kerri sükutu pozmaq üçün dedi:

– Mənə elə gəlir ki, Nyu-York sizə ön maraqlı şəhər kimi görünür. Burada baxmalı şey çoxdur.

M-r Ems nəzakətlə cavab verdi.

– Nyu-York olduqca böyük şəhərdir, onu bir həftədə gəzib qurtarmaq mümkün deyil.

Görünür, bu gənc çox qəlbiaçıq bir adam idi və heç də əzilib-büzülmürdü. Kerriyə elə gəldi ki, o, cavanlıq utancaqlığına hələ tamamilə qalib gəlməmişdir. O, gözəl söhbət aparmağı bacaran adama oxşamırdı, onun ləyaqəti isə onda idi ki, yaxşı geyinmişdi və cəmiyyətdə özünü xeyli sərbəst aparırdı. Kerri qət etdi ki, bu adamla söhbət etmək onun üçün çətin olmayacaqdır. Bu zaman Vens dedi:

– Hə, indi deyəsən getməyə hazırıq. Ekipaj qapıdadır.

Qonaq otağına çıxan m-s Vens:

– Bəli, gedək, – dedi. – Bob, m-s Uilerin qayğısına qalmaq vəzi-fəsi sənə üzərinə düşür.

– Çalışaram, – deyə Bob gülümseyərək cavab verdi və Kerriyə yaxın gəldi, ondan xeyirxahlıq və mərhəmət xahiş edirmiş kimi əlavə etdi:

– Mənə belə gəlir ki, siz xüsusi nəzarət tələb etməyəcəksiniz.

– Ümidvaram ki, yox, – deyə Kerri cavab verdi.

Onlar pilləkənlərdən düşdülər. Çox keçmədən dəstə ekipajda yerləşdi. Ən axırda minən m-r Vens qapını örtərək:

– Getdik, – dedi və ekipaj yola düşdü.

M-r Ems:

– Bu gün nə gedir? – deyə maraqlandı.

– “Lord Çomli” – deyə m-r Vens cavab verdi. – Baş rolu Sozern oynayır.

– Ox, Sozern əvəzsizdir, – deyə m-s Vens səsləndi. – O, elə məzəlidir ki!

Ems əlavə etdi:

– Bəli, qəzetlər onu çox tərifləyir.

– Bizim böyük ləzzət alacağımıza mən qətiyyənlə şübhə etməyirəm, – deyə m-r Vens əlavə etdi.

M-r Ems Kerrinin yanında oturmuşdu və bunun üçün də ona müəyyən diqqət yetirməyi özünə borc bilirdi. Hələ tamamilə gənc, lakin artıq ərli və həm də belə qəşəng olan bu qadın onu maraqlandırır. Lakin bu maraq zişansız və çox hörmətəkar idi. Bu gənc heç də başboş deyildi. O, nikah rəbitələrinə böyük hörmət bəsləyir və ancaq İndianapolis qızları haqqında düşüncəli idi.

O, öz qonşusuna müraciət edərək:

– Siz Nyu-Yorkdan anadan olmuşunuz? – deyə soruşdu.

– Ah, yox, mən ikicə ildir ki, buradayam, – deyə Kerri cavab verdi.

– Elə isə şəhərlə tanış olmaq üçün sizin kifayət qədər vaxtınız olmuşdur.

– Təsəvvür edin ki, heç də belə deyildir, – deyə Kerri cavab verdi. – Nyu-York bu saat mənə birinci gün olduğu kimi yadadır.

– Siz Qərb ştatlarındasınız?

– Bəli, Viskonsin ştatındanam, – deyə Kerri təsdiq etdi.

M-r Ems qeyd etdi:

– Məndə elə bir təsəvvür yaranmışdır ki, Nyu-York əhalisinin əksəriyyəti ancaq son zamanlarda bura köçmüşdür. Mənim ixtisasım üzrə işləyən və İndianadan gəlmiş bir neçə adam haqqında da eşitmişəm.

– Sizin ixtisasınız nədir? – deyə Kerri soruşdu.

– Mən elektrik kompaniyalarının birində xidmət edirəm, – deyə gənc oğlan cavab verdi.

Onlar bir mövzudan başqa mövzuya keçərək laqırtı vurmaqda davam edirdilər. Ancaq hərdən bir Venslərin sözlə qarışması onların söhbətini kəsirdi. Bir neçə dəfə ümumi və olduqca canlı söhbət gətirdi. Onlar restorana çatdılar.

Kerri keçdikləri küçələrin bəzəkli görünüşünə fikir vermişdi. İnsanlar əyləncə tapmaq niyyəti ilə hər tərəfə axışırıdılar. Piyadalar səkiləri doldurmuşdular, daş döşəmələrdə ekipajlar çapırdı. Əlli doqquzuncu küçə ilə gedən tramvay vaqonları adamlarla dolu idi. Əlli doqquzuncu küçə ilə Beşinci avenünün tinində Plaza-skveri haşiyə kimi əhatə edən yeni dəbdəbəli otellərin parlaq işıqları yanırdı. Varlılar küçəsi olan Beşinci avenüdə ekipajlar daha çox idi. Burada frakli centlmenlər izdihamı daha artıq sıx idi. “Şerri” restoranının qabağında görkəmli qapıçı ekipajın qapılarını təbətəy açdı və hamının düşməsinə kömək etdi. Kerri pilləkənlərdən çıxarkən m-r Ems onun qolundan tutdu. Onlar söhbətə gələnlərlə dolu olan vestibülə daxil oldular. Palto və baş örtüklərini çıxartdılar, zəngin bəzədilmiş baş salona keçdilər.

Kerri ömründə belə şey görməmişdi. Nyu-Yorka gəldikləri bütün vaxt ərzində Herstvud ağır şərait üzündən onu bir dəfə olsun belə restorana aparmağa imkan tapmamışdı. Burada təsvirə gəlməyən elə bir mühit var idi ki, hər gələne zənginliyi etibarilə bərabəri olmayan bir yerə düşdüyünü isbat edirdi. Restorandakı yeməklərin bəhəliyi buraya gələnlərin dairəsini məhdudlaşdırırdı. Burada zəngin adamlara, yaxud məhz əyləncə axtaranlara rast gəlmək olardı. Kerri yüksək cəmiyyətin bu və ya başqa nümayəndəsinin ballar, banketlər, nahar və şamlar düzəlddikləri zaman “Şerri” restoranını seçməsi haqqında qəzetlərdə xəbərlər oxumuşdu: çərşənbə axşamı missis filan “Şerri”də şam düzəldir, mister filan ayın on altısında kiçik dostlar dairəsi üçün “Şerri”də nahar verir. Kerrinin hər gün nəzərdən keçirməyi sevdii kübar əyləncələri haqqında bu izafi xəbərlər ona bu heyranəmiz qarınqululuq məbədinin dəbdəbəsi, əzəməti haqqında

olduqca aydın təsəvvür yaratmağa yardım etmişdi, nəhayət o, özü də bura düşdü! Uca, kök qapıçı vestibülün qapısında dayanmışdı, içəridə başqa bir ucaboylu və dolu centlmen dururdu. Forma geymiş pürqulluqçu oğlanlar qonaqların palto, şlyapa, əl ağaclarını qəbul edirdi. Kerrinin gözləri qarşısında nəfis düzəldilmiş, parlaq işıqlara qərq olmuş gözəl salon, bu dünyanın varlılarının yemək salonu açılırdı. Bu m-s Vens nə qədər xoşbəxtdir! O, gəncdir, qəşəngdir, varlıdır, – hər halda buraya ekipajda gəlmək üçün kifayət qədər varlıdır. Varlı olmaq nə qədər gözəlmiş! M-r Vens ətrafında kiçik qruplarla adamların oturduğu gözqamaşdırıcı servizlər qoyulmuş stolların arası ilə keçərək qalanlarına yol göstərə–göstərə qabaqda gedirdi. Bura ilk dəfə gələn adam bu restorana gələnlərin öz hərəkətlərində nə qədər ləyaqət və inam olduğunu o saat görürdü. Şüaları, büllur qablarda əks olunan çoxlu elektrik lampalarından, divarlardakı qızıl suyuna çəkilmiş bəzəklərin işıltısından hər şey gözqamaşdırıcı bir parıltıya bürünüb, göz ayrı–ayrı sifətləri və cisimləri ayırd etməyə və alışmağa başlayınca bir neçə dəqiqə keçirdi. Centlmenlərin qar kimi ağ köynəkləri, qadınların açıq rəngli paltarları, brilyantları, əlvan lələklər – hər şey insanın diqqətini cəlb edirdi, hər şey olduqca qabarıq görünürdü.

Görkəmcə heç də m-s Vensdən geri qalmayan Kerri məğrur bir görünüşlə salonda yeri yirdi, o, stola yaxınlaşaraq metrdotelin təklif etdiyi stulun üstündə əyləşdi. Kerri ətrafda olan hər xırda şeyi, hətta amerikalıların məmnuniyyətlə pul verdikləri stul çəkən xidmətçinin üzündəki ifadə, onun oturmağa dəvət etmək hərəkəti ilə özü bir neçə dollara dəyərdi!

Onlar yenidən oturmuşdular ki, zəngin amerikalıların sevdiyi, bütün mədəni dünyanın heyrətinə səbəb olan, çox bahalı və sağlamlığa ziyanı olmayan xörəklər ortaya gəldi. Uzun xörək siyahısı bütün bir ordunu doyurmaq üçün hədsiz dərəcədə müxtəlif olan xörəkləri müştərilərin nəzərinə çatdırırdı. Qiymətlər isə daha aydın göstərirdi ki, ağılla pul xərcləmək haqqında düşünmək gülüncdən də gülüncdür. Onlarca müxtəlif şorbalar, qırx cür stridiyə, meze, balıq və ət xörəkləri – bütün bunlar o qədər baha idi ki, bu məbləğ adi insanın abırıqlı bir otdə gecələməsinə tamamilə çatardı.

Bu, elbəttə, Kerrinin nəzərindən qaçmadı və o, qızarmış cücənin qiymətini gördükdə birdən başqa bir xörək siyahısını və ilk dəfə yaxşı restoranda Drue ilə birlikdə nahar etdiyi başqa bir günü xatırladı.

Bu xatirə bir anlığa unudulmuş mahnının kədərli melodiyası kimi onun xəyalına gəldi və dərhal yox oldu. Lakin bu qısa anda o hətta başqa Kerrini də – onun üçün soyuq, əlçatmaz dünya olan Çikaqoda iş axtararaq dolaşan yoxsul, ac, bütün mətanətini itirmiş Kerrini də xatırladı.

Salonun divarları, küncündə zəngin yapma naxışlar olan təmtəraqlı qızıl çərçivələrə alınmış mavi dördbucaqlardan ibarət idi. Bu çərçivələrdəki meyvə və çiçəklərin üzərində kök kupidonlar maneəsiz uçuşurdular. Tavanın qızıl suyu ilə işlənmiş naxışlı bəzəkləri var idi, bu bəzəklər tavanın ortasında parıldayan prizmalar və qızıl suyuna çəkilmiş kirec asqılarla qarışmış elektrik lampalarından ətrafa qucaq–qucaq işıq saçan çilçırağın ətrafında birləşirdi. Sürtülmüş və silinmiş parket qırmızı rəngə çalır, haraya baxırınsa, hündür, aydın və kənarları yonulmuş güzgülər görünürdü. Bu güzgülər mebeli, adamların sifətini on və yüz dəfələrlə əks etdirirdi.

Stolların elə bir gözə çarpan xüsusiyyətləri yox idi, lakin onların süfrə və salfetlərinin üstündə “Şerri”, gümüş qablarda “Tiffani”, çini qablarda “Xevilend” sözləri yazılmışdı. Bütün stolların üstündə qoyulmuş qırmızı abajurlu kiçik lampalar isə üzrlə, bəzəklərə, divarlara çəhrayı işıq salır və salona qərribə bir gözəllik verirdi. Xidmətçilər isə ədalətli təzimi, səssiz gəlib getmələri, boşqabları yelləmələri və düzmələri ilə restorana daha çox gözəllik və incəlik verirdilər. Onlar hər bir qonağa xüsusi diqqət yetirirdilər. Xidmətçi bir balaca əyilib başını yana tutur, dirsəklərini geri çəkib qonaqların ardınca təkrar edirdi:

– Tısbığa supu, bəli. Bir porsiya, baş üstə, stridiyə – yarım düjin, bəli. Sparka, baş üstə! Zeytun...

Əgər m-r Vens əvvəlcədən hər kəsin məsləhət və arzusunu öyrənib hamısı üçün yemək sifariş etməsəydi, bu əhvalat hər biri ilə ayrı–ayrılıqda təkrar olunacaqdı. Kerri gözlərini geniş açaraq salona toplananlara baxırdı. Nyu–Yorkun yüksək cəmiyyətinin həyatı! Zəngin adamlar öz gündüz və axşamlarını belə keçirirlər. Onun balaca yazıq ağı bu həyatda gördüyü ayrı–ayrı səhnələri bütün cəmiyyətə aid etməyə bilməzdi. Hər bir qəşəng ledi, yəqin gündüzünü Brodveyin izdihamında, yaxud teatrda, axşamlarını isə restoranda keçirir, yəqin ki, zینətlər və dəbdəbələrle əhatə olunmuşdur. Yəqin ki, onu qapıda yanında nökr durmuş ekipaj gözləyir. Ona, Kerriyə bu verilməmişdir. İki uzun il ərzində o, bir dəfə də olsun burada gör-

düklərinə bənzər bir şey görməmişdi. M-r Vens isə keçmiş günlərdə Herstvud olduğu kimi burada elə bil öz yerində idi. Qiymətlərdən qorxmayaaraq o, müxtəlif yeməklər sifariş etdi, həmçinin bir neçə şüşə istədi. Xidmətçi hörülmüş zənbillərin içərisində olan şərab şüşələrini stolun yanına qoydu.

Ems öz gözəl başını Kerriyə tərəf çevirərək camaatı olduqca laqeyd surətdə nəzərdən keçirirdi. Onun hündür alnı, bir qədər iri burnu və möhkəm çənəsi var idi. İri, lakin yaxşı cizgili ağzı üreyinin yumşaq olduğunu göstərirdi. Tünd şabalıdı rəngli saçları yana ayrılmışdı.

Kerri onda nə isə uşağa məxsus bir şey gördü, lakin buna baxmayaraq, o tamamilə yetkin kişi idi.

Ems uzun sürən dalğın sükutdan sonra Kerriyə tərəf çevrilərək birdən dedi:

– Bilirsinizmi, mənə bəzən elə gəlir ki, belə şeylərə bu qədər pul sərf etmək ayıbdır.

Kerri onun bu cür ciddi ahəngindən heyrlənərək bir neçə saniyə ona baxdı. Görünür ki, bu adam heç vaxt Kerrinin ağlına gəlməyən şeylər haqqında düşünürdü. Onun sözləri ilə maraqlanan Kerri soruşdu:

– Nə üçün?

– Onun üçün ki, burada lazım gəldiyindən artıq pul xərcləyirlər. Zəhəri yaraşır üçün pul verirlər.

M-s Vens dedi:

– Mən başa düşürəm ki, əgər adamların buna imkanı varsa, nə üçün pul xərcləməsinlər?

M-r Vens onun tərəfini saxladı.

– Hər halda bunun heç kimə zərəri yoxdur.

Xidmətçiyə çoxlu sifariş verməyinə baxmayaraq, o yenə də xörək siyahısını oxuyurdu. Ems yenə ətrafına baxdı. Kerri yenə də onun alnına tamaşa etməyə başladı. Onun zənnincə bu gənc qərribə şeylər haqqında düşünürdü. Onun restorana saldıqı nəzərlərdə nə isə bir yumşaq var idi.

O, yenidən Kerriyə tərəf çevrildi və yüngül bir işarə ilə hara baxmaq lazım olduğunu ona göstərərək:

– Bir o qadının tualetinə nəzər salın! – dedi.

Kerri onun nəzərlərini təqib edərək:

– Harada? – deyərək soruşdu.

– Bax, orada, küncdə, bizdən çox uzaqda. Siz onun sancağını görürsünüzmü?

– Aman allah! Nə yekə sancaqdır! – deyərək Kerri səsləndi.

– Mən belə zövqsüz bir brilyant çoxdan görməmişdim.

– Bəli, bu sancaq hədsiz dərəcədə iridir, – deyərək Kerri onunla razılaşdı.

Nədənə Kerri bu gənc oğlanın xoşuna gəlmək istəyirdi, çünki dumanlı surətdə olsa da anlayırdı ki, Ems ondan çox təhsilli və yəqin ağıllıdır. Kerriyə bu bərdə haqq vermək lazımdır ki, o, insanların ağıl cəhətdən ondan yüksəkdə dura biləcəklərini başa düşürdü. O, özünün alimlər haqqındakı təsəvvürlərinə uyğun olan adamları həyatında az görmüşdü. Onunla yan-yanı oturan aydın fikirli, aydın baxışlı, qüvvətli gəncin isə yəqin ki, Kerrinin təsvibedici münasibət bəsləməsinə baxmayaraq, tamamilə anlamadığı şeylərdən yaxşı başı çıxırdı. O, “Kişinin belə olması necə də yaxşıdır!” – deyərək düşündü.

Söhbət Albert Rossun o zaman böyük müvəffəqiyyət qazanmış “Qızların tərbiyəsi” adlı kitabına keçdi. M-s Vens bu əsəri oxumuş, onun əri isə qəzetlərdə bu kitab haqqında rəyləri görmüşdü.

– Kitab nə qədər gürultu qopara bilərmiş! Bu Ross haqqında intihəsiz danışdılar, – deyərək Vens Kerriyə baxdı. Kerri isə açıq etiraf etməyi özünə borc bildi:

– Mən onun haqqında heç vaxt eşitməmişəm.

M-s Vens dedi:

– Mən onu oxumuşam. O, çox maraqlı əsərlər yazmışdır. Lakin hamısından yaxşısı onun son romanıdır.

Birdən Ems dedi:

– Sizin Rossunuz heç nəyə dəyməz.

Kerri ona kahinə baxan kimi baxdı.

Sonra Ems əlavə etdi:

– Onun bütün əsərləri “Dora Torn” kimi mənasızdır.

Kerri bunu şəxsi məzəmmət kimi qəbul etdi. O, bir vaxt “Dora Torn”u oxumuş və kitab onun xoşuna gəlmişdi. Kerri əmin idi ki, oxucuların xeyli hissəsi bu romanı çox bəyənirlər. İndi nə ilə isə tələbəni xatırladan, aydın gözlü, incə profilli bir gənc gəlib, gürultu qoparmış bir kitaba gülüməyə başlamışdı. Onun dediyinə görə kitab heç nəyə dəyməz, hətta ona vaxt sərf etməyə belə layiq deyil. Kerri gözlərini aşağı dikdi, cəhəletindən ilk dəfə xəcalət çəkdi.

Bununla belə o, gördü ki, Emsin sözlərində nə gizli istehza, nə də tələbbür vardır. Yox, bunların heç sorağı da gəlmir. Kerri hiss etdi ki, bu adam sadəcə olaraq daha yüksək, daha düzgün tefəkkürə malikdir. Kerri bilaxtiyar bu adamın nöqteyi-nəzərincə nəyin yaxşı, nəyin pis olduğu üzərində düşündü. O isə Kerrinin onun sözlərinə diqqətlə və hüsn-rəğbətlə qulaq asdığını görüb, bu dəqiqədən başlıca olaraq ona müraciət etməyə başladı.

Xidmətçi qaşiq, çəngəl, bıçaq qoyub boşqabların kifayət qədər isti olub olmadığını yoxladığı, qonaqların xoşuna gəlmək və onlara komfort hissini aşılamaq məqsədilə hər dürlü başqa qayğılar göstərdiyi müddətdə m-r Ems Kerriyə tərəf azacıq əyilərək İndianapolis həyatından danışdı. Bu gənc həqiqətdə qeyri-adi zəkaya malik idi və onu elektrik texnikasında işlədirdi. Eyni zamanda o, elmin başqa sahələri ilə də maraqlanırdı. İnsanlar da öz-özlüyündə onu maraqlandırırtdılar. Abajurun qırmızı işığında onun saçları mis rənginə çalırtdı. Onun gözlərində şən qığılcımlar oynayırdı. Kerri bunu duyur və özünü nə isə uşaq və qeyri-kamil hesab edirdi. Ona aydın idi ki, Ems hər şeydə ondan çox-çox irəlidedir. O, Herstvuddan ağıllı, Drueden mühakiməli və savadlı görünürdü. Bununla belə yəqin, təmiz uşaq qəlbinə malik idi. Kerri düşünürdü ki, o ümumiyyətlə, olduqca xoşa gələn adamdır.

Lakin Emsin ona qarşı marağının son dərəcə təmiz olduğu onun nəzərindən qaçmırdı. Kerri onun həyat dairəsinə daxil deyildi, onu maraqlandıran məsələlərə heç bir münasibəti yox idi. Hər halda onun Kerriyə müraciət etməsi Kerrinin xoşuna gəlir və onun sözləri Kerridə əks-səda tapırdı.

Yeməyin qızgın yerində və hamının bir qədər qızıxdığı vaxtda o dedi:

– Zənginlik mənə heç də cəlb etmir. Bir də ki, pulu bu şəkildə sərf etmək arzusu məndə yoxdur.

Hər məsələ haqqında onun görüşlərini anlamağa başlayan Kerri:

– Nə üçün? – deyərək soruşdu.

– Necə yəni nə üçün? – deyərək Ems səsləndi. – Bunun faydası nədir? Məgər insanın xoşbəxt olması üçün bunu lazımdır?

Kerri onun son sözlərinə etimadsız yanaşdı, lakin onun hər bir dediyi başqa sözlər kimi bunlar da hörmətə layiq görünürdü.

“O yəqin təklikdə də xoşbəxt ola bilər. Axı o, çox qüvvətlidir!” – deyərək Kerri düşünürdü.

M-r və m-s Vens ara-sıra öləri sözlərlə onların söhbətini kəsirdilər. Beləliklə, m-r Ems yalnız hərdən bir Kerriyə böyük təsir bağışlayan bir neçə cümlə deməyə imkan tapırdı. Lakin bu da kifayət idi, çünki yalnız sözlər deyil, bu gənci əhatə edən mühitin özü belə Kerriyə qüvvətli təsir bağışlayırdı. Bu gənc adamda – bəlkə də onun dolaşdığı aləmdə – Kerrinin ürəyində əks-səda tapan nə isə bir şey vardı. M-r Ems bəzən teatrda gördüyü bu və ya başqa səhnəni Kerrinin xatirində canlandırır, insan həyatında labüd olan kədər və qurbanlar haqqında xatırladırdı. Öz sözləri ilə o, Kerrinin həyatı ilə onun indi ətrafında müşahidə etdiyi həyat arasındakı ziddiyyəti bir qədər yumşaldı. Bu da başlıca olaraq onun hər şeyə sakit və laqeyd münasibəti ilə izah olunurdu.

Onlar restorandan çıxan zaman m-r Ems Kerrinin qoluna girdi, ekipaja oturmağına kömək etdi və onlar birlikdə teatra getdilər.

Tamaşa zamanı Kerri m-r Emsin ona dediklərini diqqətlə dinləyirdi. O, Kerrinin diqqətini tez-tez pyesin məhz Kerriyə də xoş gələn, onu dərindən həyəcanlandıran yerlərinə cəlb edirdi.

Kerri soruşdu:

– Necə bilirsiniz, aktyor olmaq gözəl deyilmi?

– Bəli, ancaq yaxşı aktyor. Axı teatr çox böyük şeydir!

Kerrinin ürəyini çırpınması üçün onun bu təsdiqi kifayət idi. Ah, o, aktrisa, həm də yaxşı aktrisa ola bilsəydi! Bu qədər ağıllı, hər şeyi bilən adam da səhnəni bəyənir. O, yaxşı aktrisa olsa, m-r Ems kimi adamlar da onunla maraqlanırdılar. Onun sözləri Kerriyə aid olmasa belə minnətdarlıq hissi Kerrini bürüdü. Kerri özü belə bu hissini nədən əmələ gəldiyini bilmirdi.

Tamaşanın axırında birdən məlum oldu ki, m-r Ems kompaniyanı geri müşayiət etmək niyyətində deyildir.

– Məgər siz bizimlə getməyəcəksiniz? – deyərək Kerri biixtiyar səsləndi.

– Yox, təşəkkür edərim, – deyərək o, cavab verdi. – Mən bu yaxında, Otuz üçüncü küçədə olan otele düşmüşəm.

Kerri artıq bir söz demədi, lakin bu hadisə nədənsə onu həyəcanlandırmışdı. O, onsuz da bu qədər gözəl keçən bu axşamın başa çatdığına heyifsilənirdi. Lakin hər halda ümid edirdi ki, o heç olmazsa

yarım saat da davam edəcəkdir. Ah, həyatı təşkil edən bu saatlar, bu dəqiqələr!.. Onlarda nə qədər qüسسə və kəder vardır!

O, Emsin əlini süni laqeydliklə sıxdı. Əslinə baxsan, axı onun üçün nə fərqi var? Lakin m-r Emssiz ekipaj ona boş göründü.

Kerri evə qayıdarkən axşamın təssüratını fikrində götür-qoy etməyə başladı. O, bu adamı yenə görüb-görməyəcəyini bilmirdi. Bir də ki, onun üçün nə fərqi vardı?

Herstvud artıq evdə idi, yataqda uzanmışdı. Onun paltarı səli-qəsiz halda otağa atılmışdı. Kerri yataq otağının qapısına gəldi, onu gördü və geri qayıtdı. O, hələ yatmaq istəmirdi. O, düşünmək istəyirdi.

O, yemək otağına qayıtdı, öz yelləncəyində oturdu, kiçik əllərini bərk sıxaraq fikrə getdi. Onun gözləri qarşısındakı xəyal və təzadlı arzular pərdəsi çəkildi və Kerri sanki ayıldı. Ah, qabaqda nə qədər ümid və təəssüflər, nə qədər kəder və ürək ağrısı vardı!.. Kerri tədricən daha artıq ayılmağa başlayırdı.

XXXIII FƏSİL

ŞƏHƏRİN DİVARLARINDAN KƏNARDA. İLLƏR KEÇİR

Son hadisələr heç bir əsaslı nəticə vermədi. Belə hallarda nəticələr tez aşkara çıxır. Şəhərlər adamın halı dəyişir. Bu dəqiqədə insanın olduğu həyat şəraiti mütləq ona öz təsirini göstərir. Yaşayış şəraitinin nə qədər acınacaqlı olduğunu biz nadir dəqiqələrdə hiss edirik. Biz kəskin təzadlara rast gəldikdə ağrı duyuruq. Onları aradan qaldırıqda ağrı yox olur.

Yarım il, bəlkə də bir qədər artıq müddət Kerri əvvəlki kimi yaşadı. O, m-r Emsi daha görmədi. Ems bir dəfə Vensgile gəlmişdi. Lakin bu barədə Kerri ancaq öz dostundan xəbər tutdu. Gənc mühəndis Qərbə yola düşdü, onun özü haqqında qoyduğu təəssürat və Kerrinin ona qarşı hiss etdiyi maraq yavaş-yavaş silinib getməyə başladı. Lakin onun mənəvi təsiri heç də yox olmadı və cəsarətlə demək olar ki, o, heç vaxt yox olmayacaqdır. İndi Kerrinin öz ideali var idi. Kerri bütün kişiləri, xüsusilə ona yaxın olanları bu idcalla müqayisə edirdi.

Bütün bu vaxt içərisində, üç ilə yaxın bir müddətdə, Herstvud yekrəng və dəyişilməz həyat ilə yaşayırdı. Demək olmaz ki, o, aşağıya doğru yuvarlanırdı, ancaq yüksəliş haqqında da söhbət ola bilməzdi. Lakin psixoloji dəyişiklik vardı və bu o qədər aydın idi ki, Herstvudun gələcək taleyinin necə olacağını düzgün təyin etmək olardı. Ən başlıcası o idi ki, Çikaqodan çıxmaqla onun karyerası dayanmışdı. İş adamının yüksəlişi ilə onun fiziki inkişafında ümumi cəhətlər çoxdur. O, ya yetkinlik dövrünə yaxınlaşan bir gənc kimi daha qüvvətli, daha sağlam və daha ağıllı olur, ya da qocalığa yaxınlaşan kamil bir kişi kimi daha zərif, daha düşkün və passiv olur. Başqa cür ola bilməz. Elə dövrlər olur ki, gənclik qüvvələrinin toplanması dayanır və (biz orta yaşlı adam haqqında danışırıq) düşkünlüyə meyil hiss olunur, – bu zaman hər iki proses, demək olar ki, bir-birini tarazlayır və zahirən o qədər bürüzə çıxmır. Lakin zaman keçir, tərəzi əvvəlcə yavaş-yavaş, sonra isə daha artıq sürətlə məzar tərəfə əyilməyə başlayır və nəhayət, enmə prosesi son inkişaf mərhələsinə çatır.

Herstvud yeni şəraitə düşdükdə artıq cavan olmadığını görə bilirdi. Əgər o, bunu görmürdüsə, səbəbi onun tarazlaşma vəziyyətinə olması idi, bu vəziyyətdə tədricən xarablaşma gözü çarpmır.

Mühakimə etməyə və öz-özünü anlamağa adət etməmiş Herstvud şüurunda və onunla əlaqədar olaraq bədənində əmələ gələn dəyişikliyi görə bilməzdi. Kəder hissi onu tərk etmirdi. Herstvud öz əvvəlki vəziyyətini indiki ilə daim müqayisə edərək, belə nəticəyə gəldi ki, onun həyatı pisliliyə doğru dəyişilmişdir, bu isə ona qüسسə getirir, yaxud heç olmazsa əhvalını pozurdu. Təcrübə yolu ilə isbat edilmişdir ki, şənlik və zövqün xeyirli hissi faydalı kimyəvi maddələr – anastatlar əmələ gəlməsinə səbəb olduğu kimi, uzun müddət dərd çəkməkdən qanda xüsusi zəhərlər – katabatlar əmələ gətirir. Öz-özünü təqsirləndirməkdən əmələ gələn zəhərlər bədənə zərər vurur və çox vaxt hiss olunacaq dərəcədə yiziki pozğunluq törədir. Herstvud da bu vəziyyətdə idi.

Vaxt keçdikcə bu, onun xasiyyətinə də təsir etdi. Nəzərləri əvvəlki canlılığını və kəskinliyini itirdi. Yerişi əvvəlki kimi möhkəm və inamlı deyildi. Hər şeydən pisi o idi ki, Herstvud intəhasız düşünür, düşünür, düşünürdü. Onun yeni tanışları məşhur adamlar deyildi. Bu adamlar daha aşağı səviyyəli idi. Onları alçaq və kobud

zövqlər daha çox maraqlandırır. Onların cəmiyyəti bir vaxt Çikaqo barına toplanan nəzakətli adamların cəmiyyəti kimi sevin-dirici ola bilməzdi. Bəli, ona intehəsiz və səmərəsiz düşüncülərdən başqa bir şey qalmamışdı.

Uorren-stritə gələnləri salamlamaq, onlar üçün xoş mühit yaratmaq həvəsi tədricən Herstvudu tərk etdi və o, yavaş-yavaş əldən çıxartdığı fəaliyyət sahəsinin bütün əhəmiyyətini anlamağa başladı. Vaxtilə Adams-stritdəki işi ona o qədər də gözəl görünmürdü. O zaman o, vəzifədə yüksəlmək, bütün ehtiyaclarını ödəyəcək qədər pul qazanmaq və hətta ehtiyat üçün pul toplamağın nə qədər asan olduğunu düşünürdü. İndi isə bütün bunlar nə qədər uzaqda idi! Herstvud öz keçmişinə divarlarla əhatə olunmuş bir şəhərə baxan kimi baxmağa başlamışdı. Bu şəhərin qapısında gözetçilər durmuşdur. İçəriyə girmək olmaz. İçəridə olanlar isə bayıra çıxmaq və sizin kim olduğunuzu bilmək istəmərlər. Onlar üçün o qədər xoş keçir ki, qapı dalında olanları unudurlar. O isə qapı dalında qalmışdı.

O, nələr olduğu haqqında hər gün axşam qəzetlərində oxuyurdu. Hasarlanmış şəhərdə gəmilərlə Avropaya gedən adamlar içərisində onun köhnə barına gələn görkəmli adamların adlarına təsadüf edirdi. Teatra həsr olunmuş sütunlarda yaxşı tanıdığı adamların müvəffəqiyyətləri haqqında dəfələrlə yazıldığını görürdü. Bütün bu adamlar yəqin əvvəllər olduğu kimi öylənirdilər. Pulman vaqonları onları ölkənin hər tərəfinə aparır, qəzetlər yaltaqcasına yazılmış məlumatlarda onların adını çəkir, otellərin zəngin vestibülləri, restoranların parlaq salonları onları hasarlı şəhərin içərisində saxlayırdı. Herstvudun tanıdığı, hələ bu yaxınlarda stəkan-stəkana vurduğu bütün adamlar görkəmli adamlar idi, o isə... o unudulmuşdu. M-r Uiler kimdir? Uorren-stritdəki bar nədir? Eh...

Əgər oxuculardan kim isə belə fikirlərin adı adamın ağlına gəlmədiyini, belə təəssüratın ancaq ağılca daha inkişaf etmiş adamlara məxsus olduğunu düşünürsə mən onlara deməliyəm: məhz ağılca daha inkişaf etmiş adamlar belə fikirləri kənara atır, çünki onların ağıl üstünlüyü belə şeylər üçün əzab çəkməyə yol vermir və ancaq adi adamlar maddi rifahla bu qədər böyük qiymət verir, yüz dollar itirəndə özlərini həlak edirlər.

Bir vaxt gəlib çatdı ki(üçüncü ilin təxminən sonunda), bu fikirlər və onların doğurduğu kədərli əhval-ruhiyyə Uorren-stritdəki barın

işlərinə təsir etməyə başladı. Barın daha artıq inkişaf etdiyi dövrə nisbətən indi barə gələnlərin sayı aşkar azalmışdı. Bu vəziyyət Herstvudu bərk əsəbiləşdirir və təşvişə salırdı.

O, bir dəfə axşam Kerriyə etiraf etdi ki, bu ay onun işləri keçən aya nisbətən pis gedir. Bunu o, Kerrinin bəzi xırda şeylər almaq lazım olduğu haqqındakı sözlərinin cavabında demişdi. Kerri isə fikrində qeyd etdi ki, Herstvud özünə bir şey alanda onunla məsləhətləşməyi heç vaxt lazım hesab etmir. İlk dəfə onda belə fikir əmələ gəldi ki, Herstvud ona hiylə gəlir və istəyir ki, Kerri ondan heç bir şey xahiş etməsin. Kerri olduqca yumşaq cavab verdi, lakin ürəyində qeyzlənmişdi. Herstvud heç onun haqqında düşünmürdü. Əgər Kerrinin bəzən şən saatları olursa, bu ancaq Venslərin sayəsində olurdu.

Venslər isə birdən bildirdilər ki, Nyu-Yorkdan köçürlər. Bahar yaxınlaşırdı, onlar şimala getmək istəyirdilər.

M-s Vens söhbət zamanı Kerriyə dedi:

– Hə, biz mənzili qaytarıb şeyləri saxlanmağa versək, əlbəttə, daha yaxşı olar. Biz bütün yayı burada olmayacağıq. Bu müddət ərzində kirayə verməyin nə mənası var? Bundan əlavə, zənnimcə qayıdandan sonra biz mərkəzə daha yaxın olan bir yerə köçəcəyik.

Kerri onu səmimi kədərlə dinləyirdi. M-s Venslə oturub – durmaq ona böyük ləzzət verirdi. Bütün bu mülkdə o daha heç kimi tanımırdı. İndi o yenə tamamilə tək qalacaqdı.

Barın gəlirinin azalması nəticəsində Herstvudun qan qaralığı Venslərin köçməsi ilə bir vaxta düşdü. Kerri də həm ərinin qan qaralığına, həm də tənhalığına dözməli oldu: hər ikisi onu əzirdi. O, əsəbiləşməyə başlamışdı.

O həmişə narazı idi. Lakin öz-özünü inandırırdı ki, Herstvud-dan artıq öz həyatından narazı idi. Açıq desək, onun həyatı nədən ibarət idi? Hər tərəf başdan-başa qüssə! Kerri həyatdan nə almışdı? Bu dənizdə evdən başqa heç bir şey... Venslər səyahətə çıxmağı bilirdi, onlar bir çox maraqlı şeylər görə bilirdilər. O isə burada tək-tənha oturur... Məgər o, ancaq bunun üçün yaranmışdır?... Kədərli fikirlər bir-birini əvəz edir, sonra isə göz yaşları gəlirdi ki, onu az-çox yüngülləşdirən də bu göz yaşları idi.

Belə bir vəziyyət uzun müddət davam etdi. Kerri də, Herstvud da son dərəcə yekrəng bir həyat sürürdülər. Sonra balaca bir dəyi-

şiklik başlandı – əfsus ki, bu dəyişiklik pis cəhətə idi!.. Bir dəfə axşam Kerrinin yeni paltarlara olan həvəsini azaltmaq, xərclərin öhdəsindən gəlməyin o qədər də asan olmadığını ona anlatmaq məqsədilə Herstvud dedi:

– Mən bu fikrə gəlirəm ki, şerikimlə uzun müddət yola getməyi yəqin ki, bacarmayacağam.

– Nə olub ki? – deyə Kerri soruşdu.

– Ah o elə tənbel və tamahkar adamdır ki... Barda heç bir təkmilləşdirmə keçirməyə razılaşmır, indi olduğu vəziyyətdə isə bar heç bir gəlir verə bilməz.

– Sən də onu inandırma bilmirsən?

– Yox, dəfələrlə çalışdım, olmadı. Məncə vəziyyətdən yeganə çıxış yolu özüm üçün xüsusi bar açmaqdır.

– Nə mane olur ki?

– Bilirsənmi, bu saat mənim bütün pulum bu bara qoyulmuşdur. Bir müddət qənaətlə yaşamağa imkanım olsaydı, ola bilsin bizə yaxşı gəlir verə biləcək başqa bir bar açmağa müvəffəq ola bilərdim.

Kerri:

– Nə üçün daha artıq qənaətcil olmayaq? – dedi və onsuz da artıq heç bir şey xərcləmədiyini bilirdi.

– Sınamaq lazımdır. Mən elə fikirləşirdim ki, balaca bir otaq tutsaq və heç olmazsa bir il qənaətlə yaşasaq, biz kifayət qədər pul toplaya bilərdik və bu pullarla Uorren-stritdəki bara qoyulmuş pula yaxşı bir bar açə bilərik. O zaman sənə istədiyini kimi yaşaya bilərik.

Kerri dedi:

– Olsun da, mən nə deyirəm...

Lakin işin bu yerə çatması ona ağır gəldi. Mənzili kiçiltmək haqqındakı söhbət özü yoxsulluq fikri doğururdu.

– On dördüncü küçədən o tərəfdə, Altıncı avənu rayonunda nə qədər istəsən qəşəng balaca mənzillər var. Orada müvafiq bir şey tapmaq olar.

– İstəsən gedib baxa bilərəm.

Bu söhbətdən bir az sonra onlar başqa mənzilə köçdülər və bu münasibətlə Kerri dərin ümitsizliyə qapıldı. Son zamanda baş verən bütün hadisələrin heç biri Kerriyə bu qədər təsir etməmişdi.

O, artıq Herstvuda məşuq kimi deyil, həqiqi ər kimi baxmağa başlamışdı və özünü onunla qırılmaz əlaqədə hesab edirdi. Nə olursa olsun, onun taleyi Herstvudun taleyindən ayrılmazdı. Təəssüf ki, o, Herstvudun taleyindən ayrılmazdı. Təəssüf ki, o, Herstvudun gündə-günə daha qəşəng və daha dinməz olduğunu görürdü. O görürdü ki, Herstvud heç də əvvəlki qüvvətli, şən, fəal kişiye oxşamır. Ağzının uclarında və gözlərinin ətrafında olan qırıqlar qocalığın yaxınlığını bildirirdi. Bunu göstərən bir çox başqa əlamətlər də vardı. Kerri səhv etdiyini anlamağa başlamışdı. Bununla belə dəfələrlə onun ağlına bu fikir gəlirdi ki, əslində Herstvud onu zorla qaçmağa məcbur etmişdir.

Onların yeni otaqları Altıncı avənyə yaxın olan On üçüncü küçədə idi. İndi köçdüləri rayon Kerrinin üreindən deyildi. Burada heç yaşıllıq yox idi, pəncərədən də çay görünmürdü. Küçənin hər iki tərəfi evlərlə dolu idi. Bu evlərdə adamlar sıx yerləşmişdilər. Yeni evdə on iki ailə yaşayırdı. Bunlar, görünür, mötəbər adamlar idi, lakin Venslərlə müqayisəyə belə dəyməzdilər. Venslər kimi adamlar daha yaxşı evlərdə yaşayırdılar.

Kerri özünün yeni balaca mənzilində qulluqçusuz keçinirdi. O, evi çox yaxşı idarə edirdi, lakin bu, ona azacıq qədər ləzzət vermirdi. Üreində Herstvudun öz yaşayışını bu cür dəyişdirdiyinə heç də razı deyildi, lakin o, öz-özünə deyirdi ki, başqa yol yoxdur, müəyyən vaxta qədər bununla razılaşmaq və hadisələri özbaşına buraxmaq lazımdır.

Herstvud maddi vəziyyətlərini o qədər də təşvişli hesab etmək üçün əsas olmadığını və əksinə, bir ildən sonra işlərini düzəltmək imkanı əldə edəcəyindən buna ancaq sevinmək lazım gəldiyini Kerriyə göstərmək istəyərək, onu tez-tez teatra aparmağa və ev üçün daha artıq xərclik verməyə başladı. Lakin bütün bunlar müvəqqəti idi. O, tədricən elə bir hala düşdü ki, bu zaman insan yalnız onu istəyir ki, heç kim onun tək qalmasına, istədiyi qədər düşünməsinə mane olmasın. Məxuliyə, bu dəhşətli xəstəlik artıq onu özünə qurban seçmişdi. Qəzetlərdən və öz fikirlərindən başqa artıq heç bir şey onu maraqlandırmırdı. Məhəbbət yeni sevinc mənbəyi kimi onun üçün öz əhəmiyyətini itirmişdi. Yaşamaq və öz acınacaqlı həyatı ilə barışmaq sanki onun şüarı olmuşdu.

Enişə doğru yolun dayanacağı az olur. Şeriki Herstvud başdan eləmək fikrinə düşüncəyə qədər Herstvudun daxili vəziyyəti onlar arasındakı uçurumu genişləndirirdi. Lakin məsələ onun və şerikin zənn etdiklərindən daha tez həll olundu. Bu, barın yerləşdiyi bina sahibinin sayəsində baş verdi. Bir dəfə şəhər m-r Şonesi "Herald" qəzetinin "Mülklər" şöbəsindəki xəbəri Herstvuda göstərərək:

– Bunu oxumusunuzmu? – deyə soruşdu.

Herstvud:

– Yox, oxumamışam, – dedi və qəzetə baxaraq:

– Nə olmuşdur? – deyə soruşdu.

– Bizim bina sahibi öz yer sahəsini kimə isə satmışdır.

– Ola bilməz! – deyə Herstvud səsləndi.

O, qəzeti aldı və oxudu:

– "Dünən mister Avqust Vil Uorren-strit Hudzon-strit küçələrinin tinində olan uzununu yetmiş beş, eni iyirmi beş fut böyüklükdə torpaq sahəsini əlli yeddi min dollara m-r Slosona satmışdır".

– Bizim icarə müddətimiz nə vaxt qurtarar? – deyə Herstvud fikirli halda soruşdu. – Gərək ki, fevralda?

– Tamamilə doğrudur, – deyə şeriki təsdiq etdi.

Herstvud:

– Burada yeni sahibkarın planları haqqında heç bir şey deyilmir, – dedi və yenidən qəzeti əlinə aldı.

– Ehtimal ki, biz bu yaxın zamanda onu görüb nə fikirdə olduğunuzu bilərik.

Doğrudan da, az keçmədən hər şey aydın oldu. Qonşu sahənin sahibi olan m-r Sloson son texnika qaydası ilə kontora məxsus ev tikməyə hazırlaşdı. Barın yerləşdiyi köhnə binaya gəlincə onu tamamilə uçuracaqdılar. Yeni binanın tikilməsi il yarım vaxt aparacaqdı.

Bütün bu təfəsilat tədricən üzə çıxırdı və Herstvud bu dəyişikliyin onun üçün nə qədər təhlükəli olduğunu anlamağa başladı. Bir dəfə bu barədə öz şeriki ilə söhbət saldı.

– Siz buraya yaxın bir yerdə yeni bar açmaq fikrində deyilsinizmi? – deyə soruşdu.

– Bunun nə mənası var? – deyə m-r Şonesi səsləndi. – Bu ətrafda tində yerləşən elə bir bina yoxdur.

– Başqa bir yerdə, sizcə, bar açmağına dəyməz?

– Mən şəxsən cəsarət etmək istəməzdim, – deyə m-r Şonesi cavab verdi.

Bəli, bu gözlənilməz hadisə Herstvud üçün yeni və ciddi çətinliklər törədirdi. Kontraktın pozulması onun üçün min dollar itirmək demək idi. Onun qurtarmasına qalan müddət ərzində isə başqa min dollar qazanmağa ümid etmək əbəs idi. O anladı ki, onların barı birgə idarə etmələri onun şerikini cana gətirmişdir. Yeni bina tikildəndən sonra yəqin ki, m-r Şonesi özü tok yer tutacaqdır.

Beləliklə, başqa bir şey tapmaq lazım idi, çünki tam iflas yaxınlaşırdı. Herstvud yeni mənzilinin rahatlığından və ya Kerrinin yaxınlığından həzz ala biləcək halda deyildi. Onun evində indi kədər hökm sürürdü.

İndi Herstvud bütün boş vaxtını yeni iş axtarmağa sərf edirdi, lakin əlverişli bir şeyə rast gəlmirdi. Bir də ki, indi onun xarici görünüşü üç il bundan qabaq Nyu-Yorka yenidən gəldiyi zamankı kimi xoş deyildi. Həyəcanlı fikirlər onun baxışına bir növ dalgınlıq verir və bu da pis təsir bağışlayırdı.

Onun əlində əvvəlki min üç yüz dollar da yox idi ki, öz danışq-larında ona arxalansın. Bundan təqribən bir ay sonra isə m-r Şonesi, Herstvudun vəziyyətinin yaxşılaşmadığını görərək dedi ki, yeni ev sahibi guya binanı icarə verməyi davam etdirməkdən tamamilə imtina edir.

O, özünə qayğıkeşlik ifadəsi verməyə cəhd edərək əlavə etdi:

– Görünür ki, barımızın axırı çatmışdır.

– Nə olsun ki, çatıb-çatıb da, – deyə Herstvud qaşqabaqlı cavab verdi.

– Yox, o, bu adamın onun fikirlərini oxumasına, bundan nəşələnməsinə yol verməyəcək.

Bir, yaxud iki gündən sonra Herstvuda aydın oldu ki, necə olursa-olsun, bu hadisə haqqında Kerrini xəbərdar etmək lazımdır. O, ehtiyatla başladı:

– Mənə elə gəlir ki, yaman qan-qaralığımız olacaqdır.

– Nə olub ki? – deyə Kerri təşvişlə soruşdu.

– Bizim barın yerləşdiyi binanın sahibi öz sahəsini satmışdır, yeni sahib isə icarə kontraktını bərpa etmək istəmir. Beləliklə, demək olar ki, işə son qoyulacaqdır.

– Məgər başqa bir bar açmaq olmaz?

– Müvafiq yer tapmaq çətindir, – deyə Herstvud cavab verdi. – Bununla bərabər, görünür, şerikim mənimlə birlikdə işi davam etdirmək istəmir.

– Sən də ora qoyduğun pulu itirirsən, eləmi?
– Bəli, – deyə Herstvud üzü daş kimi olmuş halda cavab verdi.
– Nə pis oldu! – deyə Kerri səsləndi.
Herstvud izah etdi:

– Bu fırıldaqdan başqa bir şey deyildir. Ancaq yeni bina hazır olan kimi Şonesi yaqın orada yeni bar açacaqdır.

Kerri diqqətlə Herstvuda baxdı və onun bütün görünüşündən aydın oldu ki, iş çox ciddi şəkil almışdır.

Kerri cəsaretsiz halda soruşdu:

– Səncə başqa bir şey tapa bilərsənmi?

Herstvud bir müddət dərin fikirlər içərisində oturdu. İndi artıq yeni qənaət haqqında, yeni müəssisə açmaq haqqında nağıl danışmaq faydasız idi. Kerri gözəlcə anlaşırdı ki, Herstvud necə deyərlər, “iflasa uğramışdır”.

Nəhayət, o, kədərli halda:

– Doğrusu bilmirəm. Çalışaram, – deyə cavab verdi.

XXXIV FƏSİL

DƏYİRMAN DAŞLARI ARASINDA. KÜLƏKLƏR PƏNCƏSİNƏ DÜŞMÜŞ ZƏİF OT

Kerri də, kədərli xəbəri eşidəndə, Herstvud kimi əmələ gəlmiş vəziyyət üzərində inadla başını yormağa başladı. Bir neçə gün keçəndən sonra o, tamamilə dərk etdi ki, əgər onun ərinin iştirak etdiyi müəssisə bağlanarsa, bunun ardınca məhrumiyyətlər, bir tikə çörək uğrunda mübarizə başlanacaqdır. Onun xəyalında Çikaqoya gəldiyi ilk günlər canlanır, Hansonların evi yadına düşür və onun bütün varlığı üsyan edirdi. Bu dəhşətdir! Yoxsulluqla əlaqədar olan hər şey dəhşətdir! Nə isə bir çıxış yolu tapmaq lazımdır. Venslərlə birlikdə keçirdiyi aylar onu öz vəziyyətinə sakit yanaşmaq qabiliyyətindən tamamilə məhrum etmişdi. Bu ər-arvadın lütfkarlığı sayəsində gözücü gördüyü şən Nyu-York həyatının parıltısı onun varlığına hakim kəsilmişdi. Ona yaxşı geyinməyi öyrətmiş, haralara getmək lazım gəldiyini göstərmişdilər, lakin onun nə geyinmək, nə görmək üçün pulu yox idi. Lakin bu aldadıcı şeylər daim özünü ona xatırladırdı. Şərait xarablaşdıqca dadını bildiyi başqa həyat Kerrini daha

artıq cəlb edirdi. İndi budur, səfillik onu tamamilə pəncəsinə almaq, onu xəyal aləmindən ayıraraq bu aləmi göylər kimi əlçatmaz dərəcədə ondan həmişəlik uzaqlaşdırmaqla hədələyirdi.

Bununla birlikdə, m-r Emsin onun gözlərini azacıq açaraq göstərdiyi gözəl və yüksək şeylər onun qəlbində dərinlən yer almışdı. M-r Ems Kerrinin həyatından getmişdi. Lakin onun “pul dünyada hər şeyi əvəz etmir, dünyada Kerrinin heç təsəvvür etmədiyi bir çox qiymətli şeylər vardır, səhnə böyük şeydir və onun bu vaxta qədər oxuduqları ancaq boş şeylərdir” deyən səsi hələ də Kerrinin qulaqlarında səslənirdi. Bu adam qüvvətli və namuslu idi. Herstvud və Drueden qüvvətli və yaxşı idi. Lakin bunu o, öz-özünə belə etiraf etmək istəmirdi. Bu fərqlə o bilə-bilə gözlərini yumurdu.

Uorren-stritdə olan barın son dəfə işlədiyi üç ay içərisində Herstvud tez-tez işdən ayrılır və qəzetdə olan elanlar üzrə iş axtarmağa gedirdi. Bunlar kədərli axtarışlar idi. Mümkün olduqca tezliklə bir şey tapmaq lazım idi, əks-təqdirdə barın bağlanması sonradan qalacaq son bir neçə yüz dolları yaşamağa sərf etmək lazım gələcəkdir. O zaman müəssisəyə qoyulmağa bir şey tapılmayacaq və qulluq tapmaq lazım gələcəkdir.

Bar işinə dair qəzetlərdə təsadüf edilən qiymətlər ya çox baha, ya da çox ucuz olurdu. Qış yaxınlaşırdı. Qəzetlər işlərdə durgunluq olacağını xəbər verirdilər. Herstvuda elə gəlirdi ki, havadan fəlakət qoxusu gəlir. Qayğılar onu didib parçaladığından o, başqalarının da dərdlərini görməyə başlamışdı. Səhər qəzetlərində filan firmanın iflasa uğraması, filan yerdə ac bir ailənin tapılması, yaxud küçədə acından əldən düşüb ölmüş bir adamın yerdən qaldırılması haqqında xəbərlər indi onun diqqətini cəlb edirdi. Bir dəfə “Uorld” qəzeti “Qışda Nyu-Yorkda səkkiz yüz min işsiz olacaqdır” kimi gurultulu bir xəbər dərc etmişdi. Bu sözlər Herstvudun üreyinə bıçaq kimi sancıldı.

“Səkkiz yüz min! – deyə o fikirləşdi. – Bu nə qədər dəhşətlidir”.

Belə fikirlər Herstvud üçün tamamilə qeyri-adi idi. Onun müvəffəqiyyətli günlərində sanki dünyada hər şey öz qaydası ilə gedirdi. Belə məlumatları o, Çikaqo “Yenilikləri” sütunlarında da görmüşdü, lakin onlara heç vaxt əhəmiyyət verməmişdi. İndi isə xəbərlər ona aydın havada üfqü örtən boz buludlar kimi gəlirdi. Onlar bütün göyün üzünü tutaraq Herstvudun gələcək həyatını qaranlıqlaşdırırdı.

maqla hədələyirdilər. Özünə bir qədər ürək vermək üçün o, bəzən öz-özünə deyirdi: "Eh, belə təşvişə düşmək nəyə lazımdır? Axı mən hələ atdan yıxılmamışam! Qabaqda hələ altı həftə vaxtım ar. Bərk ayaqda isə topladığım pul hər halda yarım ilə çatır".

Nə qədər qərribə olsa da, indi gələcəyi üçün gərgin həyəcan keçirən Herstvud tez-tez arvadını və uşaqlarını xatırlayırdı. O, birinci üç ildə mümkün olduqca bu fikirlərdən qaçırdı. O, m-s Herstvuda nifrət edirdi. Onsuz lap yaxşı keçinə bilirdi. Cəhənnəm olsun! O, yenə özünə mövqə qazanacaqdır! İndi, tale arxasını ona çevirdiyi vaxtda o, tez-tez m-s Herstvudun nə ilə məşğul olduğu, oğlunun və qızının nə cür yaşadıqları barədə fikrə gedirdi. Onlar yaqin əvvəllər olduğu kimi şən yaşayırlar, yaqin onlar yenə həmin rahat evdə olur, onun, Herstvudun var-dövlətindən istifadə edirlər.

"Lənət şeytana! Belə də iş olar ki, bütün var-yoxun onlara qalsın? – deyə o, çox vaxt hiddətlənirdi. – Axı mən nə eləmişəm?"

Keçmişə nəzər salaraq onu pul oğurlamağa aparıb çıxaran hədisləri götür-qoy etdikdə Herstvud indi özü üçün yüngülləşdirici dəlillər tapırdı. O, nə etmişdi? Nə üçün o, kənara atılmışdır? Bütün bu fəlakətlərin səbəbi nədir? Elə bil, o hələ dünən varlı adam idi və tam rahatlıq içərisində yaşayırdı. Birdən-birə bunların hamısını onun əlindən aldılar.

O, arvadını xatırlayaraq düşünürdü: "Hər halda o, məndən qalan mal-dövlətə layiq deyildi. Əgər adamlar doğrusunu bilsəydilər, hamısı bir səsle deyərdilər ki, mən elə bir günah iş görməmişəm".

Bunlardan heç də belə nəticə çıxarmaq olmaz ki, Herstvud bu faktları kimə isə şərh etmək arzusunda idi. Bu yalnız onun öz göz-lərində özünü mənəvi cəhətdən doğrultmaq cəhdi idi. Başlanan ehtiyac ilə mübarizədə özünü namuslu adam bilmək onun üçün zəruri idi.

Bir axşam, Uorren-stritdəki barın bağlanmasına beş həftə qalmış o, "Herald" qəzetində görmüş olduğu üç və yaxud dörd elan üzrə iş dalınca yollandı. Barlardan biri Hold-stritdə idi. Herstvud bu barı tapdı, ancaq heç içəri daxil olmadı. Bu, sadə meyxana idi və o qədər pis idi ki, Herstvud orada işləyə bilməzdi. Başqa yerdə, Bauerde yaxşı düzəldilmiş bir bar gördü. Burada Qrent-strit yaxınlığında bir sıra belə barlar var idi.

Herstvud ancaq səhətinin zəifliyi üzündən şerik götürməyi qət etdiyini söyləyən bar sahibi ilə şirkətə girmək haqqında qırx beş dəqiqə söhbət etdi.

– Yarım pay almaq üçün nə qədər pul tələb olunur? – deyə Herstvud soruşdu.

O, yaxşı anlayırdı ki, onun ən çoxu yeddi yüz dolları var.

– Üç min dollar.

Herstvudun sifəti uzandı.

– Nağd?

Herstvud özünü elə göstərdi ki, guya təklifin əlverişli olub-olmadığı haqqında düşünür və bəlkə də razı olacaqdır. Lakin onun nəzərlərində ümitsizlik sezilirdi. O, hələ fikirləşəcəyini bildirib söhbəti tələsik qurtardı və dərhal çıxıb getdi.

Bar sahibi az-çox onun fikirlərini anladı və öz-özünə dedi:

– Ağlım kəsmir ki, o, ciddi müştəri ola. Sözlərindən buna oxşamır!..

Hava boz, tutqun və soyuq idi. İliyə qədər işləyən soyuq külək qışın yaxınlaşdığını xatırladırdı. Herstvud altmış doqquzuncu küçənin yaxınlığında olan bir yerə getdi. Oraya çatan zaman artıq saat beş idi. Qaranlıq sürətlə qatılaşırdı. Barın müdiri yoğun bir alman idi.

Nə bar, nə də onun sahibi xoşuna gələn Herstvud:

– Mən qəzetdə olan elanınız münasibətilə gəlmişəm – dedi.

– Gecdir, – deyə alman cavab verdi. – Mən artıq satmamağı qərara aldım.

– Eləmi? – deyə Herstvud heyrtlənəndi.

– Bəli, belə, daha satmıram.

– Olsun! – deyə Herstvud qapıya tərəf döndü və sonra dişləri arasında: "Axmaq eşşək! Bilmək olmur, nə üçün o, qəzetlərdə elan dərc edir!" – deyə deyindi.

Herstvud tamamilə əzgin halda evə qayıtdı. Kerri mətbəxdə əlləşirdi və işıq ancaq orada yanırdı. Herstvud kibrit çəkdi, qazı yandırdı və Kerri ilə salamlaşmadan belə yemək otağında oturdu.

Kerri qapıya yaxınlaşıb otağa baxdı.

– Sənsən, Corc? – deyə soruşdu.

– Bəli, mənəm, – deyə Herstvud evə gələrkən yolda aldığı axşam qəzetlərindən başını qaldırmadan cavab verdi.

Kerri başa düşdü ki, nə isə onun işi yaxşı deyil. Qanı qara olan zaman Herstvud heç də gözəl görünmürdü. Gözlərinin ətrafındakı qırıqlar dərinləşir, qarayanız dərisi isə bir növ qeyri-sağlam rəng alırdı. Bu dəqiqələrdə onun görünüşü cazibəli olmurdu.

Kerri Herstvudun yanından keçərkən?
– Xörək hazırdır, – dedi.
Herstvud cavab vermədi və oxumaqda davam etdi.
Kerri stol arxasında öz yerində oturdu. O, özünü çox bədbəxt hiss edirdi.

– Sən xörək yeməyəcəksən? – deyə soruşdu.
Herstvud qəzeti büküb stola yanaşdı. Sükutu yalnız “onu ver” yaxud “bunu ver” kimi qırıq cümlələr pozurdu.

Bir müddətdən sonra Kerri dedi:

– Bu gün, deyəsən, hava çox pisdir?

Herstvud cavab verdi:

– Bəli.

O, ancaq çəngəl ilə xörəyi qurdalayır.

– Sən hələ də o fikirdəsen ki, bari bağlamaq lazım gələcəkdir?
– deyə Kerri söhbəti yemək zamanı tez-tez toxunulan mövzuya keçirmək cəhdi ilə soruşdu.

– O fikirdə deyiləm, yəqin bilirəm, – deyə Herstvud əsəbi halda cavab verdi.

Onun cavabı Kerrini hirsələndirdi. Onsuz da bu günü o çox qəmli keçirmişdi. İndi isə...

– Hər halda mənimlə bu tərzdə danışmağın mənası yoxdur.

Herstvud:

– Uf! – deyə stul ilə birlikdə stoldan kənara çəkildi. Görünür, nə isə əlavə etmək istəyirdi, lakin susdu və yenidən qəzet oxumağa başladı.

Kerri özünü güclə saxlayaraq ayağa qalxdı. Herstvud onun incidiyini anladı. Onun mətbəxə tərəf yönəldiyini görərək:

– Getmə, Kerri! Xörəyini ye, qurtar, – dedi.

Kerri heç nə cavab vermədən onun yanından keçdi.

Herstvud bir müddət qəzet oxudu, sonra qalxaraq paltosunu geydi və mətbəxə keçərək:

– Bir az gəzmək istəyirəm, Kerri! – dedi. – Halım yaxşı deyil.

Kerri susurdu.

– Acıqlanma, – deyə Herstvud davam etdi. – Sabah yenə hər şey yaxşı olacaqdır.

O, bir müddət Kerriyə baxdı, lakin Kerri qab yuyur və ərinə azacıq belə fikir vermirdi. Nəhayət Herstvud:

– Hələlik! – dedi və evdən çıxdı.

Onların arasında yaranmış münasibət bu toqquşma zamanı ilk dəfə meydana çıxdı. Barın bağlanması günü yaxınlaşdıqca isə evdəki əhval-ruhiyyə gündən-günə daha artıq ağırlaşdı. Herstvud nə qədər istəsə də ürəyində olanları gizlətməyə qadir deyildi. Kerri isə daim özündən soruşurdu ki, həyat axını, görsən, onu hara aparır?! İş o yerə çatdı ki, onlar bir-biri ilə danışmamağa başladılar. Həm də uzaqlaşan Herstvud deyildi, əksinə, Kerri idi. Herstvud da bunu hiss edirdi. Kerrinin ona qarşı belə laqeyd münasibət bəsləməsi Herstvudu haldan çıxarırdı. Əmələ gəlmiş şərait daxilində bunun çətin olmasına baxmayaraq, Herstvud dostluq münasibətini saxlamaq üçün bütün qüvvəsini sərf edirdi, lakin hər addımda görürdü ki, Kerri öz rəftarı ilə onun bütün söylərini puça çıxarırdı.

Nəhayət, son gün çatdı. Göy gurultusu və ildırım tufanı daha müvafiq olan bir hala düşmüş Herstvud gördü ki, bu gün də heç bir şeylə başqa günlərdən fərqlənmir, səmada günəş parlayır, hava isə olduqca istidir. Bu səhər o, yeməyə oturarkən işin ona göründüyü kimi pis olmadığını düşündü.

O, Kerriyə müraciət edərək zarafatla dedi:

– Bu gün mənim yer üzündə son günümüdür.

Kerri cavab olaraq ancaq gülümsədi.

Herstvud kefi kök halda qəzetlərə baxmağa başladı. Ona elə gəldi ki, böyük bir yükü çiyindən atmışdır. Yeyib qurtardıqdan sonra:

– Mən bir neçə dəqiqəliyə bara gedirəm, – dedi. – Sonra isə iş axtarmaqla məşğul olacağam. Sabah bütün günü axtaracağam. İndi mənim boş vaxtım çox olduğu üçün mənə belə gəlir ki, iş tapmaq çətin olmayacaqdır.

O, təbəssümlə evdən çıxdı və Uorren-stritdəki bara getdi. M-r Şonesi artıq orada idi. Şəriklər ümumi əmlakı öz paylarına mütənasib olaraq böldülər. Herstvud bir neçə saat barda oldu, üç saatlığa hara isə getdi.

Qayıdarkən artıq onda səhərki şən əhval-ruhiyyədən bir əsər qalmamışdı. Bar onun tamam zəhləsini tökmüşdür, lakin indi o bağlandığı zaman Herstvud buna ürəkdən heyifsilənirdi. İşin belə bir vəziyyət alması onu kədərləndirirdi. Şonesi özünü soyuq və işgüzar aparırdı. Saat beşi vüranda o dedi:

– Məncə, vaxtdır. Kassanı sayıb, gündəlik gəliri bölmək lazımdır.

Onlar belə də etdilər. Barın avadanlığı əvvəldən satılmış və əldə edilən məbləğ şəriklər arasında bölünmüşdü.

Herstvud özünü zorla idarə edərək son dəqiqə mümkün qədər nəzakətli olmağa çalışdı.

– Salamət qalın, – dedi.

Şonesi ona nəzər belə salmadan:

– Yaxşı yol, – deyə cavab verdi.

Beləliklə, Uorren-stritdəki bar öz varlığına son qoydu.

Kerri yaxşı xərək hazırlamışdı. Lakin Herstvud evə fikirli və məyus halda qayıtdı.

– Necə oldu? – deyə Kerri onu qarşıladı.

Herstvud paltosunu çıxara-çıxara:

– Hər şey bitdi, – dedi.

Kerri ona baxdı: onu Herstvudun pul işlərinin necə olduğu maraqlandırır. Yeməyə başladılar, yemək zamanı onlar çox az danışır-dılar.

– Başqa bir yerdə pay almaq üçün sən pulun çatarmı?– deyə Kerri soruşdu.

– Yox, – deyə Herstvud cavab verdi. – Başqa bir işlə məşğul olmaq və pul yığmaq lazım gələcək.

Təşviş və ümidlə çırpınan Kerri:

– Sən qulluq tapa bilsən, çox yaxşı olardı, – dedi.

Bir neçə gün idi ki, Herstvud hər səhər paltosunu geyib evdən çıxırdı. Bu axtarış zamanı o əvvəllər özünə belə bir fikirlə təsəlli verirdi ki, cibində olan yeddi yüz dollar ilə münasib bir iş tapa bilər. O, pivə hazırlayan zavodlardan birisinə müraciət etmək və belə bir zavodun köməyinə istinad etmək fikrinə gəldi. O bilirdi ki, çox vaxt belə zavodlar pivəxanaları icarə verərək, onlar üzərində nəzarəti öz əllərində saxlayırlar. Sonra o fikirləşdi ki, belə olsa, avadanlıq üçün bir neçə yüz dollar xərcləmək lazım gələr, cari xərclər üçün heç bir şey qalmaz. Yaşamaq üçün hər ay səksən dollar xərclənirdi.

Fikri aydın olan dəqiqələrdə o:

– Yox bundan bir şey çıxmaz, – qərarına gəldi. – Mən işə girməli və bir qədər pul toplamalıyam.

Lakin hansı iş?.. Bu məsələ üzərində o nə qədər çox düşündür-düse, iş ona o qədər mürəkkəb görünürdü. Bar müdiri yeri axtarsın? O, bu yeri haradan tapa bilər?.. Qəzet elanlarında heç kəs müdir

axtarmırdı. Ancaq uzun müddət qulluq etdikdən sonra belə bir yer tapmaq və yaxud bir payçı kimi müəssisəyə daxil olmaq mümkün idi. Müdire ehtiyacı olan bar sahibindən özünə pay almaq üçün onun pulu çox az idi.

Bununla belə, Herstvud axtarmağa başladı. Onun xarici görünüşü cəlbəedici idi. O, hələ yaxşı geyinirdi. Bu, adamları şübhəyə salırdı. Bu bəslənmiş, dolu, artıq gənc olmayan centlmeni görəndə hər bir adam bu fikrə gəlirdi ki, o, tamamilə təmin olunmuş adamdır və bundan sadəcə adamlara da bir pay düşə bilər. Herstvudun artıq qırx üç yaşı tamam olmuşdu. Onun üçün çox gəzmək o qədər asan deyildi. Bir neçə il idi ki, o heç bir idmanla məşğul olmurdu. Onun mümkün olan hər yerdə tramvaydan istifadə etməsinə baxmayaraq, qıçları yorulur, çiynləri sancır, günün axırında ayaqlarının altı göynəyirdi. Nəhayətsiz olaraq oturub qalxmağını özü də yorucu idi.

Adamların onu iş axtaran hesab etməməsi onun nəzərindən yayınmamışdı. Ona aydın idi ki, bu vəziyyət yalnız onun iş tapmasını çətinləşdirir. Əlbəttə, o, yaxşı görkəmli olmasına heyifsilənmiirdi. Lakin bu xarici görünüşün onun vəziyyətinə müvafiq olmamasından xəcalət çəkirdi. O, otellər haqqında düşündü, lakin dərhal xatırladı ki, bu sahədə onun heç bir təcrübəsi, ən başlıcası isə müraciət edə biləcəyi dostları yox idi. Doğrudur, Nyu-York daxil olmaqla, Birləşmiş Ştatların müxtəlif yerlərində olan böyük otel sahibləri içərisində tanışları vardı, lakin onlar Fitscerald və Moyda olan hadisədən xəbərdar idilər. O, onların yanına gedə bilməzdi. Başqa bir işə, topdansa-tış, baqqaliyyə, yaxud əttar ticarətinə, sığorta cəmiyyətlərinə və sairəyə gəldikdə isə onların heç birində də təcrübəsi yox idi.

Bir yerə gedib iş istəmək, qəbul otaqlarında gözləmək, sonra isə özünün belə yaxşı geyimi və mötəbər görkəmi olduğu halda iş axtardığını etiraf etmək – yox, bu mümkün deyil. Bunu fikrinə gətirəndə belə onun bədənində üşütmə gəlirdi.

Herstvud boş-boşuna şəhəri dolaşırdı. Günlər artıq soyuq olduğundan o, necə oldusa bir dəfə böyük bir otelin vestibülünə daxil oldu. O bilirdi ki, yaxşı geyinmiş hər bir adam vestibüllərin səliqəli və yumşaq kreslolarında oturub doyunca ləzzət ala bilər. Bu otel “Brodvey-Sentral” – Nyu-Yorkda olan ən yaxşı otellərdən biri idi. Herstvud əzabverici bir hiss ilə kreslodə oturdu. Bir gör o nə günə qalıb? O, bütün günü otel vestibüllərində oturan, işsiz gəzən adamları “kreslo qızdıranlar” adlandırdıklarını bilirdi. Vaxtla o, özü də

onları belə adlandırır. İndi o, köhnə tanışlarından birinə rast gəlməsi qorxusuna baxmayaraq, soyuqdan və yorğunluqdan qurtarmaq üçün burada oturmuşdur!

O, öz-özünə: “Yox, bu heç nəyə yaramaz, əvvəldən hara gedəcəyini fikirləşmədən səhərlər evdən çıxmağın nə mənası var? Əvvəlcə müəyyən yerləri nəzərdə tutmaq, sonra isə oraya getmək lazımdır”.

Onun ağlına gəldi ki, bəlkə bufetçi yeri tapa bilər. Belə yerlər tez tapılar. Lakin Herstvud bu fikri də beynindən qovmağa tələsdə.

Bufetçi! O, sabiq bar müdiri, bufetçimi olacaqdı!

Otelin vestibülündə oturmaqdan təngə gələrək o, saat dördə yaxın evə yollandı. Evə girərkən özünə işgüzar bir görkəm vermək istədi, lakin bu olduqca acınacaqlı bir təşəbbüs idi. O, yolda aldığı bir neçə qəzeti götürüb, dərhal yelləncəyə oturmağa başladı.

Xörək hazırlamaqla məşğul olan Kerri Herstvudun yanından keçərkən ötürü olaraq:

– Bu gün ev kirayəsi üçün gəlmişdilər, – dedi.

– Eləmi? – deyərək Herstvud səsləndi.

Onun alnında xırda bir qırıq əmələ gəldi: o, bu gün ayın ikisi olduğunu xatırladı. Deməli, ev kirayəsini vermək vaxtıdır. Herstvud pul kisəsi üçün əlini cibinə atdı. Gələcəyə heç bir ümidi olmayan, ilk dəfə olaraq son pulunu xərcələyən bir adam kimi acı bir hiss duydu. Xəstə hələ də onu xilas etməyə qadir olan yeganə dərmana baxan kimi, o göy əsginaz bağlısına baxdı, sonra yavaş-yavaş iyirmi sekiz dollar saydı. Kerri yenidən onun yanından keçərkən pulu ona verərək:

– Al, – dedi.

O, qəzetləri açıb oxumağa başladı. Uzun müddət avara-avara gəzməkdən və ağır fikirlərdən sonra qəzet oxumaq nə qədər xoş və nə qədər yaxşı istirahətdir. Bu teleqraf xəbərlərinin axını onun üçün dirilik suyu idi. Onlar heç olmazsa qismən öz təşvişlərini unutmaqda Herstvuda yardım edirdi. Budur, qəzetdə olan şəklinə inanırsa, gənc və gözəl bir qadın, Brüklinde olan şokolad fabrikinin direktoru olan varlı və yoğun ərindən boşanmaq məqsədilə onu məhkəməyə vermişdi. Budur, Prins körfəzinin buzları arasında bir gəminin fəlakətə uğraması haqqında başqa bir xəbər. Budur, teatr aləmi yeniliklərinin geniş və canlı söhbəsi: qoyulmuş tamaşalar haqqında rəylər, yeni aktyorlar haqqında rəylər, qoyulacaq tamaşalar haqqında rejissorların məlumatı. Beşinci avenüdə Fanin Deveynportun

öz teatri olacaqdır. Avqustin Deyli “Kral Lir”i tamaşaya qoyur. Herstvud Vanderbildlərin öz dostları ilə Floridaya gəlmələri və bununla bahar mövsümünü açmaları haqqındakı xəbəri oxudu. Kentukki dağlarında yerli əhali arasında atışma olduğuna dair məlumat da vardı.

Herstvud radiatorun yanında yellənərək elə hey oxuyur və yeməyin gəlməsini gözləyirdi.

XXXV FƏSİL

SƏYLƏR ZƏİFLƏŞİR. QAYĞI İLƏ ÜZ-ÜZƏ

Herstvud səhər qəzetlərini gözdən keçirdi, ticarət firmalarının elanlarını diqqətlə öyrəndi və cib dəftərində bir neçə qeydlər etdi. Sonra olduqca xoşagəlməz bir hisslə “Kişi işçi qüvvəsinə ehtiyac” şöbəsinə baxmağa başladı. Bir şey tapmaq üçün bütün gün, çox uzun bir gün onun ixtiyarında idi. Qəzet buna kömək etməli idi. O, başlıca olaraq çörəkçi, yükçü, aşpaz, mürəttib, sürücülər və s. axtarıldığı bildirilən uzun elan sütunlarına göz gəzdirdi. Ancaq iki elan ona az-çox maraqlı gəldi: mebel mağazasında kassir, şərab zavodunda agent tələb olunurdu. Nədənə şərab zavodları haqqında o, əvvəlcə düşünməmişdi. İndi dərhal göstərilən ünvana gətməyi qərar etdi. Haqqında danışdığımız firma “Olsbern və K, spirtli içkilər” adlanırdı.

Herstvudu dərhal kontor müdirinin yanına apardılar.

Kontor müdiri onu başqa şəhərdən gəlmiş sifarişçi hesab edərək:

– Sabahınız xeyir, ser! – deyərək salamladı.

– Sabahınız xeyir, – deyərək Herstvud cavab verdi. – Mən səhv etməmişəm, siz elan vermişdiniz ki, agent tələb olunur.

Ancaq indi işin nə yerdə olduğunu anlayan müdir:

– A! – deyərək dilləndi. – Bəli, bəli, biz belə bir elan vermişdik.

Herstvud ləyaqətlə davam etdi:

– Mən sizin yanınıza gəlməyi qərar etdim. Çünki mənim bu sahədə bir qədər təcrübəm vardır.

– Hm! Eləmi? – deyərək müdir mızıldandı. – Söyləyin görək, sizin nə kimi təcrübəniz vardır?

– Bilirsinizmi, mən əvvəl böyük bir barı idarə edirdim, son zamanlar isə Uorren və Hudzon-strit küçələrinin tinindəki barın sahibi idim.

– Belə, belə!

Herstvud dinməzəcə dayanıb cavab gözləyirdi.

– Bəli, bizə agent lazımdır, lakin mən güman etmirəm ki, bizim təklifimiz sizi maraqlandıra bilsin.

Herstvud dedi:

– Mən başa düşürəm. Lakin bilirsinizmi, indi mənim seçməyə imkanım yoxdur. Əgər boşdursa, mən məmnuniyyətlə onu qəbul edərdim.

“Mənim seçməyə imkanım yoxdur” sözləri firma müdirinin xoşuna gəlmədi. Ona seçmək haqqında hətta fikirləşməyi belə ağlına gətirməyən, ən başlıcası isə belə yaşlı olmayan adam lazım idi. O, az bir maaşla ürəkdən işləməyə şad olan gənc, diribaş bir adam tapmaq nəzərdə tuturdu. Herstvud qətiyyətlə onun xoşuna gəlmədi. Herstvudun firma sahiblərinin özlərindən daha mötəbər görkəmi var idi.

Müdür:

– Yaxşı, biz məmnuniyyətlə sizin namizədliyinizi müzakirə edirik, – dedi. – Ancaq biz yalnız bir neçə gündən sonra bu məsələni tamamilə həll edə bilərik. Hələlik isə siz öz zamanətlərinizi təqdim edin.

– Yaxşı, – deyərək Herstvud razılıq verdi. O, baş əyərək müdirin kabinetindən çıxdı.

Tinə çatarkən mebel firmasının adresi yazılmış cib dəftərinə baxdı. Bu, iyirmi üçüncü küçədə idi. Herstvud yubanmadan oraya getdi.

Firma balaca, kontor görkəmsiz idi, qulluqçular işsiz oturmuşdular. Hər şeydən hiss olunurdu ki, onlar cüzi bir maaş alırdılar. Herstvud pəncərədən baxdı və bura müraciət etməyin mənasız olduğunu qət edərək ötüb keçdi.

“Yəqin bunlara həftədə on dollar verə biləcəkləri bir qız lazımdır” – deyərək o düşündü.

Saat birdə onun yadına düşdü ki, səhərdən bir şey yeməmişdir. O, Medison-skverdə olan restorana girdi. Orada bu gün daha hara gedəcəyi haqqında düşünməyə başladı. O yorulmuşdu. Hava soyuq idi, soyuq külək əsirdi. Medison-skverin o tərəfində pəncərələri qaynaşan küçəyə baxan böyük otellər ucalırdı. Herstvud bu otellərin birinə daxil olub vestibüldə oturacağı qət etdi. Ora isti və işıq idi. Dünən o, “Brodvey-sentral” otelində olmuş və tanışlarından heç

birinə rast gəlməmişdi. O, ümid edirdi ki, burada da heç kəsi görməyəcəkdir. Herstvud həyatla qaynayan Brodveyə açılan pəncərə yanında məxmər divanların birində boş yer tapıb oturdu və fikrə getdi.

Yenə ona elə gəldi ki, vəziyyət o qədər də ümitsiz deyildir. Divanda rahat oturub küçəyə baxaraq o hələ pul kisəsində qalan bir neçə yüz dollardan təsəlli tapırdı. Burada, zəngin otelin vestibülündə oturub yorucu axtarışları, qonaqpərvər olmayan küçələri müvəqqəti olaraq unutmaq olardı. Əlbəttə, bu, ancaq ən ağırdan nisbətən yüngülə qaçmaq idi. O, kədərli və ümitsiz görünürdü. Herstvud bu saatı otele girib-çıxan kirayənişinlərə, paltarlarından və əhvallarından vəziyyətlərinin yaxşı olduğunu dərhal anlamaq mümkün olan Brodveydə gəzənlərə baxmaqla doldururdu. Deyəsən o, Nyu-Yorkda bütün bunlara tamaşa etməyə ilk dəfə kifayət qədər imkan tapmışdı. O, özündən asılı olmadan işsiz qalaraq başqalarının fəaliyyətini böyük bir maraqla izləyirdi. Bu gənclər necə şəndirlər!.. Qadınlar nə qədər qəşəngdir! Onlar necə gözəl geyinmişlər!.. Yəqin ki, bunların hər birini cəlb edən bir məqsəd vardır. O, göz qamaşdıracaq qədər gözəl olan qızların işvəli baxışlarını görürdü. Ah, onlarla tanışlıq üçün nə qədər pul lazımdır!.. Herstvud bunu çox yaxşı bilirdi! Bir zaman o, bunu edə bilərdi. O vaxtlar indi nə qədər uzaqdadır!

Harada isə saat dördü vurdu, hələ tez idi, lakin o, yenə də evə getməyi qərara aldı.

Evə qayıtmaq onun üçün belə bir fikirlə əlaqədar idi ki, həddindən artıq tez qayıtsa, Kerri onu avaraçılıqda məzəmmət edə bilər. O, evə belə tez qayıdacağını fikirləşmirdi. Lakin vaxt çox yorucu keçirdi. Ora isə onun gözü qarşısında gurultulu və səs-küylü Brodvey durmurdu. Orada o, qəzet oxuya bilərdi. Herstvud evə yollandı. Kerri tək idi. O, sönən günəşin zəif şüaları altında mütaliə edirdi. Herstvud onu görərkən:

– Sən gözlərini xarab edərsən, – dedi.

O, paltosunu çıxartdı və bugünkü hadisələr haqqında danışmağı lazım bildi.

– Mən spirtli içkilər anbarına getmişdim. Bəlkə orada iş tapdım.

– Bu nə yaxşı olardı!

– Bəli, pis olmazdı, – deyərək Herstvud onunla razılaşdı.

O, hər axşam evə gələrkən tində olan kioskdan iki qəzet – “İvning Uorld” və “İvning San” qəzetlərini alırdı. Herstvud indi də

əlində qəzet dayanmadan Kerrinin yanından keçdi. Yelləncəyi radiatorun yanına çəkərək işığı yandırdı. Sonra hər şey dünənki kimi keçdi. Yene onun çətinlikləri və təşvişləri acgözlüklə oxuduğu qəzet materiallarında əriyib getdi.

Ertəsi gün daha ağır oldu, çünki Herstvud haraya gedəcəyini kəsdirə bilmirdi. Elan şöbəsində gördüklərinin hamısı (onları səhər saat ona qədər oxudu) onun üçün əlverişli deyildi. Herstvud iş axtarmağa getmək zərurətini hiss edirdi, lakin bu barədə fikirləşməyin özü onun canına üşütmə salırdı. O, hara getməli idi?

Kerri sakitcəsinə dedi:

– Ev xərci üçün pul qoymağı unutma!

Hər həftə ev xərci olaraq onun on iki dollar verməsi bir adət şəklini almışdı.

Herstvud Kerrinin sözlərini eşidərkən yavaşca köksünü ötürdü və əlini cibinə saldı. Onu yenidən dəhşət bürüdü. O, öz cüzi ehtiyatından hey pul götürür, ora isə heç bir şey əlavə etmirdi.

“Bu necə olacaq? – deyə o, fikrən öz-özünə sual verirdi. – Artıq belə davam edə bilməz”.

Lakin o, Kerriyə heç bir söz demədi. Kerri özü də hiss etdi ki, pul adı çəkəndə Herstvud təşvişə düşür. Bir azdan sonra hər bir xərc fəlakətə bərabər olacaqdı.

“Mənim təqsirim nədir? – deyə Kerri də özünə sual verirdi. – Nə üçün mən belə əzab çəkməliyəm?”

Herstvud evdən çıxdı və yenidən Brodveyə yollandı. Haraya gedəcəyini fikirləşmək lazım idi. Bir az sonra o, Otuz birinci küçədə olan “Qrend otele” çatdı. Bu oteldə fəvqəladə səliqəli vestibül var idi. Herstvud iyirmiyə qədər kvartalı piyada getdiyi üçün bərk üşümüşdü.

“Bərbərxanaya girmək lazımdır” – deyə o qət etdi. Beləliklə o, üzünü qırıxdırandan sonra burada oturmaq üçün bəhanə tapdı.

Yenə də vaxt hədsiz ağır keçirdi və Herstvud evə tez qayıtdı. Bir neçə gün belə davam etdi. İş axtarmaq lazım olduğu fikri hər dəfə ona əzab verirdi. Hər dəfə bu axtarışlara olan nifrət, kədər, xəcalət onu otele sürükləyir və Herstvud orada saatlarla avara-avara otururdu.

Sonra isə üç gün dalbadal qar boranı oldu və Herstvud qetiyyən evdən bayıra çıxmadı. Bu, ondan başladı ki, bir gün axşam üstü parça-parça yumşaq qar yağdı. Hələ səhərdən qar yağdırdı, lakin sonra şiddətli külək əsdi, qəzetlər çovğun olacağını xəbər verirdilər.

Herstvud yemək otağının pəncərəsi qarşısında oturaraq yumşaq ağ örtüklə örtülmüş küçəyə baxırdı. O, nahar zamanı Kerriyə dedi:

– Mən bəlkə bu gün şəhərə getmədim!.. Qəzetlər çovğun olacağını yazırlar.

Yanacağı kəsə ilə sifariş edən Kerri:

– Mənə bu gün yenə kömür gətirməmişlər, – dedi.

İlk dəfə ona yardımını təklif edərək, Herstvud:

– Mən səbəbini öyrənərəm, – dedi.

Onun bu cür pürqulluq olması onunla izah olunurdu ki, o, evdə qalmaq arzusunu bir şeyle doğrultmaq istəyirdi.

Qar bütün günü yağdı. Bütün nəqliyyatın dayanmasından şəhər əziyyət çəkməyə başladı. Qəzetlər Nyu-York yoxsullarının çıxılmaz vəziyyətini parlaq boyalarla təsvir edirdilər.

Herstvud isə gündə radiatorun yanında oturub oxuyurdu. O, iş axtarmaq haqqında heç fikirləşməməyə çalışırdı. Bütün işləri dayandıran dəhşətli çovğun onu bu zərurətdən xilas edirdi. Herstvud rahatca yelləncəkdə oturub ayaqlarını qızdırır və oxuyurdu. Kerri onun bu laqeydliyini narahatlıqla müşahidə edirdi. Çovğun nə qədər qüvvətli olsa belə, Kerri tamamilə avaraçılıqla vaxt itirən Herstvudun düzgün hərəkət etdiyinə inanmırdı. Herstvud öz vəziyyətinə həddən artıq laqeydliklə yanaşırdı.

Herstvud isə ev işləri ilə əlləşən, onu narahat etməmək üçün çox az danışan Kerriyə demək olar ki, əhəmiyyət vermədən elə hey oxuyurdu.

Ertəsi gün də, üçüncü gün də qar tökdü, sonra amansız şaxta başlandı. Qəzetlərin etdiyi xəbərdarlıqla hesablaşaraq Herstvud evində otururdu. Lakin indi o, bəzi şeylərdə Kerriyə kömək etmək istəyirdi. O, bir dəfə et dükanına, ikinci dəfə göyerti gükənina getdi. Bu kiçik xidmətlər azacıq da olsun ona ağır gəlmirdi. Bunlar onda hətta belə bir hiss doğurdu ki, o, tamamilə faydasız adam deyildir. Əksinə, belə havada dükanlara getmək zarafatdırımı?

Dördüncü gün hava aydınlaşdı və qəzetlər xəbər verdilər ki, çovğun qurtarmışdır. Herstvud küçələrin keçilməz dərəcədə palçıqlı olduğunu bəhanə edərək, yenə də əvvəlki kimi evdə oturmuşdu.

Ancaq günorta o, qəzetlərdən ayrılaraq yola düşdü. Hava bir balaca istiləşmişdi. Küçələr dəhşətli vəziyyətdə idi. Herstvud On dördüncü küçəyə yollandı. Tramvaya oturdub Brodvey təchizat

müəssisəsi haqqında elan oxumuşdu. Lakin Brodvey-sentral oteline yaxınlaşarkən birdən-birə fikrini dəyişdi.

qara palçığa baxaraq o fikirləşdi : “Ora getməyin nə mənası vardır, mən onsuz da pay ala bilməyəcəyəm. Yüzdə doxsan faiz güman var ki, bütün bunlar boş şeydir. Yaxşısı budur ki, düşüm”, – Herstvud düşdü, otelin vestibülündə kresloya oturdu və yenə də nə tədbir görmək barədə düşünməyə başladı.

Herstvud istidə olmasından məmnun halda öz fikirlərinə daldığı zaman vestibülə yaxşı geyinmiş bir centlmen daxil oldu. O dayandı, sanki yaddaşını yoxlayırmış kimi diqqətlə Herstvudu nəzərdən keçirdi və ona yaxınlaşdı. Herstvud Çikaqodakı böyük cıdır tövlələrinin sahibi m-r Karcili dərhal tanıdı. O, son dəfə onu Kerri həvəskarlar tamaşasında çıxış etdiyi gün görmüşdü. Hətta o, Karcilin öz arvadı ilə ona yaxınlaşıb salamladığını da xatırladı.

Herstvud çox pərt olmuşdu. Onun ağır dəqiqələr keçirdiyi göz-lərinin ifadəsindən anlaşıldı.

– Bu ki, Herstvuddur, – deyə Karcil səsləndi.

O, öz köhnə dostunu tanımışdı, lakin çox heyifsilənirdi ki, onu əvvəldən tanınamışdır, çünki o zaman o, xoşa gəlməyən görüşdən qaça bilərdi.

Herstvud dedi:

– Bəli, mənəm, kefiniz necədir?

Karcil nə barədə danışmaq üçün fikirləşməyə cəhd edərək:

– Lap yaxşı, – deyə cavab verdi. – Siz bu otele düşmüşünüz?

– Xeyr, mən ancaq burada bir adamla görüş təyin etmişəm.

– Eşitdiyimə görə siz Çikaqonu tərk etmişsiniz. Dəfələrlə sizin hara getdiyiniz barədə düşünmüşəm.

Herstvud ancaq müsahibindən birtəhər yaxa qurtarmaq haqqında düşünərək:

– Mən çoxdan burada yaşayıram, – deyə cavab verdi.

– Ümidvaram, işləriniz yaxşı gedir.

– Çox yaxşı.

– Buna çox şadam.

Onlar bir neçə saniyə karıxmış halda bir-birinə baxdılar. Nəhayət, m-r Karcil:

– Hə, mən yuxarı gedirəm. Məni orada gözləyirlər, – dedi. – Salammat qalın.

Herstvud vidalaşarkən başını tərpətdi. O, qapıya tərəf yollana-raq deyindi:

– Lənət şeytana! Mən bilirdim ki, belə olacaq.

Herstvud bir neçə kvartal getdikdən sonra saata baxdı. Hələ ancaq ikinin yarısı idi. O, haraya getmək, daha haralarda iş axtarmaq barəsində düşünməyə çalışdı. Hava pis idi və o, tezliklə evə qayıtmaq istəyirdi. Nəhayət, ayaqlarının üşüdiyünü və islandığını hiss edərək tramvaya oturdu və Əlli doqquzuncu küçəyə çatdı. Haraya getdiyinin onun üçün fərqi yox idi. Vaqondan çıxaraq Yeddinci avənu ilə geriye doğru yollandı. Küçələr çox palçıqlı idi və heç bir məqsəd olmadan dolaşmaq dözülməz idi. Herstvuda belə gəldi ki, o soyuqlamışdır.

O, tinə çatıb cənuba hərəkət edən tramvayı gözlədi. Yox, belə bir gündə uzun müddət küçədə qalmaq olmazdı. O, evə gedəcəkdi.

Kerri onun üçə on beş dəqiqə işləmiş qayıtdığını görüb hey-rətə gəldi.

Herstvud ancaq:

– Hava çox pisdır, – dedi.

Sonra pencəyini çıxarıb, ayaqqabılarını dəyişdi.

Gecə Herstvud bərk titrətdi. O, həb atdı. Titrətmə səhərə kimi davam etdi. Təbii ki, o, bütün günü evdə oturdu və Kerri ona qulluq etdi. Xəstələndiyi zaman o, çox aciz olurdu. Həmçinin bu dəfə onun görünüşü də çox pis idi. Əynində solğun rəngli bir xələt vardı, saçları daranmamışdı. Sönük gözləri kədərlə baxırdı. O indi lap qoca görünürdü. Kerri bunların hamısını görürdü və əlbəttə, bu, ona xoş gələ bilməzdi. Kerri özünü yaxşı və mərhəmətli göstərmək istəyirdi, lakin Herstvudda nə işə bir şey vardı ki, Kerrini müəyyən məsafədə saxlayırdı.

Axşama yaxın Herstvud elə dəhşətli bir hala düşdü ki, Kerri özü ona yataqda uzanmağı təklif etdi.

– Yaxşısı budur uzan, – deyə Kerri məsləhət gördü. Mən bu saat sənə yataq hazırlayaram.

– Yaxşı, – deyə Herstvud razılaşdı.

Kerri yorğan-döşəklə ullaşır və ümitsizliklə özünə sual verirdi: “Bunun axırı nə olacaq, bu nə həyatdır?..”

Herstvud hələ gündüz belə əyilmiş halda radiatorun yanında otu-rub qəzet oxuduğu zaman Kerri onun yanından keçərkən ona baxdı

və qaş-qabağını turşutdu. O, yemək otağı qədər isti olmayan qonaq otağına keçdi, pəncərə qarşısında oturdu və ağlamağa başladı. O avaraçılıq edən və ona tamamilə laqeyd olan bu adamla ölənə qədər qalmağa məhkum edilmişdimi? Bütün gəncliyini bu kiçik otaqlarda bağlını keçirməlidir? Axı o, nəticə etibarilə Herstvudun qulluqçusuna çevrilmişdir.

Ağlamaqdan onun gözləri qızarmışdı. O, yatağı hazırladı, qazı yandırdı və Herstvudu çağırdı. Herstvud diqqətlə ona baxaraq:

– Sənə nə olmuşdur, Kerri? – deyər soruşdu.

Onun səsi xırıldaıyır, saçları pırtlaşmışdı. Bu, ona hədsiz dərəcədə pis görkəm verirdi.

Kerri çətin eşidiləcək bir səsle cavab verdi:

– Heç bir şey.

– Sən ağlamısan?

– Qətiyyən yox!

Herstvud başa düşürdü ki, bu göz yaşları heç də ona qarşı məhəbbətdən axmamışdır. O, yatağında uzanaraq:

– Ağlamaq lazım deyil, – dedi. – Görərsən, yenə hər şey düzələcəkdir.

İki gün sonra Herstvud yenə yataqdan qalxdı, lakin hava hələ pis olduğu üçün evdə qaldı. İtaliyalı qəzetçi ona şəhər qəzetlərini gətirdi. Herstvud da söylə onları oxumağa başladı.

Bundan sonra o, bir neçə dəfə yenə şəhərə getdi. Lakin köhnə dostlarından yenə kiminsə görüşdüyündən otel vestibüllərində özünü rahat hiss etmirdi. İndi o, erkən evə qayıtmağa başlamışdı. Nəhayət, özünü iş axtarır kimi göstərməkdən əl çəkdi. Qış belə axtarışlar üçün əlverişli deyildi.

Bütün günü demək olar ki, evdə oturan Herstvud Kerrinin ev işlərini necə apardığını görürdü. Ev qadını kimi o, heç də kamil deyildi. Onun qənaət prinsiplərindən azacıq kənara çıxması Herstvudun nəzərini cəlb edirdi. Əvvəllər Herstvud əzab çəkmədiyi zamanlarda o, heç nə görmürdü, indi isə evdə işsiz oturduğu halda həftələrin necə sürətlə keçib getdiyi haqqında heyretlə düşünürdü. Kerri isə hər çərşənbə günü pul tələb edirdi.

– Sən zənn edirsən ki, biz kifayət qədər qənaətlə yaşayırıq? – deyər Herstvud soruşdu.

– Mən bacardığımı edirəm, – deyər Kerri cavab verdi.

Bununla söhbət bitdi. Ertəsi gün Herstvud yenidən soruşdu:

– Sən heç Henzevrut bazarına getmisənmi?

– Mən həтта bu bazarın olduğunu belə bilmirdim, – deyər Kerri açıqcasına etiraf etdi.

– Görürsənmi, ancaq deyirlər ki, orada ərzaq şeyləri xeyli ucuzdur.

Kerri bu göstərişə heç bir əhəmiyyət vermədi. Belə şeylər onu maraqlandırmırdı.

Bir dəfə Herstvud soruşdu:

– Bir girvənkə otə sən nə qədər pul verirsen?

– Qiymətlər müxtəlif olur, – deyər Kerri cavab verdi. – Məsələn, qızartmalıq otin girvənkəsi iyirmi iki sentdir.

– Sən bunu çox baha hesab etmirsənmi?

O başqa ərzaq şeyləri haqqında da bu qayda ilə sorğu-sual aparırdı. Axırda bu onda bir azara çevrildi. Herstvud qiymətləri yaxşı öyrənir və onları yadında saxlayırdı.

Bununla bərabər o, xırda qulluğa gedib-gəlmək sahəsində daha artıq istedad göstərməyə başladı. Əlbəttə, o, əvvəl xırda şeylərdən başladı. Bir dəfə Kerri şlyapasını geyərkən Herstvud onu dayandırdı.

– Hara gedirsən, Kerri?

– Çörək almağa, – deyər Kerri cavab verdi.

– İstəyirsənsə, sənin əvəzinə mən gedim, – deyər Herstvud təklif etdi.

Kerri məmnuniyyətlə razı oldu. Herstvud çörək almağa getdi.

Hər gün o, axşamüstü qəzet almağa gedərkən Kerridən soruşurdu:

– Bəlkə sənə bir şey lazımdır?

Kerri tədricən onun xidmətindən istifadə etməyi öyrəndi. Bunun əvəzində o, həftədə aldığı on iki dollardan məhrum oldu. Bir çərşənbə günü şəhər Kerri dedi:

– Bu gün mənə ev xərcliyi ver!

– Sənə nə qədər lazımdır? – deyər Herstvud soruşdu.

Kerri bu sualın mənasını çox yaxşı anladı.

– Beş dollar, – deyər o, cavab verdi. – Mən kömürçüyə borcluyam.

Bir azdan sonra yenə də həmin gün Herstvud dedi:

– Tindəki italyan deyəsən kömürü ucuz satır. O, görək ki, qabını iyirmi beş sentə hesab edir. Mən ondan kömür alacağam.

Kerri buna tam laqeyd yanaşdı və:

– Yaxşı, – dedi.

Sonra da başladı:

– Core! Kömürümüz qurtarmışdır.

Yaxud:

– Core, get et al!

Herstvud məhz nə lazım olduğunu bütün təfəsililə öyrənir və almağa gədirdi. Lakin qənaətin arxasınca xəsislik gəldi.

Bir dəfə qəzet alıb qayıdarkən Herstvud:

– Mən ancaq yarım girvənə mal eti aldım, – dedi, – Məncə biz heç vaxt xörəyin hamısını yeyə bilmirik.

Bu mənfur xırdaçılıq Kerrini üzdü. Bu, onun qanını qaraldı, qəlbinə kədərle doldurdu. Ah, bu adam nə qədər dəyişmişdi. Bütün günü bir yerdə oturub elə hey qəzet oxuyurdu. Görünür, dünya onun üçün bütün əhəmiyyətini itirmişdi. Hava yaxşı olanda o, nadir hallarda bəzən saat on birle dörd aralarında dörd-beş saatlığa evdən çıxırdı.

Kerri getdikcə artan kin və nifrətlə onun arxasınca baxırdı.

Yaranmış vəziyyətdən çıxış yolu görmədiyindən Herstvud tam bədbinliyə qapılmışdı. Hər ay onun pul ehtiyatı daha da əriyirdi. İndi onun ancaq beş yüz dolları qalmışdı. O, onlardan bərk yapışmışdı, sanki bu məbləğ ehtiyacı əbədi olaraq ondan uzaqlaşdıra bilərdi. O həmişə evdə otururdu və belə bir qərara gəlmişdi ki, təzə kostyum geyməyinə dəyməz, buna görə də köhnə kostyumlarından birini geydi. Bu iş ilk dəfə pis havalar başladığı zaman oldu. Lakin o zaman o, Kerriden üzr istəməyi lazım bildi. O:

– Bu gün hava o qədər pisdır ki, mən köhnə şey geyməyi qətdim, – dedi.

Sonra isə bu artıq adət şəklini aldı. O, əvvəllər, adətən, üzünü qırxdırmaq üçün on beş sent və on sent “bəxşiş” verərdi. İlk ümid-sizlik dövründə o, bu pulu beş sentə, daha sonra isə heçə endirdi. Bir vaxtdan sonra ancaq on sent alınan daha ucuz bərbərxanada üz qırxdırmaq qərarına gəldi. Orada tamamilə qənaətbəxş üz qırxdırıqlarına əmin olduğdan sonra həmişə ora getməyə başladı. Vaxt keçdikcə o, hər gün üzünü qırxdırmaqdan əl çəkdi. Üzünü əvvəlcə günəşir, sonra iki gündən bir və daha sonra ancaq həftədə bir dəfə qırxdırırdı. Şənbə gününə qədər üzünü tamamilə cod tük basırdı.

Əlbəttə, bu adam özünə olan hörmətini itirdikcə Kerri də ona qarşı hörmətini itirirdi. O, Herstvuda nə olduğunu heç vəchlə anlaya bilmirdi. Axı onun hələ bir az pulu qalmışdı, onun tamamilə yararlı kostyumu da vardı. Herstvud təmiz geyindiyi zaman hələ də pis görünmürdü.

Kerri Çikaqoda özünün necə mübarizə etdiyini bir dəqiqə belə unutmurdu, lakin o, iş axtarmaqdan boyun qaçırmadığını və axıra qədər təslim olmadığını da unutmurdu. Bu adam isə bir iş görməyə can atmır. Hətta o, qəzet elanlarını oxumaqdan da əl çəkmişdi.

Nəhayət, bir dəfə Kerri onun könlünə toxunan bir söz dedi.

Bir dəfə Herstvud mətbəxdə hərhlənərkən soruşdu:

– Nə üçün sən qızartmaya bu qədər çox yağ tökürsən?

– Necə yeni nə üçün? Xörəyin daha dadlı olması üçün, – deyə Kerri cavab verdi.

– İndi yağ çox bahadır, – deyə Herstvud donquldandı.

– Oh, əgər sən işləsəydin, belə şeylərə fikir verməzdin.

Herstvud dərhal susdu və qəzetlərinin yanına qayıtdı. Lakin Kerrinin cavabı uzun müddət onun beynini dəldi. O, ilk dəfə idi ki, Kerriden belə kəskin, sərt cavab eşidirdi.

Bu axşam Kerri qonaq otağında özünə yataq hazırladı. Bu adi iş deyildi. Herstvud yataq otağına gəderkən adətə üzrə işığı yandırma-dan uzandı. O, ancaq bu zaman Kerrinin yanında olmadığını bildi.

– Çox qərībdir, – deyə Herstvud düşündü. – Ola bilsin ki, o hələ mütaliə edir, hələ uzanmamışdır.

O, bu barədə artıq düşünmədi, dərhal yuxuya getdi. Səhər yaqın etdi ki, Kerri onun yanında yatmamışdır. Nə qədər qərīb olsa belə bu hadisə heç bir söhbətə səbəb olmadı. O biri gün gecə yaxınlaşdıqda Kerri dedi:

– Nədənə bu gün mənim başım ağrıyır. Ayrıca yatsam yaxşı olar.

Herstvud cavab verdi:

– Kefinə bax, necə istəyirsən elə.

Üçüncü gün Kerri heç bir izahat vermədən qonaq otağında özünə yataq hazırladı. Bu, Herstvud üçün ağır bir zərbə idi. Amma o yenə bir söz demədi.

“Yaxşı, qoy tək yatsın” – deyə qət etdi. Bununla bərabər bilə-ihtiyar qasqabağını turşutdu.

ENİŞLİ YOLDA. MÜVƏFFƏQİYYƏT KÖLGƏSİ

Hələ Milad bayramından əvvəl Nyu-Yorka qayıdan m-r və m-s Vens Kerrini unutmamışdılar. Lakin onlar, daha doğrusu m-s Vens, sadəcə bir səbəbdən onu görməyə gəlməmişdi. Kerri öz ünvanını onlara bildirməmişdi. Kerri Herstvud ilə Yetmiş səkkizinci küçədən köçənə qədər m-s Vens ilə məktublaşırdı – onun xasiyyəti belə idi. Lakin On üçüncü küçəyə köçməyə məcbur olduqları zaman Kerri bu barədə susmaq haqqında fikirləşmişdi, çünki onun dostu bu köçməkdən onların vəziyyətinin ağırlaşdığını anlaya bilərdi. Kerri də başqa bir yol tapmayıb m-s Vens ilə yazışmasını təəssüflə kəsdi. M-s Vens də onun susmasını nə ilə izah etmək lazım olduğunu bilməyərək qət etdi ki, Kerri, yəqin Nyu-Yorkdan getmişdir və onlar bir daha görüşməyəcəklər. Bunun üçün də On dördüncü küçəyə şey almaq üçün gedən m-s Vens təsadüfi olaraq Kerrini gördükdə çox təəccüb etdi. Kerri də buraya həmin məqsədlə gəlmişdi.

M-s Vens Kerrini sürətli nəzərlə süzdükdən sonra:

– M-s Uiler, sizimi görürəm? – deyə səsləndi. – Siz harada idiniz? Nə üçün bir dəfə də bizə gəlmədiniz? Mən həmişə öz-özüm-dən soruşurdum ki, görəsən, sizə nə olmuşdur? Doğrusu mən...

– Mən sizi gördüyümə çox şadam, – deyə həm sevinmiş, həm də bərk karıxmış Kerri dilləndi. Bu nə bixaxt görüş idi! – Biz burada yaxında yaşayıyıq, mən həmişə sizə gəlməyə hazırlaşırıdım. İndi siz harada yaşayırsınız?

– Əlli səkkizinci küçədə, iki yüz on səkkizinci evdə, – deyə m-s Vens cavab verdi. – Bu elə Yeddinci avenünün tinindədir. Demək, bizə gələcəksiniz? – deyə o, yenidən soruşdu.

– Mütələq gələm, – deyə Kerri vəd etdi. – İnanın ki, mən özüm sizi görmək istəyirdim. Bilirəm ki, bunu çoxdan etmək lazım idi, doğrusu, mən hətta utanıram. Ancaq bilirsinizmi...

M-s Vens onun sözünü kəsərək:

– Siz harada yaşayırsınız? – deyə soruşdu.

Kerri çox qətiyyətsiz halda cavab verdi.

– Qərb tərəfdə. On üçüncü küçə yüz on iki nömrəli ev.

– Elə isə buraya lap yaxındır ki, – deyə onun dostu səsləndi.

– Bəli, – deyə Kerri təsdiq etdi. – Siz vaxt tapıb bizə gəlməlisiniz.

– Siz qərībə adamsınız... – deyə m-s Vens yenə onu məzəmmət etdi və güldü.

Lakin söhbət zamanı o, Kerrinin zahirən çox dəyişdiyini görmüşdü. Həm də bu yeni ünvan...

“Yəqin ki, onların vəziyyəti indi ağırdır” – deyə m-s Vens qət etdi.

Hər halda m-s Vens Kerrini çox sevirdi. Onun üçün də onu özü dartıb apardı. Yenidən tapdığı dostunun qoluna girərək, o:

– Bir dəqiqə mağazaya girək, – deyə xahiş etdi.

Kerri evə qayıdarkən Herstvud adəti üzrə yelləncəkdə oturub qəzet oxuyurdu. Görünür o, öz vəziyyətinə çox biganə yanaşırdı. Artıq dörd gün idi ki, o, üzünü qırxdırmamışdı.

“Birdən m-s Vens gəlib onu bu vəziyyətdə görər!”

O, kədərlə başını buladı. Getdikcə vəziyyət tamamilə dözülməz olurdu.

Xörək zamanı ümitsizlik içərisində o soruşurdu:

– Sənə vəd edilən işdən – o anbar məsələsindən bir xəbər varmı? Yadındamı, bir dəfə mənə danışmışdın?

– Ondan bir şey çıxmadı, – deyə Herstvud cavab verdi. – Onlara bu sahədə təcrübəsi olmayan adam lazım deyildir.

Kerri daha bir şey demək iqtidarında olmadığını hiss edərək söhbəti kəsdi. Bir qədər sonra o dedi:

– Bu gün m-s Vensi gördüm.

– Eləmi? – deyə Herstvud səsləndi.

– Bəli, onlar yenə Nyu-Yorkdadırlar. O, çox gözəl geyinmişdi. Herstvud dedi:

– Nə olsun ki, nə qədər ki, ərində pul vardır, istədiyi kimi yaşaya bilər. Ərinin yeri gəlirlidir.

Bundan sonra o, yenidən qəzet oxumağa girişdi və Kerrinin ona saldıqı qəmli və peşmançılıq ifadə edən nəzərlərini görmədi.

Kerri dedi:

– M-s Vens bizə gəlməyə söz verdi.

– Ancaq onun hazırlaşmağı nə isə çox çəkir. Necə bilirsən? – deyə Herstvud bir qədər istehza ilə qeyd etdi.

Herstvud m-s Vensi həddindən artıq bədxərc hesab etdiyi üçün ona bir o qədər rəğbət bəsləmirdi. Onun sözlərindən hirsələnmiş Kerri: – Bilmək olmaz, – deyə cavab verdi. – Bəlkə mən özüm onun gəlməsini istəmirəm.

Herstvud mənalı bir surətdə dedi:

– O, çox yelbeyindir. Ona ancaq pulu çox olanlar qoşula bilər.

Kerri bu iddianı rədd etdi:

– Mən gördüyümə görə m-r Vensə bu o qədər ağır oturmur.

Kerrinin işarəsini çox gözəl anlayan Herstvud inadla öz dediyinin üstündə durdu.

– Qoy, sən deyən olsun, mən mübahisə etmirəm, lakin onun həyatı hələ qurtarmamışdır. Başqaları kimi o da taxtdan düşə bilər.

Onun səsinə nə isə bir alçaqlıq, əclafliq duyulurdu. Onun gözləri hiddətdən çöpləşmişdi. O, bəxtəvərlərə həsədlə baxır, onların iflas edə biləcəyi fikrinə sevinirdi. O, öz vəziyyəti haqqında düşünmürdü – bu barədə danışmağa dəyməzdi.

Bunda əvvəlki özünəinamın və müstəqilliyin son qalıqları əks olunurdu. Bütün günü evdə keçirib başqa adamların fəaliyyəti haqqında oxuyaraq, Herstvud ara-sıra bir növ keçmiş inadçılığa oxşayan əvvəlki gümrahlığını hiss edirdi. O zaman küçələrdəki cansıxıcı dolaşmanın necə faydasız olduğunu, iş axtaran adamın nə qədər alçalıldığını unudurdu. O, birdən məğrurcasına özünü düzəldir və sanki demək istəyirdi:

“Mən hələ çox şey edə bilərəm, mən hələ nəyə isə yarayıram. İstəsəm, hər şeyə müvəffəq ola bilərəm”.

Belə bir əhval-ruhiyyədə olduqca o, bəzən səliqə ilə geyinir, üzünü qırxır, əlcək geyir, coşmuş halda yola düşürdü. Lakin o, heç bir müəyyən məqsədi olmadan dolaşırdı. Daha doğrusu, onun şəhərə çıxması barometrin vəziyyətindən asılı idi. O, küçəyə çıxmağa, nə isə bir iş görməyə sadəcə ehtiyac hiss edirdi.

Lakin belə hallarda onun pulları da əriyirdi. O, poker oynanılan bir neçə yer tanıyırdı. Bələdiyyə idarəsi yaxınlığında olan barlarda onun tanışları var idi. Onlardan biri ilə görüşmək və laqırtı vurmaq onun həyatına nə isə bir müxtəliflik verirdi.

Vaxtilə Herstvud özü də yaxşı poker oynayırdı. Dostları ilə oynayarkən onun yüz dollar, hətta daha çox udduğu hallar da olurdu. Lakin o zaman belə bir uduş oyunu daha maraqlı edən bir vasitə idi,

çünki iş udmaqda deyildi. İndi poker haqqında fikir yenidən Herstvudun ağlına gəldi.

“Bəlkə yüz, iki yüz dollar uda bildim. Axı hələ mən oynamağı tamamilə unutmamışam”, – deyə o düşündü. Ədalətlə demək lazımdır ki, bu fikir onu həyata keçirməzdən çox qabaq dəfələrlə onun ağlına gəlmişdi.

Onun getdiyi birinci oyun salonu keçidlərdən birinin yaxınlığında, Uest-stritdəki meyxanalardan birinin üstündə idi. Herstvud dəfələrlə burada olmuşdu. Oyun bir neçə stol arxasında gedirdi. Herstvud bir müddət müşahidəçiliklə kifayətləndi. Gördü ki, pulun az-az qoyulmasına baxmayaraq, bankda nisbətən küllü məbləğ toplanmışdır. Kartlar paylanmazdan qabaq o:

– Mənə də kart verin, – dedi və özünə stol çəkərək, kartlarını nəzərdən keçirdi. O biri oyunçular yeni gələnı gözaltı diqqətlə öyrəndilər.

Əvvəlcə Herstvudun əli heç gətirmədi, ona daha yenisini almağa ümid verməyən beş müxtəlif kart çıxdı. Bu arada oyun başlandı. O, dedi:

– Mən gedirəm!

Belə kartlar çıxdıqda adam istər-istəməz qoyulan puldan əl çəkəməli olur. Lakin sonra tale ona gülümsədi və o, cibində bir neçə dollar uduş pulu ilə getdi.

Ertəsi gün Herstvud əyləncə və qazanc dalınca qayıtdı. Bu dəfə kart paylanarkən o, bədbəxtlikdən, üç kral aldı. Onun qarşısında Tammani-Xolida hərnlənənlərdən olan qoçaq görünüşlü gənc bir irlandiyalı oturmuşdu. Ona yaxşı kartlar düşmüşdü. Herstvud öz rəqibinin bank pulunu inadla artırmasına və onun soyuqqanlılığına təəccüb edirdi. “Əgər bu adam qara-qorxu gəlmək istəyirsə, o bunu çox ustalıqla edir” – deyə Herstvud düşündü. O, öz kartlarından şübhələnməyə başladı. Lakin o həqiqi məlumata əsaslanmağı deyil, öz gəsinin fikir və əhval-ruhiyyəsini oxumağı üstün tutan başqa oyun psixoloqlarını aldatmaq üçün keçmiş zamanlarda ona yardım edən tam sakitliyi saxlayır və yaxud saxlamağa çalışırdı. O, rəqibinin bəlkə də axıra qədər inad edəcəyindən, əgər özü vaxtında geri çəkilməzsə, son dollara qədər bütün pullarını uduzacağından qorxurdu. Lakin nə üçün çoxlu pul qoparmasın? Axı kartları yaxşıdır! Nə üçün bankı daha da artırmasın?

Gənc irlandiyalı dedi:

– Üç dollar da qoyuram.
Herstvud bir dəstə fişka irəli itələyərək:
– Qoy beş olsun, – dedi.
– Mənə bir fişka daha icazə verin! – deyə Herstvud krupyeye müraciət etdi və ona bir əsginaz uzatdı.

Herstvud fişkaları alıb, bankdakı pulu ödəyərkən gənc irlandiyalı istehza ilə dişlərini ağartdı və:

– Yenə beş, – dedi.

Herstvudun alnını tər basdı, oyun getdikcə onu daha artıq cəlb edirdi və xüsusən onun maliyyə vəziyyətini nəzərə alsaq o, həddindən artıq qızıxmışdı. İndi bankda onun altmış dollar pulu var idi.

Herstvud təbiətən qorxaq adam deyildi. Lakin birdən-birə bu qədər pulu itirə biləcəyi fikrindən bütün bədənində bir növ zəiflik hiss etdi. Nəhayət, o təslim oldu. O artıq öz kartının yaxşı olduğuna inanmıyordu.

O, oyunu qurtararaq öz yoldaşından soruşdu:

– Sizdə hansı kartlardır?

İrlandiyalı:

– Üçlük və Qoşa, – deyə kartları göstərərək cavab verdi.

Herstvudun əlləri ixtiyarsız yanına düşdü. O qansız dodaqları arasından mızıldandı:

– Mən elə bildim ki, sizi yaxalamışam.

Gənc adam onun fişkalarını süpürlədi. Herstvud isə otaqdan çıxdı. Pillekənlərdən düşərkən o dayandı. Pulları saydı.

Bar bağlanandan bəri gör nə qədər pul getmişdi!

Evə qayıdarkən o, artıq kart oynamamaq haqqında qəti qərar qəbul etdi.

Kerri m-s Vensin onlara gəlməyi vəd etdiyini unutmamışdı. O, bir daha Herstvuda təsir etməyə cəhd etdi. Məsələ onun xarici görünüşü haqqında idi. Bu gün evə qayıdarkən o, adətən, həmişə geydiyi köhnə kostyumunu geydi.

– Bir de görüm, nə üçün bu kəm-köhnəni geyirsən? – deyə Kerri soruşdu.

– Evdə yaxşı paltar geyməyin nə mənası var? – deyə Herstvud suala sualla cavab verdi.

– Mənə belə gəlir ki, təmiz geyinsən özünü də yaxşı hiss edərsən, həm də bəlkə bir adam gəldi.

– Məsələn kim?

– Fərz edək ki, m-s Vens.

Herstvud qaş-qabaqlı halda dedi:

– Onun məni görməsi vacib deyildir.

Onun bu cür heysiyyətini itirməsi və qəzetdən başqa heç bir şeylə maraqlanmaması Kerridə nifrət dərəcəsinə çatan bir qəzəb oyatdı.

“Bax, beləcə günlərlə evdə oturur – deyə o fikirləşdi. – Heç utanmır da. “Onun məni görməsi vacib deyildir”.

M-s Vens doğrudan da öz sabiq dostunu görməyə gəlmişdi gün Kerri daha acı hisslər duydu. M-s Vens bazarlıq üçün çıxmışdı və yolu düşmüşkən Kerriyə dəymək istədi. O, olduqca pis pillekənlə yuxarı qalxaraq qapını döydü.

Onun bəxtindən Kerri evdə yox idi. Herstvud Kerrinin evə qayıtdığını zənn edərək qapını açdı, m-s Vensi görərək sarsıldı. Sönməkdə olan qüruru yenidən alovlandı. O, güclə dedi:

– Aha, m-s, salam!

M-s Vens gözlərinə inanmadan:

– Salam! – deyə cavab verdi.

Herstvudun çox pərt olduğunu o, dərhal gördü. O görünür, qonağa içəri daxil olmağı təklif edib-etməməkdə tərəddüd edirdi. M-s Vens qapıda durmuşdu.

– Arvadınız evdədir? – deyə o soruşdu.

– Yox, Kerri hara işə gedib. Bəlkə içəri giresiniz? O bir azdan sonra qayıdacaq.

– Yox, yox, mən çox tələsirem, – deyə m-s Vens cavab verdi. Dostlarının həyatında nə qədər böyük dəyişiklik olduğu indi ona aydın oldu. – Mən yaxında olduğum üçün bir dəqiqəliyə dəymək istəyirdim, lakin heç cür gözləyə bilmərəm. Lütfən arvadınıza deyinki, çox xahiş edirəm, bizə gəlsin.

Qonaqdan hələ də müəyyən məsafədə duran Herstvud:

– Deyərəm, – dedi.

M-s Vens gedəndən sonra o, böyük yüngüllük hiss etdi. O, elə xəcalət çəkmişdi ki, yelləncəkdə oturarkən belə əllərini övkələyərək kədərli xəyallara daldı.

Kerri qarşı tərəfdən evə gəlirdi. Ona elə gəlirdi ki, uzaqlaşan m-s Vensi görür. Nə qədər diqqətlə baxdısa da, buna inana bilmədi.

Kerrinin verdiyi ilk sual bu oldu:

– Bu saat bizə gələn olmuşdumu?

Herstvud bir müqəssir görkəmi ilə cavab verdi:

– Bəli, m-s Vens gəlmişdi.

Kerri onu bürüyən bütün ümitsizliyi ifadə edən bir ahənglə soruşdu:

– O səni gördümü?

Bu sözlər qamçı zərbəsi kimi Herstvudu yandırdı. O qaş-qabağını tökdü:

– Əgər onun gözləri varsa, demək gördü, – deyə Herstvud cavab verdi. – Ona qapını mən açdım.

– Ah, – deyə Kerri əllərini dizlərinə vurdu. – Ona bir şey lazım idimi?

– Yox, heç bir şey – deyə Herstvud cavab verdi. – O, dayana bilmədi, dedi ki, vaxtım yoxdur.

– Sən də bu vəziyyətdə onun qarşısına çıxmışdın? – deyə Kerri bütün təmkinliyini bir tərəfə buraxaraq səsləndi.

Herstvud öz növbəsində hirsələndi:

– Hə, nə olsun ki? Haradan biləydim ki, o gəlmək fikrinə düşəcəkdir.

– Sən gözəl bilirdin ki, o gələ bilər. Mən səni xəbərdar etmişdim, mən sənə demişdim ki, o gəlməyə söz verib! Neçə dəfə sənədən xahiş etmişdim ki, başqa paltar gey. Ah, bu dəhşətdir!

– Boşlasana! – deyə Herstvud donquldandı. – Guya böyük iş olub! Onsuz da sən onunla tanışlığı davam etdirə bilməzsən: o, çox varlıdır.

– Kim sənə dedi ki, mən onunla tanışlığı davam etdirməyə can atıram? – deyə Kerri qızıxdı.

– Sən özünü elə aparırsan ki, az qala mənim geyimimdən ötrü dava salasan. Elə bil mən cinayət...

Kerri onun sözünü kəsdi:

– Bəli, sən haqlısan! Mən nə qədər istəsəm də onunla dostluq edə bilmərəm. Ancaq buna kim müqəssirdir? Sənə nə var ki, axı avara-avara burada oturub mənə göstəriş verirsən ki, kiminlə tanış ol, kiminlə olma. Sən iş axtarmağa getseydin yaxşı olardı!

Bu sözlər sakit havada göy gurultusu kimi təsir etdi.

Herstvud ayağa qalxaraq az qala çığırdı:

– Mənim iş axtarmağımın sənə nə dəxli var? Ev kirayəsini mən verirəm, elə deyilmi? Sənə lazım olan mən...

– Bəli, kirayəni sən verirsən – deyə Kerri sakitcə cavab verdi. – Səni eşidən olsa elə düşünər ki, dünyada xoşbəxtlik ancaq burada, bu evdə oturmaqdadır. Budur, artıq üç aydır ki, sən burada oturur, əlini ağdan qaraya vurmursan, ancaq həmişə mətbəxdə sənə dəxli olmayan işlərə burnunu soxursan! Bilmirəm, niyə mənə evlənirdin?

Herstvud xırıltılı bir səslə mızıldandı:

– Mən heç də sənə evlənməmişəm.

– Necə yəni evlənməmişəm? Bəs Monrealdakı nə idi? – deyə Kerri heyratla soruşdu.

– Orada nə olubsa keçib, o barədə unuda bilərsən, – deyə Herstvud cavab verdi. – Əslində heç bir evlənmə-zad yox idi, guya sən özün bilmirsən!

Kerri geniş açılmış gözlərilə bir neçə saniyə ona baxdı. O Herstvud ilə ən həqiqi nikahla bağlı olduğuna əmin idi.

Kerri soruşdu:

– Elə isə sən nə üçün mənə yalan deyirdin? Nə üçün sən məni zorla qaçmağa məcbur etdin?

Son sözlər bir hönkürtü kimi səsləndi.

– Qaçmağa məcbur etdin! – deyə Herstvud nifrətlə dodaqlarını büzərək təkrar etdi. – Kim səni məcbur etdi?

Kerri gərginliyə tab gətirməyərək ancaq:

– Ah! – deyə çığırdı. – Ah, ah, – deyə yenə onun sinəsindən fəryad qopdu və o, qonaq otağına qaçdı.

Bu zaman Herstvud öz yuxusundan tamamilə ayıldı. Bu, onun üçün böyük bir sarsıntı idi. O, üzünü sildi və çaşqın halda ətrafına baxdı. Sonra paltarını dəyişməyə başladı.

Kerri olan otaqdan heç bir səs gəlmirdi. Herstvudun geyindiğini eşidərkən o, hönkürtüsünü boğdu. O, təşvişlə düşündü ki, Herstvud gedər və onu pulsuz qoyar, lakin Herstvudu itirə biləcəyi fikrindən o, bir an belə heyəcanlanmadı. Onun şkaflı necə açdığını, yuxarı gözədən şlyapasını götürdüyünü və sonra qapını örtüyünü eşitdi və Herstvudun getdiyini ona aydın oldu.

Kerri dərhal qalxdı. Onun gözləri quru idi. O, pəncərədən baxdı. Herstvud artıq Altıncı avenüye tərəf addımlayırdı.

Onun dodaqları səssizcə pıçıldayırdı:

– İş axtarmalı, iş axtarmalı, Kerri mənə iş axtarmağı tapşırıb.

O, Kerrinin tamamilə haqlı olduğunu arası kəsilmədən təkrar edən şüurunun verdiyi ittihamdan özünü müdafiəyə çalışırdı.

– Bu m-s Vens haradan çıxdı, – deyə o hirsələndi. – O, mənə necə də başdan-ayağa süzürdü. Onun nə düşündüyünü mən çox yaxşı başa düşürəm.

O, m-s Vensi Yetmiş səkkizinci küçədə gördüyü vaxtdan bəri baş verən bir neçə hadisəni xatırladı. Onda həmişə varlı qadın görkəmi var idi və Herstvud onun yanında özünü həmin mühitin adamı kimi göstərməyə çalışırdı! Bir işə bax ki, indi bu qadın onu bu vəziyyətə görmüşdü!

Herstvud qaş-qabağını turşutdu. O əzab çəkirdi.

– Uf, şeytan! – deyə o, hər dəqiqə təkrar edirdi. O, Kerrini göz yaşları içərisində qoymuşdu, demək, bu gün xərəyə ümid etmək yersiz idi.

O, öz ayıbını özündən gizlətməyə can ataraq fikrən təkrar edirdi: “Cəhənnəmə ki! Mən o qədər də pis deyiləm! Mən hələ sıradan çıxmamışam”.

O ətrafına baxdı və böyük otellərə yaxın olduğunu gördü. Onlardan birinə daxil olub, çörək yeməyi qət etdi. Orada o, qəzet tapar və bir qədər rahat yerləşər.

Herstvud o zaman Nyu-Yorkda yaxşı mehmanxanalardan biri hesab olunan “Morton” otelinin zəngin salonuna daxil oldu, yumşaq kreslodə oturdu və qəzet oxumağa başladı. Pullarının sürətlə əridiyini bilib-bilə belə artıq xərcə yol verməkdə haqlı olmadığı fikri bu saat azacıq qədər onu darıxdırmırdı. O, tiryəkçəkənlər kimi yavaş-yavaş müvəqqəti huşsuzluğun əsirinə çevrildi. Nə olursa olsun, ancaq ürəyində olan dözülməz ağırlığı yüngülləşdirmək, rahatlıq və sakitlik arzusunu ödəmək lazım idi. Bunsuz o, artıq yaşaya bilməzdi. Sabahkı gün haqqında bütün fikirlər cəhənnəm olsun! Sabah da, onun payına düşən hər dürlü başqa çətinliklər kimi xoşagəlməzdir. Biz ölümüm labüd olması haqqındakı fikri qovduğumuz kimi, o da tezliklə pulsuz qalacağı fikrini var qüvvəsilə qovmağa cəhd edir və demək olar ki, buna müvəffəq olurdu.

Qalın xalçalar üzərilə keçib gedən yaxşı geyinmiş adamlar onu fikrən uzaq keçmişə qayıtmağa məcbur edirdi. Otelə yaşayanlardan royaldə çalan gənc bir qadın onun xoşuna gəldi və o, qəzet əlində ona yaxın oturdu.

Xörək ona bir yarım dollara başa gəldi.

Herstvud saat səkkizdə yeməyini qurtardı. O gördü ki, müştərilər dağılırlar. Əyləncə axtaranların izdihamı küçədə sıxlaşırdı. Hara isə getmək fikri ilə o da küçəyə çıxdı. Ancaq evə getməyəcək! Kerri hələ yatmamışdır. Yox, o ümumiyyətlə, bu axşam evə qayıtmayacaq, o, öz vaxtını tamamilə müstəqil bir adam kimi keçirəcəkdir.

Herstvud siqar yandırdı, yaxın tində dəstə ilə duran onlarla avara kimi o da dayandı. Çıxaqoda axşamları necə keçirdiyini biləixtiyar xatırladı. Belə hallarda o, dəfələrlə dostlarının yanına kart oynamağa gedərdi...

Onun fikri yenidən pokere qayıtdı.

Altmış dolları necə uduzduğunu xatırlayaraq fikirləşdi: “Keçən dəfə mən axmaqlıq etdim, əbəş yerə təslim oldum. Nəhayət, mən onları qorxuda bilərdim. Sadəcə olaraq “qızıxmışdım”. Bu da mənim işimi korladı”.

O, oyun zamanı olan müxtəlif imkanları götür-qoy etməyə başladı. Əgər cəsarətlə hərəkət etmiş olarsa bu və ya başqa rəqibi necə udacağını fikrən təsəvvür etdi.

“Mən oyunda kifayət qədər təcrübəliyəm və bundan istifadə etməliyəm. Bu gün bir daha taleyimi sinamalıyam”.

Onun gözləri qarşısında böyük məbləğlər üzürdü. Birdən o, bir-iki yüz dollar uddu! Məgər bununla o dərhal öz işlərini düzəldə bilməzmi? O, kart oynamaqla yaşayan, həm də pis yaşamayan bir çox adam tanıyırdı.

“Halbuki oynamağa başladıqları zaman onların pulu mənimkindən çox deyildi” – deyə o düşünürdü.

Herstvud demək olar ki, keçmiş günlərdə olduğu kimi özünü yaxşı hiss edərək, yaxın qumarxanaların birinə yollandı. Kerri ilə savaşımaq, sonra yaxşı nahar, kokteyl, ətirli siqar onun şüurunun zəhərlənmiş və bir neçə saatlığa demək olar ki, o, əvvəlki Herstvuda çevrilmişdi.

Lakin o, yenə əvvəlki Herstvud deyildi, bu, öz vicdanı ilə mübahisə edən və xəyal ardınca sürünən adam idi.

Qumarxana Herstvudu keçən dəfə getdiyindən heç nə ilə fərqlənmirdi. Fərq yalnız orasında idi ki, bu qumarxana daha iri bir barın yanında yerləşmişdi. Herstvud bir müddət oyunu seyr etdi, sonra

özü oyuna qoşuldu. Keçən dəfə olduğu kimi, əvvəlcə işi yaxşı gedirdi. O, bir neçə dəfə udmuş və ürəklənmişdi. Sonra uduzdu və daha da qızıxdı. Oyun artıq onu ələ almışdı. O, risk etməkdən həzz alırdı və bir dəfə, əlində lap pis kart olduğu halda küllü miqdarda pul udmaq üçün kələk gəlməyi qərara aldı.

Herstvud buna müvəffəq oldu və bu, onu çox sevindirirdi.

Qalibiyyət onun başını gicəllətdi və o qət etdi ki, səadət bu gün onun tərəfindədir. Heç kəs ondan çox udmamışdı. Ona orta bir kart düşmüşdü və o, kələk gəlməyə cəhd etdi. Lakin onunla oynayanlar diqqətli adamlarıdır, onlar az qala onun fikirlərini oxuyurdular.

Onlardan biri: “Əlimdə üçlük vardır, axıra qədər dayanacağam” – deyərək öz-özünə düşündü.

Bankda pul çoxalmağa başladı.

– Bir on, – deyərək Herstvud elan etdi.

– Mən də, – deyərək partnyoru cavab verdi.

– Bir on da!

– Mən də.

– Bir on da!

– Mən də.

İş o yere çatdı ki, bankda çoxlu pul toplandı. Orada Herstvudun yetmiş beş dolları var idi. Onun rəqibi bərk fikrə getdi. “Birdən bu hərifin kartı qüvvətli oldu” – deyərək düşündü. Bunun üçün də o, kartı açmağı qət etdi.

– Əlinizdə nə var? – deyərək o soruşdu.

Herstvud əlini açdı. Onun kartı vurulmuşdu. Bir dəfədə yetmiş beş dollar itirməsi fikri onda acı bir ümitsizlik doğururdu.

O:

– Bir də qoyaqmı? – deyərək qəşqabaqlı halda təklif etdi.

– Olar! – deyərək rəqibi razılaşdı.

Oyunçuların bəziləri yerlərini tərk etdilər. Onların yerində maraqlananlar oturdu, vaxt keçirdi, bir az sonra saat on ikini vurdu. Herstvud az-az udur və uduzurdu. O yorulmuşdu və axırıncı dəfə iyirmi dollar da uduzdu.

Onun ürəyi sıxılırdı.

Yalnız ikiye on beş dəqiqə işləmiş o, qumarxanadan çıxdı. Boş və soyuq küçələr sanki ona gülürdü. Herstvud Kerri ilə savaştığını

demək olar ki, unudaraq ağır-ağır evə doğru gedirdi. O, pilləkənləri qalxdı, evə elə daxil oldu ki, guya heç bir şey olmamışdı. O ancaq ududuğu haqqında düşünürdü.

Herstvud çarpayıda oturaraq pullarını saydı. İndi onun yüz doxsan dolları və bir az xırda pulu qalmışdı. O, pulları cibində gizlədib soyunmağa başladı.

Fikri dağınıq halda o: “Doğrudan mənə nə olmuşdur?” – deyərək düşünürdü.

Səhər Kerri onunla demək olar ki, danışmırdı və Herstvud hiss etdi ki, evdən getsə daha yaxşı olar. O, Kerri ilə pis rəftar etdiyini dərk edir, lakin barışmaq üçün ilk addım atmağa özünü məcbur edə bilmirdi. Ümitsizlik onu bürümüşdü. O, bir neçə gün dalbadal evdən çıxır, centlmen həyatı keçirirdi – daha doğrusu, onun fikrincə centlmenin yaşamalması olduğu kimi yaşayırdı, buna isə pul lazım idi. Bir neçə gün bu cür vaxt keçirdikdən sonra o həm fiziki, həm mənəvi cəhətdən özünü daha pis hiss etdi, pul kisəsindən isə otuz dolları əskik oldu.

Yalnız o zaman Herstvud sanki ayıldı və yenidən özünə gəldi.

Bir dəfə Kerri dedi:

– Bu gün ev kirayəsi üçün gəlməlidirlər.

Bu, onun son üç gündə dediyi ilk sözlər idi.

– Necə? – deyərək Herstvud heyrətləndi.

– Bu gün ayın ikisidir, – deyərək Kerri xatırlatdı.

Herstvud qaşlarını çatdı, ümitsizlik hissi ilə əlini cibinə atdı və:

– Ev üçün nə çox pul vermək lazım gəlir! – dedi.

Son yüz dolların növbəsi yaxınlaşırdı.

XXXVII FƏSİL

İRADƏ AYILIR. YENİDƏN ÇIXIŞ YOLU AXTARMAQ

Vaxt keçdikcə son əlli dolların da vaxtı çatdığı haqqında müfəssəl danışmağın mənası yoxdur. Herstvudun pula belə yüngül münasibəti nəticəsində onun yeddi yüz dolları ancaq iyuna qədər çatdı. Lakin son yüz dolları xərcləməyə başlamazdan qabaq o, fəlakətin yaxınlaşdığı haqqında danışmağa başladı. Bir dəfə kiçik bir xərc üçün deyilərək dedi:

– Doğrusu, bilmirəm, nə üçün bizdə bu qədər çox pul xərclənir?
– Demək istəyirsən ki, yeddi yüz dolların hamısı xərclənmişdir?
– deyə Kerri səsləndi.

– Bəli, ancaq yüz dollar qalmışdır.

Onun elə bir ümitsiz görünüşü var idi ki, Kerri qorxdı. O, anlamağa başladı ki, özü də köməksiz halda axın ilə üzür. Lakin demək olar ki, o, bunu həmişə hiss edirdi.

– Corc, sən nə üçün iş axtarmırsan? – deyə Kerri soruşdu. – Yəqin ki, bir şey tapardın.

– Axtardım, – deyə Herstvud cavab verdi. – Mən adamları məcbur edə bilmərəm ki, mənə iş versinlər...

Kerri bir müddət ona diqqətlə baxdı və nəhayət dedi:

– İndi sənin fikrin nədir? Axı bu yüz dollar bizə çox çatmıyacaq.

– Bilmirəm, – deyə Herstvud cavab verdi. – Mən ancaq axtara bilərəm. Başqa bir çarə qalmır.

Herstvudun sözlərindən Kerrini dəhşət bürüdü. İndi nə etməli? Kerri onu cəlb edən qızıllanmış parlaq həyata daxil olmaq imkanı verən bir qapı kimi tez-tez teatrı xatırlayırdı və bir zaman Çikaqoda olduğu kimi, indi də bu fikirdən yapışdı. Herstvud ən yaxın zamanda iş tapmazsa! Mümkün olduğu qədər tez tədbir görmək lazım idi. Çox ola bilsin ki, bir tikə çörək üçün yenidən və bu dəfə tamamilə tək mübarizəyə başlamaq lazım gələcəkdir. Bu adamlar səhnəyə necə düşürlər, – deyə Kerri özünə sual verirdi. Çikaqoda aktyorluq yeri axtarmaq onu inandırmışdı ki, o, düzgün yol seçməmişdir. Yəqin elə adamlar var ki, onlar səni dinlər, imtahan edər və sənə öz istedadını göstərməyə imkan verirlər.

İki gündən sonra, nahar zamanı necə oldusa Sara Bernarın Amerikaya gəlməsini xəbər verən afişa haqqında söhbət düşdü. Herstvud da bu barədə qəzetdə oxumuşdu. Kerri:

– Corc, adamlar səhnəyə necə düşürlər? – deyə ən məsum bir səslə soruşdu.

– Doğrusu bilmirəm, – deyə Herstvud cavab verdi. – Yəqin ki, bunun üçün xüsusi teatr agentlikləri vardır.

Kerri gözünü fincandan qaldırmadan qəhvə içə-içə:

– Orada istəyənlər üçün yer tapılar?

– Bəli, mənə belədir, – deyə Herstvud cavab verdi. – Burada Herstvud birdən Kerrinin səsindeki xüsusi ahəngə diqqət verdi və dərhal soruşdu:

– Məgər sən hələ də səhnə haqqında düşünürsən?

– Yox, elə belə maraqlanırdım, – deyə Kerri cavab verdi.

Herstvud nə üçün olduğunu özü də aydın təsəvvür etmədən nədənsə bu işin əleyhinə idi. O, üç il ərzində müşahidə etdiyi Kerrinin səhnədə irəli gedə biləcəyinə inanmırdı. Kerri olduqca sadədil, olduqca yumşaq təbiətli idi! Herstvudun təsəvvüründə incəsənətlə məşğul olmaq üçün bir qədər nüfuzediciləşmək lazım idi. Kerri səhnəyə düşməyə cəhd etsə hər hansı bir şarlatanın əlinə düşər və “başqaları” kimi olar. Herstvud çox gözəl başa düşürdü ki, “başqaları” deyəndə nəyi nəzərdə tutur. Kerri gözəl idi. Ola bilsin ki, onun işi düz gətirəcək. Bəs onda Herstvud necə olacaqdır?

– Sənin yerində olsaydım, səhnə haqqında hər bir fikri başımdan atardım. Bu, sənin təsəvvür etdiyindən çox-çox çətindir.

Kerri onun sözlərində öz artistlik istedadına etinasızlıq gördü.

– O zaman, Çikaqoda, sən mənə deyirdin ki, mən çox yaxşı oynayıram.

– Bu doğrudur, – deyə onun mübahisə edəcəyini gören Herstvud razılaşdı. – Lakin Çikaqo Nyu-York deyildir.

Kerri cavab vermədi, lakin o incimişdi.

Herstvud davam etdi:

– Səhnə birinci dərəcəli qüvvələr üçün çox yaxşıdır, xırda aktyorlar üçün yox! Özünə yol açmaq və şöhrət qazanmaq üçün isə çox vaxt lazımdır.

Bu söhbətdən bir qədər həyəcanlanmış Kerri fikirli halda:

– Nə deyim, bilmirəm... – dedi.

Bunun nə kimi nəticə verə biləcəyi gözlənilməz bir aydınlıqla Herstvudun təsəvvürünə gəldi. İndi, onun vəziyyəti böhran və fəlakətə yaxın olduğu bir vaxtda Kerri bu və ya başqa yolla səhnəyə gedəcək və onu taleyin ümidinə buraxacaqdır. Herstvudda Kerrinin mənəvi tamlığı haqqında anlayış təsəvvür var idi, ona görə ki, o, hissələrin özəmətinə başa düşmürdü. O, heç bir zaman bilmirdi ki, adam ancaq ağılına görə deyil, hissələrinə görə də özəmətli ola bilər. Mason lojasındaki həvəskarlar tamaşasına gəldikdə bu olduqca çoxdan olmuş və bu tamaşa haqqında xatirələr xeyli soyumuşdu. Herstvud bu qadınla o qədər yaşamışdı ki, ona pərəstiş edə bilməzdi.

Herstvud təkid etdi:

– Amma mən bilirəm. Sənin yerində olsaydım, mən bu barədə heç düşünməzdim də. Bir də, ümumiyyətlə, bu, qadınlar üçün yaranan sənət deyildir.

Kerri dedi:

– Amma mən bilirəm. Sənin yerində olsaydım, mən bu barədə düşünməzdim belə. Bir də, ümumiyyətlə, bu qadınlar üçün yaranan sənət deyildir.

Kerri dedi:

– Hər halda bu açıqdan yaxşıdır. Əgər sən mənim səhnəyə gətməyimi istəmirsənsə, nə üçün özünə bir iş tapmırsan?

Herstvud buna cavab tapmadı. Belə atmacalara o, adət etmişdi.

– Eh, əl çək!

Kerri bu söhbətdən sonra gizli də olsa öz arzusunu yerinə yetirməyi qətdi. Bunun Herstvuda dəxli yoxdur. Ancaq Herstvuda xoş gəlir deyə, Kerri özünün dilənçi vəziyyətinə salınacağına yol vermez. Şübhəsiz, onun istedadı vardır. Kerri teatrlardan birində işə girər və tədricən müvəffəqiyyət qazanar. Görək onda Herstvud nə deyəcək? O artıq özünü Brodveydə çıxış edən məşhur aktrisa kimi təsəvvür edirdi. Hər axşam o, artistlik otağına gedir və səhnəyə çıxmağa hazırlaşır. Tamaşa qurtardıqdan sonra teatrdan çıxanda o küçədə gözələn çoxlu ekipajlar görür. Əslində bu saat məşhur aktrisa olub-olmamasının onun üçün fərqi yox idi. Kaş teatra daxil olsun, yaşamaq üçün kifayət qədər pul qazansın, öz zövqü ilə geyinsin, hara istəyirsə getsin, – ah, bu, nə yaxşı olardı! O bütün günü daim bu barədə düşünür və düşgünləşmiş Herstvudu xatırlarkən bu həyatın gözəlliyi ona daha parlaq görünürdü.

Nə qədər qərribə olsa belə, bu ideya tədricən Herstvudun da şüurunda kök salmağa başladı. Sürətlə əriyən pullar tezliklə onun yardımına ehtiyacı olacağını xatırladırdı. İş tapana qədər nə üçün Kerri ona yardım etməsin?

Bir dəfə o, bu fikrin təsir altında evə qayıtdı:

– Mən bu gün Con Dreyke rast gəldim, – deyə Herstvud sözə başladı. – O, payızda burada otel açır və mənə bir iş verməyi vəd edir.

– O kimdir?

– Çikaqoda “Qrend Pasifik” otelinin sahibi.

– Nə deyirsən?

– O zaman mən ildə min beş yüz dollar ala bilərdim.

– Bu heç də pis olmazdı, – deyə Kerri mehribanlıqla səsləndi.

– Payıza qədər bir təhər dolana bilse idik, yenə hər şey düzəlirdi, – deyə Herstvud davam etdi. – Mən bəzi köhnə dostlarla yenidən əlaqə düzəltnişəm.

Kerri bu nağıllara inandı. O, yayı bir təhər yaşamaq üçün Herstvuda kömək etməyi ürəkdən istəyirdi. Onun elə çaşqın və aciz bir görkəmi var idi ki...

– Sənin nə qədər pulun qalmışdır?

– Cəmi əlli dollar.

– Aman allah! – deyə Kerri səsləndi. – Bəs biz nə edəcəyik? Üç həftədən çoxna yenə ev kirayəsi verməliyik.

Herstvud başını əlləri arasına aldı və dərin fikirlər içərisində döşəməyə baxdı. Nəhayət dedi:

– Bəlkə, sən teatrlarda bir yer axtarasan.

Kerri bu fikri bəyənen bir adam tapıldığına sevinərək:

– Bəli, yaxşı fikirdir, – deyə razılaşdı.

– Mən isə nə iş versələr qəbul edərdəm, – deyə Kerrinin onun sözlərindən sevindiğini görən Herstvud əlavə etdi. – Mən yaqın bir şey taparam.

Yaxın günlərin birində, Herstvud gedəndən sonra Kerri otağı yığışdırdı, olan-qalan paltarlarının yaxısını geyindi və Brodveyə yollandı. Bütün həşəmət və gözəlliyi özündə toplamış kimi görünən bu küçə ilə o hələ yaxşı tanış deyildi. Əgər burada, Brodveydə teatrlar vardısı, harada isə bu yaxında teatr agentlikləri də olmalı idi.

O, Medison-skverdə olan teatra daxil olmağı, agentliyin harada olduğunu öyrənməyi qərara aldı. Bu ona daha ağıllı göründü.

Teatrın vestibülünə daxil olaraq o, pəncərə qarşısında oturmuş kassirə müraciət etdi. Kassir pəncərədən başını uzadaraq:

– Nə? Teatr agentlikləri? – deyə təkrar etdi. – Doğrusu bilmi-rəm. Bəlkə sizə lazım olan məlumatı “Reklamda” tapdınız. Orada elə müəssisələrin ünvanı yazılır.

– Bu nə deməkdir? – deyə Kerri soruşdu. – Qəzetmi, jurnalımı?

Belə şeyləri bilməyən adamların olduğuna hey-rət edən kassir:

– Qəzetdir, – dedi və qarşısında gözəl bir qadın durduğunu görüb nəzakətlə əlavə etdi. – Siz onu bütün kiosklarda tapa bilərsiniz.

Kerri “Reklam” aldı və buradaca, kioskun yanında agentliyin ünvanını axtarmağa başladı. Bu, o qədər də asan deyildi. On üçüncü

küçə uzaqda idi, lakin Kerri qiymətli qəzeti əlində sıxaraq və itirdiyi vaxta təəssüf edərək evə döndü.

Herstvud artıq evə qayıtmış və həmişəki yerində oturmuşdu.

O soruşdu:

– Harada idin?

– Mən bir teatr agentliyi tapmaq istəyirdim.

O, Kerrini çox sorğu-sual etməyə ürək eləməirdi, lakin Kerrinin əlindəki qəzet onun nəzərini cəlb etdi.

– Bu nədir?

– “Reklam” – deyə Kerri cavab verdi. – Mənə dedilər ki, bu qəzetdə teatr agentliklərinin ünvanını tapmaq olar.

– Sən məndən soruşmadın axı.

Kerrinin nəzərləri məqsədsiz olaraq qəzetin xırda şriftində dolaşırdı. Bu adamın ona qarşı laqeyd münasibəti onun fikirlərini yayındırırdı. O ancaq Kerrinin dərd-qüssəsini artırmağa qabil idi. Kerrinin ürəyində özünə qarşı rəhm hissi artırdı. Onun kirpiklərində göz yaşları titrədi. Herstvud onun pozulduğunu görürdü.

– Ver bir baxım, – deyə o təklif etdi.

Kerri bir qədər özünü toxdatmaq üçün başqa otağa keçdi və Herstvud elanlara baxıb qurtarana qədər orada qaldı. Sonra o, yemək otağına qayıtdı. Herstvud köhnə paket üzərində karandaşla nə işə yazırdı. O:

– Al, bu üç ünvan, – dedi.

Kerri paketi aldı, orada missis Vermudes, mister Markus Cenks, Persi Ueyl yazılmışdı. Bir az fikirləşdikdən sonra o, tez qapıya tərəf getdi.

Gedə-gedə Herstvuda heç baxmadan:

– Ünvanları axtarmağa gedirəm, – deyib bayıra çıxdı.

Herstvud nə işə dumanlı bir xəcalət hissile onun ardınca baxdı. Onda kişilik qürurunun zəif əlamətləri oyandı, lakin çox tez yox oldu. Bir qədər oturduqdan sonra o da qalxdı və şlyapasını geydi.

Haraya işə getmək ehtiyacını hiss edərək: “Gedim gəzişim” – deyə qət etdi.

O çıxdı, qarşısına çıxan yerləri dolaşmağa başladı. Kerri isə o birləşmədən yaxında yaşayan m-s Vermüdesin yanına getdi. Qədim bir malikanə kontor üçün düzəlmişdi. M-s Vermüdesin kontoru iki otaqdan ibarət idi. Yəqin ki, əvvəllər burada yataq və qonaq otaqları yer-

ləşirmiş. Onlardan birisinin qapısında “İcazəsiz girmək olmaz” sözləri yazılmışdı.

Kerri bir neçə kişinin növbə gözlədiyi qəbul otağına daxil oldu. Onlar heç bir şey etmədən, hətta demək olar ki, danışmadan oturmuşdular. Birdən qapı açıldı, qəbul otağına kişi təbiətli, paltarları bədən-lərinə sıx yapışmış, ağ yaxalıq və manjet taxmış iki qadın çıxdı. Onların arxasınca qırx beş yaşlarında saçları açıq rəngli, nəzərləri nüfuzedici, dolğun bir qadın göründü. O zahirdən ürəyi çox yumşaq adama oxşayırdı. Hər halda o gülümseyirdi.

Kişiyə oxşayan qadınlardan biri ayrılarkən:

– Siz, lütfən, unutmayın, – dedi.

– Yox, unutmam, – deyə dolu qadın cavab verdi və dərhal əlavə etdi: – Dayanın, siz fevralın əvvəlində harada olacaqsınız?

– Pitsburqda.

– Yaxşı, mən sizə ora yazaram.

– Çox yaxşı, – deyə müştəri razılaşdı və yoldaşı ilə çıxdı.

Həmin anda dolu qadının simasındakı təbəssümü quru işgüzarlıqla əvəz olundu. O, toplananları nəzərdən keçirdi və sənayici nəzərlərini Kerridə saxladı.

– Hə, xanım, sizə nə kimi xidmət göstərə bilərəm?

– Siz m-s Vermüdessiniz, elə deyilmi?

– Bəli.

Kerri işə necə girişməyi bilmədən başladı:

– Elə işə rica edirəm, deyin, siz səhnə üçün aktyor götürürsünüz mü?

– Bəli.

– Siz mənim üçün bir şey tapa bilməzsinizmi?

– Sizin bir təcrübəniz varmı?

– Çox cüzi, – deyə Kerri etiraf etdi.

– Hansı truppada oynamısınız?

– Heç birində, – deyə Kerri izahata başladı. – Eləcə, həvəskarlar tərəfindən düzəldilmiş adi...

– Aha, anlayıram, – deyə m-s Vermüdes onun sözünü kəsdi.

– Yox, bu saat mən sizə heç nə təklif edə bilmərəm.

Kerrinin sifəti uzandı.

“Rəhmdil” m-s Vermüdes dedi:

– Sizə Nyu-Yorkda bir qədər işləmək lazımdır. Lakin hər ehtimalla qarşı ünvanınızı qoymağımızı rica edərdim.

Kerri öz kabinetinə doğru süzən dolu qadını nəzərləri ilə müşayiət edərək yerindən tərpənmədi. Yazı stolunun arxasında oturan gənc qız dolu qadının kəsdii söhbəti davam etdirərək Kerriyə müraicətlə:

– Siz harada yaşayırsınız? – dedi.

Kerri yaxın gəldi, adını və ünvanını söylədi. Qız bütün məlumatı müfəssəl yazdı və artıq Kerridən bir şey tələb olunmadığını başı ilə işarə etdi.

M-r Cenksin kontorunda da təqribən eyni hal təkrar olundu. Fərq ancaq bunda idi ki, ayrılarkən centlmen dedi:

– Hərgah siz yerli teatrlardan birində oynamış olsaydınız və sizin adınıza proqram olsaydı, mən sizi bir işə düzəldə bilərdim.

Üçüncü yerdə dərhal ondan soruşdular:

– Siz nə kimi iş axtarırsınız?

Kerri dedi:

– Mən sizi yaxşı başa düşmürəm.

– Hə, siz harada, məsələn, komediyadamı, vodevildəmi oynamaq istəyirsiniz, yaxud bəlkə xorda oxumaq istəyirsiniz?

– Fərqi yoxdur... Hər hansı bir pyesdə... rol almaq istəyirəm.

Teatr agentı mızıldandı.

– Hm, bu sizə müftə başa gəlməz

Nə qədər gülünc olsa belə, bu barədə heç vaxt düşünməmiş Kerri soruşdu:

– Neçəyə?

O, hiyləgər bir görünüşlə cavab verdi.

– Bunu özünüz həll etməlisiniz.

Kerri heyrət içərisində gözlərini ona dikdi. O bilmirdi ki, öz sorğu-sualını necə davam etdirdi.

– Əgər mən sizə pul versəm, düzəldərsinizmi? – deyə Kerri soruşdu.

– Mütləq! Düzəlməsə pullarınızı geri alarsınız.

Kerri dedi:

– Ax, belə!

Agent yaxşı görürdü ki, o, tamamilə təcrübəsiz bir adamla danışır, bunun üçün də o davam etdi:

– Siz əlli dollar beh qoymalısınız. Bundan az məbləğə heç kəs sizin üçün zəhmət çəkməz.

Kerri anlamağa başlayırdı. O:

– Təşəkkür edirəm. Fikirləşərəm, – dedi və qapıya sarı gəldi. Lakin birdən nə işə xatırlayırmış kimi dayandı və soruşdu:

– Siz tezmi mənim üçün yer tapa bilərsiniz?

– Bax, bunu demək çətindir, – deyə agent cavab verdi. – Ola bilsin bir həftə, bəlkə bir ay çəkdi. Hər halda birinci əlverişli boş yer sizə verilir.

Kerri:

– Anlayıram, – dedi və gülümsəyərək kontordan çıxdı.

Teatr agentı bir neçə saniyə onun arxasınca baxdı və sonra xəyalından keçirdi: “Qəribədir, bu qadınlar necə də səhnəyə can atırlar”.

Son təklif Kerrini düşünməyə məcbur etdi. “Birdən pulu alıb əvəzində mənə heç bir şey verməzlər” – deyə düşündü. Onda bəzi qiymətli şeylər: brilyant üzük, sırğa, bir neçə bəzək-düzək var idi. Ola bilsin ki, lombardda bunlara əlli dollar verərlər.

Herstvud artıq evdə idi. O düşünmürdü ki, Kerri belə uzun müddət kontorları gəzəcəkdir. Onun axtarışının nə ilə nəticələndiyini birbaşa soruşmağa cəsarət etməyərək:

– Nə xəbər var? – deyə başladı.

Kerri ölcəklərini çıxararaq:

– Mən hələ heç nə tapmamışam, – dedi. – Onlar hamısı pul tələb edirlər və ancaq bu şərtlə bir yer tapmağı vəd edirlər.

– Onlar nə qədər istəyirlər? – deyə Herstvud maraqlandı.

– Əlli dollar!

– Nə böyük iştahaları var!

– Nə olsun ki, onlar da başqaları kimi adamdırlar, – deyə Kerri cavab verdi. – Təəssüf ki, əvvəldən bilmək olmaz ki, pul verəndən sonra onlar sənə iş tapa bilərlər, ya yox.

Pul onun əlində və məsələnin həlli ondan asılı imiş kimi Herstvud dedi:

– Bəli, mən təkcə vəd üçün əlli dollar verməzdim.

Kerri fikirli halda:

– Doğrusu, nə edəcəyimi bilmirəm, – dedi. – Antreprenerlərdən birinin yanına gedib taleyimi sınayacağam.

Herstvud bunu sakit dinlədi: belə bir planın necə əzablı olduğu şüuruna çatmadı. O, yavaşca dala-qabağa yırğalanır və dırnaqlarını çeynəyirdi. İndiki vəziyyətdə hər şey ona əlverişli gəlirdi. Gələcəkdə o, vəziyyəti düzəltməyə çalışar.

XƏYALLAR ÖLKƏSİNDƏ. DÜNYA HƏR YERDƏ AMANSIZDIR

Kerri ertəsi gün yenidən axtarışa başladı. O, "Kazino"ya getdi, lakin məlum oldu ki, xora daxil olmaq da başqa yerdə iş tapmaq qədər çetindir. Külüng ilə işləyə bilən qara fəhlə çox olduğu kimi, statist rolunda çıxış etməyə yarayan qəşəng qızlar da çoxdur. Bununla bərabər, o inanırdı ki, teatrda iş axtaranların ancaq zahirinə baxırlar. Onların öz səhnə istedadları haqqında rəyləri isə heç kimi maraqlandırmır.

Kerri "Kazino"da səhnə arxasına gedən yolu qoruyan qas-qabaqlı qapıçıya müraciət edərək soruşdu:

- Mən m-r Qreyi görə bilərəmmi?
- Yox, o, bu saat məşğuldur.
- Deyə bilərsinizmi, mən onu nə vaxt görə bilərəm?
- O, sizin bu gün gəlməyinizi tapşırmışdır mı?
- Yox.
- Elə isə dəftərxanaya müraciət edin.
- Aman Allah! Onun dəftərxanası haradadır?

Qapıçı ona otağın nömrəsini dedi.

Kerri anlayırdı ki, m-r Qrey orada olmadığı üçün getməyə dəyməz. Qalan boş vaxtı yenə iş axtarmağa sərf etməkdən başqa bir şey qalmırdı.

Lakin hər yerdə eyni hadisə təkrar olunurdu. Məsələn, m-r Deyli ancaq bu gün üçün müəyyən edilmiş adamları qəbul edirdi. Lakin Kerri, etinasız katibdən bunu eşidənə qədər çirkli qəbul otağında tam bir saat gözlədi.

- Siz ona yazmalı və qəbul etməsini xahiş etməlisiniz.

Kerri əliboş getdi.

"Empayr" teatrında o, olduqca diqqətsiz və bir sıra laqeyd adamlara rast gəldi. Hər yerdə dəbdəbəli yumşaq mebel, zəngin bəzək-lər və etinasız adamlar vardı.

"Litsey"də içərisində oturan şəxsin əzəmətini hiss etdirən xalça və pərdələrlə örtülmüş balaca bir kabinetə düşdü. Burada olanlar hamısı eyni dərəcədə təbəbbürlü idilər: kassir də, qapıçı da, növbətçi də – hamısı öz vəzifələri ilə eyni dərəcədə lovğalanırdılar.

"Hə, indi əyil, bəli, bəli, mümkün olduğca aşağı! Danış, görək, sənə nə lazımdır. Tez-tez, kəsik-kəsik, şəxsi ləyaqətə-filana riayət etmədən danış. Çətinliyi olmasa, eyibi yox, baxarıq, görək sənün üçün nə etmək olar".

"Litsey"də hər şey bu ruhda idi, lakin şəhərin bütün antrepren-ləri də bu cür xahişlə gələnlərə belə münasibət bəsləyirdilər. Bu kiçik sahibkarlar öz mülklərində özlərini bir hökmdar kimi hiss edirdilər.

Kerri öz söylərinin belə boşa çıxmasından qüssələnərək yorulmuş halda evə qayıtdı. Axşam Herstvud onun yorucu və səmərəsiz axtarışlarının təfəsilatını axıra qədər dinlədi. Kerri sözünü qurtarıb dedi:

– Heç kəsi görmək mümkün olmadı. Mənə ancaq ayaqlarımı yor-maq və nəhayətsiz gözləmək qaldı.

Herstvud susur və ancaq Kerriyə baxırdı. Sonra Kerri ümitsiz bir görünüşlə əlavə etdi:

– Görünür, adamın dostu olmasa, heç yerdə iş tapa bilməz.

Herstvud onun təşəbbüsünün bütün çətinliklərini çox gözəl anla-yırdı, lakin bu ona heç də o qədər dəhşətli görünmürdü. "Kerri yorulmuş və kədərlənmişdir. Lakin keçib gedər. İndi o dincələr!" Dün-yaya oturduğu rahat yelləncəkdən baxan Herstvud Kerrinin iztirablarının bütün acılığını kəskin duya bilməzdi. Bu cür təşvişə düşmək niyə? Axı bu günün sabahı da var.

Sabah da oldu, ikinci sabah da, üçüncü sabah da açıldı.

Nəhayət, Kerri "Kazino" direktorunu görə bildi.

Direktor dedi:

– Gələn həftənin əvvəlində bizə dəyin. Ehtimal ki, bizdə bəzi dəyişikliklər olar.

O, yaxşı geyinmiş, çox yeməkdən yoğunlaşmış gövdəli bir kişi idi. Qadınlara cıdır həvəskarları cins ata baxan kimi baxırdı. Bu gənc qız qəşəng və zərif idi, hətta heç bir təcrübəsi olmasa da işə yarayar. Bir də ki, teatrın sahiblərindən birisi kordebalet truppasın-da gözəl üzlərin az olduğu haqqında bu yaxında narazılığını bildir-mişdi.

"Yeni həftənin başlanğıcına" qədər hələ bir neçə gün qalmışdı. Ayın əvvəli isə yaxınlaşırdı və yenə ev kirayəsi vermək lazım idi. Kerri heç bir zaman indiki kimi həyəcanlanmamışdı. Bir dəfə şəhər o, Herstvuddan soruşdu:

– Sən evdən çıxandan sonra doğrudanmı iş axtarırsan?
O incik bir səsle:
– Əlbəttə axtarıram, – deyə cavab verdi. Lakin belə şübhənin alçaldıcı olması onu o qədər də kəşxdirmədi.

Kerri dedi:
– Hələlik təsadüf düşən birinci yeri götürmək lazımdır. Axı ayın birinə az qalıb.

Kerri ümitsizlik içərisində idi.
Herstvud qəzeti qoyub paltarlarını dəyişməyə getdi.
“Hə, əlbəttə, iş axtarmaq lazımdır, – deyə o düşündü. – Pivə zavoduna baş çəkim, bəlkə orada məni bir işə düzəltdilər. Olmasa lap bufetçiliyə də gedərəm”.

Əvvəldə olduğu kimi yenə səyahət başlandı. O qədər də nəzakətli olmayan bir-iki rədd cavabı alan kimi Herstvudun zahiri cəsarəti yox oldu. “Bütün bunların heç bir faydası yoxdur” – deyə Herstvud qət etdi. – Evə getsəm yaxşıdır”.

İndi, artıq pul qurtarmaq üzrə ikən Herstvud öz paltarına fikir verməyə başladı və gördü ki, onun ən yaxşı kostyumu belə köhnəlib. Bu onu çox kədərləndirdi.

Kerri evə əvvəlkindən gec qayıtdı. O, məyus halda dedi:
– Bu gün bir neçə teatr–varyeteyə getdim. Hazır repertuarın olmalıdır. Onsuz heç yerdə qəbul etmirlər.

– Mən isə pivə hazırlayanlardan bəzisini gördüm. Onlardan biri iki-üç həftədən sonra məni işə düzəltməyi vəd etdi.

Kerrinin bu cür təlaş etdiyini gören Herstvud heç olmasa yalan ilə öz avaraçılığını ört-basdır etməyi lazım bilirdi. Tənbəllik enerjiden üzr istəyirdi.

Bazar ertəsi Kerri yenidən “Kazino”ya getdi.
Direktor qarşısında duran qadını nəzərdən keçirərək təəccüb etdi:
– Məgər mən sizə dedim ki, bu gün gəlin?
Onun sözlərindən heyranə olmuş Kerri cavab verdi:
– Siz dediniz ki, gələn həftənin əvvəlində gəlim.
– Siz heç teatrda oynamısınız? – deyə direktor sərt səsle soruşdu.

Kerri açıqca etiraf etdi ki, yox, oynamamışdır.
Direktor qarşısındakı kağızları araşdıraraq bir daha onu nəzərdən keçirdi. O, sifəti bu saat həyəcan ifadə edən bu gözəl qadının xarici görünüşündən ürəyində çox razı idi.

O:
– Sabah səhər teatra gəlin, – dedi.
Kerrinin ürəyi sevincle çırpındı. O çətinliklə:
– Yaxşı, – deyərək çevrildi və qapıya tərəf getdi. O gördü ki, bu adam ona iş vermək istəyir.

Doğrudanmı o, Kerrini truppaya qəbul edəcəkdir?
Pərvədigara, belə xoşbəxtlik mümkündürmü?
Taybatay açılmış pəncərədən gələn böyük şəhərin gurultusu ona musiqi kimi gəldi.

Sanki onun fikrinə cavab olaraq Kerrinin bütün şübhələrinə son qoyan kəskin səs eşidildi.

Direktor xeyli kobud bir tərzdə dedi:
– Bax, vaxtında gəlin ha! Geciksəniz qəbul olunmayacaqsınız.
Kerri kabinetdən tələsik çıxdı. Onun sevinci o qədər böyük idi ki, Herstvudu avaraçılıq üçün məzəmmətləmək həvəsi tamam qaçdı. Onun yeri vardır! Onun yeri vardır! Bu sözlər şadlıq mahnısı kimi onun qulaqlarında səslənirdi.

Kerri o qədər vəcdə gəlmişdi ki, bu şad xəbəri tezliklə Herstvuda yetirmək istəyirdi. Lakin evə yaxınlaşdıqca kədərlə düşünürdü ki, o, bir neçə həftə içərisində iş tapdı. Herstvud isə bir neçə aydır ki, gəzir və heç bir iş görmür.

O özüne açıq bir sual verdi:
– Nə üçün o işləmək istəmir? Əgər mən özümə iş tapdımsa, o, çoxdan tapa bilərdi. Əslində bu mənə o qədər də zəhmətlə başa gəlmədi.

Kerri öz gəncliyini və gözəlliyini unudurdu. Sevinci aşır- daşdığından yaxınlaşan qocalığın insanın yolu üzərində qoyduğu maneələri nəzərə almırdı. Əfsus ki, müvəffəqiyyətin səsi həmişə belə olur!

Kerri öz sirrini saxlaya bilmədi. O sakit və laqeyd görünməyə çalışdı, lakin aydın idi ki, o, nəyi isə gizlədir.

Kerrinin şən olduğunu gören Herstvud soruşdu:
– Necə oldu?
– Mən yer tapdım!
– Doğrudanmı? – deyə Herstvud aşkar sevinərək səsləndi.
– Bəli!
– O nə cür yerdir? – deyə Herstvud soruşdu. Dərhal ona elə gəldi ki, indi yəqin o da yaxşı yer tapa biləcəkdir.

– Kordebalet artistkasi.
– O sən dediyin “Kazino”da deyilmi?
– Bəli, – deyə Kerri cavab verdi. – Mən elə sabahdan məşqə başlayıram.

Kerri o qədər şad idi ki, məmnuniyyətlə müfəssəl izahat verirdi. Bir müddətdən sonra Herstvud soruşdu:

– Sən nə qədər maaş ala biləcəyini bilirsənmi?
– Yox, mən soruşmaq istəmədim, – deyə Kerri cavab verdi. – Deyəsən onlar həftədə on iki-on dörd dollar verirlər.
– Hə, mən də elə düşünürəm – deyə Herstvud təsdiq etdi.

Bu otağı bürüyən təşvişlər bu gün bir qədər dağıldı və bu hadisə dadlı xörəklə qeyd olundu. Herstvud özünü qırxdırmağa getmişdi və bir parça yaxşı bozartmalığət gətirmişdi.

O, “Sabah mən də iş axtarmağa gedəcəyəm” – deyə düşündü və daim yere dikilmiş gözlerini yeni ümidlə qaldırdı.

Ertəsi gün Kerri öz vaxtında teatra getdi. Ona kordebaletin başqa artistkalarına qoşulmağı təklif etdilər. O, öz qarşısında şərq ruhunda zəngin düzəldilmiş və keçən axşamın bütün dəbdəbəsinə və qorxularını mühafizə etmiş böyük, boş, yarıqaranlıq bir salon gördü. Kerri vəcdə və müqəddəs dəhşətlə ətrafına baxırdı. Axı bu, həqiqətə çevrilmiş bir əfsanə idi! O bu yerə layiq olmaq üçün bütün qüvvəsini sərf edəcəkdir! Burada o, özünü bütün adi şeylərdən, işsizlikdən, məchulluqdan, ehtiyacdən nə qədər uzaqda hiss edirdi! Ekipajlarda geyimli-keçimli adamlar buraya, onun kimlərinə baxmağa gəlirdilər. Bura şənlik və parlaq işıqlar dünyasıdır. O da bütün bunların bir hissəsidir. Ah, o, burada qala bilsəydi, günləri nə qədər şən keçə bilərdi!

Məşqi idarə edən rejissor ondan soruşdu:

– Adınız nədir?

Çıkaqoda olan zaman seçdiyi ad Kerrinin yadına düşdü və o:

– Madenda, – deyə cavab verdi. – Kerri Madenda.

Kerriyə göründüyü kimi rejissor ona çox nəzakətlə təklif etdi:

– Hə, m-s Madenda, bax, orada durun.

Sonra o, truppada əvvəldən olan gənc bir qızı çağırdı:

– Miss Klark, siz miss Madenda ilə yanaşı duracaqsınız.

Miss Klark göstərilən tərəfə getdi və beləliklə, Kerri harada duracağını öyrəndi.

Məşq başladı. Kerri tezliklə gördü ki, ümumiyyətlə, aktyorların öyrədilməsi Çıkaqodakına oxşayırsa, rejissor burada başqa cür hərəkət edirdi. Hələ o zaman Millisin inadçılığı və özünə inamı onu heyretə gətirmişdi, indiki rejissor isə təkcə inadçı deyil, həmçinin olduqca kobud idi. Məşq davam etdikcə o daha da əsəbiləşir, hər boş şey üçün özündən çıxır və var səsi ilə bağırırdı. Çox aydın görünürdü ki, rejissor ona tabe olan gənc qadınlarda şəxsi ləyaqət və ya təvazökarlıq təzahürünə çox həqarətlə baxır.

O, əlbəttə, miss Klarkı nəzərdə tutaraq:

– Klark, – deyə çağırırdı. – Nə üçün siz ayaqlarınızı düz atmırsınız?

– Dörd-dörd sağa! Sağa! Sağa deyirəm! Lənətə gələsiniz, yatmamısınız ki!

Bu zaman onun səsi qulaq batırıcı bağırtya çevrilirdi.

Birdən o:

– Meytlend! Meytlend! – deyə bağırırdı.

Yaxşı geyinmiş balaca bir qız həyəcan içərisində qabağa keçdi. Kerrinin qəlbi bu qıza qarşı rəhm və qorxu ilə çırpındı.

Miss Meytlend:

– Bəli, ser! – dedi.

– Qulaqlarınıza nə olmuşdur?

– Heç nə, ser!

– Siz “sol kalonna”nın nə olduğunu bilirsinizmi?

– Bəli, ser!

– Bəs nə üçün mən sola komanda verdim zaman siz sağa atılırsınız? Bütün məşqi korlamaqımı istəyirsiniz?

– Mən elə istəyirdim ki...

– Sizin nə etmək istədiyinizin mənə dəxli yoxdur! Qulaqlarınızı yaxşı açın!

İndi qıza yazığı gəlməkdən əlavə Kerri özü üçün qorxudan əsirdi. Daha başqa bir gənc qız rejissorun qəzəbinə səbəb oldu.

Rejissor hər iki əlini ümitsizliklə qaldıraraq:

– Dur! – deyə bağırırdı, onun görünüşü qəzəbli idi. – Orada nə danışırırsınız?

– Heç nə ser! – deyə miss Elvers cavab verdi. O biri qızlar isə əsəbi halda ayaqlarını götürüb qoyaraq pərt olmuş kimi gülümsəyirdilər.

– Siz məşq zamanı söhbət edirsiniz?

– Yox, ser!
– Elə isə dodaqlarınızı tərpətməyin. İndi bir daha, hamımız bir yerdə.

Nəhayət, növbə Kerriyə çatdı. Onun tələb olunan hərəkətləri mümkün qədər yaxşı ifa etməyə çalışması onu fəlakətə saldı.

– Meyson! – deyə rejissorun səsi yüksəldi. – Miss Meyson!

Kerri bunun kimə aid olduğunu bilmək istəyərək ətrafına baxdı. Arxada duran qız yavaşca Kerrini itələdi, lakin o, yenə də başa düşmədi.

– Siz! Siz! – deyə rejissor bağırdı. – Karsınız, nədir?

– Ax, – deyə Kerri səsləndi.

O bərk qızardı, ayaqları əsdi.

– Sizin familiyanız Meyson deyilmi? – deyə rejissor soruşdu.

– Yox, ser! Madəndadır!

– Yaxşı, deyin görüm, ayaqlarınıza nə olmuşdur? Məgər siz heç oynamaq bacarmırsınız?

Bu sənəti çoxdan öyrənmiş Kerri:

– Bacarıram, ser! – dedi.

– Bəs nə üçün oynamırsınız? Nə üçün ayaqlarınızı ölü kimi sürüyürsünüz? Mənə elə qızlar lazımdır ki, onlarda həyat bulaq kimi qaynasın.

Kerrinin sifəti qıpqırmızı idi, dodaqları yüngülcə titrəyirdi. O dedi:

– Baş üstə, ser!

Hirsli və yorulmaq bilməyən rejissorun ara verməyən bağirtəsi üç saat davam etdi. Kerri evə bədənə yorğun halda qayıtdı, lakin o çox həyəcanlı olduğundan buna əhəmiyyət vermədi. Tapşırılan oyun hərəkətlərini məşq etmək üçün evə tez çatmaq istəyirdi. Bundan sonra o çalışır ki, heç bir şeydə səhv etməsin.

Herstvud evdə yox idi. “Yəqin ki, iş axtarmağa getmişdir” – deyə Kerri düşündü. O, yüngülcə qəlyanaltı elədi və maddi qayğılardan azad olmaq ümidləri ilə qanadlanaraq məşq etməyə başladı.

“Onun qulaqlarında şöhrət sədaları səsləndi...”

Herstvud evə qayıdanda heç də səhərki kimi şən deyildi. Kerri məşqi dayandırmağa və yemək hazırlamağa məcbur oldu. Bu, onu çox hiddətləndirdi. Onun işi azmı idi? O həm teatrda işləyəcək və həm də ev işləri ilə məşğul olacaqdır.

“Yox, mən buna razı deyiləm, – o qət etdi. – Mən oynamağa başlayan kimi o, başqa bir yerdə nahar etmək olacaqdır”.

Hər yeni gün yeni qayğılar gətirirdi. Kerri gördü ki, statist olmaq əvvəllər ona göründüyü kimi o qədər də yaxşı iş deyildir. O, həmçinin, öyrəndi ki, ona həftədə on iki dollar maaş təyin etmişlər. Bir neçə gündən sonra o “bu dünyanın böyük adamlarını” – birinci rolları oynayan artist və artistkaları ilk dəfə gördü. Dərhal nəzərə çarpırdı ki, bunlar hamının hörmət etdiyi imtiyaz sahibləridir. O isə bir heç, adi bir heçdir.

Evdə isə Kerrini dörd-qüssədən başqa bir şey verməyən Herstvud gözləyirdi. Görünür ki, o heç iş axtarmaq fikrində deyildi, bununla belə o, Kerriden teatrdakı müvəffəqiyyətləri haqqında soruşmağa cəsarət edir. Onun Kerriyə inadla eyni suallar verməsindən görmək olardı ki, gələcəkdə o, Kerrinin hesabına yaşamaq istəyir. İndi Kerrinin yaşamaq üçün öz vəsaiti olduğu zaman Herstvudun rəftarı onu xüsusilə əsəbiləşdirirdi. Bu adam Kerrinin on iki dollarına da göz tikməyə hazır idi.

Herstvud soruşdu:

– Hə, işlər necədir, öhdəsindən gələ bilərsinizmi?

– Tamamilə, – deyə Kerri cavab verdi.

– Sənin üçün çox çətin deyil ki?

– Elə bilirəm ki, alışıram.

Herstvud yenidən qəzet oxumağa başladı.

Bir dəfə o sanki təsadüfən xatırlamış kimi:

– Gələrkən bir az yağ aldım, – dedi. – Bəlkə bir az peçenye hazırlamaq istədin.

Bu adamın öz vəziyyətinə bu qədər sakit münasibəti Kerrini hey-rətə salırdı. Onun yenidən qədəm qoyduğu müstəqillik öz müşahidələrində onu daha artıq cəsarətli edirdi və onda çox vaxt ürəyində yığılanların hamısını Herstvuda demək arzusu doğururdu. Bununla belə, o, vaxtilə Drue ilə danışdığı kimi Herstvudla danışa bilmirdi. Bu adamın ədallarında nə isə vardı ki, ona xüsusi hörmət təlqin edirdi. Elə bil onda nə isə gizli bir qüvvə vardı.

Bir dəfə, təqribən birinci məşqdən bir həftə sonra Kerrinin çoxdan bəri gözlədiyi bir şey meydana çıxdı. Bazardan evə qayıdıb oti stoluna qoyaraq Herstvud:

– Biz qənaət etməli olacağıq. Axı sən hələ bu tezliklə maaş almı-yacaqsan.

Pilətin yanında əyləşən Kerri:

– Yox, – deyə cavab verdi.

– Məndə ev kirayəsindən başqa ancaq üç dollar qalmışdır, – deyə Herstvud əlavə etdi.

“Budur, başlandı! – deyə Kerri fikirləşdi. – İndi mən öz qazan-cımı verməli olacağam”.

O, çox ehtiyac hiss etdiyi bəzi şeyləri almağı nəzərdə tutduğunu xatırladı. Onun geyinməyə bir şeyi yox idi. Köhnə şlyapası acınacaqlı vəziyyətdə idi.

“Mənim on iki dollarım yeməyə və ev kirayəsinə çatarmı? – deyə o düşündü. – Bunun öhdəsindən mən tək gələ bilmərəm. Nə üçün o, özünə bir iş tapmır?”

Nəhayət, birinci tamaşa axşamı gəldi. Kerri Herstvuda tamaşa-ya baxmağı belə təklif etmədi, onun özündə də belə bir arzu yox idi. Bu pul lüzumsuz yerə xərclənmiş olardı. Həm də Kerrinin rolu əhəmiyyətsiz idi.

Qəzetlərdə ilk tamaşa haqqında elanlar dərc edilmiş, baş rolda oynayan artistkanın və başqa artistlərin adları yazılan reklamlar yapışdırılmışdı, lakin Kerrinin adı yox idi. O, bir heç idi.

Çıxaqoda olduğu kimi burada da kordebaletin çıxışı ərəfəsində Kerrini dəhşət bürüdü. Lakin o, tədricən özünə gəldi. Rolun əhəmiyyətsizliyi qorxunu dəf etdi. Kerri özünü dənizdə bir damcı kimi hiss etdi. Onun özünü necə tutacağını nə fərqi var? Yaxşı ki, ona triko geymək lazım gəlmədi. O, dizlərindən bir düymə yuxarı olan gözəl, qızılı rəngdə tuman geymiş on iki qızdan biri idi.

Gah bir yerdə durub, gah gəzişərək, bəzən səsini xorun səsinə qoşan Kerri gözücu tamaşaçılara baxmağa imkan tapır və anlayırdı ki, operetta böyük müvəffəqiyyət qazanmışdır. Tamaşaçılar alqış-larını əsirgəmədilər, lakin Kerri tanınmış aktrisalardan bəzilərinin necə pis oynadığını yaxşı görürdü.

“Mən müqayisə edilməz dərəcədə yaxşı oynardım” – deyə o bir neçə dəfə öz-özünə təkrar etdi.

Kerriyə haqq vermək lazımdır – o haqlı idi.

Tamaşa qurtaran kimi o, paltarlarını cəld dəyişdi. Rejissor bir neçə qıza töhmət verdi, amma Kerriyə toxunmadı və Kerri teatrdan tezliklə getmək istəyirdi: orada demək olar ki, heç kəsi tanımırdı.

Teatrın qabağındakı küçədə cərgə ilə ekipajlar düzülmüşdü. Yaxşı geyinmiş gənclər qapıda toplanmışdılar. Kerri ona baxdıqlarını dərhal gördü. O ancaq işarə etmiş olsaydı, onun da yoldaşı

olardı. Lakin gənclərə əhəmiyyət vermədən yanlarından keçərkən avaralardan biri onu sınamaq istədi. Kerri onunla bərabərləşərkən o dedi:

– Yəqin ki, siz evə tək getmək fikrində deyilsiniz?

Kerri isə ancaq addımını sürətləndirdi və Altıncı avenüye çataraq tramvaya oturdu. Onun başı gecənin təəssüratı ilə elə dolmuşdu ki, teatrdan başqa heç nəyin barəsində düşünə bilmirdi.

Həftənin axırında Kerri Herstvudu bir qədər hərəkətə gətirmək istəyərək, sanki ötəri soruşdu:

– Pivə zavodunda sənə vəd etdikləri yerdən nə xəbər var?

– Hələ ki, xəbər yoxdur, – deyə Herstvud cavab verdi. – Hər halda bundan bir şey çıxacağına ümidim var.

Kerri heç bir şey demədi. Öz qazancını evə vermək fikri onu həyəcanlandırdı, lakin o, hiss edirdi ki, belə də olacaqdır. Böhranın yaxınlaşmasını gören Herstvud Kerrinin hisslərinə müraciət etməyi qəetmişdi. Onun rəhmədilliyi Herstvuda çoxdan məlum idi, onun çox səbirli olduğunu daha yaxşı bilirdi.

Doğrudur, belə üsullara əl atmaq lazım gəldiyindən o, bir qədər xəcalət çəkirdi, lakin özünə bəraət qazandırırırdı ki, şübhəsiz, tezliklə bir iş tapacaqdır. Ev kirayəsi vermək vaxtı çatdıqda danışmağa imkan tapdı. Pulları sayarkən o dedi:

– Bəli, məndə olan-qalan demək olar ki, budur. Mən tezliklə iş tapmalıyam.

Kerri ona çəpəki baxdı, o, tutqun da olsa hiss edirdi ki, bunun ardınca xahiş gələcəkdir.

– Əgər bir az da dayana bilsəydim, yəqin ki, bir şey tapardım. Dreyk sentyabrda burada mütləq otel açacaqdır.

Hələ sentyabra bir ay qaldığını biləixtiyar xatırlayan Kerri:

– Hə-ə-ə! – deyə uzatdı.

Herstvud yalvarıcı bir səsle davam etdi:

– Sən o vaxta qədər mənə kömək edə bilməzsənmi? Mən əminəm ki, işə düzələndən sonra yenə özümə bir yer tuta bilərəm.

Taleyin hər addımında ona maneçilik törətdiyini kədərlə düşünən Kerri:

– Əlbəttə! – deyə cavab verdi.

– Əgər qənaət eləsək, bir təhər dolanarıq. Sonra mən pullarının hamısını sənə qaytararam.

Kerri özünü daş qəlblilikdə məzəmmət edərək:

– Ah, mən məmnuniyyətlə sənə kömək edərim, – dedi.

Kerri Herstvudu belə alçalaraq xahiş etməyə məcbur etdiyindən özab çəkirdi, lakin yenə də qazancını öz ehtiyaclarına sərf etmək arzusu onu yüngül etiraza məcbur etdi.

– Corc, nə üçün sən heç olmazsa müvəqqəti olaraq bir işə girmək istəmirsən? Fərqi yox, nə olursa olsun. Sonra bəlkə də yaxşı iş taparsan.

Herstvud yüngül nəfəs alaraq:

– Nə iş olursa olsun gedərim – deyə cavab verdi, lakin Kerrinin məzəmmətindən ixtiyarsız olaraq başını aşağı saldı. – Mən qanov qazmağa belə razıyam. Məni ki, burada heç kəs tanımır.

Dərhal ona yazığı gələn Kerri:

– Yox, iş hələ bu yerə çatmamışdır, – deyə səsləndi. – Lakin ola bilməz ki, sənə başqa bir iş tapılsın.

Herstvud özünə qətiyyətli bir görkəm verməyə çalışaraq:

– Mən mütləq bir iş taparam, – deyə təkrar etdi və yenidən qəzet oxumağa girişdi.

XXXIX FƏSİL

İŞIQ VƏ KÖLGƏLƏR. MÜXTƏLİF YOLLARDA

İndi Herstvudda belə bir etiqad əmələ gəlmişdi ki, iş axtarmağa nə vaxt olursa olsun başlamaq lazımdır. Ancaq bu gün yox – bu, qəbul edilən qərarın yeganə nəticəsi idi. Kerrinin qəlbində isə bütün bu otuz günü arası kəsilmədən mübarizə gedirdi. Özünə yaxşı paltar almaq zərurəti (bəzi bəzək-düzək almaq arzusu hələ bir yana qalsın) getdikcə daha artıq kəskinləşirdi, bununla belə, Kerriyə aydın idi ki, o, nə qədər işləsə də özünə bir şey ala bilməyəcəkdir. Herstvudun ondan kömək istədiyi gün ona qarşı duyduğu rəhm, yaxşı geyinmək tələbatının təzyiqi altında yox oldu. Herstvud öz xahişlərini intəhasız surətdə təkrar etmirdi, yaxşı geyinmək arzusu isə onu daim narahat edirdi. Bu arzu inadçı idi və Kerri bu arzunu yerinə yetirmək həsrətini çəkirdi.

İndi o getdikcə daha artıq istəyirdi ki, Herstvud onun yolunda durmasın.

Herstvudun son on dolları qaldıqda tramvay, dəllək pulu və sairədə Kerridən asılı olmamaq üçün onları özündə saxlamağı qəet etdi. Bunun üçün də bu az məbləğə malik olduğu halda artıq onda heç bir şey qalmadığını bildirdi.

– Mənim ciblərim boşdur. Bu gün kömürün pulunu verdim, indi məndə yalnız bir neçə sent qalmışdır.

– Mənim kisəmdə bir az pul var.

Herstvud bu pulu götürdü və tomat almağa getdi. Kerri dumanlı da olsa dərk edirdi ki, bu, yeni qaydanın başlanğıcıdır. Herstvud şey almaq üçün ona lazım olan qədər, yəni on beş sent götürmüşdü. Bu vaxtdan, bir adət olaraq, hər cür xırda şeyləri o, almağa başladı.

Bir dəfə səhər Kerri birdən-birə xatırladı ki, ancaq nahara evə qayıda biləcəkdir. O, Herstvuda müraciətlə:

– Unumuz qurtarmışdır, – dedi. – Sən bir dükana gedəydin. Ət də al. Mən bu gün ciyər qızartması təklif edərdim.

Herstvud dedi:

– Etiraz etmərəm.

– Elə isə yarım girvənkə, yaxud üç çetver ciyər al, – deyə Kerri sərəncam verdi.

– Yarım girvənkə də çatır, – deyə Herstvud cavab verdi.

Kerri pul kisəsini açdı, oradan yarım dollar götürdü və stolun üstünə qoydu. Herstvud özünü elə göstərdi ki, guya pulu görmür.

Bir az sonra o, dükana getdi, kağızda hazır qoyulmuş üç girvənkə yarım un, həmçinin, qaraciyər, donuz döşü aldı. Bütün bu aldıqlarını qaytarılan xırda pulla birlikdə mətbəx stolunun üstünə qoydu. Kerri haqq-hesabın düz gəldiyini gördü və sonra bu adamın ondan yeməkdən başqa bir şey tələb etmədiyi fikrindən ürəyi sıxıldı. O fikirləşdi ki, bəlkə onu həddindən artıq mühakimə edir, Herstvudun heç bir nöqsanı yox idi. Bəlkə o, yenə özünə iş tapacaqdır.

Lakin elə o axşam, Kerri teatr binasına daxil olduğu zaman yaxşı geyinmiş, döşündə bir dəstə bənövşə olan, görünür, kefi saz bir kor-debalet aktrisası onun yanından keçib getdi. O, qəşəng, hamar dişlərini göstərərək mehribanlıqla gülümsədi. Kerri də eyni təbəssümlə cavab verdi və bu halda ixtiyarsız olaraq düşündü.

“O, yaxşı geyinə bilir. Bütün pullarımı özümə xərcləsəydim, mən də onun kimi yaxşı geyinərdim. İndi isə mənim koftam, hətta fərli bantım belə yoxdur”.

Kerri ayağını qabağa uzadaraq fikirli halda ayaqqabılarına baxdı. "Nə olursa olsun, mən şənbə günü mütləq özümə tufli alacağam" – deyə qət etdi.

Teatrda olduğu müddətdə Kerri truppada olan ən qeşəng və sevimli qızlardan birisi ilə dostlaşdı. Bu qız Kerriden qorxmaq lazım gəlmədiyi üçün şad idi. O, əxlaq məsələlərində cəmiyyətin amansız tələbləri üzərində başını o qədər də yormayan, bunun əvəzində həssas qəlbə malik, həmişə başqasına kömək etməyə hazır olan balaca Manon idi.

Kordebaletdə, demək olar ki, danışmağa icazə vermirdilər, lakin yenə də bəzən bir neçə cümlə mübadiləsi mümkün olurdu. Balaca qız Kerriyə müraciətlə:

– Bu gün nə yaman istidir! – dedi.

O, çəhrayı trikoda idi, başında qızıl şlem da vardı.

Əlində parıldayan qalxan tutmuşdu. Kerri onunla laqqırtı vurmaq istəyən bir adam tapıldığına sevinərək:

– Bəli, istidir, – deyə cavab verdi.

– Mən istidən lap bişdim, – deyə qız davam etdi.

Kerri onun iri mavi gözlərinə, məlahətli sifətinə baxdı və qızın alnında kiçik tər damcıları olduğunu gördü.

Qızıl şlemli qız dedi:

– Mən bu operettada olduğu kimi heç vaxt bu qədər ayaq döyməmişəm.

Bu balaca qızın bir az təcrübəsi olduğuna təəccüb edən Kerri soruşdu:

– Siz əvvəllər də oynamısınız?

– Lap çox! Bəs siz?

– Yox, mən ilk dəfədir oynayıram.

– Eləmi? Amma mənə elə gəlirdi ki, bir dəfə sizi "Kraliçanın dostu" tamaşaya qoyularkən görmüşəm.

– Yox, – deyə Kerri başını buladı.

Orkestrin gürultusu səhnənin yan tərəfində yandırılmış maq-niumun fişiltısı onların söhbətini kəsdi. Kordebale yeni çıxış üçün sürətlə düzəlməli idi. Bu gün danışmaq üçün başqa təsadüf olmadı. Lakin ikinci axşam səhnəyə çıxmaq üçün paltar dəyişərkən balaca qız yenidən Kerrinin yanına gəldi.

– Eşitdiyimə görə bizim truppada bir aydan sonra qastrola çıxır, – deyə o xəbər verdi.

– Doğrudanmı? – deyə Kerri soruşdu.

– Bəli. Siz gedəcəksinizmi?

– Bilmirəm. Əgər aparsalar, yəqin gedərəm.

– Ax, ədbəttə apararlar! Mən isə getməyəcəyəm. Qastrol vaxtı hər halda artıq pul verməyəcəklər, verilən pulun hamısı yolda xərclənir. Mən heç vaxt Nyu-Yorkdan kənara çıxmıram, burada mənim üçün kifayət qədər teatr var.

– Siz həmişə başqa yer tapırsınız?

– Əlbəttə! Elə bu ayda Brodveydə yeni teatr açılır, bizim teatr yola düşən kimi mən özümü oraya düzəltməyə çalışacağam.

Kerri onu maraqla dinləyirdi. Teatra daxil olmaq görünür, bir o qədər çətin deyildir. Teatr şəhərdən gedəndən sonra o da bəlkə bir yerə düzəldi.

– Hər yerdə eyni miqdardamı pul verirlər? – deyə Kerri soruşdu.

– Bəli, – deyə balaca qız cavab verdi, – bəzən bir az artıq. Burada öz aramızdır, az verirlər.

– Mən on iki dollar alıram.

– Nə deyirsiniz? – deyə qız təəccüb etdi. – Mən on beş alıram. Siz isə, görürəm, məndən çox çalışırsınız. Mən sizin yerinizdə olsaydım, buna dözə bilməzdim. Təcrübəsizliyinizdən istifadə edərək sizə az verirlər. Siz də on beş dollar almalı idiniz.

– Axı vermirlər!

– Sizi inandırırım, əgər istəsəniz başqa yerdə bundan çox alarsınız, – deyə Kerriyə çox xoş gələn balaca qız davam etdi. – Siz rolun öhdəsindən çox yaxşı gəlirsiniz, rejissor da bunu bilir.

Doğrusunu demək lazımdır: Kerri özü belə hiss etmədən özünü səhnədə başqalarından onu fərqləndirən ləyaqət və zərifliklə aparırdı. Bununla o, hərəkətlərinin təbiiliyinə və xudpəsənd olmadığına minnətdar idi.

– Sizcə mən Brodvey teatrında daha artıq ala bilərəm? – deyə Kerri soruşdu.

– Sözsüz, – deyə yoldaşı cavab verdi, – bir yerdə gedib öyrənərik. Danışmağına mən danışaram.

Kerri təşəkkür hissile onu dinləyirdi.

Bu balaca döyüşçü onun çox xoşuna gəlirdi. Qızıl şlemli və hərbi geyimli bu qız o qədər təcrübəli, o qədər özünə inamlı görünürdü ki!

“Əgər mən də iş tapmağı belə bacarsaydım, gələcəyim üçün narahat olmağa dəyməzdi! – deyə Kerri düşünürdü.

Səhərlər, ev işlərini görəndə Herstvud işə adəti üzrə evdə oturub onun zəhləsini tökəndə Kerri taleyindən acı-acı şikayətlənirdi. Doğrudur, Herstvudun qənaəti sayəsində onlar dolanmaqda çətinlik çəkmirdilər. Hətta, ola bilsin ki, ev kirayəsinə də pulları çatardı. Lakin bundan artıq bir sent belə qalmırdı. Kerri özünə tuflı və bəzi zəruri xırda şeylər aldığı zaman ev kirayəsi məsələsi olduqca çətinləşdi.

Fəlakətli günə bir həftə qalmış Kerri birdən-birə fikirləşdi ki, onların pulu qurtarmaq üzrədir. Kerri nahar zamanı çantasına baxaraq:

– Mənə belə gəlir ki, ev kirayəsini vermək üçün pulum çatmayacaqdır, – dedi.

– Səndə nə qədər vardır? – deyə Herstvud soruşdu.

– Məndə iyirmi iki dollar qalmışdır, lakin hələ bir həftə ərzaq almaq lazımdır. Əgər mən şənbə günü aldığı pulu buna sərf etsəm, gələn həftəyə heç nə qalmayacaqdır. Lütfən söylə, Corc, sənə dostun Dreyk oteli gecmi açacaqdır?

– Yox, zənn edirəm bu yaxında açar, – deyə Herstvud cavab verdi. – Hər halda o, mənə bu barədə əmin etmişdir.

Bir müddət sonra o əlavə etdi:

– Əbəs yerə təşvişə düşmə! Dükənçi yəqin ki, gözləməyə razı olar. Gör nə zamandan bəri ondan ərzaq alırıq, yəqin ki, bir-iki həftəliyə borc verməkdən boyun qaçırmaz.

– Səncə o, gözləməyə razı olar?

– Mən buna əminəm.

Herstvud elə o gün bir girvenkə qəhvə almaq üçün dükana getdikdə, düz dükənçinin gözüne baxaraq dedi:

– M-r Esloc, siz həftənin axırında birdən haqq-hesab çəkməyə razı olarsınız mı?

– Buyurun, buyurun, m-r Uiler, – deyə dükənçi cavab verdi. – Niyə razı olmayım?

Hətta çətin vaxtlarda belə müəyyən nəzakətlə rəftar edən Herstvud daha bir kəlmə əlavə etmədi. Hər şey çox asanlıqla düzəlmişdi: o, bazarlığını götürüb evə yollandı.

Çıxılmaz vəziyyətə düşmüş bu adam indi ələcsizlikdən vurnuxurdu.

Ev kirayəsi verilmişdi. Növbədə dükənçinin haqq-hesabı dururdu. Herstvud özü on dollarından onun pulunu verdi. Həftənin axırında bu pulu Kerriden aldı. İkinci dəfə dükənçi ilə haqq-hesabı təxirə saldı və beləliklə, özünün on dollarını mühafizə etdi. Esloc isə şənbə gününün haqq-hesabı üzrə cümə axşamı və yaxud cümə günü pul aldı.

Bu qarmaqarışıqlıq Kerrini yeni təəssürat axtarmağa məcbur etdi. Herstvud görünür, başa düşmürdü ki, Kerrinin başqa tələbatı da ola bilər. O, fikrən Kerrinin qazancını elə tənzimləyirdi ki, ən vacib xərcləri ödəsin. Lakin görünür ki, o, özü bir şey əlavə etməyə hazırlaşmırdı.

“O hələ bir deyirdi ki, təşvişə düşmə, – deyə Kerri düşünürdü. – Əgər o, özü heç olmazsa, bir az təşvişə düşsəydi, burada bütün gün oturub mənim qayıtmağımı gözləməzdi! O, özünə bir iş tapardı! Ola bilməz ki, kişi yeddi ay ərzində özünə bir iş tapa bilməsin”.

Həmişə səliqəsiz geyinən və qasqabaqlı olan Herstvudun görkəmi Kerrini evdən kənarda əyləncə axtarmağa vadar edirdi. Həftədə iki dəfə teatrda gündüz tamaşaları olurdu. Bu zaman Herstvud özü hazırladığı soyuq qəlyanaltı ilə kifayətlənmək məcburiyyətində qalırdı. Başqa iki gündə, məşq səhər saat altıda başlayır və ancaq birdə qurtarırdı. Bundan başqa Kerri kordebaletdəki yoldaşlarının, o cümlədən qızıl şlemlə, mavi gözlü balaca əsgərin evinə gedirdi. Bu onun qaraqabaq ərinin boş-boşuna oturduğu tənha mənzildə keçirdiyi kədərli, darıxdırıcı həyatına müxtəliflik gətirir.

Mavigözlü əsgərin adı lola Osborn idi. Onun indi başdan-başə kontor binaları tikilmiş rayonda, Dördüncü avənu yaxınlığındakı On ikinci küçədə otağı vardı. Otağın pəncərəsi bir neçə kölgəli ağac bitən həyətdə baxırdı.

– Məgər sizin ailəniz Nyu-Yorkda yaşamır? – deyə Kerri bir dəfə dostundan soruşdu.

– Bəli, ancaq mən valideynim ilə yola gedə bilmirəm, – deyə Lola cavab verdi. – Onlar istəyirlər ki, mən ancaq onların xoşuna gələni edim... bəs siz, daim burada yaşayırsınız?

– Bəli.

– Ailənizləmi?

Kerri ərli olduğunu deməyə utandı. O, az maaş aldığından bir neçə dəfə Lolaya şikayət etmiş, gələcəyi üçün duyduğu təşvişlər haqqın-

da yoldaşına o qədər tez-tez söhbət açmışdı ki, indi ərli olmasını etiraf etmək ona ağır gəlirdi. O yalandan:

– Yox, qohumlarımla yanında qalırım, – dedi.

Miss Osborn qabaqcadan qət etmişdi ki, Kerri istədiyi kimi öz vaxtından istifadə edə bilər. O, daim Kerrini evinə çağırır, bir yerdə kiçik gəzintilərə çıxmağı təklif edirdi. Axırda iş o yerə çatdı ki, Kerri evə gecikməyə başladı. Herstvud bunu gördü, lakin onun vəziyyəti Kerri ilə savaşağa yol vermirdi. Bir neçə dəfə Kerri evə o qədər gec qayıtdı ki, əlüstü bir şey hazırlamağa güclə macal taparaq o saat teatra qaçdı.

– Məgər günün ikinci yarısında da sənə məşqin olur? – deyə Herstvud bir dəfə xəbər aldı. Bu zaman o, belə sualı verməyə onu sövq edən kədər və şübhələrini gizlətməyə çalışdı.

– Yox, ancaq mən başqa yer axtarıram, – deyə Kerri cavab verdi.

Bu, həqiqətdə də belə idi, lakin bu cavab çox çətinliklə izahatı əvəz edə bilirdi. Miss Osborn ilə Kerri Brodveydə yeni operetta qoymağa hazırlaşan rejissorun yanına getmişdilər. Oradan dostlar yenə gündüz saat üçdən sonra oturduqları yerdə, Lolanın otağına qayıtmışdılar.

Kerri Herstvudun sualını şəxsi azadlığına bir sui-qəsd kimi başa düşürdü. O, nəzərdən qaçırdı ki, onsuz da tamamilə azaddır. Lakin insan həmişə son nailiyyətlərinin qədrini bilir və əldə etdiklərini sayıqlıqla qoruyur.

Herstvud yaranmış vəziyyəti gözəlcə başa düşürdü. O, bunun üçün kifayət qədər ağıllı idi. Eyni zamanda onda açıq etiraz etməyə yol verməyən müəyyən qədər abırılıq qalmışdır. İzah edilməz etəlet vəziyyətində olan Herstvud get-gedə daha artıq ümitsizliyə qapılır, Kerrinin tədricən onun həyatından getdiyinə sakitcəsinə baxırdı, – yenidən üzə çıxmaq imkanlarını da eynilə bu cür, könüllü olaraq əlindən buraxırdı. Lakin Herstvud onunla Kerri arasında əmələ gəlmiş uçurumu günü-gündən daha artıq genişləndirən yumşaq, faydasız, bezikdirici qeydlərindən əl çəkmirdi.

Bir dəfə baş rejissor kordebaletin parlaq geyimlərdə məşq etdiyi səhnəyə baxaraq baletmeysterdən soruşdu:

– Sağdan dördüncü duran o qız kimdir? Bax o, bu saat üzünü bizə çevirən qız.

– Onun adı miss Madendadır, – deyə baletmeyster cavab verdi.

– Qəşəng qızıdır! Nə üçün siz onu dəstənin başında qoymursunuz?

– Yaxşı qoyaram, – deyə o razılaşdı.

– Hə, mütləq belə edin! O, indi cərgəni aparan qızdan müqayisəsiz dərəcədə yaxşıdır.

– Cox yaxşı, elə də edərim.

Ertesi gün Kerrini sıradan çağırtdılar. Görünür o, töhmət alacaqdı.

Baletmeyster ona dedi:

– Bu gün dəstəni siz aparacaqsınız!

– Baş üstə, ser!

– Hərəkətlərinizə daha artıq həyat verməyə çalışın, – deyə baletmeyster əlavə etdi. – Daha artıq hərarət!..

– Baş üstə, ser!

Kerri heyret içərisində idi. O əvvəl güman etdi ki, dəstəyə başçılıq edən qız qəflətən xəstələnmişdir. Lakin onun buradaca sırada durduğunu və açıq düşmənçiliklə ona baxdığını gördükdən sonra hər şeyi anladı: bu şərəfə o, “xidmətlərinə” görə layiq görülmüşdü. Kerri başını gözəl bir hərəkətlə yana əyməyi bacarırdı və bu halda əllərini elə gözəl tuturdu ki, onlar cansız sallanırdı. O, indi dəstənin başında durarkən öz istedadından daha artıq məhərrətlə istifadə etməyə cəhd edirdi.

Başqa bir dəfə rejissor qeyd etdi:

– Bu qız səhnədə özünü necə tutmaq lazım olduğunu bilir.

Rejissorda hətta onunla şəxsən söhbət etmək fikri doğdu. Əgər o, kordabalet aktrisalrı ilə heç bir münasibət düzəltməmək kimi həmişəki qaydasına riayət etməsəydi, çoxdan onunla söhbət etmişdi. O yenə baletmeysterə məsləhət gördü:

– Onu ağ dəstənin başında qoyun!

Ağ dəstə – mavi haşiyəli, gümüşlə bəzənmiş qar kimi ağ flanel kostyumlar geyinən iyirmidən artıq qızdan ibarət idi. Dəstəyə başçılıq edən qız eyni rəngdə zəngin kostyum geyinmişdi, lakin qalanlarından fərqli olaraq onun epoletləri, gümüş kəməri vardı, yanından qısa qılınç asılmışdı. Kerrini bütün bu dəm-dəsgahla təchiz etdilər və bir neçə gündən sonra o öz müvəffəqiyyətləri ilə qürurlanaraq səhnəyə çıxdı.

Hər şeydən yaxşısı da orası idi ki, onun maaşını on iki dollardan on səkkiz dollara qaldırdılar.

Herstvud isə bu dəyişiklik haqqında heç nə bilmədi.

“Pullarımın hamısını ona verməyəcəyəm”, – deyə Kerri qət etdi. – Elə bütün xərcləri çəkdiyim kifayətdir. Mənə o qədər şey almaq lazımdır ki!”

Qeyd etmək lazımdır ki, teatrda qulluq etdiyi ikinci ay ərzində Kerri, bunun nə kimi nəticələr verəcəyi ilə hesablaşmadan, bir xeyli müxtəlif şeylər almışdı. Qoy Herstvud ev kirayəsi ilə nə cür bilirsə, elə də etsin, qoy qonşu dükanlardan niyə axtarsın, Kerri, özünə daha çox diqqət verməlidir.

İlk təşəbbüs olaraq o, özünə kofta aldı və onda qalan pula nə qədər az, bütün qazancını özünə sərf edərsə, nə qədər çox şey almaq mümkün olduğunu gördü. Kerri tamamilə nəzərdən qaçırdı ki, tək yaşamış olarsa yemək və ev üçün pul verməyə məcbur olacaq və on səkkiz dolların hamısını geyimə sərf edə bilməyəcəkdə.

Bir dəfə Kerri özünə bir paltar seçdi və maaşa edilən əlavəni xərcləməkdən başqa toxunulmaz on iki dollardan da götürməli oldu. O, həddini aşdığını başa düşdü, lakin qadın şöhrətpərəstliyi üstün gəldi.

Ertəsi gün Herstvud dedi:

– Biz ərzaq üçün dükançıya beş dollar qırx sent borcluyuq.

Kerri bir az qaş-qabağını sallayaraq:

– Niyə belə çox? – dedi və Herstvuda pul vermək üçün əlini pul kisəsinə saldı.

– Məndə cəmi səkkiz dollar iyirmi sent pul vardır.

– Süd üçün də altmış sent verməliyik, – deyə Herstvud xatırlatdı.

– Axı kömürün pulu da hələ verilməmişdir, – deyə Kerri əlavə etdi.

Herstvud heç bir şey demədi. O görürdü ki, Kerri evin zərərinə olaraq çox şey alır, evdən getmək və gec gəlmək üçün hər cür imkandan istifadə edir. O, hiss edirdi ki, bütün bunlar yaxşı qurtarmayacaqdır.

– Doğrusu, nə edəcəyimi bilmirəm. Hər şeyin pulunu mən verə bilmərəm. Bunun üçün mən az qazanıram.

Bu, artıq açıq təhqir idi. Herstvud da bu təhqirə dözməli oldu. Lakin o sakitliyini mühafizə etməyə çalışaraq dedi:

– Mən ancaq xahiş edərdim ki, iş tapana qədər mənə kömək edəsən.

Kerri cavab verdi:

– Hə də! Elə bil bunu ilk dəfədir eşidirəm. Sən başa düş ki, mənim qazancım bütün xərcləri ödəyə bilməz. Doğrusu nə edəcəyimi bilmirəm.

– Axı mən nə qədər çalışdım, iş tapım! – deyə Herstvud səsləndi. – Neyləyim axı?

– Görünür, sən az çalışmışsan, – deyə Kerri öz dediyinin üstündə durdu. – Mən ki, iş tapdım.

Onun sözlərindən acıqlanmış Herstvud:

– Mən isə sənə deyirəm, məndən asılı olan hər şeyi etmişəm, – dedi. – Bir də ki, öz müvəffəqiyyətlərinə mənə tənə vurmağın yersizdir! Mən ancaq iş tapana qədər bir az kömək etməyini xahiş etdim. Mən hələ sıradan çıxmamışam! Hələ yenə özümü düzəldəcəyəm!

O, ləyaqətlə danışmağa çalışırdı, lakin səsi yüngülcə titrəyirdi. Kerrinin qəzəbi bir anlığa söndü. O utandı. Pul kisəsində nə varsa stolun üstünə tökdü və:

– Budur, al, – dedi. – Bu xərcin hamısını ödəməz. Ancaq şən-böyə qədər gözləmək mümkün olsa, qalanını da verərəm.

Herstvud pulun bir hissəsini Kerriyə tərəf itələyərək kədərlə dedi:

– Bunları özündə saxlaya bilərsən. Mən ancaq dükançının borcunu vermək istəyirəm.

Kerri pulları yığışdırdı və xörək hazırlamağa başladı. O istəyirdi ki, xörək vaxtında hazır olsun. Bu kiçik toqquşmadan sonra Kerri özünü müqəssir hiss edirdi.

Lakin bir az sonra onlar yenə hərə öz işi haqqında düşünməyə başladı.

“Kerri mənə dediyindən artıq qazanır, – deyə Herstvud düşüncəyə düşdü. O, məni inandırmaq istəyir ki, guya on iki dollar alır, lakin bu pula bu qədər şey almaq olarmı? Ancaq mənim üçün fərqi yoxdur. Qoy öz pullarına nə istəyir etsin! Mən özümə bir iş taparam, onda qoy hansı cəhənnəmə gedirsə, getsin”.

İndi bu fikir yalnız qəzəbdən doğmuşdu, lakin gələcəkdə Herstvuda Kerriyə qarşı belə münasibət yaranacağı tamamilə mümkün idi.

Kerri də öz tərəfindən düşünürdü: “Onu iş axtarmağa məcbur etmək lazımdır. Mənim onun üçün işləməyim ədalətsizlikdir”.

Bu zaman Kerri m-s Osbornun bir neçə gənc dostu ilə tanış olmuşdu. Bir dəfə bu gənclər Lolagilə gələrək ekipajla gəzməyi təklif etdilər. Kerri də Lolanın yanında idi.

Lola:

– Gedək bizimlə, – deyə dostuna təklif etdi.

– Yox, yox!

– Bəsdir, Kerri, gedək! De görüm axı nə ilə məşğulsan? – deyə o təkid etdi.

– Saat beşdə mən mütləq evdə olmalıyam, – deyə Kerri cavab verdi.

– Nə üçün ki?

– Nahara.

– Eh, narahat olma, bizi nahara qonaq edərlər! – deyə Lola səsləndi.

– Yox, yox, mən gedə bilmərəm, – deyə Kerri müqavimət göstərirdi. – Mən getməyəcəyəm.

– Hə rica edərim, Kerri! Onlar elə sevimli oğlanlardır ki. Görərsən, biz səni vaxtında evə çatdırırıq. Biz ancaq Sentral-parkda gəzəcəyik.

Kerri fikirləşdi və nəhayət, təslim oldu. O dedi:

– Ancaq unutma, Lola, mən beşin yarısında evdə olmalıyam.

Bu cümlə m-s Osbornun bir qulağından girib o biri qulağından çıxdı. Drue və Herstvudla tanışlıqdan sonra Kerri gənc adamlara və xüsusən ona yelbeyin və biganə görünənlərə, ümumiyyətlə, xeyli sayğısız baxırdı. Kerri özünü onlardan xeyli yaşlı hesab edirdi. Onların atmacaları ona boş və mənasız gəlirdi.

Hər halda o, fiziki və mənəvi cəhətdən gənc idi, gənclik də gəncliyə meyil edir.

Gənclərdən biri ehtiramla qeyd etdi:

– Narahat olmayın, miss Madenda, biz vaxtında qayıdacağıq. Doğrudanmı siz elə güman edirsiniz ki, biz sizi həddindən artıq saxlayacağıq?

Kerri cavabında:

– Kim bilir! – dedi və gülümsündü.

Onlar ekipajda gəzməyə çıxdılar. O, parkda gəzən yaxşı geyinmiş adamları diqqətlə nəzərdən keçirərək yol yoldaşlarının bayağı lətifələrini dinləyirdi. O, Əlli beşinci küçənin yanındakı darvazadan başlayıb Təsviri incəsənət muzeyi yanından keçərək Yüz onuncu küçə ilə Yeddinci avenünün tinində olan darvazaya qədər uzanan çoxlu ekipajların görünüşündən həzz alırdı. O, yenidən onu əhatə

edən zənginliyin, gözəl geyimlərin, dəbdəbəli qoşquların, cins atların – bütün bu incəlik və gözəlliyin sehrinə qapıldı. Özünün yoxsulluğu fikri yenə iyne kimi onu sancdı. Lakin Kerri – heç olmazsa Herstvud haqqında düşünməmək üçün – bunu unutmaq istəyirdi.

Herstvud isə gözləyir, gözləyirdi. Saat dördü, beşi və nəhayət, altını vurdu. O, yelləncəkədən duran zaman zaman hava artıq qaralırdı.

O, qaşqabaqlı halda öz-özünə dedi:

– Görünür, bu gün o, evə gəlmək fikrində deyildir.

Onun ağlına gəldi ki, “Bəli, həmişə belə olur. O üzü yuxarı qalxır, onun həyatında artıq mənim üçün yer yoxdur”.

Kerri gecikdiyini bilən zaman saat altıya on beş dəqiqə işləmişdi. Bu zaman ekipaj uzaqda, Xarlem çayının sahilı yaxınlığında Yeddinci avenüdə idi.

– Saat neçədir? – deyə Kerri soruşdu. – Mən evə getməliyəm.

Yoldaşlarından biri qapaqsız qəşəng saatına baxaraq:

– Altıya on beş dəqiqə işləmişdir, – dedi.

– Aman Allah! – deyə Kerri səsləndi.

Lakin dərhal ekipajın balıncına söykəndi və köksünü ötürərək əlavə etdi:

– Nə olsun ki, keçənə güzəşt deyirlər! İndi artıq gecdir.

– Əlbəttə, gecdir, – deyə gənclərin biri onun sözünə qüvvət verdi.

Bu gənc teatrdan sonra yeni görüşün təmin edə biləcəyi səmimi şam yeməyini və canlı söhbəti xəyalən təəvvür edirdi. Kerri onun olduqca xoşuna gəlmişdi.

– Gəlin, “Delmoniko”ya gedib bir qədər özümüzü bərkidək. Sən buna nə deyirsən, Orin?

– Razıyam! – deyə yoldaşı gülər üzlə səsləndi.

Kerri Herstvud haqqında düşündü. İndiyə kimi o, bir dəfə də olsun üzürsüz olaraq nahara gecikməmişdi.

Ekipaj geri döndü və yalnız yeddiyə on beş dəqiqə işləmiş kompaniya yeməyə oturdu.

Vaxtilə “Şerri” restoranında olan hər şey yenidən təkrar olundu və Kerri ağır fikirlərə qərq oldu. O, Herstvudun həmin şəkildəki qəbulundan sonra bir daha görünməyən m-s Vensi, onun xəyalında parlaq və silinməz iz buraxmış m-r Emsi xatırladı. Ona Kerrinin oxuduğu kitablardan daha maraqlı kitablar, Kerrinin görüşdüyü adamlardan daha maraqlı adamlar xoş gəlirdi. Onun idealları Kerrinin ürəyində əks-səda tapırdı.

Kerri onun yürütdüyü fikri – “Məşhur aktrisa olmaq yaxşı şeydir” fikrini xatırladı.

Bəs Kerri necə aktrisadır?

– Nəyin fikrini edirsiniz, miss Madenda? – deyə yoldaşlarından biri soruşdu. – İstəyirsiniz, tapım.

– Yox, heç çalışmayın, – deyə Kerri səsləndi.

O, yeməyə başladı. Fikirilərini kənara atıb bir qədər ümumi şəhəri qoşulmağa müvəffəq oldu. Lakin xərəkədən sonra gənclər tamaşa qurtardıqdan sonra yenidən görüşmək haqqında söhbət saldıqda Kerri başını buladı. Sonra o, qəti surətdə bildirdi.

– Yox, mən gələ bilmərəm. Mən tamaşadan sonra görüş təyin etmişəm.

Gənclərdən biri yalvarıcı səsle dedi:

– Yetər, miss Madenda!

– Yox, yox, mümkün deyil! Siz mənə qarşı çox iltifat göstərdiniz. mənə bağışlamağınızı rica edəyəm.

Gənc oğlan ümitsizlik içərisində idi.

– Ruhdan düşmə, qoca! – deyə yoldaşı ona pıçıldadı. – Tamaşadan sonra təşəbbüs edərik. Bəlkə də o, fikrini dəyişdi.

XL FƏSİL

İCTİMAİ MÜNAQİŞƏ. SON TƏŞƏBBÜS

Gənclərin gecə əyləncəsinə olan ümidləri doğrulmadı. Tamaşa qurtardıqdan sonra Kerri gecikdiyini Herstvuda necə izah edəcəyi fikri ilə evə getdi. Herstvud artıq yatmışdı, lakin ayaq səsləri eşidərək ayıldı.

– Sənmişən, Kerri? – deyə səsləndi.

– Bəli, mənəm.

Ertəsi gün səhər yeməyi zamanı Kerri özünü doğrultmaq üçün nə işə demək istədi. O:

– Dünən mən nahara gəlməyə vaxt tapa bilmədim, – deyə sözə başladı.

– Yaxşı, Kerri! – deyə Herstvud səsləndi. – Bu barədə danışmaq nəyə lazım! Mənim üçün fərqi yoxdur. Ancaq sən mənə görə yalan deməyəsən!

– Mən yenə də deyirəm ki, heç vəchlə gələ bilmədim, – deyə Kerri səsləndi və qızardı.

Herstvudun sifətində sanki “Oh, mən hər şeyi anlayıram” deyən ifadəni görərək əlavə etdi:

– Nə istəyirsən düşün. Mənim üçün də fərqi yoxdur.

Bu gündən Kerrinin evə qarşı laqeydliyi daha da artdı. Artıq onun Herstvudla heç bir ümumi münasibəti qalmadı, onlar danışmağa söz tapmırdılar. Kerri Herstvudu xərclik istəməyə məcbur edirdi, o isə buna nifrət edirdi. O, çörəkçi və qəssab ilə haqq-hesabı uzatmağı lazım bildi, bir müddət heç nə almamaq üçün hər cür konservləşmiş ərzaq ehtiyatı düzəldərək, Eslocun dükanına olan borcu on altı dollara çatdırdı. Bundan sonra başqa bir baqqal dükanından almağa başladı. Qəssaba da belə bir kələk gəldi. Lakin Kerri bu barədə heç bir şey bilmirdi. Herstvud ondan ala biləcəyinə əmin olduğu qədər pul istəyirdi və getdikcə daha artıq dolaşırdı ki, bu da ancaq bir şey ilə nəticələne bilərdi.

Sentyabr belə keçdi:

– Bu m-r Dreyk otelini nə vaxt açacaqdır? – deyə Kerri bir neçə dəfə soruşmuşdu.

– Görək ki, bu yaxınlarda, – deyə Herstvud cavab verdi. – Lakin çətin ki, oktyabrdan qabaq ola.

Kerri hiss edirdi ki, onda Herstvuda qarşı bir nifrət oyanır.

İndi Kerri tanış kordebalet artistlərinin yanına daha tez-tez gedir, qalan bütün pulunu – hərçənd bu bir o qədər də böyük məbləğ təşkil etmirdi – paltara xərcləyirdi. Nəhayət, elan edildi ki, truppə bir aydan sonra qastrola gedir.

Afişa və qəzetlərdə – “Son iki həftə” deyə yazılırdı.

Miss Osborn elan etdi ki:

– Mən onlarla getməyəcəyəm.

Rejissor ilə danışmaq üçün Kerri onunla başqa bir teatra getdi.

– Bir yerdə-zadda oynamısınız mı?

– Biz indi də “Kazino”da oynayırıq, – deyə Lola hər ikisi tərəfindən cavab verdi.

– Eləmi?

Hər ikisi dərhal qəbul olundular. İndi Kerri həftədə iyirmi dollar almağa başladı.

Kerri sevincdən uçurdu. O, indi həyatda boş yerə yaşamadığını dərk etməyə başlayırdı. İstedadlar gec-tez tanınır.

Bunun əvəzində o, evdəki qarmaqarışıqlığı daha artıq əzabla duyurdu. Evdə onu yalnız ehtiyac və qayğılar gözləyirdi. Hər halda o, çəkdiyi yükü bu cür anlayırdı. O, indi evindən uzaqda olmağı üstün tuturdu. Buna baxmayaraq, o, yenə evdə gecələyir və otaqların səliqəsinə çox vaxt sərf edirdi. Herstvud isə ancaq yelləncəkdə oturur, ya qəzet oxumaqdan, yaxud öz qəmli taleyi haqqında düşüncə ilə yellənməkdən yorulmurdu. Oktyabr, onun ardınca da noyabr keçdi. Herstvud isə elə həmin yerdə oturmaqda davam edirdi və demək olar ki, qışın necə başladığını hiss etmədi.

Herstvud anlayırdı ki, Kerri üzü yuxarı gedir, onun xarici görkəmi buna dəlil edirdi – o, yaxşı və zərif geyinirdi. Herstvud onun necə gəlib-getdiyini görür və bəzən onun şöhrətə doğru yolunu fikrən təəvvür edirdi.

Herstvud az yeyirdi və gözə çarpacaq dərəcədə arıqlamışdı. Onun iştahı tamam kəsilmişdi. Paltarı yoxsulluğunu bildirirdi. Bir iş axtarmaq fikri ona hətta gülünc gəlirdi. O, əllərini qoltuğuna qoyub gözləyirdi. Lakin nəyi gözlədiyini özü də deyə bilməzdi. Nəhayət, yaşamaq artıq mümkün deyildi. Borcluların təqibi, Kerrinin laqeydliyi, evin ölü sükutu, qapını döyən qış – bütün bunlar bir yerdə götürüldükdə mütləq partlayışa səbəb olmalı idi. M-r Esloc şəxsən onlara gəlib Kerrini evdə tapdığı günü bu partlayış baş verdi.

– Mən haqq-hesabımı almağa gəldim, – deyə dükançı bildirdi.

Kerri o qədər təəccüb göstərmədi:

– Haqq-hesabınız çoxmu? – deyə o soruşdu.

– On altı dollar, – deyə dükançı cavab verdi.

– Bu qədər çox? – deyə Kerri səsləndi, sonra Herstvuda müraciət edərək: – Bu düzdürmü? – dedi.

– Bəli! – deyə Herstvud təsdiq etdi.

– Qəribədir! Mən bu barədə heç bir şey bilmirdim.

Onun elə bir görkəmi var idi ki, sanki o, Herstvudun heç nə ilə bərabər qazandırılmayacaq xərclər etdiyindən şübhələnirdi.

Herstvud:

– Bütün bu şeylər həqiqətən alınmışdır, – dedi, sonra Esloc müraciət edərək əlavə etdi: – Mən bu gün sizə heç bir şey verə bilməyəcəyəm.

– Hm! – deyə m-r Esloc mızıldandı. – Bəs nə vaxt verərsiniz?

– Hər halda şənbə günündən əvvəl olmayacaqdır.

Dükançı hirsələndi:

– Bəs belə! Yaxşı işdir! Mənə pul lazımdır. Mən haqq-hesabımı almaq istəyirəm!

Kerri otağın o başında durub qulaq asırdı. O sarsılmışdı. Bu nə pis, nə iyrencə vəziyyətdir! Herstvud da az hirsələnmişdi. O dedi:

– İndi bu barədə danışmaq mənasızdır. Siz şənbə günü gəlin, pulunuzun bir hissəsini alarsınız.

Dükançı getdi.

Borcun bu qədər böyük olmasından hələ də özünə gəlməmiş Kerri soruşdu:

– Biz onunla necə hesablaşacağıq? Mən bu qədər pulu verə bilmərəm.

– Vermək də lazım deyil, – deyə Herstvud cavab verdi:

– Bir də ki, yoxdan nə vermək olar. Qoy gözləsin!

Kerri başına sığışdırma bilmirdi:

– Mən anlama bilmirəm ki, bu qədər borc haradan yığıldı.

Herstvud dedi:

– Necə haradan? Biz bunların hamısını yemişik.

– Qəribədir, – deyə hələ də şübhələrin pəncəsində çırpınan Kerri təslim olmurdu.

Herstvud səsləndi:

– Lütfən de görüm, nə üçün belə danışırısan? Bu qədər şeyin hamısını tək-cə mənmi yemişəm? Sən elə danışırısan ki, guya mən bu pulları özümə götürmüşəm.

– Mən ancaq onu bilirəm ki, bu çox böyük borcdur, – deyə Kerri öz dediyində durdu. – Məni bu qədər pulu verməyə məcbur etmək olmaz. Məndə bu qədər pul da yoxdur.

Herstvud kreslodə oturaraq:

– Yaxşı, bəsdir, – dedi.

Kerri getdi, o isə oturaraq nə çarə qılmaq haqqında düşündü.

O zaman qəzetlərdə Bruklində tramvayçıların tətillik edəcəyi haqqında xəbərlər dərc olunmağa başlamışdı. Onlar iş gününün uzunluğundan və əmək haqqının azlığından narazı idilər. Həmişə olduğu kimi bu il də sahibkarlara təsir göstərmək və onları güzəştə getməyə məcbur etmək üçün nədənsə soyuq qış fəslini seçmişdilər.

Herstvud qəzetləri oxuyur, tətillin şəhərdə bütün hərəkəti dayandırmağa biləcəyi haqqında düşünürdü. Tətillik onun Kerri ilə dəyişməsindən bir-iki gün qabaq başlanmışdı. Bir dəfə axşamüstü hər şey

boz dumana büründüyü və qar gözləndiyi zaman, axşam qəzetləri xəbər verdilər ki, tramvayçılar Bruklinin bütün xətlərində hərəkəti dayandırmışlar.

Herstvod qəzetlərin bu qışda gözlənilən işsizlik və pul bazarında vahiməli əhval-ruhiyyə olacağı haqqında verdiyi xəbərlərlə yaxşı tanış idi. O özü də işsiz olduğu üçün bu xəbərləri böyük maraqla oxuyurdu. O, tətillik olmuş vaqonsürən və konduktorların tələblərinə diqqət yetirdi. Onlar bildirirdilər ki, indi əvvəllər aldıkları gündə iki dolların yarısını da almırlar, çünki son zamanlarda yol idarəsi “bir dəfəlik” işçilərdən çoxlu istifadə etməyə başlamış, eyni zamanda daim qulluqçuların iş gününü sutkada on, on iki, hətta on dörd saata qaldırmışdı. “Birdəfəlik” o adamlar adlanırdı ki, idarə onları işin ən “qızgın” vaxtında, yəni səmşinlərin güclü axını zamanı tutur və hər reys üçün onlara iyirmi beş sent verirdi. Qızgın iş qurtaran kimi onları başlı-başına buraxırdılar. Hər şeydən pisi o idi ki, heç kəs ona nə vaxt iş veriləcəyini bilmirdi. Buna baxmayaraq, hər səhər pis-yaxşı havada parka gəlmək, tramvay idarəsinə lazım olana qədər darvazada gözləmək lazım idi. “Birdəfəlik” sistemində orta əmək haqqı gündə əlli sentdən, yəni iki reysin haqqından artıq olmurdu. Başqa sözlə, üç saatdan bir az artıq vaxt üçün pul verilir, gözləmə isə hesaba alınmırdı.

Tramvay qulluqçuları bildirdilər ki, bu sistem getdikcə geniş tətbiq edilir. Yeddi min tramvay işçisindən ancaq az bir hissəsinin muntəzəm olaraq gündə ancaq iki dollar ala biləcəyi vaxt uzaqda deyildi. Onlar tələb edirdilər ki, bu sistem ləğv olunsun, təsadüf gecikmə hesaba alınmazsa, iş günü on saatdan artıq olmasın, əmək haqqı iki və dördə bir dollardan az olmasın. Onlar öz tələblərinin dərhal yerinə yetirilməsində təkid edirdilər. Lakin tramvay kompaniyaları qəti rədd cavabı verirdilər.

Herstvod əvvəlcə işçilərin tərəfində idi və onların tələblərini haqlı hesab edirdi. Hətta isbat etmək olar ki, onun gələcək hərəkətləri nə cür olursa olsun, o axıra qədər tətilliklərə rəğbət bəslədi. O, qəzetlərdə bütün xəbərləri oxuyaraq, onların tətillik haqqındakı məlumatla başlanan həyəcanlı başlıqlarına diqqət yetirirdi. O, onları başdan-ayağa qədər oxuyur, bütün yeddi tramvay kompaniyasının adını xatırlayır və həmçinin tətilliklərin düzgün sayını bilirdi.

“Belə soyuqlarda tətillik etmək necə də axmaqlıqdır, – deyə o fikirləşirdi. – Hər halda ürekdən onlara qalibiyyət arzu edirəm”.

Ertəsi gün qəzetlər daha artıq təfəsilatla dolu idi. “Uorld” qəzeti yazırdı ki, “Bruklinlilər işə piyada gedirlər”, “Tramvayçıların tətillik körpüdə tramvayların hərəkətini kəsmişdir!”, “Yeddi min adam işi buraxmışdır”.

Herstvod bütün bunları oxuyur və tətillik nəticəsini əvvəlcədən bilməyə çalışırdı. O, tramvay kompaniyasının qüvvəsini bilirdi. “Tətilliklər çətin üstün gələ bilirlər, – deyə düşünürdü. – Onların pulu yoxdur. Əlbəttə, polis idarəsi tramvay kompaniyalarına kömək edəcəkdir. Camaata tramvay lazımdır”.

O heç də tramvay xətləri sahiblərinə rəğbət bəsləmədi, lakin qüvvə onların tərəfində idi. Bir də ki, tramvay əhaliyə lazım idi.

Nəhayət o, “Yox bu adamlar uşaqlar bilməyəcəklər” – deyə qəti etdi.

Hər cür başqa xəbərlər içərisində o, bir tramvay kompaniyasının elanını oxudu. Orada deyilirdi:

“Atlantik-avenü tramvay xətti.

Hamının nəzərinə

Bizim kompaniyanın vaqonsürənləri, konduktorları və başqa qulluqçuları qəflətən işi buraxdıqları üçün öz iradəsi əleyhinə tətillik olmuş bitərəf qulluqçulara öz yerlərinə qayıtmağı təklif edirik. Bu barədə onlar yanvarın on altısı saat on ikiyə qədər xəbər verməlidirlər. Bu şəxslərə gələn ərizələr qaydasında iş veriləcək və buna müvafiq olaraq, onlar müxtəlif marşrutlar üzrə göndəriləcəkdir. Onların yanında keşikçi olacaqdır. Bu cür ərizələr verməyən işçilər işdən çıxarılmış hesab ediləcəkdir və boş yerlər kompaniyanın tutacağı yeni qulluqçulara veriləcəkdir.

Sərəncam verən direktor
Benjamin Norton”.

Herstvod “İşçi qüvvəsinə tələbat” sütunlarının birində olan aşağıdakı elana diqqət yetirdi.

“Bruklin şəhərində ancaq poçt vaqonlarını sürmək üçün Vestinhauz sistemi ilə tanış olan 50 nəfər təcrübəli vaqonsürən tələb olunur. İşləyənlər keşikçilərlə təmin ediləcəkdir”.

Hər iki elanda olan keşikçilər sözü onun nəzərindən qaçmadı. Burada tramvay kompaniyasının sarsılmaz qüdrəti əks olunurdu.

“Polis kompaniyanın tərəfindədir, – deyə o, yenidən fikirləşdi. – Tətilçilər heç nə əldə etməyəcəklər!”

Qəzetdə oxuduqlarının təsiri hələ Herstvudun başında iken Kerrinin yanında dükançı ilə olan əhvalat baş verdi. Onsuz da çox şey onu əsəbiləşdirirdi, bu isə son təkən oldu. Kerri heç vaxt onu oğurluqda ittiham etməmişdi, onun bu saat dediyi sözlər isə demək olar ki, həqiqətən ittiham qüvvəsinə bərabər idi. Kerri belə bir borcun təbii yolla emələ gələ biləcəyinə şübhə edirdi. Halbuki Herstvud xərcləri elə azaldırdı ki, Kerri üçün ağır olmasın. O, Kerrini az narahat etmək üçün dükançı və qəssabı aldadırdı. Həm də o, özü çox az yeyir, demək olar ki, ac qalırdı.

– Cəhənnəmə ki! – deyə o deyindi. – Mən hələ iş tapa bilərəm! Mən hələ sıradan çıxmamışam.

O qət etdi ki, indi doğrudan da nə isə bir iş görmək lazımdır. Burada oturub belə təhqirləri dinləmək olduqca alçaldıcıdır! Axı belə davam edərsə, Allah bilir, o daha nələrə dözməli olacaqdır!

Herstvud qalxıb küçəyə baxdı. Hava tutqun idi. Birdən-birə onda Bruklinə getmək fikri doğdu.

Ağlı ona nə dedi: “Nə üçün getməyəsən? Orada hər kəs iş ala bilər. Gündə iki dollar qazanacaqsan!”

Hansı bir səs isə pıçıldayırdı. “Bəs tətilçilər? Onlar səni əzişdirə bilərlər”.

Herstvud öz-özünə cavab verirdi: “Əsi, buna ehtimal azdır. Tramvay kompaniyası bütün polis idarəsini ayağa qaldırır. Vaqon sürməyi arzu edən hər kəs lazımı müdafiə tapar!”

Şübhənin səsi deyirdi: “Axı sən ki, vaqon sürməyi bacarmırsan”.

Ağıl cavab verirdi: “Vaqon sürmək nəyə lazımdır? Bilet verməyi ki, bacarıram”.

“Axı orada əsasən vaqonsürənlər lazımdır”.

“Kim olursa olsun, onlar məmnuniyyətlə qəbul edirlər”.

Herstvud bir neçə saat bunun “lehinə” və “əleyhinə” olan bütün dəlilləri götür-qoy edib, belə doğru işdə tələsməyin çox da zəruri olmadığını hiss edərək öz-özü ilə mübahisə aparırdı.

Ertesi günü o ən yaxşı kostyumunu (bununla belə bu kostyumun çox acınacaqlı görkəmi var idi) geydi və yola hazırlaşdı. O, kağıza bir az çörək və soyuq ət bükdü. Maraqlanan Kerri gözünü ondan çəkmirdi. Nəhayət, o:

– Sən hara gedirsən? – deyə soruşdu.

– Bruklinə, – deyə Herstvud cavab verdi.

Kerrinin heyrətlə ona baxdığını görərək Herstvud əlavə etdi:

– Zənnimcə orada iş taparam.

– Tramvayçı mı? – deyə Kerri təəccübləndi. – Sən qorxmırsan mı? Herstvud:

– Nədən qorxacağam? – deyə cavab verdi. – Polis idarəsi bütün tramvay qulluqçularını lazımcı müdafiə edəcəkdir.

– Qəzetlərdə yazırlar ki, dünən dörd ştreykbrexeri döymüşlər.

– Elədir. Lakin qəzetlərdə verilən xəbərlərin hamısına da inanmaq olmaz. Nə cür olsa tramvaylar işləyəcəkdir.

Herstvudun indi xeyli qətiyyətli görkəmi var idi, lakin bu, ümitsizlik qətiyyəti idi. Kerrinin də ona üreyi yandı. O sanki birdən əvvəlki cəsarətli və qüvvətli Herstvudun kölgəsini gördü.

Bayırda hava tutqun idi. Havada tək-tək qar parçaları uçurdu.

“Bruklinə səyahət üçün o qədər də yaxşı hava deyildir” – deyə Kerri bilaixtiyar düşündü.

Herstvud ondan qabaq getdi və bu, öz-özlüyündə mühüm bir hadisə idi. On dördüncü küçə ilə Altıncı avenünün tininə çataraq Herstvud tramvaya oturdu. O, qəzetdə oxumuşdu ki, öz xidmətlərini təklif etməyə onlarla adam gəlir və tramvay kompaniyaları hamısını qulluğa qəbul edirlər.

Balaca paroxod onu Bruklinə gətirdi. Burada tramvay işləmədiyi üçün yol ağır olacaqdı. Hava soyuq idi. Herstvud inadla irəliləyirdi. O, Bruklinə çatan kimi tətil rayonunda olduğunu dərhal hiss etdi. Bu, insanların hərəkətində belə duyulurdu. Bezi yollarda bir tramvay vaqonu belə yox idi. Yol ayrıclarında kiçik qruplarla adamlar durmuşdular. Herstvudun yanından içinə kətil düzülmüş bir neçə furqon ötüb keçdi. Furqonlarda belə yazılar var idi: “Fletbuş”, yaxud “Prospekt-park. Bilet on sent”. Herstvud ətrafdakıların sifətlərinin necə soyuq və qasqabaqlı olduğunu görürdü. Burada fəhlələr müharibə aparırdılar.

Tramvay kompaniyasının kontoruna çatarkən Herstvud binanın yanında mülki paltarda bir neçə adamın və həmçinin bir qrup polis nəfərlərinin durduğunu gördü. Uzaqda, yol ayrıclarında başqa adamlar, yəqin tətilçilər durmuşdular və hər şeyə göz yetirirdilər. Ətrafdakı evlərin hamısı kiçik və acınacaqlı idi. Küçələr pis döşənmişdi. Nyu-Yorkdan sonra Bruklin olduqca miskin təsir bağışlayırdı.

Herstvud balaca qrupun lap ortasına soxuldu. Polis nəfərləri də, yaxınlıqda olan adamlar da bu qrupun nə edəcəyinə fikir verirdilər. Polis nəfərlərindən bir ona müraciət etdi:

– Siz nə axtarırsınız?

– Mən bilmək istəyirəm, burada iş tapılmazmı?

Abı mundirli cavab verdi:

– Kontor orada, yuxarıdadır.

Bu qanun-qayda gözetçisinin sifətindəki ifadədən görmək olurdu ki, baş verən hadisələrə o, üzdən laqeyd yanaşır, lakin qəlbinin dərinliyində tətılçilərə açıq rəğbət bəsləyir, onun üçün də gələn “skebə” o saat nifrət hiss etdi. Digər tərəfdən xidməti vəzifəsinə görə qanun-qaydaya riayət etməyə borclu idi. İnsan cəmiyyətində polisin heqiqi rolu haqqında düşünmək onun heç vaxt başına gəlmirdi. O, belə suallar üzərində düşüncəsi adamlardan deyildi. Bir-birini tarazlayan iki hiss onda bir-birinə qarışmışdı. O, bu adamı öz-özünü müdafiə edən kimi müdafiə edə bilərdi, ancaq yalnız ona görə ki, bu, ona əmr edilmişdi. Lakin abı formanı çıxartsa, bütün ştrejkbrexerlərin qabırğasını sındıra bilərdi.

Herstvud çirkli pilləkənlərlə yuxarı qalxdı və bundan az çirkli olmayan balaca otağa daxil oldu. Burada bir neçə kontor işçisi vardı. Onlar qabağı tutulmuş uzun stolların arxasında oturmuşdular.

Orta yaşlı bir adam gözünü kağızdan ayıraraq ona müraciət etdi:

– Sizə nə lazımdır, ser?

Herstvud öz növbəsində ondan soruşdu:

– Sizə adam lazımdır mı?

– Siz kimsiniz? Vaqonsürənsiniz mi?

– Yox, mən heç tramvayda işləməmişəm, – deyərək Herstvud cavab verdi.

O, azacıq da pört olmamışdı. O bilirdi ki, tramvay kompaniyasının işçi qüvvəsinə ehtiyacı vardır. Əgər bir kontor götürməzsə başqası götürər. Bu xidmətçinin ona nə cür münasibətdə olacağının onun üçün heç fərqi yox idi.

Növbətçi mızıldandı:

– Hm! Biz, əlbəttə, bir qədər təcrübəsi olan adamları üstün tuturuq.

Herstvudun tam laqeydliklə gülümsədiyini görərək o, əlavə etdi:

– Ancaq, zənnimcə siz az bir vaxtda vaqon sürməyi öyrənərsiniz. Familyanız nədir?

– Uiler.

Klerk balaca bir kağız parçasında sərəncam yazdı.

– Bu kağızla parka gedin və bunu ustaya verin. O, sizə nə etmək lazım gəldiyini göstərər.

Herstvud çıxdı, pilləkənlərdən düşdü və yenidən küçəyə çıxdı. O, göstərilən tərəfə getdi. Polis nəfərləri isə onun arxasınca baxırdılar.

Kiyi adlı bir polis Meys adlı polise müraciət edərək dedi:

– Bəxtini sınamaq istəyənlərdən biri də gəldi.

Yoldaşı sakitcə səsləndi:

– Mən elə düşünürəm ki, onun qabırğalarını əzişdirəcəklər.

Onlar az tətıl görməmişdilər.

XLI FƏSİL

TƏTİL

Herstvudun göndərildiyi tramvay parkı işçi qüvvəsinə kəskin ehtiyac hiss edirdi: orada əslində cəmi üç nəfər sərəncam verirdi. İş üçün çoxlu yeni adamlar gəlirdi. Bunların çoxu ölümcül, əldən düşmüş adamlar idi. Onların sifətindən aydın görünürdü ki, ancaq hədsiz ehtiyac onları bu təhlükəli işə sövq etmişdir. Onlar özlərini tox tutmağa çalışırdılar, lakin görkəmləri çox pis idi.

Herstvud depodan keçərək parkın o başına getdi, relslər və ayırıcı yollarla örtülmüş geniş həyəət çatdı. Burada təlimatçıların nəzarəti altında şagirdlərin idarə etdiyi bir neçə vaqon hərəkət edirdi. Qalan şagirdlər böyük mərəklərdən birinin dal qapısında öz növbələrini gözləyirdilər. Herstvud dinməzəcə bu səhnəni müşahidə edir və gözləyirdi. O, yoldaşlarını ötəri gözəndən keçirtirdi, halbuki onlar əslində Herstvudu vaqonlardan az maraqlandırırırdılar. Ümumiyyətlə, bu, xoşa gələn kompaniya deyildi. Bunların içərisində arıq, əldən düşmüş adamlar vardı, yorğunlar da rast gəlirdi. Rəngləri sağlam olmayan bir neçə qayıqbaldır da var idi ki, bunlar, görünür, hər növ həngəmələrdən çıxmışdılar.

Herstvud yaxınlıqda bir səs eşitdi:

– Siz oxudunuzmu, yol idarəsi polisi köməyə çağırmağa hazırlaşır?

Bir başqası cavab verdi:

– Çağırarlar da! Belə hallarda həmişə belə edirlər.

Herstvudun yaxşı görə bilmədiyi bir ştrekbrexer soruşdu:

– Sizcə bizim üçün bir qorxu ola bilər?

– Yox, zənn etmirəm.

Kiminsə səsi eşidildi:

– Son vaqonla yola düşən o şotlandiyalı mənə danışdı ki, onun başına bir parça kömür atmışlar.

Cavab olaraq səbi gülüş eşidildi.

Kimse yenə dilləndi:

– Qəzetlərdə yazırlar ki, beşinci avenüye gedən bizimkilərdən birinin kəleyini kəsiblər. Onun vaqonunun bütün şüşələrini qırıblar, polis nəfərləri harayına çatana qədər onun özünü dartıb küçəyə çıxarıblar.

– Bunlar hamısı doğrudur, ancaq bu gün çoxlu polis növbətçilik edir.

Herstvud ştrekbrexerlərin sözləri üzərində o qədər düşünmədən onlara qulaq asırdı. Ona elə gəlirdi ki, bütün bu adamlar çox qorxurlar və yəqin ki, ancaq bir-birini sakitləşdirmək məqsədilə çənə vururlar.

O, həyətdə vaqonların o tərəf bu tərəfə hərəkət etməsinə laqeydliklə baxır və gözləyirdi.

Növbə gözləyənlərdən ikisi yaxın gəldi və onun arxasında durdular. Onlar çox boşboğazlıq edirdilər. Herstvud onların danışığına qulaq asdı.

Onlardan biri soruşdu:

– Siz tramvayçı deyilsiniz ki?

– Mənmi? Yox! Mən kağız fabrikasında işləyirdim – deyərək o biri cavab verdi.

Birinci dedi:

– Mən oktyabra qədər Nyu-Yorkda işləyirdim.

Onlar səslərini alçaltdılar və Herstvud bir müddət heç bir şey ayırd edə bilmədi. Çox keçmədən onlar yenidən səslərini ucaltılar.

– Mən də elə vəziyyətdəyəm. Nyu-Yorkda bir iş tapılısaydı, bura baş soxmaq fikrimə belə gəlməzdi.

– Bəli, həyat çox rəzil oldu, – deyərək birinci onunla razılaşdı. – İndi kasıb başına nə çarə qılsın? İstəyirsən küçənin ortasında ayaqlarını uzat, öl, heç kəs sənə kömək etməz.

– Siz bunu doğru deyirsiniz, mən öz yerimi ona görə itirdim ki, fabrika bağlandı. Ağalar çoxlu mal hazırladılar, sonra da dükanlarını bağladılar.

Bu söhbət Herstvudun diqqətini cəlb etdi. necə oldusa, o özünü onu əhatə edən adamlardan yüksək hesab edirdi. Onun təsəvvüründə bu adamlar hər kəsin ömrü edəcəyi kobud, avam adamlar idi. “Zavallılar!” – deyərək düşündü.

Bu sözlə yoxsul adamlara qarşı onun yaxşı günlərinə xas olan sayğısızlıq bürünməyə çıxdı.

Təlimatçılardan biri:

– Növbə kimindir? – deyərək çığırdı.

Kimse Herstvudun qoluna toxunaraq:

– Sizin növbənizdir, – dedi.

Herstvud qabağa keçdi, vaqonun meydançasına qalxdı. Təlimatçı bir başa işə girişdi.

– Bu dəstəyi görürsünüzmü? – deyərək o, vaqonun tavanındakı elektrik açarını göstərdi. Bu, cərəyanı buraxmaq üçündür. Əgər siz vaqonu geri vermək istəyirsinizsə, bu tərəfə çevirin. Cərəyanı ayırmaq istəyirsinizsə, ortada saxlayın.

Herstvud yüngül istehzalı bir təbəssümlə bu sadə izahatı dinləyirdi.

– Bax, bu dəstək motorun sürətini nizama salır. Əgər onu buraya, bax bu yerə qədər çevirərsəniz, sürət saatda altı kilometr olacaqdır. Bu yerə qədər çevirərsəniz on iki, axıra qədər çevirərsəniz iyirmi kilometr olacaqdır.

Herstvud sakitcə onu dinləyirdi. O, vaqonsürənlərin işini evvəllər də tez-tez müşahidə etmişdi və azacıq da olsun şübhə etmirdi ki, bir qədər tanış olandan sonra bu işin öhdəsindən gələ biləcəkdir.

Təlimatçı ona bözi təfəsilatı izah etdi və sonra dedi:

– İndi vaqonu geri aparıram.

Vaqon geriye hərəkət edərək depoya daxil olana qədər Herstvud sakit gözlədi.

– Bir məsələdə siz xüsusilə ehtiyatlı olmalısınız, – deyərək təlimatçı davam etdi. – Vaqonu yerindən astaca hərəkətə getirmək lazımdır.

sürətini artırmazdan əvvəl balaca fasilə verin. Vaqonsürənlərin çoxunun əsas səhvi ondan ibarətdir ki, onlar dərhal sürət verirlər. Bu heç şeye yaramaz: həm də təhlükəlidir. Həmçinin, belə kobud rəftardan motor tezliklə sıradan çıxır. Bundan çəkinməyə çalışın!

Herstvud dedi:

– Başa düşürəm.

O, səbirlə gözləyir, təlimatçı isə hey danışdı.

– Hə, indi özünüz sınayın.

Səbiq bar müdiri dəstəkdən tutdu. Ona elə gəldi ki, dəstəyi yüngülcə çevirdi. Dəstək Herstvudun gözlədiyindən çox yüngül hərəkət etdi. Bundan vaqon elə bir qüvvə ilə qabağa atıldı ki, yeni vaqonsürəni qapıya doğru tulladı.

Herstvud pert olmuş halda gülümsəyərək özünü düzəltdi, təlimatçı isə tez tormozu basıb vaqonu dayandırdı.

O ancaq:

– Ehtiyatlı olmaq lazımdır, – dedi.

Herstvud tezliklə gördü ki, hərəkət sürətini qaydaya salmaq və eyni zamanda tormozdan istifadə etmək onun düşündüyü kimi də asan deyildir. Bir-iki dəfə o, az qalmışdı ki, vaqonla bərabər çəpəri aşsın, yaxşı ki, təlimatçı vaxtında yardım etdi. Təlimatçı ümumiyyətlə, çox səbirli idi, lakin o, bir dəfə də olsun gülmədi.

O dedi:

– Hər iki əlinizlə bir vaxtda işləməyə alışın. Bunun üçün bir az təcrübə lazımdır.

Saat biri vurdu, təlimatçı hələ də Herstvud ilə vaqonun qabaq meydançasında məşğul idi. Bir azdan sonra aclıq əziyyəti verməyə başladı, həm də bərk qar yağdı. O, bərk üşüdü. Qısa bir yolda vaqonu dala-qabağa sürmək onu yaman cana gətirmişdi.

Nəhayət vaqon qısa dəmir yolunun axırında qoyuldu. Təlimatçı onun arxasında da Herstvud vaqondan düşdülər. Herstvud məryəyə daxil oldu, vaqonun pilləkənində oturdu və qəzetə bükülmüş kasıb naharını açdı. Yaxınlıqda su yox idi, çörək isə xeyli bayatmışdı, bununla belə, Herstvud onu böyük ləzzətlə yeyirdi. O, çörəyi çeynəyərək ötürür və ətrafda gedən çirkli və ağır işi gözədən keçirirdi. Ümumiyyətlə, o, özünü pis hiss edirdi, lakin bu işin onu alçaltdığı üçün deyil, onun üçün ağır olduğuna görə idi. “Başqaları üçün də bu iş ağırdır”, deyə o, öz-özünə təsəlli verirdi.

Herstvud qalxdı, növbələrini gözləyən başqa ştrekbrexerlərə qoşuldu.

O zənn edirdi ki, bütün günü təcrübə keçirəcəkdir. Lakin vaxtın çox hissəsini gözləməyə getdi.

Axşam düşdü. Onunla bərabər aclıq da gəldi. Gecəni harada keçirmək məsələsi onun qarşısında durdu. Altının yarısıdır... yemək vaxtıdır. əgər evə getsə, buna iki saat yarım vaxt sərv edəcəkdir: belə yandırıcı soyuqda əvvəlcə piyada, sonra da minikdə getməli idi. Bundan başqa Herstvud saat yeddiddə işə gəlmək ömrünü almışdı. Evə getsəydi də gecə yarısı durmalı idi.

Herstvudun cibində iki həftəlik kömür ehtiyatı üçün Kerriden aldığı cəmi bir dollar on beş sent pul var idi.

“Yəqin ki, burada gecələmək üçün bir yer vardır, – deyə o düşündü. – Məsələn, Nyuarkdan gələn oğlan harada gecələyir?”

O, bu barədə kimdənsə soruşmağı qəti etdi. Yaxınlıqda, deponun qapısında bir gənc oğlan növbə gözləyirdi. Bu, demək olar ki, iyirmi yaşlarında, uzun və arıq, illərlə məhrumiyyət çəkdiyi dərhal üzündən bilinen bir oğlan idi. Bu gənc doyunca yesə idi, tezliklə kökələri və başqa görkəm alardı.

Herstvud diplomatasına soruşdu:

– Adamın cibində bir senti belə yoxsa, burada yeməyə bir şey verirlərmi?

Oğlan çevrildi, sınaqçı nəzərlə ona baxdı və soruşdu:

– Siz yemək haqqında soruşursunuz?

– Bəli. Mənim yatmağa da yerim yoxdur. Gecələmək üçün mən Nyu-Yorka qayıda bilmərəm.

– Siz usta ilə danışın. Zənnimcə, o düzəldər. Məsələn, mənə o düzəltdi.

– Doğrudanmı?

– Bəli. Mən ona sadəcə olaraq dedim ki, bir sentim belə yoxdur. Dünyanın o başında yaşadığım halda evə qayıda bilmərəm ki!

Herstvud heç nə demədi, yalnız öskürdü.

– Mən biləni, onların yuxarıda gecələmək üçün bir otaqları vardır – deyə gənc davam etdi. – Nə cür otaq olduğunu bilmərəm, ancaq güman etmək olar ki, elə şey deyil. Usta mənə nahar üçün bilet də verdi. Təsəvvür edə bilərsiniz, yeməyə nə verirlər!

Herstvud gülümsədi. Gənc ucadan güldü və:

– Yaman günə qaldıq ha? – deyə əlavə etdi. O, əbəs yerə sakitləşdirici cavab gözləyirdi.

– Bəli, elədir, – deyə Herstvud razılaşdı.

– Mən sizin yerinizdə olsam, elə bu saat usta ilə danışaram, yoxsa o çıxıb gedər.

Herstvud onun məsləhətinə qulaq asdı.

– Burada gecələmək üçün yer tapılmazmı? – deyə o, ustaya mü-raciət etdi. – Əgər mən Nyu-Yorka qayıtsam, qorxuram ki, vaxtında gələ bilməyim...

– Yuxarıda bir neçə taxt vardır, – deyə usta onun sözünü kəsdi.

– İstəsəniz, onlardan birini tuta bilərsiniz.

– Təşəkkür edirəm.

O, xörək üçün talon istəmək niyyətində idi. Ancaq bunun üçün əlverişli təsadüf tapa bilmədi. Bu axşam öz hesabına yemək lazım gələcəyinə razılaşdı. “Sabah istəyərim” – deyə o qərarlaşdırdı. Herstvud yaxında olan ucuz restoranda qəlyanaltı etdi. Çox soyuq olduğu və tənhalıq onu sıxdığı üçün dərhal ona göstərilən yataq yerinə getdi. Tramvay kompaniyası, polis idarəsinin məsləhəti ilə, hava qaralandan sonra tramvayların hərəkətini dayandırmağı qərara almışdı.

Herstvudun gecələmək üçün gəldiyi yer yəqin gecə növbətçiləri üçün idi. Burada yeddi taxt, iki, yaxud üç kətil, sabun yeşiyi, içində od yanan dəyirmi bir soba var idi. Herstvud nə qədər tez gəlmişdisə də, kimse onu qabaqlamış, donmuş ayaqlarını sobada isitməyə başlamışdı.

Herstvud da sobaya yaxınlaşdı və əllərini uzatdı. Onun ürəyi ağrıdan sıxılırdı. O, başladığı işin bütün ümitsizliyini duyurdu. Lakin axıra qədər səbir etməyi təlqin edərək özünə ürək verirdi.

Sobanın yanında oturan adam soruşdu:

– Hə, soyuqdur?

– Əməllicə.

Uzun müddət ikisi də susdu.

Sobanın yanında oturan adam dilləndi:

– Məncə gecələmək üçün yaxşı yer deyildir. Sizcə necə?

– Hər halda küçədə qalmaqdan yaxşıdır, – deyə Herstvud cavab verdi.

Yenə susdular.

Eyni səs yenidən eşidildi.

– Deyəsən yatmaq vaxtıdır.

Bu adam qalxaraq taxtlardan birinə doğru yönəldi. Yalnız başmaqlarını çıxararaq uzandı. Sonra o nazik çirkli yorğanı başına çəkdi. Natəmizlik Herstvudun ürəyini bulandırır, lakin o, buna əhəmiyyət verməməyi qəet etdi. O, oda baxaraq başqa şeylər haqqında düşünməyə çalışırdı. Bir azdan sonra o da yatmaq qərarına gəldi. Özünə taxt seçərək, ayaqqabılarını çıxarmağa başladı. Bu zaman Herstvuda tanış olan gənc daxil oldu. Herstvudu görərkən söhbət etmək arzusu ilə ona tərəf gəldi. O, ətrafı nəzərdən keçirərək:

– Yersiz qalmaqdan bu yaxşıdır, – dedi.

Herstvud düşündü ki, bu sözlər bilavasitə ona aid deyildir və yalnız bu arıq gəncin razı qaldığını bildirir. Bunun üçün də səsini çıxarmadı.

Gənc isə elə fikirləşdi ki, Herstvudun qanı qaradır və yavaşdan fit çalmağa başladı. Lakin kiminsə yatdığını görək o, dərhal fit verməyi kəsdi və sükuta daldı.

Herstvud bacardıqca yerini yaxşı düzəltməyə çalışdı: o, soyunmadan uzandı və çirkli yorğanı elə qatladı ki, üzünə toxunmasın. lakin az keçmədən yorğunluq qalib gəldi və o mürgülədi. Yorğan öz istiliyinə görə ona xoş gəldi, o, çimçisməyi bir tərəfə buraxaraq yorğanı boğaza qədər çəkdi və yuxuya getdi.

Səhər gurultusu onu yuxudan oyatdı: soyuq və yarıqaranlıq otaqda bir neçə nəfər hərəkət edirdi. Herstvud yuxuda görürdü ki, o, Çikaqoda, öz səliqəli evindədir. Cessika hara isə getməyə hazırlaşır, o, Herstvud onunla söhbət edir. O, bu səhnəni elə aydın görürdü ki, ayılarkən gördüyü təzaddan özünü itirdi. O, taxtda oturdu və acı həqiqət onu tez ayılmağa məcbur etdi.

“Deyəsən, durmaq vaxtıdır”, – deyə o düşündü.

Otaqda su yox idi. Herstvud ayaqqabılarını geyindi, qalxdı, keyimış üzvlərini tərpətməyə başladı. Onun kostyumu lap əzilmişdi, saçları pırtlaşmışdı.

– Lənətə gələsən! – deyə o mızıldandı və şlyapasını geydi.

Aşağıda isə həyat artıq oyanmaqda idi.

Herstvud su kranını tapdı. Kranın altındakı novçadan, görünür, atları suvarırdılar. Lakin onun dəsmalı yox idi, əl dəsmalı isə çirkli idi. Herstvud gözlerini buzlu su ilə yumaqla kifayətləndi. Sonra ustasını görməyə getdi və onu yerində tapdı. Usta soruşdu:

– Nahar etdinizmi?
– Yox, – deyə Herstvud cavab verdi.
– Elə isə tələsin. Ancaq sizin hələ vaxtınız vardır. Vaqonunuz hazır deyildir.

Herstvud tərəddüd içində idi. O, zorla özünü ələ alaraq ustadan xahiş etdi:

– Siz mənə aşxanaya talon verə bilərsinizmi?

Usta talonu uzadaraq:

– Alın, – dedi.

Herstvud dünən olduğu kimi cüzi bir nahar etdi və tez parka qayıtdı.

O, yarıqaranlıq mərəkdə duran vaqonun qabaq meydançasına çıxdı və signal gözləməyə başladı. O əsəbiləşmişdi, lakin yenə də nə isə bir qədər yüngüllük hiss edirdi: nə olursa olsun, ancaq bu parkda uzun müddət qalması.

Tətilin dördüncü günü idi, işlər pis vəziyyət almağa başlamışdı. Mətbuatın və tətilə başçılıq edənlərin məsləhəti ilə tətilçilər xeyli dinc yolla mübarizə aparırdılar. Bu vaxta qədər heç bir ciddi toqquşma olmamışdı. Tətilçilər bəzən vaqonları saxlayır, ştrekbrexerlərlə danışığa girişirdilər. Onlar da bəzən razılışır və düşüb gedirdilər. Bəzi vaqonların şüşələri qırılmışdı, bir neçə dəfə toqquşma olmuş, səs-küy qopmuş, tətilçilər ştrekbrexerləri hədələmişdilər. Lakin yalnız beş-altı nəfər ciddi zərər görmüşdü. Hətta bu nadir hallarda belə tətil başçıları bu cür hərəkətləri tənqid edir, bunu qeyri-mütəşəkkil izdihamın işi hesab edirdilər.

Lakin məcburi hərəkətsizlik, polis idarəsinin tramvay kompaniyaları tərəfində olması və onların qalibiyyət qazanmasına yardım etməsi fikri tətilçiləri hirsəndirirdi. Onlar görürdülər ki, hərəkət edən vaqonların sayı günü-gündən artır. Tramvay kompaniyalarının başçıları da çığır-bağır salmışdılar ki, tətilçilərin müqaviməti qırılmışdır. Bu, tətilçiləri ümitsizliyə salırdı. Onlara aydın olmuşdu ki, çox keçmədən bütün vaqonlar yola çıxacaq, etiraza cəsarət edən adamlar işsiz qalacaqlar. Görünür ki, mübarizənin dinc yolla aparılması tramvay maqnatlarının xeyrinə idi.

Ehtiraslar sürətlə alovlanırdı. Tətilçilər vaqonlara hücum etməyə, ştrekbrexerlərin üzərinə atılmağa, polis nəfərləri ilə vuruşmağa, yollardan relsləri çıxarmağa başladılar. Nəhayət, güllə səsləri eşidildi, küçə vuruşmaları artdı. Şəhər polis nəfərləri ilə doldu.

Herstvud isə tətilçilərin əhval-ruhiyyəsindəki dəyişiklik haqqında heç bir şey bilmirdi.

Usta əlini silkələyərək ona qışqırdı:

– Vaqonu çıxarın!

Herstvud kimi təzə işləyən konduktor arxa meydançaya çıxdı və yoladüşmə signalı olaraq iki dəfə zəng çaldı. Herstvud dəstəyi çevirdi, vaqon süzə-süzə küçəyə çıxdı. Buradaca iki polis nəfəri qabaq meydançaya qalxdı, hərəsi Herstvudun bir tərəfində oturdu. Yaxında zəng səsi eşidildi. Konduktor yenidən iki signal verdi və Herstvud dəstəyi çevirdi.

Polislər sakitcə qabağa baxırdılar.

Herstvudun sol tərəfində duran polismen yoğun səslə:

– Bu gün bərk şaxtadır! – dedi.

İkincisi qasqabaqlı cavab verdi.

– Dünənki mənə bəs idi, həmişə belə işə düşmək istəməzdim.

– Mən də.

Nə o, nə o biri iliyinə kimi işləyən soyuğun ağzında dayanmış Herstvuda azacıq da fikir vermirdilər. O isə ustanın ona dediyi sözləri xatırlayırdı. Usta ona demişdi ki: “Vaqonu eyni hərəkətlə sürün, əgər əsl sərnişinə oxşamayan bir adam onu vaqona götürməyi xahiş edərsə, heç bir halda vaqonu dayandırmayın. Özü də çox adam toplaşan yerdə vaqonu saxlamayın”.

Polislər bir müddət sükutu mühafizə etdilər, sonra onlardan biri dedi:

– Yəqin son vaqon xatasız keçmişdir. Heç yerdə görünmür.

İkinci polis vaqonsürəni mühafizə üçün qoyulmuş yoldaşlarını nəzərdə tutaraq:

– Bizlərdən orada kim var idi? – deyə soruşdu.

– Şeffər və Reyyan.

Yenidən sükut çökdü. Vaqon relslər üzərində sürüşərək gedirdi. Şəhərin bu hissəsində əhali çox az idi və Herstvudun qarşısına az adam çıxırdı. Ümumiyyətlə, vəziyyət ona çox da pis gəlmirdi. Əgər belə şiddətli külək olmasaydı, şikayət ediləsi bir şey yox idi. Lakin Herstvud əvvəldən görmədiyi döngəyə çatan zaman bu yaxşı əhval-ruhiyyəyə son qoyuldu. O, dərhal cərəyanı ayırdı və tormozu bərk basdı. Lakin yenə də gecikdi. Qüvvətli təkan onu bir tərəfə atdı. O, özünü doğrultmaq üçün nə isə demək istədi, lakin özünü saxladı.

Sol tərəfdə duran polis inayətkar bir ahənglə dedi:

– Belə şeylərlə ehtiyatlı olmaq lazımdır!

Öz xətasından çox pərt olmuş Herstvud:

– Doğrudur, – dedi.

Sağ tərəfdə duran polis:

– Bu yolda belə kəskin döngələr çoxdur, – deyə qeyd etdi.

Döngədən o yanda daha çox əhali yaşayan rayon başlanırdı. Əvvəl bir, ya iki piyada göründü. Sonra darvazadan əlində süd qabı bir uşaq çıxdı. Herstvudun arxasınca elə ilk söyüşü göndərən də uşaq oldu.

– Skeb! – deyə o çığırdı. – Skeb!

Herstvud əlbəttə, bu təbriki eşitdi, lakin qulaqardına vurmağa, hətta o barədə düşünməməyi qərara aldı. O, çox yaxşı başa düşürdü ki, dəfələrlə bu cür, bəlkə bundan da pis sözlər eşidəcəkdir. Bir qədər uzaqda yol ayrıcında bir nəfər dayanmışdı. Tramvayı görən kimi o, əl eləyərək tramvayın dayanmasını tələb etdi.

– Ona əhəmiyyət verməyin, – deyə polislərdən biri məsləhət verdi. – O, nə isə etmək istəyir.

Herstvud qulaq asdı və yol ayrıcına çatdıqda polisin sözünün nə qədər haqlı olduğunu gördü. Bu adam Herstvudun ötüb keçmək istədiyini anlayan kimi yumruğunu silkələdi:

– Ax, alçaq, qorxaq! – deyə bağırdı.

Tində duran bir dəstə adam vaqonun ardınca bir neçə yağlı söyüş göndərdi.

Herstvud qaşqabağını azacıq turşutdu. Həqiqət onun əvvəlcə zənn etdiyindən xeyli pis idi. Onlar üç-dörd kvartal yol getdikdən sonra qabaqda lap relslərin üzərində bir qalaq gördülər. Polislərdən biri:

– Aha! Yəqin onlar burada öz işlərini görmüşlər! – dedi:

O birisi dedi:

– Deyəsən, bizim onlarla söhbətimiz uzun olacaq!

Herstvud vaqonu barrikadanın lap yaxınlığına sürdü. O saat vaqonun ətrafına adamlar toplaşdı. Bunlar başlıca olaraq, tətillik konduktorlar, vaqonsürənlər, onların dostları, sadəcə olaraq rəğbət bəsləyənlər idi. Az-çox dostcasına səslənən kiminsə səsi eşidildi.

– Yoldaş, vaqondan düşün! Yəqin ki, siz acların çörəyini əlindən almaq istəmirsiniz?

Herstvud dəstəkdən və tormozdan tutaraq, nə edəcəyini bilmirdi. Onun rəngi ağarmışdı.

Polis nəfərlərindən biri vaqon meydançasından başını uzadaraq: – Rədd olun! – dedi. – Geriyə çəkilin! Yoldan çıxın! İşləməyə mane olmayın!

Tətilliklərin başçısı polisə azacıq belə fikir verməyərək və ancaq Herstvud ilə danışaraq dedi:

– Qulaq asın, yoldaş, biz də sizin kimi fəhləyik. Əgər siz həqiqi vaqonsürən olsaydınız, sizinlə də bizimlə olduğu kimi rəftar edərdilər. Əgər bir adam sizin yerinizi tutmuş olsaydı, zənnimcə, siz də narazı olardınız, deyilmi? Siz də istəməzdiniz ki, bir nəfər sizi öz hüququnuzu almaq imkanınızdan məhrum etsin. Doğru deyilmi, yoldaş!

– Çəkilin yoldan! Yoldan çəkilin! – deyə polismen kobudcasına bağırdı. – Buradan rədd olun!

O, tramvaydan tullandı və izdihamın qarşısında duraraq onu tramvay xəttindən sıxışdırmağa başladı. İkinci polismen də bir an içərişində onun yanına atıldı.

– Geriyə! Geriyə! – deyə ikisi çığırdı. – Çəkilin! Bəsdir axmaqlıq elədiniz! Sizə deyirlər, rədd olun buradan!

Elə bil balaca bir arı yuvası hərəkətə gəlib vızıldaşdı.

Tətilliklərdən biri həyəcanla bağırdı:

– Niyə mənə itələyirsən! Mən ki, bir pis iş görmürəm.

Polismen dəyəneyini yelləderək bağırdı:

– Rədd olun buradan, rədd olun, yoxsa başınızı əzərəm!

Rədd olun, deyirəm!

– Bu nə deməkdir! – deyə bir tətillik çığırdı və hərəkətinə qatı söyüş əlavə edərək, polismeni bərk itələdi.

Trax! Polismen dəyəneyini fəhlənin başına endirdi. Fəhlə tez-tez gözlerini qırpdı və bərk səndələyərək geri çəkildi. Bunun əvəzində kim isə polismenin peysərinə bir zərbə endirdi. Özündən çıxmış polismen izdihamın lap sıx yerinə atılaraq, dəyənək zərbələrini gah sağa, gah sola endirməyə başladı. Onun məsləkdaşı amansız lənətlər yağdıraraq yoldaşına məharətlə kömək edirdi. Heç kəs ciddi zədə almadı, çünki tətilliklər heyvətamiz bir çevikliklə zərbələrdən özlərini qoruyurdular. İndi onlar, səkidə toplaşaraq, polismenlərə söyüşlər və rixşəndlər yağdırırdılar.

Polislərdən biri:

– Bəs konduktor hanı? – deyə çığırdı.

Geriye baxaraq o, şiddətli həyəcan içərisində olan konduktoru Herstvudun yanında gördü. Herstvud gözü qarşısında baş verən səhnəni qorxmaqdan artıq heyrətlə müşahidə edirdi.

– Nə üçün düşüb yolu daşlardan təmizləmirsiniz? – deyə polismen çıxırdı. – Yatmısınız, nədir? Bütün günü burada dayanmaq istəyirsiniz? Cəld düşün!

Polismenlərin ancaq konduktoru çağırmasına baxmayaraq həyəcədən ağır-ağır nəfəs alan Herstvud qorxmuş konduktor ilə bərabər yerə atıldı.

– Cəld olun, tələsmək lazımdır!

Soyuğa baxmayaraq, polismenlərə çox isti idi. Onların çox acınacaqlı görünüşü var idi. Herstvud işə başladı: o, konduktorla birlikdə daşları bir-birinin ardınca yoldan yığışdırır və işləməkdən qızırdı.

– Ax, məlun skeb! – deyə izdiham bağırırdı. – Əclaf, qorxaq! Adamların işini oğurlamaq əlinizdən gələr! Yoxsulları soyursunuz, fırıldaqçılar! Dayanın, sizə də əlimiz çatır!

Bu sözlər hər tərəfdən gəlirdi. Hər bir söz söyüş və lənətlərlə müşayiət olunurdu.

Kimse kobudcasına çıxırdı.

– Yaxşı, işləyin, əclaf! Öz alçaq işinizi görün! Sizin kimi qan-içənlərin üzündən yoxsulları boğurlar.

Pəncərəni açıb başını küçəyə uzadan qoca bir irlandiyalı qadın:

– Sizi görüm acından öləsiniz! – dedi. Sonra polislərdən birinin ünvanına əlavə etdi. – Sən də, əqrəb! Alçaq qatil! Dəyənəklə mənim oğlumun başına vurmağını sənə göstərəm!

Murdar, qaniçən iblis!

Polis nəfəri özünü elə göstərdi ki, guya heç nə eşitmir, ancaq yavaşdan mırıldanırdı:

– Sən də cəhənnəm ol, qoca kaftar!

Nəhayət, yol daşlardan təmizləndi. Herstvud yağdırılan söyüşlər altında yenidən meydançada öz yerini tutdu. Polislər bir-birinin ardınca onun yanına qalxdılar. Konduktor iki dəfə ipi çəkdi.

Cing! Gumm! Pəncərələrə və qapıya daşlar yağdırıldı. Daşın biri Herstvudun lap qulağının dibindən keçdi, o biri şüşəni qırıq-qırıq elədi.

– Tam sürət! – deyə polismenlərdən biri çıxırdı və özü dəstəkdən tutdu.

Herstvud tabe oldu. Vaqon daş qalağı və lənətlər altında ox kimi qabağa atıldı.

Polislərdən biri dedi:

– O köpek oğlu mənim boynuma ilişirdi! Amma mən də onun başına yaman vurdum!

O biri polismen lovğalandı:

– Yəqin ki, mən də bezilərində xatirə qoydum.

Birinci polismen:

– Öz aramızdır, məni əclafsifət adlandıran o oğlanı tanıdım. Vaxtilə onunla hesablaşaram, – dedi.

Yoldaşı əlavə etdi:

– Mən izdihamı görəndə kimi fikirləşdim ki, yəqin vuruşma olacaqdır.

Herstvud şiddətli təlaş və həyəcan içərisində qabağa baxırdı. Son bir neçə dəqiqə ərzində gördüyü səhnə onu çaşdırmışdı. O, vaxtilə belə şeylər haqqında oxumuşdu, lakin həqiqət onun təsəvvür etdiyini ötüb keçdi. o, təbiətən qorxaq deyildi. Başına gələnlər onda axıra qədər dözmək arzusunı oyatmışdı.

O daha Nyu-York haqqında, öz evi haqqında düşünmürdü. Elə bil onun bütün fikirləri Bruklində bu cür tramvay sürməsi üzərində toplanmışdı.

İndi vaqon heç bir maneəyə rast gəlmədən Bruklinin ticarət hissəsilə hərəkət edirdi. Camaat qırılmış pəncərələrə və forması olmayan vaqonsürənə baxırdı. Ara-sıra arxadan “skeb” və sair sözlər eşidilirdi, lakin heç kəs vaqonu saxlamağa təşəbbüs göstərmirdi. Onlar yolun axırına çatdıqda, polislərdən biri öz nahiyyəsinə zəng elədi və baş verən hadisə haqqında məlumat verdi.

Herstvud onun:

– Orada indidən pusqu vardır, – dediyini eşitdi. – Siz oranı təmizləmək üçün adam göndərin!

Geriye dönərkən vaqon daha rahat getdi. Doğrudur, arxalarınca daş atılır, söyüşlər yağdırılırdı, lakin hücum edən olmadı. Herstvud uzaqdan tramvay deposunu görərkən rahat nəfəs aldı.

Vaqon depoya qoyuldu, Herstvudu bir az dincəlmək üçün buraxdılar, bir azdan sonra yenə çağırıldı. Bu dəfə onu iki başqa polismen müşayiət edirdi. Herstvud indi əvvəlki qorxunu hiss etmədən yöndəmsiz küçələrdə vaqonu tam sürətlə sürürdü. Hava pis idi, durmadan qar tökürdü, dondurucu külək birbaşa adamın üzünə vururdu.

Vaqonun sürətlə hərəkət etməsi soyuğun təsirini daha da şiddətləndirirdi. Herstvudun geyimi belə iş üçün heç yaramırdı. O, soyuqdan titrəyir, ayaqlarını döyəcləyir, əllərini ovur, lakin susurdu. Vəziyyətin yeniliyi və təhlükəli olması onu bir qədər qeyrətə gətirirdi, lakin bu onun qanqaralığına mane olmurdu.

“İt yaşayırdı, – deyə o fikirləşdi. – Bir gör nə günə qaldım!”

Yalnız bir şey – Kerrinin onu təhqir etməsini xatırlamaq ona qətiyyətinə itirməyə mane olurdu. O hələ o qədər alçalmamışdır ki, belə təhqirlərə dözsün. O hələ əldən düşməmişdir, müvəqqəti olaraq hətta belə bir işə də davam gətirə bilər.

Sonra işlər düzəlir və bir qədər pul toplayar.

Bir uşaq ona donmuş torpaq topası atdı. Topa onun çiyinə dəydi və bərk ağrıtdı. Bu, Herstvudu bərk hirsələndirdi:

– Yaramaz küçük! – deyə o mızıldandı.

– O, sizi yaralamadı ki? – deyə polismen soruşdu:

– Yox, keçər gedər!

Küçələrdən birinin tinində, döngədə vaqonun hərəkəti yavaşdığı zaman tətillik olmuş bir sürücü səkidən Herstvudu səslədi:

– Kişi olun, yoldaş, vaqondan düşün! Unutmayın ki, biz ancaq bir tikə çörək üçün mübarizə edirik – bizim istədiyimiz yalnız budur. Bizim hər birimizin ailəsi var, onları doyurmaq lazımdır.

Bu adam çox sakit danışdı və görünür ki, onun heç bir düşmənçilik niyyəti yox idi.

Herstvud özünü elə göstərdi ki, guya eşitmir. O düz qabağa baxaraq yenə vaqona tam sürət verdi. Lakin tətillikçinin səsinə elə bir ahəng var idi ki, onun qəlbinə toxunmuşdu.

Səhər və günün çox hissəsi belə keçdi. Herstvud üç reys elədi. Yediyi nahar belə iş üçün lazımı qüvvət vermirdi. Soyuq ona daha artıq təsir etməyə başlamışdı.

Yolun axırında o, hərəkət etmək və qızıışmaq üçün hər dəfə vaqondan düşür, lakin ağrıdan inildəməmək üçün güclə özünü saxlayırdı. Park işçilərindən birinin ona yazığı gələrək ona isti papaq və xəz əlcək verdi. Herstvud ona hədsiz dərəcədə minnətdar idi.

Xörəkdən sonra keçirdiyi ikinci reysdə Herstvud yola köhnə teletraf dirəyi atıldığı üçün vaqonu saxlamağa məcbur oldu. Hər iki polismen bir vaxt camaata müraciətlə:

– Dirəyi yoldan götürün! – deyə çığırıldı.

– Oho, iştaha bax! Özünüz götürün! – deyə səslər eşidildi.

Polismenlər meydançadan sıçrayıb düşdülər, Herstvud da onların ardınca düşmək istədi.

– Yox, yaxşısı budur siz öz yerinizdə qalın! – deyə onlardan biri səsləndi. – Yoxsa vaqonu sürüb apara bilərlər.

Həyəcanlı səslərin gurultusu arasında o, birdən-birə, lap qulağının dibində bir səs eşitdi:

– Düşün, yoldaş! Kişi olun! Kasıbların əleyhinə mübarizə etmək yaxşı deyil! Bu işi siz varlıların öhdəsinə buraxın.

Herstvud dərhal yol ayrıcında onu səsləyən tətillikçinin tanıdı və yenə də özünü eşitməməzliyə vurdu.

– Düşün, yoldaş! – deyə o xeyirxahlıqla təkrar etdi. – Hamının əleyhinə çıxmaq yaxşı deyildir. Yaxşı olardı ki, siz heç bu işə qarışmaya idiniz.

Vaqonsürənin ağı, görünür, fəlsəfi quruluşa malik idi: onun səsi inandırıcı səslənirdi.

Birinci iki polismenin köməyinə haradansa üçüncüsü gəldi və kömək istəmək üçün telefona yüyürdü.

Herstvud qətiyyətlə, eyni zamanda qorxu ilə ətrafı nəzərdən keçirdi.

Kim isə qolundan yapışdı və güclə vaqonun meydançasından aşağı dartmağı cəhd etdi. Herstvud:

– Düş get! – sözlərini eşitdi və həmin anda az qala şəkəkə üzərindən yuvarlanıb düşmüşdü.

–Burax! – deyə o dəli kimi bağırırdı.

Gənc bir irlandiyalı meydançaya atılaraq cavab verdi:

– Mən sənə göstərəm, məhun skeb!

O, yumruğunu Herstvudun başına endirmək istədi, lakin Herstvud başını əydi və zərbə onun çiyinə dəydi.

– Rədd o, buradan! – deyə polismen söyüş yağdıraraq Herstvudun harayına çatdı.

Herstvud artıq özünə gəlmişdi, lakin rəngi ağappaq idi, bütün bədənini əsirdi. İş ciddi vəziyyət alırdı. Adamlar nifrət dolu nəzərlərlə ona baxır və ələ salırdılar. Balaca bir qız onun ağzını əyirdi. Herstvudun qətiyyəti sarsılmağa başlayırdı. Bu zaman polis idarəsinin fərqlənən gəldi və oradan bir dəstə polismen çıxdı. Yol sürətlə təmizləndi və vaqon azad edildi. Polislərdən biri:

– Hə, indi tez yola düşmək lazımdır, – deyə çığırıldı və vaqon yenə sürətlə hərəkət etdi. Son mərhələ geriye qayıdan yolda idi. Parka

iki-üç kilometr qalmış onları döyüşə hazır olan böyük bir izdiham qarşıladı. Bu rayon çox yoxsul görünürdü. Herstvud sürəti artırmaq və tez ötüb keçmək istədi. Lakin yol yenə də kəsilmişdi. Hələ bir neçə kvartal qalmış Herstvud gördü ki, adamlar tramvay xəttinə nə isə çəkib getirirdilər.

Polislərdən biri:

– Onlar yenə buradadırlar! – deyə səsləndi.

– Bu dəfə mən onlara göstərəm! – deyə səbrini itirməyə başlayan ikinci polismen cavab verdi.

Vaqon izdihamın coşduğu yere yaxınlaşdıqda Herstvudun boğazı tutuldu. Əvvəlki kimi istehzalı səslər, fitlər eşidildi və dərhal daş atmağa başladılar. Bir neçə şüşə qırıldı. Herstvud vaxtında əyilməse idi, başına dəyəcək zərbədən qurtara bilməyəcəkdi.

Hər iki polis nəfəri izdihamın üzərinə atıldı, izdiham da öz növbəsində vaqona tərəf cumdu. Hücüm edənlər içərisində əlində yoğun ağac, zahirən lap qıza oxşayan gənc bir qadın var idi. O, yaman hirs-lənmişdi. Ağacı qudurmuşcasına Herstvuda fırlatdı, lakin o, cəld tər-pənib zərbədən özünü qorudu. Gənc qadının hərəkətindən qeyrətə gəlmiş bir neçə adam ürəklənərək cəld vaqona sıçradılar və Herstvudu dartıb yere saldılar.

O böyrü üstə düşərək ancaq:

– Məndən əl çəkin! – deyə cığıra bildi.

Kim isə:

– Ah, alçaq! – deyə bağırırdı.

Yumruq və təpiklər Herstvudun üstünə yağırırdı. Ona elə gəlirdi ki, o, bu saat boğulacaqdır. Sonra onu hara isə çəkib apardılar, o isə özünü müdafiə etməyə, onların əlindən çıxmağa çalışırdı.

– Yetər! – deyə polis nəfərinin səsi eşidildi. – Heç kəs sizə toxunmur! Qalxın!

Herstvud özünə gəldi və polismenləri tanıdı. O taqətsizlikdən az qala yıxılırdı. Onun çənəsindən nə isə yapışqan kimi bir şey axırdı. Herstvud əli ilə çənəsinə toxundu: barmaqları qıpqırmızı oldu.

– Məni yaralamışlar, – deyə o, çaşqın halda səsləndi və cib dəsmalını çıxartdı.

Polis nəfərlərindən biri:

– Bir şey yoxdur! Balaca cızılıb! – deyə onu sakitləşdirdi.

Herstvudun fikri aydınlaşdı və o, ətrafına baxmağa başladı. O, balaca bir dükanda idi. Polismen onu bir dəqiqəliyə tək buraxdı.

Herstvud pəncərə qarşısında durub çənəsini silərək öz vaqonunu və həyəcanlı izdihamı görürdü. Çox keçmədən bir polis furqonu, sonra ikincisi gəldi. Bu anda təcili yardım karetası da gəlib çatdı. Polislər şiddətlə izdihamı geri basır və hücum edənlərdən bəzilərini həbsə alırdılar.

Polis nəfərlərindən biri dükanın qapısını açaraq içəri baxdı və:

– Öz vaqonunuza düşmək istəyirsinizsə, çıxın! – dedi.

Herstvud inamsız halda çıxdı. O üşüyürdü, həm də çox qorxmışdu.

– Konduktor haradadır? – deyə o soruşdu.

– Kim bilir? – deyə polismen cavab verdi və sonra əlavə etdi: – Hər halda burada yoxdur.

Herstvud vaqona tərəf getdi və bərk əsəbiləşmiş halda meydan-çaya qalxmağa başladı. Bu anda güllə səsi eşidildi. Herstvudun sağ çiynini nə isə yandırdı. O:

– Atan kimdir? – deyən polismenin səsinə eşitdi. – Lənətə gəlsiniz? Kim atdı?

Hər iki polis nəfəri Herstvudu buraxaraq yaxın evlərdən birinə tərəf cumdular. Herstvud bir az dayandı və yere düşdü:

– Yox, bu həddindən artıq oldu! – deyə o mızıldandı. – Cəhənnəm olsunlar!

O, şiddətli həyəcan içərisində tinə çatdı və yaxın döngəyə buruldu. Dərin bir ah çəkərək:

– Bu da belə! – deyə səsləndi.

O yarım kvartal getməmişdi ki, onu diqqətlə nəzərdən keçirən bir qız gördü:

– Siz tez buradan rədd olun! – deyə qız ona məsləhət gördü.

Herstvud göz açmağa macal verməyən çovğunda evə tərəf yollandı və qaranlıq düşəndə keçid yerinə çatdı. Balaca paroxoddakı səmişinlər açıq bir maraqla ona baxırdılar. Herstvudun başında elə dolaşıqlıq var idi ki, o heç bir şey düşünə bilmirdi. O, ağ qasırğa içərisində yanib sönen çay işıqlarının sehirləyici mənzərəsini görə bilmədi. Paroxod sahile yan alan kimi o, irəli atıldı və nəhayət, evə çatdı.

Herstvud evə daxil oldu. Ev isti idi. Lakin Kerri evdə yox idi. Stolun üstündə bir neçə axşam qəzeti vardı, yaqın, Kerri getirmişdi. Herstvud qazı yandırır yelləncəkdə oturdu. Bir az keçəndən sonra o qalxdı, soyundu və çiynini yoxladı. Əhəmiyyətsiz bir cızılmadan başqa bir şey yox idi. O, əllərini və qana bulaşmış üzünü yudu, saç-

larını daradı. Şkafda yeməyə bir şey tapdı, qarnını bərkitdi, yenə gəlib öz rahat yelləncəyində oturdu. Bu zaman o, özünü necə yaxşı hiss edirdi!

Herstvud fikirli halda oturub çənəsini əlləşdirirdi, bu dəqiqə o, qəzet oxumağı belə unutmuşdu.

Bir müddət sonra özünə gələrək:

– Hə! Orada işlər yamandır! – dedi.

Başını azacıq çevirərək qəzetləri gördü, yüngülcə köksünü ötürərək, “Uorld” qəzetini əlinə aldı.

Başlıqlardan birində deyilirdi: “Bruklində tətillər getdikcə genişlənir”. O biri başlıqda “Bruklinin hər tərəfində qanlı toqquşmalar gedir” sözləri yazılmışdı.

Herstvud yelləncəkdə getdikcə rahat oturaraq oxumağa başladı. O, uzun müddət böyük bir maraqla tətillin təsvirini öyrəndi.

XLII FƏSİL

BAHAR NƏSİMİ. BOŞ ÇANAQ

Herstvudun Bruklin sərgüzəştini səhv hesab edənlər, bununla belə etiraf etməlidirlər ki, onun səylərinin nəticəsizliyi ona mənfi təsir bağışlamaya bilməzdi. Əlbəttə, Kerri bunu bilirdi. Herstvud Bruklində baş verən hadisələr haqqında ona heç bir şey danışmadı və Kerri də elə qərara gəldi ki, o, ilk kəskin sözdən geri çəkilməmiş, boş bir şey üçün hər şeyi atmışdır. Sadəcə olaraq o, işləmək istəmir!

Kerri indi şərq gözəlləri qrupunda çıxış edirdi. Operettanın ikinci perdəsində vəzir onları öz hərəmxanasını yoxlayan sultanın qarşısından keçirir. Onlarla danışmaq lazım gəlmirdi. Bir dəfə (Herstvudun tramvay parkında yatdığı həmin gecə) oynaq əhval-ruhiyyədə olan birinci komik yaxında olan qıza baxıb yoğun səslə:

– Sən kimsən? – dedi və bu söz tamaşa salonunda yüngül bir gülüşə səbəb oldu.

Tamamilə təsadüfi olaraq bu qız, elə bu vaxt reverans edən Kerri idi. Onun yerində başqa bir qız da ola bilərdi. Birinci komik heç bir cavab gözləmədi, lakin Kerri cəsarətini topladı və daha aşağı öylərək cavab verdi:

– Sizin itaətkar bəndəniz!

– Onun replikasında xüsusi bir şey yox idi, lakin onun ədəsi nə isə tamaşaçılara xoş gəldi, – öz kiçik kəmərinə yüksəkdə duran acıqlı sultan çox gülməli idi.

Birinci komik cavabdan razı qaldı, həm də salondakı gülüş ondan gizli qalmamışdı.

– Deyəsən, sizin adınız Smitdir, – deyərək komik zarafatı davam etdirmək istədi.

Lakin Kerri öz hərəkətindən qorxmışdı.

Kordebaletdə bildirdilər ki, belə sərbəstlik cəriməyə və bəzən qovulmağa səbəb ola bilər. Lakin gələn pərdənin başlanğıcından bir az əvvəl, Kerri pərdə arxasında durduğu zaman, onun yanından keçən komik Kerrinin üzünün mənalı ifadəsinə baxaraq dedi:

– Gələcəkdə də belə cavab verə bilərsiniz. Amma daha heç bir şey artırmayın!

– Təşəkkür edirəm, – deyərək Kerri cavab verdi.

Komik gedəndən sonra o, həyəcədən titrəyirdi.

Yoldaşlarından biri:

– Bəxtiniz kəsdi, – dedi. – Bizim hamımızın rolu sözsüzdür.

Bunun doğruluğuna söz ola bilməzdi. Hamıya aydın idi ki, Kerri müvəffəqiyyətə doğru kiçik olsa belə ilk addımı atmışdır.

Ertəsi gün yenə bu replikayı deyəndə onu alqışladılar. Evə gələrkən o, sevinir və öz-özünə təkrar edirdi ki, bu balaca müvəffəqiyyət nə isə bir nəticə verməlidir. Lakin Herstvudu görəndə kimi onun bütün sevinci yox oldu, bütün xoş fikirləri uçub getdi və onların yerini bu bezdirici həyata son vermək arzusu tutdu. Səhər o, Herstvudun Bruklin səfərinin nə ilə qurtardığını soruşdu.

– İndi orada vaqonları ancaq polislər idarə edir. Dedilər ki, gələn həftəyə qədər onlara heç kəs lazım olmayacaqdır.

Yeni həftə başlandı, lakin Kerri Herstvudun planlarında heç bir dəyişiklik görmürdü. Əvvəlki kimi o, yenə tək qalırdı. O, Kerrinin səhərlər məşqə və axşamlar tamaşaya getdiyinə tam laqəydliklə baxır və ancaq müəllim kimi edirdi. Bir neçə dəfə o, özünü qəzetdə bir şey oxuduğuna, fikirlərinin isə çox uzaqlarda dolaşdığına fikir vermişdi. O, bunu ilk dəfə vaxtilə özünün mənsub olduğu Çikaqo klublarının birində şənlik gecəsinin təsvirini oxuyarkən hiss etdi. Herstvud gözlerini yerə dikərək oturmuşdu, onun qulaqlarına isə çoxdan unudulmuş səslər və bədələrin cingiltisi gəlirdi. O, öz dostu Uokerin:

– Vay səni, Herstvud, afərin sənə! – dediyini eşitdi.

Xəyalı onu ən yaxın dostlarının yanına apardı. Budur, o, gözəl geyinmiş halda dayanmışdır və yaxşı lətifə söylədiyinə görə dostlarının onu necə təsvib etdiklərinə təbəssümlə qulaq asır...

Birdən Herstvud gözlerini qaldırdı. Otaq elə sakit idi ki, saatin tiqqıltısı aydın eşidilirdi. Herstvud güman etdi ki, yəqin mürgüləmişdir. Lakin o hələ də qəzeti gözləri qarşısında tutmuşdu, belə ki, çətin yuxuya gedə bilərdi. "Nə qərībədir!" – deyə o düşündü.

Bu, yenə təkrar olunduqdan o, artıq buna əhəmiyyət vermədi.

Bəzən qəssablar, göyerti satanlar, kömürçülər, çörəkçilər borclarını almaq üçün onun yanına gəlirdilər. Onlar həmişə dəyişirdi, çünki Herstvud nisyə ala bilmək üçün gah bu, gah başqa mağazadan alırdı. O, borclularını nəzakətlə qəbul edir, hər vasitə ilə onların başını aldadırdı. Nəhayət, evdə kimsənin olmadığını göstərmək məqsədilə sadəcə qapını açmırdı, ya da "qonaqları" kobudcasına yola salırdı.

"Boş cibdən heç nə çıxarmaq olmaz, – deyə o düşünürdü. – Pulum olsaydı onların borcunu verərdim".

Kerrinin səhnədəki müvəffəqiyyətini gören balaca Lola Osborn gələcək ulduzun sanki peyki olmuşdu. O, başa düşürdü ki, özü heç vaxt bir şey əldə edə bilməyəcəkdir, bunun üçün də sövqi-təbii olaraq, pişik balası kimi öz məxmər pəncələrilə Kerriden yapışdı.

O, heyran-heyran dostuna baxaraq tez-tez təkrar edirdi:

– Ox, sən yüksələcəksən! Sən elə istedadlısan ki!

Kerri utancaq idisə lakin doğrudan da böyük istedadla malik idi. Başqalarının ona inandığını görərək o, özü də öz qüvvəsinə inanmağa başladı. Toplanmış həyat təcrübəsi və ehtiyac ona böyük xidmət göstərdi. "Kişilər" sözü daha onun başını gicəlləndirmirdi, o, indi bildirdi ki, kişilər dəyişilə bilərlər. Təriflər onun üzərində öz hakimiyyətini itirmişdi. Yalnız ağıl üstünlüyü onun ürəyini bəlkə dindirə bilərdi. Lakin bunun üçün Ems kimi adam lazım idi.

Bir dəfə o, Lolaya dedi:

– Bizim truppının artistlərini görməyə gözüüm yoxdur. Onlar hamısı özlərinə vurulublar!

– Bəs m-r Barley necə, sevimli deyilmi? – deyə Lola etiraf etdi, bundan bir gün qabaq o, Lolaya inəyetkar bir təbəssümlə baxmışdı.

– Ah, əlbəttə, o sevimlidir, – deyə Kerri razılaşdı. – Lakin o, səmi-mi adam deyildir. Onda hər şey sünidir.

Çox keçmədən bir təsadüf Kerrinin də ona xeyli bağlı olduğunu Lolaya sübut etdi. Bir dəfə necə oldusa Lola soruşdu:

– Sən olduğun yerdə ev kirayəsi verirsənmi?

– Əlbəttə, verirəm, – deyə Kerri cavab verdi. – Sən bunu nə üçün soruşdun?

– Çünki mən bir yer bilərəm ki, orada ucuz qiymətə vannalı bir otaq olar. Özü də cəmi həftədə altı dollardır.

– Harada? – deyə Kerri soruşdu.

– On yeddinci küçədə.

– Doğrusu, bilmirəm, dəyişməyə dəyərmə, – deyə Kerri cavab verdi və eyni zamanda həftədə hərəsinə üç dollar düşəcəyini hesabladı. Kerri onu da fikirləşirdi ki, əgər o, özündən başqa bir kəsi saxlamasa idi, həftədə ona on yeddi dollar qalardı.

Bu söhbət heç bir nəticə vermədi və Kerri özündən uydurduğu replikanın nəticəsində balaca bir müvəffəqiyyət qazandığı günə qədər hər şey əvvəlki kimi qaldı. Bu kiçik müvəffəqiyyət Herstvudun Bruklindəki sərgüzəştləri ilə bir vaxta düşdü. Kerri ona azadlıq lazım olduğu haqqında düşünməyə başladı. O, Herstvudun yanından getmək və onu öz qayğısına qalmağa məcbur etmək istəyirdi.

Lakin Herstvud özünü bəzən elə qərībə aparırdı ki, Kerri Herstvudun onun getməsinə mane olacağından ehtiyat edirdi. Herstvudun onu təqib edəcəyini və teatrda axtaracağını gözləmək olardı. Doğrudur, Herstvudun bunu edəcəyinə Kerri inanmırdı, lakin kim bilsin? Belə bir işin ola biləcəyi ona çox ağır gəlirdi və təbii ki, bu fikir onu çox narahat edirdi.

Aktrisalardan birinin truppadan gedəcəyini bildirməsi və müdiriyyətin bu balaca yeri Kerriyə təklif etməsi məsələnin həllini sürətləndirdi.

Bu müvəffəqiyyət haqqında eşidən Lolanın ilk sualı bu oldu:

– Sən nə qədər alacaqsan?

– Heç soruşmadım, – deyə Kerri etiraf etdi.

– Sən mütləq öyrən! Aman Allah! Sən başa düş ki, tələb etməsən heç bir vaxt bir şey əldə edə bilməzsən. Həftədə qırx dollardan az istəmə!

– Ah, sən nə deyirsən! – Kerri səsləndi.

– Əlbəttə! – deyə Lola dediyində dururdu. hər halda təşəbbüs et.

Axırda Kerri Lolanın fikrinə şərək oldu, bir müddət gözlədi. Rejissor ona hansı paltarda çıxmalı olduğunu dediği zaman o, cəsarətini toplayıb soruşdu:

– İndi mən nə qədər alacağam?

– Otuz beş dollar, – deyə o cavab verdi.

Kerri bu xəbərdən elə çəşmişdi ki, artıq istəmək ağlına gəlmədi. O, sevincdən özünü itirmişdi və bu yeni xəbəri eşidib onun boy-nuna atılan Lolanı az qala boğmuşdu. Lola dedi:

– Hər halda bu sənın almalı olduğundan çox azdır. Unutma ki, indi sən rollar üçün paltar tikdirməlisən.

Bunu eşidən Kerri diksindi.

Elə isə o, haradan buna pul tapacaqdır? Onun ehtiyat pulu yox idi. Bir azdan sonra ev kirayəsi də verməli idi.

– Verməyəcəyəm vəssalam! – deyə o qət etdi. – Bu mənzil mənə heç lazım da deyildir! Öz pullarımı verməyəcəyəm. Köçərim – qurtardı getdi.

Elə bu vaxt Lola inadla onun üstünə düşmüşdü:

– Gəl bir yerdə yaşayaq, Kerri! – deyə o yalvarırdı. – Bizim gözəl otağımız olar, özü də lap az kirayə verərik.

– Bu mənim də ürəyimcədir, – deyə Kerri açıq etiraf etdi.

– Bəs niyə durmusan? – deyə Lola səsləndi. – Biz bir yerdə vaxtımızı elə şən keçirəcəyik ki, görərsən!

Kerri fikrə getdi.

– Bəlkə də köçdüm, – dedi. – Ancaq bu saat yox. Mən bir az gözləməliyəm.

Azadlıq fikri onu tərk etmədi. Eyni zamanda ev kirayəsi vermək vaxtı da yaxınlaşırdı və ən yaxın vaxtda yeni paltarlar sifariş etmək lazım idi.

Öz fikirlərində özünə bəraət vermək üçün Herstvudun sonsuz tənbəlliyini xatırlamaq kifayət idi. O, günü-gündən daha artıq qara-dinməz olur, günü-gündən daha artıq düşgünləşirdi.

Ev kirayəsini vermək vaxtı yaxınlaşdıqca Herstvud da otaqların çox baha olduğu haqqında düşünməyə başladı. Borçlular pul üçün tez-tez gəlməklə onu çox cana gətirirdilər! İyirmi səkkiz dollar – böyük məbləğdir!

O düşünürdü ki: “Bu qədər kirayə vermək Kerri üçün ağırdır. Biz bir qədər ucuz ev tapa bilərik”.

Səhər yeməyi zamanı bu fikir onu:

– Səncə bu ev bizim üçün baha deyilmi? – deməyə məcbur etdi.

Kerri onun nə demək istədiyini başa düşmədən:

– Əlbəttə, bahadır, – deyə cavab verdi.

– Mənə belə gəlir ki, bundan balaca bir ev bizə tamamilə kifayət edər, – deyə Herstvud davam etdi. – Bizə bu qədər otaq lazım deyil.

Herstvud Kerrinin fikirlərini oxuya bilsə idi, onun üzünün ifadəsindən başa düşərdi ki, o, Herstvudun onu öz yanından buraxmaq istəmədiyindən təşvişə düşmüşdü. O, Kerriyə daha yoxsul bir həyat təklif edir və görünür, bunda ləyaqətsiz bir şey görmürdü.

Kerri dərhal özünü toplayaraq:

– Doğrusu, bilmirəm, – dedi.

– Yəqin ki, mətbəxi olan bir otaq kirayə verən evlər vardır.

Bu, bizə tamamilə kifayət edər.

Kerridə sövq-təbii olaraq, bu plana qarşı nifrət oyandı.

“Heç vaxt! – deyə o qət etdi. – Köçmək üçün pulu haradan tapım? Özü də ki, ömürlük onunla bir otaqda yaşamaq! Yox, yaxşısı budur ki, bütün pulları paltar almağa sərf edim”.

Elə o gün Kerri öz niyyətini yerinə yetirdi. Bundan sonra isə yalnız bir yol qalırdı.

O, dostunun yanına gedərək:

– Lola mən köçməyə razıyam, – dedi.

– Nə yaxşı! – deyə Lola səsləndi.

Kerri qızın dediyi otağı nəzərdə tutaraq soruşdu:

– Bunu elə bu saat etmək olarmı?

– Əlbəttə! – deyə Lola onu xatircəm etdi.

Onlar dərhal otağa baxmağa getdilər. Kerrinin hələ on dollar pulu qalmışdı. Bu, bir həftə yeməyə və ev kirayəsinə çatardı. Maaşı ancaq gələn həftədən artacaqdı. Beləliklə, yeni məşə qədər hələ on gün gözləmək lazım idi. Kerri yeni evin kirayəsinin yarısını verdi.

– Məndə ancaq həftənin axırına kimi çatacaq qədər pul qalmışdır, – deyə Kerri yoldaşına etiraf etdi.

– Məndə pul vardır, – deyə Lola o saat öz yardımını təklif etdi.

– Səncə iyirmi beş dollar borc verə bilərəm.

– Təşəkkür edərim, lazım deyil, – deyə Kerri onun sözünü kəsdi.

– Bir təhər dolanaram.

Onlar cümə günü köçməyi qərara aldılar, buna isə cəmi iki gün qalmışdı.

İndi, məsələ həll edildikdən sonra, Kerri ruhdan düşdü. O, özünü az qala cinayətkar hesab edirdi. Hər gün Herstvuda fikir verərək, görürdü ki, nə qədər rəğbətsiz olsa da o, hər halda mərhəmətə layiqdir.

Köçmək qərarına gəldiyi günün axşamı Kerri ona fikir verərək düşündü ki, o, təbiətən xaraktersiz və fəaliyyətsiz olmaqdan artıq, tale tərəfindən təqib olunmuş və incidilmiş bir adamdır. Onun nəzəri əvvəlki miskinliyini itirmişdi, üzündə yaxınlaşan qocalığın açıq əlamətləri vardır, elləri bürüşmüşdü, saçlarına dən düşmüşdü. O, başı üstünü almış fəlakətdən xəbərsiz halda yelləncəkdə yırğalanır, qəzet oxuyur və ona diqqət yetirildiyini hiss etmirdi.

Sonun yaxın olduğunu hiss edən Kerri ona qarşı daha artıq diqqətli olmuşdu.

– Corc, gedib bir qab şaftalı kompotu alaydın, – deyə o təklif etdi və stolun üstünə iki dollarlıq bir kağız pul qoydu.

– Yaxşı, – deyə Herstvud cavab verdi və heyərlə pula baxdı.

– Bəlkə yaxşı quşqonmaz da tapasan – deyə Kerri əlavə etdi. – Mən onu nahara hazırlayaram.

Herstvud qalxdı, pulu götürdü və geyinməyə getdi. Kerri yenə onun geyiminin necə köhnəldiyini gördü. O əvvəllər də dəfələrlə onun köhnəlmiş kostyumuna diqqət yetirmişdi, lakin indi nədənsə Herstvudun xarici görünüşü xüsusi olaraq onun gözüne sataşdı. Bəlkə o, doğrudan da heç bir iş tapa bilmir? Axı Çıkaqoda onun vəziyyəti yaxşı idi. O, parka görüşə gələndə necə yaxşı geyinirdi, necə qəşəng olurdu! Bütün bu işlərdə yalnız onu müqəssirdir?

Herstvud qayıtdı, aldığılarını və pulun xırdasını stolun üstünə qoydu.

– Bu xırdanı özündə saxla. Bəlkə yenə bir şey lazım oldu.

– Yox, – deyə Herstvud bir növ qürurla cavab verdi. – Bu pulları götür!

Kerri bərk əsəbiləşmiş halda təkid edirdi:

– Corc, axı yəqin ki, yenə başqa xərcimiz olacaqdır.

Herstvud bir qədər təəccüb etdi, lakin o, əlbəttə, bilmirdi ki, bu dəqiqə o, Kerriyə nə qədər acınacaqlı görünür. Kerri böyük çətinliklə səsindəki titrəyişini boğa bilirdi.

Bunu demək lazımdır ki, Kerri hər hansı bir başqa adama da belə münasibət bəsləyə bilərdi. O, Drue ilə həyatının son dəqiqələrini dəfələrlə yadına salır və onunla pis rəftar etdiyinə görə özünü məzəmmət edirdi. O, gənc kommivoyajerlə heç bir vaxt yenidən görüşmək istəmirdi, lakin o, öz hərəkətindən utanırdı. Doğrudur, o, son addımı özxoşuna atmamışdı. Herstvud gecə gəlmiş, guya Drueyə

bədbəxt hadisə üz verdiyini xəbər vermiş, Kerri isə Drueyə heç olmasa bir şeydə yardım göstərmək arzusu ilə yubanmadan yola düşmüşdü. Kerrini bir fikir kədərləndirirdi ki, Drue bu işdə Herstvudun rolunu heç vaxt başa düşməyəcək və onun hərəkətini daşqəblilik hesab edəcəkdi. Kerrinin xəcaləti də bununla izah olunurdu. Əlbəttə, o, Drueyə məhəbbət bəsləmirdi, lakin o istəmirdi ki vaxtilə ona yaxşı münasibət bəsləmiş bu adam ondan incisin.

Belə hisslərə qapılaraq o, qətiyyənlə nə etdiyini düşünmürdü.

“Hər halda Kerri təbiətən çox yumşaq qəlblidir” – deyə düşünürdü.

Kerri elə o gün Lolanın yanına gəldikdə o, zümrümə edərək şeylərini yığışdırırdı.

Lola onu görəndə:

– Kerri, nə üçün sən indi, mənimlə birlikdə köçməyəsən? – deyə soruşdu.

– Yox, köçə bilmərəm, – deyə Kerri cavab verdi. – Mən cümə günü köçəcəyəm. Lola, mənə dediyin o iyirmi beş dolları borc verə bilərsənmi?

– Məmnuniyyətlə, – deyə Kerriyə bir yaxşılıq etmək imkanından sevinmiş qız səsləndi.

Artıq bir neçə gün idi ki, Herstvud yalnız ərzaq və qəzet almaq üçün evdən çıxırdı. Nəhayət, evdə oturmaq onu cana gətirdi, lakin soyuq və rütubətli hava onu evdə saxlamaqda davam edirdi. Cümə günü hava çox gözəl idi və sanki baharın müjdəsini gətirərək, yerin istilik və gözəllikdən həmişəlik məhrum olmadığını xatırladırdı. Mavi səma təmizlikdən parlayır, günəş artıq işıq şüalarını saçırdı. Sərçələr şən-şən cıkkıldəyirdilər. Kerri pəncərəni açıqda küçədən cənub küləyi içəri doldu. Kerri:

– Bu gün nə yaxşıdır! – dedi.

– Eləmi? – deyə Herstvud səsləndi.

Səhər yeməyindən sonra o, dərhal ən yaxşı kostyumunu geydi və qapıya doğru yönəldi.

Kerri şiddətli həyəcan keçirərək soruşdu:

– Sən tezmi qayıdacaqsan?

– Yox, – deyə Herstvud cavab verdi.

Küçəyə çıxdıqdan sonra o, Xarləm çayına tərəf getmək məqsədilə Yeddinci avenü ilə şimala tərəf yönəldi.

Herstvud xatırlayırdı ki, bir vaxt pivə zavodunun kontoruna gəndə bu çayda bir neçə gəmi görmüşdü. O, indi bu rayonda nə kimi dəyişikliklər olduğunu görməklə maraqlanırdı.

Herstvud Əlli doqquzuncu küçəni keçərək, Sentral-parkın kənarı ilə gedib Yetmiş səkkizinci küçəyə çatdı. Bu yerlər ona tanış gəldi. Yana dönerək o, burada son zamanlarda tikilmiş bir çox yeni evləri nəzərdən keçirməyə başladı. Hər tərəfdə yaxşılığa doğru dəyişiklik görünürdü. Boş yerlərdə tikilən evlərin sayı sürətlə artırdı. Herstvud parka tərəf qayıdaraq onun kənarı ilə Yüz doqquzuncu küçəyə qədər getdi, sonra yenidən Yeddinci avenüye döndü və saat birdə gözəl bir çaya çatdı. Çay, sağda şumlu yumşaq təpələr, solda isə yüksək meşəli yamaclar arasılə gümüş lent kimi qıvrılırdı. Yaz havası Herstvudda xoş hisslər oyatdı və o, bir neçə dəqiqə əlləri dalında dayanaraq, bu mənzərəni seyr etdi. Sonra döndü və gəmilərə baxa-baxa sahil boyu ilə getdi. Saat dördə axşam yaxınlaşmağa və hava sərinləməyə başladığıda, Herstvud evə qayıtmaq qərarına gəldi. O acmışdı və yemək haqqında, isti otaq haqqında ləzzətlə düşünürdü.

Saat altının yarısında o, öz evinə çatdığı vaxt artıq qaranlıq idi. Herstvud Kerrinin evdə olmadığını bilirdi: pərdələrin arxasında işıq görünmürdü. Qəzetçinin gətirdiyi qəzetlər qapının arasında idi. Herstvud öz açarı ilə qapını açdı, qazı yandırdı və bir qədər dincəlmək üçün oturdu. "Hər halda, Kerri bu saat gəlsə də, nahar yenə gecikəcəkdir". O, saat altıya qədər oxudu. Sonra özünə bir şey hazırlamaq üçün qalxdı.

Ancaq bu zaman Herstvud gördü ki, otaqlar qeyri-adi görünür. Nə olmuşdur? O, ətrafına göz gəzdirdi, sanki nə isə çatmırdı. Birdən onun həmişə oturduğu yerin yanında ağaran paketi gördü. Bu tamamilə kifayət idi – hər şey aydın oldu və heç bir izahat lazım deyildi.

Herstvud əlini uzadaraq paketi götürdü. Bədənindən bir gizilti keçdi. Kağız bərk xışıldadı. Məktubun içərisinə bir yaşıl əsginaz qoyulmuşdu. Herstvud yaşıl kağızı əlində bixtiyar əzişdirərək məktubu oxuyurdu:

"Sevimli Corc! Mən gedirəm, bir daha qayıtmayacağam. Biz bu evi saxlaya bilmərik, – bu, bizim cibimizə görə deyildir. Mənim imkanım olsaydı, əlbəttə, sənə kömək edərdim. Lakin mən ikimizin əvəzinə işləyib həm də ev kirayəsi verə bilmərəm. Mənim qazandığım cüzi məbləğ özümə lazımdır. Məndə olan iyirmi dolları sənə

üçün qoyuram. Məbeli ilə nə cür ələyirsən, elə. Mənə o lazım deyil. Kerri".

Herstvud məktubu əlindən saldı və sakitcə otağı nəzərdən keçirdi. İndi o nəyin çatışmadığını bilirdi – buxarı üzərində olan, Kerriyə məxsus balaca stol saati yox idi. O, işığı yandıraraq otaqdan-otağa keçirdi. Şifonerin üstündəki bəzək şeyləri yox olmuşdu. Stolların üstündən toxunma salfetlər götürülmüşdü. O, paltar şkaflını açdı, orada Kerrinin şeylərindən heç nə qalmamışdı. O, komodun yeşiyini çəkdi – Kerrinin alt paltarları orada yox idi. Onun sandığı da yox olmuşdu. Herstvudun öz paltarları əvvəlki yerində asılmışdı. Qalan şeyləri də öz yerində idi.

Herstvud qonaq otağına qayıtdı, döşəməyə baxaraq uzun müddət durdu. Səssizlik ona dözülməz görünürdü. Balaca mənzil birdən-birə dəhşət ediləcək qədər boşalmışdı. O, yemək istədiyini indi nahar vaxtı olduğunu tamamilə unutmuşdu. Ona elə gəlirdi ki, gecədən xeyli keçmişdir.

Birdən Herstvud pulu – Kerrinin yazdığı kimi iyirmi dolları hələ də əlində tutduğunu xatırladı. O işığı söndürmədən, hər bir addımda evin boşluğunu daha kəskin hiss edərək otaqdan çıxdı.

– Buradan köçmək lazımdır! – deyə o, yavaşca dilləndi. Birdən o, tamamilə tənha olduğunu dəhşətlə dərk etdi.

– O, mənə atıb getdi! – deyə təkrar etdi.

Bu qədər günlər keçirdiyi isti, gözəl ev indi bir xatirə olmuşdu. İrəlində onu nə isə soyuq və amansız bir şey gözləyirdi.

O, ağır-ağır yelləncəyə oturdu, başını əlləri arasına aldı, tam ümitsizlik içərisində, heç nə düşünmədən oturub qaldı.

Sonra birdən onun özüne bərk yazığı gəldi və o anladı ki, sevgi həmişəlik onun həyatından getmişdir.

– O getməməli idi! – deyə o dilləndi. Mən hələ bir iş tapa bilərdim.

O, uzun müddət hərəkətsiz oturdu və nəhayət, sanki kimə isə müraciətlə bərkdən dedi:

– Məgər mən çalışmırdım?

Gecə yarı oldu, Herstvud isə yellənərək və döşəməyə baxaraq hələ də oturmaqda davam edirdi.

**DÜNYA YALTAQLANMAĞA BAŞLAYIR
QARANLIQDAN NƏZƏR**

Öz səliqəli otağında yerləşdikdən sonra Kerri Herstvudun onun qaçmasına necə baxacağı üzərində düşünürdü. O, şeylərini tez qaydaya saldı, sonra isə qapıda Herstvudla qarşılaşacağına demək olar ki, tam əmin olduğu halda teatra getdi. Lakin bu doğru çıxmıdıqda, Kerrinin qorxusu yox oldu və onda Herstvuda qarşı daha yaxşı hisslər oyandı. Tamaşa qurtarana kimi isə Kerri onu tamamilə unutdu. Yalnız teatrdan çıxarkən o, qorxu ilə düşündü ki, bəlkə Herstvud onu gözləyir. Lakin günlər keçir, Herstvuddan isə bir xəbər çıxmırdı. Kerri də Herstvudun bir zaman ona pislik etmək fikrinə düşə biləcəyindən daha qorxmırdı.

Qəribədir – hər bir peşə insanı nə qədər tez əlinə alır. Pərdə arxasındakı həyat haqqında Lolanın laqırtısını dinləyərək, Kerri çox keçmədən özü də bu həyatdan baş çıxarmağa başladı. O, artıq bilirdi ki, hansı qəzetlər teatr haqqında yazır, onlardan hansı aktrisalara xüsusi diqqət yetirir və sairə. O, özünün iştirak etdiyi truppə və başqa teatrlar haqqında qəzetlərdə yazılanların hamısını oxuyurdu. Məşhur olmaq arzusu tədricən ona hakim kəsildi. O istəyirdi ki, başqaları kimi onun da haqqında yazsınlar. O, məşhur aktrisalar haqqındakı tərif və tənqid məqalələrini acgözlüklə oxuyurdu. Onun düşündüyü, zahirən gözəl olan aləm tamamilə onu öz pəncəsinə almışdı.

Son zamanlarda qəzet və jurnallar ilk dəfə olaraq öz əlavələrinə aktrisaların şəkillərini çap etməyə başlamışdılar. Bazar günü qəzetləri bu işə xüsusilə fikir verir və gözəl aktrisalara bütöv səhifələr həsr edirdilər. Jurnallar (hər halda iki-üç yeni jurnal) həmçinin, ara-sıra yalnız görkəmli ifaçıların portretlərini deyil, gürultu qoparmış tamaşalardan ayrı-ayrı səhnələr də dərc edirdilər. Kerri bunları böyük maraqla izləyirdi. Görəsən, onun iştirak etdiyi operettadan bir zaman səhnələr çap olunacaqmı? Onun şəklini çap etmək bir vaxt kiminsə ağılına gələcəkmi?

Kerri bazar günü yeni rolunda çıxış etməzdən qabaq qəzetin teatr şöbəsini nəzərdən keçirirdi. O, şəxsən özü haqqında bir şey tapaçağını gözləmədi. Lakin xırda xəbərlər içərisində birdən elə bir şey gördü ki, bütün bədənində qığılımlar oynadı.

“Abdullanın qadınları” operettasında əvvəl İnessa Keryunun oynadığı Katiş rolunu indi kordebaletin ən istedadlı aktrisalarından biri, Kerri Madenda ifa edəcəkdir”.

Kerrini təsvir edilməz bir həyəcan bürüdü. Ox, nə yaxşı oldu! Nəhayət, mətbuatda uzun müddət gözlədiyi ilk gözəl xəbər çıxdı. Onu istedadlı adlandırırlar! O, sevincdən qəhqəhə çəkməkdən özünü güclə saxladı.

Maraqlıdır, görəsən Lola bunu görübümü? O, öz rəfiqəsinə xəbər verdi:

– Burada sabah ifa edəcəyim rol haqqında məlumat vardır.

– Doğrudanmı? Nə yaxşı! – deyə Lola onun yanına yüyürərək səsləndi, xəbəri oxuyandan sonra isə əlavə etdi: – Əgər yaxşı oynasan, gələcəkdə qəzetlərdə sən haqqında daha müfəssəl yazacaqlar. Bir dəfə mənim şəklim “Uorld”da dərc olunmuşdu.

– Nə deyirsən? – deyə Kerri təəccübləndi.

Balaca Lola qürurla cavab verdi:

– Bəs necə! Hətta haşiyəyə belə alınmışdı.

Kerri güldü.

– Mənim şəklimi isə bir dəfə də olsun dərc etməmişlər.

Lola ona ümid verdi:

– Zərər yoxdur, dərc edirlər. Görəsən! Sən şəkilləri həmişə dərc olunanların çoxundan yaxşı oynayırsan.

Bu sözlər üçün Kerri ona dərinə minnətdar idi. Lolanın ona qarşı olan rəğbəti və tərifini üçün bu qızı öpməyə hazır idi. Onun buna o qədər ehtiyacı var idi! Mənəvi kömək bu saat onun üçün çörək kimi zəruri idi.

Kerri yaxşı oynadı və qəzetdə onun rolun öhdəsindən yaxşı gəlidiyi haqqında bir neçə sətir dərc olundu. Bu, ona böyük ləzzət verdi. O gördü ki, indi ona diqqət verirlər.

Kerri ilk otuz beş dollarını alanda bu məbləğ ona çox böyük göründü. Onun otaq üçün verdiyi üç dollar əhəmiyyətsiz bir şey idi. O, Lolanın iyirmi beş dollarını qaytardı, yenə də onun yeddi dolları qaldı. Köhnə maaşından qalan pulla bir yerdə onun on bir dolları oldu. Bunun beş dollarını o, sifariş etdiyi paltarlar üçün verdi. İndi o hər həftə ancaq üç dollar ev kirayəsi, beş dollar paltar pulu verməli idi, qalanlarını isə yeməyə, əyləncəyə və başqa şeylərə sərf edə bilərdi.

Lola ona dedi:

– Yay üçün az-maz ehtiyat görməyi məsləhət görəəm. Ehtimal ki, yayda teatr bağlanacaqdır.

– Elə də edərem, – deyə Kerri razılaşıdı.

Müntəzəm surətdə həftədə otuz beş dollar almaq – bir neçə il çətinliklə dolanan adam üçün böyük gəlirdi. Kerrinin pul kisəsi yaşıl əsginazlardan şişirdi. Qeydinə qalmaq üçün bir adamı olmadığından o özünə paltar və bəzək-düzək almağa, yaxşı yeməyə və otasını hər cür bəzəməyə başladı.

Çox keçmədən, əlbəttə, dostlar da tapıldı. O, Lolanın dalınca düşən bezi gənclərlə tanış oldu, öz truppasında olan aktyorlarla tanış olmaq üçün isə nə vaxt, nə rəsmi təqdimat tələb olunurdu. Onlardan biri Kerriyə bənd olmuşdu və bir neçə dəfə onu evlərinə ötürmüşdü.

Bir dəfə teatrdan çıxarkən o:

– Gedək, bir yerdə şam eləyək! – deyə təklif etdi.

– Gedək, – deyə Kerri razılaşıdı.

Gecə şənliyinin həvəskarları ilə dolu olan səliqəli restoranda Kerri öz yoldaşını diqqətlə nəzərdən keçirdi. Onda hər şey nə isə süni idi, hər bir addımda onun hədsiz xudpəşəndliyi meydana çıxırdı. Onun söhbəti mənasız mövzulardan kənara çıxmırdı: o ancaq paltar və müvəffəqiyyətlər haqqında danışa bilirdi. Onlar restorandan çıxarkən o, yaltaqcasına gülümsədi və sanki ötəri soruşdu:

– Siz necə, bir başa evə gedəcəksiniz?

– Bəli, – deyə Kerri elə bir ahənglə cavab verdi ki, guya bu öz-özünə bölli idi.

Aktyor ona qarşı daha çox hörmət və məftuniyyətlə: “Görünür, bu qız heç də göründüyü kimi sadələvh deyil” – deyə düşündü.

Tamamilə təbiidir ki, Kerri də Lola kimi vaxtını şən keçirmək əleyhinə deyildi. Bəzən onlar gündüz parkda gəzməyə gedir, teatrdan sonra kompaniya ilə restoranda şam edir, tamaşa başlanmazdan əvvəl isə qəşəng geyinərək Brodveydə gəzirdilər.

Kerri paytaxt əyləncələri girdabına düşmüşdü.

Nəhayət, həftəlik jurnalların birində onun şəkli çap olundu. Şəklinin altında “Tamaşaçıların sevdiyi aktrisalardan miss Madenda “Abdullanın qadınları” operasında” sözlərini oxuyarkən Kerrinin nəfəsi tutuldu. Lolanın məsləhəti ilə Kerri məşhur Saronidə şəklini çəkdirmişdi, reportyor da bu şəkillərdən birini ələ keçirmişdi.

Kerridə bu jurnaldan bir neçəsini almaq fikri doğdu, lakin o, dərhal xatırladı ki, onları göndərəsi bir adam yoxdur. Onun müvəffəqiyyəti dünyada Loladan başqa heç kimi maraqlandırmırdı.

Paytaxt adama soyuq yanaşır, burada hamı tənhadır. Kerri az bir zamanda gördü ki, adamlar ona heç bir dostluq hissi bəsləmir və ancaq onunla vaxt keçirmək istəyirlər. Hamı ancaq öz, haqqında düşünərək əyləncə axtarır. O, vaxtilə Druedən və Herstvuddan aldığı dərsləri unutmurdu.

Apreldə Kerri bildi ki, onun truppası camaatın gəlməsindən asılı olaraq, mayın ortalarında, yaxud axırlarında mövsimi qurtarır. Yayda qastrola çıxmaq nəzərdə tutulurdu və Kerri özünün dəvət olunub-olunmayacağı haqqında düşünürdü. Lolaya gəldikdə o əvvəlki kimi Nyu-Yorkun özündə yer axtarmağı təklif edirdi. Bir dəfə o dedi:

– Eşitdiyimə görə, yayda “Kazino” nə isə tamaşaya qoymağa hazırlaşır. Oraya gedib, bəxtimizi sınayaq.

– Yaxşı, – deyə Kerri razılaşıdı.

Onlar “Kazino”ya getdilər. Onlara mayın on altısında gəlməyi təklif etdilər. Onların öz teatrları isə mayın beşində bağlanırdı. Direktor elan etdi ki:

– Kim trupa ilə qastrola getmək istəyirsə, bu həftə müqaviləni imzalamalıdır.

– Heç vəchlə qol çəkmə! – deyə Lola Kerrini dilə tutdu. – Mən getməyəcəyəm!

Kerri şübhə ilə soruşdu:

– Mən başqa bir şey tapmasam, necə olsun?

Ehtiyac zamanı həmişə öz perəstişkarlarından pul ala bilən balaca Lola öz dediyində duraraq:

– Nə olursa olsun, mən getməyəcəyəm! – dedi. – Bir dəfə qastrola getmişdim, axırda bir qəpiyim belə qalmadı.

Kerri onun dedikləri üzərində fikrə getdi. O, hələ heç vaxt qastrola getməmişdi.

– Yayı bir təhər dolanarıq, – deyə Lola əlavə etdi. – Məsələn, mən bu vaxta qədər həmişə dolanmışam.

Kerri müqaviləni imzalamadı.

“Kazino”nun direktoru Kerri haqqında heç vaxt eşitməmişdi, lakin Kerrinin ona təqdim etdiyi qəzet materialları bir qədər təsir bağışladı. Onun jurnallardakı adı bu təsiri bir az da artırdı. Ona həftədə otuz dollar maaşla sözsüz rol verildi.

– Mən sənə nə deyirdim? – deyə Lola sevinirdi. – Nyu-Yorkdan çıxmaq olmaz! Gedirsən, səni o saat yaddan çıxarırlar.

Kerri şübhəsiz ki, gözəl idi, buna görə də “Kazino”nun tamaşa-ya qoyduğu pyesdə iştirak edəcək başqa aktrisalar içərisində bazar günü qəzetlərinin birinin şəkili əlavəsində onun şəkli çap olundu. Ona hətta bir neçə sətir yer vermiş və şəklini qəşəng haşiyə ilə bəzəmişdilər. Kerri yaman sevinirdi.

Görünür ki, teatır idarə edənlər bu barədə heç nə bilmirdilər, çünki ona əvvəlkindən artıq diqqət yetirmirdilər. Onun rolu çox kiçik idi. Kerri sözsüz kvaker arvadı rolunda bir neçə səhnədə iştirak etməli idi. Komediyanın müəllifi bilirdi ki, yaxşı aktrisa bu rolda çox şey edə bilər. Lakin rolun yeni başlayan aktrisaya verildiyini gördükdə bu rolu tamamilə çıxarmaq mümkün olduğunu bildirdi.

Rejissor dedi:

– Deyinməyi buraxın, dost! Əgər birinci həftədə bundan bir şey çıxmasa, biz bu rolu atırıq, qurtarıb gedər!

Kerrinin onların niyyətlərindən xəbəri yox idi. Onu yenidən göz-dən saldıqlarını hiss edərək, qaşqabaqlı halda öz lal rolunu öyrənirdi. Son məşqdə onun çox bədbəxt bir görkəmi vardı.

Rejissor Kerrinin qaşqabaqlı görkəminin necə əyləndirici təsir bağışladığına müəllifin nəzərini cəlb etdikdə o dedi:

– Bilirsənmi, bu o qədər pis deyil! Ona tapşırıq ki, Sparks rəqs edən zaman daha qaşqabaqlı olsun.

Kerri alnında xırda qırıqlar əmələ gəldiyini, dodaqlarının isə şıltaqcasına büzüldüyünü özü də duymurdu.

Rejissor ona yaxınlaşaraq:

– Bir az qaşqabağınızı sallayın, miss Madenda, – dedi.

Kerri bunu məzəmmət kimi qəbul etdi və şən-şən gülümsədi.

– Yox, qaşlarınızı çatın, – deyə rejissor təkrar etdi. İndicə etdiyiniz kimi qaşqabaqlı olun!

Kerri dinməz halda heyətlə ona baxırdı.

– Mən tamamilə ciddi deyirəm – deyə rejissor onu inandırtdı. – Qaş-qabağınızı tökün. Sparks rəqs edərkən özünü ən ciddi görkəm verməyə çalışın! Mən bunun necə təsir bağışlayacağını görmək istəyirəm.

Bu heç də çətin deyildi. Kerri bacardığı qədər qaşlarını çatdı və bu ilə gülməli çıxdı ki, hətta rejissorun da kefi duruldu.

– Çox yaxşı! Əgər o, həmişə özünü belə saxlasa, tamaşaçıların xoşuna gələcəkdir. – Sonra o, Kerriyə yaxınlaşaraq əlavə etdi. – Bütün səhnə boyu qaşqabağınızı tökməyə cəhd edin. Özünüzü qəzəbli göstərin, qoy tamaşaçılara elə görünsün ki, siz bərk acıqlısınız. O zaman sizin rolunuz gülüş doğuracaqdır.

İlk tamaşa gecəsi Kerriyə elə gəlirdi ki, onun rolunda heç bir maraqlı şey yoxdur. Tərə batmış şən tamaşaçılar birinci pərdədə yaqın ki, onu heç görmədilər. Bütün nəzərlər başqa aktyorlara çevrilmişdi.

İkinci pərdədə darıxdırıcı dialoq tamaşaçıları bir qədər cana gətirdikdə onlar nəzərlərini səhnədə gözdirdilər. Kerri boz rəngli sadə paltarında hərəkətsiz durmuşdu və gözəl üzünü qeyzlə turşutmuşdu. Əvvəlcə hamı elə bildi ki, bu, aktrisanı müvəqqəti bürüyən təbii bir hiddətdir və heç də tamaşaçıları güldürmək üçün deyildir. Lakin Kerri iştirak edənlərə bir-bir baxaraq üz-gözünü turşutmaqda davam etdiyi üçün tamaşaçılar gülümsəməyə başladılar.

Ön sıralardakı ağır, zəngin centlmenlər belə nəticəyə gəldilər ki, bu qız çox ləzzətli tikədir. Onlar məmnuniyyətlə qızın çatılmış qaşlarını öpüşlərə qərər edərdilər. Onların qəlbi bu qıza doğru uçurdu. O, canalı idi.

Səhnənin ortasında dayanıb oxuyan birinci komik heç gözləmədiyi vaxtda gülüş səsi eşitdi. Yəni gülüş səsi gəldi. Bir də... O qurtardığı zaman gurultulu alqışlar əvəzində sakit əl səsləri eşitdi.

Bu nə deməkdir? Komik başa düşürdü ki, nə işə olub.

Birdən o səhnədən çıxarkən Kerrini gördü. O, tək səhnədə durub, qaş-qabağını turşutmaqda davam edirdi. Tamaşaçılar hırıldaıır, güldürdülər.

Komik “Lənət şeytana! Mən buna dözə bilmərəm! Mənim rolumu xarablamağa yol verə bilmərəm! Ya mən oynadığım zaman o hərəkətdən əl çəkməli, yaxud mən səhnəni tərk etməliyəm!” – deyə qət etdi.

Rejissor onun etirazını eşidərək:

– Əşi, nə olmuşdur ki? – dedi. – Axı onun rolu elə bundan ibarətdir. Ona əhəmiyyət verməyin.

– O, mənim rolumu öldürür.

– Heç vaxt. O, heç də sizin rolunuzu korlamır! – deyə rejissor onu sakitləşdirməyə çalışırdı. – Necə deyərlər, bu əlavə bir gülüşdür.

– Siz beləmi düşünürsünüz? – deyə komik səsləndi. – Mən işə deyirəm ki, o, bütün səhnəni korladı. Mən buna dözə bilmərəm!

– Yaxşı, tamaşanın axırına qədər, ya da daha yaxşısı, sabaha qədər gözləyin. Görək nə etmək olar.

Lakin elə ikinci perdə nə etmək lazım gəldiyini göstərdi. Kerri komediyanın mərkəzinə çevrildi. Tamaşaçılar ona baxdıqca daha artıq vəcdə gəlirdilər. Kerrinin tək səhnəyə çıxması ilə yaratdığı əyləndirici və qıcıqlandırıcı təsir qarşısında başqa rollar kölgədə qalırdı. Rejissor da, bütün truppaya da aydın idi ki, Kerri böyük müvəffəqiyyət qazanmışdır.

Qəzet tənqidçiləri onun tentənəsini tamamladılar. Bütün qəzetlərdə komediya haqqında təriflə dolu ətraflı rəylər dərc olunmuşdu, həm də Kerrinin adı ən müxtəlif şəkillərdə təkrar olunurdu. Hamı bir ağızdan Kerrinin öz oyunu ilə hamını şənləndirdiyini qeyd edirdi.

“İvning Uorld” qəzetində teatr tənqidçilərindən biri yazırdı ki:

“Miss Madenda müasir vodevilin ən yaxşı aktrisalarından biridir. Onun ifasında hər bir müddəadan kənar sakit bir şənlik vardır, o, yaxşı şərab kimi adamı qızdırır. Onun rolu görünür, baş rol kimi nəzərdə tutulmamışdır, çünki miss Madenda səhnədə az olur. Lakin tamaşaçılar, onlara məxsusi sərbəstliklə məsələni özləri həll etdilər. Balaca kvaker qadını səhnəyə çıxdığı ilk dəqiqədən taleyin hökmü ilə tamaşaçıların sevimlisi olmalı imiş. Bunun üçün də təəccüblü deyil ki, bütün alqışlar onun payına düşmüşdür”.

Axşam qəzetlərindən birinin tənqidçisi işə gedən bir lətifə söyləmək fikrile resenziyanı bu sözlərlə qurtarırdı:

“Əgər gülmək istəyirsinizsə, Kerrinin qaşqabağını turşutduğuna baxın!”

Bütün bunlar Kerrinin işinə qəribə təsir göstərdi. Səhər o, rejissordan təbrik məktubu aldı. O yazırdı:

“Siz bütün şəhəri ələ almısınız. Mən sizin üçün və özüm üçün sadam”.

Komediyanın müəllifi də ona məktub yazmışdı.

Kerri axşam tamaşaya gəldikdə rejissor mehribanlıqla onu təbrik edərək dedi:

– M-r Stivens (müəllif belə adlanırdı) sizin üçün kiçik bir mahnı hazırlayır. Siz onu gələn həftə ifa etməlisiniz.

– Mən oxumağı bacarmıram ki, – deyərək Kerri etiraz etdi.

– Boş sözdür! Stivens deyir ki, mahnı çox sadədir və sizin onu oxumağa gücünüz çatır.

Kerri dedi:

– Məmnuniyyətlə çalışaram.

– Paltarlarınızı dəyişməzdən əvvəl lütfən mənim yanıma kabinetə gəlin, – deyərək teatr direktoru ona müraciət etdi. – Mən sizinlə danışmalıyam.

– Yaxşı, – deyərək Kerri cavab verdi.

Kerri direktorun yanına gəldikdə o nə işə bir kağız götürdü və dərhal başladı:

– Bilirsinizmi, biz sizin haqqınızı kəsmək istəmirik. Sizin müqaviləniz bu üç ay müddətində sizə həftədə ancaq otuz dollar almaq hüququnu verir. Mən müqaviləni bir ilə uzatmaq şərtlə sizə həftədə yüz əlli dollar təklif etsəm, buna nə deyərsiniz?

– Ax, mən razıyam! – dedi.

– Elə işə imza edin!

Kerri öz qulaqlarına çətin inanaraq:

Kerri qarşısında əvvəlki müqavilə kimi bir müqavilə gördü. Fərqli ancaq məbləğdə və müddətdə idi. O, müqaviləni imzalayarkən həyəcədən əli titrəyirdi.

Kerri tək qaldıqda:

– Həftədə yüz əlli dollar! – deyərək mızıldandı.

Kerri bu məbləğin bütün əhəmiyyətini aydın təsəvvür edə bilmirdi. Ancaq başa düşürdü ki, onun qarşısında parlaq imkanlar aləmi açılır.

Herstved isə bu zaman Bliker küçəsində üçüncü dərəcəli mehmanxanada oturub, Kerrinin müvəffəqiyyəti haqqında oxuyurdu. Əvvəldə kimin haqqında söhbət getdiyini hətta başa düşmədi. Lakin birdən onun ağlına gəldi və o, məqaləni yenidən əvvəldən axıra qədər oxudu.

– Hə, yəqin o özüdür! – deyərək o, ucadan etiraf etdi.

Sonra o, mehmanxananın çirkləndirilmiş vestibülünə göz gəzdirdi.

“Nə olsun ki, onun bəxti gətirdi!” – deyərək düşündü və bir anlığa onun gözləri qarşısından əvvəlki parlaq aləmi: qucaq-qucaq işıqlar, bəzəklər, ekipajlar, çiçəklər bir xəyal kimi keçdi. Bəli, Kerri özünü hasarlı şəhərə sala bilmişdi! Şəhərin dəbdəbəli darvazaları açılmış və Kerrini kədərli və soyuq xarici aləmdən oraya buraxmışdı. İndi Kerri də Herstvedin bir zaman tanıdığı məşhur adamlar kimi ondan uzaqda idi. Herstved dedi:

– Qoy özü üçün kefi çəksin! Mən onu narahat etməyəcəyəm.

Bu, özəlmiş, ləkələnmiş, lakin hələ qırılmamış qürurun qəbul etdiyi qərar idi.

BUNLAR DA SEHİRLƏR ÖLKƏSİNDƏ DEYİL. QIZILIN ALA BİLMƏDİYİ ŞEYLƏR

Direktor ilə söhbətdən sonra Kerri pərdə arxasına qayıtdığı zaman ona yeni bəzək otağı ayrıldığını gördü.

Qulluqçulardan biri ona:

– Miss Madenda, sizin, otağınız budur! – dedi.

İndi o, artıq başqa bir aktrisa ilə birlikdə yerləşdiyi və quş yuvasına oxşayan balaca otağa dik pilləkənlə qalxmıyacaqdı. Ona nisbətən geniş, yaxşı təchiz olunmuş və rahat, yeni bəzək otağı vermişdilər. “Xırda-xırda” aktrisalar belə otaq görməmişdilər. Kerri sinə dolusu nəfəs aldı. Onun duyğuları xalis fiziki duyğular idi. Ağıl hələ demək olar ki, onlarda iştirak etmirdi. Doğrusunu desək, o, indi ümumiyyətlə, heçnə barədə düşünmürdü. Onun ruhu və bədəni dinclir, nəşələnirdi.

Get-gedə onun adına deyilən komplimentlər Kerriyə truppada yeni vəziyyətini hiss etməyə imkan verdi. İndi heç kəs ona əmr vermirdi, ondan yalnız “xahiş” edirdilər, həm də çox nəzakətlə! O, bütün tamaşa boyu dəyişmədiyi sadə paltarında səhnəyə çıxdığı zaman truppanın başqa üzvləri qibtə ilə ona baxırdılar. Əvvəllər ona yuxarıdan aşağıya baxan hər kəs indi öz yaltaq təbəssümü ilə sanki “Biz axı həmişə dost idik” deyirdi. Ancaq Kerrinin mərhəmətindən rolu bir qədər kölgədə qalmış birinci komik ona soyuq yanaşır və özünü dartırdı. Məcəzi mənada desək, bu adam ona zərbə endirmiş əli öpmək istəmirdi.

Kerri öz balaca rolunu ifa edərək alqışların məhz ona aid olduğunu yavaş-yavaş anlamağa başlamışdı və bu, onu hədsiz dərəcədə sevindirirdi. Lakin nədənsə bu halda o, özünü günahkar hiss edirdi – sanki o, bütün bu şərəfə layiq olmadığını hiss edirdi. Səhnə yoldaşları onunla söhbətə başladığında o, utanaraq gülümsəyirdi. Özünə inam və səhnə vüqarı ona yabançı idi. Özünü yüksək tutmaq fikri heç vaxt onun başına gəlmirdi. O, həmişəki Kerri olaraq qalırdı.

Tamaşadan sonra o, Lola ilə birlikdə teatr müdiriyyətinin ona verdiyi ekipajda evə qayıdırdı.

Gələn həftədə isə o, müvəffəqiyyətin ilk meyvəsini daddı. Nə olsun ki, o, öz parlaq qonarmı hələ bir dəfə də olsun əlinə almamışdı. Dünya onsuz da ona inanırdı. O, məktubu və vizit kartoçkaları almağa başladı. Kerrinin qətiyyəti tanımadığı Allah bilir haradan-sa onun ünvanını əldə etmiş olan m-r Uizers adlı birisi nəzakətlə baş əyərək onun otağına daxil oldu.

– Sizin otağınıza girməyə cəsarət etdiyim üçün məni bağışlayın. Mən bunu soruşmaq istəyirdim ki, otağınızı dəyişdirmək fikrində deyilsinizmi?

– Yox, belə bir fikrim yoxdur, – deyərək Kerri sadələşlülə cavab verdi.

– Bilirsinizmi, mən Brodveydə olan yeni “Vellinqton” otelinin nümayəndəsiyəm. Siz, yəqin, bu otel haqqında qəzetlərdə oxumusunuz.

Kerri, xüsusən öz gözəl restoranı ilə şöhrət qazanmış olan bu yeni otel haqqında həqiqətən son zamanlarda eşitmişdi.

– Məsələ belədir, – deyərək m-r Uizers davam etdi, – indi bizdə bir neçə çox rahat nömrələr vardır. Əgər siz yayda bir yerdə getməyi hələ qətiməmişsinizsə, sizin nəzərinizi buna cəlb etmək istərdik. Bizim otel hər cəhətdən mükəmməldir: isti su, hər nömrənin yanında xüsusi vanna, nümunəvi qulluqçular, çoxlu lift və sairə. Bizim restorana gəlincə, zənn edirəm, bu barədə eşitmişiniz.

Kerri m-r Uizersi sakitcə dinləyir, ona baxır və öz-özündən soruşurdu: bu adam onu milyonçumu hesab edir?

Nəhayət, o soruşdu:

– Bəs qiymətləriniz necədir?

– Mən elə bu barədə sizinlə danışmaq istəyirəm, – deyərək m-r Uizers cavab verdi. – Bizim adi qiymətlərimiz gündə 3 dollardan əlli dollara qədərdir.

– Aman Allah – deyərək Kerri bilaixtiyar səsləndi. – Mən nə qədər arzu etsəm də bu pulu verə bilmərəm.

– Mən sizi çox yaxşı başa düşürəm, – deyərək m-r Uizers cavab verdi. – Lakin icazə verin, işin nə yerdə olduğunu sizə izah edim. Mən dedim ki, bu bizim adi qiymətlərimizdir. Lakin başqa otellərdə olduğu kimi, “Vellinqton” otelində də xüsusi qiymətlər vardır. Ola bilsin ki, siz bu barədə düşünməmişsiniz, lakin sizin adınızın bizim üçün əhəmiyyəti vardır

İşin nə yerdə olduğunu yalnız indi başa düşən Kerri:

– A! – deyə səsləndi.

– Əlbəttə! Hər otelin şöhrəti orada kimin yaşamasından asılıdır. Məşhur aktrisa – o nəzakətlə baş əydi. Kerri isə qızardı. – Otele yaxşı müştərilərin – siz buna bəlkə də inanmayasınız, – diqqətini cəlb edir.

Kerri fikrində qonağın təklifini götür-qoy edərək dalgın halda:

– Bəli, bəli! – deyə mızıldandı.

M-r Uizers yumşaq şlyapasını əlində hərləyərkən və lak çəkməsinin burnunu döşəməyə döyərək davam etdi:

– Belə də, biz istəyirik ki, siz bizim otele köçəsiniz. Qiymət sizi karıxdırmasın. Daha doğrusu, bu barədə heç danışmağa dəyməz! Yay vaxtı üçün hər bir qiymət yarayar. Özünüz elə qiymət deyin ki, sizin üçün ağır olmasın.

Kerri onun sözünü kəsmək istədi, lakin m-r Uizers ona bir söz deməyə imkan vermədən davam etdi:

– Siz bu gün, yaxud sabah bizə gələ bilərsiniz – əlbəttə, nə qədər tez gəlsəniz, bir o qədər yaxşı olar, – küçəyə baxan otaqlarımızdan ən yaxşılarını sizə göstərərək.

– İltifatınız artıq olsun, – deyə Kerri cavab verdi. – Mən sizin otele köçməyə şadam, lakin nə qədər lazımsa o qədər kirayə vermək istərdim. Mən istəmirəm ki...

– Qoy bu sizi təşvişə salmasın, – deyə Uizers onun sözünü kəsdi. – Sizi inandırırıam ki, bu məsələni elə həll edərək ki, siz tamamilə razı qalarsınız. Üç dollar sizin üçün çox olmaz ki? Elə isə bu bizi tamamilə qane edir. Siz həftənin, yaxud ayın axırında, sizə nə cür münasib olsa, pulu növbətçiyə verər və otağa adi qiymətlə pul verildiyi haqqında qəbz alarsınız.

M-r Uizers cavab gözləyərək susdu. Kerrinin tərəddüd etdiyini gördükdə əlavə etdi:

– Demək, siz otaqlara baxmaq üçün gələcəksiniz eləmi?

Kerri cavab verdi:

– Mən məmnuniyyətlə gələrdim, lakin bu gün səhər mənim məşqim vardır.

– Mən demirəm ki, elə bu saat – sizin üçün nə vaxt mümkünsə o vaxt gəlin. Bəlkə günün ikinci yarısında gələsiniz?

– Yaxşı, – deyə Kerri razılıq verdi.

Lakin birdən o bu saat evdə olmayan Lolanı xatırlayaraq dedi:

– Mən tamamilə unutmuşdum. Mənim bir yoldaşım var, mən hərdə yaşasam o da mənimlə yaşamalıdır.

– Buyurun, buyurun, – deyə m-r Uizers nəzakətlə razılaşdı. – Kiminlə yaşayacağınız öz işinizdir. Siz necə istəsəniz elə də düzəldərik.

O, təzim edərək qapıya doğru çəkildi.

– Demək, sizi saat dörd üçün gözləyə bilərik?

– Bəli, – deyə Kerri cavab verdi.

M-r Uizers:

– Mən özüm oteldə olacağam, otaqları sizə göstərərəm, – dedi və çıxıb getdi.

Məşqdən sonra Kerri hər şeyi Lolaya danışdı.

– Gerçekmi? – deyə Lola səsləndi. – Ah, nə gözəl, nə qəribə oldu! Elə zəngin otel! Bir dəfə biz orada nahar etdik, yadımdamı?

– Bəli, xatırlayıram, – deyə Kerri cavab verdi.

– Bu oteldən yaxşı bir yer təsəvvürə gətirmək çətindir

– Elə isə biz bu gün tamaşadan əvvəl ora gedərik.

M-r Uizers ikinci mərtəbədə vannalı üç otaq təklif etdi. Otaqlar şokolad və tünd qırmızı rənglərdə düzəldilmişdi. Xalçalar və qapı pərdələri divarın rəngində idi. Pəncərələrin üçü çaxnaşan Brodvey küçəsinə, başqa üçü isə yan küçəyə açılırdı. Nömrə, gözəl düzəldilmiş iki qəşəng otaqdan – yataq və qonaq otaqlarından ibarət idi. Burada konsert royahı, zəngin lüstrə, yazı stolu, bir neçə yaraşlıq yelləncək var idi, divarlardakı rəflərdə isə cürbəcür bezək şeylər düzülmüşdü. Divarlardan şəkillər asılmış, divanlarda bəhnələr qoyulmuşdu. Belə otaqların qiyməti, adətən, həftədə yüz dollar idi.

Dostlar otaqları gözdikdən sonra Lola:

– Ah, necə gözəldir! – dedi.

Kerri:

– Bəli, bura yaxşıdır! – deyərək qurucuya pərdəni qaldırıb camaatla qaynayan Brodveyə baxdı.

Vannanın divarları ağ kaşı ilə örtülmüşdü, vanna özü isə marmərdən idi, divarda böyük bir güzgü parıldıyırdı. Üç yerdən elektrik şamdanı asılmışdı.

– Bu otaqlar sizi təmin edirmi? – deyə m-r Uizers soruşdu.

– Tamamilə – deyə Kerri cavab verdi.

– Elə isə nə vaxt köçmək istəsəniz, otaqlar sizin ixtiyarınızdadır. İndi siz gedəndə açarları sizə verərik.

Kerri xalçalarla döşənmiş dəhlizə, mərmər vestibülə və bəzəkli qəbul otağına nəzər saldı. Belə gözəllik və rahatlığı ancaq xəyalən təsəvvür etmək olardı.

Kerri On yeddinci küçədə olan balaca otaqlarını yada saldıqda gülümsəyərək Lolaya təklif etdi:

– Necə bilirsən, biz lap bu yaxında köçməyəkmi?

Lola dərhal razılaşdı.

– Əlbəttə!

Ertəsi gün onların sandıqları yeni mənzilə göndərildi.

Bir neçə gün keçdi. Kerri gündüz tamaşasından sonra paltarlarını dəyişdiyi zaman qrim otağının qapısı döyüldü. O, uşaq tərəfindən verilmiş vizit vərəqəsinə baxdı və gözlənilməz təsadüfdən diksindi.

– Deyin ki, bu saat gəlirəm, – dedi, yenidən vərəqəyə baxdı və yavaşcadan əlavə etdi: – Missis Vens!

M-s Vens boş səhnədən keçərək ona doğru gələn Kerrini görürkən:

– Aha, kələkbaz, – deyərək səsləndi. – Bu nə işdir?

Kerri şən-şən güldü. Onun sabit dostu azacıq da kaxıxmamışdı. Elə bil, onlar yalnız təsadüfi olaraq uzun müddət görüşməmişdilər.

– Özüm də bilmirəm, – deyərək Kerri cavab verdi və bu gözəl, əslində xeyirxah olan qadına yenə rəğbət hiss etdi.

– Bilirsinizmi, mən bazar günü qəzetində sizin şəklınızı gördüm və dərhal sizi tanıdım. Lakin sizin təxəllüsünüz məni bir qədər azdırdı. Mən qət etdim ki, bu, ya sizsiz, yaxud heyvətəmiz surətdə sizə oxşayan bir qadındır. “Gedib özüm öyrənərim” deyərək fikirləşdim. Həyatda heç vaxt mən belə heyvətlənməmişdim. Hə, deyin görüm, necə yaşayırsınız?

– Təşəkkür edirəm, yaxşıyam, – deyərək Kerri cavab verdi.

– Çox yaxşı... – Ya rəbbim, nə müvəffəqiyyət, əzizim! Nə müvəffəqiyyət! Qəzetlər ancaq sizin haqqınızda yazırlar. Təsəvvür edirəm, necə qürurlanırsınız! Mən sizin yanınıza gəlməyə az qala qorxurdum.

– Ah, niyə elə danışırırsınız! – deyərək Kerri hətta qızardı. – Siz bilirsiniz ki, mən sizi görməyə həmişə şadam!

– Hər halda mən sizi axtarıb tapdım. Nahar, bizə gəlməzsinizmi? Harada yaşayırsınız?

– “Vellinqton” otelində – deyərək Kerri cavab verdi və onun səsinə biləixtiyar qürurlu notlar eşidildi.

M-s Vens:

– Eləmi? – deyərək səsləndi. Otelin adı ona xeyli təsir etmişdi.

M-s Vens Herstvud haqqında soruşmaqdan çəkinirdi, halbuki Kerrinin ondan ayrıldığına şübhə etmirdi. Bunu anlamaq çətin deyildi.

– Təşəkkür edirəm, ancaq təəssüf ki, gedə bilmərəm, – deyərək Kerri dostunun təklifini rədd etdi. – Mənim vaxtım çox azdır. Səkkizin yarısında mən teatra qayıtmalıyam. Bəlkə siz mənə qonaq olarsınız?

Kerrini acgözlüklə süzən m-s Vens:

– Mən çox şad olardım, lakin heç vaxt gedə bilmərəm, – dedi. – Mən saat altıda evdə olmağa söz vermişəm.

O, sinəsinə sancılmış balaca qızıl saata baxaraq əlavə etdi:

– Mənim vaxtımdır. Əgər siz, ümumiyyətlə, bizi yoxlamaq istəyirsinizsə, nə vaxt gələrsiniz?

– Nə vaxt istəsəniz.

– Elə isə sabah, yaxşıdır? Biz “Çelsi” otelində yaşayırıq.

Kerri gülə-gülə dedi:

– Yenə köçmüşünüz?

– Bəli, təsəvvür edə bilərsiniz! Mən bir yerdə yarım ildən artıq qala bilmirəm. Unutmayın: altının yarısında gözləyirəm!

Uzun nəzərlərlə dostunu müşayiət edən Kerri:

– Yaxşı, unutmamam, – deyərək cavab verdi.

Kerrinin fikrinə gəldi ki, indi o, ictimai pillələrdə bu qadınan aşağıda deyil, bəlkə də yuxarıda durur. M-s Vensin əda və diqqətində nə isə deyirdi ki, indi Kerri özünü himayəçi kimi göstərə bilər.

Həmişə olduğu kimi, “Kazino” qapıçısı yenə Kerriyə bir neçə məktub verdi. Bu, birinci tamaşadan başlanmışdı. Kerri əvvəlcədən onların məzmununu bilirdi. Aktrisalar üçün sevgi məktubları yeni şey deyildi. Kerri xatırladı ki, ilk belə məktubu hələ qız ikən Kolumbiyasitidə almışdı. O, kordebaletdə çıxış etdiyi vaxtdan fasiləsiz olaraq görüşmək haqqında yalvarışlar eşidirdi. Bu məktublar ona və Lolaya yaman ləzzət verirdi.

Lakin indi məktublar dəstə ilə gəlirdi. Böyük sərvət toplamış centlmenlər ekipajları və hətta cins atları daxil olmaqla öz varidatını sayırdılar. Bu məktublardan birində deyilirdi:

“Mənim nağd bir milyon dollarım var. Mən sizi hər cür dəbdəbə ilə əhatə edə bilərəm. Siz heç nədən ehtiyac hiss etməsınız. Mənim bu barədə deməyim pul ilə lovğalandığım üçün deyil, sizi sevdiyim, sizin hər bir arzunuzu yerinə yetirməyi səadət hesab etdiyim üçündür. Yalnız məhəbbət məni sizə yazmağa vadar edir. Öz hisslərimi şəxsən sizə bildirmək üçün mənə yarım saat vaxt bəxş etməyə razı olmazsınız mı?”

Kerri ilə Lola Osborn On yeddinci küçədə yaşayarkən aldığı məktubları, indi “Vellinqton” otelinin zəngin apartamentinə köçdükdən sonra gələn məktublardan daha artıq məmnuniyyətlə oxuyurdular. Kerri üçün yeni olan pərəstiş əlbəttə ona xoş gəlirdi. Lakin o, əvvəlki vəziyyəti ilə indiki vəziyyəti arasındakı fərqi çox yaxşı anlayırdı. Əvvəllər onun nə şöhrəti, nə pulu var idi. İndi ikisi də vardı. Əvvəllər o, pərəstiş nə olduğunu bilmirdi, heç kim ona öz məhəbbətini təklif etməirdi. İndi hər ikisi vardı. Nə hadisə baş vermişdi? Kişilərin birdən-birə onu daha cazibədar hesab etməsini fikirləşəndə o gülümsəyirdi. Bütün bunlar onu ancaq daha soyuq və laqeyd edirdi.

O, Lolaya dedi:

– Bura gəl, bir gör bu adam nə yazır.

O səsinə xüsusi ahəng verərək oxudu:

– “Mənə yarım saat bəxş etməyə razı olmazsınız mı?” Bir sözə bax! Ax, kişilər necə axmaqdırlar!

Keyrini yaxşı bilən Lola Osborn dedi:

– Məktuba baxanda görünür, onun çoxlu pulu vardır.

– Onlar hamısı bununla öynürlər.

Lola sadəlövhcəsinə davam etdi:

– Nə üçün sən onu qəbul etməyə sən? Nə üçün onun nə demək istədiyini dinləmək istəmirsən?

– Çox lazımdır! – deyə Kerri hirsələndi. – Mən onun nə demək istədiyini yaxşı bilərəm, mən kiminlə olursa olsun bu cür tanış olmaqdan heç bir ləzzət görmürəm.

Lola şən qılgıclar oynayan geniş açılmış gözələrini ona zillədi.

– Nə olsun, o, səni tutmayacaq ki? Sən ancaq əylənərsən!

Kerri başını buladı.:

Mavi gözlü balaca qız:

– Doğrusu, sən çox qərībəsən ha! – dedi.

Tale Kerrinin üzərinə nemətlər yağdırmağa başladı. Artırılmış maaşını hələ almadığına baxmayaraq, ona elə gəlirdi ki, bütün dünya ona hədsiz-hüduzsuz borc verməyə hazırdır. Nağd pulu olmadığı halda o, ancaq varlıları müyəssər olan dəbdəbəli həyat keçirirdi. “Vellinqton”da olan bu nömrə qərībə surətdə onun əlinə düşmüşdü. Venslərin “Çelsi” otelində olan gözəl mənzili onun üzünə həmişə açıq idi. Kişilər ona çiçəklər və sevgi məktubları göndərir, əllərini və ürəklerini ona təklif edirdilər. Kerrinin başında fikirlər qasırga kimi dolayırdı. O, səbirsizliklə birinci maaşını gözləyirdi. Yüz əlli dollar! Yüz əlli dollar! Bu məbləğ ona bütün qapıları birdən açan sehirli bir açar kimi görünürdü. O, bu pula nə alacağını əvvəlcədən təsəvvür edirdi. Onun arzularının həddi yox idi. Onun xəyalına yer üzündə heç bir zaman olmamış şənliklər gəlirdi. Nəhayət, uzun müddət gözlənilən gün gəlib çatdı. Bu yüz əlli dollar ona üç iyirmi dollarlıq, altı on dollarlıq, altı beş dollarlıq əsginazla verildi. Bir yerə cəmləndikdə bu xeyli böyük bir bağlı oldu. Kassir bu pulu ona verərkən yaltaqcasına gülümsündü:

– Buyurun, miss Madenda, yüz əlli dollar!

– Təşəkkür edirəm, – deyə Kerri cavab verdi.

Onun ardınca xırda aktrisalardan biri kassaya yanaşdı:

Kerri, kassirin artıq başqa, demək olar ki, kəskin bir ahənglə:

– Nə qədər alırsınız? – deyə soruşduğunu eşitdi.

O hələ lap son zamanlarda öz cüzi maaşı üçün beləcə növbədə dururdu. Kerri fikrən ayaqqabı fabrikində həftədə dörd dollar aldığı bir neçə həftəyə qayıtdı. O zaman usta zavallı dilənçilərə sədəqə paylayan bir şahzadə görkəmi ilə paketləri paylayırdı. Kerri bilirdi ki, indi orada, Çikaqoda, həmin fabrik salonunda öz yoxsul naharlarını udmaq üçün günorta fasiləsini səbirsizliklə gözləyən, uzun cərgələrlə oturmuş səfil paltarlı qızlar maşınları taqıldadırlar. Onlar şənbe günü Kerrinin yüz əlli dollarından min dəfə çətin qazanılan öz cüzi əmək haqlarını alacaqlar. Ah, indi ona hər şey asanlıqla verilir, dünya ona işıqlı və sakit görünür! O həyəcanlı idi və nə etmək lazım gəldiyini rahatca düşünmək üçün otele qayıtmalı oldu.

Əgər insanın arzuları hiss aləminə meyil edərsə, pul tezliklə öz gücsüzlüyünü göstərir. Kerri pullarına alışan kimi gördü ki, onları əslində nəyə sərf edəcəyini bilmir. Əlləmək və baxmaq mümkün olan bir şey kimi bu pullar öz-özlüyündə bir neçə gün onu əyləndirdi, lakin tezliklə bu da keçib getdi. Otel demək olar ki, ona heç

neçəyə otururdu, paltarı kifayət qədər var idi. Həmçinin, bir neçə gündən sonra o yenə də yüz əlli dollar alacaqdı.

Bir dəfə bir teatr tənqidçisi onun yanına gələrək balaca bir söhbət etməyi xahiş etdi. Bu, sərt mülahizələrlə parlayan, jurnalistin məzəliliyini, məşhur adamların axmaqlığını aşkara çıxaran, ümumiyyətlə, əhalinin əylənməsinə xidmət edən yüngül felyetonların müəllifi idi. Kerri tənqidçinin xoşuna gəldi. O, bunu Kerrinin özünə dedi, lakin əlavə etdi ki, əlbəttə, miss Madenda gözəldir, sevimlidir, açıq qəlblidir, ancaq onun bəxti gətirmişdir. Bu, Kerriyə bərk toxundu. Bir gənc dramaturq isə Kerriyə münasib bir pyeslə onun yanına gəldiyi zaman Kerri, təəssüf ki, bu pyes barəsində öz fikrini belə deyə bilməmişdi. Bu da Kerriyə çox ağır gəlmişdi. Kerri gö-rürdü ki, hələ səadət qapısı onun üzünə tam açılmamışdır.

Tədricən o, düşünməyə başladı ki, onun narazılığına səbəb yay mövsümüdür. Şəhərdə maraqlı bir şey olmurdu. Verilən bütün tamaşalar onun çıxış etdiyi tamaşa kimi idi. Beşinci avenünün varlıları

öz malikanələrini tərk etmişdilər. Medison-avenü də boşalmışdı. Aktyorlar gələcək mövsümə iş axtararaq Brodveyi dolaşırdılar. Şəhərdə gürultu yatmışdı, axşamlar isə Kerri işlə məşğul idi. Bütün bunlar yeknesəqlik və darıxmaq hissi doğururdu.

Bir dəfə Kerri pəncərə qarşısında oturub, aşağıya – Brodveyə baxaraq Lola ilə söhbət etdiyi zaman Loladan soruşdu:

– Görəsən mən özümü niyə belə tənha hiss edirəm? Sən necə, Lola? Sən darıxmırsanmı?

– Yox, – deyə Lola cavab verdi. – Darıxsam belə, çox nadir hallarda. Dərd burasındadır ki, sən heç yerə getmirsən.

– Mən, bu cür sarsaq məktublar yazan adamlarla oturub-durmaq istəmirəm, – deyə Kerri cavab verdi. – Mən onların kim olduğunu çox yaxşı bilirəm.

Rəfiqəsinin payına düşən müvəffəqiyyət haqqında düşünən Lola:

– Mən səni başa düşə bilmirəm, Kerri! – dedi. – Sən darıxmalısən. Minlərlə adamlar ancaq sənin yerində olmaq üçün illər boyu həyatlarını fəda edərdilər.

Kerri yanlarından ötən izdihamı baxaraq uzun müddət susdu və sonra:

– Hm! Doğrusu bilmirəm! – deyə mızıldandı.

Kerri boş oturmaqdan yorulmağa başlamışdı.

DİLƏNÇİLİYİN EYBƏCƏRLİYİ

Herstvud cibindəki yetmiş dollarla (məbelin satışından əldə etdiyi ancaq bu qədər idi) ucuz bir mehmanxanada qışqabaqlı oturmuşdu və qəzet oxuyaraq isti yayın və sərin payızın necə keçdiyinə baxırdı. Lakin o, pullarının əridiyinə heç də laqeyd deyildi. O, mehmanxanaya gündə yarım dollar verdiyindən axırda təşvişə düşdü və daha ucuz yerə köçdü, burada gecələmək üçün ondan ancaq otuz beş sent alırdılar. İndi onun pulu daha uzun müddətə çatırdı. O, Kerrinin müvəffəqiyyətləri haqqında qəzetlərdə tez-tez oxuyurdu. Onun şəkli iki dəfə “Uorld” qəzetində çap olunmuşdu. O, təsadüfən mehmanxanada tapdığı “Herald”ın köhnə bir nömrəsindən bildi ki, miss Madenda başqa məşhur adamlar sırasında xeyriyyə təməşasında iştirak etmişdir. Herstvud hər dəfə qəzetdə Kerri barəsində oxuduqda Kerri Herstvuda getdikcə daha gözəl və əlçatmaz görünən bir aləmə çəkilir və daha da uzaqlaşır. O, afişalarda kvaker arvadı paltarında bu qədər sadə və zərif olan Kerrinin şəklini görür və dəfələrlə dayanıb kədərlə onun gözəl üzünə baxırdı. Herstvudun eynində çox köhnə bir kostyum var idi və onun bütün görkəmi Kerrinin onun təsəvvüründəki görkəmi ilə kəskin təzad təşkil edirdi.

Kerri “Kazino”da işlədiyi zaman Herstvud bir daha onunla görüşəcəyini ağlına gətirmədiyi halda yenə də tam tənhalıq hiss etmirdi. Bir-iki ay ötdü. Kerri yenə həmin teatrda oynayırdı. Herstvud buna alışmışdı və düşünürdü ki, bu həmişə belə davam edəcəkdir. Lakin sentyabrda truppə qastrola getdi və Herstvud bunu bilmədi. Onun var-yox iyirmi dolları qaldıqda o, Baueridə stol, skamya, stullarla təchiz olunmuş böyük ümumi otaqdan on beş sentə yer verilən yataqxanaya köçdü. Burada Herstvud saatlarla oturur və üzünü örtərək keçmiş haqqında xəyala gedirdi. Tədricən o, buna adət etdi. Əvvəldə bu yuxu kimi deyildi, o sanki ancaq Çikaqoda keçirdiyi günlərin əks-sədasını dinləyirdi, həyat daha nəşəsiz olduqca keçmiş daha aydın, daha qabarıq surətdə onun qarşısında təcəssüm edirdi.

Herstvud ayıqlıqda xəyala dalmaq adətinin onda nə qədər dərinləşdiyini dərk etmirdi. O, bir dəfə öz keçmiş dostlarından birinə müraciətlə ucadan danışdığı zaman bunu başa düşdü. Ona elə gəldi

ki, zəngin "Fitscerald və Moy" barında qəşəng balaca kabinetinin qapısında duraraq m-r Morrisonun külli pul qoymaq istədiyi mülkin qiyməti haqqında söhbət edir.

– Sizə mənimlə şərik olmağı təklif etsəm nə deyərsiniz? – deyən m-r Morrisonun səsi onun qulağına gəldi və Herstvud ucadan dedi:

– Yox, şərik ola bilmərəm. Mənim bütün pullarım müəssisəyə qoyulmuşdur.

Dodaqlarının hərəkəti onu ayılmağa məcbur etdi. Doğrudanmı o, öz-özü ilə danışdı?

Başqa bir dəfə də o, öz dediyi sözləri eşitdikdə öz-özü ilə danışdığına inandı:

– Ay axmaq, niyə tullanmırsan? Tullan!

Bu onun aktyorlar məclisində tez-tez danışdığı məzəli lətifə idi.

O, öz səsinə ayılan zaman hələ də gülümsünürdü. Onunla yanaşı oturmuş bir qoca narahat halda tərpəndi və məzəmmətlə yanaşı ona baxdı. Herstvud o saat gülməyini kəsdi və utandı. Xəcalətinə ayağa qalxdı və küçəyə çıxdı.

Axşam qəzetlərinin birində teatr reklamlarını nəzərdən keçirərək Herstvud birdən gördü ki, "Kazino"da başqa bir pyes gedir. O diksindi. Demək, Kerri orada yoxdur! O xatırladı ki, ancaq dünən afişada Kerrinin şəklini görmüşdü. Demək, o, hələ yenisi ilə örtülməmiş köhnə afişa imiş! Nə qədər qərribə olsa da, bu kəşf onu çox həyəcanlandırdı. O, öz-özünə etiraf etməyə məcbur oldu ki, onun həyatı nədənsə Kerrinin Nyu-Yorkda olmasından asılıdır. Budur, indi o yoxdur! Necə olub ki, Herstvud onun getməyindən xəbər tutmayıb? Allah bilir, indi o nə vaxt qayıdacaqdır! Herstvud qorxu içərisində heç kəsin onu görə bilmədiyi qaranlıq dəhlizə çıxdı və pullarını saydı. Onun cəmi on dollar pulu qalmışdı. O, yataqxananın bütün başqa sakinlərinin nə ilə yaşadığı haqqında düşünməyə başladı. Görünür, onlar heç nə etmirdilər. Ola bilsin ki, onlar sadəcə dilənirdilər, bəli, bu şübhəsiz belə idi. Herstvud öz həyatı boyu belələrinə çoxlu gümüş pullar vermişdi! O adamların küçədə necə diləndiyini görmüşdü. Nə olsun, belkə o da bu yol ilə az-maz pul yığa bildi? Lakin bu fikir onu dəhşətə saldı.

O, son əlli senti qalınca qədər yataqxanada qaldı. Hər bir sentə qənaət etdiyindən və öz boğazından kəsdiyindən Herstvud çox üzülmüş

və səhhiyyə pozulmuşdu. Əvvəlki dolğunluğu yox olmuşdu və köhnə kostyumu onun əynində torba kimi sallanırdı.

"Nə isə bir tədbir görmək lazımdır" – deyə o qət etdi və şəhərdə dolaşmağa yollandı. Beləliklə, bir gün də keçdi, indi onun yalnız iyirmi senti qalmışdı. Bu, onun şəhər yeməyinə belə çatmazdı. Bütün mətanətini köməyə çağıraraq, o "Brodvey-sentral" oteline tərəf yönəldi. Otele bir neçə ev qalmış qətiyyətsizlik içərisində dayandı.

Qapıda özəmətli bir qapıçı dayanıb küçəyə baxırdı. Herstvud ona müraciət etməyi qərara aldı və cəld yanaşaraq qapıçı üzünü çevirməmiş onun qarşısında dayandı. – Dost, – deyə o başladı, hətta indi də onun səsinə qapıçılarla danışdıqda adət etmiş olduğu mərhəmət səslənirdi, – otdə mənə bir iş tapılmazmı?

Qapıçı Herstvudun danışmağına mane olmadan soyuqqanlıqla ona baxırdı:

– Mən bu saat işsiz və pulsuzam və necə olursa olsun bir iş tapmalıyam. Mən bir zaman kim olduğumu sizə danışmayacağam. Əgər siz burada nə cür iş tapmaq mümkün olduğunu mənə desəniz, mən çox minnətdar olardım. Heç olmazsa bir neçə günlüyə iş tapılsaydı...

Qapıçı üzünə tam laqeydlik ifadəsi verməyə çalışaraq, yenə də dinməz onun üzünə baxırdı. Lakin Herstvudun davam edəcəyini görərək dedi:

– Bunun mənə heç daxili yoxdur. Kontordan öyrənin.

Bu cavab nə qədər qərribə olsa da, Herstvudu soyutmadı.

– Bağışlayın, dedim ki, siz bilərsiniz.

Lakin qapıçı ancaq acıqla başını buladı.

Sabiq bar müdiri kontora yollandı. Otel başçılarından biri təsadüfən orada idi. Herstvud birbaşa onun gözünün içinə baxaraq:

– Siz heç olmazsa bir neçə günlüyə mənə bir iş verə bilərsinizmi? Mən elə bir vəziyyətdəyəm ki, təcili bir iş tapmalıyam.

Bəslənmiş centlmen ona elə baxdı ki, guya demək istəyirdi:

"Bəli, zahirinizə baxanda buna inanmaq olar".

Herstvud bərk həyəcan keçirərək davam etdi:

– Mən bura onun üçün gəldim ki, vaxtilə özüm bu cür böyük bir müəssisəni idarə etmişəm. Mənə bədbəxtlik üz vermişdir. Lakin mən bu barədə danışmaq istəmirəm. Heç olmazsa bir həftəliyə mənə bir iş vermənizi rica edirəm.

Müdür görürdü ki, Herstvudun gözləri qızdırmalı adamın gözləri kimi parıldayır. O soruşdu:

– Siz hansı müəssisəni idarə edirdiniz?

– Çıxaqoda “Fitscerald və Moy” barını, – deyə Herstvud cavab verdi. – Orada on beş il qulluq etmişəm.

– Eləmi? – deyə otel müdiri təəccübləndi. – Bəs necə oldu ki, siz oradan çıxdınız?

Herstvudun xarici görünüşü onun verdiyi məlumata çox zidd idi.

– Öz axmaqlığıma görə, – deyə Herstvud cavab verdi. – İndi bu barədə danışmağa dəyməz. İstəsəniz, dediklərimi yoxlaya bilərsiniz. İndi isə qəpiksiz qalmışam. İnanın ki, bu gün hələ heç bir şey yeməmişəm.

Otel müdiri bu adama qarşı bir qədər maraq hiss etdi. O bilmirdi ki, onu hara düzəltsin, lakin Herstvudun səsinə elə bir səmimiyyət vardı ki, adam biləixtiyar ona kömək etmək istəyirdi.

– Olseni çağırın! – deyə müdir sərəncam verdi.

Növbətçi zəng elədi və uşağı kiçik qulluqçular rəisini çağırmağa göndərdi. O gəldi. Otel müdiri ona müraciət edərək:

– Olsen, – dedi. – Bu adam üçün mətbəxdə bir iş tapılmazmı? Mən ona yardım etmək istəyirəm.

– Doğrusu, bilmirəm ser! – deyə Olsen cavab verdi. – Bizdə bütün yerlər tutulmuşdur. Lakin siz istəyirsinizsə bir şey tapmağa çalışaram.

– Yaxşı, Olsen, onu mətbəxə aparın, Uilsona deyin ki, hər şeydən əvvəl ona yemək versin.

Olsen:

– Baş üstə ser! – deyib çıxdı.

Herstvud onun dalınca gətdi. Onlar kontordan çıxan kimi Olsenin hərəkətləri dərhal dəyişdi.

– Heç bilmirəm biz bununla nə edəcəyik! – deyə o donquldandı.

Herstvud heç nə demədi. O belə xırda qulluqçulara etinasız münasibət bəsləməkdə davam edirdi.

Onlar mətbəxə çatdıqda Olsen aşpaza dedi:

– Bu adama yemək verin!

Aşpaz Herstvudu başdan ayağa qədər süzdü və görünür, onun göz-
lərində yaxşı vaxtlar gördüyünü bildiren nə isə bir şey oxudu. O:

– Bax, burada oturun, – deyə nəzakətlə təklif etdi.

Beləliklə, Herstvud “Brodvey-sentral” otelində yerləşdi. Lakin çox az müddət qala bildi. Nə fiziki, nə ruhi vəziyyətinə görə o, çirkliliş görməyə yaramırdı.

Herstvud ocaqçıya kömək etməli idi. Bundan başqa qabağına gələn hər işi görür: odun yarı, ağır şeylər daşıyırdı. Qapıçılar, aşpazlar, ocaqçılar, klerklər – hamı onun ağası idi.

Lakin o, heç kəsin xoşuna gəlmirdi, çünki hədsiz dərəcədə qara-qabaq və dinməz idi. Bunun üçün də hamı ona daha pis iş verməyə cəhd edirdi.

Herstvud ümitsizlikdən doğan inad və laqeydliklə hər şeyə dözürdü. O, otelin çardağında yatır, nə verdilərsə onu yeyir və hər həftənin axırında aldığı bir neçə dolları qorumağa cəhd edirdi. Lakin onun səhheti elə idi ki, uzun müddət belə işə davam edə bilməzdi.

Bir dəfə fevral ayında hansı bir tapşırıqlasa onu kömür kompaniyası kontoruna göndərdilər. Küçə qalın ərgin qarla örtülmüşdü. Herstvud ayaqlarını islatdı və bütün bədənində yorğunluq və süstlük hiss edərək qayıtdı. Ertəsi günü o, olduqca əzgin halda idi və mümkün olduqca hərəkət etməməyə çalışırdı. Bu da təbii olaraq, başqalarının cəld olmasını sevməyə acıq gəlirdi.

Nahardan sonra yeni gələn ərzaq üçün yer boşaltmaqdan ötrü bir neçə yeşiyi daşımaq lazım gəldi. Herstvuda elə böyük bir yeşik düşmüşdü ki, onu heç vaxt yerindən tərpədə bilmirdi.

– Nə olub? – deyə qapıçı çıxırdı. – Götürə bilmirsiniz, nədir?

Herstvud bütün qüvvəsini topladı, lakin axırda öz niyyətindən əl çəkməyə məcbur oldu.

– Yox, bacarmıram – deyə o, yavaşcadan söylədi.

Qapıçı diqqətlə ona baxdı və birdən Herstvudun ölü kimi saraldığını gördü.

– Siz xəstə deyilsiniz ki? – deyə o soruşdu.

– Deyəsən, xəstəyəm – deyə Herstvud cavab verdi.

– Elə isə yaxşısı budur, oturun!

Herstvud oturdu, lakin çox keçmədən halı daha da pozuldu. O, çətinliklə özünü çardaqdakı taxtına çatdırdı və günün qalan hissəsini orada uzandı.

– Bu Uiler xəstələnmişdir, – deyə qulluqçulardan biri gecə növbəçisinə xəbər verdi.

– Ona nə olub ki?
– Nə olduğunu deyə bilmərəm. Bərk qızıdır.
Otdə olan həkim Herstvudu müayinə edərək dərhal dedi:
– Onu tez xəstəxanaya göndərmək lazımdır. O, sətəlcəm olmuşdur.

Üç həftədən sonra qorxu keçdi. Lakin yalnız mayın əvvəlində Herstvudun qüvvəsi bir qədər yerinə gəldi ki, onu xəstəxanadan buraxmaq mümkün oldu. Ancaq o zaman onu xəstəxanadan buraxdılar.

Yenidən bahar günəşinə çıxan zaman onun çox acınacaqlı görkəmi vardı. Bar müdirinin keçmiş gümrahlığı və cəldliyi harada qalmışdı?!

O, çox arıqlamışdı, üzü kağızdan da ağ idi. Ona yol üçün bir az xırda pul və xeyriyyə idarələrinə müraciət üçün bir yığın məsləhətlər verdilər.

“Adamlar belə hallarda nə edir? – deyə o, öz-özündən soruşurdu. – Acından ölməməliyəm ki!”

Sədəqə diləmək üçün o, ilk dəfə yenice Stayvesant parkından çıxıb, günəşli İkinci aventü ilə asta-asta hərəkət edən yaxşı geyinmiş bir centlmənə müraciət etdi. O, zorla özünü məcbur edərək bu adama yanaşdı və birbaşa məsələyə keçdi.

– Siz mənə on sent verə bilməzsinizmi? Mən elə vəziyyətdəyəm ki, dilənməyə məcburam.

Yoldan ötən, demək olar ki, Herstvuda baxmadan əlini jiletinin cibinə saldı və pul çıxararaq:

– Alın, – dedi.

– Çox təşəkkür edirəm, – deyə Herstvud mızıldandı, lakin yolçu daha ona fikir vermədi.

Öz müvəffəqiyyətindən razı qalmış, lakin eyni zamanda yandırıcı xəcalət hiss edən Herstvud qarşısına daha iyirmi beş sent toplamaq məsələsini qoyaraq dilənçiliyə davam etmək qərarına gəldi. Bu məbləğ ona kifayət idi.

O, piyada gedənlərə fikir verə-verə küçənin günəşli tərəfi ilə gəzirdi. Ancaq uzun müddət keçdikdən sonra sifəti ona lazımı cəsarət verən bir adam gördü. Lakin bu adam ona rədd cavabı verdi.

Bu, Herstvudu elə sarsıtdı ki, o, tam bir saatdan sonra yenidən taleyini sınağa cəsarət etdi. Bu dəfə onun işi düz gətirdi: o, beş

sent aldı. Uzun zəhmətlərdən sonra o daha iyirmi sent toplamağa müvəffəq oldu.

Ertəsi gün o, yenə bu məşğələyə başladı. Bəzən onun işi düz gətirir və o, bir qədər pul yığırdı, bəzən də ona kobud rədd cavabı verirdilər. Nəhayət, o, belə nəticəyə gəldi ki, əvvəlcə yoldan ötənlərin üzünü yaxşı öyrənməli və sonra dilənmək üçün müraciət etməlidir.

Əlbəttə, küçədə adamların qabağını kəsmək o qədər də xoşa gələn şey deyil, həm də Herstvudun gözü qabağında bir dilənçini həbsə almışdılar. İndi onun da başına belə bir hadisə gələ biləcəyi qorxusu ona əzab verirdi. Lakin o, yenə nəyə isə ümid bağlayaraq, düşdüyü bu yolla gedirdi.

Bir dəfə səhər əvvəllər “Kazino”da çıxış edən truppanın qayıdığını və “miss Madendanın iştirakı ilə” tamaşa olacağını xəbər verən bir afişa görürkən, o, böyük ləzzət duydu. Herstvud son zamanlarda Kerri barəsində çox düşüncəli idi. O, nə qədər müvəffəqiyyət qazanmışdır. Yəqin ki, indi çoxlu pulu vardır! Lakin indi də ancaq bütün gün onu təqib edən müvəffəqiyyətsizlik Kerriden yardım istəməyə onu məcbur etdi.

O, bərk acmışdı və ancaq bunun üçün axırda belə bir addıma cəsarət etdi.

“Gedib ondan istəyəcəyəm. O, mənə bir neçə dollar verməkdən boyun qaçırmaz”.

O, “Kazino” teatrına yollandı və aktyorlara məxsus qapının harada olduğunu bilmək məqsədilə bir neçə dəfə o yan-bu yana keçdi. Sonra teatrdan bir kvartal məsafədə olan Brayant parkında skamyada oturaraq gözləməyə başladı.

“Ola bilməz ki, Kerri mənə kiçik bir yardımdan boyun qaçırsın” deyə o, aramsız olaraq öz-özünə təkrar edirdi.

Herstvud yeddinin yarısından başlayaraq “Kazino” yanında kölgə kimi o tərəf-bu tərəfə dolaşdı. O, özünü elə tuturdu ki, guya iş üçün tələsir və eyni zamanda Kerrini tuta bilməyəcəyindən qorxurdu. Qəti saat yaxınlaşdığı üçün o, həyəcanlı idi, lakin zəiflik və aclıq onun mənəvi əzablarını boğurdu.

Nəhayət, artistlərin tədricən toplaşmağa başladığını gördü və onun əsəbi gərginliyi son nöqtəyə çatdı. Birdən ona elə göründü ki, Kerri gəldi. Herstvud qabağa atıldı, lakin o, səhv etmişdi.

“İndi daha gözləməyə çox qalmamışdır” – deyə o düşündü.

Herstvud Kerri ilə necə görüşəcəyini dəhşətlə təsəvvür edirdi və eyni zamanda Kerrinin başqa bir qapıdan teatra daxil olmasından qorxurdu. Onun mədəsi isə ara verməyən küt bir ağrı ilə özünü xatırladırdı.

Onun qarşısında yüzlərlə piyadalar bir-birinin ardınca keçib gedirdi. Bunların demək olar ki, hamısı yaxşı geyinmiş, hamısı laqeyd idi. İçərisində qadınlar və kişilər oturmuş ekipajlar ötüb keçirdilər. Axşam öyləncələri saati yaxınlaşırdı.

Birdən teatra bir ekipaj yanaşdı və Herstvud bir qərara gəlməyə müvəffəq olmamışdı ki, sürücü yerə atıldı, ekipajın qapılarını açdı. Oradan iki qadın çıxdı dərhal teatr binasında yox oldu. Herstvuda elə gəlirdi ki, o Kerrini gördü. Lakin bu o qədər gözlənilməz idi, gözəl xəyal elə sürətlə yox oldu ki, o, Kerrini gördüyünə tamamilə əmin ola bilmədi.

O, bir müddət də gözlədi, artistlərin qapısına daha ekipaj gəlmədi, görünür ki, camaatın hamısı toplanmışdı. O, başa düşdü ki, gördüyü Kerri idi və artıq gözləməyin mənası yoxdur.

“Mən nə edirəm? – deyərək düşünərək daha xoşbəxt adamlarla dolu olan küçədən tələsik döndü. – Axı mən yeməyə bir şey tapmalıyam!”

Brodveyin xüsusən cazibəli görünüş aldığı bir saatdan İyirmi altıncı küçə ilə Brodveyin ayrıcında Beşinci avenü keçən yerdə hər axşam bir nəfər görünürdü. Bu vaxt camaat adətən teatrlara axışır və hər addımda elektrik reklamlarının və afişaların parlaq işıqları yanırdı. Fənərləri sarı köz kimi işıldayan keblər və karetlər ötüb gedirdi. İki-iki, dəstə ilə gedən adamlar gülüş və zarafatlar içərisində bütöv axınla hərəkət edən sıx izdihama qovuşurdular. Yaxşı geyinmiş cəmlilər – qadın ilə qol-qola gedən şıq geyimli adamlar, bir klubdan başqa kluba gedən klub həvəskarları Beşinci avenü ilə ağır-ağır addımlayırdılar. Küçənin o biri tərəfində isə işıqlara qərq olmuş gözəl otellərin gəl-gəl deyən görünüşü, onların qəhvəxanaları və bilyard otaqları özlərindən razı, bəzəkli, öyləncə düşkünü olan müştərilərlə dolu idi. Min cür öyləncə axtaran böyük şəhərin gecə həyatı hər tərəfdə qaynayırdı.

Söylədiyimiz həmin adam istefaya çıxmış hərbi işçi idi. O, müəssir ictimai quruluşun nöqsanlarından çox əziyyət çəkmiş olduğundan başqa əzabkeşlərə yardım etməyi bir vəzifə kimi qarşısında qoymuşdu. Bu yardım orijinal bir şəkildə idi. Onun öz vəsaiti çox

qənaətlə yaşamaq üçün kifayət etdiyinə baxmayaraq, bu adam ona müraciət edən hər bir evsizə gecə yatmaq üçün yer verməyi öz öhdəsinə almışdı.

Budur, başlıqlı pləş geymiş, geniş kənarlı şlyapa qoymuş, uzun və arıq olan bu adam tində, şən izdiham içərisində dayanıb onun fəaliyyətindən xəbərdar olan yurdsuzları gözləyirdi. Bir müddət ətrafda hər dəqiqə dəyişən mənzərəni laqeyd halda seyr edərək tək durmuşdu. Polis men onun yanından keçərkən “Kapitan” deyərək onunla salamlaşdı. Bu adamı eyni yerdə tez-tez gören uşaq ona baxmaq üçün dayandı. Yoldan gedənlərin əksəriyyəti onda onun geyimindən başqa əcaib bir şey görmürdülər və onu işsiz dolaşan və öz zövqü xatirinə fit çalan bir gəlmə hesab edirdilər.

Yarım saat keçdi və hər tərəfdən əsrarəngiz fiqurlar toplaşmağa başladı. Orada-burada izdiham içərisində məqsədsiz dolaşan və maraqla yaxına toplaşan adamları görmək olardı. Cır-cındır bir adam küçəni keçdi və elə bil təsadüfi olaraq pləşli adama baxdı. Bir başqası Beşinci avenü ilə gələrək İyirmi altıncı küçənin tininə yanaşdı, ətrafı nəzərdən keçirdi və yenə qayıtdı. Bauerinin daimi sakinləri olduğu aşkar bilinen iki-üç nəfər Medison-skver tərəfdən Beşinci avenüdə göründülər və qabağa gəlməyə cəsarət etmədilər. Başlıqlı pləşda olan hərbi adam isə fit çala-çala o tərəf-bu tərəfə addımlayır və sanki heç nə görmürdü.

Saat doqquzda axşam şəhərinin səs-küyü sakitləşməyə başladı. Otellərdə artıq əvvəlki coşğun şənlik yox idi. Hava da soyuqlaşdı. Hər tərəfdən əcaib kölgələr sürünüb gəlməyə başlayırdı. Onlar noy isə baxaraq yerlərində ayaq döyür, görünür, təsəvvür edilən bir dairəyə ayaq basmağa cəsarət etmədilər. Onlar cəmi on nəfər olardı. Lakin birdən fiqurların biri, yəqin ki, soyuğu daha kəskin hiss edərək özünü qabağa verdi. İyirmi altıncı küçənin qaranlığından çıxaraq o, Brodveydən keçdi, ara-sıra dayanaraq, dolay yolla pləşli adama yaxınlaşdı. Onun hərəkətlərində utancaqlıq, yaxud qorxaqlığa oxşayan nə isə bir şey var idi. Sanki o, son dəqiqələrdə özünün dayanmaq niyyətini gizlətmək istəyirdi. Birdən istifadə olan hərbi adama yaxın gələrək yerində dondu.

Kapitan nəzərlərilə anlatdı ki, onu görür – onun bütün salamı bundan ibarət idi. Yeni gələn adam yüngülcə baş əydi və xahişə oxşayan nə isə bir şey mızıldadı. Kapitan sadəcə olaraq ona səkinin kənarını göstərdi və:

– Burada dur! – dedi.

Tilsim artıq pozulmuşdu. Kapitan öz qısa gəzintisini yenidən başlamışdı ki, başqa fiqurlar ayaqlarını tappıldadaraq irəli çıxdılar. Onlar heç öz başçılarını salamlamadılar, fısıldayaraq, bədrəyərək, ayaqlarını bir-bir götürüb–qoyaraq birbaşa birinci gələnə qoşulurdular.

– Lənət şeytana, yaman soyuqdur!

– Yaxşıdır ki, heç olmazsa qış qurtardı!

– Deyəsən, yağış yağacaq.

Alabəzək dəstə on nəfərə çatdı. Bəziləri artıq bir-birini tanıyır və söhbət edirdilər. O birilər başqalarına qarışmaq istəməyərək kənarda durur və eyni zamanda nəzərdən qaçırılacaqlarından qorxurdular. Bunlar qaşqabaqlı, qaradiməz adamlar idi və heç kime baxmadan dayanmışdılar.

Çox keçmədən ucadan söhbətlər başladı. Lakin kapitan qət etdi ki, başlanğıc üçün kifayət qədər adam toplanmışdır, o, yaxına gələrək soruşdu:

– Hamınıza yataq yeri lazımdır, hə?

Cavabında tappılı gücləndi və təsdiq işarəsi olaraq mırıltı eşidildi.

– Hə, yaxşı, əməlli-başlı düzülün! Görək nə etmək olar. Mənim özüm də bir sent belə yoxdur.

Evsizlər əyri, qırıq xətlərlə düzüldülər. İndi hər birini təklikdə nəzərdən keçirmək olardı. Məsələn, birinin ayağı ağacdandı, hamısının şlyapalarının qıraqları sallanmışdı, şalvarları cırıq, yamaqlı, pencekləri isə çox köhnəlmiş və solmuşdu. Vitrinlərin parlaq işığı altında bəzələrinin üzü qurumuş, meyit kimi sarı görünürdü, bəzələrinin yanaqlarında qorxulu qara-qırmızı ləkələr vardı. Əksəriyyətin dərisi büzüşmüş, gözlərinin altından torba kimi sallanmışdı.

Bu mənzərə ilə cəlb olunmuş bir neçə piyada dayandı, onların dalınca başqaları yığışdı, çox keçmədən maraqlananlardan tam bir izdiham əmələ gəldi. Yurdsuzlar arasında canlı söhbət başladı.

Kapitan səssizliyi bərpa etmək üçün:

– Sakit! – deyərək komanda verdi. Sonra o tamaşaçılar dəstəsinə müraciət etdi:

– Görürsünüzmü, centlmenlər, bu adamların yatmağa yeri yoxdur! Siz başa düşürsünüz də, onlar harada isə yatmalıdırlar, axı

küçədə yatmaq olmaz! Onların birinin yataqxana xərcini vermək üçün mənə on iki sent lazımdır. Kim mənə on iki sent verir?

Sükut:

– Hə, nə etməli, uşaqlar, gözləyin, görək kim bizə kömək edər! On iki sent o qədər böyük məbləğ deyil ki, bunu bizə verən tapılmasın.

Bir gənc ağır əməkdən qızarmış gözlərlə istefaya çıxmış kapitana baxaraq:

– Alın, on beş sent! – dedi. – Bundan artıq yoxumdur.

– Çox yaxşı! Cərgədən çıxın, – deyərək kapitan yurdsuzlar sırasında duranlardan birinin ciynindən tutaraq onu bir tərəfə çəkdi və ayrıca qoydu. Sonra əvvəlki yerinə qayıdaraq yenidən başladı:

– Məndə üç sent qalmışdır, centlmenlər! Bu adamlara gecələmək üçün yer düzəltmək lazımdır. Burada, – o, saymağa başladı, – bir, iki, üç, dörd, beş, altı, yeddi, səkkiz, doqquz, on, on bir, on iki adam var, centlmenlər! Doqquz sent daha verilsə, yurdsuzun isti yatağı olacaqdır! Mən özüm onlarla gedib çalışaram ki, hər şey öz yerində olsun. Kim mənə doqquz sent verir?

“Tamaşaçılardan” biri, bu dəfə orta yaşlı bir adam ona beş sent verdi.

– Məndə səkkiz sent vardır, – deyərək kapitan davam etdi. – Dörd sent də olsa, növbədə olan ikinci adamın yataq yeri olacaqdır. Centlmenlər, bu gün nədənsə ağır tərpenirsiniz! Sizin hər birinizi yəqin ki, yatağı vardır. Bəs bu adamlar necə olsun?

İstefaya çıxmış kapitana yaxın olan adamlardan biri:

– Alın, – dedi və ona pul uzatdı.

– Belə ha, indi daha iki nəfər üçün yataq vardır, hətta dörd sent də artıq qalır. Kim səkkiz sent əlavə edər?

– Mən əlavə edəyəm! – deyərək kiminsə səsi eşidildi.

Bu axşam Altıncı avenü ilə gedən Herstvud təsadüfən İyirmi altıncı küçəyə döndü. O, çox ac idi. Bəzən ona elə gəlirdi ki, açıqdan yığılacaqlar. Onun mənəvi vəziyyəti dəhşətli idi. İndi o, Kerrini necə tapsın, saat on birdən əvvəl tamaşa qurtarmayacaqdır. Əgər Kerri ekipajla gəldisə, yəqin ekipajla da qayıdacaqdır. Onu küçədə çox pis şəraitdə saxlamaq lazım gələcəkdir. Herstvud bərk yorulmuş və acmışdı və hələ bir sutka gözləməli idi, çünki onun bu gün yenidən

taleyn sınağa gücü yox idi. Onun nə yeməyə bir şeyi, nə yatmağa bir yeri var idi.

O, Brodveye çıxdıqda kapitanı və onun ətrafına toplanmış yurdsuzları gördü. Lakin əvvəl elə bildi ki, bu, bir küçə vaizi, yaxud davacat satan bir şarlatandır. Bunun üçün də ötür getmək istədi. Lakin Medison-skverdəki parka doğru küçəni keçərkən o, yataqxana ilə təmin edilərək dəstə ilə izdihamdan ayrı duranlara fikir verdi. Elektrik fənərlərinin parlaq işığında Herstvud "öz" adamlarını – küçələrdə və yataqxanalarda gördüyü, onun kimi üzü aşağı yuvarlanan adamları tanıdı... Bu mənzərə onu maraqlandırdı. Bu, nə ola bilərdi?

Herstvud yaxına gəldi.

Kapitan döənə-döənə öz xahişini təkrar edirdi. Herstvud heyrət içərisində bu sözləri eşitdi:

– Axı bu adamlar harada işə yatmalıdırlar!

Qabaqda yatağa ehtiyacı olanların sırası uzanırdı. Haradansa çıxmış bir sərsərinin növbənin axırında yer tutmasını gören Herstvud onun kimi etmək qərarına gəldi. Tale ilə mübahisə nə lazım? O, hədsiz yorulmuşdur. Burada çətinlikdən asan çıxış yolu verilir. Sabah o bəlkə daha yaxşı bir şey tapa bildi.

Hərəkətsiz durmaq adamı yorur. Çox keçmədən Herstvud lap əldən düşdü. Ona elə gəlirdi ki, indicə yıxılacaqdır. O, yorğun halda ayaqlarını bir-bir götürüb qoyurdu. Nəhayət, onun növbəsi çatdı. Kimsə onun qonşusu üçün yataq pulu verdi və o da xoşbəxtlər qrupuna qovuşdu.

İndi Herstvud birinci durmuşdu, kapitan da ancaq onun üçün dilənirdi.

– Centlmenlər, on iki sent! On iki sent bu adama gecəni yataqda keçirməyə imkan verir. Onun getməyə yeri olsaydı, bu soyuqda burada durmazdı!

Herstvud boğazının tutulduğunu hiss etdi. Aclıq və zəiflik onun bütün mətanətini qırırdı.

Naməlum bir adam:

– Alın, – dedi və pulu kapitana uzatdı.

Kapitan əlini nəvazişlə sabiq bar müdirinin çiyninə qoyaraq:

– İndi oraya keçin! – dedi.

Herstvud rahat nəfəs aldı. Dünyada belə yaxşı adamlar varsa, görünür dünya o qədər də pis deyildir! Qalan yurdsuzlar da, görünür bu fikirdə idilər.

Herstvuddan qabaqda durmuş alçaqboylu dərddən beli bükülmüş bir adam:

– Bu kapitan çox yaxşı adamdır, – dedi. – Elə deyilmi? – Onun üzünə baxdıqda məlum olur ki, tale ən qəddar zarafatları üçün onu hədəfə çevirmişdir.

– Bəli, – deyərək bir başqası təsdiq etdi. – Bu gün burada bizimkilərdən olsun ki, yüzdən artıq toplanmışdır.

– Ora, o kebdəki adama baxın! – deyərək üçüncü səsləndi. Səkinin yanında bir keb dayandı. Orada oturmuş fraklı centlmen kapitana bir əsginaz uzatdı. Kapitan ona təşəkkür etdi və sonra yola düşən kebin arxasınca boyunlarını uzadan yurdsuzların yanına qayıtdı. İzdiham, döşündə brilyant sancaq olan centlmənə səssiz-səmişsiz baxırdı.

Kapitan bir neçə evsizi sayaraq:

– Doqquz adama da yataq tapıldı, – dedi. – Hə, oraya keçin. Beləliklə, cəmi yeddisi qaldı. Centlmenlər mənə on iki sent lazımdır!

Pul çox yavaş toplanırdı. İzdiham seyrəkləşməyə başladı. Kapitanın ətrafında indi ancaq bir ovuc avara qalmışdı. Beşinci avəni boşaldı, – burada təsadüfi ekipajlar, yaxud piyadalar görünürdü. Brodveydə adamlar getdikcə azalırdı. Yalnız hərdən bir adam balaca qrupu görüb dayanır, kapitana pul verərək yoluna davam edirdi.

Lakin kapitan əvvəlki kimi möhkəm və yorulmazdı. O, ağır-ağır və az danışmaqda davam edirdi, lakin elə bir inamla danışdı ki, sanki müvəffəqiyyətsizlik haqqında heç bir söz ola bilməzdi.

– Tələsin, centlmenlər! Mən bütün gecəni burada qala bilmərəm! bu adamlar yorulmuş və donmuşlar. Mənə dörd sent daha verin!

Bir müddət sonra o tamamilə susdu. Ona pul verirdilər. O işə hər on iki sentə bir adam ayırır və onu başqa cərgəyə keçirirdi. Sonra o, yenə ayaqlarının altına baxaraq o tərəf-bu tərəfə gedirdi.

Teatrlardan camaat dağıldı, elektrik reklamları söndü. Saat on biri vurdu. Daha yarım saat keçdi və yalnız iki yurdsuz qaldı.

Bir neçə maraqlananlara müraciətlə kapitan səsləndi:

– Tələsin, centlmenlər! On səkkiz sent bu iki adamın da gecələməyini təmin edər. On səkkiz sent! Altı sent məndə vardır. Biri-

niz mənə on səkkiz sent verin! Unutmayın ki, mən özüm piyada Bruklinə getməliyəm. Əvvəlcə isə bu adamları aparıb yataqxanaya düzəltməliyəm. On səkkiz sent!

Heç kəs cavab vermirdi.

Kapitan bir neçə dəfə o tərəf-bu tərəfə getdi, gözlərini aşağı dikərək hərdənbir:

– Centlmenlər, on səkkiz sent! – deyərək təkrar edirdi.

Adama elə gəlirdi ki, bu cüzi məbləğ arzu edilən nəticəni çox uzada bilər. Herstvud çətinliklə ayaq üstə dururdu. Bütün bədənində elə zəiflik duyurdu ki, sinəsindən qopmağa hazır olan sızıltını çətinliklə saxlayırdı.

Nəhayət, Beşinci avenüdə başına kapor qoymuş və paltarlarını xışıldadaraq yeriyən bir qadınla bir kişi göründü. Herstvud məyus halda bu qadına baxaraq eyni vəziyyətdə Kerrini, həm də arvadını beləcə teatrından və yaxud restorandan müşayiət etdiyi keçmiş vaxtları xatırladı.

Bu zaman qadın ətrafına baxdı, toplanmış səfilləri görərək yoldaşını onların yanına göndərdi.

O, cibindən pul çıxartdı, gözəl geyimli və inayətkar halda kapi-tana yanaşdı:

– Lütfən alın! – dedi.

Kapitan sadəcə:

– Təşəkkür edirəm, – dedi və üzünü öz ordusuna çevirərək əlavə etdi: – İndi sabaha da az-maz pulumuz qalar.

Bu sözlərlə o, son yurdsuzları sıraya qoydu, dəstənin başına tərəf yönəldi və gedə-gedə adamları sayıb elan etdi.

– Yüz otuz yeddi nəfər! Hə, uşaqlar, düzəlin! Bax, burada sıranı tənləşdirin. İndi artıq az qalmışdır. Səbir edin!

O, dəstənin başında duraraq:

– İrəli, marş! – deyərək komanda verdi.

Herstvud da hamı ilə birlikdə hərəkət etdi. Onlar burularaq Beşinci avenü ilə getdilər. Medison-skveri keçdilər, İyirmi üçüncü küçəyə döndülər, sonra Üçüncü avenü ilə getdilər. Gecikmiş piyadalar dayanır, bu ecaib mərasimi nəzərlərilə müşayiət edirdilər. Tinlərdə polis nəfərləri saymazıyana onlara axır, dəfələrlə gördükləri başçıya baş əyirdilər.

Dəstə yataq evinin yerləşdiyi Səkkizinci küçəyə çatdı. Bura bağlanmışdı. Lakin onları gözləyirdilər.

Yurdsuzlar qaranlıq küçədə qaldılar, kapitan isə danışmaq üçün içəri girdi. Bir azdan sonra qapılar açıldı. Kimsə qabaqda gedir, ləngiməmək üçün boş otaqları göstərirdi. Herstvud cırıldayan pilləkənlərlə çətinliklə qalxaraq döndü və kapitanı gördü. O hələ də durmuşdu və son yurdsuzun daxil olmasını gözləyirdi. Ancaq o zaman o, pləşinə büründü və qaranlıqda yox oldu.

Herstvud balaca, qaranlıq otaqda taxtın üstündə oturub ayaqlarındakı kəskin ağrıdan üz-gözünü qırıqdıraraq ucadan dedi:

– Mən buna uzun müddət tab gətirə bilmərəm. Mən bir şey yeməliyəm, acından ölüərəm.

XLVI FƏSİL

BULANMIŞ SULAR

Bir axşam, Nyu-Yorka qayıtdıqdan bir az keçmiş Kerri tamaşadan sonra paltarını dəyişib qurtardığı zaman birdən qapı arxasında səs-küy eşitdi. Sonra tanış bir səs gəldi:

– Eybi yox, eybi yox, narahat olmayın! Mən ancaq miss Maden-danı görməliyəm.

– Elə isə kartoçkanızı göndərməli olacaqsınız.

– Əşi, bəsdir! Budur, alın!

Yarım dollar əldən-ələ keçdi və kiməsə qapını döydü.

Kerri qalxıb qapını açdı.

– Pəh, pəh! – deyərək Drue səsləndi. – Bax buna varam. Necəsən, Kerri? Mən səni səhnədə görəndə kimi tanıdım.

Kerri bu saat xoşagəlməz bir söhbət başlanacağını gözləyərək ixtiyarsız geri çəkildi.

– Sən salamlaşmaq də istəmirsən? Amma qiyamətsən! Bir əlimi sıxsana!

Kerri gülümsəyərək, heç olmazsa onun hədsiz ürəyi açıqlığı üçün əlini ona uzatdı. Drue bir qədər yaşa dolmuşdu, lakin ümumiyyətlə, az dəyişmişdi. Eyni yaraşıqlı kostyum, eyni cüssəli görkəm, eyni boy-buxun, eyni çəhrayı sifət!

– Qapıdakı adam məni buraxmaq istəmirdi. Onu “yağlamaq” lazım gəldi. Mən dərhal başa düşdüm ki, bu sən sən! Nə gözəl tama-

şadır! Sən rolun öhdəsindən gözəlcə gəlirsən! Ancaq mən əvvəldən buna əmin idim! Bu gün təsadüfən sizin teatrın yanından keçirdim, içəri girməyi qət etdim. Doğrudur, bu gün proqramda sənin adını görmüşdüm, amma səni səhnədə görmədikdə bu adı harada eşitdiyimi xatırlaya bilmədim. O zaman birdən yadıma düşdü. Lənət şeytana! Sənin Çıxaqoda bu adla çıxış etdiyin ağılıma gələndə, hətta ürəyim döyündü. Bu, həmin addır, deyilmi?

Qonağın bu cür açıq-saçıq danışmasından heyretlənmiş Kerri gülümsünərək:

– Bəli, – deyərək təsdiq etdi.

– Mən o saat səni tanıdım, – deyərək Drue təkrar etdi. – Hə, danış görək! Bu neçə vaxtda necə yaşayırdın?

– Lap yaxşı, – deyərək Kerri cavab verdi.

Kerri bu gözəllənməz hücumdan hələ özünə gəlməmişdi.

– Hə, sən necə? – deyərək o soruşdu.

– Mənmi? Lap gözəl! Mən indi həmişə Nyu-Yorkda yaşayıram.

– Eləmi? – deyərək Kerri dilləndi.

– Bəli, artıq yarım ildir ki, buradayam. Mən indi firmamızın şöbə müdiriyəm.

– Lap yaxşı!

Drue maraqla soruşdu:

– Lütfən de görüm, səhnəyə nə vaxt daxil olmusan?

– Az qala üç il olar...

– Doğrudanmı? Mən ilk dəfədir bu barədə eşidirəm. Ancaq həmişə bilirdim ki, belə olacaqdır. Yadımdadırmı deyirdim ki, sən gözəl oynayırısan?

Kerri gülümsədi:

– Bəli, yadımdadır, – deyərək o razılaşdı.

Drue davam etdi:

– Amma yaman qəşəngləşmişən! Mən heç görməmişdim ki, bir adam yaxşılığa doğru belə dəyişilsin. Elə bil hətta boy atmısan.

Kerri:

– Doğrudanmı? – dedi. – Bəlkə də bir az böyümüşəm.

Drue onun paltarına, gözəl şlyapa ilə örtülmüş saçlarına nəzər saldı, sonra Kerrinin nəzərlərinin qarşılaşmaqdan qaçmasına baxmayaraq düz onun gözlərinə baxdı. Aydın idi ki, o dərhal, həm də köhnə əsaslar üzrə keçmiş dostluğu bərpa etmək ümidindədir.

Kerrinin çantaya əl atıb getməyə hazırlaşdığını görən Drue:

– Hə, – dedi. – Mən istəyirəm bu gün sən mənimlə şam edəsən, yaxşımı? Məni burada bir dostum gözləyir. Üçlükdə gedərik.

– Yox, mən gedə bilmərəm, – deyərək Kerri cavab verdi. – Hər halda bu gün yox. Sabah səhər tezdən məşqim vardır.

– Cəhənnəmə olsun məşq! Gedək şam eləyək. Mən dostumu birtəhər başdan elərəm, sonra səninlə ürəkdən söhbət edərik.

– Yox, yox, gedə bilmərəm! – deyərək Kerri öz dediyində durdu. – Sən məndən xahiş etmə, mən heç vaxt belə gec şam eləmirəm.

Lakin Drue təslim olmurdu.

– Elə isə biz sadəcə söhbət edərik.

– Ancaq bu gün yox, – deyərək Kerri təkrar etdi və başını buladı. – Biz başqa bir gün söhbət edərik.

Kerri Druenin üzündən sanki bir kölgə keçdiyini gördü. Drue şəraitin dəyişdiyini anlamağa başlayırdı. Bu zaman Kerri düşündü ki, vaxtla onu sevən bu adam olsun ki, daha yaxşı rəftara layiqdir. O, öz rədd cavabını yumşaltmağa cəhd edərək dedi:

– Sabah otelə mənim yanıma gəl. Mənimlə nahar edərsən.

Druenin rəngi açıldı.

– Yaxşı, – dedi. – İndi sən harada yaşayırsan?

“Uoldorf” otelində, – deyərək Kerri son zamanlar tikilmiş məşhur otelin adını çəkdi.

– Nə vaxt?

– Saat üçdə.

Ertəsi gün Drue gəldi, ancaq Kerri azacıq qədər sevinc hiss etmədən onun gəlməsini gözləyirdi. Lakin onu həmişəki kimi şən və xoşsifət görərək, bu naharın nəticəsi üçün gözlədiyi qorxudan xilas oldu. Drue əvvəlki kimi çox danışdı.

Onun ilk sualı bu oldu:

– Burada yəqin ki, çoxlu məşhur adamlar yaşayır?

– Bəli, az deyil, – deyərək Kerri cavab verdi.

Sadələvh və xudpesənd olan bu adam dərhal öz qulluğu haqqında Kerriyə müfəssəl məlumat verməyə başladı.

– Bu yaxınlarda mən özüm müəssisə açacağam. Mən iki yüz min dollar kredit ala bilərəm.

Kerri mümkün qədər iltifatlı və diqqətli olmağa cəhd edərək onu dinləyirdi.

Birdən Drue soruşdu:

– Yaxşı, bəs Herstvud necə oldu?

Kerri yüngülce qızardı.

– Zənnimcə o harada isə burada, Nyu-Yorkdadır. Ancaq mən onu çoxdan görmürəm.

Drue bir müddət fikirli halda oturdu və bir söz belə demədi. O, sabiq bar müdirinin Kerrinin həyatında yenə nə isə bir rol oynamadığına əmin deyildi. Kerrinin sözləri onu sakitləşdirdi. Görünür ki, Kerri – onun fikrincə belə də olmalı idi – Herstvuddan yaxasını qurtarmışdır.

Nəhayət o dedi:

– Bəli, adam belə bir iş görəndə həmişə islahedilməz bir səhv etmiş olur.

– Nə iş? – deyə Kerri bunun ardınca nə gələcəyini bilmədən soruşdu.

– Eh, sən lap yaxşı bilirsən! – deyə Drue cavab verdi və bu barədə hər bir şübhəni rədd edirmiş kimi əlini salladı.

– Yox, mən heç bir şey bilmirəm, – deyə Kerri israr etdi. – Rica edirəm məni başa sal görüm, nə demək istəyirsən?

– Çıkaqoda olan işi deyirəm də... Yadındadırmı, o, oradan gedərək tutduğu iş?

Kerri başa düşməyərək:

– Doğrusu, mən bilmirəm, sən nə barədə danışırısan? – dedi.

Doğrudanmı bu adam onun Herstvud ilə qaçmasına belə kobud işarə edir?

– Eləmi? – deyə Drue inanmazlıqla səsini uzatdı. – Məgər sən bilmirsən ki, o, Çıkaqoda qaçarkən özü ilə bərabər on min dollar götürüb getmişdi?

– Necə? – deyə Kerri səsləndi. – Demək istəyirsən ki, o, on min dollar oğurlamışdı?

İndi Drue öz növbəsində pərt olmuşdu.

– Bəs sən bunu bilmirdin?

– Əlbəttə yox! – deyə Kerri cavab verdi. – Mən bu barədə heç nə bilmirdim.

– Hm, qəribədir! Belədir ki, var, – deyə Drue dilləndi. – Lakin şübhə etməyə bilərsən. Bütün qəzetlər bu barədə yazırdı.

– Nə qədər, deyirsən, götürmüşdü?

– On min dollar. Ancaq eşitdiyimə görə bu pulun çox hissəsini sonradan geri qaytarmışdır.

Kerri dağınıq nəzərlərlə xalçaya baxırdı. Onun Çıkaqodan məcburi qaçmasından sonra keçən bütün bu illər indi ona başqa şəkildə görünürdü. Bu hadisəni təsdiq edən yüzlərlə xırda məsələlər onun yadına düşdü. O, biləlxətiyar düşündü ki, Herstvud bu pulu ancaq onun xatirinə götürmüşdür. Nifrət əvəzinə onda yumşaq mərhəmət hissi doğdu. Zavallı! Etdiyin cinayətin təzyiqi altında yaşamaq, yəqin ki, çox dəhşətlidir.

Drue isə ləzzətli yeməyin və şərabin təsiri altında qızıqıb kefi kökələrək təsəvvür edirdi ki, yenidən Kerrinin rəğbətini qazanmağa başlayır. Doğrudur, Kerri indi yüksəkliklərə qalxmışdır, lakin yenə ona elə gəlirdi ki, Kerrinin həyatına daxil ola bilər. “Ah, nə qiyamət qadındır!” – deyə o düşünürdü. – “O nə qədər qəşəng, nə qədər zərifdir! Həm də məşhurdur!” İndi, səhnə şöhrətinin şəfəqlərində, otelin dəbdəbəli şəraitində Kerri onun üçün əvvəlkindən daha artıq cazibədar idi.

– Yadındamı Kerri, həvəskar tamaşasında çıxış edəndə sən necə həyəcanlanırdın? – deyə Drue xatırladı.

Kerri gülümsədi.

Drue yüngülce ona doğru əyildi və əlavə etdi:

– Mən o gecə sənə kimi gözəl oynayan aktrisa heç vaxt görməmişdim. O zaman mən düşünürdüm ki, sənənlə gözəlcə yaşayacağıq.

Kerri onu özündən aralı saxlayaraq olduqca soyuq dedi:

– Sən belə danışmamalısan!

– Məgər bunu deməyə icazə verməzsən ki...

– Yox, – deyə Kerri onun sözünü kəsdi və ayağa qalxdı. – Həm də mənim teatra hazırlaşmaq vaxtımdır. Mən səni tərk etməli olacağam. Gedək!

– Ah, bir dəqiqə daha, – deyə Drue yalvarırdı.

Kerri mülayimliklə cavab verdi.

– Yox, mən qala bilmərəm, Çarli!

Drue çox həvəssiz olaraq stol arxasından qalxdı və onu lifte qədər ötürdü. Vidalaşarkən o soruşdu:

– Mən səni bir də nə vaxt görə bilərəm?

Kerri laqeydliliklə cavab verdi.

– Ah, vaxt olar, görüşərik. Mən bütün yayı burada olacağam.

Sağ ol!

Liftçi qapını açdı.

– Sağ ol! – deyə Drue cavab verdi və Kerri paltarını xışıldadaraq kabineyə girənə qədər onu nəzərlərlə müşayiət etdi.

O, kədərli halda vestibüldən çıxdı. İndi, Kerri ondan bu qədər uzaqda olduğu vaxt, onun əvvəlki ehtirası yeni qüvvə ilə canlanmışdı. Otelin bütün şəhər dəbdəbəsi sanki Kerri haqqında danışırıdı. Druenin fikrincə Kerri onunla soyuq rəftar etmişdi.

Kerrinin başı isə tamamilə başqa fikirlərlə məşğul idi.

Həmin axşam Kerri “Kazino”nun qabağında onu gözləyən Herstvudun yanından keçmiş və onu görməmişdi.

Ertəsi gün teatra yaxınlaşarkən Kerri onunla üz-üzə gəldi.

O daha artıq taqətdən düşmüş halda, lakin məktub göndərmək lazım gəlsə belə Kerri ilə görüşməyi qəti qərara alaraq onu gözləyirdi. Kerri bu cındır, acınacaqlı adamı gördükdə yenə də Herstvudu tanımadı. O, acından üzülmüş dilənçinin yanında görərək hətta qorxdu da.

Herstvud yarımçıqlı ilə dedi:

– Kerri, mən sənə bir neçə söz demək istərdim.

Kerri cəld çevrildi və dərhal onu tanıdı.

Əgər onun qəlbində Herstvuda qarşı hələ də azacıq bir hiss qalmışdysa, bu adamı gören zaman o hiss dərhal söndü. Lakin o, Herstvudun oğurladığı pullar haqqında Druenin dediklərini xatırladı.

– Aman Allah! Sənmisən, Corc?! – deyə Kerri səsləndi. – Sənə nə olmuşdur?

– Mən xəstə idim, – deyə o cavab verdi. – Xəstəxanadan yenice çıxmışam. Allah xatirinə mənə bir az pul ver!

– Əlbəttə, – deyə Kerri cavab verdi və onun dodaqları titrədi. O, həyəcanını çətinliklə gizlədirdi. – Axı sənə nə olmuşdur? – deyə o yenidən soruşdu.

Kerri pul kisəsini açdı, oradakı pulların hamısını çıxartdı: burada cəmi beş dollarlıq bir kağız və iki dollarlıq iki kağız pul vardı.

– Mən sənə dedim ki, xəstə idim, – deyə Herstvud şıltaq bir ahənglə təkrar etdi.

Kerrinin açıqca ona yazığı gəlməsi Herstvuda bərk toxundu. Bu əllərdən yardım almaq ona ağır gəlirdi!

Kerri dedi:

– Al, yanımda olan hamısı budur.

– Yaxşı, – deyə Herstvud yavaşcadan səsləndi. – Sən xatircəm ol, mən bir vaxt bu pulu sənə qaytararam.

Kerri onun qarşısında durmuşdu. Yoldan keçənlər dönür və ona baxırdılar. O da, Herstvud da hiss edirdilər ki, maraqlananların nəzərlərini özlərinə cəlb edirlər.

Kerri nə edəcəyini bilməyərək yenidən soruşdu:

– Axı sən niyə demirsən ki, sənə nə olub? Harada yaşayırsan?

– Gecələmə evində otağım vardır, – deyə o cavab verdi. – Bunu sənə danışmağın mənası yoxdur. Hər şey öz yerindədir.

Elə bil, onun nəvazişli sorğu-sualı Herstvudu daha da acıqlandırırıldı. Herstvud taleyin Kerri ilə bu qədər iltifatlı rəftar etməsini ona bağışlaya bilmirdi.

O dedi:

– Get teatra! Sənə çox minnətdaram, lakin daha heç bir zaman səni narahat etməyəcəyəm.

Kerri daha nə isə demək istəyirdi, lakin Herstvud çevrildi və yorğun halda yoluna düzəldi.

Bu hadisə bir neçə gün Kerriyə əziyyət verdi, lakin tədricən onun xatirəsindən silinib getdi.

Drue yenə gəldi, lakin Kerri onu qəbul etmədi. Onun iddiaları Kerriyə tamamilə yersiz gəlirdi. O, Druenin gəldiyini bildiren uşağa dedi:

– Mən evdə yoxam.

Bir neçə vaxtdan sonra teatr Londona qastrola yola düşməli idi. Nyu-Yorkda ikinci yay mövsümü o qədər böyük gəlir vəd etmirdi.

Bir dəfə direktor ondan soruşdu:

– Londonu fəth etmək istəmirsinizmi?

– Əksinə də ola bilər, – Kerri cavab verdi.

Direktor dedi:

– Biz iyunda gedəcəyik.

Kerri yola düşməyə təcili hazırlaşma dövründə Herstvudu unutdu. O, da, Drue də hər ikisi Nyu-Yorkda qaldılar və onun getdiyini ancaq təsadüfən bildilər. Drue nə cür oldusa yenə Kerrinin yanına gəldi, onun getdiyini eşidərkən peşmançılıqdan bir ah çəkdi. Əsəbi halda bığlarının ucunu çeynəyərək uzun müddət vestibüldə durdu, nəhayət, belə bir təbii nəticəyə gəldi ki, keçmişi qaytarmaq olmaz. Bu qız üçün kədərlənməyə dəyməz, – deyə o qət etdi, lakin qəlbinin dərinliyində başqa cür düşünürdü.

Herstvud isə uzun yayı və payızın bir növ başa verdi. Bir dəfə o, bir rəqs klubunda qapıçı vəzifəsinə girdi və tam bir ay işlədi. Sonra

yenə dilənməyə başladı. Bir neçə dəfə hədsiz ehtiyacın təzyiqi altında o, xeyriyyə müəssisələrinə müraciət etmiş və cüzi yardım almışdı.

Kerri qışda Nyu-Yorka qayıtdı. O, yeni pyesdə oynayırdı, lakin Herstvud bunu bilmirdi. Onun başı üzərində elektrik afişaları Kerri Madendanın qayıtdığını xəbər verdiyi zaman Herstvud dilənərək bir neçə həftə şəhəri dolandı. Drue Kerrinin qayıtdığını bilirdi, lakin daha onu narahat etmirdi.

Bu zaman m-r Ems Nyu-Yorka qayıtdı. O, qərbdə bir qədər müvəffəqiyyət qazanmışdı və indi Nyu-Yorkda laboratoriya açmaq istəyirdi. Əlbəttə, o, m-s Vensgildə Kerri ilə görüşdü, lakin bu görüş o qədər də həyəcanlı olmadı. M-r Ems elə bilirdi ki, Kerri hələ də Herstvudla nikah telləri ilə bağlıdır. Yalnız sonra o bu nikahın pozulduğunu eşitdi. Təfəssilatı bilmədiyi üçün o özünü elə göstərirdi ki, guya heç nə bilmir.

O, Kerrinin iştirak etdiyi operettaya m-s Vens ilə birlikdə baxdı, tamaşadan sonra dedi:

– O, nəhaq yerə burada oynayır! Mənə belə gəlir ki, onda daha böyük istedad vardır.

Bir dəfə m-s Vensgildə təsadüfi olaraq yenə Kerri ilə görüşdü və onların arasında dostcasına söhbət başladı.

Kerri, təəccüblü də olsa, özündə bu adama qarşı əvvəlki kimi qızgın maraq hiss etmirdi. Şübhəsiz, bunun səbəbi o idi ki, bir zaman bu adam Kerrinin malik olmadığı, lakin can atdığı hər şeyi onun üçün təcəssüm etdirirdi. Lakin Kerri bunu dərk etmirdi. Müvəffəqiyyət onda belə bir inam doğurmuşdu ki, indi o, mənəvi həyat ilə yaşayır və m-r Emsin təsvibinə layiqdir. Lakin onun qəzetlər tərəfindən şişirdilmiş balaca şöhrətinin m-r Ems üçün heç bir dəyəri yox idi. O, hesab edirdi ki, Kerri daha artıq müvəffəqiyyət qazana bilər.

– Demək siz dramaya getmədiniz? – deyə m-r Ems Kerrinin bir zaman səhnə sənətinin məhz bu sahəsi ilə maraqlandığını xatırlayaraq soruşdu:

– Yox, – deyə Kerri cavab verdi və öz sözünü bir daha təsdiq etmək üçün əlavə etdi: – hələ ki, yox!

M-r Ems Kerriyə elə baxdı ki, Kerri sözsüz olaraq onun bu işi bəyənmədiyini anladı və bu, onu bu sözləri deməyə sövq etdi:

– Lakin mən hələ bu fikirdən əl çəkməmişəm.

– Ümidvaram! Elə şəxsiyyətlər var ki, onlar dram üçün yaranmışlar. Siz də onlara mənsubsunuz.

Emsin onun qəlbinin bu qədər dərinliyinə girə bilməsi Kerrini heyrləndirmişdi. Doğrudanmı o, Kerrini belə yaxşı başa düşür?

– Bunu nədən bilirsiniz? – deyə Kerri soruşdu.

– Sizin xasiyyətinizdəki səmimiyyətin çox olmasından – deyə m-r Ems cavab verdi.

Kerri gülümsədi və bir az qızardı.

Bu adam onunla çox açıq danışdı. Tanışlığın ilk günlərində olduğu kimi yenə də o, bu adama meyil hiss etdi. Onun fikirlərinin təmizliyi Kerriyə dərin təsir bağışlayırdı.

Onun sözlərindən çox xoş gəlmiş Kerri fikirli halda dedi:

– Doğrusu bilmirəm.

– Mən sizi səhnədə gördüm. Siz çox yaxşı oynayırsınız.

– Mən çox şadam ki, sizin xoşunuza gəlmişəm.

– Çox yaxşı, – deyə Ems təkrar etdi və əlavə olaraq dedi. – Əlbəttə, operetta üçün!

Onlar artıq bu mövzuda danışmadılar, çünki kimsə bu söhbəti kəsdi. Lakin çox keçmədən onlar yenə görüşdülər. Kerri başqa bir qonaqla daxil olarkən m-r Ems nahardan sonra fikirli halda otağın bir küncündə oturmuşdu. M-r Emsin üzü uzun illər boyu yorucu əməklə məşğul olduğuna dəlil təqdim edirdi. Kerri özü də bilmirdi ki, bu uzun nəyi ona belə xoş gəlir.

– Nə üçün siz tek oturmusunuz?

– Musiqiyə qulaq asıram.

Gənc ixtiraçıda heç bir maraqlı şey görməyən Kerrinin rəfiqəsi:

– Mən bir dəqiqəliyə sizi tərk edirəm, – dedi.

M-r Ems hələ də onun qarşısında duran Kerriyə baxdı.

Diqqətlə dinləyərək o soruşdu:

– Gözəl melodiyadır, deyilmi?

İfa edilən melodiyanın xüsusi gözəlliyini duyan Kerri:

– Bəli, çox gözəldir, – dedi.

M-r Ems yaxındakı kreslonu ona tərəf çəkərək:

– Əyləşin, – deyə təklif etdi.

Onlar eyni hissə qapılıraq bir müddət sözsüz dinlədilər. Musiqi keçmiş günlərdə olduğu kimi Kerriyə qüvvətli təsir bağışlayırdı.

Sinəsini sıxan nə isə izahedilməz bir üzüntünü bürüzə verməməyə çalışaraq, Kerri dedi:

– Bilmirəm, bunu nə ilə izah edirəm: musiqinin təsiri altında mənə elə bir duyğu oyanır ki, guya mən istəyirəm ki... guya mən...

– Bəli, mən sizi başa düşürəm, – deyə m-r Ems onun sözünü kəsdi.

O, Kerrinin bütün daxili iztirablarının açıq əks olunduğu həyəcanlı üzünə diqqətlə baxırdı.

– Lakin siz kədərilməməlisiniz, – deyə o, əlavə etdi.

Bir qədər sükutdan sonra o, başqa bir məsələ haqqında söhbət saldı, lakin onun sözləri onların ümumi əhval-ruhiyyəsi ilə qərribə surətdə həmahəng idi.

– Dünyada bizim nail olmaq istədiyimiz çox şey var. Lakin bunların hamısını birdən arzulamaq olmaz! Bir də ki, yerinə yetməyən bir arzu üçün baş yormağın nə faydası!

Musiqi kəsildi və m-r Ems sanki özünü ələ almaq üçün ayağa qalxdı.

– Nə üçün siz yaxşı bir dram teatrına keçmirsiniz? – deyə soruşdu.

M-r Ems Kerrini diqqətlə öyrənərək gözlerini birbaşa ona zilləmişdi. Kerrinin iri, ifadəli gözlərindəki kədər və ağzının yanındakı acı qırıq elə bil m-r Emsə deyirdi ki, onun fikirləri doğrudur.

– Ola bilsin ki, belə də edəcəyəm, – deyə Kerri cavab verdi.

M-r Ems davam etdi:

– Sizin yeriniz oradadır!

– Siz elə düşünürsünüz?

– Bəli, mən buna əminəm. Siz çətin ki, bunu dərk edəsiniz, lakin sizin üzünüzdə, xüsusən gözələrinizdə, ağzınızın cizgilərində elə bir şey var ki, mənə bu fikrə sövq edir.

Kerri sevinirdi, o, xoşbəxt idi ki, onu belə ciddi öyrənirlər. Kədər və tənhalıq hissi bir anlığa onu tərk etdi. Bu adamın sözləri yalnız tərif deyildi, bu sözlərdə dərin xeyirxah bir tənqid var idi.

M-r Ems fikirli halda davam etdi:

– Bəli, məhz gözələrinizdə, ağzınızın cizgilərində. Yadımdadır, ilk dəfə sizi görərkən mən dərhal buna diqqət yetirdim. Mənə elə gəldi ki, siz elə indicə ağlayacaqsınız.

Hərəkətli bir hisslə isinən Kerri:

– Bu nə qədər qərribədir! – deyə səsləndi.

Onun qəlbinin hər şeydən artıq məhz belə bir mənəvi yardıma ehtiyacı vardı.

– Sonra mən gördüm ki, bu, sizin təbii ifadənizdir. Bu gün yenə buna diqqət etdim. Sizin gözələrinizdə çox vaxt nə isə bir kölgə gəzir. Elə bil onlarda sizin dərdiniz deyil, xarici aləmin kədəri əks olunur.

Kerri düz onun üzünə baxdı. Onun bütün varlığı Emsin sözlərinin təsiri altında çırpındı.

– Lakin ola bilsin ki, bütün bunları siz özünüz bilmirsiniz, – deyə Ems əlavə etdi.

Kerri gözələrini yana çevirdi. Bu adamın onun haqqında belə deməsi onu sevindirirdi. O, m-r Emsin onun cizgilərində oxuduğu hisslərə layiq olmaq istəyirdi. Emsin sözləri yeni arzulara yol açırdı.

Kerri ancaq bir neçə həftədən sonra olan görüşlərinə qədər bu bərdə çox düşündü. Bu söhbət onun Çikaqodakı tamaşadan qabaq və uzun müddət ondan sonra ona hakim olan arzulardan nə qədər uzaq olduğunu göstərdi. Necə oldu ki, Kerri bu arzuları itirdi?

M-r Ems dedi:

– Mən sizin dramda nə üçün müvəffəqiyyət qazanacağınızı bilərəm. Mən sizi çox öyrənmişəm və ...

Onun ləngidiyini görən Kerri:

– Və nə? – deyə soruşdu.

O, çətin bir tapmacanı tapmış adam kimi məmnun halda:

– Bilirsiniz, – dedi, – bütün iş sizin üzünüzün çox mənalı olmasındadır. Ürəyi dindirən mahnı da, bizi həyəcanlandıran lövhə də belə təsir bağışlayır. Bu, elə şeydir ki, insanlar buna baxmağı sevirlər, çünki bu, bütün bəşəri arzuların inikasıdır.

Kerri onun sözlərinin mənasını tamamilə anlamadan ona baxır və dinləyirdi. M-r Ems davam etdi:

– İnsanlar həmişə öz hisslərini ifadə etməyə can atırlar, lakin əksəriyyəti buna qadir deyildir. Onlar bunu başqalarına həvalə edirlər. Bax, o zaman istedad onların köməyinə gəlir. Biri bəşəri arzuları musiqidə, o birisi şeirdə, üçüncüsü isə dramda ifadə edir. Bəzən isə təbiət bütün hissləri insanın üzündə cəmləşdirir. O, üzü bütün insan meyllərinin ifadəçisi edir. Bax, sizinlə də belə olmuşdur.

M-r Ems çox ciddi danışdı və Kerri bir şeyi anladı ki, təbiət ona dünya kədərini ifadə edə bilən bir sifət bəxş etmişdir. O, bundan çox mütləssir oldu.

M-r Ems davam etdi:

– Lakin bu, sizin üzünüzdə müəyyən vəzifələr qoyur. Siz tələdən hədiyyə almısınız. Burada sizin xidmətiniz yoxdur: mən demək istəyirəm ki, bu hədiyyə sizə verilməyə də bilərdi. Siz onun müqabilində heç nə verməmişsiniz. Lakin indi ki, siz ona maliksiniz, nə cür olsa ondan istifadə etməlisiniz.

– Necə? – deyə Kerri soruşdu.

– Mən sizə dedim də: drama gedin. Sizin xarakterinizdə çoxlu hərərət vardır, sizin zəngin və məlahətli səsiniz vardır. Bunlardan başqaları üçün qiymətli şey yaradın. Yalnız o zaman siz öz istedadınızı israf etməyə bilərsiniz.

**Kerri son sözləri başa düşmədi, lakin ona aydın idi ki, onun ope-
rettadakı müvəffəqiyyəti demək olar ki, heç nəyə dəyməz. Kerri dedi:**

– Mən sizi yaxşı başa düşmürəm.

– Bax, mən bunu demək istəyirəm. Sizin təbiətinizin xüsusiyyəti gözlerinizdə, ağzınızın cizgilerində və əlbəttə, qəlbinizin quruluşundadır. Lakin siz öz-özünüzdən üz çevirib ancaq arzularınızı yerinə yetirmək üçün yaşayırsınız, bütün bunları itirə bilərsiniz. Gözleriniz söner, ağzınızın cizgiləri dəyişər, səhnə istedadından məhrum olarsınız. Ola bilsin ki, siz buna inana bilmirsiniz, lakin bu belədir. Təbiət bunun qayğısına qalar.

M-r Ems Kerrinin gösterdiği delillerin doğruluğuna inandırmaq üçün lap ürekdən danışdı və onun nitqi bəzən pafosa qədər yüksəlirdi. Kerride olan nə işə onda hüsn-rəğbət oyadırdı. O, Kerrini hərəkətə gətirmək istəyirdi.

Kerri özünü bir qədər müqəssir hiss edərək fikirli halda cavab verdi.

– Mən bilərəm ki, siz haqlısınız.

– Sizin yerinizdə olsaydım mən fəaliyyət sahəmi dəyişərdim, — deyə m-r Ems davam etdi.

Onun sözləri sakit suya düşən daş kimi təsir etdi. Kerri bir neçə gün onun dedikləri üzərində düşündü. Bir dəfə Kerri söhbət zamanı Lolaya dedi:

– Mən yaxın ki, operettda uzun müddət qalmayacağam.

– Nə üçün? – deyə Lola təəccüblə soruşdu.

– Mənə elə gəlir ki, ciddi dramda da müvəffəqiyyət qazana bilərəm.

– Bu fikir birdən-birə haradan sənin başına gəldi?

– Bilmirəm, – deyə Kerri cavab verdi. – Mən çoxdan bu barədə fikirləşirəm.

Lakin o heç bir qərar qəbul etmədi, yalnız əvvəlki kimi kədər-lənməkdə davam edirdi.

Kerri göründüyü kimi, daha yaxşı həyata və rahatlığa çatana qədər uzun yol keçmişdi, lakin o, fəaliyyətsizlikdən və kədərdən üzlükdü.

Bu zaman şəhərdə kapitan kimi bir sıra xeyriyyəçilər var idi və Herstvud onların yardımından istifadə edirdi. On beşinci küçədəki Şəfqət bacıları missiyasının qapısında ianə üçün adi taxta yeşik asılmışdı. Bu yeşiyin üstündəki yazı bildirirdi ki, kim bu müəssisəyə yardım üçün müraciət edərsə, günorta pulsuz nahar ala bilər. Təmin olunmuş adamlar belə xeyriyyə müəssisələrinin yanından keçərkən, adətən, onları görmürdülər. Şəhərlər Altıncı avəni ilə On beşinci küçənin tinində durub, missiyanın fəaliyyətini bilməyənlər, bir neçə saniyədə insan cəmiyyətinin hər cür bəla çəkmiş, cırıqpaltarlı, ayağını ağır-ağır sürüyən nümayəndəsinin bu yol ayrıcında qaynaşan sıx izdihamdan ayrıldığına diqqət yetirməyə də bilər. Hava soyuq olduqca bu səhnəni daha erkən müşahidə etmək olar. Missiyada yer dərəcəsi olduğundan eyni vaxtda ancaq iyirmi beş-otuz adamı yedirtmək olurdu, qalanları isə xaricdə uzun sıra ilə düzülür və növbə ilə daxil olurdular. Gündən-günə, ildən-ilə təkrar edilən bu səhnə Nyu-York əhalisinə o qədər tanış idi ki, azacıq qədər maraq oyatmırdı. Zavallılar içəri buraxılmaq üçün ən soyuq havada belə saatlarla səbirle gözləyirdilər. Burada onlara heç bir sual verilmir və heç bir xidmət göstərilmirdi. Gələnlər yeyib gedirdilər. Onların çoxu bütün qış uzununu hər gün buraya gəlirdi.

Qapıda növbəyə nəzarət edən və buraxılışı adamları sayıb buraxan ucaboylu bir qadın durmuşdu. Adamlar ciddi qayda ilə hərəkət edirdilər, heç kəs tələsmir və özünü qabağa soxmurdu. Bu, lallaların nümayişinə oxşayırdı. Burada ən amansız şaxtada da xörək gözləyən adamları görmək olardı. Zavallılar dondurucu külək altında əl çalır və atılıb-düşürdülər. Onların sifətləri elə bir halda idi ki, sanki şaxta onları bərk didişdirmişdi. Aydın gün işığında bu adamlara baxanda onların bir-birinə nə qədər oxşadığını görmək olardı. Onlar günlərini bağça skamyalarında keçirən və yayda oradaca gecələyən yurdsuzlardan idilər. Onlar Baueridəki gecələmə evlərində olur, şəhərin şərq hissəsinin elə yöndəmsiz küçələrində dolaşırdılar ki, buralarda pis geyim və üzgünlük heç kəsi təəccübləndirmirdi. Vaxtsız və acgözlüklə udulan pis yemək onların sümüklerini, əzələlərini laxlatmışdı. Bunlar hamısı solğun, dəriləri bürüşük,

gözləri qızdırmadan yanan, sinələri batıq, dodaqları qızarmış adamlar idi. Onların saçları pırtlaşmış, qulaqları qansız idi, köhnəlmiş ayaq-qabıları çatlamışdı. Bunlar köməksiz halda axın ilə üzən adamlar idi və fırtına xırda taxta-paranı sahile atdığı kimi hər insan dalğası bu cür yeni-yeni adamları kənara tullayırdı.

Demək olar ki, dördü bir əsr idi ki, çörəkçi Fleyşman Brodvey-də olan mağazanın dal qapısından gecə yarısı gələnlərin hərəsinə bir çörək verirdi. İyirmi il ərzində hər gecə üç yüzə qədər adam növbəyə dururdu, müəyyən saatda qapı açılır, aclar qapının yanından keçərək burada qoyulmuş böyük səbətdən bir çörək götürür və qaranlıqda yox olurdular. Bu adamların tərkibi və sayı demək olar ki, dəyişilmirdi. Bunların çoxunun sifəti ildən-ilə bu mərasimi müşahidə edənlərin yanında qalırdı. Bunların içərisində on beş il ərzində bir gecəni də buraxmayan iki nəfər və tez-tez gələn onlarla başqaları var idi. Böhran günlərində də, "bərekətli" günlərdə də kasıbların sayı demək olar ki, azalmırdı. Qışda və yayda, tufanda və yaxşı havada təqribən həmin üç yüz nəfər Fleyşmanın çörək zənbilinin yanında bir-birinə kədərli görüş təyin edirdilər.

Herstvud tez-tez bu növbələrdə dururdu. Bir dəfə, xüsusən, soyuq bir gün idi. O, uzun müddət və səmərəsiz olaraq küçələrdə sədəqə diləndi və axırda Şəfqət bacıları evinə yollandı. Saat on birə yaxın onun özü kimi bir neçə yoxsul sürünüb gəldi. Külək onların cındır paltarını yelledirdi. Yeməxanaya birinci daxil olmaq üçün bir qədər tez gəldiklərindən onlar On beşinci küçəyə çıxan Doqquzuncu polkun cəbbəxanası qarşısında demir məhəccərə söykənərək gözləyirdilər. Yeməxananın açılmasına hələ bir saat qalmışdı və aclar qapıdan bir qədər aralı durmuşdular. Lakin getdikcə yeni aclar gəldiyi üçün əvvəl gələnlər növbədə birinciliyi saxlamaqdan ötrü sıx düzülməyə başladılar.

Herstvud Yeddinci avenü tərəfindən dəstəyə qoşuldu və lap qapının yanında durdu. Ondan qabaq gələnlər yaxına gəldilər, bir söz demədən hərəkətlərilə anladılar ki, onlar birincidirlər.

Herstvud müqavimət görərək qaşqabaqlı halda növbəni nəzərdən keçirdi və lap axırda növbə tutmağa getdi. Qayda bərpa edildikdən sonra düşməncilik hissi dağıldı.

Birisi soruşdu:

– Yəqin saat on ikiyə az qalıb?

Bir başqası cavab verdi:

– Yəqin. Mən bir saatdan çoxdur, burada gözləyirəm.

– Lənət şeytana, soyuqdur!

Onlar bir azdan sonra daxil olacaqları qapıya acgözlüklə baxırdılar. Budur, tərəvəzçi gəldi və yeməli şeylər doldurulmuş bir zənbil içəri apardı. Bu, ərzağın qiymətləri haqqında bizi tənbəl qeydlərə səbəb oldu.

– Ət getdikcə bahalaşır! – deyə kimsə qeyd etdi.

– Bəs müharibə olsaydı, necə olardı?

Növbə getdikcə artırdı. Artıq əllidən çox adam toplanmışdı.

Qabaqda duranlar başqaları kimi çox gözləməyəcəklərindən açıqca razı idilər.

Onlar boyunlarını uzadı və növbənin axırını nəzərdən keçirməyə çalışırdılar.

Bu xoşbəxtlərdən biri Herstvuda izah etdi:

– Sayca neçənci olmağın əhəmiyyəti yoxdur, iyirmi beş nəfərin cərgəsinə düşmək kifayətdir. Hamısı bir yerdə daxil olurlar.

Rəhmsiz surətdə növbənin axırına qovulmuş Herstvud:

– Hm! – mızıldandı.

Adamlar çox vaxt susurdular. Dəhşət ediləcək dərəcədə arıq, cır-cındırlı olan bu adamlar ayaqlarını götürüb qoyur, qapıya baxır və bir az qızışmaq üçün əl çalırdılar.

Nəhayət, qapı açıldı, ucaboylu, dolu bir bacı göründü. O, qaydaya nəzarət edirdi. Növbə qabağa süründü. Adamlar iyirmi beş nəfər toplanana qədər bir-birinin ardınca içəri girdilər. Bu zaman bacı əlini qaldırdı, növbə dayandı. Altı nəfər pilləkənlərdə qaldı. Səbiq bar müdiri də bunların arasında idi. Nəhayət, gözləyərək bəziləri söhbət edir, bəziləri öz acı taleyindən şikayətlənir, bəziləri Herstvud kimi, qaşqabaqlı halda susurdu. Nəhayət, onu da içəri buraxdılar. O yedi, lakin bir tike çörəyin bu cür əzabla əldə edilməsindən acıqlanmış halda getdi.

İki həftədən sonra, axşam saat on birdə o, Fleyşmanın mağazası yanında növbəyə durmuşdu və çörək verilməsini səbirsizliklə gözləyirdi. Bu gün Herstvud üçün müvəffəqiyyətsiz keçmişdi, lakin indi o, öz vəziyyətinə filosof kimi yanaşırdı. O, şam üçün bir şey tapmayanda və ac olanda bura gələ bilərdi.

On ikiyə bir neçə dəqiqə qalmış çörəklə dolu yekə bir zənbil çıxartdılar və düz gecə yarısı dolğun, girdəsifət çörəkçi qapının yanında duraraq səsləndi:

– Gəlin!

Növbə dərhal irəli hərəkət etdi. Hərə bir çörək götürüb gedirdi. Bu dəfə Herstvud ayaqlarını çətinliklə sürüyərək, qaranlıq küçələrdə öz yataq yerinə getdiyi zaman hələ yolda öz çörəyini yedi.

Yanvar gəldiyi zaman Herstvud qət etdi ki, artıq bütün yollar onun üzünə bağlanmışdır. Əvvəllər həyatın nə işə bir qiyməti vardı. Lakin daimi ehtiyac və düşgünlük yer üzünün nemətlərini onun nəzərində sönük və əhəmiyyətsiz etmişdi. Tale onu xüsusən, amansız didişdirdiyi zaman o, bir neçə dəfə fikrinə gətirmişdi ki, bütün bunlara son qoymaq lazımdır. Lakin hava açılan kimi və ya on sent, hətta bəzən iyirmi beş sent tapan kimi onun əhvalı dərhal dəyişirdi. O zaman o, öz-özünə deyirdi ki, hələ bir qədər yaşaya bilər.

Herstvud hər gün kiminsə tərəfindən atılmış qəzeti qaldırır və Kerri haqqında bir şey bilmək ümidilə onu nəzərdən keçirirdi. Lakin yay və payız keçdi, o isə hələ də Kerrinin izini tapmamışdı. Sonra onun gözləri ağrımağa başladı. Ağrı sürətlə artırdı və o, yataqxanasının yarıqaranlıq otaqlarında daha qəzet oxumağa çalışmırdı. Pis yemək onun bütün orqanizmini pozmuşdu. Yalnız bir şey qalırdı – yer tapmaq, mümkün olan kimi yatmaq.

Dəhşət ediləcək dərəcədə arıq və üst-başı çox cındır olduğuna görə Herstvudu səfil və dilənçi hesab edirdilər. Polis onu təqib edir, barların və gecələmə yerlərinin sahibləri onu yaxına qoymur, yoldan keçənlər isə zəhlətökən milçəyi qovan kimi onu qovurdular. Bir şey əldə etmək getdikcə daha çətin olurdu.

Nəhayət, Herstvud belə bir qənaətə gəldi ki, oyunu qurtarmaq vaxtı çatmışdır. Bu fikir onda yardım diləyərkən bir neçə dəfə rədd cavabı aldıqdan sonra baş qaldırdı. O kimə müraciət edirdisə hamı ondan üz çevirirdi. O son dəfə təşəbbüs etdi:

– Mənə kömək etməzsiniz, ser? Mən acıdan ölürəm.

Yoldan ötən cavab verdi:

– Zəhləmi aparma, rədd ol! Sən nəyə lazımsan axı.

Herstvud soyuqdan qızarmış əllərini cibinə soxdu. Gözləri yaşla doldu. O öz-özünə dedi: “Bu doğrudur, mən heç nəyə lazım deyiləm. Bir zaman mən çox yaxşı idim. O zaman mənim pulum var idi. Buna son vermək vaxtı çatmışdır!”

O, ölüm haqqında fikirləşərək Baueriye doğru getdi.

“Nə olsun, əvvəllər də adamlar öz həyatlarına qəsd edirdilər, – deyə o düşündü. – Qazı ki, açdın, iş bitdi. Mənim də belə eləməyimə nə mane olur?!”

O, qaz lampası olan və on beş sentə ayrıca balaca otaqlar verilən gecələmə evini xatırladı. Elə bil tale bu otaqları onun qarşısında qoyulmuş məqsəd üçün əvvəlcədən təyin etmişdi. Lakin birdən onun yadına düşdü ki, on beş senti yoxdur.

Yolda onun qarşısında yenidən bərbərxanadan çıxmış üzü təmiz qırılmış kök bir centlmen çıxdı. Herstvud ona müraciət edərək:

– Ser, rəhminiz gəlsin. Mənə bir şey verin.

Centlmen başdan ayağa qədər onu süzdü və cibini axtarmağa başladı. Onun cibində xırda pul olmadığından o dördə bir dollarlıq bir pul tapdı və dilənçidən yaxasını qurtarmaq üçün:

– Al və rədd ol! – dedi.

Herstvud fikirli halda yoluna davam etdi. İri, parlaq pulun görünüşü ona ləzzət verirdi. O xatırladı ki, səhərdən bir şey yeməmişdir. Gecələmək üçün isə on sentə də yer tapmaq olar. Ölüm fikri müvəqqəti olaraq arxa plana keçdi. Yalnız təhqirlərdən başqa bir şeyə rast gəlmədiyi günlərdə ölüm ona cazibəli görünürdü.

Bir dəfə qışın ortasında amansız şaxta başladı. Birinci gün hava boz və soyuq idi. İkinci gün qar tökdü. Herstvudun işi düz getmirdi: o ancaq on sent toplaya bildi və onu da yeməyə xərclədi. Axşam o, özünü Altmış yeddinci küçənin yanındakı bulvarda gördü. Oradan Baueriye tərəf döndü. Gündüz anlaşılmaz bir sərsərilik arzusu onu hey irəli qovurdu və o, elə yorulmuşdu ki, yaş çəkmələrini şappıldadaraq qıçlarını güclə sürüyürdü. O, köhnə pencəyinin yaxasını qaldırmış, köhnəlmiş papağını başına elə basmışdı ki, qırmızı qulaqları yastılanmışdı, əllərini isə cibinin dərinliyinə soxmışdu.

Nedənsə o, “Brodveye getmək lazımdır” – deyə fikirləşdi.

Qırx ikinci küçənin yaxınlığında elektrik reklamları artıq parlaq işıq saçırdı. Dəstə ilə adamlar restoranlara tələsirdilər. Zəngin qəhvəxanaların işıqlandırılmış pəncərələrindən şənlik edən adamlar görünürdü. Hər tərəfdə ekipajlar və ağzına qədər dolu tramvay vaqonları ötüb keçirdi. Əldən düşmüş və ac ola-ola o, görək bura gəlməyə idi. Təzad çox sarsıdıcı idi. Hətta onun dumanlı beynində belə yaxşı günlərin xəyalı canlandı.

“Daha yaşamağın nə mənası?” – deyə onun başından bir fikir keçdi. – “Mənim işim bitib. Bədir!”

Adamlar dönüb baxır və onun olduqca acınacaqlı və çirkləli görkəminə heyran edirdilər. Polismenlər onu nəzərlərilə müşayiət edir və diqqət yetirirdilər ki, gəlib-gedənlərə bənd olmasın.

Təsadüfən o böyük bir restoranın pəncərəsi qarşısında durdu. Aynalı şüşənin arxasında palma ağacları, ağappaq süfrələr, par-par parıldayan gümüş və bülur qablar görünürdü. Stollar arxasında şən adamlar oturmuşdu. Herstvudun ağılı nə qədər zəifləmiş olsa da achiq özünü yaman hiss etdirirdi. Zavallı yerində donub qaldı, onun cırıq şalvarının saçaqları səkinin palçığını özünə çəkirdi.

O donquldandı:

– Yeyin! Yaxşı eləyirsiniz, yeyin! Başqalarına lazım deyil!

Sonra onun səsi pıçıltıya keçdi. O, indicə nə barədə düşündüyünü unudaraq mızıldandı:

– Yaman soyuqdur! Adamın atası yanır!

Brodvey ilə Otuz doqquzuncu küçənin tinində elektrik lampalarından düzəldilmiş “Kerri Madenda” sözləri alışıb yanırdı. Bu reklamın altında qar basmış səki işıldayırdı. Parlaq işıq Herstvudun diqqətini cəlb etdi. O gözlərini qaldırdı. Qızıla çəkilmiş böyük çərçivədə Kerrinin bütün boyu ilə təsvir edildiyi afişanı gördü.

Herstvud burnunu çəkərək və qaşınmış kimi çiyinini ataraq bir dəqiqə afişaya baxdı. O, elə əldən düşmüşdü ki, ağı yaxşı işləmirdi.

Nəhayət, o, Kerrinin şəklinə müraciətlə:

– Bu sənən? – dedi. – Mən sənə üçün kifayət qədər yaxşı deyildim, hə?

O, ayaq üstə duraraq, rabitəli düşünməyə cəhd edirdi, lakin bu artıq onun üçün demək olar ki, mümkün deyildi.

O davam etdi:

– Onda nə qədər istəsən pul vardır. Qoy o, mənə də bir az versin!

O, yan qapıya tərəf yönəldi, lakin dərhal nə edəceyini unutdu və əllərini ciblərinə soxub dayandı. Birdən onun yadına düşdü. Artistlərin qapısı! Bax, ona elə bu lazım idi.

O, qapıya yaxınlaşdı və onu açdı. Qapıçı:

– Sənə nə lazımdır? – deyə onu səsledi.

Herstvudun yerində durduğunu görərək onu itələməyə başladı.

– Rədd ol buradan!

– Mən miss Madendamı görmək istəyirəm.

Qapıçı onun görkəmi ilə əylənərək istehza ilə dedi:

– Yox əşi? Rədd ol buradan!

O, yenə Herstvudu çıxışa doğru itələdi. Herstvudun isə müqavimət göstərməyə təqəti yox idi.

Qapıçı onu itələyib küçəyə saldığı zaman o, izah etməyə çalışırdı:

– Mən miss Madendamı görmək istəyirəm. Mən heç bir şey... Mən...

Qapıçı son dəfə onu itələdi və qapını bağladı.

Herstvudun ayağı sürüşdü və o qarın içinə yıxıldı. O, yerə bərk dəydi və onda tutqun xəcalət hissi oyandı, o ağladı və qaba söyüşlər yağdırmağa başladı.

O, pəncəyinin cırılmış qolundan qarı təmizləyərək xırıldayırdı:

– İtin birisi! Məhun köpək! Mən... Bir vaxt sənə kimiləri mənim qapımda qulluq edirdi.

Birdən onda Kerriyə qarşı quduz bir kin alovlandı və o saat çaşbaş fikirlər qarmaqarışıqlığında sönüb getdi.

– O, mənə pul verməlidir ki, mən bir şey yeyə bilərəm. O, bunu etməyə borcludur.

O, yolda ağlamsına-ağlamsına sədəqə diləyərək və hər dəfə nə barədə düşündüyünü unudaraq ümitsiz bir görkəmdə Brodveylo gedirdi.

Bir neçə gündən sonra, qış axşamlarının birində Herstvud qəti qərar qəbul etdi. Hələ saat dördədən şəhərin üzərində gecənin zülməti qatılmağa başlamışdı. Qar yağırı. Sürətlə əsən külək qar parçalarını tikan kimi adamın üzünə çırpırdı. Küçələr altı düym qalınlıqda soyuq və yumşaq xalı ilə örtülmüşdü. Çox keçmədən bu qalın ağ örtük atların dırnaqları və piyadaların ayaqları altında yumşaq qonur kütləyə çevrildi. Brodveydə isti palto geyinmiş adamlar gedirdilər. Baueridə yaxalıqları qaldırılmış, şlyapaları qulaqlarına qədər endirilmiş adamlar özlərini ora-bura soxurdular. Bu baş küçələrdən birincisi ilə işçilər və gəlmələr otellərə girməyə tələsirdilər. İkincisi ilə dolmuş camaat içərisində sönük lampalar işıldayan çirklı dükanların yanından sürüşüb gedirdi. Tramvay vaqonlarının fənərləri erkən yandırılmışdı.

Təkərlərə yapışan qar onların adi şaqqıltı və gurultusunu zəiflətmışdi. Bütün şəhər qalın ağ örtüyə bürünmüşdü.

Kerri isə bu zaman “Qoldorf” otelində, səliqəli otaqlarda oturaraq “Qorio ata”-nı oxuyurdu. Balzakin bu əsərini oxumağı ona Ems məsləhət görmüşdü. Roman o qədər qüvvətli yazılmış və Emsin məsləhəti Kerri üçün o qədər əhəmiyyətli idi ki, o, böyük maraqla səhifəni səhifə ardınca udurdu. İlk dəfə idi ki, o, ümumiyyətlə, bu

vaxta qədər oxuduqlarının nə qədər boş şeylər olduğunu anlamağa başlamışdı. O, kitab oxumaqdan yorularaq əsnədi, pəncərəyə yanaşaraq Beşinci avenüdə keçən ardı-arası kəsilməyən ekipaj axınına müşahidə etməyə başladı.

O, Lolaya müraciət edərək:

– Nə pis havadır! – dedi.

Balaca Lola cavab verdi.

– Bəli çox pis havadır. Ümidvaram ki, kifayət qədər qar yağacaq və heç olmazsa xizəkdə gəzmək mümkün olacaqdır.

– Ox, Lola – deyə Qorio atanın əzabları hələ xatirindən silinməmiş Kerri səsləndi. – Sən ancaq belə boş şeylər haqqında düşünürsən! Bəs belə havada yatmağa yeri olmayanlara yazığın gəlir?

– Əlbəttə, yazığım gəlir, – deyə Lola cavab verdi. – Lakin mən nə edə bilərəm? Mənim özümün də bir şeyim yoxdur.

Kerri gülümsündü:

– Sən zəngin olsan belə başqasının ehtiyacı sənə az təsir edir.

Lola:

– Səhv edirsən, – dedi və bir dəqiqə sonra əlavə etdi: – Ancaq bunu deməliyəm ki, mən ehtiyac içində olduğum zaman heç kəs mənə bir şey vermirdi.

Başlanmış çovğunu pəncərədən müşahidə edən Kerri yenə:

– Bu dəhşətdir! – dedi.

Lola ayağı sürüşən piyadanı göstərərək gülə-gülə dedi:

– Bir ona bax! Kişilər yıxılanda qəribə gülməli görkəmləri olur.

Kerri fikirli halda dedi:

– Bu gün ekipajda getmək lazım gələcəkdir.

Bu dəqiqə Drue yaraşıqlı isti paltosunun qarını silkələyərək “İmperial” otelinin vestibülünə daxil oldu. Pis hava onu erkən evə qovmuş və eyni zamanda onda insanları soyuq və kədərli olan hər şeyi unutmaya məcbur edən əyləncələr həvəsi doğurmuşdu. Yaxşı nahar, gözəl gənc qadınla bir yerdə olmaq, teatrda kreslo – onun ehtiyac hiss etdiyi şeylər ancaq bunlar idi.

– Hello, Hari, – deyə o, rahat, yumşaq kresloların birində oturan genci səslədi. – Kefiniz necədir?

– Pis deyil! Şikayət edə bilmərəm, – deyə o, cavab verdi.

– Nə pis havadır!

– Daha demə! Budur, mən burada oturub fikirləşirəm ki, nə edim?

– Gedək mənimlə – deyə Drue təklif etdi. – Mən sizi, bəzi adamlarla tanış edəyəm, “sağ ol” deyərsiniz.

– Onlar kimdir?

– Burada Qırxıncı küçədə, iki qız var. Yaxşı vaxt keçirərik. Mənə də elə siz lazım idiniz.

– Nə olar ki, onları özümüzlə götürüb nahara gedərik, – deyə yoldaşı razı oldu.

– Lap yaxşı! Gözləyin, mən yuxarı çıxıb paltarımı dəyişim.

Harri dedi:

– Yaxşı, mənı bərbərxanada taparsınız. Gedim üzümü qırxdırım.

– Oldu, – deyə Drue səsləndi və zərif ayaqqabılarının cırıldaraq liftə doğru yönəldi.

Kəpənək əvvəlki kimi heç bir qayğı bilmədən pərvaz edirdi.

Çovğunda sürətlə Nyu-Yorka doğru hərəkət edən pülman vaqonunun kupesində üç nəfər oturmuşdu.

Vaqon-restoranın qulluqçusu şəfəq saçan ağappaq kitəldə dəhlizdən keçərək xəbər verdi:

– Nahara birinci zəng vuruldu!

Qara saçlı bir gözəl nazla kartları itələyərək:

– Mən artıq oynamaq istəmirəm, – dedi.

Son moda ilə geyinmiş gəncəri:

– Elə isə bəlkə nahar etməyə gedək? – deyə təklif etdi.

Arvadı:

– Yox, mən hələ yemək istəmirəm, – deyə cavab verdi. – Ancaq oynamaq məni cana gətirdi.

Yaşının imkan verdiyi qədər bezəkli geyinmiş anası:

– Cessika, – dedi, – qalstukundakı sancağı düzəlt! O həmişə sürüşür.

– Cessika sancağını düzəltdi, əlini yumşaq saçlarına çəkdi, brilyantlarla bəzənmiş saatına baxdı.

Əri məftun nəzərlərlə ona baxırdı, çünki gözəllər nə qədər soyuq olsa da, həmişə insanı ələ alır. O dedi:

– Belə havaya dözməyimizə çox qalmamışıdır! İki həftədən sonra biz artıq Romada olacağıq.

M-s Herstvud kupenin küncündə özünə rahat yer düzəldərək gülümsədi. Maliyyə vəziyyətini şəxsən yoxladığı zəngin bir gəncin qaynanası olduğunu bilmək nə qədər xoşdur!

– Səncə, paroxod vaxtındamı yola düşəcəkdir? – deyə Cessika soruşdu. – Belə hava mane olmazmı?

Əri onu sakitləşdirdi:

– Yox. Bunun paroxod üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Kupenin yanından Çikaqo bankirlərindən birinin oğlu, sarışın bir oğlan keçdi. O çoxdan bu məğrur gözələ fikir verirdi. Hətta indi belə ona diqqətlə baxmaqdan çəkinmədi və Cessika bunu çox yaxşı gördü. O, mahirənə bir laqeydliliklə gözəl başını ağır-ağır pəncərəyə doğru çevirdi. Lakin bu heç də gənc qadına xas olan təvazökarlıqdan irəli gəlmirdi. Sadəcə olaraq şöhrət düşgünlüyü tamamilə təmin olunmuşdu.

Bu vaxt Baueriyyə çıxan dalanların birində dördmörtəbəli çirklili binanın qarşısında yurdsuzlar toplanmışdılar. Bunların içərisində Herstvud da var idi. İzdiham getdikcə artırdı: hədsiz dərəcədə geniş pəncəklər sulu qardan ağırlaşmış, yaxalıqları qaldırılmışdı. Torbaya daha çox oxşayan saçaqlı şalvarlar yastılanmış yekə başmaqlar üzərində sallanırdı. Adamlar daxil olmağa təşəbbüs göstərmir, əllərini ciblərinə salıb gah gəlib-gedənlərə, gah da yandırılan fənərlərə baxır, ayaqlarını ağır-ağır götürüb-qoyurdular. Növbə hər dəqiqə böyüyürdü. Burada gözləri çuxura düşmüş ağ saqqallı qocalar, nisbətən cavan olan, lakin xəstəlikdən əldən düşmüş adamlar, orta yaşlılar var idi. Kök adam heç yox idi. Bəzilərinin üzü tamamilə qansız, bəzilərinin kərpic kimi qırmızı idi. Birisinin çiyinləri don-qar idi, o biri taxta ayağı üstündə taytıyırdı, üçüncüsü isə paltar yel-lənən canlı skelet idi. Hər tərəfdə yekə qulaqlar, şişmiş burunlar, çatlamış dodaqlar, qanla dolmuş gözlər görünürdü. Bütün bu kütlədə normal, sağlam sifət, bir dənə düz qamət, dəli kimi ətrafa baxmayan bir adam yox idi. Küləyin və sulu qarın təzyiqi altında onlar bir-birini itələyərək bürüyürdülər. Ara-sıra şaxta vurmuş qırmızı yumruqlar görünürdü. Bəzilərinin başında bozarmış qulaqlarını heç də mühafizə etməyən, şlyapaya oxşayan acınacaqlı şeylər var idi. Ayaqlarının birini götürüb o birini qoyan bu adamlar nə isə dəhşətli bir ritmdə yırğalanırdılar.

Qapının yanında izdiham artıqca tez-tez kimin isə öleyhinə don-quldanma və söyüşlər eşidilirdi.

– Lənətə gəlsinlər! Heç olmazsa qapını açmağa tələsə idilər.

– Bir polisə baxın! Gözünü bizdən çəkmir!

– Bəlkə onlar elə düşünürlər ki, indi yaydır?

– Bu saat mən “Sinq-Sinq”də¹ olmağı bundan üstün tutardım.

Birdən xüsusən şiddətli soyuq külək esdi və yurdsuzlar daha sıx toplaşdılar. Onların kədərli və səbirli intizarını zarafatla və yaxud qarşılıqlı xeyirxahlıq hissilə yüngülləşdirən yox idi. Yanlarından bir centlmenin rahatca oturduğu kareta keçdi. Lap qapının yanında duran zavallılardan biri qalanlarının nəzərini bu kareta cəlb etdi:

– Bir ona baxın!

– Ona ki, soyuq deyildir! – deyərək başqası səsləndi.

Karetanın çoxdan keçib getməsinə baxmayaraq üçüncüsü:

– Hey, hey, hey! – deyərək bağırdı.

Gecə yavaş-yavaş irəliləyirdi. Piyadalar evlərinə gedirdilər. Klerklər və satıcı qadınlar işdən evə tələsirdilər. Ağzına qədər dolmuş tramvaylar ötüb gedirdi. Qaz fənərləri parlaq işıq saçırdı. Hər vitrin küçəyə işıq ləkəsi salırdı. Bədbəxt ac adamların izdihamı hələ də qapının yanında durmaqda idi.

Kiminsə xırıltılı səsi eşidildi.

– Görəsən onlar bu qapını heç vaxt açmayacaqlar?

Elə bil bu səs hamıda bağlı qapıya qarşı yenidən maraq oyatdı. Onlar, zingildəyərək qapının dəstəyinə baxan və onu cırmaqlayan it kimi qapıya baxırdılar. Onlar büzüşür, gözlərini qırpmırdılar, hər dəqiqə onlardan biri kobud söyüşlər fırladırdı. Onlar demək olar ki, səssiz-səmitsiz gözləyir, qar parçaları isə hərəkətə tikan kimi onların üzünə çırpılır, köhnə şlyapalarına, arıq çiyinlərinə yatırıldı. İzdihamın ortasında bədənlərin hərəkətindən və alınan nəfəsdən qar əriyir, su şlyapaların qıraqlarından donmuş burunlara tökülürdü. Lakin Herstvud izdihamın ortasına düşməyə müvəffəq olmadı, başını aşağı salaraq yerində büzüşür, soyuqdan əzab çəkə-çəkə dururdu.

Qapının üstündəki balaca pəncərədən işıq göründü. İzdiham hərəkətə gəldi və heyecanla dalğalanma başladı. Nəhayət, içəridə qullabalar taqıldadı və hamı özünü yığışdırdı. Ayaq tappıltısı eşidildi və səs gəldi:

– Ey, siz, itələməyin!

Qapı açıldı. Bir dəqiqə sürən dəhşətli heyvani sükut içərisində bədənlər irəli soxulmağa başladı. Yaş şlyapalar, yaş çiyinlər, donmuş, xırıltılı ilə nəfəs alan kütlə çılpacaq divarlar arasında sürünürdü. Sonra izdiham su üzərində duman kimi əriyib yox oldu. Düz saat

¹ “Sinq-Sinq” – Nyu-York ştatında həbsxanadır.

altı idi. Yoldan keçənlərin hamısının üzündə elə bir nahar sözü yazılmışdı. Burada isə naharın iyi belə yox idi – ancaq çarpayılar dururdu.

Herstvud on beş sent verdi və onun üçün ayrılmış balaca otağa yorğun-yorğun süründü. Bura taxta divarları olan çirkli-tozlu bir qəfəsə idi. Balaca qaz lampası miskin sığınacağı işıqlandırırdı.

– Kxe! – deyər Herstvud öskürdü və qapını bağladı.

O, tələsmədən soyunmağa başladı. Cırıq pencəyini çıxartdı və qapının alt tərəfində olan böyük deşiyi tutdu. Jilet də bu məqsəddə xidmət etdi. Köhnə, yaş, dağılmış papağını stolun üstünə qoydu. Sonra başmaqlarını çıxartdı və uzandı.

Bir azdan sonra Herstvud bir şey xatırlamış kimi ayağa qalxdı, qazı söndürdü və qaranlıq içərisində sakitcə durdu. Bir dəqiqə gözlədikdən sonra o, kranı yenidən açdı, lakin kibrit çəkmədi. O, mərhəmətli qaranlığa bürünərək durmuşdu, qaz isə sürətlə otağa dolurdu. Pis iy Herstvudun burnuna çatanda o, əlləriylə çarpayını tapdı və oturdu.

– Davam etdirməyə dəyərmimi? – deyər o güclə eşidiləcək səslə mızıldandı və bütün boyu uzununu uzandı.

Nəhayət, Kerri əvvəllər ona həyatın məqsədi, yaxud heç olmazsa insan arzularının tacı kimi görünən şeyə müvəffəq oldu. O, öz partıları, öz ekipajı, öz ev avadanlığı və bankda olan hesabı ilə fərhələyə bilərdi. Onun sözün adı mənasında dostları da, yəni onun qarşısında təzim etməyə və müvəffəqiyyətinin etiraf işarəsi olaraq təbəssüm etməyə hazır olan adamlar da var idi. O, bir zamanlar bütün bunları arzulayırdı. Alqışlar da, təriflər də istənilən qədər idi. Bu şöhrət yoldaşları uzaqda olduğu zaman nədənsə onlar Kerriyə çox əhəmiyyətli və lazımlı görünürdü; indi onlar adi şey olmuş və Kerrinin nəzərində öz marağını itirmişdi. O gözəlliyə, özünəməxsus cazibəyə malik idi, lakin buna baxmayaraq çox tənha idi. Boş saatlarında o, yelləncəkdə oturub zümzümə edir və xəyala dalırdı.

Həyatda daim intellektual və emosional adamlara – mühakimə yürüdən və hiss edən şəxsiyyətlərə təsadüf edilir. Birincilərdən iş adamları – sərkərdələr və dövlət xadimləri, ikincilərdən isə şairlər, xəyalpərəstlər, sənət adamları çıxır.

Onlar eol arfaları kimi fantaziyanın ən yüngül titrəyişinə səs verir, ideal dünyasının bütün dəyişiklik və tərəddüdlərini əks etdirirlər.

İnsan hələ bu ideal dünyasının mahiyyətini anlamadığı kimi, xəyalpərəstləri də hələ anlamamışdır. Həyatın qanun və tələbləri xəyalpərəst üçün çox sərtir. O, daim gözəlliyin səsinə dinləyərək,

onun uzaq qanadlarının səsinə həssaslıqla qulaq asaraq, onun ardınca getmək istəyir və uzun yol getməkdən ayaqlarını yorur. Kerri də gözəlliyin səsinə bu cür dinləyir, o da xəyala dalıb zümzümə edərək fikrən gözəlliyin ardınca gedirdi.

Unutmamalıdır ki, ağıl bu işdə az iştirak etdi. Çikaqo ilk dəfə dumanlar içərisində Kerrinin qarşısında açılarkən ona elə gəldi ki, şəhər ona görünməmiş sevinclər vəd edir və o, sövq-təbii olaraq öz təbiətinin məcburiyyətinə qapılıb ondan yapışdı. Zərif geyinmiş və rahat yaşayan adamlar ona xoşbəxt görünürdülər və bunun üçün də belə həyat onu cəlb etdi. Çikaqo, Nyu-York, Drue, Herstvud dəbdəbə və səhnə aləmi – bütün bunlar yalnız epizodlar idi. Kerrini bunlar deyil, onun fikrincə bunların təcəssüm etdirdikləri həyat cəlb edirdi. Zaman onun təsəvvürlərinin yanlış olduğunu göstərdi.

Ah, insan həyatının dolaşıqlığı! Biz hələ çox şeyi nə qədər tutqun anlayırıq: Budur, Kerri əvvəlcə yoxsul, hiyləsiz, təəssürata qapılan bir qız idi. O, həyatda xoş olan hər şeyi arzulayırdı, lakin bütöv divar qarşısında dururdu. Qanun deyər ki, “İstəyirsənsə xoşuna gələn şeylərə bənd ol, lakin onlara ancaq namuslu yolla yaxınlaş!” Ədəb deyər ki, “Öz vəziyyətini ancaq namuslu yolla yaxşılaşdır”. Lakin əgər namuslu əmək az qazanc gətirir və insanı öldən salırsa, əgər bu yol çox uzun isə və heç bir vaxt gözəlliyə gətirib çıxarmır, ancaq ayaqları və ürəyi yorursa, əgər gözəllik meyli o qədər qüvvətli olursa ki, adam düz yoldan çıxır və onu sürətlə arzularına çatdıran yan yolu üstün tutursa – kim birinci olaraq ona daş atar? Yoldan çıxanların addımlarına şər deyil, hər şeydən əvvəl yaxşılığa can atmaq meyili istiqamət verir, şər deyil, hər şeydən əvvəl xeyir mühakiməyə adət etməmiş həssas təbiəti şirnikdirir.

Kerri onu əhatə edən bütün zahiri gözəllik və parlaqlıq içərisində xoşbəxt deyildi. Bir vaxt Drue onunla maraqlandı və Kerri, “İndi ən yüksək pilləyə qalxdım” deyər düşündü. Bir zamanlar Herstvud sanki onun qarşısında daha yaxşı yol açdı və o “İndi mən xoşbəxtəm” deyər düşündü. Lakin dünya onun sərəsəmləmələrində iştirak etməyənlərin yanından soyuqcasına keçir, odur ki, Kerri tək qaldı. Onun kisəsi kəskin ehtiyacı olan hər kəs üçün açıq idi. Kerri Brodveydə gəzərkən daha rast gəldiyi adamların yaxşı geyindiylə haqqında düşünmürdü. Ancaq onların həyatında öz parıltısıyla onu cəlb edən gözəllik və ahəng daha çox idisə, bu adamlara qibtə etməyə dəyərdi!

Drue onu narahat etmirdi və daha görünmürdü. Herstvudun öldüyünü isə o hətta bilmirdi. İyirmi yeddinci küçenin axırındakı limandan öz həftəlik səfərinə çıxaraq yavaş-yavaş sahilədən ayrılan qara paroxod çoxlarının içində onu da adsızların basdırıldığı qəbiristanına apardı.

Beləliklə, Kerrinin bu iki nəfərlə əlaqəsi tamamilə kəsildi. Onların Kerrinin tələyinə olan təsiri ancaq onun arzularının xarakteri ilə izah olunur. Vaxt var idi ki, onlar ikisi də ona həyat müvəffəqiyyətinin təcəssümü kimi görünürdü. Onlar Kerri üçün həyatda ən çox arzu edilən şeylərin təmsali, əllərində parlaq etimad və rəqələri olan rahatlıq və sərvət səfirləri idilər. Tamamilə təbiidir ki, onların təqdim etdiyi aləm daha onu cəlb etmədikdə səfirlərə də istefa verildi. Hətta Herstvud əvvəlki şöhrət və gözəlliyini qaytarmış olsa idi, yenə də Kerrini yoldan çıxara bilməzdi. Kerri bildirdi ki, Herstvudun dünyası da, onun özünün indiki vəziyyəti də səadət vermir.

Budur, Kerri tənha oturmuşdur. Ona baxarkən hissləri ağlından üstün olan adamların gözəllik axtararaq dolaşdıqları əyri-üyrü yollar haqqında çox şey danışmaq olar. O, dəfələrlə pəşman olaraq yenə də gizli arzularının yerinə yetiriləcəyi günü gözləyirdi. Ems gələcək addımını ona göstərmişdi, lakin Kerri bu addımı atarkən daim irəliyə getməli olacaqdır.

Və o, həmişə irəlidə həyatın uzaq zirvələrini işıqlandıran böyük sevincin parıltısını görecəkdir.

Eh, Kerri, Kerri! Ey insan qəlbinin kor arzuları! Gözəlliyin çəkib apardığı tərəfə meyil edən ürək hey "İrəli, irəli" deyər səslənir. Sakit otlaqda tənha otlayan qoyunun zıncırovu səslənən kimi, kənd güşəsi öz gözəlliyi ilə cilvələnən kimi, ötərgi bir baxış könülə bir hərarət verən kimi – ürək dərhal hiss edir, səs verir, ağuşunu açır. Yalnız ayaqlar yorulduqda, ümidlər puça çıxdıqda, ürək isə göynəyib iztirabla üzüldükdə bil ki, sənin üçün nə doymaq, nə də razı qalmaq vardır. Sən pəncərənin qarşısında öz yelləncəyində oturaraq elə bir səadət arzulayacaqsan ki, bu səadət sənə heç bir zaman nəsib olmayacaqdır!

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

I fəsil. Maqnitin cazibə qüvvəsi. Təbii qüvvələrin pəncəsində	7
II fəsil. Dilənçilik nə ilə hədələyir. Qranit və tunc	17
III fəsil. Biz tələyimizi sınayırıq. Həftədə dörd yarım dollar	22
IV fəsil. Puça çıxmış arzular. Həqiqət istehza edir.	33
V fəsil. Gözəl gecə çiçəyi. Kerrinin adı necə çəkildi.	45
VI fəsil. Maşın və qız. Zəmanəmizin cəngavəri	52
VII fəsil. Dünya nemətlərinin böyük cazibədarlığı. Gözəlliyin öz dili vardır ..	64
VIII fəsil. Qış özünü xatırladır. Tale elçi göndərir	77
IX fəsil. Şərtlilik dünyasında. Qıbtənin yaşıl gözələri	83
X fəsil. Qış məsləhətçi rolunda. Tələyin elçisi	90
XI fəsil. Aldadıcı səs. Hissin mühafizəsi altında	99
XII fəsil. Malikanələrin parlaq işıqları. Aldadının yalvarışı	109
XIII fəsil. Etimadnamə qəbul edilmişdir. Babil hərc-mərcliyi	118
XIV fəsil. Görməyən gözələr. Təsirin biri yox olur	127
XV fəsil. Köhnə əlaqələrin təzyiqi. Gəncliyin cazibəli təsiri	135
XVI fəsil. Özünü itirmiş Əlaəddin. Dünyanın qapısı	147
XVII fəsil. Qapı altından baxmaq. Nəzərlərdə ümid alovlanır	156
XVIII fəsil. O tərəfdə. Ötərgi salam	165
XIX fəsil. Bir saat xəyal aləmində. Güclə eşidilən şikayət	171
XX fəsil. Qəlbin meyli. Şəhvetin şiddətli arzusu	184
XXI fəsil. Qəlbin meyli. Şəhvetin şiddətli arzusu (Ardı)	192
XXII fəsil. Son alışma. Şəhvet şəhvətə qarşı	197
XXIII fəsil. Rəbi əzablar. Daha bir pillə geridə	208
XXIV fəsil. Soyumuş kül. Pəncərədə görünən üz	220
XXV fəsil. Soyumuş kül. Yer ayaqlar altından qaçır	225
XXVI fəsil. Tələyin düşgün elçisi. Çıxış yolu axtararkən	230
XXVII fəsil. Girdab adamı udduğu zaman o, əlini ulduzlara atır.	242
XXVIII fəsil. Mühacir və qaçaq. Əsir edilmiş ruh	253
XXIX fəsil. Yol əyləncələri. Dəniz gəmiləri	264
XXX fəsil. Əzəmət səltənətində. Yolçu xəyalə dalır	278
XXXI fəsil. Tələyin sevgili qızı. Brodvey zənginliklə parlayır	285
XXXII fəsil. İblis ziyafəti. Həyatı şərh edən	294
XXXIII fəsil. Şəhərin divarlarından kənarda. İllər keçir	308
XXXIV fəsil. Dəyirman daşları arasında. Küləklər pəncəsinə düşmüş zəif ot ..	316
XXXV fəsil. Səylər zəifləşir. Qayğı ilə üz-üzə	326
XXXVI fəsil. Enişli yolda. Müvəffəqiyyət kölgəsi	336
XXXVII fəsil. İradə ayılır. Yenidən çıxış yolu axtarmaq	347
XXXVIII fəsil. Xeyallar ölkəsində. Dünya hər yerdə amansızdır	356
XXXIX fəsil. İşıq və kölgələr. Müxtəlif yollarda	366
XL fəsil. İctimai münəqişə. Son təşəbbüs	378
XLI fəsil. Tətil	387
XLII fəsil. Bahar nəsimi. Boş çanaq	404
XLIII fəsil. Dünya yaltaqlanmağa başlayır. Qaranlıqdan nəzər	414
XLIV fəsil. Bunlar da şəhirlər ölkəsində deyil. Qızılın ala bilmədiyi şeylər ..	422
XLV fəsil. Dilənçiliyin eybəcərliyi	431
XLVI fəsil. Bulanmış sular	445
XLVII fəsil. Mağlubların yolu. Eol arfası	457

Buraxılışa məsul: *Umud Rəhimoğlu*

Texniki redaktor: *Zahid Sarıtorpaq*

Operator: *Maral Rəisqızı*

Kompyuter səhifələyicisi: *Ceyhun Şahniyarov*

Korrektor: *Elman Bəşirli*

Yığılmağa verilmişdir 01.06.2006. Çapa imzalanmışdır 28.08.2006.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$, Fiziki çap vərəqi 29,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 123.

Kitab "Şərq-Qərb" mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.